

ב"ה יום שני יו"ד שבט ה'תשע"ג

רישום כמעוניינים ל"דבר מלכות"

לכל הרוצים והמעוניינים

שלום וברכה!

בתקופה הקרובה תחל התארגנות שונה בהפצת ה"דבר מלכות"

כל המעוניין ב"דבר מלכות" יירשם באתר

<http://www.dvarmalchus.org/Register.asp>

או ישלח אימייל ל: Israel@DvarMalchus.org

וימלא את הפרטים הנחוצים

כל המעוניין לקבל לביתו חוברת "דבר מלכות" בודדת מידי שבוע
יחוייב ב- 25 ש"ח לחודש.

כל המעוניין לקבל כמויות גדולות כפי שהיה עד עכשיו (על ידי העיתון
ידיעות אחרונות כרגיל) יצטרך להזמין לפחות 5 חוברות "דבר מלכות"
לשבוע כאשר העלות החדשית לכל חוברת תהיה 10 ש"ח לחודש.

בשאר חלקי העולם נודיע ספציפית לכל מקום ומקום.

היות ואנו רק גוף בשר ודם ויכול להיות שתהיה תקופת הרצה שאיננו
בטוחים שהכול יהיה כפי שצריך כך שאם תהיינה טעויות אנו מבקשים
מראש את סליחתכם.

ב"ה יום שני יו"ד שבט ה'תשע"ג

שלום וברכה!

כדי לעודד את הלימוד והעיון ב"דבר מלכות"
הרי בקרוב נצא בעז"ה עם

פרסי עידוד ומלגות מידי חודש בחודשו

לאלו שיירשמו כמנויים ויכתבו באופן רציני
על מה שמופיע ב"דבר מלכות".

המלגות יהיו על תורתו של הרבי בסכומים:

₪ 10,000

₪ 5,000

₪ 2,000

על שאר דברי התורה

יינתנו בעז"ה מלגות חדשיות בסכומים הבאים:

₪ 5,000

₪ 3,000

₪ 1,000

**מעבר לכך תהיה הגרלה לכל המנויים בארץ ישראל על
3 כרטיסי טיסה לרבי.**

כל האמור לעיל ייעשה רק לאחר בדיקה וכו' שתעמוד בחוקי המדינה
וכו' ועל כך תינתן בעז"ה ידיעה מאוחר יותר.

בהצלחה

שבוע פרשת תרומה

(10 – 16 February 13)

ל' שבט – ו' אדר ה'תשע"ג

מפרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

סניף אה"ק כפר חב"ד

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם (משיחת י"א שבט תשכ"ח).

היום, על לבבך. וְשָׁנַנְתָּם לִבְנִיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתָּ תִּשְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אֶתְכֶם הַיּוֹם, לֵאמֹר אֵת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעַבְדּוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרָצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֶה וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דִּגְגָךְ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לִבְהֶמְתְּךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הִשְׁמָרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לִבְבְּכֶם, וּסְרַתֶּם וּנְעַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מִחֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשִׁמַּתֶּם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹטְפֹת בֵּין עֵינֵיכֶם. וְלִמְדַתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלִכְתְּךָ בְּדֶרֶךְ וּבְשִׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאֲבוֹתֵיכֶם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמְרָת אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵי בְגֵדֵיהֶם לְדֹרֹתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַכֹּהֵן, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וּזְכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתְּרוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהָיִיתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהוֹיֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הָרִינִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שָׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךָ מְצוּה לְהַתְּפִיל בְּתַפִּילִין אֶת כָּל תַּפִּילַת שַׁחֲרִית כּוֹלֵל שִׁיעוּר תְּהִלִּים כְּפִי שְׂמַחְתִּחַלֵּק לִימֵי הַחוּדֶשׁ.
יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלְהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׂכִינָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.
אֵךְ צִדִּיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר . . . נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מִזְרָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מִלֶּךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך. **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוֹ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:**

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם: וּבִרְכֶךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרְךָ: יֵאָר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחֲנֹךְ: וַיִּשָּׂא יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׂם לְךָ שָׁלוֹם: וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבור של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תַּפִּילִין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש **בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מִלֶּךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תַּפִּילִין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מַאֲדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרם ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפשו, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיתכנו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשי־יתבות "לה") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיא

זה המזמור נאמר בא"ב ובכל פסוק שני אותיות ובב' פסוקים אחרונים ג' אותיות, והמזמור קצר ונכבד ידבר במעשה הקדוש ברוך הוא וגדולים מעשי ה':

א הַלְלוּ־יָהּ | אֹדָה יְהוָה בְּכָל־לֵב בְּסֹד יְשָׁרִים וְעֵדָה: ב גְּדֹלִים מַעֲשֵׂי יְהוָה יְרוּשָׁיִם
לְכָל־חַפְצֵיהֶם: ג הוֹדִיָּהֶר פָּעִלָּו וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זָכַר עֲשֵׂה לְנַפְלְאוֹתָיו חֲנוּן וְרַחוּם
יְהוָה: ה טָרַף נָתַן לִירָאָיו יִזְכֹּר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ: ו כַּח מַעֲשָׂיו הַגִּיד לְעַמּוֹ לָתֵת לָהֶם נַחֲלַת
גוֹיִם: ז מַעֲשֵׂי יָדָיו אֱמֶת וּמִשְׁפָּט נֶאֱמָנִים כָּל־פְּקוּדָיו: ח סְמוּכִים לָעֵד לְעוֹלָם עֲשׂוּיִם בְּאֵמֶת
וַיִּשָּׂר: ט פְּדוּת | שָׁלַח לְעַמּוֹ צִוָּה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוּשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ: י רִאשִׁית חֲכָמָה | יִרְאֵת
יְהוָה שֶׁכֶּל טוֹב לְכָל־עֲשִׂיהֶם תִּהְלָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד:

קיב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והיאך יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יִירָא אֶת־יְהוָה פִּמְצוֹתָיו חֲפִץ מֵאֵד: ב גִּבּוֹר בְּאֶרֶץ יְהוָה זִרְעוּ דוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הוֹן־וְעֶשֶׂר בְּבֵיתוֹ וְצִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד: ד זָרַח בַּחֲשֶׁךְ אֹר לַיִּשְׁרִים חֲנוּן
וְרַחוּם וְצִדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חוֹנֵן וּמְלֹא יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו כִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמוּט לְזָכַר
עוֹלָם יְהוָה צִדִּיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוֹ בַּטַּח בִּיהוָה: ח סְמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּזֶר | נָתַן לֶאֱכִיּוֹנִים צִדְקָתוֹ עֲמִידַת לָעֵד קִרְנוֹ תְרוּם בְּכָבוֹד:
י רָשָׁע יִרְאֶה | וְכַעַם שָׁנָיו יַחֲלַק וְנֶמֶס תְּאוֹת רִשְׁעִים תֹּאכֶד:

נקודות משיחות קודש – מזמור קיא – מתוך "תהילות מנחם"

ד. וי"ל הביאור בזה, עפ"י הידוע¹ דשני הענינים דבן ועבד הם (בדרך כלל) לימוד התורה (בן) וקיום המצוות (עבד). והטעם בזה הוא כי ענין העבד הוא להיות בטל להאדון, וענין הבן שהוא מציאותו של האב. כמבואר בהמשך תרס"ו² שהרצון האב הוא גם רצון הבן, וכמו שמחייב שכל האב כן מחייב שכל הבן.

וענינים אלה (בן ועבד) מתגלים בכל אחד מישראל ע"י לימוד תורה וקיום המצוות: בלימוד תורה שצריך להיות בהבנה והשגה דוקא, שהשכל של האדם העוסק בתורה יהי' בהתאם לחכמתו של הקב"ה, מתגלה הבן שבו. ובקיום מצוות שענינם לקיים ציווי ה' בדרך קבלת עול, מתגלה העבד שבו. אולם באמת גם בלימוד התורה צריך להיות הביטול דעבד, כי זה שכן ועבד הם שני ענינים, זהו רק כפי שהנשמה באה בהמשכה, אבל בשורשה ומקורה כפי שהיא מושרשת בהעצמות ממש, שני הענינים האלו הם חד. ולכן גם בלימוד תורה שענינו התקשרות דישראל באורייתא³, צריך להיות הביטול דעבד, כי ע"י לימוד התורה בבחינת בן בלבד, ההתקשרות היא בהדרגא של תורה שבאה בהמשכה, ובכדי שתהי' התקשרות בעצם התורה כמו שמושרשת בהעצמות, זהו ע"י שבלימוד תורה שלו יש גם הביטול דעבד.

היינו שבלימודו יש ב' ענינים: א) "תורה לא בשמים היא" אלא ניתנה לרשותו, ולכן הפס"ד הוא כפי הבנתו (ו"אין משגיחין בבת קול"⁴). ב) ואעפ"כ הוא מקבל עליו עול תורה, שהתורה היא

(1) המשך תרס"ו ע' שסד ואילך. ובכ"מ.

(2) ע' שח ואילך.

(3) ראה זח"ג עג, א.

(4) ב"מ נט, ב.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב	יט) עין יעקב מסכת יומא	קיא
ב) מזמורי תהלים קיא, קיב	ג	כ) מסכת שבת עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה ועשו לי מקדש		מדף קל עד דף קלו	קיב
ה) שבת פרשת תרומה, ו' אדר, ה'תשמ"ג	ה	מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:	
ד) שיחת ש"פ תרומה		כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים	
ו' אדר, ה'תשמ"ג	י	אדמו"ר הזקן	קמ
ה) לקוטי שיחות – פרשת תרומה		כב) שולחן ערוך הלכות שבת	
(בלה"ק) כרך יא	טו	אדמו"ר הזקן	קמ
ו) מתוך פניני לוי יצחק על התורה		כג) תורה אור	
לכ"ק הרה"ג הרה"ח המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	כ	אדמו"ר הזקן	קמא
ז) זכרונות אם המלכות הרבנית הצדקנית מרת חנה ע"ה		כד) שערי אורה	
ז"ל שניאורסאהן חוברת כב, תרגום מאידיש	כא	אדמו"ר האמצעי	קמב
ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת תרומה	כב	כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו	
ט) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת תרומה	כג	אדמו"ר ה"צמח צדק	קמג
י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה	מח	כו) תורת שמואל תרל"ב	
יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)		אדמו"ר מוהר"ש	קמד
לשבוע פרשת תרומה	מט	כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב	
יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת תרומה	נט	אדמו"ר מוהר"ש	קמד
יג) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	סג	כח) ספר המאמרים קונטרסים	
שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:		אדמו"ר מוהר"ש	קמו
יד) ג' פרקים ליום לשבוע פרשת תרומה	סו	כט) לקוטי דיבורים	
טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת תרומה	פז	אדמו"ר מוהר"ש	קמו
טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת תרומה	צה	ל) דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן	
יז) נביאים וכתובים		אדמו"ר מוהר"ש	קמו
מלכים א פרק ח, תהלים פרק עג	ק	לא) אגרות קודש	
יח) משניות – מסכת קידושין – בבא קמא		אדמו"ר מוהר"ש	קמט
ביאור קהתי	קב	לב) חומש לקריאה בציבור	קנ
		לג) לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה	קנו
		לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש	קנז

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

על הציור לעשות את המשכן נאמר בתורה:

1 וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם¹, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²
 2 בַּמִּדְרָשׁ כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי, אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם, לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה
 3 וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא כו' אלא קיים לנצח הן בעולם הזה הגשמי והן בעולם
 4 הַבָּא הָרוּחָנִי, וְהוֹכַחָה לְקֹדֶשׁ
 5 בֵּין הַבֵּיטוּי "לִי" לַעֲנִיין הַנִּצְחִיּוֹת
 6 מִמִּשְׁכַּן הַמִּדְרָשׁ, בְּבֵית
 7 הַמִּקְדָּשׁ מַה הוּא אוֹמֵר
 8 וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וּמִכָּאן
 9 שֶׁבֶל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר "לִי" הַדָּבָר
 10 מוֹרָה עַל נִצְחִיּוֹת. וְצָרִיף¹
 11 לְהַבִּין³, הֲרִי הַמִּקְדָּשׁ,²
 12 הֵינּוּ הַמִּשְׁכָּן דְּאֶקְרִי³
 13 שֶׁנֶּקֶדָּא מִקְדָּשׁ⁴ כִּפִּי שְׂרׁוּאִים
 14 בַּפְּסוּק זֶה שֶׁהַצִּיּוּר עַל מִלֵּאכֶת
 15 הַמִּשְׁכָּן נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן "וַעֲשׂוּ לִי
 16 מִקְדָּשׁ" הֵיוּ בּוֹ שְׁנׁוּיִים, שֶׁל⁶
 17 טִלְטוּלִים מָקוֹם לְמִקְדָּשׁ וְאֵיךְ⁷
 18 אִפְשָׁר לִזְמַר שֶׁ"אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם"⁸
 19 וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ שֶׁעָשָׂה⁹
 20 שְׁלֵמָה הוּא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 21 הָרִאשׁוֹן וְהַבֵּית הַשֵּׁנִי,¹¹
 22 שֶׁנִּהְיָה נִחְרָבוֹ, הֵינּוּ דִּלָּא
 23 זֶה בְּלִבְדִּי שֶׁהֵיוּ בָּהֶם
 24 שְׁנׁוּיִים, כִּמוֹ הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָבַר
 25 מִמָּקוֹם לְמָקוֹם אֲלֹא שֶׁבִטְלוּ¹⁴
 26 לְגַמְרִי לְכַאֲרֻהָ, וְאֵיךְ¹⁵
 27 נֶאֱמַר עַל הַמִּקְדָּשׁ דְּאֵינוֹ זֶה
 28 לְעוֹלָם?¹⁷
 29 וּמִבָּאָר זֶה כ"ק אֲדָמוֹר¹⁸
 30 ה'צִמְח צִדִּק' ב'אֹר' שֶׁנֶּאֱמַר¹⁹
 31 וְהַתּוֹרָה⁵, שֶׁמִּקְדָּשׁ²⁰
 32 הָעֲלִיּוֹן מִחֲבֵר מִמֶּשׁ
 33 לְמִקְדָּשׁ הַתַּחְתּוֹן⁶, הַמּוֹשֵׁג²¹
 34 "מִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן" אוֹ "בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה" מוּזָכָר פַּעַמִּים רַבּוֹת בְּדַבְּרֵי
 35 חֲכָמֵינוּ ז"ל (וְלִדְוִגְמָא בִּפְרוּשׁ רִשִּׁי עַל הַפְּסוּק בַּפְּרָשָׁה מִשְׁפָּטִים "הִנֵּה אֲנִי
 36 שׁוֹלֵחַ מִלֵּאךְ לִפְנֵיךְ... וְלִהְבִּיאֵךְ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר הִכְנוֹתִי": "... וְזֶה אֶחָד
 37 הַמִּקְרָאוֹת שֶׁאֹמְרִים שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעְלָה מִכּוּון כְּנָגַד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל
 38 מִטָּה"), וְלַעֲנִינֵנוּ – "מִקְדָּשׁ הַתַּחְתּוֹן" וְ"מִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן" מִחוּבְרִים זֶה בְּזֶה
 39 בְּקֶשֶׁר וְחִיבּוּר הָדוּק בִּיּוֹתָר וּכְעֵנִין יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שֶׁחִבְרָה
 40 לָהּ יַחְדָּיו⁷, שֶׁגַּם עַל זֶה אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל שֶׁיְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה

בס"ד. שבת פרשת תרומה, ו' אדר ה'תשמ"ג.

(הנחה בלתי מוגה)

1 וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם¹, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל²
 2 כָּל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר לִי, אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם, לֹא בְּעוֹלָם
 3 הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא כו' בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ מַה הוּא אוֹמֵר
 4 וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ. וְצָרִיף לְהַבִּין³, הֲרִי הַמִּקְדָּשׁ, הֵינּוּ
 5 הַמִּשְׁכָּן דְּאֶקְרִי מִקְדָּשׁ⁴ הֵיוּ בּוֹ שְׁנׁוּיִים, וְכֵן הַמִּקְדָּשׁ
 6 שֶׁעָשָׂה שְׁלֵמָה וְהַבֵּית הַשֵּׁנִי, שֶׁנִּהְיָה נִחְרָבוֹ, הֵינּוּ דִּלָּא זֶה
 7 בְּלִבְדִּי שֶׁהֵיוּ בָּהֶם שְׁנׁוּיִים, אֲלֹא שֶׁבִטְלוּ לְגַמְרִי לְכַאֲרֻהָ,
 8 וְאֵיךְ נֶאֱמַר דְּאֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם. וּמִבָּאָר זֶה כ"ק אֲדָמוֹר⁹
 9 ה'צִמְח צִדִּק' ב'אֹר' הַתּוֹרָה⁵, שֶׁמִּקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן מִחֲבֵר
 10 מִמֶּשׁ לְמִקְדָּשׁ הַתַּחְתּוֹן⁶, וּכְעֵנִין יְרוּשָׁלַיִם הַבְּנוּיָה כְּעִיר
 11 שֶׁחִבְרָה לָהּ יַחְדָּיו⁷, שֶׁיְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעְלָה מִחֲבֵרָתָהּ עִם
 12 יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה⁸, וְזֶה אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם, שֶׁמִּאִיר גַּם
 13 עֲכָשׁוּ בְּרוּחָנִיּוֹת מִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן. אֲמַנָּם לְכַאֲרֻהָ עֲנִין זֶה
 14 שִׁיף לְמִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲכָל מַה זֶה שִׁיף
 15 לְמִקְדָּשׁ הַגָּשְׁמִי עָלָיו נֶאֱמַר וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ, שֶׁאֵינוֹ זֶה
 16 לְעוֹלָם. וְיֵשׁ לִזְמַר, שֶׁלֵּכֵן מִבִּיא כ"ק אֲדָמוֹר ה'צִמְח
 17 צִדִּק' עוֹד בִּאֹר עַל-פִּי מַה שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰ וְאֶהֱיָ לָהֶם
 18 לְמִקְדָּשׁ מַעֲט, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹¹ אֲלוֹ בְּתִי כְּנִסְיוֹת
 19 וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת, הֵינּוּ שֶׁכָּכָל מָקוֹם, גַּם בְּזִמְנֵי הַגְּלוּת, הִנֵּה
 20 הַבְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הֵם מִקְדָּשׁ מַעֲט, שֶׁמִּשְׁשׁ
 21 אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם. וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, דְּזֶהוּ גַם תִּכְן הָעֲנִין

42 מִחֲבֵרָתָהּ עִם יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מִטָּה⁸, וְזֶהוּ אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם, כִּי גַם
 43 כֹּאשֶׁר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ כִּפְשׁוּטוֹ אֵינוֹ קִיִּם וִירוּשָׁלַיִם כִּפְשׁוּטָה תַּהִיָּה בְּנוּיָה כִּרְאוּי
 44 רַק לַעֲתִיד לְבֹא, בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נִחְשָׁב נִצְחִי ו"אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם" כִּיּוֹן שֶׁמִּאִיר
 45 גַּם עֲכָשׁוּ בְּרוּחָנִיּוֹת מִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן וְהִרִי מִקְדָּשׁ הַתַּחְתּוֹן מִחוּבְר
 46 בַּמִּקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן.
 47 אֲמַנָּם לְכַאֲרֻהָ עֲדִין אֵין
 48 בְּכֵן מַעֲנָה לְשִׁאלָה הָאִמּוּרָה אֵיךְ
 49 אִפְשָׁר לִזְמַר שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ
 50 לְמִטָּה הוּא נִצְחִי, כִּי עֲנִין זֶה
 51 שִׁיף לְמִקְדָּשׁ הָעֲלִיּוֹן
 52 בְּרוּחָנִיּוֹת, אֲכָל מַה זֶה
 53 שִׁיף לְמִקְדָּשׁ הַגָּשְׁמִי
 54 עָלָיו נֶאֱמַר וַעֲשׂוּ לִי
 55 מִקְדָּשׁ, שֶׁאֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם
 56 וּמִאֲחֵר שְׁלִפִּי פְשׁוּטוֹ הַכְּתוּב
 57 מְדַבֵּר בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ הַגָּשְׁמִי
 58 עֲדִין דְּרוֹשׁ בִּיאֹר אֵיךְ אִפְשָׁר
 59 לִזְמַר עָלָיו שֶׁ"אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם"
 60 וְהִרִי לְמַעֲשֶׂה הַבֵּית הָרִאשׁוֹן
 61 וְהַבֵּית הַשֵּׁנִי נִחְרָבוֹ?
 62 וְיֵשׁ לִזְמַר, שֶׁלֵּכֵן בְּגִלָּל
 63 הַקּוּשִׁי בְּהַסְבֵּר הָאִמּוּרָה מִבִּיא
 64 כ"ק אֲדָמוֹר ה'צִמְח
 65 צִדִּק' עוֹד בִּאֹר בְּדַבְּרֵי
 66 הַמִּדְרָשׁ שֶׁהַמִּקְדָּשׁ "אֵינוֹ זֶה
 67 לְעוֹלָם" וְקִיִּם לְנִצַּח עַל-פִּי
 68 מַה שֶׁנֶּאֱמַר¹⁰ וְאֶהֱיָ לָהֶם
 69 לְמִקְדָּשׁ מַעֲט, וְאָמְרוּ
 70 רַבּוֹתֵינוּ ז"ל¹¹ אֲלוֹ בְּתִי
 71 כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת, עַל
 72 הַפְּסוּק בִּיחֻזְקָא "לֵכֵן כֹּה אָמַר
 73 ה' אֱלֹהִים כִּי הִרְחַקְתִּים בְּגוֹיִים
 74 וְכִי הִפְצִיתִם בְּאַרְצוֹת וְאֶהֱיָ לָהֶם
 75 לְמִקְדָּשׁ מַעֲט בְּאַרְצוֹת אֲשֶׁר בָּאוּ
 76 שֶׁ", אִמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל בְּגִמְרָא: "אֲלוֹ בְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת שֶׁבִּבְבִּל",
 77 הֵינּוּ שֶׁכָּכָל מָקוֹם, גַּם בְּחוּץ לָאָרֶץ, כִּמוֹ בְּבִבְלָא, וּבְכָל זִמְנֵי גַם בְּזִמְנֵי
 78 הַגְּלוּת, הִנֵּה הַבְּתִי כְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת הֵם מִקְדָּשׁ מַעֲט,
 79 שֶׁמִּשְׁשׁ אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם כֵּךְ שֶׁבְּגִלָּל בְּתִי הַכְּנִסְיוֹת וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת
 80 הַנִּקְרָאִים "מִקְדָּשׁ מַעֲט", לְמַעֲשֶׂה נִכּוֹן לִזְמַר שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ "אֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם".
 81 וְיֵשׁ לְהוֹסִיף בְּזֶה, עַל דְּבַר אֲדָמוֹר ה'צִמְח צִדִּק שֶׁהוּבָאוּ לְעִיל לַגְּבִי בֵּית
 82 הַמִּקְדָּשׁ דְּזֶהוּ גַם תִּכְן הָעֲנִין דְּאֵינוֹ זֶה לְעוֹלָם אֵין

(1 פרשתנו כה, ח. 2) מדרש שמואל פ"ט. ויק"ר פ"ב, ב. 3) וראה גם סה"מ ה'תש"ח ע' 132. ובכ"מ. 4) עירובין ב, א. ועוד.
 (5) פרשתנו ס"ע א'תכד ואילך. א'תלה. ס"ע א'תמב ואילך. 6) ראה גם אוה"ת ויצא קעט, א ואילך. בשלח ע' תקסה ואילך. וש"נ.
 (7) תהלים קכב, ג. 8) ראה תענית ה, א. ועוד. 9) שם ע' א'תמב. אוה"ת ש"ש ע' א'תפו. 10) יחזקאל יא, טז. 11) מגילה כט, א.

ביאור בדרך אפשר

1 השכינה וזה ומסתלקת מִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה, דְּמִפְּנֵינָן שְׂאִינוּ זֶה
2 מִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַעֲלָה, לָכֵן גַּם לֹא זֶה מִירוּשָׁלַיִם שֶׁל מַטָּה,
3 למרות החורבן והגלות, דָּגַם פֶּאֶשֶׁר הָיָה הַחֲרָבָן בְּאֶפֶן דְּכֻלָּהּ¹²
4 חֲמָתוֹ עַל הָעֵצִים וְעַל הָאֲבָנִים, כִּךְ שְׂבִית הַמִּקְדָּשׁ הַגִּשְׁמִי אֲכָן נִחְרַב
5 (אלא שהחורבן היה באופן כזה
6 שהקדוש-ברוך-הוא כילה את
7 חמתו וכעסו, כביכול, על העצים
8 ועל האבנים, אבל עם ישראל
9 המשיך להתקיים, ובכך מסבירים
10 חכמינו ז"ל את הכתוב בתהלים
11 "מזמור לאסוף אלוקים באו גויים
12 בנחלתך..." שלכאורה יש לתמוה
13 איזה מקום יש ל"מזמור" על כך,
14 ולמה לא נאמר "קינה לאסף"?²
15 אלא שה"מזמור" הוא על כך
16 שהבית נשרף, ועם ישראל
17 המשיך להתקיים) ובכל זאת
18 למרות החורבן למעשה נִשְׁאָר
19 גַּם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ
20 שְׁלֹמֹה, הַבְּתִי פְּגִסִּית
21 וּבְתִי מִדְּרָשׁוֹת שֶׁהֵם
22 מִקְדָּשׁ מַעֲטָה וְהָרִי הֵם קִיּוּמִם
23 תמיד, בכל זמן ובכל מקום.
24 אָמֵנָם גַּם לֵאחֹר שְׁנֵי הַבִּיאֻרִים
25 כִּיצַד הִשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה ב"מקדש
26 שלמטה" נמשכת גם לאחר
27 חורבן בית המקדש עדיין צָרִיף
28 לְהִבָּיֵן, בַּעֲצֵם הַעֲנִיּוֹן, מֵהוּ
29 הַחֲדוּשׁ שֶׁבָּעֲנֵן הַמִּקְדָּשׁ
30 שָׁבוּ דוּקָא יִשְׁנָה הַשְּׁרָאָה
31 הַשְּׂכִינָה, וְהָרִי פְּתִיב¹³
32 אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ
33 אָנִי מָלֵא, הֵינִי שְׂאֵלְקוֹתוֹ יִתְבָּרַךְ נִמְצָא בְּכָל מְקוֹם וְכָל הָעוֹלָם
34 כָּלוּ "מלא" באלוקות. ומדויק לשון הכתוב "אני מלא" יש ללמוד שהשראת
35 השכינה בעולם היא באופן נעלה ביותר וְלֹא רַק בְּחִינָה זֶה בְּאֵלְקוֹת
36 שְׂאֵפֶשֶׁר לֹמַר עָלֶיהָ הִתְאַר מָלֵא, בְּחִינַת מְמַלֵּא פֶל עֲלָמִין,
37 שורה בעולם אֲלֵא גַם בְּחִינַת אָנִי, בְּחִינַת סוֹבֵב פֶּל עֲלָמִין, מְבוּאָר
38 בְּקִבְלָהּ וְחִסְדוֹת שֶׁהָאוֹר הָאֱלֹקִי בֹא לְעוֹלָם בִּשְׁנֵי אוֹפְנִים הַנִּקְרָאִים "אוֹר
39 הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין" ו"אוֹר הַמְּמַלֵּא כָל עֲלָמִין". אוֹר הַסּוֹבֵב הוּא הַתְּגֻלּוֹת הָאוֹר
40 הָאִינְסוֹפִי הַבִּלְתִּי מוֹגֵבֵל שְׁמַאִיר עַל כָּל הָעוֹלָמוֹת וְהַנִּבְרָאִים בְּשׁוּוֹה, וְנִקְרָא
41 'סוֹבֵב' עַל שֶׁם שְׁמַאִיר עַל הָעוֹלָמוֹת 'מְלַמְעֵלָה' (בְּדֶרֶךְ 'מִקִּיף' מְבַלִּי לְהַתְלַבֵּשׁ
42 בְּתוֹכָם, וְאוֹר הַמְּמַלֵּא הוּא הַתְּגֻלּוֹת הָאוֹר כְּפִי שֶׁבֹא בְּגִבּוֹל וְצִמְצוּם בְּהַתְאֵמָה
43 לְכָל עוֹלָם וְלֹכֵל נִבְרָא לִפִּי עֲנִיּוֹ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכָל אֶחָד מֵהֶם בְּפִנְיָמוּיּוֹת, וְלַעֲנִיּוֹ

ביאור בדרך אפשר

44 – הָאִמּוֹר לַעֲלִיל שְׂאֵלְקוֹת נִמְצָאָה בְּכָל מְקוֹם, כּוּוֹנְתוֹ לֹא רַק לְבַחֲנִית 'מְמַלֵּא'
45 אֲלֵא גַם לְבַחֲנִית 'סוֹבֵב', וְלַמַּעֲלָה מִזָּה, אֲפִילוֹ בְּחִינָה שְׁלֹמְעֵלָה מִבְּחִינַת
46 "סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין", גַּם בְּחִינָה זֶה נִמְצָאָה בְּכָל מְקוֹם¹⁴, וְאֵם כֵּן
47 מֵהוּ הַחֲדוּשׁ הַמִּיּוֹחַד בְּהִשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה שְׂבִיבִית הַמִּקְדָּשׁ. ?
48 וְאֲפִילוֹ אֵם תְּמַצִּי-לֹמַר,

49 שְׁהַמְשַׁכְת אֱלָקוֹת צָרִיכָה
50 לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת
51 הָאָדָם, הִיָּה מְקוֹם לִישֵׁב אֶת
52 הַשְּׂאֵלָה וְלֹמַר שֶׁהַחֲדוּשׁ
53 בְּהִשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
54 לִגְבִּי הִשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה שְׂקִימָה
55 בְּכָל מְקוֹם בְּעוֹלָם הוּא שֶׁהַמְשַׁכְת
56 הָאֱלֹקוֹת מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה
57 וְהַתְּגֻלּוֹת אֱלֹקוֹת בְּעוֹלָם צָרִיכָה
58 לְהִיּוֹת עַל-יְדֵי עֲבוֹדַת הָאָדָם וְזֶה
59 עֲנִינוֹ שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁנִּבְנָה עַל
60 יְדֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, וְעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ
61 הִיא עַל יְדֵי הָאָדָם, אֲבָל בְּכֶךְ
62 הַשְּׂאֵלָה לֹא מִיּוֹשְׁבֵת כָּל צָרָכָה כִּי
63 עֲדִין אֵינוּ מוֹכֵן מֵהָזֶה
64 שִׁיף לֹעֲשׂוֹ לִי מִקְדָּשׁ
65 דְּוָקָא שְׁהָיָה כָּל עֲנִין הַתּוֹרָה
66 וְהַמְצוּוֹת, וְלֹא רַק בְּנֵין הַמִּקְדָּשׁ,
67 הוּא עֲבוֹדַת הָאָדָם. ?

68 אֶף הָעֲנֵן הוּא, פְּמִבְּאָר
69 בְּאֶרְכָּה פְּתִיבָא¹⁵,
70 דְּהַחֲדוּשׁ דְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ
71 בְּנוּשָׁא זֶה שֶׁל הִשְׁרָאָה הַשְּׂכִינָה
72 הוּא שְׁתֵּהִיָּה הַשְּׁרָאָה
73 הַשְּׂכִינָה בְּגִלּוּי בְּמִקְוִים
74 גִּשְׁמִי מְסִים בְּעוֹלָם, וְכִמּוֹ
75 הַנֶּפֶשׁ שֶׁהִיא מֵהוּת רִוְחָנִית

76 הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּגוֹף הַגִּשְׁמִי, הָרִי הַנֶּפֶשׁ הִיא עֵצֶם פְּשׁוּט מֵהוּת
77 'פְּשׁוּטָה' בְּלִתִּי מוֹגֵדֶת הַנִּמְצָא בְּכָל אֲבָרֵי הַגּוֹף בְּשׁוּוֹה, דְּאִוְתָּהּ
78 הַנֶּפֶשׁ הִיא הַמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּכָל רִמ"ח אֲיָבָרִים וְשִׁס"ה גִּידִים,
79 לְמִרוֹת שֵׁשׁ בִּינֵיהֶם הַבְּדִלִי דְּרוּגוֹת מִן הַקֶּצֶה אֶל הַקֶּצֶה וּמִבֶּן שֶׁחִיּוֹת שֶׁבְּרָאשׁ
80 וּבִלְבָב, לְמַשֵּׁל, הִיא פְּחוּתָה מֵהַחִיּוֹת שֶׁבַעֲקֵב שֶׁבְּרָגֵל, בְּכָל זֹאת עֵצֶם הַנֶּפֶשׁ
81 נִמְצָאָה בְּכָל הָאֲבָרִים וּבְכָל הַגִּידִים בְּמִידָה שׁוּוֹה, וְאֶף-עַל-פִּי-כֵן פְּרָא
82 הַקֶּב"ה אֶת הָאָדָם בְּאֶפֶן כֵּזֶה, שְׂמִקְוִים הַשְּׁרָאָה הַנֶּפֶשׁ בְּגִלּוּי
83 בְּצוּרָה גְּלוּיָה, נִיכְרַת וְנִרְגַּשְׁת הוּא פְּמִחַ שְׁבְּרָאשׁ דְּוָקָא, וּמִשֵּׁם
84 מֵהַמוּחַ שֶׁבְּרָאשׁ נִמְשַׁכְת הַחִיּוֹת בְּכָל מְקוֹם בְּגוֹף, וּבִלְשׁוֹן רַבְּנֵי הַזֶּקֶן
85 בְּתִנְיָא (פֶּרֶק נ"א): "עֵיקֵר מִשְׁכְּנָה וְהִשְׁרָאָתָה [שֶׁל נִשְׁמַת הָאָדָם] הִיא בְּמוֹחוֹ
86 וּמֵהַמוּחַ מִתְפַּשְׁטֵת לְכָל הָאֲבָרִים וְכָל אֲבָר מִקְבֵּל מִמֶּנָּה חִיּוֹת וְכוּחַ הָרָאוּי לוֹ

(12) איכ"ר פ"ד, יד. רש"י תהלים עט, א. תוס' קידושין לא, ב - ד"ה איסתייעא. ועוד. (13) ירמ' כג, כד. (14) ראה תניא רפמ"א. תו"א בשלח סג, ד. לקו"ת שלח מח, א. ובכ"מ. (15) פנ"א ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 לפי מזגו ותכונתו... כנראה בחוש שבמוח מרגיש כל הנפגע ברמ"ח אברים
2 וכל הקורות אותם...".
3 וכן הוא גם במקדש, שבו השראת השכינה היא בגלוי,
4 ומשם נמשכת החיות בכל העולם, ובלשון רבנו הוקן בתניא (פרקים
5 נב"ג): "... מהשכינה המלוכשת
6 בהיכל קדשי קדשים של כל
7 עולם ועולם... נמשך... אור
8 וחיות לכל העולם והברואים
9 שבו... כשהיה בית ראשון קיים
10 שבו היה הארון והלוחות בבית
11 קדשי קדשים הייתה השכינה...
12 שורה שם ומלוכשת בעשרת
13 הדברות ביתר שאת ויתר עז
14 בגילוי רב ועצום יותר מגילוייה
15 בהיכלות קדשי קדשים שלמעלה
16 בעולמות עליונים... בבית שני
17 הייתה שורה בדרך השתלשלות...
18 וקדשי קדשים דעשי' (של עולם
19 העשייה הרוחני) היה מתלבש
20 בקדשי קדשים שבבית המקדש
21 שלמטה ושרתה בו השכינה...
22 ולכן לא היה רשאי שום אדם
23 ליכנס לשם לבד כהן גדול ביום
24 הכפורים..." [אלא שבה
25 באופן השראת השכינה בבית
26 המקדש יש ב' דעות
27 (פמבאר במקום אחר)¹⁶
28 אם אפן גלוי השכינה
29 במקדש הוא בדרך מעבר
30 ומקיף כך שגם לאחר שמקום מסוים נבחר לבית המקדש, בכל זאת המקום
31 עצמו לא הפך להיות מקום שהוא עצמו ראוי לקבל ולהכיל את השראת
32 השכינה, בדוגמת רעיון שכלי שבא לידי ביטוי באמצעות כתיבה באצבעות
33 היד ובכל זאת מובן שהשכל לא מאיר ולא שורה ולא מתלבש באצבעות היד,
34 או בדרך התלבשות ופנימי כך שהשכינה מאירה במקום המקדש
35 בהתלבשות פנימית בדומה להתלבשות של רעיון שכלי במוח].
36 והנה אמרו רבותינו ז"ל¹⁷ על הפסוק ועשו לי מקדש
37 ושכנתי בתוכם, ואף ש"מקדש" הוא לשון יחיד, והכתוב היה צריך לומר
38 "ושכנתי בתוכו", בכל זאת בתוכו לא נאמר אלא בתוכם, להורות
39 שהתוכן הרוחני של עניין המקדש צריך להיות בתוך כל אחד ואחת
40 מישראל. ומזה מובן, דענין זה שבמקדש, שבו היא עיקר

41 השראת השכינה בעולם שהוא עניינו הכללי של המקדש ישנו בכל אחד
42 ואחד מישראל, וכן גם הפרטים שבמקדש אף הם קיימים, במובן
43 הרוחני, בכל אחד ואחד מישראל.
44 והענין הוא, פמבאר בכמה מקומות¹⁸ בתורת החסידות (ובספר
45 המצות הנקרא "דרך מצוותיך"
46 לאדמו"ר ה"צמח
47 צדק"¹⁹ במאמר על מצוות
48 בניין המקדש), דהנה
49 המשפך נעשה מיריעות
50 וקרשים (או יריעות וכלי
51 המשפך), שזהו ענין
52 מקיפים ופנימיים היריעות
53 הקיפו את המשכן מבחוץ ובהם
54 האיר אור אלוקי מבחינת 'מקיף'
55 שאינו מתלבש בפנימיות אלא
56 מאיר 'מלמעלה' ולא ניכר בגלוי.
57 ואילו בכלים כמו הארון, המזבח
58 והמנורה והשולחן האיר האור
59 האלוקי בפנימיות (כמו שמפרט
60 ב'דרך מצוותיך' שם: בארון –
61 היה גילוי אלוקות ככתוב
62 "ונועדתי לך שם מבין השני
63 הכרובים", במזבח הייתה יורדת
64 אש מלמעלה, המנורה הייתה
65 עדות לבאי עולם שהשכינה
66 שורה בישראל, ובשולחן ראו
67 שלחם הפנים נשאר חם).
68 וכן הוא גם בעבודת ה'
69 הרוחנית של כל אחד ואחד
70 מישראל, הנחלקת דרך כלל לשני הסוגים האמורים לעבודה
71 בענינים פנימיים והעבודה בענינים מקיפים. וכמו שכתוב²⁰
72 עוטה אור פשלמה נוטה שמים פריעה, והפסוק רומז לשני ענינים
73 אלו דיש גילוי אלוקות מבחינת שמים פריעה, שהוא מבחינת
74 מקיף מבחוץ, בדומה לאור האלוקי שהאיר, כאמור, ביריעות המשכן
75 ויש מבחינת עוטה אור, שענין האור הוא להאיר מבפנים,
76 פנימיות.
77 ובעבודת האדם, העבודה בבחינת מקיף ולבוש היא
78 העבודה בקיום המצות, דהמצות הם לבושים פמבאר פתניא
79 בתחלתו²¹ שהם המצוות בבחינת לבוש ומקיף בקיום המצוות
80 האדם מתקשר ומתחבר עם הקדוש-ברוך-הוא ואור ה' מאיר עליו אבל זו

(16) אוה"ת ויצא קעח, א ואילך. ביאורו"ז (להצ"צ) ח"א ע' קג ואילך. סה"מ תר"ל ע' סג ואילך. לקו"ש ח"ט ע' 141 ואילך. (17) ר"ח שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. של"ה סט, א. רא, א. ועוד. וראה לקו"ת נשא כ, ב. תו"א ויקהל פז, א. תו"ח פרשתנו פז, א. סה"מ תש"ח שם. ועוד. (18) ראה תו"א שם. סה"מ תקס"ה ח"א ע' שלט. אוה"ת (דלעיל הע' 5) ע' א'תלא ואילך. א'תלו ואילך. יהל אור ע' שצה. ובכ"מ. (19) מצות בנין מקדש (פה, א). (20) תהלים קד, ב. (21) פ"ד. וראה גם אגה"ק ס"ג. ובכ"מ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 הארה בדרך מקיף בלבד כשם שבגד, לבוש, גשמי "מקיף" את גוף האדם
2 מבחוץ אבל לא נכנס בו בפנימיות. ובפֿרטיִיות יוֹתֵר, יֵשׁ בַּמָּצוֹת ב'
3 בְּחִינּוֹת, בְּחִינַת מְקִיף הַקְּרוֹב וּבְחִינַת מְקִיף הַרְחוֹק, שההבדל
4 ביניהם הוא כמו ההבדל בין לבוש ובית, אף ששניהם מקיפים ולא חודרים
5 בפנימיות האדם, הלבוש הוא
6 מקיף קרוב, ותפור לפי מידותיו
7 של האדם. והבית הוא מקיף
8 רחוק שלא לפי מידת האדם וכך
9 גם למעלה באלוקות יש מקיף
10 ב'סדר השתלשלות' עצמו
11 (הנקרא "מקיף פרטי" ויש בו
12 דרגות שונות) ויש מקיף על כל
13 העולמות בשוה (הנקרא "מקיף
14 כללי") פֿמְבָאָר הָעֲנִין
15 ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' בְּסוּפּוֹ²²,
16 שֵׁשׁ מָצוֹת שֶׁהֵן עַל-פִּי
17 טַעַם-וְדַעַת וְהֵן בְּחִינַת
18 "מקיף הקרוב", וְיֵשׁ מָצוֹת
19 שֶׁהֵן לְמַעְלָה מִטַּעַם
20 וְדַעַת וְהֵן בְּחִינַת "מקיף
21 הרחוק".
22 וְהַעֲבֹדָה בְּבְחִינַת
23 פְּנִימִיּוֹת הוּא עֲנִין
24 לְמוֹד הַתּוֹרָה, פֿמְבָאָר
25 בְּתַנְיָא שֶׁשֶׁהַתּוֹרָה
26 נִקְרָאת מְזוּן כְּמוֹ
27 שֶׁכְּתוּב²³ וְתוֹרַתְךָ בְּתוֹךְ
28 מְעִי וכשם שהלחם הגשמי
29 מְזִין אֶת גּוֹף הָאָדָם וְנוֹתֵן לוֹ
30 חַיּוֹת עַל יְדֵי שִׁנְכֵס בְּתוֹךְ
31 מַעֲיוֹ, כִּךְ הַתּוֹרָה נוֹתֶנֶת לְנִשְׁמָה
32 "מְזוּן" כִּי דַבְּרֵי הַתּוֹרָה
33 נִקְלָטִים וְנִתְפָּסִים בְּשִׁכּוֹל שֶׁל
34 הָאָדָם בְּאוֹפֶן פְּנִימִי. אֲבָל²⁴
35 אֶף-עַל-פִּי-כֵן כְּתִיב לַגִּבִּי
36 הָאוֹר הַפְּנִימִי עוֹטָה אוֹר בְּשִׁלְמָה, הֵינְנוּ שֹׁגֵם הָאוֹר דְּתוֹרָה
37 אֶף שֶׁבְּדֶרֶךְ כָּלל הוּא אוֹר פְּנִימִי יֵשׁ בּוֹ בְּחִינַת שְׁלָמָה, בְּחִינַת
38 מְקִיף. וְהוּא מְשׁוּם שֵׁשׁ ב' בְּחִינּוֹת בְּתוֹרָה, נִגְלָה
39 דְּתוֹרָה וּפְנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה וְאִמָּנָם גַּם בְּלִימוֹד פְּנִימִיּוֹת הַתּוֹרָה בַּהֲבֵנָה
40 וְהַשְׁגָּה, דַּבְּרֵי הַתּוֹרָה נִקְלָטִים בְּפְנִימִיּוֹת וְהֵם בְּבְחִינַת אוֹר פְּנִימִי. אֲבָל

41 כִּיּוֹן שֶׁסּוּף סוּף מְדוּבָר בְּעֵינֵי רֹחוּנִים יוֹתֵר וּמוֹפְשִׁים יוֹתֵר, הִרִי
42 לְעוֹמֶת נִגְלָה דְּתוֹרָה הֵם בְּבְחִינַת "מקיף".
43 וְעַל-יְדֵי עֲשִׂית הַמִּקְדָּשׁ בְּרוּחָנִיּוֹת, הַעֲבֹדָה בְּב' עֲנִינִים אֱלוֹ,
44 קִיּוֹם הַמָּצוֹת הַמְּגִלִּים אֱלוֹקוֹת בְּדֶרֶךְ אוֹר מְקִיף וְלִמּוֹד הַתּוֹרָה הַמְּגִלָּה
45 אֱלוֹקוֹת בְּדֶרֶךְ אוֹר פְּנִימִי, זֻכִּים
46 שִׁיְהִיָּה וְכֵן תַּעֲשׂוּ,
47 לְדוֹרוֹת²⁵, שֶׁהִרִי הַצִּיּוֹר
48 "ועשו לי מקדש" הוּא לֹא רַק עַל
49 עֲשִׂית הַמִּשְׁכָּן אֲלָא צִיּוֹר נִצְחִי
50 לְדוֹרוֹת בְּבֵית עוֹלָמִים בֵּית
51 הַמִּקְדָּשׁ הַנִּצְחִי דְּלַעֲתִיד-לְבָא
52 שֶׁעָלִיו נֶאֱמַר²⁶ מִקְדָּשׁ
53 אֲד' כּוֹנֵנוּ יִדִּי, כִּי גַם
54 הַמִּשְׁכָּן לֹא עָמַד לְעוֹלָם,
55 וְכֵן הַבֵּית שֶׁעָשָׂה שְׁלָמָה,
56 עִם כָּל מַעֲלָתוֹ, גַּם הוּא לֹא
57 הִתְקַיֵּם לְנִצָּח וְדוֹקָא
58 הַמִּקְדָּשׁ דְּלַעֲתִיד שֶׁהוּא
59 מִקְדָּשׁ אֲד' כּוֹנֵנוּ יִדִּי
60 שִׁיבִנָּה עַל-יְדֵי הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
61 הוּא יְהִיָּה בֵּית נִצְחִי,
62 פֿמְבָאָר בְּזֵהר²⁷. אֲבָל
63 הַנְּתִינִת-כַּחַ לְזֶה גַם לְבֵית
64 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי הַנִּצְחִי הִיא
65 מִהַמִּקְדָּשׁ שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה,
66 כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב²⁵ וְכֵן תַּעֲשׂוּ,
67 לְדוֹרוֹת, כְּפָרוּשׁ רַש"י.
68 וַיְהִי-רָצוֹן, שֶׁבְּקָרוֹב
69 מִמֶּשׁ יְהִיָּה בְּנִין בֵּית
70 הַמִּקְדָּשׁ הַשְּׁלִישִׁי בְּפוּעַל,
71 כִּי לֹמְדִים עֲנִין זֶה
72 בְּתוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא
73 נִצְחִית²⁸, וּבְעֵינֵי בֵּית
74 הַמִּקְדָּשׁ כְּפִי שֶׁהֵם בְּתוֹרָה לֹא חָל
75 שִׁנּוּי וּבְפֶרֶט כְּשִׁלּוּמִדִּים
76 עֲנִין זֶה בְּפֶרֶשׁת הַשְּׁבוּעַ, שֶׁאֵין בְּכוּחַם יוֹתֵר לְפַעוֹל אֶת בְּנֵי הַבֵּית
77 הַשְּׁלִישִׁי בְּפוּעַל וּכְדוּעַ²⁹ פֶּתַגֵּם אֲדָמוֹר הִזְקֵן שֶׁצָּרִיךְ לְחַיּוֹת
78 ("עם הזמן", הֵינְנוּ) עִם פֶּרֶשׁת הַשְּׁבוּעַ, לֹא רַק לְלַמּוֹד אֶת פֶּרֶשׁת הַשְּׁבוּעַ
79 אֲלָא "לְחַיּוֹת" אֶת עֵינֵי הַפֶּרֶשָׁה הִרִי אֲזַי יֵשׁ נְתִינִת-כַּחַ מִיַּחְדָּת בֵּית
80 שֶׁאֵין מִשְׁכָּן בְּלִימוֹד עַל עֵינֵי הַמִּקְדָּשׁ תְּמִיד שֶׁעַל-יְדֵי הַהִתְעַסְקוֹת

(22 מז, ד ואילך. 23 תהלים מ, ט. 24) ראה גם סידור ג, ד. אוה"ת שם ס"ע א' תלח ואילך (ובשוה"ג שם). סה"מ ה'ש"ת ע' 67 ואילך. 25) תרומה כה, ט. פרש"י עה"פ (מסנהדרין סז, ב. ועוד). 26) בשלח טו, יז. 27) ראה ח"ג רכא, א. אוה"ת ש"ש ע' א'תקכח. 28) ראה תניא רפ"ז. 29) "היום יום" - ב' חשון. סה"ש תש"ב ע' 29 ואילך.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בלמוד התורה וקיום המצוות נזכה במהרה בימינו ממש דהמקדש השלישי, הנצחי הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע
2 לבנין בית המקדש במהרה בימינו ממש לבנין בית המקדש השלישי
3 השלישי בגאולה¹ בגאולה האמתית והשלמה על-² ידי משיח צדקנו,³ דהמקדש הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע פמימרא
4 האמתית והשלמה על-² ידי משיח צדקנו,³ דהמקדש הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע פמימרא
5 ידי משיח צדקנו,³ דהמקדש הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע פמימרא
6 בלמוד התורה וקיום המצוות נזכה במהרה בימינו ממש דהמקדש השלישי, הנצחי הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע
7 לבנין בית המקדש במהרה בימינו ממש לבנין בית המקדש השלישי
8 השלישי בגאולה¹ בגאולה האמתית והשלמה על-² ידי משיח צדקנו,³ דהמקדש הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע פמימרא
9 האמתית והשלמה על-² ידי משיח צדקנו,³ דהמקדש הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע פמימרא
10 ידי משיח צדקנו,³ דהמקדש הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע פמימרא
11 בלמוד התורה וקיום המצוות נזכה במהרה בימינו ממש דהמקדש השלישי, הנצחי הוא עומד מוכן למעלה³⁰, וברגע

(30) ראה זח"ג שם. מקומות שנשמנו בלקו"ש חח"י ע' 418.

המשך מעמוד ג

האדון שלו, והוא בטל לתורה כעבד שמוטל עליו עול האדון. ואינם בסתירה זל"ז, שכן מצד התקשרותו בעצמותו ית', שאצלו שניהם ענין אחד, הרי זה פועל שגם אצלו יהי' שניהם אחד. ה. וזהו הפירוש "עיקרה של תורה הוא שיהא עמה תשובה ומעשים טובים": דנוסף לזה שהתורה מביאה לתשובה ומעשים טובים, יש בתורה עצמה הביטול דתשובה ומעשים טובים (היינו, שה"רעותא דלבא" גופא מביאה לידי קיום התורה ומצוות בפועל ממש).

ולכן גם מרגלא בפומי' דרבא "תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים", תחילה "תשובה" ולאח"ז "מעשים טובים": כי (נוסף לטעם סדר זה, שע"י התשובה נעשים המעשים טובים ומאירים⁵, הנה) הביטול דתשובה הוא מצד הרגש שלו, ולכן מעורב בזה גם מציאותו, ואמיתית הביטול הוא הביטול דמעשים טובים, שמקיים אותם מצד עול מלכות שמים שעליו (בלבד, בלי תערוכת הרגש שלו). וי"ל הטעם שבעל המאמר הוא רבא, כי אופן הלימוד שלו הי' באופן של אמירת שמועות מאירות ומרווחות, כדאיתא בגמרא⁶ "אדגרמיתו גרמי בי אביי (עד שאתם אוכלים מעט עצמות אצל אביי), תו אכלי בשרא שמינא בי רבא (אנו אוכלים אצל רבא בשר שמן)". ובפרט שהנהגתו היתה "מקמי דפתח להו, לרבנן, אמר מילתא דבדיחותא"⁸ (לפני שהי' מתחיל ללמד הי' משמח את התלמידים⁹). הי' אפשר שמציאות הלומד תורגש אצלו, לכן דווקא רבא הי' "מרגלא בפומי' תכלית חכמה תשובה ומעשים טובים", שבלימוד תורה עצמו צריך להיות ביטול של תשובה ומעשים טובים¹⁰.

המפתח ללימוד תורה

ו. ההוראה מהפסוק "ראשית חכמה יראת הוי'": שלימוד תורה צריך להיות במקום שיש בו יראת שמים, ואם ח"ו חסר בענין זה, על האדם לחפש מקום שהלימוד שם הוא באופן הרצוי. כפי שמובן ג"כ ממ"ש בזהר¹¹ עה"פ "ועל דא שרי בהאי אתר יראה (ועל זה שורה באותו מקום (מלכות) יראה), ודא תרעא לאעלא לכל טובא דעלמא (וזהו השער למעלה לכל הטוב שבעולם)". וכן הוא בנגלה דתורה¹² "כל אדם שיש בו תורה ואין בו יראת שמים, דומה לגזבר שמסרו לו מפתחות הפנימיות, ומפתחות החיצונות לא מסרו לו, בהי עייל (איך יכנס לפנים?), מכריז רבי ינאי חבל על דלית לי' דרתא ותרעא לדרתא עביד (חבל על מי שאין לו דלת והוא עושה לה שער)". ומפורש הוא במשנה¹³ "כל שיראת חטאו קודמת לחכמתו, חכמתו מתקיימת. וכל שחכמתו קודמת ליראת חטאו, אין חכמתו מתקיימת"¹⁴.

(5) ראה לקו"ת דרושים לשמע"צ פה, א. שה"ש יז, ג. וראה לקו"ש ח"ד ע' 1053 ואילך.

(6) ב"ב כב, א.

(7) רש"י שם.

(8) פסחים ק"ז, א.

(9) רש"י שם.

(10) מד"ה מרגלא בפומי' דרבא ה'תש"מ (סה"מ מלוקט ה ע' צג).

(11) ח"א ח, א.

(12) שבת לא, ב.

(13) אבות פ"ג ט.

(14) מאג"ק ח"ג אגרת ד'תלג (מענה לבחור שרוצה לעבור ישיבה שמחנכים בה ליר"ש).

בס"ד. שיחת ש"פ תרומה, ו' אדר ה'תשמ"ג.

בלתי מוגה

- 1 לב. ...בלקו"ש השבועי (לקו"ש חכ"א ע' 170, הערה 46) נתבאר ש"כפשוטו נ"ל שמנורות שלמה (עשר
- 2 מנורות) נעשו כצורת מנורת משה, כי: א) למה ישנה ויחדש צורה אחרת? ב) מפורש . . שגם מנורות שלמה
- 3 היו כשרים לעבודה . . ולפרש"י . . לדיעה אחת היתה הדלקת המנורה (לפעמים) רק בשל שלמה כו' (עיי"ש
- 4 בארוכה).
- 5 והנה, בפרש"י ריש פרשתנו - מפורש הדבר להדיא: "ככל אשר אני מראה אותך - כאן את תבנית המשכן.
- 6 המקרא הזה מחובר למקרא שלמעלה הימנו, ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך, וכן תעשו - לדורות,
- 7 אם יאבד אחד מן הכלים, או כשתעשו לי כלי בית עולמים, כגון שולחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה
- 8 שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם".
- 9 כלומר: רש"י מפרש בפשוטו של מקרא שכל "כלי בית עולמים" נעשו "כתבנית אלו" - כתבנית כלי המשכן.
- 10 ולא רק כאשר מדובר אודות מנורה אחת שהיתה מוכרחת להיות בביהמ"ק כדי להדליק את הנרות (שהיא נעשתה
- 11 כמנורת משה), אלא גם כאשר עשו כמה מנורות - "מנורות . . שעשה שלמה" - גם הם נעשו כולם "כתבנית
- 12 אלו".
- 13 וזהו הביאור בהדגשת רש"י "מנורות . . שעשה שלמה" - דלכאורה, למאי נפק"מ מי עשאם?! - אלא כוונת
- 14 רש"י להשיענו שלא נאמר שרק מנורה אחת בלבד הוצרכה להיות כמנורת משה, אלא גם כאשר היו כמה
- 15 מנורות בעת ובעונה אחת, בדוגמת עשר המנורות שעשה שלמה - גם אודותם נאמר הציווי "וכן תעשו" -
- 16 "כתבנית אלו".
- 17 והכרחו של רש"י לפרש כן - מובן בפשטות: מכיון שזוהי מנורה השייכת לביהמ"ק - מדוע תיעשה מנורה
- 18 זו באופן אחר ממנורת משה?!
- 19 וכמו כן מובן שהיו משתמשים בה עבור הדלקת הנרות - דהנה, מכיון ששלמה עשה עשר מנורות, הרי
- 20 בודאי נצטווה בזה ע"י הקב"ה [ולכן, אין להקשות כיצד עשה שלמה עשר מנורות, הרי ישנו ציווי "לא תוסיף
- 21 עליו" - מכיון שכל עניני ביהמ"ק נעשו ע"פ ציווי הקב"ה, "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל"], ומכיון שכן -
- 22 לא מסתבר שהקב"ה יצווה לעשות עשר מנורות ללא כל תועלת כו', ולכן בהכרח לומר שלפעמים הדליקו
- 23 במנורות של שלמה.
- 24 ובזה רואים שכאשר לומדים פירוש רש"י בפשוטו של מקרא - מתבארים כמה ענינים בפשטות, ללא צורך
- 25 בשקו"ט כו', מכיון שזוהי דרך הלימוד בפשוטו של מקרא.
- 26 לג. בנוגע לכללות הענין דעשר מנורות, עשר שולחנות כו' - ישנה הוראה נפלאה בעבודת האדם. ובהקדים:
- 27 כאשר ישנה כבר מנורה אחת, שולחן אחד וכו', ומוסיפים עוד מנורות ושולחנות כו', אף שמצד עצם החיוב
- 28 מספיק מנורה אחת - הרי זה בדוגמת כללות הענין ד"לפנים משורת הדין", כלומר, שאין מסתפקים בקיום
- 29 התורה ומצוותי' ע"פ חיוב התורה בלבד - שהרי "לא חרבה ירושלים אלא על . . שהעמידו דיניהם על דין
- 30 תורה, ולא עבדו לפנים משורת הדין" (ב"מ ל, ב), אלא כללות ההנהגה צריכה להיות "לפנים משורת הדין".
- 31 ועד כדי כך - שכאשר מוסיפים עוד מנורות ושולחנות, ישנו גם בהם כל התוקף וה"שטורעם" כמו המנורה
- 32 והשולחן שמוכרחים להיות מצד עצם החיוב, ועי"ז ממשיכים ופועלים את כל הענינים דמנורה ושולחן - הן
- 33 העלאת ז' סוגי נש"י כו' (כמבואר בלקו"ת ר"פ בהעלותך), והן המשכת פרנסה בכל העולם כולו, שזהו ענין
- 34 השולחן - כמארז"ל (ב"ב כה, ב) "הרוצה שיעשיר יצפין, וסימניך - שולחן בצפון". וזאת - אף שמדובר אודות
- 35 המנורות והשולחנות שנוספו ע"י שלמה, כלומר, שאינם מצד עצם החיוב, כי אם "לפנים משורת הדין".
- 36 ויתירה מזו: עשר המנורות ועשרה השולחנות שעשה שלמה - היו רק בבית ראשון (ראה לקו"ש שם),
- 37 וכדמוכח גם מזה שבציור הרמב"ם בפייהמ"ש במסכת מדות (ששם נתבארו הענינים דבית שני) מופיעים רק
- 38 מנורה ושולחן אחד בלבד. ועפ"ז נמצא שעשר המנורות ועשרה השולחנות היו רק למשך זמן בלבד, ואעפ"כ,
- 39 הי' גם בהם כל התוקף וה"שטורעם" דמנורה ושולחן כו', כנ"ל.

לד. וההוראה מזה בעבודת האדם:

כאשר מדברים אודות תביעתו של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו אודות גודל ההשתדלות בהפצת המעיינות, הפצת התומ"צ והפצת היהדות חוצה - יכול לבוא מישוה ולטעון: מכיון שה"שטורעם" שבדבר הוא ענין שנתחדש בדור האחרון, ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - הרי גם כאשר מתעסק בענין זה, מי יאמר שהתעסקותו צריכה להיות מתוך חיות והתלהבות גדולה ביותר, באותה מדה כפי שעוסקים בדבר המוכרח ע"פ דין (ולא רק "לפנים משורת הדין")?!

הוא אמנם "עבד פשוט", ויתירה מזו: נדמה לו שהוא "עבד נאמן", ולכן, בנוגע לפועל מקדיש הוא משך זמן להתעסקות בהפצת היהדות כו', אבל בד בבד עם ההתעסקות בדבר, נפלטת "אנחה" ("אלף אנחות") מגורנו על זה שמטילים עליו עבודה ושליחות שלמעלה מכחותיו!

פשיטא שאין הכוונה שזוהי עבודה שלמעלה מכחותיו הגשמיים - מכיון שבזה אינו מתחשב כלל! אלא הכוונה שעבודה זו היא למעלה מכחותיו הרוחניים: רצונו לעסוק בלימוד ועיון בתורת החסידות, באופן של דקות כו', "שפאלטן א האר", - [לאחרונה התחילו "שפאלטן א האר" גם בלימוד תורת החסידות!]

בהמשך תער"ב (ובכ"מ) מדובר אודות חילוקי הדרגות שבאור - נהורא אוכמא, נהורא חיורא, נהורא תיכלא כו'. ומספרים שכ"ק אדמו"ר מהורש"ב נ"ע התבטא פעם (באופן שאינו למעליותא) על מישוה שהתפלפל בענינים אלו - "אז ער קאכט זיך אין א שווארצע פאיער'ל, ווייסע פאיער'ל, "דער בלאיע פאיער'ל"!

כלומר: כאשר לימוד החסידות הוא כדבעי - אזי התעסקותו היא בהבנת חילוקי הדרגות שבאור, ענין הספירות וכו', "דע את אלקי אביך"; אבל כאשר הוא שוכח אודות כללות הנמשל, והוא מונח בהבנת פרטי המשל - מונח הוא באש שחורה, אש לבנה או אש כחולה כו' -

ולכן, אין זה לפי כחותיו - הרוחניים - לצאת ולעסוק עם יהודים שבבחי' חוצה, להאיר נשמותיהם באור היהדות - ענין המנורה, או להשתדל שבחוריישיבה יהי' להם מה לאכול - ענין השולחן, ולא רק שיהי' להם שולחן אחד, אלא כו"כ (עשרה) שולחנות, כדי שלא יצטרכו להצטופף כולם בשולחן אחד וכו'; מה לו ולהתעסקות בענינים כאלו, הוא מונח בענינים נעלים יותר - "שמים ושמי השמים"!

וכאמור - מכיון שנשיא דורנו תובע לעסוק בהפצת היהדות חוצה, מוכן הוא "לעשות טובה" לנשיא דורנו, ולהקדיש משך זמן - שעה, ולכל היותר "שעה ומחצה" (שיעור זמן המובא באגה"ק (ס"א) בנוגע לעבודת התפלה) - כדי להתעסק בהפצת היהדות חוצה; אבל מי יאמר שצריך לעסוק בזה מתוך חיות ומרץ והתלהבות כו', מספיק שהוא עוסק בזה במעשה בפועל!

ועל זה באה ההוראה הנלמדת מכללות הענין דעשר מנורות ועשרה שולחנות שעשה שלמה - שאע"פ שזהו ענין שנתחדש ע"י שלמה (והי' רק במשך זמן מסויים בלבד, כנ"ל), הי' בזה כל התוקף וה"שטורעם" דמנורה ושולחן, ועד"ז מובן בנוגע לכל הענינים שנוספו ע"י כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו - שצריכים לעסוק בהם בכל המרץ והחיות כו' ככל עניני התורה ומצוות'.

ובקשר לטענתו שרצונו לעסוק בענינים נעלים שהם בבחי' "שמים ושמי השמים" - אומרים לו: "השמים ושמי השמים לא יכלכלוך", כי אם "הבית הזה" דוקא - כאשר עוסק בענינים של מעשה בפועל, עניני מטה - להאיר את נשמתו של היהודי שנמצא בבחי' "חוצה", וכיו"ב בכל הענינים דהפצת המעיינות והיהדות חוצה, כנ"ל (סכ"ב) בארוכה.

לה. ובהמשך לזה - הרי כאן המקום לעורר אודות ההתעסקות בכל עניני ה"מבצעים", ובמיוחד בנוגע לענין שהזמן גרמא - "מבצע פורים".

דהנה, אע"פ שכבר התחילו לעסוק בזה החל משבת מברכים חודש אדר, ועוד לפני זה - החל מט"ו בשבט (שלושים יום לפני הפורים), מובן, שתמיד ישנה אפשרות להוסיף בכל הפעולות ביתר שאת וביתר עוז.

וההוספה צריכה להיות עד כדי כך - שכל מה שעשו עד עתה יחשב כ"התחלה" בלבד לפי ערך ההוספה!

כלומר: אע"פ שהתעסקותו בזה היתה כדבעי, וא"כ, כיצד יתכן שכל מה שעשה עד עתה יהי' בבחינת "התחלה" בלבד לגבי ההוספה בדבר - הרי מכיון שדורשים ממנו להוסיף בזה באופן שלמעלה ממדידה והגבלה,

1 מובן שעבודתו הקודמת היא בבחינת "התחלה" בלבד, מכיון שענין של גבול אין לו ערך ותפוסת מקום כלל
 2 לגבי בלי גבול, כמבואר בתניא (פמ"ה) ש"אחד במספר יש לו ערך לגבי מספר אלף אלפים, שהוא חלק אחד
 3 מני אלף אלפים (מספר המורכב מריבוי אחדים) . אבל לגבי דבר שהוא בבחי' בלי גבול ומספר כלל, אין
 4 כנגדו שום ערך במספרים . . כלא ממש חשיבי".

5 וגם כאשר עבודתו הקודמת היתה כבר באופן שלמעלה ממדידה והגבלה, "בכל מאדך" - הרי מכיון שזהו
 6 "מאדך", "מאד שלך", כלומר, שביחס לדרגא נעלית יותר נחשבת עבודה זו לענין שבמדידה והגבלה, נמצא
 7 שאפילו כאשר עבודתו הקודמת היתה באופן דבלי-גבול, ביכלתו להוסיף בזה עד כדי כך שהעבודה הקודמת
 8 תהי' בבחי' גבול לגבי הוספה זו, ולכן הרי היא בבחינת "התחלה" בלבד.

9 וכמבואר בכ"מ בדרושי חסידות שישנן כו"כ דרגות בענין ד"בלי גבול" (ולאחרי כל זה - דרוש עדיין ביאור
 10 בדבר לאנשים כערכנו כו').

11 ולא לו ש"תואנה הם מבקשים", באמרם שזהו ענין המבואר בתורת החסידות, פנימיות התורה, רזין דרזין
 12 וכו', אבל הוא רוצה להבין זאת בפשטות [כיצד יתכנו חילוקי דרגות ב"בלי גבול", כלומר, שעבודתו היתה כבר
 13 באופן ד"בכל מאדך" (בל"ג), ואח"כ מוסיף בזה באופן נעלה יותר, בל"ג גדול יותר] - וכל זמן שלא יבין זאת
 14 בשכלו, אזי יעבוד עבודתו באופן ד"בכל לבכך ובכל נפשך", אבל לא באופן ד"בכל מאדך", - הרי זה דבר
 15 המובן ומקובל אצל כל החוקרים, בנוגע לחכמת החקירה, חכמת החשבון, וכיו"ב:

16 מוסכם מכל החוקרים שאע"פ שכאשר מציינים "קו" ע"ג נייר הרי ה"קו" הוא מוגבל, אעפ"כ, כאשר מדובר
 17 אודות "קו" דמיוני, במחשבה (וכן כאשר מדברים אודות המושג ד"קו") - הרי ה"קו" הוא דבר שאינו מוגבל,
 18 כלומר, שנמשך ומתפשט ללא כל הגבלה, ובדרך ממילא - ישנם בו נקודות בלי גבול.

19 והנה, ב"שטח" (כפי שהוא בעולם המחשבה והדמיון, ולא שטח של שולחן וכיו"ב) ישנם קוין בלי גבול.
 20 וא"כ, הרי מצינו שישנם חילוקי דרגות ב"בלי גבול": ה"בלי גבול" ד"שטח" גדול יותר מה"בלי גבול" ד"קו",
 21 מכיון שב"שטח" ישנם בלי גבול קוין!

22 וכאשר מוסיפים לאורך ורוחב ד"שטח" גם את מדת הנפח, שטח מעוקב [כאשר מדובר אודות "תיבה" שיש
 23 בה אורך רוחב וגובה, ולדוגמא בפרשתנו: "ארון", כמסופר בפרשתנו אודות ג' ארונות שעשה בצלאל - ב' של
 24 זהב ואחד של עץ כו' (פרש"י כה, יא)] - הרי ב"נפח" נכנס ה"שטח" (אורך ורוחב ללא עובי (גובה)) בלי
 25 גבול פעמים.

26 ונמצא שישנם כאן ג' ענינים שהם בלי גבול - קו, שטח, ונפח, ובאופן שכל אחד מהם גדול יותר מזולתו:
 27 "קו" הוא אמנם "בלי גבול", אבל ישנו "בלי גבול" גדול ממנו - "שטח", שבו ישנם בלי גבול קוין, ונוסף
 28 לזה ישנו ה"בלי גבול" ד"נפח", שבו ישנם בלי גבול שטחים.

29 ונחזור לעניננו: גם כאשר עבודתו עד עתה היתה באופן ד"בכל מאדך", בלי גבול, הרי מכיון שזהו רק "מאד
 30 שלך", מובן, שיכול להוסיף בעבודתו ולבוא לדרגא כזו שביחס אלי' נחשבת עבודתו הקודמת לענין של מדידה
 31 והגבלה, ולכן, הרי זה בבחינת "התחלה" בלבד בערך הוספה זו.

32 והמעשה הוא העיקר - אשר בעמדנו ביום השבת ש"מיני" מתברכין כולוהו יומין", כל ימי השבוע הבא, כולל
 33 תענית אסתר וערב פורים - הרי זה הזמן המתאים להחליט להוסיף בכל הפעולות הקשורות עם ההכנות ל"מבצע
 34 פורים" ביתר שאת וביתר עוז, ולהתחיל בזה תיכף ומיד במוצאי שבת קודש, ובאופן דהולך ומוסיף ואור, מתוך
 35 "שטורעם", ובאופן שלמעלה ממדידה והגבלה - "עד דלא ידע".

36 לו. בהמשך להמדובר לעיל אודות עבודה שלמעלה ממדידה והגבלה - הרי כאן המקום להזכיר אודות
 37 היהודים הנמצאים במצור ובשבי, "מאחורי מסך הברזל", שהם זקוקים ביותר לענין של יציאה ממדידה והגבלה,
 38 כלומר, לצאת ממעמדם ומצבם הנוכחי, ולבוא למעמד ומצב שבו יוכלו לקיים תורה ומצוות' באופן של הרחבה,
 39 ללא כל מניעה ועיכוב (מדידה והגבלה).

40 וגם כאשר בדרך הטבע לא נראית כל אפשרות ליציאה ממעמדם ומצבם כו' - אין להתייאש ח"ו, וכפי
 41 שמצינו אצל אברהם אבינו, היהודי הראשון, שאע"פ שבדרך הטבע לא נראתה כל אפשרות לקיום ההבטחה
 42 "אשר יצא ממעיך הוא יירשך" [ולכן, לאחר כל מה שנתן הקב"ה לאברהם אבינו, טען אברהם אבינו שאין לו

1 תועלת בכל זה, מכיון ש"אנכי הולך ערירי" - אמר לו הקב"ה: "צא מאצטגנינות שלך", כלומר: אמנם קיים
2 מושג של "אצטגנינות" [דפשיטא שהקב"ה לא צריך לומר לאברהם אבינו שאין להתייחס לענין של שטות שאין
3 בו ממש כו'], ויתירה מזו: זוהי "אצטגנינות שלך", אבל אעפ"כ אומרים לו: "צא מאצטגנינות שלך", ומובן
4 שאין זה דבר הדורש משך זמן כו', מכיון שדיבורו של הקב"ה חשיב מעשה, ולכן, תיכף ומיד - "ויוצא אותו
5 החוצה", "הוציאו מחללו של עולם והגביהו למעלה מן הכוכבים" (פירש"י לך טו, ה), ואז מתבטלים כל הענינים
6 הקשורים עם מדידה והגבלה.

7 וכמדובר כמ"פ שישנו חילוק גדול בין היהודים הנמצאים במדינות הרווחה, לבין היהודים הנמצאים במצור
8 ובשב"י - שמכיון שהם חשים על בשרם את המצור והשב"י, גדולה תשוקתם וכמיהתם לבוא למצב של גאולה,
9 ולכן, תפלתם ובקשתם "כי לישועתך קוינו כל היום" באה מעומק הלב ובאמיתיות כו', ומכיון שכן - הרי בודאי
10 שתפלתם מתקבלת ביותר!

11 ובפשטות: כאשר מדובר אודות יהודי שנמצא במדינות הרווחה, במעמד ומצב שביכלתו לקיים תורה
12 ומצוותי' ללא כל מניעה ועיכוב, ומתנהג כן בפועל ממש, הוא לומד תורה ומקיים מצוות, נותן צדקה וכו' וכו'
13 - קיימת אפשרות שלא ירגיש שחסר לו מאומה, ולכן, מה חסר לו ביאת משיח צדקנו?!

14 ואדרבה: כעת הוא לומד תורה ומקיים מצוות וכו', וכאשר יבוא משיח צדקנו - מי יודע מה יהי' אז; בודאי
15 יהי' שינוי בכללות המעמד ומצב - "לא יהי' שם . . קנאה ותחרות וכו'" (רמב"ם סוף הל' מלכים), והוא יצטרך
16 לשנות את עצמו, ומי יודע אם יוכל להתאים את עצמו למעמד ומצב ההוא!

17 ובפרט - טוען הוא - שאודות ימי המשיח נאמר (שבת קנא, ב) "והגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם
18 חפץ"! - כאשר יהודי מקיים תומ"צ בזמן הגלות, כאשר "אותותינו לא ראינו גוי", חושך כפול ומכופל - הרי
19 זה חידוש גדול ביותר, ולעומת זאת - לאחר הגאולה יגיעו שנים אשר תאמר אין לי בהם חפץ!

20 ולכן, צריכים להסביר לו שאע"פ שהוא נמצא במצב של הרחבה, ונדמה בעיניו שלא חסר לו מאומה - עליו
21 לדעת שאין זו הטובה האמיתית כו', ולכן צריך לבקש מהקב"ה על כללות ענין הגאולה, שאז יהי' תכלית
22 השלימות הטובה האמיתית דבנ"י.

23 איתא ברמב"ם (הל' תשובה פ"ח ה"ו) ש"העריבים הטפשים האוילים כו'" מדמין שטובתו האמיתית של
24 האדם היא - "להיותו אוכל ושותה וכו'", "אבל החכמים ובעלי דעה ידעו שכל הדברים האלו דברי הבאי והבל
25 הם ואין בהם תועלת וכו'", ואילו הטובה האמיתית היא - "עין לא ראתה אלקים זולתך . . כלומר, הטובה שלא
26 ראתה אותה עין נביא, ולא ראה אותה אלא אלקים".

27 ואע"פ שאין לו שום מושג בענין זה - מסבירים לו שעליו לבקש מהקב"ה שיגיע כבר הזמן דגאולה העתידה,
28 שאז יתגלו כל הענינים הכי נעלים, שעליהם נאמר "עין לא ראתה אלקים זולתך".

29 אבל לעומת זאת - היהודים שנמצאים "מאחורי מסך הברזל" אינם זקוקים לביאור והסבר שצריכים לבקש
30 מהקב"ה שתבוא כבר הגאולה, הם אינם מסוגלים להבין כיצד יתכן מצב שיהודי לא ירגיש כל כך את הצורך
31 בביאת המשיח; מידי יום ביומו חשים הם על בשרם מצב של מצור ושב"י, "ביום אכלני חורב וגו'" [ואין
32 להאריך ביום השבת בדברים של צער כו'], ולכן, מבקשים הם מעומק הלב - "ממעמקים קראתיך הוי" - שתבוא
33 כבר הגאולה העתידה, ותפלתם ובקשתם אודות הגאולה - "כי לישועתך קוינו כל היום", וכיו"ב - היא בבחינת
34 "תפלה לעני כי יעטוף ולפני הוי' ישפוך שיחו", ולכן, תפלתם רצוי' ומתקבלת ביותר!

35 שאלו פעם את אחד מרבותינו נשיאינו, מהו הטעם שכאשר נכנס אליו יהודי עני לבקש ברכה ועצה כו',
36 פוטר לשלום לאחר ששוהה אצלו דקות ספורות בלבד, ואילו כאשר נכנס אליו יהודי עשיר, שוהה אצלו
37 העשיר משך זמן רב יותר - וענה: כאשר נכנס יהודי עני, ושופך את מר לבו על מצבו הירוד כו' - אזי נותנים
38 לו ברכה ועצה כו'; אבל כאשר נכנס יהודי עשיר - לוקח ריבוי זמן עד שמוכיחים לו שאע"פ שנדמה לו שהוא
39 עשיר, הרי לאמיתו של דבר עני הוא, הן במובן הרוחני והן במובן הגשמי, וזהו הטעם למשך אריכות הזמן -
40 מכיון שצריכים לשכנע אותו להכיר באמת, ובפרט ש"עשיר יענה עזות", ולכן, כאשר נותנים לו עצה להוסיף
41 בלימוד התורה, בנתינת הצדקה וכו', טוען הלה שאינו זקוק לעצה כו', מכיון שמצבו הוא בכי טוב. ועד
42 שפועלים עליו להכיר באמת - לוקח הדבר משך זמן ארוך יותר!

- 1 ועד"ז בעניננו - שדוקא אותם יהודים הנמצאים במצור ובשבי, תפלתם היא באופן ד"תפלה לעני", ולכן,
- 2 מתקבלת היא ביותר.
- 3 לז. והנה, ידועים דברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו שאמר בצאתו ממדינה ההיא, שמטרת היציאה מעבר
- 4 לגבול היא - כדי לסייע לאותם יהודים שנשארים מעברו השני של הגבול ("מאחורי מסך הברזל"), שיוכלו
- 5 לנהל אורח חיים יהודי. והרי "דברי צדיקים קיימים לעד".
- 6 וסיוע זה מתבטא בב' אופנים כלליים: (א) ע"י הוספה בקיום התורה ומצוותי' אצל כאו"א מהיהודים
- 7 הנמצאים כאן - דמכיון ש"כל ישראל ערבים", הרי זה פועל עזר וסיוע עבור היהודים הנמצאים שם, (ב) ע"י
- 8 עזר וסיוע כספי כפשוטו, באופנים האפשריים כו'.
- 9 ובהמשך לזה - מכיון שבמוצאי שבת זו מתקיימת מסיבת "מלוה מלכה" לטובת המתעסקים בעזר וסיוע
- 10 (גשמי ורוחני) לאחינו בני" ש שנמצאים "מאחורי מסך הברזל" - בודאי יכריזו עתה אודות המקום והזמן המדויק
- 11 שבו תערך ה"מלוה מלכה" (בהוספה על ההכרזה שהיתה לאחרי התפלה), וכדי לקשר זאת עם ההתוועדות דיום
- 12 השבת - יקחו בקבוק משקה מהתוועדות זו עבור מסיבת ה"מלוה מלכה".
- 13 והעיקר - להתנדב ביד רחבה, וכל המוסיף מוסיפין לו, ובאופן שתהי' פרוטה לפרוטה - שיוכלו למנות את
- 14 הכסף כפשוטו!
- 15 לח. ויה"ר אשר מסעודת "מלוה מלכה" זו, "סעודתא דדוד מלכא משיחא" - נזכה בקרוב ממש לקיום
- 16 בקשתם של בני": "ותחזינה עינינו בשוכך לציון",
- 17 ובפשטות - שזוכים לראות את ביאת משיח צדקנו בקרוב ממש, אשר הוא יוציא את כל בני" מהגלות, ולכל
- 18 לראש - אותם יהודים שנמצאים במצור ובשבי, כולל - "שכינתא בגלותא",
- 19 וכולם יחד באים לארצנו הקדושה, "ארץ אשר גו' תמיד עיני ה' אלקיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה"
- 20 - בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.
- 21 [כ"ק אדמו"ר שליט"א נתן בקבוק משקה להרב יהושע שי' פינסון (לאחרי שחילק משקה למתעסקים בזה)
- 22 עבור ה"מלוה מלכה"].

אגרות קודש

בי"ה, ג' שבט, ה'תשי"א

ברוקלין

הנהלת אגודת חסידי חב"ד באה"ק ת"ו

שלום וברכה!

ידוע ידעתי עד כמה חיבב נשיאנו, הוא כ"ק מו"ח אדמו"ר הכ"מ, את עבודתו המסורה של הרה"ח ווי"ח אי"א נוי"מ עסקן ורב פעלים וכו' מו"ח זלמן טובי' שי' בעת היותו במקום סכנה ומיצר.

ואף כי בטח אינם זקוקים מצדי להתעוררות בכגון דא, ע"ד סיוע ועזר המתאים להנ"ל בכלל, ובסידורו עתה בפרט,

בכל זה, ע"פ מרז"ל אין מזרזים אלא למזורזים, הנני לעורר אודות זה ולבקשם, ובודאי ימצאו אופנים המתאימים, ומבלי שיהי' עי"ז חסרון במק"א.

בתודה מראש ובברכה ופי"ש כל החבורה תי',

מ. שניאורסאהן

לקוטי שיחות פרשת תרומה כרך יא

שנעשה ע"י עבודת האדם בבחי' "תרומת האדנים" 29
והמשכן". 30

ב. והנה ענינן של "תרומת האדנים" ו"תרומת המשכן" 31
בעבודת האדם, יובן מההפרש באופן נתינתן של תרומות 32
אלו במשכן כפשוטו: בתרומת האדנים השתתפו כל אחד 33
מבני בסכום שוה לכולם – מחצית השקל¹¹, ובתרומת 34
המשכן נתן כל אחד כפי נדבת לבו, וכמסופר בפ' ויקהל¹². 35
ודוגמתן בעבודת האדם י"ל, לכאור', שתרומת האדנים 36
ענינה ביטול וקב"ע הבא מצד עצם הנשמה, שבזה שווים 37
כל אחד מבני ישראל; משא"כ התרומה לכללות המשכן 38
שענינה עבודת האדם בכוחות הפרטיים שלו דשכל ומדות 39
– שבזה ישנם חילוקי מדריגות שונות לפי מצבו הרוחני 40
של כל אחד, שאינה דומה "נדבת הלב" (כירור וזיכור) 41
המדות ע"י העבודה במוח (לב) של אחד ל"נדבת הלב" 42
של השני. 43

ועפ"ז יבואר ג"כ הטעם מה שהתרומה השוה לכל נפש 44
(מחצית השקל) היתה בשביל האדנים דוקא, אבל היריעות 45
וכלי המשכן וכו' שייכים להתרומה התלוי' בנדבת לבו של 46
כל אחד: כי האדנים, אף שהם דבר הכי תחתון שבמשכן, 47
הרי הם, ביחד עם זה, היסוד של המשכן כולו – עליהם 48
נצבים ועומדים הקרשים וכו'. ודוגמתם (של האדנים) 49
בעבודת האדם הוא בחי' הקב"ע¹³, דהן אמת, שבגילוי אין 50
נרגש בה אור אלקי כפי שהוא נרגש בעבודה פנימית דמוח 51
ולב¹⁴, אבל עכ"ז הרי היא יסוד וראשית העבודה¹⁵. ולכן 52
היו כל בני ישראל שוים ב"תרומת האדנים", היינו בענין 53
היסודי והכללי של קב"ע וביטול המורש בעצם הנשמה 54
– ומצד עצם נשמותיהם הרי "כולן מתאימות ואב אחד 55
לכולנה"¹⁶. משא"כ שאר חלקי ופרטי המשכן, הקרשים 56

א. על הפסוקים בריש פרשתנו אמרז"ל¹: "שלש 1
תרומות נאמרו בפרשה הזאת² תרומת אדנים, תרומת 2
שקלים, ותרומת המשכן". 3
והנה ידוע ההפרש בין תרומת שקלים לתרומת אדנים 4
ומשכן: על תרומת השקלים, כשהיא לצורך קרבנות וכו', 5
הי' הציווי לשעתו (מצות עשה) לדורות שביהמ"ק הי' 6
קיים – על כל איש מבני ליתן מחצית השקל בכל שנה 7
לקרבנות צבור וכו'.³ (וגם עכשיו בזמן הזה שאין בית- 8
המקדש קיים, נהגו כל ישראל לקרות בביהכ"נ פרשת 9
שקלים בשבת שלפני ר"ח אדר לזכר המקדש⁴ [לפי ש"בא' 10
באדר משמיעין על השקלים]⁵). "ויש אומרים שיש ליתן 11
קודם פורים מחצית מן המטבע הקבוע באותו מקום 12
ובאותו זמן זכר למחצית השקל שהיו נותנין באדר"⁶. 13
משא"כ תרומת האדנים שחיובה הי' רק קודם לבנין 14
המשכן ותרומת הכללית דהמשכן – שהיתה רק קודם 15
לבנין המשכן וביהמ"ק⁷. 16

אמנם מכיון שהתורה היא נצחית⁸, בכל זמן ובכל 17
מקום, הרי מובן שבעבודת האדם ברוחניות, ישנן עכשיו 18
גם ב' בחי' אלו דתרומת האדנים ותרומת המשכן. 19
ולא עוד, אלא דמכ"ש הוא: אם הענין הוא כן 20
בכל פרט וחלק שבתורה שישנו בכל מקום וזמן, 21
עאכ"כ בהפרטים השייכים למשכן, שעיקר ענינו הוא 22
"ושכנתי בתוכם"⁹ ואמרז"ל¹⁰: "בתוכו לא נאמר אלא 23
בתוכם בתוך כאו"א מישראל" – והיינו גילוי השכינה 24
שכל אחד מבני (ובמילא: בכל מקום וזמן) צריך 25
להמשיך בנפשו ע"י עבודתו – הרי מובן דכמו שבנין 26
המשכן כפשוטו הי' ע"י תרומת אדנים וכו' עד"ז 27
הוא ג"כ ב"משכן" הרוחני בתוך כל אחד מישראל, 28

אתר מצוה צ"ה בסופה). ואכ"מ.

(8) תניא פי"ז.

(9) פרשתנו כה, ח.

(10) ר"ח (שער האהבה פ"ו קרוב לתחלתו). של"ה (ש' האותיות אות ל'. מס' תענית רד"ה מענין העבודה. פ' תרומה חלק תו"א – שכה, ב. שכו, ב.). לקו"ת ר"פ נשא, ובכ"מ.

(11) כמפורש בפרשת פקודי לח, כר"כ. פרש"י תשא ל, טו. והמחלוקת בירושלמי שקלים שם היא רק על איזה מהם קאי "העשיר לא ירבה וגו'" (על תרומת אדנים או תרומת שקלים, ראה פ"י פני משה שם), אבל לכו"ע נתנו כל אחד סכום שוה – מחצית השקל.

(12) לה, כא ואילך.

(13) ראה ד"ה היושבת בגנים תש"ח פ"א.

(14) ראה לקו"ת ברכה צח, ב. וראה ד"ה ומקנה רב תרס"ו (והאמרים שלאחריו) בענין עבודת עבד פשוט.

(15) ראה תניא ר"פ מא.

(16) תניא פל"ב.

(1) שקלים פ"א ה"א. פרש"י פרשתנו כה, ב. נתבאר ע"פ חסידות באוה"ת עה"פ.

(2) ויקחו לי תרומה . . תקחו את תרומתי . . וזאת התרומה.

(3) רמב"ם ריש הל' שקלים.

(4) חינוך מצוה קה. שו"ע או"ח סי' תרפה.

(5) שקלים שם מ"א. רמב"ם שם ה"ט.

(6) שו"ע שם סי' תרצד.

(7) רמב"ם הל' ביהמ"ק פ"א ה"ב. וביל"ש כאן: וזאת התרומה וגו' מלמד שהראה הקב"ה למשה ג' תרומות כו' משכן כו' מקדש א' כו' שני שנאמר זהב וכסף ונחושת. אבל במדרש הגדול: ולמה נאמר תרומה התרומה תרומתי בענין אחד, אלא אחת למשכן ואחת למקדש ראשון ואחת למקדש שני.

ולכאורה מל' הרמב"ם משמע דכל אחד ואחת (הי') מחויב לסייע בבנין ביהמ"ק (וע"ד שהי' במשכן – שבזה גם תרומת האדנים (ולאו דוקא נדיב לב)) ולכאורה זהו חידוש גדול. ולע"ע לא מצאתי זה (מפורש, עכ"פ) בשום מק"א. ועוד להעיר אשר בנין ביהמ"ק היא מה"מצות שהם חובה על הצבור לא כל איש ואיש" (סהמ"צ להרמב"ם – בסוף מ"ע. וכו"ה בס' החינוך על

שמצד עצם הנשמה? – ולכאור' לא הול"ל אלא שכל אחד
צריך ליתן סכום שוה (מחצית השקל) ותו לא.
ויובן כל זה בהקדים לבאר בסדר עבודתו של האדם
במשך כל היום – עשיית המשכן הרוחני שבתוך כאור"א
והקמתו:
עבודת היום מתחילה ב"מורה אני" שאומר מיד
כשניעור משנתו, קודם נט"י, כשעדיין טומאה שרוי'
עליו²⁷. והטעם²⁸: כי "מורה אני" הר"ז הודאה וקב"ע
הבאה מצד עצמות הנשמה ששם אינה מגיעה ואינה נוגעת
שום טומאה וכו'²⁹. ומהאי טעמא גם מובן שבחינה זו
שייכת ונמצאת בכל אחד ואחת מבנ"י, אנשים, נשים וטף.
ואחרי הקדמת ההודאה מתחיל סדר העבודה הפנימית
דק"ש ותפלה (אלא שצ"ל הכנה לזה – ולכן מקדימים לזה
פסד"ז ברכות ק"ש כו'³⁰); ומביהכ"נ לביהמ"ד³¹ – לימוד
התורה, ואח"כ העבודה במשך כל היום כולו הבאה באופן
של "הנהג בהם מנהג דרך ארץ"³².
הרי מוצאים אנו בזה ענינים הפכים: מצד אחד, הנה
החיוב דק"ש (ותפלה³³) חל רק על אנשים ולא על נשים
וטף³⁴, שמה מובן שזוהי עבודה שגם בעיקרה שייכת
לכוחות הפנימיים של האדם (מוחו ולבו);
ולאידך גיסא, כל אלו המחוייבים בק"ש (ותפלה),
היינו אנשים הגדולים וראויים לעבודה פנימית, כולם
קוראים את "שמע" (ומתפללים) בנוסח אחד השוה לכל –
שזה מורה שגם עבודה זו קשורה בבחינה ששונים בה כל
אחד מבנ"י, בחי' עצם הנשמה.
ודוגמתם של ענינים ההפכים הנ"ל בק"ש (ותפלה)

1 והיריעות וכו', שבנפש האדם ענינן העבודה בכוחות
2 הפרטיים: הקרשים, שכל אחד הי' "עשר אמות קומתו",
3 מרמזים לעשר כוחות הפנימיים של האדם¹⁷, וכוחות
4 המקיפים שלו מרומזים ביריעות שהיו על המשכן. ומאחר
5 שאין הרצון ושכלו ומדותיו של אחד דומים לשל חברו,
6 הרי מובן שהפרש כזה ישנו גם באופני ודרגות העבודה,
7 בהתאם למעלת הכוחות שלו וכו'¹⁸.
8 ג. אמנם לפי"ז צריך להבין:
9 דהנה מצינו עוד חילוק בין תרומת האדנים לבין תרומת
10 המשכן: בתרומת האדנים (מחצית השקל) נתחייבו רק
11 האנשים (ולא נשים)¹⁹ ודוקא מבין עשרים ולמעלה (ולא
12 פחות)²⁰, אבל בתרומת המשכן השתתפו בין אנשים ובין
13 נשים⁷, ואדרבה, "ויבואו האנשים על הנשים"²¹, טפלים
14 להנשים²², ואפילו קטנים שלא הגיעו לגיל י"ג שנה הביאו
15 לנדבת המשכן, כדאי' באדר"נ²³ – והלא לפי הביאור הנ"ל
16 צ"ל בהיפך: קב"ע וביטול ("תרומת האדנים") שמצד עצם
17 הנשמה הרי הוא ענין השייך לכל בן ובת ישראל וגם
18 לקטנים, משא"כ עבודה מסודרת בכוחות פנימיים ומקיפים
19 ("תרומת המשכן") שעיקר ענינה לא יתכן אלא בגדול וכו',
20 באיש שכוחותיו הפנימיים הם בשלימות וכדרגא המתאימה
21 לעבודה פנימית.
22 ועוד צריך להבין: הציווי "העשיר לא ירבה והדל לא
23 ימעט"²⁴ י"א²⁵ שהוא מכוון לתרומת מחצית השקל
24 שלצורך האדנים – שההפרש בין "עשיר" ו"דל" ברוחניות
25 הוא, כמארז"ל²⁶, "אין עני אלא בדעת" – וא"כ מהו הטעם
26 שהחילוק שמצד כוחות הפנימיים הזכירה התורה (אפילו
27 אם הוא בדרך שלילה) דוקא גבי תרומת האדנים, קב"ע,

בארוכה קונטרס "ענינה של תורת החסידות" סי"א).

(29) ראה היום יום ע' יט.

(30) ראה שו"ע אדה"ז אור"ח ר"ס נא. ד"ה הקול קול (הקדמת הסיודור).
תו"א, א. ד. ז, ד (בנוגע לפסוד"ז). ל, ב. לקו"ת האזינו עז, ד (בנוגע ברכות
ק"ש). ובכ"מ.

(31) סוף ברכות.

(32) שם לה, ב. וראה שו"ע אדה"ז אור"ח סי' קנה"קנו.

(33) היינו נוסח הקבוע ג"פ בכל יום. דלהדעה דתפלה היא מדאורייתא
(רמב"ם ריש הלכות תפלה) הרי מספיק מה שהנשים אומרות מיד בבקר סמוך
לנטילה איזו בקשה, ומן התורה יוצאות בזה, ואפשר שאף חכמים לא חייבו
יותר (מ"א אור"ח סי' קו סק"ב. שו"ע אדה"ז שם ס"ב). ולהסוברים דתפלה
דרבנן (רמב"ן בסהמ"צ מצוה ה' וכן דעת רוב הפוסקים – מ"א שם) מה
שהנשים מחוייבות בתפלה היא לפי שהיא בקשת רחמים (ברכות כ, ב. שו"ע
אדה"ז שם). ואי"ז ענין העבודה המדובר בפנים.

(34) משנה ברכות כ, א. רמב"ם הל' ק"ש פ"ד ה"א. תשו"ע אור"ח ר"ס
ע. ואף שהטעם ע"פ נגלה בזה לפי שהיא מ"ע שהזמן גרמא, הרי מזה עצמו
מובן שכמו שהיא מוגבלת בזמן כו' כן היא מדודה ומוגבלת בכוחות האדם,
כפנים.

(17) ראה תקו"ז תי"ט.

(18) ראה בזה לקו"ש ח"א ע' 165, 181.

(19) פקודי שם.

(20) ראה תו"ט שקלים פ"א מ"ד.

(21) ויקהל לה, כב.

(22) ראה רמב"ן שם.

(23) פי"א. וראה גם אור"ח ריש פרשתנו פסוק ב. צפע"ג מהד"ת (להגאון

הרגאצאורי) ג, ג.

(24) תשא ל, טו.

(25) ת"ק בירושלמי שקלים שם.

(26) נדרים מא, א.

(27) שו"ע אדה"ז מהדו"ק ס"א, ס"ה. מהדו"ת שם ס"ו. סיודור אדה"ז

בתחלתו.

(28) אף שבפשטות הטעם שאפשר לאומרו קודם נט"י הוא לפי שלא נזכר
במודה אני שום שם (ראה בהמסומן בהערה הקודמת) – היינו שהוא למטה
מבחינת השמות, אבל בפנימיות הענינים מה שאין בו שום שם (ואפשר לאומרו
קודם נט"י) היא לפי שהודאה זו שבאה מבחי' עצם הנשמה היא לעצמותו ית'
ללא אתפס בשם. דוגמא לדבר – זה שלא נמצא שם במגילת אסתר. (ראה

1 ישנה גם בלימוד התורה וקיום המצות, וגם בעבודה של
2 כל היום כולו - "בכל דרכיך דעהו"³⁵ - אלא שהם באופן
3 של אחילפו דוכתייהו:

4 מצד אחד, הרי עצם החיוב דת"ת מוטל על כל בני³⁶,
5 דגם הנשים חייבות ללמוד את ההלכות הצריכות להן³⁷
6 (ואף שחיוב לימודן אינו [בתור חובת לימוד התורה] אלא
7 רק בכדי לדעת איך לקיים את המצוות המוטלות עליהן³⁸,
8 אולם מכיון שגם הן מברכות ברכות התורה מטעם זה³⁹,
9 הרי מוכח שיש בזה גם ענין של תלמוד תורה; וגם בנוגע
10 לקטנים, הרי מצוה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן
11 תורה⁴⁰ - שמכל זה מוכח שענין הת"ת יש לו שייכות
12 למדרגה בנפש האדם שבה משתווים כל אחד ואחת
13 מבני".

14 ואעפ"כ, מצד השני, הרי אופן החיוב של הלימוד -
15 בכמות ואיכותו - אינו במדה השווה לכל אחד: יש מחויב
16 ללמוד תורה יומם ולילה ובעמקות⁴¹; ובעל עסק שיעורו
17 פחות מזה, ועד שיש יוצא ידי חובתו באמירת פסוק אחד
18 שחרית ופסוק א' ערבית⁴²; והנשים מחויבות ללמוד רק:
19 (א) ההלכות הצריכות להן, (ב) עד שתדענה אותן.

20 וכמו"כ הוא בהעבודה דכל היום כולו בקיום המצוות
21 ובעבודה ד"בכל דרכיך דעהו", שהחיוב בכללותו הוא דבר
22 השווה לכל נפש - אבל ישנם כמה חילוקים בנוגע לפרטי
23 ואופני החיוב: אנשים מחויבים בכל מ"ע ומל"ת, נשים
24 אינן מחויבות במ"ע שהזמ"ג וכו'⁴³; ועד"ז גם בענין
25 ד"בכל דרכיך דעהו", שיש בו הרבה דרכים ואופנים שונים
26 התלויים במצבו ועסקיו של איש ואיש.

27 ועפ"ז נמצא שתורת האדנים והתרומה לכללות
28 המשכן הן בדוגמת העבודה דק"ש (ותפלה) והעבודה
29 דת"ת (ודכל היום): תרומת האדנים היא בדוגמא להעבודה
30 דק"ש (ותפלה), שנשים וקטנים פטורים ממנה, אבל
31 באנשים המחויבים בה היא בנוסח השווה לכולם - על-
32 דרך תרומת האדנים שנתחייבו בה רק הגדולים "מבן

33 עשרים שנה ומעלה", אלא שכל המחויבים שווים היו
34 במידת תרומתם - מחצית השקל; והנדרה לכללות המשכן
35 היא בדוגמת העבודה דת"ת (והעבודה דכל היום) שכל
36 אחד מחויב בה גם הנשים והטף, אבל ביחד עם זה אינו
37 דומה שיעור ואופן עבודתו של האחד להשני.

38 ד. והביאור בכל זה:
39 העבודה דק"ש (ותפלה) היא מצד הכחות הפנימיים
40 דמוח ולב, אמנם מכיון שבאה ונמשכת ע"י ההקדמה
41 דאמירת "מודה אני", הודאה וביטול מצד עצם הנשמה,
42 לכן נרגש ביטול זה והודאה זו גם בהעבודה דק"ש
43 (ותפלה), היינו שבהעבודה דכחות פנימיים מורגש כי
44 יסודתה בכחי' ביטול וקב"ע שמצד עצם הנשמה.

45 וזהו הטעם שעבודה זו מוטלת רק על אנשים
46 (גדולים)⁴⁴, מפני שהכחות הפנימיים שבהם הם בשלימות
47 ומתאימים לעבודה זו; אולם מאחר שגם בכוחותיהם
48 הפנימיים נרגש הביטול והקב"ע המורגש בעצם
49 נשמותיהם, ש"כולן מתאימות" - לכן גם הנוסח דק"ש
50 (ותפלה), המרמז ליסודה של עבודה זו, הוא באופן השווה
51 ומשוה את כולם.

52 ובזה יובן מה שהדגישה התורה בעבודה זו (דק"ש
53 (ותפלה) - תרומת האדנים): "העשיר לא ירבה והדל לא
54 ימעט", כי הנידון הוא בעבודה שמצד כוחות הפנימיים
55 דמוח ולב, והרי בהם יש הפרש בין "עשיר" ו"דל",
56 ובמילא אינה דומה עבודתו של האחד לעבודתו של השני.
57 ולכן בתרומתו ועבודתו של כל אחד בפרט⁴⁵, אין ניכר שווה
58 עבודה שמצד עצם הנשמה; אדרבה, מה שנראה הוא עשר
59 גרה, הרומו לעשר הכחות הפנימיים⁴⁶.

60 אבל (בהשוואתו) צירוף כולם יחד, היינו יסוד עבודתם
61 המאחדם וכוללם יחד - כולם שווים בתרומתם. והיינו,
62 כנ"ל, דהעבודה בכחות הפנימיים צ"ל באופן שיורגש בה
63 הביטול דמצד עצם הנשמה, שאז ה"עשיר לא ירבה והדל
64 לא ימעט"⁴⁶.

(41) ראה הל' ת"ת שם פ"ג ה"ה. אר"ח סקנ"ו ס"א.

(42) ראה הל' ת"ת שם ה"ד. וי"ל שאפילו בקיום לא ימוש ספר התורה
מפ"ך (מנחות צ"ט, ב) הרי"ז רק ש"קיים" ולא ימוש (ראה פרש"י שם ד"ה
מצווה לאומרו. וראה ל' אדה"ז שם "לצאת ידי חובתו"), ומובן שאי"ז דומה
למי שמקיים "והגית בו יומם ולילה" כפשוטו.

(43) קדושין כט, א.

(44) ובתרומת האדנים - מבין עשרים, שלימות הגדלות עד שיכול לצאת
בצבא וכו', וראה ב"ב קנה, א. לקו"ת במדבר ב, א.

(45) ראה דרך מצותיך (סט, רע"א). ובכ"מ.

(46) ועפ"ז יש לבאר (בפנימיות הענינים) מה דא"י בירושלמי (שבת פ"ז,

(35) משלי ג, ו. טושו"ע אר"ח סרל"א.

(36) רמב"ם פ"א מהלכות ת"ת. שו"ע אדה"ז אר"ח סי' קנה.

(37) הל' ת"ת לאדה"ז ספ"א.

(38) שם.

(39) שו"ע אדה"ז אר"ח סר"ס מז. וראה בארוכה לקו"ש ח"ד שיחה ב'

לפ' עקב.

(40) הל' ת"ת לאדה"ז בתחלתו. משא"כ חיוב האב לחנכו במצות היא רק

מד"ס (שם). ואף (שכנוגע לת"ת) היא מ"ע על האב והקטן אינו חייב (שם),
הרי המצוה היא שהבן "ירגיל עצמו לקרות בתורה" (שם). וראה לעיל ע' 44

שוה"ג ה' להערה 19).

י' ע"י שעוסק בהם לשם שמים, ויתירה מזו⁵³ - באופן
ד"בכל דרכיך דעהו". ובמילא מובן שאינה מוגבלת ג"כ
רק לאנשים וכו' אלא שייכת לכל אחד ואחת מבני⁵⁴,
מכיון שהיא עבודה במעשה ובפועל. אלא שדרוש לזה גם
נדבת לב", היינו שיעשה כל זה בחיות ובהרגש הלב⁵⁵.

ז. והנה המשכן בכללותו נעשה מהי"ג⁵⁶ (ט"ו⁵⁷)
דברים הגשמיים שבאו מתרומת המשכן הכללית - והיינו,
כנ"ל, שע"י עבודת כל אחד ואחת בעניניו הגשמיים עפ"י
תורה ה"ה ממשיך עצמותו ית' למטה בתחתונים.
אבל מ"מ אין עבודה זו אפשרית אלא לאחר העבודה
ד"תרומת האדנים" ע"י אלו ש"מבן עשרים שנה ומעלה";
כי דוקא עבודתם זו בכחות פנימיים שלהם כפי שהיא
מיוסדת על הביטול וקב"ע שמצד עצם הנשמה, היא
הנונת כח ויכולת לכאור"א להמשיך עצמותו ית' למטה
ע"י העבודה ד"תרומת המשכן"⁵⁸.

וכמו בעבודת כל יום ויום, שדוקא לאחר עבודת ק"ש
(ותפלה) של הגדולים בישראל יש בכח כל אחד ואחת
מישראל לעשות דירה לו ית' במשך כל היום כנ"ל.

ח. והנה כמו שבסדר עבודת היום לעשות משכן לו ית'
הנה היסוד וההקדמה היא אמירת "מודה אני" שהוא
הביטול וקב"ע שמצד עצם הנשמה, עד"ז הי' בעבודת
המשכן:
דהנה מצינו שכשסמר משה לישראל את ציווי של
הקב"ה על עשיית המשכן, נאמר קודם לזה: "ויקהל משה
את כל עדת בני". ולכאור"א, הי' לו תחלה להקהיל את כל

ה. אמנם מכיון שעכ"פ העבודה גופא דק"ש (ותפלה)
תרומת האדנים - הוא מה שהאדם פועל בעצמו ע"י
כוחותיו הפנימיים - הרי מובן שעבודה מוגבלת היא
ובמילא גם האור האלקי הנמשך ע"י עבודתו - בא
בהגבלה.

וזהו מה שהסדר דק"ש (ותפלה) מוגדר הוא בנוסח
קבוע, במספר מדויק של הפרשיות (והברכות), התיבות
והאותיות (ופרטי הדינים בדקדוקם וכו')⁴⁷ - שזה מורה
על סדר העבודה הפנימית: "שמע ישראל" (שהוא ל' הבנה
והשגה), היינו להתבונן בגדלות הוי' ולבא עי"ז ל"ואהבת
את ה' אלקיך" שתתעורר בלבו אהבתו ויראתו ית'⁴⁸. וע"י
עבודה זו במוחו ולבו הרי הוא מקשר חכמתו בחכמתו ית',
ואהבתו בהאור אלקי המאיר בספי' החסד⁴⁹ (היינו כמו
שאלקות נתלבש ונתצמצם במדות אלו), והיינו שמצד
האדם הרי זו עבודה השייכת למדות פרטיות, ולכן נמשך
עי"ז ג"כ רק האור המאיר בספירות פרטיות, לא עצמותו
ית'.

ו. ואחרי העבודה דק"ש (ותפלה) באה העבודה
דלימוד התורה וקיום מצותי', ואח"כ עבודת היום כולו -
"בכל דרכיך דעהו" - וענינם לעשות דירה לו ית'
בתחתונים⁵⁰. והיינו שע"י ממשיכים עצמותו ית' למטה
בתחתונים, כפי שהם במציאותם.

ובעבודת האדם הלזו שבמשך כל היום (עיקר הזמן
דעשיית הדירה) אין בה הגבלות, באיזה אופן (איזה מסחר
ומלאכה וכו') לעשות לו ית' דירה בתחתונים⁵¹; כי ענינה
ש"התחתונים"⁵² כמו שהם במציאותם ייעשו דירה לו

הלב - מדבר), כי ענינה לעשות כל עניני העולם דירה לו ית', ולא רק דבר
מסוים - כחות פנימיים של האדם.

(52) כי המשכת עצמותו ית' היא דוקא בתחתון שאין תחתון למטה ממנו
(ראה תניא פל"ו). ומובן דכמו שהוא בכללות העולמות עד"ז הוא בעוה"ז
הגשמי עצמו (ראה תו"א ר"פ יגש. לקו"ש ח"ו ע' 17 ואילך).

(53) ההפך בנייה - ראה לקו"ש ח"ג ע' 907, 932. וראה לקו"ש ח"י
ע' 104.

(54) דלכחי' עצמותו ית' שייך כאור"א, וכמאמר שם שמים שגור בפי כל
אף בפי נשים ותנוקות וע"ה - ראה ד"ה חכמות בחוץ תרונה תרצ"ד (ספה"מ
- קונטרסים - ע' רצו). ובכ"מ.

(55) ראה אוה"ת תרומה (ע' א'שנא) שתורמה הג' (הנוכח בפרשתנו) שבאה
לעשיית המשכן הוא ענין בכל מאדך, והרי היא הממשכת מאד שלמע', בל"ג
האמיתי.

(56) שהש"ר ד, יג. זח"ב קמח, א. תנחומא תרומה ה. פרש"י ריש פרשתנו.

(57) בחיי וכלי יקר שמות כה, ג. וראה זח"ב קלה, א.

(58) ראה עד"ז לקו"ש ח"ג ע' 933.

סוף ה"ב) בנוגע לבנין בשבת, שבתחלה רצו ללמוד דבנין ע"ג כלים היו בנין
מזה שבמשכן היו נותנים קרשים ע"ג אדנים, ומשני "אדנים כקרקע הן".

והביאור: כלים ענינם כחות פנימיים, ומכיון שתורמת האדנים היא עבודת
האדם בכוחות פנימיים (ככפנים), מובן, שגם האדנים עצמם הם בסוג כזה,
ובפרט שהם נעשו מהכסף של המחצית השקל עצמו (ולא כתורמת הקרבנות
כו' ולבדק הבית, שבממון זה קנו קרבנות כו'). ולכן מתחלה הביאו רא"י שבנין
ע"ג כלים היו בנין מזה שנתנו את הקרשים על האדנים. וע"ז משני: אדנים
כקרקע הן, שאי"ז רק עבודה דכוחות פנימיים כ"א שחודרים הם בהקב"ע
שמצד עצם הנשמה, בחי' הביטול דנפשי כעפר לכל תהי'.

(47) ראה שו"ע או"ח סי' סא, שו"ע אדה"ז שם.

(48) ראה תו"א בתחלתו. ובכ"מ. וראה קונטרס העבודה פ"ד ואילך.

(49) ראה תו"א ז, ד. וראה דרמ"צ שרש מצות התפלה פ"ב ואילך.

(50) תנחומא נשא טז. עד"ז במדב"ר פ"ג, ו.

(51) וכנראה בההפך שבין תרומת האדנים ותרומת המשכן: תרומת
האדנים הי' דבר מסוים ומיוחד בעולם - כסף, וממנו עשו את האדנים (ראה
לעיל הערה 46), משא"כ תרומת המשכן שמהן עשו את המשכן היתה מ"ג
דברים הכוללים כל הענינים שבהבנייה, דומם, צומח, חי (ובצירוף נדיבות

הנשמה – תרומת האדנים, ואח"כ העבודה דנדבה הכללית למשכן.
ועד"ז הוא בכל דור ודור, שהתעוררות עצם הנשמה באה ע"י בחי' "משה", "דאפשוטא דמשה בכל דרא ודרא"⁶³, נשיאי ישראל שהם בחי' הראש ומוחין של בני' שבדור⁶⁴, ובכח זה יכול כאו"א בעבודתו דכחות פנימיים שלו בק"ש (ותפלה) ואח"כ ע"י העבודה דלימוד התורה וקיום המצוות, ו"בכל דרכיך דעהו" שבמשך כל היום כולו, לעשות לו ית' דירה בתחתונים.
(משניות ש"פ ויק"פ תשכ"ג)

שע"ז נעשה התאחדות כולם (- התעוררות עצם הנשמה שבכל אחד). ומוכן שבכל שנה ושנה ביום ההסתלקות הוא ביתר שאת ועז.
(61) ראה לקו"ש ח"ו שיחה א' לפ' ויקהל (ע' 217 ואילך).
(62) שע"י שבני' נמצאים "כולנו כאחד" ע"ז דוקא אפשר להיות גילוי הוי' אחד (ראה תניא פל"ב), גילוי ושכנתי בתוכם במשכן.
(63) תקו"ז תס"ט.
(64) תניא פ"ב.

1 אלו שמבין עשרים שנה ומעלה ולצוותם על "תרומת
2 האדנים" הבאה לראשונה, ואח"כ להקהיל את כל עדת
3 בני', כולל גם הנשים⁵⁹ ולצוותם על "תרומת
4 המשכן"?
5 אלא שהקהלה זו⁶⁰ היתה בשביל לעורר את בחי'
6 עצם הנשמה שישנה בכל אחד מבני' בשוה⁶¹, ולכן
7 הקהיל משה את כל עדת בני' גם נשים וטף, בכדי
8 לעורר את עצם הנשמה שבכל אחד מישראל, כי ע"ז
9 הי' אפשר אח"כ לצוותם על בנין המשכן⁶²: שבעבודה
10 דכחות פנימיים יורגש בחי' הקב"ע וביטול שמצד עצם

(59) רמב"ן ר"פ ויקהל. אבל בזה"ב (קצה, א): ר"א פתח הקהל את העם האנשים והנשים והטף מה להלן כו' אוף הכא כו' שתי רבוא. ושם (קצו, ב): ויקהל כו' גוברין לחודייהו. וראה אוה"ח ר"פ ויקהל.
(60) ושייכת במיוחד לקביעות שנה זו (תשל"ג), דו' אדר (שענינו באדר – ראה מג"א או"ח סתק"פ סק"ח) חל ב' תרומה (ראה של"ה חלק תושב"כ – ר"פ וישב) ע"פ מה דאיתא בתקונים על משה רבנו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דרא ודרא לששים ריבוא נשמות (אגה"ק סו"ס כז). וי"ל

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' א

1 ולישרקיה עילוייה – ויחליקו אותה עליו מקומתא לאולמא – מצידה
2 הצר של השליא לכוון הצד הרחב, לסימן שילך התינוק הזה וירחיב.
3 ואי אלם – ואם התינוק אינו בריא ונפוח, מאולמא לקומתא – יחליקו
4 את השליא בכוון הפוך מהצד הרחב לצד הצר.
5 ואמר אפי', אמרה לי אם, האי ניוקא דסומק – תינוק שהוא אדום,
6 סיבת הדבר דאפלי לא איפלע ביה דמא – שעדיין לא נבלע דמו
7 בבשר והדם כנוס בין העור לבשר ואם ימולו אותו יצא דמו וימות.
8 ולכן ליתרחו ליה – ימתינו עד דאיפלע ביה דמא – שיבלע דמו,
9 ולימחלוה – וימולו אותו. וידרוק – ותינוק שהוא ירוק, ואפתי לא
10 נפל ביה דמיה – ועדיין אין לו מספיק דם ומתוך כך אין בו כח וממחר
11 להחלש ועלול למות, ליתרחו עד דנפל ביה דמיה – ימתינו עד
12 שיהא בו מספיק דם ולימחלוה. דתניא, אמר רבי נתן, פעם אחת

המשך ביאור למס' שבת ליום חמישי עמ' ב

1 לעצם דברי רב, אמר רב, אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה
2 בשבת, ושמואל אמר, נתינת חמין ושמן על המכה אסורה גזירה
3 משום שחיקת סממנים, אבל נתן חוץ למכה ושורת ויורד למכה,
4 לפי שבאופן זה לא ניכר שעושה זאת לרפואה. מקשה הגמרא:
5 מיתניב, שנינו בברייתא, אין נותנין שמן וחמין על גבי מוח, כדי
6 ליתן המוח על גבי מכה בשבת, הגמרא סברה שהטעם הוא משום
7 גזירת שחיקת סממנים, ומכאן ראייה לשמואל האוסר משום כך לתת
8 שמן וחמין על המכה עצמה, וקשה על רב שהתיר זאת. מתרצת
9 הגמרא: ה"ת – שם בברייתא האיסור אינו גזירה משום שחיקת
10 סממנים, אלא משום חשש שמא יבא לידי חטיטה של המוח, ולכן על
11 המכה עצמה שאין חשש סחיטה מותר ליתנם.
12 הגמרא מקשה בברייתא אחרת: תא שמע, אין נותנין חמין ושמן
13 על גבי מוח ששעל גבי מכה בשבת, ואילו רב התיר לתת אפילו על
14 המכה עצמה. מתרצת הגמרא: ה"ת – ג"מ – גם בברייתא זו, הטעם
15 אינו משום שחיקת סממנים אלא משום חשש חטיטה של המוח.
16 הגמרא מביאה ראייה לשמואל: תניא בנותיה דשמואל, אין נותנין
17 חמין ושמן על גבי מכה בשבת אבל נותנין חוץ למכה ושורת
18 ויורד למכה.
19 הגמרא דנה בנתינת מוח על מכה בשבת: תנו רבנן, נותנין על גבי
20 המכה מוח יבש – [פיסת בד רך ויבש] וספוג יבש, לפי שאינו מרפא

1 הלקתי לכרבי הים, ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה ראשון ומת
2 שני ומת. שלישי הביאתו לפני, ראיתיו שהוא אדום, אמרתי לה
3 המתני לו עד שיבלע בו דמו. המתנינה לו עד שנבלע בו דמו ומלה
4 אותו וחי, והיו קורין אותו נתן הפבלי על שמי. שוב פעם אחת
5 הלקתי למדינת קפומקין, ובאת אשה אחת לפני שמלה בנה
6 ראשון ומת שני ומת. שלישי הביאתו לפני, ראיתיו שהוא ירוק,
7 הצצתי בו ולא ראיתי בו דם ברית, ואי אפשר למולו משתי סיבות,
8 האחת שמאחר ואין בו דם לא יוכל להטוף ממנו דם ברית, והסיבה
9 השניה שיתכן במילה לפי שאין לו דם. ואמרתי לה, המתני לו עד
10 שיפול בו דמו. והמתנינה לו ומלה אותו וחי, והיו קורין שמו נתן
11 הפבלי על שמי.

21 אלא מגן על המכה שלא תסרט מבגדיו הקשים. אבל לא גמי – עשב
22 הגדל על שפת הנהר יבש, ולא פתיתין – [חתיכות בגדים דקות]
23 יבשין, לפי שאלו מרפאים את המכה וגזרו חכמים משום שחיקת
24 סממנים.
25 מקשה הגמרא: קשיא – קיימת סתירה בברייתא מפתיתין אפתיתין,
26 כלומר מהרישא שהתירה לתת מוח יבש שהוא חתיכת בגד על
27 המכה, על הסיפא שאסרה לתת כתיחין [ושגם הם חתיכות בגדים] על
28 המכה. מתרצת הגמרא: לא קשיא, ה"א – הסיפא שאוסרת לתת
29 כתיחין על המכה מדברת בפתיתין – בחדשים שלא ניתנו מעולם על
30 מכה, שהם מרפאים, וה"א – והרישא שמתירה לתת מוח מדברת
31 בפתיתין – בישנים שכבר ניתנו בעבר על מכה ושוב אינם מרפאים.
32 אמר אפי', שמע מינה חני פתיתין פסו – מוכח מכך שאותם
33 חתיכות בד מרפאים את המכה.
34 הגמרא להלן מבארת את הסיפא של המשנה בענין מילה בשבת
35 בספיקות: שנינו במשנה, פסקן ואנדרוניגוס בו' אין מחללים עליהם
36 את השבת. תנו רבנן, נאמר (ויקרא יב א) 'וביום השמיני ימול בשר
37 ערלתו', מהתיבות 'וביום השמיני' למדו חכמים שמילה דוחה שבת.
38 בהמשך הפסוק נאמר 'ערלתו' ומשמעו מיעוט, ודרשו חכמים שרק
39 ערלתו של זה שודאי מצוה למולו, דוחה את השבת,

מתוך פניני לוי יצחק על התורה

בראשית א, א - בראשית ברא אלפים את השמים ואת הארץ

ב. רמז בהתחלה וסיום התורה, לקיים את התורה באמונה פשוטה, ולא תוסיפו ולא תגרעו ממנו, ועי"ז יוכל לקיים את התורה בכל ה"לב" וכו' האות הראשונה של התורה הוא אות "ב" בראשית, האות האחרונה הוא "ל" ישראל, וביחד הוא אותיות "לב" וכן "בל", והיינו רמז שצריכים לקיים את התורה בכל ה"לב", אבל בכדי לקיים התורה בכל ה"לב", על זה מרמז האותיות "בל".

דפירוש "בל" היא "לא", ופירושו כך: דהאות קודם "ב" היא אות "א", והאות קודם "ל" היא אות "כ", ביחד היא "אך". והאות שאחר אות "ב" היא אות "ג", והאות שאחר אות "ל" היא אות "מ", ביחד היא "גם". תיבת "אך" היא למעט, כמארז"ל⁹ אך ורק למעט. ותיבת "גם" היא לרבות, כמארז"ל¹⁰ גם לרבות. וזהו שהתורה מרמז, "בל", שלא תסור ח"ו ימין ושמאל.

ש"בל" תלך להאותיות הקודמים "אך" למעט, שממעטים מהתורה ומצות "לא תגרעו". ו"בל" תלך להאותיות שאחר, "גם" לרבות, היינו להוסיף על המצות "לא תוסיפו". רק לקיים כל התורה באמונה פשוטה, ועי"ז נוכל לקיים את התורה בכל ה"לב".

נפ"י השמונה"ה

א. טעם למאחז"ל (אבות פ"ה מכ"ב) "בן ה' שנים למקרא"

הוא ה' אומר: בן חמש שנים למקרא.
אבות פרק ה' משנה כ"ב

דע, שה' פעמים שנ"ה הוא מספר¹ כל הכ"ב אותיות, עם אותיות² מנצפ"ך הכפולים, כי האותיות שרשן ה'מוצאות הפה³ שהם בחי' ה' גבורות כידוע⁴. ולכן בן ה' שנים למקרא, כדי שידע מתחלה כל הכ"ב אותיות.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית-פתח דבר, רשימת המחבר ע"ד שמו

"ועל פי המבואר יתוסף ביאור בלשון אדמו"ר הזקן (הל' תלמוד תורה⁵ בתחלתו) "שאו מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט" – משמע שעד עתה: א) קריאה לא ידע כלל. ב) יודע כל המוכרח⁶ לדעת לפני זה".

לקוטי שיחות חלק ט' עמוד 135 הערה 8

(1) ה'פעמים שנ"ה = 1775 (5 = 355, x, וכן א-ט = 45), + י-צ = 450, + ק-ת = 1000, + מנצפ"ך = 280 = 1775.

(2) אותיות מנצפ"ך הכפולים. פירוש: האותיות "מנצפ"ך הם מיוחדים, בסוג פני עצמן, משאר כל האותיות דהאלף בית, דשאר כל האותיות באים בראש התיבה, באמצע, או בסוף, משא"כ האותיות "מנצפ"ך – היינו האותיות הסופיות 'ס', 'ן', 'ך', 'ף', 'ץ' – הם באים רק בסוף התיבה, וראה במאורי אור ע'מנצפ"ך וז"ל: "מנצפ"ך הם הגבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות. ובלקוטי לוי יצחק הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמ וז"ל: "מדה וגבול הם מצד הגבורות, וכמו ה'אותיות מנצפ"ך הבאים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול מצד הגבורות". וראה גם בתורת לוי יצחק חידושים וביאורים בש"ס עמוד רכו: מנצפ"ך בגימטריא גבורה דין. (וראה ספר הערכים אותיות עמוד א'אילך, ובעיקר שם עמוד סד. [ואותיות אלו הם כפולים בהאלף"ף ב"ת]).

(3) דיש ה'מוצאות הפה (ספר יצירה פ"ב, ג), דאותיות הדיבור נוצרות ע"י שההבל והקול מכה באחד מחמשה מוצאות הפה, והם: אותיות אחה"ע – מהגרון, בומ"פ – מהשפתים, גיכ"ק – מהחך, דלנט"ת – מהלשון, זסשר"ץ – מהשיניים. ראה ספר הערכים אותיות אלף – אטב"ח עמוד לג ואילך.

(4) ראה תניא – שער היחוד והאמונה סוף פרק ד' (מבאר בזה הטעם דמצטרפין להחשבון גם האותיות "מנצפ"ך, הכפולים).

(5) (הלכות תלמוד תורה פרק א הלכה א) וז"ל: "...מצות עשה מן התורה על האב ללמד את בנו הקטן תורה... ומאמתי אביו חייב ללמדו משיתחיל לדבר מלמדו תורה צוה לנו משה וגו', ופסוק ראשון מפרשת שמע, ואח"כ מלמדו מעט מעט פסוקים פסוקים בעל פה עד שיהא בן חמש למקרא, דהיינו בשנת חמישית שאז מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט בביתו, עד שיהי' בן שש או בן שבע וכו'.

[וראה אגרות קודש מכ"ק אדמו"ר זי"ע חלק י"ב עמוד רפח. חלק יד עמוד מ. (הערות וצינונים על הלכות תלמוד תורה שולחן-ערוך אדמו"ר הזקן חלק א 17/ב)].

(6) היינו "ידיעת האותיות", ולאחר שלמד ויודע כל האותיות, אז בהיותו "בן חמש למקרא", אביו "מלמדו לקרות תורה שבכתב מעט מעט".

(7) דברים לד, יב. "לעיני כל ישראל".

(8) ע"ד מ"ש "אף תכון תבל כל תמוט" (תהלים צב, א).

(9) ירושלמי ברכות פ"ט, מ"ז. יומא פ"ח, ה"ה. תו"כ פרק טו, ה. וראה רש"י שמות לא, יג ד"ה אך את. [אך את שבתותי תשמור, אף על פי שתהיו רצופין וזריזין בזריזות המלאכה (מלאכת המשכן), שבת אל תדחה מפניה, כל אכין ורכין מעוטי, למעט שבת ממלאכת המשכן]. ויקרא כג, כז (רש"י ד"ה אך), שם פסוק לט (רש"י ד"ה אך בחמשה עשר יום תחגו).

(10) ראה קידושין מא: "כן תרימו גם אתם" גם לרבות את השליח, (ועיין גם עירובין מ:).

11 בליל ט"ז תרצ"ט, כשבאו הרשעים הנקו"ד לעשות חיפוש בבית ולאסור הרה"צ המקובל ר' לוי יצחק זצ"ל, הנה באשמורת הבקר באו כמה מהמתפללים להבית הכנסת, וכששמעו מה שקרה הלכו כמה מהם לבית ר' לוי יצחק זצ"ל, וקודם שלקחו אותו, פנה אל כמה מאנשי עירו, ואמר להם: הנני רואה שעוד מעט לוקחים אותי, ואמרו חכמינו ז"ל אל יפטר אדם מחבירו אלא מתוך דבר הלכה, ואמר להם הפירוש בפנים. (רב א'מברוקלין שנסע לרוסיה בשנות הכפ"ץ פגש יהודי שהי' באותו מעמד, ששמע בעצמו מהרה"צ המקובל ר' לוי יצחק זצ"ל הפירוש הנ"ל, והוא סיפר זה להרב, שסיפר זה לאנ"ש).

כתיבה עד הרגע האחרון

לפני חג השבועות נשכרה למעננו דירה טובה למדי, במקום שהיו בו עצים רבים ואוויר טוב. היו בה שני חדרים גדולים, מרפסת וגינה. שכר הדירה שולם מראש לשנה וחצי. אחד החדרים היה מרוהט יפה למדי ביחס לתנאים ששררו שם. היה לבעלי שולחן לכתוב עליו, מקום להניח בו ספרים – שבעלי הספיק כבר לאגור מעט – והוא אכן כתב במשך כל הזמן. שבועיים לפני הסתלקותו הוא עדיין כתב⁵⁷, אבל כתב-ידו כבר היה שבור מאוד. לאחר-מכן העפתי מבט במה שכתב, במחשבה שייתכן שמדובר בצוואה, אבל כפי שראיתי – כמובן לא הבנתי את עומק הדברים, אבל זיהיתי זאת לפי הסגנון ובהסתכלות שטחית – היה תוכן הדברים דומה למה שכתב תמיד. סדר הדברים היה, שבעלי היה מעשן סיגריה (דבר שהיה קשה מאוד להשיג שם, אבל לבעלי סופקו הסיגריות הטובות ביותר, בכל כמות שרצה), ולאחר העישון היה מתעמק במחשבותיו, ומיד מתחיל לכתוב. את כל הכתבים השארתי במוסקבה – אם לא דנו אותם שם לשרפה⁵⁸.

שיח שכנים

מאחר שהיה קשה לבעלי ללכת, היו האנשים מגיעים לביתנו. השכנים שחלקן עמנו את מקום מגורינו היו זוג מלנינגרד. הגבר התפאר בפניי שעל-אף חמישים ושתיים שנותיו אינו יודע לקרוא "עבריי". הם החשיבו עצמם כ"אינטליגנטים" מאוד. איש זה אמר שסוג זה של יהודים, כמו שכנו החדש¹²², אינו תופס כל מקום בעיניו. אבל לאחר שבילה בשיחה מספר פעמים עם "השכן החדש", כשהם יושבים בלילה במרפסת – החל האיש למהר לשוב הביתה מעבודתו מוקדם ככל האפשר, כדי שיוכל להספיק לשוחח עם השכן, שכן "השיחות עמו מעניינות אותו מאוד"...

שיחותיו של בעלי עם השכן עסקו, כמובן, בענייני העולם, ובעלי השקיע בהן כוחות רבים לעתים באמצע השיחה היה בעלי חש לפתע שלא בטוב, ומיד היה קורא לי מן החדר כדי שאכניס אותו הביתה, שכן הוא לא רצה עוד – או לא היה יכול עוד – לבלות עם השכנים.

ידידות ומסירות

מה נפלא היה יחסם אלינו של כל הידידים הטובים הללו – ביניהם היו מכרים מן העבר, והיו חדשים שהתוודענו להם זה עתה – וכמה גדולה החמימות וההתמסרות שבהן עשו כל זאת למעננו! מסירות זו הקלה מעלינו את משא הצרות. בהחלט, בעלי לא סבל מבדידות. בשבת – כשהיו חופשיים מעבודתם – היו רבים מהם מגיעים לבקרנו. צעירים, מבוגרים, גברים ונשים. כל אחד מהם הביא עמו רוח כה אמיתית של ידידות נאמנה, אותה הרגשנו אז, ואותה אני זוכרת עד היום הזה. כל דבר שנזקקנו לו – המוצרים הטובים והיקרים ביותר, כאלה שגם במוסקבה לא היו בהישג ידם של הכל, אלא של המיוחסים בלבד – הכל הם סיפקו לנו. בתחילה עשו זאת מתוך מחשבה שיהיה בכך כדי להציל את בעלי ולרפאותו ממחלתו. לאחר-מכן, ככל שהתבררו הדברים⁵⁸, עשו זאת פשוט כדי לגרום לו להרגיש טוב יותר.

הפרופסור, שהגיע לבקר את בעלי פעם נוספת, הורה לו לשכב זמן רב יותר במרפסת, באוויר הצח. היה צורך אפוא להציב שם מיטה.

המשך בעמוד קלט

(57) ראה גם לקמן ע' 000.

(58) כלומר: כשהוברר שלא ניתן לרפא את רלו"צ, ומצבו חסר-תקווה ר"ל.

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח על התורה – פרשת תרומה

כה, ח – ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם

תוכן: בנין שבנה שלמה כבר מפורש במלכים וכן בנין העתיד להבנות אף שהוא ביחזקאל אינו מפורש ומבואר ואנשי בית שני כשבנו בימי עזרא בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפורשים ביחזקאל.

רמב"ם הל' בית הבחירה פ"א ה"ד

בנין שבנה שלמה וכו', הנה דברי רבינו צריכין לימוד, מה הקשה לו לרבינו מיחזקאל, ומה ניחא לו במה שכתב שאין מפורש דמה ה' קשה לנו אם ה' מפורש ואומר לבאר דברי רבינו אשר עמקו דבריו בזה.

דהנה בתויו"ט בהקדמתו למס' מדות הקשה מדברי רבינו האלו אמר"כ רבינו בפי' המשניות בהקדמתו לספר זרעים כאשר הגיע לספר קדשים כתב וז"ל הביא אחר תמיד מידות ואין בו ענין אחר אלא סיפור שהוא זכר מידת המקדש צורתו ובנינו וכל עניניו והתועלת שיש בענין ההוא כשיבנה ב"ה יש לשמור ולעשות התבנית ההוא התבניות והצורות והערך מפני שהוא ברוח הקודש כמו שאמר הכל מיד ד' עלי השכיל עכ"ל.

ויקשה כיון שכתב כאן דלא ה' שוה לבנין שלמה וגם לא שוה לבנין העתיד א"כ יקשה עליו האיך הביא קרא דמיד ד' עלי השכיל דקאי אבית ראשון, ועוד איך ילמדו מזה לבנין העתיד כיון שיש הרבה שינויים.

וכתב התוספות יו"ט לפרש דברי רבינו עפ"י המאמר שהביא רש"י ביחזקאל סימן מ"ג ראו' היתה ביאה שני' של עזרא להיות כביאה ראשונה של יהושע ובנין זה מאז ה' ראוי להם כשעלו מן הגולה לגאולת עולם אלא שגרם החטא שלא היתה תשובתם הוגנת לא יכלו למלאות בכל חלקו הבנין כמות שהוא, לפי שאותו בנין מיועד לגאולת עולם שתהא הכבוד חונה לעולם כענין שנאמר שם ושכנתי בתוכם לעולם, ומ"מ הואיל וה' ראוי להם ראו כי טוב לבנות מעין אותו הבנין במקצת מן הדברים עכ"ד.

והא דכתב רבינו שספור בנין הבית תועלת לעתיד הוא משום הרבה דברים הדומים והא דהביא קרא דהכל בכתב מיד וכו' משום דעכ"פ יש ראי' ממנו דהרי בכמה דוכתין פריך בגמרא מקרא דיד ד' מוכח דהי' לבית שני להיות כדמות הראשון אלא היכא דקרא אשכחו ודרש כדאמרינן בפ"ה דסוכה וממילא נמי דלעתיד יש לנו לבנותו כמו שהוא בכתב אשר השכיל את דוד והיכא דקרא אשכחו ודרש לשנות יבנה כדדרשתם.

וא"כ היכא דאנן נזכה לדרוש נבנה ג"כ כמו שפירש"י בזבחים דף ס"ב דשלמה לא הבין לדרשו והם דרשוהו, כן אנחנו כשנזכה לבנין העתיד יגלה הקב"ה עינינו ומלאה ארץ דיעה ולהבין הסתום בדברי יחזקאל.

אבל מ"מ צריך לסיפור בנין בית שני שכן רוב ועיקר הבנין מיוסדים כתבנית אשר השכיל ד' לדוד, וע"י סיפור הזה של בנין בית שני אנו יכולים לדרוש ולהתבונן בבנינו דיחזקאל אשר יזכנו ד' לדרוש מן המקראות, ואלו לא ה' זה הסיפור לא מציאנו דינו ורגלינו שאותו בנין העתיד שיבנה בב"א עכ"ד

התויו"ט.

אמנם לי נראה לבאר דברי רבינו בפי' המשנה באופן אחר ומזה ניקח להבין גם דברי רבינו בספרו פה.

דהנה ב[שו"ת] חתם סופר סי' רל"ו הקשה וז"ל ויש לתמוה על כמה שנויים בכלים ובבנין המשכן ומזבח של משה רבינו ע"ה וגם בנין בית שני שנויים מן הראשון ובנין העתיד בנבואות יחזקאל נשתנה מכל אע"ג דהכל בכתב מיד ד' עלי השכיל עפ"י נביא מ"מ הא נביא אין רשאי לחדש דבר אלא לשעה ולא לקיום, ותי' דקרא כתיב ככל אשר אני מראה אותך בהר תבנית כל כליו וכן תעשו פירש"י לדורות, והכונה שגילה ד' שכן יעשו לדורות אעפ"י שאני מראה עתה בכל בנין אראה להם איך יעשה לדורות א"כ העיד ד' בעצמו מתחלה שעתיד להשכיל ע"י נביאיו לדורות עכ"ל.

וקשה לי לדבריו מזבחים דף ס"ב דהוסיפו על של שלמה ד' אמות ודרוש קרא ויכינו את המזבח על מכונותיו שהגיעו לסוף מידותיו ופריך הא כתיב הכל בכתב מיד ד' עלי השכיל, ומשני קרא אשכח ודרוש ושלמה לא ידע לדרוש ויקשה מ"פ מדכתיב הכל בכתב מיד וכו' דמה קושיא אם לעזרא נגלה שיעשנו באופן אחר ויוסיפו על המזבח ובפרט כי מצאו סמך בבנין העתיד שנאמר ליחזקאל והאיראל י"ב על י"ב וכדאיתא במידות, א"כ יכולין להוסיף שפיר כמו שיהא מותר לעתיד, וא"כ מה צריך לתרץ דשלמה לא ידע לדרוש וטעה בכונת הכתוב ולמה לא תירץ דנגלה לעזרא לשנות כמו שנגלה ליחזקאל ורשאי לשנות ע"י נביא כיון שהקב"ה מעיקרא הרשה להם לשנות ע"י נביא שכן יעשו לדורות כאשר יורם ד' ע"י נביא.

ולישב כל זה נאמר כי לכאורה יש להבין למה לא ידע שלמה החכם לדרוש הקרא כמו עזרא ולמה העלים ד' ממנו דבר זה, ולכך נראה דהנה בספר מנחם שלמה על כריתות הביא הא דאמרו במדרש דנגלה לר"ע מה דלא נגלה למרע"ה (וכן איתא בזוה"ק על רשב"י) וכן אמרו דלעתיד יהא הלכה כב"ש והעלה שם דבוודאי נגלה למרע"ה הכל אף מה שתלמיד וותיק עתיד לדרוש וכדאיתא בגמרא אלא שלא ניתן רשות לגלות רק בכל דור ודור עפ"י חכמיו, וכן הענין בב"ש ובב"ה דלפי הדור הקב"ה נותן בלב החכמים לגלות טעמי התורה ולפסוק ההלכה כפי אשר חכמתו יתברך גוזרת. ומעתה אני אומר כמו בכל דברי נביאים צריכין שלא יהא דבריהם סותרים לדברי תורה, כן נמי זה שנגלה לדוד ושלמה מעשה המקדש הנה לא גילה לו ד' להבין הדבר לאמיתו כי לפי דורו לא ה' עוד זמן שיתגלה לו עוד מה שנתגלה ליחזקאל, אבל לעתיד יתגלה לנו טעמו שאין סותרים כלל למה שנאמר לדוד בכתב מיד ד' שימצאו שם מרומזו אלא שלא הגיע הזמן עוד לגלות.

לפי"ז י"ל דהיינו דמשני קרא אשכח ודרוש מה בית ס' אף מזבח ס' דבאמת לעזרא נגלה שכן מעיקרא ציוה ד' גם לשלמה אלא ששלמה לא ידע לדרוש ולא מפני שטעה אלא שכן ה' שורת הדין אז בימיו ובדורות ההם, כי לא הגיע העת שיגלה לו הטעם ופירוש האמיתי, ולעזרא נגלה הפירוש האמת מה שנאמר לשלמה, וכן על זה האופן כל בנין יחזקאל

המשך בעמוד קי

♦ יום ראשון ל' שבט ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כה (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר: אבן עזרא

ב מליל עם בני ישראל ויפרשון קדמי
אפרשותא מן כל גבר דיתרעה לבה תסבון
ית אפרשותי:

(ב) דבר אל־בני ישראל ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש
אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי:

ה"א ויקחו־לי תרומה • לי, לשמי. תרומה • הפרשה. יפרשו לי ממנום נדבה. ידבנו לבו • לשון נדבה
והוא לשון רצון טוב, פיישנ"ט בלע"ז. תקחו את־תרומתי • אפרו רבותינו: ג' תרומות אמורות פאן: אחת,
תרומת בקע לגלגלת, שנעשו מהם האדנים, כמו שמפרש ב"אלה פקודי". ואחת, תרומת המזבח בקע לגלגלת
לקפות, לקנות מהן קרבות צבור. ואחת, תרומת המשכן, נדבת כל אחד ואחד. י"ג דברים האמורים בענין, כלם
הוצרכו למלאכת המשכן, או לבגדי כהנה, כשתדקדק בהם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 287 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

"לשמה" רק בלקיחת הגזבר

ויקחו־לי תרומה

לי – לשמי (כה, ב. ובפרש"י)

והינו, שצריך לתת את התרומה בכונה "לשמה". וקשה, הרי הדין לגבי תרומת המזבח (דביה עסקינן כדפרש"י ג' תרומות
אמורות פאן) הוא שלוקחים מהנותן גם בעל־כרחו (שהרי "ממשכנין על השקלים"), וכשנותן בעל־כרחו ודאי אינו מוכן לשמה?
וגש לומר: בדאמת הפונה דלשמה אינה דין בנותן התרומה, כ"א בלקיחת הגזבר, וכלשון הפתוב "ויקחו לי" (ולא "ויתנו לי"),
והינו דהגזבר צריך לכוון לקחת מהנותן לשמה.

והטעם שבהנתינה אינו נוגע הפונה דלשמה ורק הגזבר צריך לקחת לשמה יש לומר:

כדי שנקסי האדם קדשו ויחשבו פנקסי שמים צריך שני דברים: להעבירם מרשות הדיוט, ולהקדישם לנקסי שמים. וע"ד לשון
הפתוב "סור מרע ועשה טוב".

והנה, כשהדבר נמצא עדן ברשות הדיוט, אינו נוגע פונותיו של הנותן, דהעקר הוא שיוסר מרשות ההדיוט, ולזה לא צריך פונה
כ"א העברה בפעל מרשותו. ולכן בנתינת התרומה אינו נוגע הפונה דלשמה כי העקר הוא שהתרומה תעבר מרשותו.

אבל כדי להקדיש את החפץ – שיחשב פנקסי שמים, אז לא מספיק ההוצאה מרשות ההדיוט אלא צריך להעלותו ולהקדישו,
ולזה צריך גם פונה. ולכן הגזבר שמעבירו לרשות ההקדש צריך לכוון לשמה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חט"ז עמ' 908 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הפונה בלקיחת הצדקה

ויקחו־לי תרומה

לי – לשמי (כה, ב. ובפרש"י)

ידועה הקושיא מדוע נאמר "ויקחו לי תרומה", דלכא' הול"ל "ויתנו לי תרומה"?

וגש לבאר זה ע"ד הרמז, דהא גופא משמיענו הפתוב, דלא רק נתינת הצדקה צ"ל "לשמי" כ"א גם ה"ויקחו לי" – לקיחת הצדקה
צ"ל לשם הקב"ה.

דהנה זה שהנותן – העשיר – צריך לתת צדקה "לשמי" – לשם המצוה, אינו חדוש כ"כ. דמכין שהפסוק הוא רכוש הפרטי,
והתיגע להשיגו, הרי כשנפטר מהפסוק ונותנו לזולתו ה"ז (בד"כ) בשביל לקים מצות צדקה "לשמי".

אף העני הלוקח את הצדקה, ה"ה לוקחה לשם עצמו, לפרנס עצמו ובני ביתו, ויתכן שלא תהיה בזה פונה "לשמי". וזה משמיענו
הפתוב שגם העני צריך לקחת את הצדקה לשם הקב"ה.

והוא ע"פ המבאר בסה"ק (ראה סה"מ תרכ"ח ד"ה תקנו. ועייג"כ שמו"ר פל"א, ה. תנחומא שם) דהטעם שבבא הקב"ה את עולמו באופן
שהעניים מקבלים את כספם דוקא מהעשירים הוא כי אם היה כלם את כל הנצרך להם, לא ה' בעולם ענין החסד והצדקה.

ולשם זה צריך העני לקבל את הצדקה, לא כי עי"ז יהיה לו פרנסתו, אלא "לשמי", דעל ידי שהעשיר נותן לו המעות מתקנים
ענין הצדקה בעולם.

~ אבן עזרא על התורה ~

הנבדק, וישפן בתוכו. וישם ידבר עם משה,
ולא יעלה אל הקה:

א וידבר. בעלותו אל ראש הקה, דבר לו על
דבר המשכן. והטעם, שיעשו מקדש לשם

אשר נתן לבניו דת תמימה. אשר יוציא
לאור כל תעלומה. יביני דבר חכמה
ברשומה. בפרשת ויקחו לי תרומה:

(ג) וְזֹאת הַתְּרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם זֶהב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת: גִּידָא אֶפְרָשִׁיתָא דְתַסְבִּין מִנְהוּן דְהָבָא וְכֶסֶף וְנִחֲשָׁא:

כס"י • זֶהב וְכֶסֶף וְנִחֲשֶׁת וְגו' • כֵּלָם בָּאוּ בַּנִּדְבָה, אִישׁ אִישׁ מִה שֶׁנָּדְבוּ לְבוֹ, חוּץ מִן הַכֶּסֶף שֶׁבָּא בַשְּׁוֹה, מִחֲצִית הַשֶּׁקֶל לְכָל אֶחָד. וְלֹא מִצִּינוּ בְּכָל מְלָאכָת הַמִּשְׁכָּן שֶׁהֶצְרֵךְ שָׁם כֶּסֶף יוֹתֵר, שֶׁנֶּאֱמַר: (לִקְמָן לֵח) "וְכֶסֶף פְּקוּדֵי הָעֵדָה וְגו' בְּקַע לְגִלְגֻלֹת וְגו'". וְשֶׁאֵר הַכֶּסֶף הָבָא שָׁם בַּנִּדְבָה, עֲשֹׂאוֹהָ לְכָלִי שֶׁרַת. אבן עזרא

(ד) וּתְכַלֶּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ וְעֻזִּים:

כס"י • וּתְכַלֶּת • צֶמֶר צְבוּעַ בְּדָם חִלְזוֹן, וְצָבָעוּ יֶרֶק (יבמות ד. מנחות מד) • וְאַרְגָּמָן • צֶמֶר צְבוּעַ מִמִּין צָבָע שֶׁשְּׁמוֹ אֲרָגְמָן. וְשֵׁשׁ • הוּא פֶשֶׁתָן. וְעֻזִּים • נוצה שֶׁל עֻזִּים, לְכֹף תִּרְגָּם אוֹנֶקְלוֹס: וְעֻזִּי, הָבָא מִן הָעֻזִּים וְלֹא עֻזִּים עֲצָמָן, שֶׁתִּרְגָּמוֹ שֶׁל עֻזִּים עֻזִּיא. אבן עזרא

(ה) וְעֹרֹת אֵילָם מֵאֲדָמִים וְעֹרֹת תַּחֲשִׁים וְעֻזִּי שְׁטִיִּם:

כס"י • מֵאֲדָמִים • צְבוּעוֹת הָיוּ אֲדָם לְאַחַר עֲבוּדָן. תַּחֲשִׁים • (שבת כח) מִין חִיָּה, וְלֹא הֵיטָה אֵלָא לְשַׁעָה, וְהִרְבֵּה גִּוְנִים הָיוּ לָהּ, לְכֹף מִתְּרָגָם סִסְגוֹנָא, שֶׁשֵּׁשׁ וּמִתְפָּאָר בְּגִוְנִים שְׁלֹו. וְעֻזִּי שְׁטִיִּם • וּמֵאִין הָיוּ לָהֶם בַּמִּדְבָּר? פֶּרֶשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא: יַעֲקֹב אֲבִינוּ צָפָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁעֲתִידִין יִשְׂרָאֵל לִבְנוֹת מִשְׁכָּן בַּמִּדְבָּר, וְהִבִּיא אֲרָזִים לְמִצְרַיִם וְנִטְעָם, וְצִוָּה לְבָנָיו לְטָלֵם עִמָּהֶם כְּשֶׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש ח"א עמ' 146 ואילך) – מתוך 'לקראת שבת'

נחמית בני ישראל במצרים

ועצי שטים:

ומאין היה להם במדבר, פרש רבי תנחומא, יעקב אבינו צפה ברוח הקדש שעתידין ישראל לבנות משכן במדבר, והביא ארזים למצרים ונטעם, וצוה לבניו לטלם עמהם כשיצאו ממצרים (כה. ה. ובפרש"י)
יש לעיין, הרי כדי להשיג ארזים לבנית המשכן היו יכולים בני ישראל לקנותם מתגרי האמות או לקחתם מן הערות סמוכים, וא"כ מדוע הוצרך יעקב אבינו להביא אתו ארזים מארץ ישראל ולנטע אותם במצרים?
וי"ל ע"ד הדרוש, דענין זה פרשו "רבי תנחומא" – מלשון "נחמה". שעשה בן יעקב אבינו כי נחם את בני ישראל מצרת גלותם. דכאשר היו ישראל במצרים, בגלות קשה ביותר, עם גזרות כ"פ כל הבן הילוד היאורה תשליכיהו" וכיו"ב, הגה זו היתה נחמתם כשראו את הארזים שנטע יעקב.

אבן עזרא על התורה

ואנו נסמך על ר"ל שאמרו שהוא ירק, והוא צמר: וארגמן. כדמות אדום. ובדברי הנמים ארגון. ובגלשון ערבי ארגון. וזה הצבע לא יהיה כי אם בצמר או במשי: ותולעת שני. וכתוב ושני התולעת, כמו ומצור החלמיש. חלמיש צור. והגאון אמר בו קרימ"ז. כי הוא אדום, רק איננו בצבע הארגמן. ובכבוד תולעת, אמרו רבים כי הוא משי: ושש. הוא הכד, מין ממיני פשתים, נמצא במצרים לבדו, רק הוא לבן ואינו צבוע. שש ורקמה ממצרים. והגאון תרגמו בלשון ערבי עשר, וידוע הוא עד היום: ועזים. שער העזים:

לו בפדן ארם. ובנימין לא נולד כי אם בארץ כנען. ועוד, בשבעים נפש ירדו אבותיה, ובני יוסף לא ירדו כי שם נולדו. והזכיר בתחלת הנדבה, הנכבד שהוא הנדב. והשלים בנכבד, אבני שהם ואבני מלואים, כי לא נמצאו רק אצל הנשיאים. ולא בן הנדב, כי ברב הקהל נמצא. והנה לא היה במעשה המשכן כדל. וכתוב בבית ראשון, ומקבות והגרון כל כלי כדל לא נשמע בבית בהבנותו:

ד ותכלת. אמר יפת שהוא כדמות שחרות, כי הוא תכלית כל הצבעים. והכל ישובו אליו, והוא לא ישוב במעשה אדם לעולם.

ב מלת ויקחו לי. בגזרת סורה אלי, שסור הנקרא ממקומו, ויקרב אליו. וככה, שיקח מאתו ויתן לי. וככה, קחי נא לי מעט מים: ג וזאת. אמר הגאון לא מצאנו כסף במשכן, כי אם כסף פקודי העדה, אם בן איף כתוב כי הכסף נדבה. והוא השיב כי כסף אחר היה נדבה, לצורך שלחן כסף. כי לא יתכן שלא יהיה שם שלחן לחמן עליו שום דבר, או לחתף או לרחץ עליו, ולתצוצרות ולמזרקים. ולפי דעתי אין צורך, כי הכתוב לא חשש להוציא דבר אחד מששה עשר דברים, כי התמשה עשר היו נדבה. וכמוהו, אלה בני יעקב אשר יולד

שיעור יומי ליום ראשון ל' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת תרומה
כה
דאף שי'דעו שהבטיח להם הקב"ה – "אנכי אעלה גם עליה" (ויגש מו, ד), אי"ז דומה לזה שראו בעיניהם שהנהגה נש ארזים שנטע
יעקב במצרים רק על-מנת שיצאו ממצרים ויקחו ארזים אלו עמם, ויבנו בהם את המשכן. **אבן עזרא**

(י) **שמן למאור בשמים לשמן המשחה ולקטרת הסמים:** ומשחא לאנהרותא בוסמיא למשחא
דרבוותא ולקטרת בוסמיא:

כ"י • **שמן למאור** • שמן זית וף להעלות נר תמיד. **בשמים לשמן**
המשחה • שנעשה למשח כלי המשכן והמשכן לקדשו, והוצרכו לו בשמים, כמו שמפרש ב"כי תשא". **ולקטרת**
הסמים • שהיו מקטירין בכל ערב ובקר, כמו שמפרש ב"ואתה תצוה". ולשון קטרת, העלאת קיטור ותמרות
עשן. **אבן עזרא**

(י) **אבני-שהם ואבני מלאים לאפר ולחשן:**
כ"י • **אבני-שהם** • שתיים הוצרכו שם לצרף האפור, האמור ב"ואתה

תצוה". **מלאים** • על שם שעושין להם בזהב מושב כמין גמא, ונותנין האבן שם למלאות הגמא, קרויים אבני
מלאים, ומקום המושב קרוי משבצות. **לאפר ולחשן** • אבני שהם לאפר ואבני המלאים לחשן. וחשן ואפור
מפרשים ב"ואתה תצוה", והם מיני תכשיט. **אבן עזרא**

(ח) **ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם:**
כ"י • **ועשו לי מקדש** • ועשו לשמי בית קדשה. **אבן עזרא**

(ט) **ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המשכן ואת תבנית כל-כליו וכן תעשו:**
ט ככל די אנא מחזי יתך ית דמות משכנא
ות דמות כל מנהי וכן תעבדון:

כ"י • **ככל אשר אני מראה אותך** • (מנחות כט) כאן את תבנית המשכן. המקרא הזה מחבר למקרא שלמעלה הימנו:
"ועשו לי מקדש ככל אשר אני מראה אותך". **וכן תעשו** • (סנהדרין טו. שבעות יד) לדורות, אם יאבד אחד מן הכלים, או
בשתעשו לי כלי בית עולים, כגון שלחנות ומנורות וכיורות ומכונות שעשה שלמה, כתבנית אלו תעשו אותם.
(חוספתא. שבת צח) ואם לא היה המקרא מחבר למקרא שלמעלה הימנו, לא היה לו לכתב "וכן תעשו", אלא 'כן תעשו',
והיה מדבר על עשיית אהל מועד וכליו. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

וכן הוא, הסמים בעבור קטרת. אם כן למה
לא נאמר כן, ולשמן המשחה בשמים. ועוד,
ואת הבשם ואת השמן, למאור ולשמן המשחה
ולקטרת הסמים. והנכון בעיני, שמלת בשמים
כוללת לשמן המשחה, ובשמים שהם מערבים
עם הסמים לקטרת. וככה קבלת האמת:
ז **אבני שהם** • כוללת כל האפור. ואחד
מהחשן: **מלאים**. עוד אפרש:
ח **ועשו**. נקרא מקדש, בעבור היותו משכן
השם הקדוש:

ט **מראה אותך**. במראה העין, כי מראה
יחזקאל היו בתלום נבואה. והוסיף ה"א
הדעת, ואמר המשכן, אחר שהזכיר מקדש.
חוספתא י"ו וכן תעשו, לצרף הכלים. כי
בתחלה, ועשו לי מקדש:

תשובה לשאלתם, למה יוליכו עצי שטים,
והם הולכים לזבח דרך שלשת ימים. והנהגה
לא ידענו, אם קבלה היתה היא ביד אבותינו,
שממצרים הוציאו, גם אבותנו נסור אל
משמעתם. ואם סבירא היא, יש לבקש דרך
אחרת. ונאמר כי היה סמוך אל הר סיני, וצר
עצי שטים. ובבאם שם אמר להם, ששם
יתעבבו הרבה ואין עליהם ענן. כאשר פרשתי.
אז עשה כל אחד סכה, והנשיאים עשו כדמות
תצורות, כל אחד כפי מעלתו. ונכרתו כל היער,
כי עם רב היה, ועשו סכות. ומשה לא דבר
להם דבר המשכן, רק אחר יום הכפורים.
וזה טעם, וכל אשר נמצא אתו:
ו **שמן למאור**. לצרף המאור, כמשפט. אמרו
תכמי הדור כי טעם ולקטרת הסמים, הפוך.

ה ועורות אילים. שהם גדולים. וזאת האומנות
בארץ אלגונמאס, ונקרא גונמנסי: **תחשים**.
מין חיה היתה ידועה בזמנים ההם, כי כן
כתוב ואנגלף תחש. והנה כבר היה נודע:
ועצי שטים. יש מקדמונינו שאמרו שיצא
אבינו נטעם, וישראל הוציאו ממצרים במצות
משה. והראיה, וכל אשר נמצא אתו. כמו
התכלת והארגמן. ויש לתמה, למה נאמר
אשר נמצא אתו לצרכו. ואם אמרנו כן, יש
לתמה למה הוציאו עצי שטים, כי מה צורך
יש להם. ועוד, הנה המצרים חושבים כי
לזבוח הם הולכים ואחר כך ישובו, ועל כן
השאלוהם. ואיך יוציאו קרשים רבים, ארץ
כל אחד מהם עשר אמות, גם בריחים, והם
עברו על מצרים מקום המלוכה. ומה היתה

(י) וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים וַחֲצִי אֲרָכּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי רָחְבּוֹ וְאַמָּה וַחֲצִי קָמָתוֹ:

וַיַּעֲבִדוּן אֲרוֹנָא דְאָעִי שְׁטִין תַּרְתִּין אַמִּין
וּפְלָגָא אֲרַבָּה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פְתִינָה וְאַמָּתָא
וּפְלָגָא רֹמָה:

כ"י – וַעֲשׂוּ אֲרוֹן • כַּמִּין אֲרוֹנוֹת שְׁעוֹשִׁים בְּלֹא רִגְלִים, עֲשׂוּיִים כַּמִּין אֲרָגוֹ, שְׁקוֹרִין אִישְׁקִרִי"ן, יוֹשֵׁב עַל שׁוּלְיוֹ. רַמְבַּ"ן

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקו"ש חכ"ו עמ' 175 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

מִצְוַת עֲשִׂית הָאֲרוֹן

וַעֲשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים (כה, י)

בהלכות בית הבחירה כותב הרמב"ם באריכות דיני עשיית כלי המקדש, המנורה, המזבח, השלחן וכיו"ב. והשמיט דיני וצורת עשיית הארון. וכמו"כ בספר המצות מנה עשיית שאר הכלים במנין המצות (פחלק ממצות-עשה דבנין בית-המקדש), אף אינו מזכיר כלל עשיית הארון.

ושקו"ט בזה בארנה נ"כ הרמב"ם (ועיין מנ"ח מ"ע צה. פי' הרי"פ פערלא לסהמ"צ לרס"ג בסופו פרשה נב. ועוד).

וי"ל בזה באפן מחדש, דלדעת הרמב"ם חלוק דין עשיית הארון מעשיית שאר הכלים. דשאר כלי המקדש נעשו לשם העבודה בהם, כהדלקת הנרות במנורה וכיו"ב, ומפני שהעבודה בהם היא מצוה לדורות שפיר נמנו כמצות-עשה, ונקתבו דיניהם בהלכות בית הבחירה.

אף הארון אין בו עבודה כלל, אלא שעל-ידי שנמצא בבית המקדש ה"ז פועל שתהיה שם השראת השכינה. והצווי על עשייתו הוא רק כדי לפעל השראת השכינה. וכמו"ש בסוף פרשת עשיית הארון (כה, כב) דעשייתו היא כדי שיהיה "ונועדתי לך שם". והנה, מצינו חלוק בין בית עולמים והמשכן (המשכן במדבר, משכן שילה וכיו"ב). דבזמן שלא היה שם הארון היה למשכן דין "במה גדולה" בלבד (תוספתא זבחים ספ"ג. וראה גם מאירי מגילה ט, ב). משא"כ בבית עולמים הנה גם לאחר שנטל משם הארון, נשארה שכינה במקום ההוא וקדשתו קדשת עולם (כמו"ש הרמב"ם בסוף פרק ו' מהל' בית הבחירה).

ומעתה י"ל, דלאחר שנבנה בית עולמים ונקבעה שם הקדשה לעולם, ממילא אין השראת השכינה תלויה בארון, ואין מצוה בעשיית הארון. כי כל עקר עשייתו הוא רק לפעל השראת השכינה פנ"ל. ולכן לא הביא הרמב"ם דיני עשיית הארון בהלכות בית הבחירה, ולא מנאה במנין המצות מכיון שאין בעשייתה מצוה לדורות. וא"ש. **אבן עזרא**

(יא) וַצִּפִּיתְּ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר מִבֵּית וּמַחוּץ תִּצְפְּנוּ וְעֲשִׂיתָ עֲלָיו זָר זָהָב סָבִיב:

יֵא וְתַחֲפִי זִתָּה דְּהַב דְּכִי מְגוֹ יִמְכְּרָא
תַּחֲפִינָה וְתַעֲבֵד עֲלוּהִי זִיר דְּדְהַב סְחֹר
סְחֹר:

כ"י – מִבֵּית וּמַחוּץ תִּצְפְּנוּ • (יומא עב) שְׁלֹשָׁה אֲרוֹנוֹת עֲשֶׂה בְּצִלָּל: ב' שֶׁל זָהָב וְא' שֶׁל עֵץ, וְד' כְּתָלִים וְשׁוּלָיִם לְכָל אֶחָד, וּפְתִיחִים מְלֻמְעָלָה. נִתֵּן שֶׁל עֵץ בְּתוֹךְ שֶׁל זָהָב וְשֶׁל זָהָב בְּתוֹךְ שֶׁל עֵץ, וְחִפָּה שְׁפָתוֹ הַעֲלִינָה בְּזָהָב. נִמְצָא מִצְפָּה מִבֵּית וּמַחוּץ (שם תנחומא. שמות רבה). זֶר זָהָב • כַּמִּין כְּתֹר מְקָף לוֹ סָבִיב לְמַעַל מִשְׁפָּתוֹ, שְׁעֲשֶׂה הָאֲרוֹן הַחִיצוֹן גְּבוּה מִן הַפְּנִימִי, עַד שְׁעָלָה לְמוֹל עֲבֵי הַכְּפָרֶת וּלְמַעַלָּה הִימָנוּ מִשְׁהוֹ. וּכְשֶׁהִכְפַּרְתָּ שׁוֹכֵב עַל עֲבֵי הַכְּתָלִים, עוֹלָה הַזֶּר לְמַעַלָּה מִכָּל עֲבֵי הַכְּפָרֶת כֹּל שְׁהוּא, וְהוּא סִימָן לְכַתֵּר תוֹרָה. **אבן עזרא**

(יב) וַיִּצְקֶתָ לוֹ אֲרָבַע טַבַּעֲת זָהָב וְנִתְּתָהָ עַל אֲרָבַע פַּעֲמָתָיו וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הָאַחַת וּשְׁתֵּי טַבַּעֲת עַל-צִלְעוֹ הַשְּׁנִית:

יִבְתַּמִּיד לֹה אֲרַבַּע עֲזָקוֹן דְּדְהַב וְתַתֵּן עַל
אֲרַבַּע זִוְתָּה וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטָרָה חַד
וְתַרְתִּין עֲזָקוֹן עַל סְטָרָה תַּנִּיתָא:

כ"י – וַיִּצְקֶתָ • לְשׁוֹן הַתְּכָה, כְּתַרְגוּמוֹ. פַּעֲמָתָיו • כְּתַרְגוּמוֹ: זִוְתָּה, וּבְזוּיוֹת הַעֲלִינוֹת סְמוּךְ לַכְּפָרֶת, הָיוּ נְתוּנִים

אבן עזרא על התורה

לא היה כלל זָהָב, והיה שוה לפי הסבָּר. כי הצפוי למראה העין הוא, ומעט הָזָהָב יִכָּסֵּם בַּצָּפוֹי. הָלֹא כִּי הַקָּרְשִׁים וְהַבְּרִיחִים וְהַשְּׁלָחַן וּמִזְבֵּחַ הַקְּטָנָה כֻּלָּם מִצָּפִים, וְאִין דְּכָר שִׁיחָה זָהָב כֻּלּוֹ רַק הַמְּנוֹרָה. וְאַחֵר שְׁעֲשׂוּ הָאֲרוֹן זָהָב, מִה צֶרֶף לַעֲץ. וְיִוָּכֵחַ עַל הַצָּפוֹי. כִּי הִנֵּה הָאֵלִים וְהַפְּתִי, צָפָה שְׁלֹמֶה זָהָב: יֵא זֶר זָהָב. מְגוֹרָת אֲרָחִי וְרַבְעִי זִרְתָּ:

להוריד לוח אבן ביד אחת. וכתוב משגי עבדיהם. אולי כן היה. כי הלוח הוא גוף מעקב שיש לו ששה עברים. וככה כתוב, כי ג' ארונות היו. ויש לתמה על הפכדות. ועוד, כי עבדי הפכרת טפח. ועוד, כי ראינו שלא היה זהב המנופה רק פחות מן חלק אחד מג' אלפים וארבע מאות מהזהב שהיה דור. והנה הכרובים היו עצי שִׁמֹן. גם מִזְבֵּחַ הַקְּטָנָה

י וַעֲשׂוּ. בַּעֲבוּר שְׁאֵמֶר בַּתְּחִלָּה וַעֲשׂוּ לִי, הַחֵל כָּכָה, וַעֲשׂוּ אֲרוֹן. וְלֹא יִדְעֵנוּ, אִם זֹאת הַמִּנְחָה בַּחוּץ אוּ בְּפָנִים. וְהִנֵּה אִם הִיא בַּחוּץ, יִהְיֶה עֶבֶר הָאֲרוֹן מִצָּפָה מִבֵּית וּמַחוּץ מִב' הַעֲבָרִים חֲצִי אִמָּה, עַד שִׁתְּחִינָה מִדַּת כָּל לֹחַ הַבְּרִית אִמָּה אֶרֶץ וְאַמָּה רַחֵב. וְאִם אֲמָרְנוּ שְׁגַם הַקֹּמָה חֲצִי אִמָּה, תִּהְיֶה כָּל אֶבֶן כְּבֹדָה מֵאֵד. אוֹלִי נִתֵּן הַשֵּׁם כַּח רַב לִידי מִשָּׁה שְׁהִיו כְּבִדִּים,

שיעור יומי ליום ראשון ל' שבט ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת תרומה כז
שְׁתִּים מִכָּאן וּשְׁתִּים מִכָּאן לְרַחְבּוֹ שֶׁל אֶרֶץ, וְהַבָּדִים נְתוּנִים בָּהֶם, וְאָרְכוֹ שֶׁל אֶרֶץ מִפְּסִיק בֵּין הַבָּדִים אֲמַתִּים וְחֻצִּי
בֵּין בַּד לַבַּד, שֶׁיִּהְיוּ שְׁנֵי בָּגֵי אָדָם הַנוֹשְׂאִים אֶת הָאֶרֶץ מֵהַלְכִין בֵּינֵיהֶם, וְכֵן מִפְּרֹשׁ בַּמִּנְחוֹת בְּפָרֶק "שְׁתֵּי הַלֶּחֶם".
וּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת • הֵן הֵן הַד' טַבְּעוֹת שֶׁבִּתְחִלַּת הַמִּקְרָא, וּפְרֹשׁ לָהּ הֵיכָן הָיָה, וְהֵי"ו זֶה יִתְּרָה הִיא,
וּפְתָרוֹנוֹ כְּמוֹ "שְׁתֵּי טַבְּעוֹת", וְיֵשׁ לָהּ לִישׁוּבָה כֵּן: וּשְׁתֵּי מִן הַטַּבְּעוֹת הָאֵלוּ עַל צִלְעוֹ הָאֶחָת. צִלְעוֹ • צִדּוֹ. אֲבָן עוֹרָא

(יג) וְעִשְׂיֹת בְּדִי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּית אֹתָם זָהָב: יג וְתַעֲבֹד אֲרִיחֵי דְאֻעֵי שִׁטִּין וְתַחֲפִי יִתְּהוֹן
כַּסִּי"א • בְּדִי • מוֹטוֹת.

(יד) וְהִבַּאת אֶת־הַבָּדִים בַּטַּבְּעוֹת עַל צִלְעוֹת הָאֶרֶץ לְשֵׂאת אֶת־הָאֶרֶץ בָּהֶם: יד וְתַעֲלֵל יֵת אֲרִיחָא בְּעִזְקָתָא עַל סִטְרֵי
אֲרוּנָא לְמַטֵּל יֵת אֲרוּנָא בְּהוֹן:

(טו) בַּטַּבְּעוֹת הָאֶרֶץ יִהְיוּ הַבָּדִים לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ: טו בְּעִזְקָתָא דְאֲרוּנָא יִהְיוֹן אֲרִיחָא לֹא יַעֲדוֹן
כַּסִּי"א • לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ • (יזמא שם) לְעוֹלָם. אֲבָן עוֹרָא

(טז) וְנָתַת אֶל־הָאֶרֶץ אֶת הָעֵרֶת אֲשֶׁר אֵתָן אֱלֹהֶיךָ: טז וְתַתֵּן בְּאֲרוּנָא יֵת סְהִדוּתָא דִּי אֵתָן לָהּ:
כַּסִּי"א • וְנָתַת אֶל־הָאֶרֶץ • כְּמוֹ: בְּאֶרֶץ. הָעֵרֶת • הַתּוֹרָה, שֶׁהִיא לְעֵדוֹת בֵּינִי וּבֵינֵיכֶם, שְׂצוּיֹתֶי אֶתְכֶם מִצְוֹת
הַכְּתוּבוֹת בָּהּ.

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

יב פְּעֻמוֹתָיו. חֲפֹשְׁתִּי כָּל הַמִּקְרָא, וְלֹא מִצְאֵתִי פַעַם שֶׁהוּא זְוִית, רַק מִלְשׁוֹן רַגֵּל. רַגְלִי עָנִי פַעַמִּי דְלִים. וְיֵשׁ לְדַרְךָ פְּעֻמִּי. מִה יָפוּ פְּעֻמָּיךְ. וְרַבִּים כָּהֵן. עַל כֵּן הִצְרַכְתִּי לִפְרֹשׁ, כִּי רַגְלִים הֵיוּ לְאֶרֶץ, כִּי דַרְךָ בְּדִין הוּא שֶׁיִּשָּׁב הָאֶרֶץ בְּאֶרֶץ. וְעוֹד, מִה טַעַם לומר וּשְׁתֵּי טַבְּעוֹת זָהָב, בְּתוֹסֶפֶת הֵי"ו. וְאֵלוּ הֵיוּ הָרְאשׁוֹנוֹת, הֵיךְ כְּתוּב שְׁתֵּי טַבְּעוֹת, לְהוֹדִיעַ שֶׁהֵם אֲרָבַע טַבְּעוֹת זָהָב, שֶׁהוֹכִיר בַּמִּשְׁפָּט הַלְשׁוֹן. וְיֵשׁ מִחֻמֵּי דוֹרְנוֹ שֶׁהֵבִין זֶה, וְאָמַר כִּי הַבָּדִים הֵיוּ מוֹשְׁמִים בְּאֶרֶץ בַּטַּבְּעוֹת שֶׁהֵיוּ עַל הַפְּעֻמוֹת. וְכֹאשֶׁר יִצְטָרְכוּ לְשֵׂאת אֶת הָאֶרֶץ, יִסְרוּ מֵהַטַּבְּעוֹת הַשְּׂפִלְיוֹת, וְיִישְׁמּוּ בַטַּבְּעוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת. וְכֵן כְּתוּב, וְשִׁמּוּ בְּדִי. וְלִפִּי דַעֲתִי, שֶׁהַבָּדִים אֲחֵר שֶׁהוֹשְׁמוּ בַטַּבְּעוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, לֹא הוֹסְרוּ מִשָּׁם. כִּי כֵן כְּתוּב, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ. וּפְרֹשׁ וְשִׁמּוּ בְּדִי, עַל הַכְּתָנִים שֶׁהֵיוּ מְשִׁמִּים בְּדִי הָאֶרֶץ בְּכַתְּפוֹת הַקִּהְתִּים. וְכֹאשֶׁר הוֹשֵׁם הָאֶרֶץ בְּדִבְרֵי, הִצְרַךְ לְהִיטוֹל סְמוּךְ אֶל הַקִּיר, שֶׁיִּסְכּוּ הַקְּרוֹבִים עַל הָאֶרֶץ וְעַל בְּדִי. עַל כֵּן הִזְכִּירוּ קֶצֶה כָּל אֶחָד מֵהַבָּדִים. וְזֶהוּ וְיִזְכְּרוּ הַבָּדִים. וְהָיָה הַד'

הַטַּבְּעוֹת הַשְּׂפִלִים הֵיוּ לִפִּי וְתַפְאֶרֶת, כְּמִשְׁפָּט הָאֲרוּנִים: טו בַּטַּבְּעוֹת. שֶׁהֵם עַל צִלְעוֹת הָאֶרֶץ: וְנָתַת. הַלּוּחוֹת הֵם הָעֵדוֹת, כְּאִילוֹ הֵם כְּמוֹ שִׁטְר כְּתָבָה, וְהֵם לוחות הַבְּרִית. וְהַעֲד הַנֶּאֱמָן, וְיִקַּח וַיִּתֵּן אֶת הָעֵדוֹת אֶל הָאֶרֶץ. וְעוֹד כִּי לֹא כְּתַב מֹשֶׁה סֵפֶר תּוֹרָה. וְסֵפֶר הַתּוֹרָה שְׁמוּהוּ הַכְּתָנִים מִצַּד אֶרֶץ בְּרִית ה' מְחוּץ. וְעוֹד כְּתִיב, אֵין בְּאֶרֶץ רַק שְׁנֵי לוחות אֲבָנִים. וּמִחֻלָּקָה הִיא. יֵשׁ לְשֵׂאוֹל, הֵנָּה הַכְּתוּב אָמַר לְמֹשֶׁה, וְנָתַת אֶל הָאֶרֶץ הַלּוּחוֹת אֲשֶׁר אֵתָן אֱלֹהֶיךָ. וְכְּתוּב וַיִּתֵּן אֶל מֹשֶׁה כָּלֹלוֹתָ לְדַבֵּר אֹתוֹ, וְהֵנָּה שֶׁכָּרַם לֹא מֵלֵא מִצְוֹת הַשֵּׁם. וְיֵשׁ לְהַשִּׁיב, אוֹלֵי בַעֲבוּר זֶה אֲמָרוּ חֻמֵּינֵינוּ כִּי שִׁבְרֵי הַלּוּחוֹת הֵן מוֹנָחִים בְּאֶרֶץ. וְאֵין הַכְּתוּב מְכַחֵשׁ דְּבָרֵיהֶם, כִּי הָרִאשׁוֹנִים וְהָאֲחֵרִים לוחות הַבְּרִית הֵם. וְעוֹד נוֹכַח לְהַשִּׁיב, כִּי הַכְּתוּב לֹא דָבָר רַק עַל הַלּוּחוֹת הַשְּׁנִיּוֹת. וְאֵין טַעֲנָה מִמֶּלֶת אֲשֶׁר אֵתָן אֱלֹהֶיךָ. כִּי הֵנָּה כְּתוּב גַּם עֲלֵיהֶם וַיִּתֵּן ה' אֵלֵי. וְעוֹד, הֵנָּה לֹא מִצְאָנוּ שִׁיאֲמַר הַשֵּׁם לְמֹשֶׁה שֶׁיַּעֲשֶׂה הָאֶרֶץ, וְיֵשׁ שֶׁם הַלּוּחוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת, כִּי הַשֵּׁם יוֹדֵעַ כִּי

יִשְׁבְּרֵם מֹשֶׁה. רַק אָמַר עַל הַלּוּחוֹת שֶׁפָּסְלִם מֹשֶׁה, וְעִשְׂיֹת לָהּ אֶרֶץ עֵץ. וְכַדְמוּנֵינוּ אָמַרְנוּ, כִּי אֵין זֶה הָאֶרֶץ שֶׁעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל. וְכַדְמוּנֵינוּ הוּא. וְעַל דַּרְךְ הַפְּשֻׁט אֵינוּ רַחוּק בְּעֵינֵי כִּי עַל הָאֶרֶץ שֶׁעֲשֶׂה בְּצִלְאֵל יִדְבַּר. וְכֵן כְּתוּב וְעִשְׂו אֶרֶץ עֲצֵי שִׁטִּים. וְאֵין טַעַם לְשֵׂאוֹל, אֲנִי הֵיוּ מוֹשְׁמִים אֵלֶּה הַלּוּחוֹת עַד שֶׁהוֹקֵם הַמִּשְׁפָּן, כִּי אֵין צִרְף לְהַזְכִּיר זֶה. וְהִצְרַכְתִּי לִפְרֹשׁ הֵנָּה, בַּעֲבוּר שֶׁהַזְכִּיר וְאֲשִׁים אֶת הַלּוּחוֹת בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר עֲשִׂיתִי. וְהֵנָּה אִם אָמַרְנוּ כִּי יִסְפֹּר הַמִּשְׁפָּחָה בְּאֶשֶׁר הָיָה, אֶף־עַל־פִּי שֶׁלֹּא גִדַּע טַעַם, לָמָּה יִזְכְּרֵי זֶה. וְהֵנָּה מִה נַעֲשֶׂה בְּכַתּוּב אֲחֵר־כָּף, וְיִהְיוּ שֵׁם בְּאֶשֶׁר צֻנִּי. וְזֶה לֹאוֹת כִּי יִדְבַר עַל הַלּוּחוֹת, שֶׁשֵּׁם מֹשֶׁה בְּאֶרֶץ הַבְּרִית. וְהֵם שֵׁם עַד הַיּוֹם הֵנָּה. וְזֶה טַעַם, וְיִהְיוּ שֵׁם עַד הַיּוֹם הֵנָּה. גַּם לֹאוֹת וְלַעֲד כִּי סֵפֶר הַתּוֹרָה לֹא הָיָה בְּאֶרֶץ, כִּי בְּתַחֲלֵל שֵׁם הַלּוּחוֹת בְּאֶרֶץ. וְאֲחֵר־כֵּן הַכְּפָרָת עִם הַקְּרוֹבִים. וְהֵנָּה שֶׁכֵּן הַכְּבוֹד עַל הַקְּרוֹבִים, וְכְּתוּב יוֹשֵׁב הַקְּרוֹבִים. אִם כֵּן אֵיךְ יֵשִׁים מֹשֶׁה סֵפֶר הַתּוֹרָה בְּשֵׁנֵת הָאֲרָבָעִים בְּתוֹךְ הָאֶרֶץ, אִם לֹא יִסִּיר הַכְּפָרָת עִם הַקְּרוֹבִים מֵעַל הָאֶרֶץ. וְאֵין צִרְף לָקַל זֶה:

♦ יום שני א' אדר ♦

(יז) וְעָשִׂיתָ כַּפֶּרֶת זָהָב טָהוֹר אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבֶּה וְאַמָּה
וְחָצִי רַחֲבָה:
יז וְתַעֲבֹד כַּפֶּרֶת דָּהָב דְּכִי תִרְתִּין אֲמִין
וּפְלָגָא אַרְבֶּה וְאַמָּתָא וּפְלָגָא פְּתִיָּה:

כ"ז"א • כַּפֶּרֶת • כסוי על הארון, שהיה פתוח מלמעלה ומניחו עליו כמין דף. אֲמָתִים וְחָצִי אַרְבֶּה • בארצו של ארון, ורחבה כרחבו של ארון, ומנחת על עבי הכתלים ארבעתם. ואף על פי שלא נתן שעור לעביה, פרשו רבותינו שהיה עביה טפח (סוכה ה').

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 164)

וְעָשִׂיתָ כַּפֶּרֶת זָהָב טָהוֹר (רש"י כה, יז) יש לשאל, מה ראה רש"י לפרש שעור עבי הכפרת. ויש לומר, שהקשה לו: מדוע נאמר לעיל (פסוק י') "וַעֲשֹׂו אֲרוֹן", בנגוד למה שנאמר בשאר הכלים "וְעָשִׂיתָ". ומתרין, שעבי הכפרת היה טפח, ואין בכחו של אדם אחד לעבד ולעשות חתיכת זהב רבת-משקל כזה. אבן עזרא

(יח) וְעָשִׂיתָ שָׁנִים בְּרָבִים זָהָב מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אֹתָם מִשְׁנֵי
קִצּוֹת הַכַּפֶּרֶת:
יח וְתַעֲבֹד תִּרְתִּין כְּרוֹכִין דָּהָב נָגִיד תַּעֲבֹד
יְתִהוֹן מִתְרִין סְטָרִי כַּפֶּרֶתָא:

כ"ז"א • בְּרָבִים • דמות פרצוף תינוק להם. מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה • שלא תעשה בפני עצמם ותחברם בראשי הכפרת לאחר עשייתם כמעשה צורפים, שקורין שולדרי"ץ, אלא הטל זהב הרבה בתחלת עשיית הכפרת והיה בפטיש ובקרוס באמצע, וראשין בולטין למעלה, וציר הכרובים בבליטת קצותיו. מְקֻשָּׁה • בטד"ץ בלע"ז, כמו (דניאל ה' ד') "דא לְדא נִקְשֹׁן". קִצּוֹת הַכַּפֶּרֶת • ראשי הכפרת. אבן עזרא

(יט) וַעֲשֵׂה כְרוֹב אֶחָד מְקַצָּה מִזָּה וּכְרוֹב־אֶחָד מְקַצָּה מִזָּה
מִן־הַכַּפֶּרֶת תַּעֲשֹׂו אֶת־הַכְּרֹבִים עַל־שְׁנֵי קִצּוֹתָיו:
יט וְעַבְד כְּרוֹבָא חַד מְסֻטְרָא מְכָא וּכְרוֹבָא
חַד מְסֻטְרָא מְכָא מִן כַּפֶּרֶתָא תַּעֲבֹדוֹן יְת
כְּרוֹבָאָא עַל תְּרִין סְטָרֵיהִי:

כ"ז"א • וַעֲשֵׂה כְרוֹב אֶחָד מְקַצָּה • שלא תאמר שני כרובים לכל קצה וקצה. לכך הוצרך לפרש: "כְרוֹב אֶחָד מְקַצָּה מִזָּה". מִן הַכַּפֶּרֶת • עצמה תעשה את הכרובים, זהו פרושו של "מְקֻשָּׁה תַעֲשֶׂה אוֹתָם", שלא תעשה בפני עצמם ותחברם לכפרת. אבן עזרא

(כ) וְהָיוּ הַכְּרֹבִים פְּרָשִׁי כְנָפִים לְמַעַלָּה סִבְכִּים בְּכַנְפֵיהֶם
עַל־הַכַּפֶּרֶת וּפְנִיָּהֶם אִישׁ אֶל־אָחִיו אֶל־הַכַּפֶּרֶת יִהְיוּ פְּנֵי
הַכְּרֹבִים:
כ וַיְהִיוֹן כְּרוֹבָאָא פְּרִיסָן גְּדַפְיָהוֹן לְעֵלָא
מְטִלִין בְּגַדְפִּיָּהוֹן עַל כַּפֶּרֶתָא וְאַפְיָהוֹן חַד
לְקַבֵּל חַד לְקַבֵּל כַּפֶּרֶתָא יִהְיוֹן אִפִּי
כְּרוֹבָאָא:

אבן עזרא על התורה

שנה. וכמוהו, תחת מעשה מקשה. ופירוש מעשה. כמו לא עשה את שפמו. וטעם, מפני שהיה מרחק כל כרוב שנה מקצה הכפרת:

יט כְּרוֹב. הגה הכרובים על דרך הארץ, על כן הכדים על רחב הארון. ומצער אמר, כי לא יקרא צלע רק על דרך הארץ. וראיתו, וילצלע המשכן השנית. ותשובתו בעדו, ותמשה בריחים לקרשי צלע המשכן לנרתיים. ומתפפורת בעצמם, עשו את הכרובים על שני קצות הארון:

והיו הכרובים. כי ה"א ה"א הדעת, ואינו לתימה כה"א הנמכת מבהו הכהו. ובאשר חפשי על מלת כרובים, הגה הוא צורות. כמו את כרוב ממשח הסוכה. אמר יחזקאל כי ראה ד' פנים לחיה, ואחד מהם פני שור. ובמקום אחר על הסיה בעצמה, תחת שור פני הכרוב. והטעם, הצורה שהזכיר בפעם הראשונה. ואמר באחרונה, היא הסיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר, ואדע כי כרובים הם. וקרא כל ה', כרובים. והנה הפ"ף שורש: מקשה. כמו

יז וְעָשִׂיתָ כַּפֶּרֶת. כדמות מקסה. ואמר יפה, כי כמוהו, לכפר עליו. כמו כסוי חטאה. ולפי דעתי, שמלת לכפר עליו, מגזרת כפר. והנה זה מפרש, ונתנו איש כפר נפשו. ושם כתוב לכפר על נפשותיכם. ועבי הכפרת לא נזכר:

יח וְעָשִׂיתָ. אמרו קדמונינו כי צורת כרובים בשני נערים. ופרשו כרובא בלשון ארמי. והפ"ף משרת. ונכון דברו, שהיו בצורת ילדים, אם היא קבלה. ושמו המלה לזכר, כמו מלת חננה. כי פ"ף קרב, שורש. והנה,

כ"י"א פֶּרֶשִׁי כְּנָפִים • שָׁלַא תַעֲשֶׂה כְּנָפֵיהֶם שׁוֹכְבִים, אֶלָּא פְּרוּשִׁים וּגְבֵהִים לְמַעַלָּה אֶצֶל רֹאשֵׁיהֶם, שִׁיָּהָא י' טַפְחִים בְּחֻלָּל שְׁבִין הַכְּנָפִים לַכַּפֹּרֶת, כִּדְאִיתָא בְּסֵפֶה (דף ט) • אבן עזרא

(כא) וַנִּתַּת אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאֹרֹן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאֹרֹן תִּתֵּן אֶת־הָעֹדֶת אֲשֶׁר אֵלֶיךָ:

כ"י"א וְאֶל הָאֹרֹן תִּתֵּן אֶת הָעֹדֶת • לֹא יִדְעָתִי לָמָּה נִכְפַּל, שֶׁהָרִי כָּבֵד נֶאֱמַר: "וַנִּתַּת אֶל הָאֹרֹן אֶת הָעֹדֶת"? וַיֵּשׁ לֹמַר שָׂבָא לְלַמֵּד שְׁבַעֲוָדוֹ אֹרֹן לְבָדוֹ בְּלֹא כַּפֹּרֶת, יִתֵּן תַּחֲלָה אֶת הָעֹדֶת לְתוֹכוֹ, וְאַחֵר כֶּף יִתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עָלָיו. וְכֵן מְצִינוּ, כְּשֶׁהָקִים אֶת הַמִּשְׁכָּן נֶאֱמַר: (לִקְמ"ו) "וַיִּתֵּן אֶת הָעֹדֶת אֶל הָאֹרֹן", וְאַחֵר כֶּף: "וַיִּתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עַל הָאֹרֹן מִלְּמַעַלָּה".

~ נקודות משיחות קודש ~ (יעיין בארוכה לקו"ש ח"ד עמ' 1346 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הקשר בין ישראל להקב"ה

וַנִּתַּת אֶת־הַכַּפֹּרֶת עַל־הָאֹרֹן מִלְּמַעַלָּה וְאֶל־הָאֹרֹן תִּתֵּן אֶת־הָעֹדֶת אֲשֶׁר אֵלֶיךָ: (כא, כה)

נְחֻלְקוּ רַשִׁי" וְהֶרְמָב"ן בְּגֵדֵי הַכַּפֹּרֶת, דְּלִרְשִׁי" הַכַּפֹּרֶת הִיא כְּלִי בְּפִנִּי-עֶצְמוֹ, וְלִכְּן מְפָרֵשׁ פְּסוּק זֶה "שְׁבַעֲוָדוֹ אֹרֹן לְבָדוֹ בְּלֹא כַּפֹּרֶת יִתֵּן תַּחֲלָה הָעֹדֶת לְתוֹכוֹ וְאַחֲרָיו" כִּי יִתֵּן אֶת הַכַּפֹּרֶת עָלָיו", אֲבָל לְהֶרְמָב"ן הַכַּפֹּרֶת הִיא חֵלֶק מֵהָאֹרֹן וְכִלְשׁוֹנוֹ "אֹרֹן יִקְרָא גַם בְּהִיּוֹת הַכַּפֹּרֶת עָלָיו" (ועיין שם איך מפרש הפסוק).

וּנְפִיק"מ הָאֵם בְּשַׁעַת עֲשִׂית הַכַּפֹּרֶת הָיוּ צְרִיכִים לְכַוֵּן לְשֵׁם עֲשִׂית הָאֹרֹן אוֹ לְשֵׁם עֲשִׂית כַּפֹּרֶת. וַיֵּשׁ לְבָאֵר זֶה ע"פ פְּנִימִיּוֹת הָעֲנִינִים:

תְּכִלִּית הַמִּשְׁכָּן וְהָאֹרֹן שָׁבוּ, הִיא כִּדִּי שִׁיָּהָא "וְשִׁכְנָתִי בְּתוֹכָם" שֶׁהִשִּׁי"ת יִשְׁכֵּן בְּתוֹכָכִי בְּנִי-יִשְׂרָאֵל, וְהַמְקוֹם שָׁבוּ שְׁרָתָה שְׁכִינָה הִיָּתָה כְּלִשׁוֹן הַקְּתוּב "וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים", מֵעַל הַכַּפֹּרֶת. אֲמִנָּם כִּדִּי שָׁבָנִי יִרְגִּישׁוּ אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה שֶׁבִּינֵיהֶם זֶהוּ רַק ע"י הַתּוֹרָה, וְלִכְּן מְפָרֵשׁ הֶרְמָב"ן שֶׁהַכַּפֹּרֶת שֶׁשָּׁם שְׁרָתָה שְׁכִינָה הִיָּתָה חֵלֶק מֵהָאֹרֹן שֶׁשָּׁם הָיוּ שְׁנֵי לִוְחוֹת הַבְּרִית, הַתּוֹרָה. כִּי רַק ע"י הַתּוֹרָה מְרַגִּישִׁים אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה. אַךְ בְּאֻמּוֹת הַקֶּבֶד שׁוֹרָה בְּבִגְדֵי גַם אֵם אֵינָם לֹמְדִים תּוֹרָה (אִף שֶׁאֵז אֵינָם מְרַגִּישִׁים אֶת הַשְּׂרָאָת הַשְּׁכִינָה), כִּי הַקֶּשֶׁר הַפְּנִימִי שֶׁל יִשְׂרָאֵל וְקוֹב"ה הוּא לְמַעַלָּה מִהַתּוֹרָה, כִּמְחֻז"ל "יִשְׂרָאֵל קִדְּמוּ לַתּוֹרָה", וְלִכְּן מְפָרֵשׁ רַשִׁי" שֶׁהַכַּפֹּרֶת שֶׁשָּׁם שְׁרָתָה הַשְּׁכִינָה הִיא כְּלִי בְּפִנִּי-עֶצְמוֹ, וְהִיא לְמַעַלָּה הָאֹרֹן שֶׁשָּׁם הָיוּ הַלִּוְחוֹת - הַתּוֹרָה. אבן עזרא

(כב) וְנוֹעַדְתִּי לָךְ שֵׁם וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִבִּים אֲשֶׁר עַל־אֹרֹן הָעֹדֶת אֶת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

כ"י"א וְנוֹעַדְתִּי • כְּשֶׁאֶקְבַּע מוֹעֵד לָךְ לְדַבֵּר עִמָּךְ, אוֹתוֹ מְקוֹם אֶקְבַּע לְמוֹעֵד שֶׁאֲבֹא שָׁם לְדַבֵּר אִלֶּיךָ. וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת • וּבְמִקְוֶם אַחֵר הוּא אוֹמַר: (ויקרא א) "וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֲהֵל מוֹעֵד לֵאמֹר", זֶה הַמִּשְׁכָּן מִחוּץ לְפָרְכָת. נִמְצְאוּ שְׁנֵי כְּתוּבִים מְכַחֲשִׁים זֶה אֶת זֶה. בָּא הַכְּתוּב הַשְּׁלִישִׁי וְהַכְּרִיעַ בֵּינֵיהֶם: (במדבר ז) "וּבֹבֵא מֹשֶׁה אֶל אֲהֵל מוֹעֵד וַיִּשְׁמַע אֶת הַקוֹל מִדִּבַּר אֵלָיו מֵעַל הַכַּפֹּרֶת וּגו'", מֹשֶׁה הָיָה נִכְנָס לְמִשְׁכָּן, וְכִינֵן שָׂבָא בְּתוֹךְ הַפֶּתַח, קוֹל יוֹרֵד מִן הַשָּׁמַיִם לְבֵין הַכְּרִיבִים, וּמִשָּׁם יוֹצֵא וְנִשְׁמַע לְמֹשֶׁה בְּאֲהֵל מוֹעֵד. וְאֵת כָּל־אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל • הָרִי וַיֵּי"ו זֶה יִתְּרָה וְטַפְלָהּ, וְכִמְוִהוּ הָרֵבָה בְּמִקְרָא, וְכֵה תַפְתֵּר: "וְאֵת אֲשֶׁר אֲדַבֵּר עִמָּךְ שָׁם", אֵת כָּל אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הוּא. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

הַזְכִּיר הַשֵּׁם הָאֹרֹן בְּתַחֲלָה. כִּי כְּתוּב אֵת תְּכִנִּית הַמִּשְׁכָּן וְאֵת תְּכִנִּית כָּל בְּלִי. וּמִנְהַג הַלְשׁוֹן, לְבָאֵר הָאֲחֵרוֹן שֶׁהִשְׁלִים בוֹ. כִּמּוֹ וְאִתָּן לְיִצְחָק אֵת יַעֲקֹב וְאֵת עֶשָׂו וְאִתָּן לְעֶשָׂו. עַל כֵּן הִחַל וּפָרֵשׁ כְּלִי הַמִּשְׁכָּן, וְהִחַל מִהַנְּכַבֵּד, וְאַחֲרָיו כֵּן הִשְׁלִימָהּ וְהִמְנוּרָה, וְאַחֲרָיו כֵּן וְאֵת הַמִּשְׁכָּן תַּעֲשֶׂה. וְהָיָה מֹשֶׁה כְּאִשֶּׁר הִקְהִיל כָּל הָעֵדָה, הִחַל לֹמַר לָהֶם בְּתַחֲלָה הַמִּשְׁכָּן

אֲהֵל מוֹעֵד, שֵׁם כּוֹלָל אֶת הַמִּשְׁכָּן וְאֵת כָּל אֲשֶׁר בוֹ, וְאִין צוּרָף לְמִקְרִיעַ. וְטַעַם וַיֵּי"ו, וְאֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצִוֶּה, כִּכָּה הוּא. מֵלֵת וְדִבַּרְתִּי, מִשְׁרַת בְּעִבּוֹר אַחֲרָיו. כְּאִילוֹ כְּתוּב, וְדִבַּרְתִּי אִתְּךָ מֵעַל הַכַּפֹּרֶת מִבֵּין שְׁנֵי הַכְּרִיבִים. וְלֹא הַזְכִּיר הַדָּבָר הַמְדַּבֵּר. וְהַטַּעַם שֶׁאֲדַבֵּר אִתְּךָ, לְהוֹדִיעַ סוּדִי וּלְהַשִּׁיב עַל שְׁאֵלָתוֹ. וְדִבַּרְתִּי אֵת כָּל אֲשֶׁר אֲצִוֶּה אוֹתָךְ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וַיֵּשׁ לְשֹׂאֵל, לָמָּה

כִּי וְהָיָה. אֲמַר יָפֵת, כִּי אֵל הַכַּפֹּרֶת הָיָה פְּנִי הַכְּרִיבִים, אֵל אֲמַעַע הַכַּפֹּרֶת. וְלִפִּי דִעָתִי, כִּי לֹא הָיוּ פְּנֵי הַכְּרִיבִים עוֹמְדִים עַל זְרִיזוֹת נִצְבוֹת, עַל כֵּן פְּנֵיהֶם מַעֲט פּוֹנִים אֶל הַכַּפֹּרֶת: כֹּא וְאֵל הָאֹרֹן. כְּמִשְׁפַּט הַלְשׁוֹן. וְכִכָּה הָיָה נוֹתֵן הָעֹדֶת בְּאֹרֹן, וְאַחֲרָיו תִּשִּׁים הַכַּפֹּרֶת: כֹּב וְנוֹעַדְתִּי. לֹא אֲבִין אִיךָ יִכְחִישׁ זֶה הַפְּסוּק, פְּסוּק וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֲהֵל מוֹעֵד לֵאמֹר. כִּי

(בג) וְעָשִׂיתָ שְׁלֶחַן עֲצֵי שִׁטִּים אֲמָתִים אַרְבֹּ וְאַמָּה רָחֳבֹ
וְאַמָּה וָחֲצִי קָמָתוֹ:

ה"י • קָמָתוֹ • גִּבָּה רָגְלָיו עִם עֲבֵי הַשְּׁלֶחָן (פסחים קט) • אבן עזרא

(כד) וְצִפִּיתָ אֹתוֹ זָהָב טָהוֹר וְעָשִׂיתָ לוֹ זֶרֶזָהָב סָבִיב:
ה"י • זֶרֶזָהָב • סִמֵּן לְכַתֵּר מַלְכוּת, שֶׁהַשְּׁלֶחָן שֵׁם עֶשֶׂר וּגְדוּלָה, כְּמוֹ שְׁאוּמְרִים: 'שְׁלֶחָן מְלָכִים'.

(כה) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִסְגֶּרֶת טַפַּח סָבִיב וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב
לְמִסְגֶּרֶתוֹ סָבִיב:

כה וּמַעֲבָד לָהּ גִּדְנָפָא רומא פִּשְׁפָּא סְחֹר
סְחֹר וּמַעֲבָד זִיר דְּדָהָב לְגִדְנָפָה סְחֹר
סְחֹר:

ה"י • מִסְגֶּרֶת • פְּתִירוֹתָיו: גִּדְנָפָא, וְנִחְלָקוּ חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל בְּדָבָר. וְשׁ אוֹמְרִים: לְמַעַל הָיְתָה, סָבִיב לְשֶׁלֶחָן, כְּמוֹ
לְבַזְבִּזִּין שֶׁבִשְׁפַּת שְׁלֶחָן שָׁרִים, וְשׁ אוֹמְרִים לְמַטָּה הָיְתָה תְּקוּעָה מְרֻגָּל לְרָגֵל, בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הַשְּׁלֶחָן, וְדָף הַשְּׁלֶחָן
שׁוֹכֵב עַל אוֹתָהּ מִסְגֶּרֶת. וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב לְמִסְגֶּרֶתוֹ • הוּא זֶרֶזָהָב לְמַעַלָּה, וּפִרְשׁ לָךְ כָּאֵן שֶׁעַל הַמִּסְגֶּרֶת
הָיְתָה. • אבן עזרא

(כו) וְעָשִׂיתָ לוֹ אַרְבַּע טַבַּעֲתֵי זָהָב וְנָתַתָּ אֶת־הַטַּבַּעֲתֵי עַל
אַרְבַּע הַפָּאֵת אֲשֶׁר לְאַרְבַּע רַגְלָיו: • אבן עזרא

(כז) לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תְּהִיֵּין הַטַּבַּעֲתֵי לְבָדִים
לְשֵׁאת אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

ה"י • לְעֻמַּת הַמִּסְגֶּרֶת תְּהִיֵּין הַטַּבַּעֲתֵי • בְּרַגְלִים תְּקוּעוֹת כְּנָגֵד רֵאשֵׁי הַמִּסְגֶּרֶת. לְבָדִים לְבָדִים • אוֹתָן טַבַּעוֹת
יְהִיוּ בָּתִּים לְהַכְנִיס בָּהֶן הַבָּדִים. לְבָתִּים • לְצַרְף בָּתִּים. לְבָדִים • פְּתִירוֹתָיו: לְאַתְרָא לְאַרְיִחָא. • אבן עזרא

(כח) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַבָּדִים עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם זָהָב
וְנִשְׂאֲבָם אֶת־הַשְּׁלֶחָן:

כח וּמַעֲבָד יֵת אֲרִיחָא דְּעָצֵי שִׁטִּין וּמַחֲפִי
יִתְהוֹן דְּדָהָב וְיִהוֹן נְטִלִין בְּהוֹן יֵת פְּתוּרָא:

ה"י • וְנִשְׂאֲבָם • לְשׁוֹן נִפְעַל, יְהִיָּה נִשָּׂא בָם אֶת הַשְּׁלֶחָן. • אבן עזרא

(כט) וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפֹּתָיו וְקִשּׁוֹתָיו וּמִנְקִיתָיו אֲשֶׁר יִסֹּף
בָּהֶן זָהָב טָהוֹר תַּעֲשֶׂה אֹתָם:

כט וּמַעֲבָד מְגִיסוּהִי וּבִזְכוּהִי וְקִסְוֹתָהּ
וּמִכִּילָתָהּ דִּיתְנַסֵּף בְּהוֹן דְּהָב דְּכִי מַעֲבָד
יִתְהוֹן:

ה"י • וְעָשִׂיתָ קַעֲרֹתָיו וְכַפֹּתָיו • קַעֲרֹתָיו, זֶה הַדְּפּוּס, שֶׁהִיָּה עֲשׂוּי בְּדָפּוּס הַלְחָם, וְהַלְחָם הִיָּה עֲשׂוּי כְּמִין תְּבַה
פְּרוּצָה מִשְׁתֵּי רוּחוֹתֶיהָ. שׁוּלִים לוֹ לְמַטָּה וְקוּפֵּל מִכָּאן וּמִכָּאן כְּלָפֵי מַעַלָּה כְּמִין כְּתִלִים, וּלְכַף קְרוּי לְחֵם הַפָּנִים,
שֶׁשֶּׁ לוֹ פָּנִים רוֹאִין לְכָאן וּלְכָאן, לְצַדֵּי הַבַּיִת מִזֶּה וּמִזֶּה, נוֹתֵן אַרְכּוֹ לְרַחְבּוֹ שֶׁל שְׁלֶחָן וְכַתְלָיו וְקוּפִים כְּנָגֵד שְׁפַת

אבן עזרא על התורה

כו וְעָשִׂיתָ. אַרְבַּע הַפָּאֵת. מִזְרַח וּמַעֲבָד
וְצִפּוֹן וְדָרוֹם:

כז לְעֻמַּת. הַזִּכִּיר הַמְּקוֹם שֶׁתּוֹשֵׁמָנָה שֵׁם
הַטַּבַּעוֹת:

כח וְנִשְׂאֲבָם • אֶת הַשְּׁלֶחָן. מְבַנֵּן נִפְעַל.
כְּמוֹ, וְנָקָה הַמָּכָה. כִּי הַדְּגוּשׁוֹת לְהַתְּבַלֵּעַ פִּי' א'
הַפִּעַל:

ומשה הזכירו לכני ישראל אחר המנוחה, וכן
במעשה:

כג וְעָשִׂיתָ. אֵין סֶפֶק כִּי עֲבֵי הַשְּׁלֶחָן עִם
קוּמוֹת הַרְגָּלִים, הִיא הַמִּדָּה הַנּוֹצֵרֶת:

כה וְעָשִׂיתָ. הַמִּסְגֶּרֶת לְמַעַלָּה כְּמַשְׁפֵּט
הַשְּׁלֶחָנוֹת: וְעָשִׂיתָ זֶרֶזָהָב. עֲתָה פִּירֵשׁ, כִּי
הַזֶּה שֶׁהַזִּכִּיר בְּתַחֲלָה, יְהִיָּה סָבִיב הַמִּסְגֶּרֶת:

והאהל, ואחר בן הארון. ואין צורך שילמד
אדם את משה. ויש לתמה, למה לא הזכירו
מזבח הקטרת. והתשובה בדרך משל, כי
הכבוד לא ימוש. על בן הארון דמות כסא.
והנה מנוחה ושלחן צריך. על בן לא הזכירו
מזבח הקטרת רק אחר מזבח העולה, בפעבור
שיזוהיר לא תעלו עליו עולה ומנוחה וגסף.

שיעור יומי ליום שלישי ב' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כה – פרשת תרומה

השלחן, והיה עשוי לו דפוס ודפוס ברזל. בשל ברזל הוא נאפה, וכשמוציאו מן התנור, נותנו בשל זהב עד למחר בשבת שמסדרו על השלחן, ואותו דפוס קרוי קערה. וכפתיו • הן בזיכין שנותנין בהם לבונה. ושמים היו לשני קומצי לבונה שנותנין על שתי המערכות, שנאמר: (ויקרא כה) "ונתת על המערכת לבונה זכה". וקשותיו • הן כמין חצאי קנים חלולים הנסדקין לארזן. דוגמתן עשה של זהב ומסדר שלשה על ראש כל לחם שישב לחם האחד על גבי אותן הקנים, ומבדילין בין לחם ללחם, כדי שתכנס הרוח ביניהם ולא יתעפשו. וכלשון ערבי כל דבר חלול קרוי קסו"א. ומנקיותיו • תרגומו: ומכילתה, הן סניפים כמין יתדות זהב עומדין בארץ וגבוהים עד למעלה מן השלחן הרבה, כנגד גבה מערכת הלחם, ומפצלים ששה (הרא"ם גורס חמשה) פצולים זה למעלה מזה, וראשי הקנים שביין לחם ללחם, סמוכין על אותן פצולין, כדי שלא יכבד משא הלחם העליונים על התחתונים וישברו. ולשון מכילתה, סבלותיו, כמו: "נלאיתי הכיל", אבל לשון מנקיות, איני יודע איך נופל על סניפין. ויש מחכמי ישראל אומרים (מנחות צו): קשותיו, אלו סניפין שמקשין אותו ומחזיקים אותו שלא ישבר. ומנקיותיו, אלו הקנים שמנקין אותו שלא יתעפש, אבל אונקלוס שתרגם: מכילתה, היה שונה בדברי האומר: מנקיות הן סניפין. אשר יסוף בהן • אשר נכסה בהן, ועל קשותיו הוא אומר: "אשר יסוף", שהיו עליו כמין סכך וכסוי. וכן במקום אחר הוא אומר: (במדבר ד) "ואת קשות הנסף", וזה וזה, יסוף והנסף, לשון סכך וכסוי הם. אבן עזרא

(ב) ונתת עליה שלחן לחם פנים לפני תמיד: לותתן על פתורא לחם אפיא קדמי תדירא:

ה"י • לחם פנים • שיש לו פנים כמו שפרשתי, ומננן הלחם וסדר מערכותיו מפרשים ב"אמר אל הפהנים". אבן עזרא

• יום שלישי ב' אדר •

(לא) ועשית מגרת זהב טהור מקשה תיעשה המגורה ירכה וקנה גביעיה בפתריה ופרחיה ממנה יהיו:

ה"י • מקשה תיעשה המגורה • שלא יעשנה חוליות ולא יעשה קנה וגרורותיה אברים אברים, ואחר כך ידביקם בדרך הצורפין שקורין שולדרי"ץ, אלא בלה בזה מחתיכה אחת, ומקיש בקרנס וחותך בכלי האמנות ומפריד הקנים אילף ואילף. מקשה • תרגומו נגיד, לשון המשכה, שממשיך את האברים מן העשת לכאן ולכאן בהקשת הקרנס. ולשון מקשה, מפת קרנס, בטדרי"ץ בלע"ז, כמו: (דניאל ה) "דא לרא נקשן". תיעשה המגורה • (תנחומא) מאליה, לפי שהיה משה מתקשה בה, אמר לו הקדוש ברוך הוא: השלף את הכפר לאור, והיה נעשית מאליה. לכך לא נכתב 'תעשה' (מנחות כט). ירכה • הוא הרגל של מטה העשוי כמין תבה, ושלשה הרגלים יוצאין הימנה ולמטה. וקנה • הקנה האמצעי שלה העולה באמצע הדרך, זקוף כלפי מעלה ועליו גר האמצעי עשוי כמין בזה, לצוק השמן לתוכו ולתת הפתילה. גביעיה • הן כמין כוסות שעושין מזכוכית, ארפים וקצרים, וקורין להם מדירנ"ס, ואלו עשוין מזהב ובולטין יוצאין מפל קנה וקנה פמנן שנתן בהם הכתוב, ולא היו בה אלא לנוי. בפתריה • כמין תפוחים, עגלים סביב, בולטין סביבות הקנה האמצעי בדרך שעושין למגורות שלפני השרים, וקורין להם פימל"ש, ומננן שלהם כתוב בפרשה: כמה בפתורים בולטין ממנה וכמה חלק שביין בפתור לכפתור. ופרחיה • ציורין עשוין בה כמין פרחים. ממנה יהיו • הפל מקשה, יוצא מתוך חתיכת העשת, ולא יעשם לבדם וידביקם. אבן עזרא

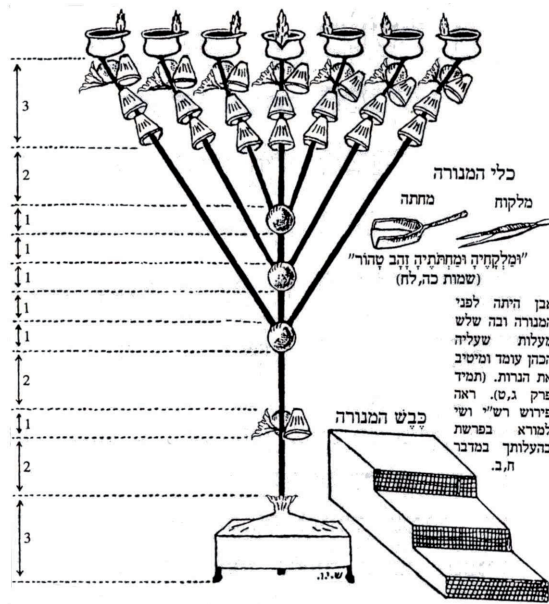
אבן עזרא על התורה

אמר מזלגות. והכל זהב וזהב לצרף השלחן. אולי כלים אחרים צוה דוד לשקם בשלחנות שיעשה שלמה. ואין כזה שלחן אהל מועד: ל ונתת. על דרך הפשט, נקרא לחם הפנים בעבור הפירוש שהוא אחריו. ומה שאמר קדמונינו, אמת הוא, כי הקצרות כמו דפוס: לא ועשית. ראיתי ספרים שבידקום חכמי טבריה, ונשבעו חמשה עשר מזקניהם, שששל

לה' נסף. הפסל נסף חרש. ואני נסכתי מלכי. אמר רב נחן שהוא בעל הערוך, כי הקשות דמות קנים, כי כן יקראו בלשון ישמעאל. והמגיד לו, לא ידע לשון ערבי, כי נלעג היה. כי הקנים יקראו קצ"ב בצד"י. גם בכ"י. ויש שבשם בדברי הנמים, שהזכיר תחת הקצרות מזקנים, ותחת הפחות כפורים. והזכיר הקשות באשר הם. ותחת המנקיות

כט ועשית. מה שאמר רד"ל ידוע הוא. ומלת אשר יוסף בהן, שבה אל וקשותיו. לא אל הקרובה אליה שהיא ומנקיותיו. וכמוהו, משה ואהרן בכהניו ושמואל בקוראי שמו. וכתוב, בצמוד ענן ידבר אליהם, שהם משה ואהרן, לא שמואל. והעד, כי במעשה הזכיר הקשות אשר יוסף בהם. ועוד, ואת קשות הנסף. ומלת נסף, לטעמים רבים. לא יסכו

ציור מעשה המנורה לפי שיטת רש"י בפירושו כאן ובמסכת מנחות וכפי שביארו הגאון המקובל רבי עמנואל חי ריקי בספרו "מעשה חושב" וכן הוא לפי ביאור הרמב"ם בפירושו למסכת מנחות



וזה לשון הרמב"ם ז"ל במסכת מנחות פרק ג' משנה ז', ראיתי לצייר בכאן צורת המנורה שלימה. וקודם הציור אני אומר שמסורה בדינו שגובהה שמונה עשר טפחים. ועמוד המנורה עצמה היו בו ארבעה גביעים ושני כפתורים ושלשה פרחים. ונאמר בתורה ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופריה, ומיעוט רבים שנים, לפיכך התבאר שיש בה שני כפתורים ושני פרחים. והפרח השלישי הוא סמוך לשולי המנורה, והוא מה שנאמר עד יריכה עד פריה, רצה לומר היסוד שקרא אותו ירך והפרח הסמוך לו¹. והיו לה שלש רגלים.

והגביע הוא צורת כוס עשוי מקשה שהוא מלמטה צר, ואם תרצה לומר שהוא מחודד כאסטונא הוא כראש אסטונא שניטל ממנו דבר מועט מלמעלה, הכפתור היא דמות כדור שאינו עגול מכל וכל רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף². ופרח צורת שושן.

ואני מצייר עכשיו הצורה הזאת שהגביעים צורת דבר משולש, והכפתור עגולה, והפרח חצי עגולה, כדי שיהיה קל להצטייר, שאין הכוונה בצורה הזאת להודיע בה צורת הגביע על אמתתו לפי שכבר בארתי אותו לך, אבל הכוונה להודיע בה מספר הגביעים והכפתורים והפרחים ומקומותם והשיעור הנשאר מעמוד המנורה שאין בו שום דבר והמקומות שהיו בהן הפרחים והכפתורים, וכולה איך היתה.

וזו היא צורת כל זה, (ראה הציור ...) ודע שכל הכפתורים שיעור אחד לכולן. וכן הגביעים כולן שוין. והפרחים גם כן.

ונתבאר לך מהצורה הזאת שמספר הגביעים עשרים ושנים, ומספר הפרחים תשעה. ומספר הכפתורים אחד עשר. אמרו, גביעים עשרים ושנים כפתורים אחד עשר פרחים תשעה מעכבין זה את זה.

ואמרו בשיעור גובהה, גובהה של מנורה שמונה עשר טפחים, הרגלים והפרח שלשה, וטפחיים חלק, וטפח שבו³ גביע כפתור ופרח, וטפחיים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אחד לכאן ואחד לכאן⁴ ונמשכים ועולים כנגד גובהה של מנורה⁵, טפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים כנגד גובהה של מנורה, וטפח חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו נמשכים כנגד גובהה של מנורה. וטפחיים חלק, נשתירו שם ג' טפחים שבהן גביעים כפתורים ופרחים⁶. ומאשר ציירנו התבאר לך כל הענין הזה. ומה שנאמר בתורה משוקדים פירושו מעשה שקדים והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת עד שיהיה כולו שקדים שקדים והוא מעשה מפורסם אין צריך לבאר. (עד כאן לשון הרמב"ם).

(וראה בטור וב"שלחן ערוך יורה דעה" סימן קמ"א ובקש"ע סימן קס"ח ה"ו על דבר איסור עשיית מנורה של שבעה קנים).

הכפתורים וכו' שיעור אחד לכולם. ולא יקשה איך יתכן שהכפתור היה טפח, ולעומת זאת היו בטפח אחד גביע וכפתור ופרח.

(4) כתב בספר "מעשה חושב" (הוצאת יפה נוף ירושלים תשכ"ה עמוד 123) וזה לשונו, מוכח שהקנים יוצאים על הכפתורים ולא באמצע (כמו שציירו המציירים) וכו', ומקרא נמי מסייענו דכתיב (שמות כה, לה) וכפתור תחת שני הקנים וגו', ולא כתב נגד שני הקנים וכו'.

(5) ב"מעשה חושב" כתב, "ונמשכים בעיגול", אבל הרמב"ם צייר הציור בשיפועים, וכן כתב רש"י כאן בפסוק ל"ב באלכסון נמשכים ועולים עד כנגד גובהה של מנורה.

(6) וב"חנוכת הבית" (לרבי משה חפץ) הוכיח שהגביעים שבששת הקנים לא היו מפוזרים באורך הקנים, אלא היו זה אצל זה למעלה, כולם בשווה עם האמצע.

(1) ולשון רש"י, יריכה הוא הרגל של מטה העשוי כמין תיבה, ושלשה רגלים יוצאין הימנה ולמטה.

(2) ובפרק ג' מהלכות בית הבחירה כתב הרמב"ם, כביצה ששני ראשיה כדן. (עד כאן). ולפירוש מלת "כדן", כתב רש"י במסכת חולין דף ס"ד, פלוט"א בלע"ז, שאינו חד אלא ככדור.

(3) וזה לשון רש"י במנחות דף כח, ב, וטפח שבו מצד אחד של מנורה גביע, ומצד שני כפתור (פומ"ל בלע"ז), ומצד שלישי פרח. (עד כאן). וכתב עליו ב"מעשה חושב" וזה לשונו, ולדבריו אלו אומר אני, שאף הגביע העליון מהשלושה גביעים והכפתור והפרח היו בטפח העליון בענין זה, והשני-גביעים האחרים היו בשני הטפחים האחרים זה למעלה מזה וכל אחד מהם מקיף את הקנה סביב.

וכאן מקום להעיר שלפי שיטת רש"י מתאים מה שכתב הרמב"ם שכל

פַּעַמִּים הִסְתַּכְּלוּ כָּל מַלְאָךְ וְכָל יְקֻדָּה וְכָל מַלְאָךְ וְכָל חֵסֶד, וְהָיָה כְּתוּב יו"ד בְּמַלְאָךְ תִּיעֲשֶׂהָ. וְלֹא מִצָּאתִי כָּכָה בְּסִפְרֵי סִפְרֵי וְצִדְרֵי וּמַעֲבָר לִים. וְהַקְדָּמוֹנִים דְּרִשׁוּ כִי תוֹסֶסֶת הִי"ד, רָמַז לַעֲשֶׂרָה מְנוֹרוֹת שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׁלֹמֹה. וְהַכֵּלָּה, אִם יֵשׁ שָׁם יו"ד, הִיא מַלְאָךְ זוּרָה. וּבִדְרֹשׁ, כִּי נִצְנִיטִית

"משקדים" – מה הספק?**ובמנה ארבעה גביעים משקדים פתריה ופרחיה:** (כה, לד)

זה אחד מחמשה מקראות שאין להם הכרע, אין ידוע אם גביעים משקדים, או משקדים פתריה ופרחיה (בפרש"י).
 ופסק הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"ג ה"ב): "והכל משקדים כמו שקדים בעשיתן". ובטעם הדבר כתב ה'פסוק משנה' שהוא מצד ספק הנ"ל.

ותמונה אף יתכן שהתורה מצוה לעשות דבר שאי אפשר לדעת אף לקימו, והיה צ"ל ע"ז באור בתושב"ע פ"א או קבלה?
 (וספק זה אינו דומה לשאר ה"מקראות שאין להם הכרע" שאינם צויי למעשה אלא ספק בבאור הכתובים).

וי"ל הבאור בזה:

הגביעים פתורים ופרחים לא היו אלא לנוי המנוחה (רש"י פרשתנו כ"ה ל"א), וכן תחת "משקדים" היא בכדי להבליט את יפיים, (וכהבצלי אמוניות שדרכם לעשות כף (פיה"מ להרמב"ם מנחות ספ"ג)). וא"כ מובן דאף שהתורה כתבה "משקדים" רק באחד מהם (= גביעים או פתורים ופרחים), מפל-מקום יש לעשות פן בכלם, דמאי שנא.

ועפ"ז נמצא מובן דהספק על מה נאמר "משקדים" אינו ספק בהצויי אלא ספק בפרוש הכתובים, כלומר, במה צוה התורה בפרוש לעשות משקדים.

לה וחזור תחת תרין קנין מנה וחזור תחת
 תרין קנין מנה וחזור תחת תרין קנין מנה
 לשמא קנין דנפקין מן מנהא:

**(לה) וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת שני
 הקנים ממנה וכפתר תחת שני הקנים ממנה לששת
 הקנים היצאים מן המנורה:**

ז"ל: **וכפתר תחת שני הקנים** • מתוך הכפתור היו הקנים נמשכים משני צדיה אילך ואילך, כך שנינו במלאכת המשכן: **גבהה של מנורה י"ח טפחים, הרגלים והפרח ג' טפחים, הוא הפרח האמור בפרך, שנאמר:** (במדבר ח) **"עד ירכה עד פרחיה",** וטפחים חלק, וטפח שבו גביע מהארבעה גביעים וכפתור ופרח משני כפתורים ושני פרחים האמורים במנורה עצמה, שנאמר: **"משקדים פתריה ופרחיה".** למדנו, שהיו בקנה שני כפתורים ושני פרחים, לבד מן הג' כפתורים שהקנים נמשכין מתוכן, שנאמר: **"וכפתר תחת שני הקנים וגו'",** וטפחים חלק, וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו אילך ואילך, נמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה טפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, וטפח חלק וטפח כפתור ושני קנים יוצאים ממנו, ונמשכים ועולים כנגד גבהה של מנורה וטפחים חלק. נשתירו שם ג' טפחים שבהם ג' גביעים וכפתור ופרח. נמצאו גביעים כ"ב: י"ח לששה קנים, ג' לכל אחד ואחד, וארבעה בגופה של מנורה, הרי כ"ב, ואחד עשר כפתורים: ו' בששת הקנים וג' בגופה של מנורה שהקנים יוצאים מהם, ושנים עוד נאמרו במנורה, שנאמר: **"משקדים פתריה",** ומעוט כפתורים, שנים: האחד, למטה אצל הפרך, והאחד, בג' טפחים העליונים עם ג' הגביעים. ותשעה פרחים היו לה: ו' לששת הקנים, שנאמר: **"בקנה האחד כפתור ופרח",** וג' למנורה, שנאמר: **"משקדים פתריה ופרחיה",** ומעוט פרחים, שנים, ואחד האמור בפרשת **"בהעלותך":** **"עד ירכה עד פרחיה".** ואם תדקדק במשנה זו הכתובה למעלה, תמצאם כמנינם איש איש במקומו.

לו חזריהון וקניהון מנה יהיו בלה נגידא
 חדא ודהב דכי:

**(לו) כפתריהם וקנתם ממנה יהיו בלה מקשה אחת זהב
 מהור:**

לו ונעבד זת בוצינהא שבקא ונדלק זת
 בוצינהא ויהיו מנהרין על קבל אפהא:

**(לו) ועשית את גרתייה שבעה והעלה את גרתייה והאיר
 על עבר פניה:**

ז"ל: **את גרתייה** • כמין בזיכין שנותנין בתוכן השמן והפתילות. **והאיר על-עבר פניה** • עשה פי ששת הנרות שבראשי הקנים היצאים מצדיה, מוסבים כלפי האמצעי, כדי שיהיו הנרות קשתייליקם מאירים "אל עבר פניה", מוסב אורם אל צד פני הקנה האמצעי, שהוא גוף המנורה.

ועשית את גרתייה שבעה (כה, לו) י"א שהנרות היו חלק מגוף המנורה, "מקשה אחת"; וי"א שלא היו חלק מגוף המנורה, אלא ששמו אותם על המנורה (מנחות פח, ב). ונראה, ששיטת רש"י, בדרך הפשט, היא כדעה הב', שהרי (א) הצויי על עשית הנרות

שיעור יומי ליום שלישי ב' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תרומה
לאחר "כלה מקשה אחת", (ב) בפרשת פקודי (לט, לו) נאמר שהביאו את המנוחה. את גרותיה, ולפי הדעה הא' אין לומר שהביאו את המנוחה וגם את גרותיה.

(לח) ומלקחיה ומחתתיה זהב טהור: לח וצבתהא ומחתתהא דדהב דכי:

כ"א • הם הצבתים העשויין ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, לישבן ולמשכן בפי הנרות, ועל שם שלוקחים בהם קרניים מלקחים, וצבתהא שתרגם אונקלוס, לשון צבת, טולייש בלע"ז. ומחתתיה • הם כמין בזיכין קטנים שחותה בהן את האפר שבנר בבקר בבקר, כשהוא מטיב את הנרות מאפר הפתילות שדלקו הלילה וכבו, ולשון מחתה, פוישדי"א בלע"ז, כמו: (ישעיה ל) "לחתות אש מיקוד". אבן עזרא

(לט) כפר זהב טהור יעשה אתה את כל הכלים האלה: לט כפרא דדהב דכי ועבד יתה ית כל מניא האלין:

כ"א • כפר זהב טהור • שלא יהיה משקלה עם כל בליה אלא כפר, לא פחות ולא יותר, והכפר של חול ששים מנה, ושל קדש היה כפול, ק"ך מנה, והמנה הוא ליטרא ששוקלין בה כסף למשקל קולונג"א, והם ק' זהובים. כ"ה סלעים, והסלע ארבעה זהובים.

(מ) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר: מוחזי ועבד כדמותהון דאת מתחזי כטורא:

כ"א • וראה ועשה • ראה כאן בהר תבנית שאני מראה אותך. מגיד שנתקשה משה במעשה המנוחה, עד שהראה לו הקדוש ברוך הוא מנוחה של אש. אשר אתה מראה • בתרגומו: דאת מתחזי כטורא. אלו היה נקוד מראה בפת"ח, היה פתרונו: אתה מראה לאחרים. עכשו שנקוד חטף קמץ, פתרונו 'דאת מתחזי', שאחרים מראים לך (שהנקוד מפריד בין עושה לנעשה). אבן עזרא

כו (א) ואת המשכן תעשה עשר יריעת שש משור ותכלת וארגמן ותלעת שני כרבים מעשה חשב תעשה אתם: א ונת משכנא מעבד עשר יריעין דבוינ שזיר ותכלא וארגנאא וצבע זהירי צורת כרובין עובד אמין מעבד יתהון:

כ"א • ואת המשכן תעשה עשר יריעת • להיות לו לגג ולמחצות מחוץ לקרשים, שהיריעות תלויות מאחוריהן

אבן עזרא על התורה

לח טהור. שהוא מזקק, שאין בו פסול: מ וראה. כי צריך מעשה המנוחה לחכמה, ולראות במראה הלב, איך יעשה מכפר אחד כל הפלים: מלת מראה. ורה, ואינה כדור, משלף. כי אין פעול למלת ראה, כי אם נראה לבדה. והיה כן, בעבור כי הווא אינו פועל רק מקבל דמות. ובעל התולדות בין זה. ולפני שאדבר על המשכן, שגם הוא היה יריעות כרובים, אתן לך עקר שתסמך עליו: אמר אברהם המספר כל יש, על שני דרכים. האחד, יש שהוא גוף שיש לו ארך ורחב ועמק. והנה שש פאות. מהארץ ובאו פנים ואחור, ומהרחב ימין ושמאל. ומהגובה מעלה ומטה. ויש יש שאינו גוף, והם מלאכי השם הקדושים. גם נשמת האדם. ואלה השנים דרכים, השם בראם לבדו, ואין יכלת בנברא לברא עצם שיהיה גוף. אף יש שאיננו גוף שהוא נקבד יותר. גם אין בו כח להקטירו, עד שיעדר ולא יהיה יש. ויש דבר סמוך אל יש, ונשען עליו, ולא ימצא לבדו, והיא הצורה. גם היא על שני דרכים. האחת עומדת, ולא תסור צורת הקדושים. והחכמה בנשמה. גם בגופות, כחם האש ולחות הפנים. והדרך האחר, מקרים אינם עומדים, רק מתהפכים ונחלפים וסרים ונעדרים. וכאלה יכול האדם לעשות. על כן, השם הנקבד לא יתכן שיהיה לו דמות ותמונה, לא עומדת ולא נעדרת. כי הוא ברא עצם כל דבר. כי כל צורה, עומדת או מקרה. ואמן לך משל אחד. קדוה הלכנה, כשנכנס אל הארץ בינה ובין השמש, בראש הסלי או בזבוב. ואמן לך משל אחר. ידענו כי כח הנשמה בכל הגוף. ויש מקומות בגוף האדם, שיש בהם מהחכמים היוצאים מן המוח, שירגישו יותר מהאחרים, כמו העינים והאזנים. כי העצמות, גם הכבד, לא ירגישו. והנה הלב קבל כח הנשמה יותר מכל איברי הגוף, על כן היו איברים רבים משותפים לו. וככה השם הנקבד, ידענו כי כבודו מלא כל העולם, רק יש מקומות שיראה כח השם בו יותר ממקומות אחרים. ובעבור שני דרכים, האחד כפי מתכנת תולדת המקבל. והשני כפי כח העליון שהוא על ראש המקבל. על כן נבחר מקום בית המקדש. ואם גמן לך השם חכמה בלבד, תבין סוד הארון והכפרת, והכרובים שהם פורשי כנפים. ומחוץ לפרכת, דבר המנוחה ומזבח הקטרת והשלחן. ומחוץ לפתח המשכן, מזבח העולה ואת כל כליו. ואת הכיור ואת בנו. ואלה הדברים הם כבוד אלהים. ובעבור זה נמתי לך, כי יש בדרונו אנשים חכמים בעיניהם, אולי יתחלו על דברי. והיוצא סוד נשמתו ומתכנת גופו, יוכל לדעת דברי עולם העליון, כי האדם בן דמות עולם קטן. והוא היה סוף בריאתו בארץ. וסימן לדבר, בגדול החל ובקטן פלה. והנאון הנזיר, כי שמונה עשר דברים הם במשכן שהוא עולם אמצעי, ובמקום בעולם העליון. וככה העולם הקטן. הנה הפלל, כל כרוב, נעשה לקבל כח העליון. גם בעבור שילמד המשכיל, ואין צורך להאריך:

לכסותן. שש משור ותכלת וארגמן ותלעת שני • הרי ארבעה מינין יחד בכל חוט וחוט, א' של פשתים וג' של צמר, וכל חוט וחוט כפול ו', הרי ד' מינין פשתן שזורין יחד, כ"ד כפלים לחוט (ברייתא דמלאכת המשכן) • כרבים מעשה חשב • כרובים היו מצירין בהם באריגתן, ולא ברקיקה שהוא מעשה מחט, אלא באריגה בשני כתלים, פרצוף אחד מקאן ופרצוף אחד מקאן: ארי מצד זה ונשר מצד זה, כמו שאורגין חגורות של משי, שקורין בלע"ז פיישיש"א. אבן עזרא

ב ארבע דיריעתא חדא עשרין וממני אמין ופותיא ארבע אמין דיריעתא חדא משחתא חדא לכל יריעתא:

(ב) ארף • היריעה האחת שמנה ועשרים באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לכל היריעות: אבן עזרא

ג חמש יריעין יהיון מלפסן חדא עם חדא וחמש יריעין מלפסן חדא עם חדא:

(ג) חמש היריעות תהיון חברת אשה אל-אחתה וחמש יריעות חברת אשה אל-אחתה:

ד חמש תהיון חברת • תופרין במחט זו בצד זו, חמש לבד וחמש לבד. אשה אל-אחתה • כך דרך המקרא לדרבן בדבר שהוא לשון נקבה. ובדבר שהוא לשון זכר, אומר: "איש אל אחיו", כמו שנאמר בכרובים: (לעיל כה) "ופניהם איש אל אחיו". אבן עזרא

ה ומעבד ענובין דתכלא על שפתא דיריעתא חדא מסטרא בית לופי וכן מעבד בשפתא דיריעתא בסטרא דבית לופי תניא:

(ד) ועשית ללאת תכלת על שפת היריעה האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית:

ו חמש ללאת • לצול"ש בלע"ז, וכן תרגם אונקלוס: ענובין, לשון עניבה. מקצה בחברת • באותה יריעה שבסוף החבור. קבוצת חמשת היריעות קרויה חוברת. וכן תעשה בשפת היריעה הקיצונה במחברת השנית • באותה יריעה שהיא קיצונה, לשון קצה, כלומר: לסוף החוברת. אבן עזרא

ז חמשים ענובין מעבד ביריעתא חדא וחמשים ענובין מעבד בסטרא דיריעתא דבית לופי תניא מכונן ענובין חדא לקבל חדא:

(ה) חמשים ללאת תעשה ביריעה האחת וחמשים ללאת תעשה בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת הללאת אשה אל-אחתה:

ח מקבילת הללאת אשה אל אחותה • שמר שתעשה הללאת במדה אחת, מכוננת הבדלתן זו מזו, וכמדון ביריעה זו פן יהא בחברתה, כשתפרש חוברת אצל חוברת, יהיו הללאות של יריעה זו מכוננות כנגד לולאות של זו, וזהו לשון מקבילות, זו כנגד זו, תרגומו של כנגד לקבל. היריעות ארפן כ"ח ורחבן ארבע, וכשחבר חמש יריעות יחד, נמצא רחבן כ' וכן החוברת השנית. והמשפן, ארפו שלשים מן המזרח למערב, שנאמר: "עשרים קרשים לפאת נגב תימנה" וכן לצפון. וכל קרש אמה וחצי האמה, הרי שלשים מן המזרח למערב. רחב המשפן מן הצפון לדרום עשר אמות, שנאמר: "ולירכתי המשפן ימה וגו'" ושני קרשים למקצעות, הרי עשר. ובמקומם אפרשם למקראות הללו. נותן היריעות, ארפן לרחבו של משפן: עשר אמות אמצעיות לגג חלל רחב המשפן, ואמה מקאן ואמה מקאן לעבי ראשי הקרשים, שעבבים אמה. נשפירו ט"ז אמה: ח' לצפון וח' לדרום מכסות

אבן עזרא על התורה

ג חוברת. כדמות תאר. או יהיה כדמות פועל, שזאת חוברת זאת. והעד, חבור עצבים אפרים הנח לו, שהוא פועל: ד לולאות. יש אומרים, כי כמוהו, ובלולים יצלו אל התיכונה, כי הבי"ת משרת: חקיצונה. תאר, כמו העליונה:

ומחשבתה. ויצירנה בלוח. וישם ב' חוטין בחשבון למשור מרחוק: ב ארף. חרף דעת אפרו, כי מדת כ"ח בעבור כ"ח מחנות הלבנה. והנכון, כי היו עשר יריעות. על דרך, נוסה שמם פריעה. על פן היה מקום קרש הקרשים בחשבון מעקב:

א ואת המשפן. כאשר הודיעו בתחלה את תכנית המשפן. מעשה חושב. אמרו חכמים כי מעשה חושב, שנים פרצופים. ורוקם, פרצוף אחד. ונכון הוא. וצל דרך הפשט, מעשה חושב אינו רוקם ולא אורג. רק על דרך שעושין היום בגדי משי. כי הצורה שעלתה בלב היא חשבון.

שיעור יומי ליום שלישי ב' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תרומה
לז
קומת הקרשים שגבהן עשר. נמצאו שתי אמות התפתונות מגלות. רחבן של יריעות ארבעים אמה, כשהן מחברות עשרים אמה לחוברת. שלשים מהן לגג חלל המשכן לארפו, ואמה כנגד עבי ראשי הקרשים שבמערב, ואמה לכסות עבי העמודים שבמזרח, שלא היו קרשים במזרח אלא ד' (ברש"י י"שן: חמשה) עמודים, שהמסך פרוש ותלוי בווין שבהן כמין וילון. נשתירו ח' אמות התלוין על אחורי המשכן שבמערב ושתי אמות התפתונות מגלות. זו מצאתי בברייתא דמסכת מדות. אבל במסכת שבת (פרק הזורק): אין היריעות מכסות את עמודי המזרח וט' אמות תלויות אחורי המשכן. והכתוב בפרשה זו מסייענו: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים" – ואם כדברי הברייתא הזאת, נמצאת פרכת משובה מן הקרסים ולמערב אמה. **אבן עזרא**

(א) וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים קְרָסִי זָהָב וְחִבְרָתָא אֶת־הִירֵיעֹת אִשָּׁה
אֶל־אַחֲתָהּ בַּקְרָסִים וְהָיָה הַמִּשְׁכָּן אֶחָד:
וּמַעֲבָד חֲמִשִּׁין פּוּרְפִין דְּדִהָב וּתְלָפָה יָת
יְרִיעֶתָא חֲדָא עִם חֲדָא בְּפוּרְפִיָּא וְהָיָה
מִשְׁכָּנָא חֶד: **אבן עזרא**

כ"א קרסי זהב • פירמיל"ש בלע"ז, ומכניסין ראשן אחד בלולאות שבחוברת זו וראשן אחד בלולאות שבחוברת זו, ומחברין בהן. **אבן עזרא**

(א) וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵי הַמִּשְׁכָּן עֲשֶׂת־עֶשְׂרֵה
יְרִיעֹת תַּעֲשֶׂה אֹתָם:
וּמַעֲבָד יְרִיעֵן מַעֲזִי לְפָרָסָא עַל מִשְׁכָּנָא
חֲדָא עֶסְרִי יְרִיעֵן מַעֲבָד יְתִיהוֹן: **אבן עזרא**

כ"א יריעת עזים • מנוצה של עזים. לאהל על-המשכן • לפרש אותן על היריעות התפתונות. **אבן עזרא**

(ח) אָרְךָ הִירֵיעָה הָאֶחָת שְׁלֹשִׁים בָּאֲמָה וְרֹחַב אַרְבַּע
בָּאֲמָה הִירֵיעָה הָאֶחָת מֵדָה אֶחָת לַעֲשֵׂתִי עֲשֶׂה
יְרִיעֹת:
ח אַרְבָּא דִּירִיעֶתָא חֲדָא תְּלָתִין אַמִּין וּפּוּרְפִיָּא
אַרְבַּע אַמִּין דִּירִיעֶתָא חֲדָא מִשְׁחֶתָא חֲדָא
לְחֲדָא עֶסְרִי יְרִיעֵן: **אבן עזרא**

כ"א שלשים באמה • שכשנותן ארךן לרחב המשכן כמו שנתן את הראשונות, נמצאו אלו עודפות אמה מכאן ואמה מכאן, לכסות אחת מהשתי אמות שנשארו מגלות מן הקרשים. והאמה התפתונה של קרש, שאין היריעה מכסה אותה, היא האמה התחובה בנגב האדן, שהאדנים גבהן אמה. **אבן עזרא**

(ט) וְחִבְרָתָא אֶת־חֲמִשׁ הִירֵיעֹת לְבָד וְאֶת־עֵשׂ הִירֵיעֹת
לְבָד וּכְפָלָתָא אֶת־הִירֵיעָה הַשְּׁשִׁית אֶל־מוֹל פְּנֵי הָאֹהֶל:
ט וּתְלָפָה יָת חֲמֵשׁ יְרִיעֵן לְחֹד וְיָת שֵׁת
יְרִיעֵן לְחֹד וְתִיעוּף יָת יְרִיעֶתָא שְׁתִּיתָא
לְקַבֵּל אַפִּי מִשְׁכָּנָא: **אבן עזרא**

כ"א וכפלת את-היריעה הששית • העודפת באלו העליונות יותר מן התפתונות. אל-מול פני האהל • חצי רחבה היה תלוי וכפול על המסך שבמזרח כנגד הפתח, דומה לכלה צנועה המכסה בצעיף על פניה. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

ה חמשים. עתה הזכיר מספר הלולאות: וּמַלְתָּ מִקְבִּילוֹת, זאת לקבל זאת. ויש אומרים, כי כמוהו, ויפהו קבל עם. ומחיו קבלו. ופרוש אשה, עצם דבר. וכן איש. על כן, והאיש גבריאל:
ו וְעָשִׂיתָ קְרָסִי. כמוהו, פרע בל קורס גבו. והנה עשר יריעות הוא המשכן. והמשכן קראו אָחָד, כולל הכל. כי כל גוף אינו דבר אֶחָד, רק הוא מחבר מאחדים. וככה השם הנקבד
שהוא אחד, כולל הכל ונקרא אחד. וכן העולם הקטן והגדול:
ז וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵי הָאֹהֶל. להיות אהל. ומלת אותם. תוספת באור, כי היא שבה אל יריעות עזים:
ח אָרְךָ. האחת. מלת אחת, וזה. כי היתה ראויה להיות אחת, כי הדל"ת אינה מאותיות המשך. רק בצבור שהתחברו שנים, דל"ת ומ"ו שהם ממוצא אחד, יכבד על הלשון.
על דרך, משרת את המלך. וחסרו הדל"ת: ט חמש. בשוא ופתח. דרך קצרה, כמו שלש סאים. והנה באשר כפל את היריעה הששית, נשאר חצייה בסוף, על כן כתוב חצי היריעה העודפת. ואין צורך להזכיר כי אורך היריעות לרחב המשכן. והנה רחב המשכן עשר אמות, ותשע אמות היו גבה שני צדי המשכן. על כן כתוב והאמה מזה, לכסות המשכן:
שהוא אחד, כולל הכל ונקרא אחד. וכן העולם הקטן והגדול:
ז וְעָשִׂיתָ יְרִיעֹת עֲזִים לְאַהֲלֵי הָאֹהֶל. להיות אהל. ומלת אותם. תוספת באור, כי היא שבה אל יריעות עזים:
ח אָרְךָ. האחת. מלת אחת, וזה. כי היתה ראויה להיות אחת, כי הדל"ת אינה מאותיות המשך. רק בצבור שהתחברו שנים, דל"ת ומ"ו שהם ממוצא אחד, יכבד על הלשון.

יִתְעַבֵּד חֲמִשִּׁין עֲנוּכִין עַל שְׁפָתָא דִּירֵיעָתָא
חָדָא בְּסִטְרָא בֵּית לֹפִי וְחֲמִשִּׁין עֲנוּכִין עַל
שְׁפָתָא דִּירֵיעָתָא דְּבֵית לֹפִי תְּנִיתָא:

(י) וְעָשִׂיתָ חֲמִשִּׁים לֵלָאָת עַל שְׁפַת הִירֵיעָה הָאֶחָת
הַקִּיצָנָה בַּחֲבֵרַת וְחֲמִשִּׁים לֵלָאָת עַל שְׁפַת הִירֵיעָה

הַחֲבֵרַת הַשְּׁנִית: אבן עזרא

יִתְעַבֵּד פּוּרְפִין דְּנִחְשָׁא חֲמִשִּׁין וְתַעִיל יָת
פּוּרְפִיָּא בְּעֲנוּכִיָּא וְחֲלָפָה יָת מִשְׁכָּנָא וְהִי
חָד:

(יא) וְעָשִׂיתָ קֶרְסִי נְחֹשֶׁת חֲמִשִּׁים וְהִבֵּאתָ אֶת־הַקֶּרְסִים
בִּלְלָאָת וְחֲבֵרַת אֶת־הָאֶהָל וְהִיָּה אֶחָד: אבן עזרא

יבִּוּסְרִחָא דִּיתִירָא בִּירֵיעַת מִשְׁכָּנָא פִּלְגוּת
יִרֵיעָתָא דִּיתִירָא תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי מִשְׁכָּנָא:

(יב) וְסִרְחַ הָעֹדֶף בִּירֵיעַת הָאֶהָל חֲצִי הִירֵיעָה הָעֹדֶפֶת
תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן:

כ"י" – וְסִרְחַ הָעֹדֶף בִּירֵיעַת הָאֶהָל • עַל יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן. יְרֵיעוֹת הָאֶהָל הֵן הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל עֲזִים, שְׁקָרוּיִים אֶהָל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶן: "לְאֶהָל עַל הַמִּשְׁכָּן". וְכָל אֶהָל הָאֶמּוֹר כָּאֵן אֵינוֹ אֶלָּא לְשׁוֹן גַּג, שֶׁמֶאֱהִילוֹת וּמִסְכָּנוֹת עַל הַתְּחַתּוֹנוֹת, וְהֵן הָיוּ עוֹדֶפּוֹת עַל הַתְּחַתּוֹנוֹת חֲצִי הִירֵיעָה לַמַּעֲרָב, שֶׁהַחֲצִי שֶׁל יְרֵיעָה אַחַת עָשְׂרָה הִיתְרָה, הָיָה נִכְפֵּל אֶל מוֹל פְּנֵי הָאֶהָל. נִשְׁאָרוּ שְׁתֵּי אֲמוֹת רֹחַב חֲצִיָּה עוֹדֶף עַל רֹחַב הַתְּחַתּוֹנוֹת. תִּסְרַח עַל אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן • לְכַסּוֹת שְׁתֵּי אֲמוֹת שֶׁהָיוּ מְגִלּוֹת בְּקֶרְשִׁים. אַחֲרֵי הַמִּשְׁכָּן • הוּא צֵד מַעֲרִב, לְפִי שֶׁהִפְתַּח בְּמִזְרַח שָׁחַן פְּנִי, וְצִפּוֹן וְדָרוֹם קָרוּיִן צִדְדִין לְיָמִין וְלִשְׂמָאל. אבן עזרא

יג וְאֶמְתָּא מִכָּא וְאֶמְתָּא מִכָּא בְּדִיתִירָא
בְּאַרְכָּא יִרֵיעָתָא דְּמִשְׁכָּנָא יְהִי סְרִיחַ עַל
סְטְרֵי מִשְׁכָּנָא מִכָּא וּמִכָּא לְכַסְיוֹתָהּ:

(יג) וְהָאֶמְתָּא מִזָּה וְהָאֶמְתָּא מִזָּה בְּעֹדֶף בְּאַרְךָ יִרֵיעַת הָאֶהָל
יְהִיָּה סְרִיחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן מִזָּה וּמִזָּה לְכַסּוֹתָהּ:

כ"י" – וְהָאֶמְתָּא מִזָּה וְהָאֶמְתָּא מִזָּה • לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם. בְּעֹדֶף בְּאַרְךָ יִרֵיעַת הָאֶהָל • שָׁחַן עוֹדֶפּוֹת עַל אַרְךָ יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן שְׁתֵּי אֲמוֹת. יְהִיָּה סְרִיחַ עַל־צִדֵּי הַמִּשְׁכָּן • לְצִפּוֹן וּלְדָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשֵׁיתִי לְמַעְלָה. לְמִזָּה תוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ: "שִׁיָּהָ אָדָם חָס עַל הַיָּפֶה". אבן עזרא

יד וְתַעֲבִיד חוּפָּאָה לְפָרְסָא מִשְׁכֵּי דְּדִכְרִי
מִסְמָקִי וְחוּפָּאָה מִשְׁכֵּי דְּסַגּוּנָא מִלְּעֵלָא:

(יד) וְעָשִׂיתָ מִכְסֵּה לְאֶהָל עֶרְת אֵילִם מְאֻדָּמִים וּמִכְסֵּה
עֶרְת תַּחֲשִׁים מְלֻמָּעֵלָה:

כ"י" – מִכְסֵּה לְאֶהָל • לְאוֹתוֹ גַּג שֶׁל יְרֵיעוֹת עֲזִים, עָשָׂה עוֹד מִכְסֵּה אֶחָד שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים, וְעוֹד לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ מִכְסֵּה עוֹרוֹת תַּחֲשִׁים, וְאוֹתָן מִכְסָּאוֹת לֹא הָיוּ מִכְסִּין אֶלָּא אֶת הַגַּג: אֶרְפֵּן ל' וְרַחֲבָן י', אֵלּוּ דְּכָרִי רַבִּי נַחֲמִיָּה, וּלְדִכְרִי רַבִּי יְהוּדָה: מִכְסֵּה אֶחָד הָיָה. חֲצִי שֶׁל עוֹרוֹת אֵילִים מְאֻדָּמִים וְחֲצִי שֶׁל עוֹרוֹת תַּחֲשִׁים. אבן עזרא

♦ יום רביעי ג' אדר ♦

טו וְתַעֲבִיד יָת דְּפִיָּא לְמִשְׁכָּנָא דְּאֶעִי שְׁטִין
קִימִין:

(טו) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרְשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲצֵי שִׁטִּים עֲמֻדִים:

כ"י" – וְעָשִׂיתָ אֶת־הַקֶּרְשִׁים • הָיָה לוֹ לומר: 'וְעָשִׂיתָ קֶרְשִׁים', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּכָל דֶּכֶר וְדָכֶר. מִהוּ הַקֶּרְשִׁים? מֵאוֹתָן הָעוֹמְדִין וּמִיָּחֲדִין לָכֶן. יַעֲקֹב אָבִינוּ נָטַע אֲרָזִים בְּמַצְרַיִם, וּכְשֶׁמַּת צִנָּה לְבָנָיו לְהַעֲלוֹתָם עִמָּהֶם כְּשִׁיֵּצְאוּ מִמִּצְרַיִם,

אבן עזרא על התורה

וְחֲצִי שֶׁבֶט הַמִּנְשָׂה. וּבְמַעֲשֵׂה הַקֶּרְשִׁים תְּבִין
הַצֵּדָף לְפָרֶשׁ:

יג וְהָאֶמְתָּא. בְּעוֹדֶף. כְּמוֹ אוֹבֵד, וְהוּא תֹאֵר.
כִּי הוּא מְלָרַע, הַשָּׁעִם:

יד וְעָשִׂיתָ. מִכְסֵּה עַל מִכְסֵּה, בְּעִבּוֹר הַגָּשֶׁם:

יא וְעָשִׂיתָ. קֶרְסִי הַמִּשְׁכָּן וְהָב, כִּי הוּא
נִכְבֵּד: וְהָאֶהָל. כְּמוֹ מִכְסֵּה. עַל פֶּן קֶרְסִי
נִחְשָׁת, וְאֵינָם נִרְאִים. כִּי ב' מִכְסִּים עַל
הָאֶהָל:

יב וְסִרְחַ. יֵשׁ חֲצִי שֶׁהוּא בְּדֶרֶךְ קְרוֹב, כְּמוֹ

י' וְעָשִׂיתָ. מִסְפָּר לולאות יְרֵיעוֹת הָאֶהָל,
כְּמִסְפָּר לולאות יְרֵיעוֹת הַמִּשְׁכָּן. וְכֵן הַקֶּרְסִים.

רק לא הָיוּ לולאות הָאֶהָל וְהַקֶּרְסִי, לִנְכַח
לולאות הַמִּשְׁכָּן וְהַקֶּרְסִי. רק אֶחָדֵיהֶם, לְפָת

מַעֲרָב שְׁתֵּים אֲמוֹת:

שיעור יומי ליום רביעי ג' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תרומה
 לט
 ואמר להם, שעתיד הקדוש ברוך הוא לצוות אותן לעשות משכן במדבר מצעי שטים: ראו, שיהיו מזמנים בידכם!
 הוא שייסד הבבלי בפיוט שלו: טס מטע מזוזים, קורות בתינו ארזים, שנודרזו להיות מוכנים בידם מקדם לכן.
 עצי שטים עמדים • אישטנבי"ש בלע"ז, שיהא ארץ הקרשים זקוף למעלה בקירות המשכן, ולא תעשה הכתלים
 בקרשים שוככים, להיות רחב הקרשים לגבה הכתלים, קרש על קרש. **אבן עזרא**

(מז) **עֲשֹׂר אֲמוֹת אֶרֶץ הַקָּרֶשׁ וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב** וְעֶשֶׂר אַמִּין אֲרָכָא דְרַפָּא וְאַמָּתָא וּפְלָגוּתָא
 אַמָּתָא פּוּתְיָא דְרַפָּא חֹד: **הַקָּרֶשׁ הָאֶחָד:**

כ"י • עֲשֹׂר אֲמוֹת אֶרֶץ הַקָּרֶשׁ • לַמִּדְנו: גִּבְהוֹ שֶׁל מִשְׁכֵּן עֲשֹׂר אַמּוֹת. וְאַמָּה וַחֲצִי הָאַמָּה רֹחַב • לַמִּדְנו: אֲרָכּוֹ
 שֶׁל מִשְׁכֵּן לַעֲשׂוֹרִים קָרָשִׁים, שֶׁהָיוּ בִּצְפוֹן וּבִדְרוֹם, מִן הַמִּזְרָח לַמַּעֲרָב, ל' אַמָּה. **אבן עזרא**

(יז) **שְׁתֵּי יָדוֹת לַקָּרֶשׁ הָאֶחָד מְשֻׁלָּבֹת אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ** וְיִתְּרֵיהֶן צִירִין לְרַפָּא חֹד מִשְׁלָבִין חֹד
 לַקָּבֵל חֹדָא כֹּן תַּעֲבֹד לְכָל דְּפִי מִשְׁכָּנָא: **בֶּן תַּעֲשֶׂה לְכָל קָרְשֵׁי הַמִּשְׁכָּן:**

כ"י • **שְׁתֵּי יָדוֹת לַקָּרֶשׁ הָאֶחָד** • הִנֵּה חוֹרֵץ אֶת הַקָּרֶשׁ מִלְמַטָּה בְּאֲמָצְעוֹ גִּבְהָ אַמָּה, וּמִנִּיחַ רִבְעֵי רִחְבּוֹ מִכָּאן
 וּרְבִיעֵי רִחְבּוֹ מִכָּאן, וְהֵן הַיָּדוֹת. וְהַחֲרִיץ, חֲצִי רֹחַב הַקָּרֶשׁ בְּאֲמָצְעוֹ, (רוֹצֵה לומר: קָרֶשׁ, נִקְרָא מֵה שֶׁנִּשְׁאַר לְאַחֵר
 שֶׁחֲרָץ מִכָּאן וּמִכָּאן, וְאֵז נִשְׁאַר רֹחַב אַמָּה. נִמְצָא, חֲצִי רֹחַב הַקָּרֶשׁ שֶׁבְּאֲמָצְעוֹ הוּא חֲצִי אַמָּה. וְכֵן פֶּרֶשׁ רַש"י בַּהֲדִיָּא
 בַּפֶּקֶד "הַזֹּרֵק", דָּף צ"ח, שֶׁהַחֲרִיץ בְּאֲמָצְעוֹ רֹחַב חֲצִי אַמָּה, וְהִנֵּה חוֹרֵץ רְבִיעִית אַמָּה מִכָּל צֶדֶד, וְכָל יָד הִנֵּה רֹחַב
 רְבִיעִית אַמָּה, וְכֵן כָּל שְׁפֹת אֶדְנֵי הִנֵּה רֹחַב רְבִיעִית אַמָּה, וְדוֹק הַיֵּטֵב. וְאֵז סָרָה תְּלוּנָת הַרְמָב"ץ וּתְמִיחָתוֹ מְסֻלָּקָתָהּ.
 וְאוֹתָן הַיָּדוֹת, מְכַנִּים בְּאֲדָנִים שֶׁהָיוּ חֲלוּלִים, וְהָאֲדָנִים גִּבְהֵן אַמָּה וְיוֹשְׁבֵיהֶם רְצוּפִים אַרְבָּעִים זֶה אֶצֶל זֶה, וְיָדוֹת
 הַקָּרֶשׁ הַנִּכְנָסוֹת בְּחֻלָּל הָאֲדָנִים, חֲרוּצוֹת מְשֻׁלוּשָׁה צִדֵּיהֶן, רֹחַב הַחֲרִיץ כְּעִבֵּי שְׁפֹת הָאֲדָנִים, שֶׁיִּכְסֶּה הַקָּרֶשׁ אֶת כָּל
 רֹאשׁ הָאֲדָנִים, שֶׁאֵם לֹא כֵן, נִמְצָא רֹחַב בֵּין קָרֶשׁ לַקָּרֶשׁ כְּעִבֵּי שְׁפֹת שְׁנֵי הָאֲדָנִים שֶׁיִּפְסִיקוּ בִּינֵיהֶם, וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר:
 "וְיִהְיוּ תוֹאמִים מִלְמַטָּה" שֶׁיִּחְרָץ אֶת צִדֵּי הַיָּדוֹת, כְּדִי שֶׁיִּתְחַבְּרוּ הַקָּרָשִׁים זֶה אֶצֶל זֶה. **מְשֻׁלָּבֹת** • עֲשׂוּיֹת כְּמִין
 שְׁלִיבוֹת סֶלֶם, מְבַדְּלוֹת זֶה מִזֶּה וּמִשְׁפִּין רֹאשֵׁיהֶם לְהַכְנִס בְּתוֹךְ חֻלָּל הָאֲדָנִים, כְּשֶׁלִּיכָה הַנִּכְנָסוֹת בְּנִקְבַּי עֲצוּדֵי הַסֶּלֶם.
אִשָּׁה אֶל־אֶחָתָהּ • מְכַנִּנוֹת זֶה כְּנֶגֶד זֶה, שֶׁיִּהְיוּ חֲרִיצֵיהֶם שְׁוִים זֶה כְּמִדַּת זֶה, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ שְׁתֵּי יָדוֹת זֶה מְשׁוּכָּה
 לְצֶד פָּנִים וְזֶה מְשׁוּכָּה לְצֶד חוּץ כְּעִבֵּי הַקָּרֶשׁ שֶׁהוּא אַמָּה. וּתְרַגּוּם שֶׁל יָדוֹת צִירִין, לְפִי שֶׁדוּמוֹת לְצִירֵי הַדֶּלֶת
 הַנִּכְנָסִים בְּחוּרֵי הַמִּפְתָּן. **אבן עזרא**

(יח) **וְעֲשִׂיתָ אֶת־הַקָּרָשִׁים לְמִשְׁכָּן עֲשָׂרִים קָרֶשׁ לְפָאֵת** וְנִגְבָּה תִּימָנָה:
 נִגְבָּה תִּימָנָה:

כ"י • **לְפָאֵת נִגְבָּה תִּימָנָה** • אֵין פָּאֵה זֶה לְשׁוֹן מִקְצוֹעַ, אֲלֹא כָּל הָרוּחַ קְרוּיָה פָּאֵה, כְּתַרְגוּמוֹ: 'לְרוּחַ עֶבֶר
 דְּרוֹמָא'. **אבן עזרא**

אבן עזרא על התורה

טו וְעֲשִׂיתָ. הַמִּשְׁכָּן אֵינוֹ רַק הִרְיָעוֹת
 וְהַקָּרָשִׁים. וְכֹאשֵׁר הוֹדִיעַ הַמִּשְׁכָּן, כֵּן הַקָּרָשִׁים.
 וּמִלֵּת עוֹמְדִים. כְּפִי תוֹלְדַת הָעֵץ. כִּי הָאוֹרֶךְ
 הוּא גִבְהָה. וְכִכָּה הָאֵדָם, כֹּאשֵׁר הוּא עוֹמֵד.
 וְהִפֵּךְ זֶה בְּשִׁכְבוֹ. אוֹ מִלֵּת עוֹמְדִים, עַל זְוִיּוֹת
 נִצְבּוֹת:
 טז עֲשֹׂר אֲמוֹת. אַמּוֹת הַמִּשְׁכָּן, לֹא יִדְעוּ
 אִם הֵם כְּאֲמוֹת יִחוּזָאֵל, שֶׁהֵם אֲצִילָהּ. וּבִדְרָךְ
 סְבָרָא, אַמּוֹת הַבַּיִת הָרֵאשׁוֹן, כֵּן הָיוּ. בְּעֶבֶר
 שֶׁמֻּצְאוּ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, כְּתוּב בְּמִדָּה אַחֲרוֹנָה:
 יז שְׁתֵּי יָדוֹת. מְגֻזֶּרֶת יָד: מְשֻׁלָּבֹת. אֵין לוֹ
 אֶחָד. כִּי אִם בֵּין הַשְּׁלָבִים:
 יח וְעֲשִׂיתָ. הִנֵּה לֹא נִכְתַּב כְּמֵה עִבֵּי הַקָּרֶשׁ.
 וְהִרְאֵינוּ אֲמָרוֹ שֶׁהִנֵּה אַמָּה. אִם כֵּן הוּא,
 כְּתוּב הַדֶּלֶת הָיָה רֹחַב הַקָּרֶשׁ שֶׁלֹּא נִכְתַּב כְּמֵה עִבֵּי הַקָּרֶשׁ, וְכִכָּה הָאֵדָם, כֹּאשֵׁר הוּא עוֹמֵד, וְהִפֵּךְ זֶה בְּשִׁכְבוֹ. אוֹ מִלֵּת עוֹמְדִים, עַל זְוִיּוֹת נִצְבּוֹת:
 טז עֲשֹׂר אֲמוֹת. אַמּוֹת הַמִּשְׁכָּן, לֹא יִדְעוּ אִם הֵם כְּאֲמוֹת יִחוּזָאֵל, שֶׁהֵם אֲצִילָהּ. וּבִדְרָךְ סְבָרָא, אַמּוֹת הַבַּיִת הָרֵאשׁוֹן, כֵּן הָיוּ. בְּעֶבֶר שֶׁמֻּצְאוּ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, כְּתוּב בְּמִדָּה אַחֲרוֹנָה: יז שְׁתֵּי יָדוֹת. מְגֻזֶּרֶת יָד: מְשֻׁלָּבֹת. אֵין לוֹ אֶחָד. כִּי אִם בֵּין הַשְּׁלָבִים:
 יח וְעֲשִׂיתָ. הִנֵּה לֹא נִכְתַּב כְּמֵה עִבֵּי הַקָּרֶשׁ. וְהִרְאֵינוּ אֲמָרוֹ שֶׁהִנֵּה אַמָּה. אִם כֵּן הוּא, כְּתוּב הַדֶּלֶת הָיָה רֹחַב הַקָּרֶשׁ שֶׁלֹּא נִכְתַּב כְּמֵה עִבֵּי הַקָּרֶשׁ, וְכִכָּה הָאֵדָם, כֹּאשֵׁר הוּא עוֹמֵד, וְהִפֵּךְ זֶה בְּשִׁכְבוֹ. אוֹ מִלֵּת עוֹמְדִים, עַל זְוִיּוֹת נִצְבּוֹת:
 טז עֲשֹׂר אֲמוֹת. אַמּוֹת הַמִּשְׁכָּן, לֹא יִדְעוּ אִם הֵם כְּאֲמוֹת יִחוּזָאֵל, שֶׁהֵם אֲצִילָהּ. וּבִדְרָךְ סְבָרָא, אַמּוֹת הַבַּיִת הָרֵאשׁוֹן, כֵּן הָיוּ. בְּעֶבֶר שֶׁמֻּצְאוּ בְּדִבְרֵי הַיָּמִים, כְּתוּב בְּמִדָּה אַחֲרוֹנָה: יז שְׁתֵּי יָדוֹת. מְגֻזֶּרֶת יָד: מְשֻׁלָּבֹת. אֵין לוֹ אֶחָד. כִּי אִם בֵּין הַשְּׁלָבִים:
 יח וְעֲשִׂיתָ. הִנֵּה לֹא נִכְתַּב כְּמֵה עִבֵּי הַקָּרֶשׁ. וְהִרְאֵינוּ אֲמָרוֹ שֶׁהִנֵּה אַמָּה. אִם כֵּן הוּא, כְּתוּב הַדֶּלֶת הָיָה רֹחַב הַקָּרֶשׁ שֶׁלֹּא נִכְתַּב כְּמֵה עִבֵּי הַקָּרֶשׁ, וְכִכָּה הָאֵדָם, כֹּאשֵׁר הוּא עוֹמֵד, וְהִפֵּךְ זֶה בְּשִׁכְבוֹ. אוֹ מִלֵּת עוֹמְדִים, עַל זְוִיּוֹת נִצְבּוֹת:

יט וארבעין סמכין דכסף תעבד תחות עשרין
דפין תרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צידוהי ותרין סמכין תחות דפא חד לתרין
צידוהי:

כ ולסטר משקנא תניתא לרוח צפונא עשרין
דפין:

כא וארבעין סמכיהון דכסף תרין סמכין
תחות דפא חד ותרין סמכין תחות דפא חד:

כב ולספי משקנא מערבא תעבד שתא
דפין:

כג"א ולינרתי • לשון סוף, בתרגומו: 'ולספי'. ולפי שהפתח במזרח, קרוי מזרח פנים והמערב אחוריים. וזהו
סוף, שהפנים הוא הראש. תעשה ששה קרשים • הרי ט' אמות רחב.

כג ותרין דפין תעבד לזוית משקנא
בסופיהון:

(בג) ושני קרשים תעשה למקצעת המשכן בירכתים:

כג"א ושני קרשים תעשה למקצעת • אחד למקצוע צפונית
מערבית, ואחד למערבית דרומית. כל שמונה קרשים בסדר אחד הן, אלא שאלו השנים אינן בחלל המשכן אלא
חצי אמה מזו וחצי אמה מזו נראות בחלל להשלים רחבו לעשר, והאמה מזו והאמה מזו באות כנגד אמות עבי
קרשי המשכן הצפון והדרום, כדי שיהא המקצוע מבחוץ שוה.

כד ויהיו מכונני מלרע וכחדא יהיו מכונני
על רישה לעזקתא חדא בן יהי לתניהון
לתרין וזו יהיו:

(כד) ויהיו תאמם מלמטה ויחדו יהיו תמים על-ראשו
אל-הטבעת האחת בן יהיה לשניהם לשני המקצעת
יהיו:

כג"א ויהיו תאמם מלמטה • כל הקרשים תאמם זה לזה מלמטה, שלא יפסיק עבי שפת שני האדנים ביניהם,
להרחיקן זו מזו, כמו שפרשתי, שיהיו צירי הידות חרוצים מצדיהן, שיהא רחב הקרש בולט לצדיו, חוץ לידי
הקרש, לכסות את שפת האדן, וכן הקרש שאצלו, ונמצאו תאמם זה לזה, וקרש המקצוע שבסדר המערב חרוץ
לרחבו בעביו, כנגד חרוץ של צד קרש הצפוני והדרומי, כדי שלא יפרידו האדנים ביניהם. ויחדו יהיו תמים •
כמו תאומים. על ראשו • של קרש. אל הטבעת האחת • כל קרש וקרש היה חרוץ מלמעלה ברחבו שני חריצין
בשני צדיו כדי עבי טבעת, ומכניסו בטבעת אחת. נמצא, מתאים לקרש שאצלו, אבל אותן טבעות, לא ידעתי אם
קבועות הן, אם מטלטלות. ובקרש שבמקצע היתה טבעת בעבי הקרש (נראה, כי מלות 'הדרומי והצפוני' אלמטה
קאי, ורוצה לומר שהדרומי והצפוני וראש קרש וכו' נכנס לתוכו, ומה שכתב היתה טבעת בעבי קרש, רוצה לומר
בעבי קרש המערבי. ודו"ק) הדרומי והצפוני, וראש קרש המקצוע שבסדר מערב נכנס לתוכו. נמצאו, שני הכתלים
מחברים. בן יהיה לשניהם • לשני הקרשים שבמקצוע, לקרש שבסוף צפון ולקרש המערבי וכן לשני המקצועות.

כה ויהיו תמנא דפין וסמכיהון דכסף שתא
עשר סמכין תרין סמכין תחות דפא חד
ותרין סמכין תחות דפא חד:

(כה) והיו שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר
אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד ושני אדנים
תחת הקרש האחר:

כג"א והיו שמנה קרשים • הן האמורות למעלה: "תעשה ששה קרשים, ושני קרשים תעשה למקצעת". נמצאו,
שמונה קרשים בסדר מערבי. כך שנויה במשנה, 'מעשה סדר הקרשים במלאכת המשכן': היה עושה את האדנים
חלולים וחרוץ את הקרש מלמטה רביע מכאן ורביע מכאן, והחרוץ חציו באמצע, ועשה לו שתי ידות כמין
שני חמוקין (ולי נראה שהגרסא 'כמין שני חוקין'), כמין שני שליבות סלם המבדלות זו מזו ומשפות להכנס

שיעור יומי ליום רביעי ג' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כו – פרשת תרומה מא

בחלל האדן כשליכה הנכנסת בנקב עמודי הסלם, והוא לשון "משלכות", עשויות כמין שליכה, ומכניסן לתוך שני אדנים, שנאמר: "שני אדנים, שני אדנים", וחורץ את הקרש למעלה אצבע מכאן ואצבע מכאן, ונותן לתוך טבעת אחת של זהב, כדי שלא יהיו נפרדין זה מזה, שנאמר: "ויהיו תאמם מלמטה וגו'". כך היא המשנה, והפירוש שלה הצעתי למעלה, בסדר המקראות.

(כו) וְעִשִּׂיתָ בְּרִיחִם עֲצֵי שִׁטִּים חֲמִשָּׁה לְקִרְשֵׁי צֹלַע־
הַמִּשְׁכָּן הָאֶחָד:

כ"י • בריחים • כתרגומו: עברין, ובלע"ז אשפריש. חמשה לקרשי צלע-המשכן • אלו ה', ג' הן, אלא שהברית העליון והתחתון עשוי משתי חתיכות: זה מברית עד חצי הכתל, וזה מברית עד חצי הכתל, זה נכנס בטבעת מצד זה, וזה נכנס בטבעת מצד זה, עד שמגיעין זה לזה. נמצא, שעליון ותחתון, שנים שהן ארבע, אבל האמצעי ארפו כנגד כל הכתל ומברית מקצה הכתל ועד קצהו, שנאמר: "והברית התיכון וגו' מברית מן-הקצה אל-הקצה". שהעליונים והתחתונים היו להן טבעות בקרשים להכנס לתוכן, שתי טבעות לכל קרש, משלשים בתוך עשר אמות של גובה הקרש, חלק אחד מן הטבעת העליונה ולמעלה, וחלק אחד מן התחתונה ולמטה, וכל חלק הוא רביע ארץ הקרש, ושני חלקים בין טבעת לטבעת, כדי שיהיו כל הטבעות מכוונות זו כנגד זו, אבל לברית התיכון אין טבעות, אלא הקרשים נקובין בעבין, והוא נכנס בהם דרך הנקבים שהם מכונין זה מול זה, וזהו שנאמר: "בתוך הקרשים". הברחים העליונים והתחתונים שבצפון ובדרום, ארץ כל אחד ט"ו אמה, והתיכון ארפו ל' אמה, וזהו: "מן הקצה אל הקצה", מן המזרח ועד המערב, וה' בריחים שבמערב, ארץ העליונים והתחתונים ו' אמות, והתיכון ארפו י"ב כנגד רחב ח' קרשים. כך היא מפרשת במלאכת המשכן (שבת צח).

(כו) וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צֹלַע־הַמִּשְׁכָּן הַשֵּׁנִית
וְחֲמִשָּׁה בְּרִיחִם לְקִרְשֵׁי צֹלַע הַמִּשְׁכָּן לִירְבָּתִים יָמָה:

כו וחמשה עברין לדפי סטר משכנא תניחא
וחמשה עברין לדפי סטר משכנא
לסופיהון מערבא:

(כח) וְהַבְּרִיחַ הַתִּיכּוֹן בְּתוֹךְ הַקִּרְשִׁים מִבְּרִחַ מִן־הַקֶּצֶה
אֶל־הַקֶּצֶה:

כח ועברא מציעאה בגו דפיא מעבר מן
ספיי לספיי:

(כט) וְאֶת־הַקִּרְשִׁים תִּצַּפֶּה זָהָב וְאֶת־טִבְעֹתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה
זָהָב בָּתִּים לְבְּרִיחִם וְצִפִּיתָ אֶת־הַבְּרִיחִם זָהָב:

כט וית דפיא תחפי דהבא וית עזקתהון
תעבד דהבא אתרא לעבריא ותחפי ית
עבריא דהבא:

כ"י • בתיים לבריחים • הטבעות שתעשה בהן יהיו בתיים להכניס בהן הבריחים. וצפית את הבריחים זהב • לא שהיה הזהב מדבק על הבריחים, שאין עליהם שום צפוי, אלא בקרש היה קובע כמין שתי פיפיות של זהב, כמין שני סדקי קנה חלול, וקובען אצל הטבעות לכאן ולכאן, ארץ מכלא את רחב הקרש מן הטבעת לכאן וממנה לכאן, והברית נכנס לתוכו, וממנו לטבעת, ומן הטבעת לפה השני. נמצאו הבריחים, מצפים זהב כשהן תחובין בקרשים, והבריחים הללו מבחוץ היו בולטות, והטבעות והפיפיות לא היו נראות בתוך המשכן, אלא כל הכתל חלק מבפנים.

(ל) וְהִקְמֹתָ אֶת־הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפָּטוֹ אֲשֶׁר הָרְאִיתָ בְּהָר:

ל ויתקים ית משכנא כהלקתה די אתחזיתא
כטורא:

כ"י • והקמת את המשכן • לאחר שיגמר, הקימהו. הראית בהר • קדם לכן, שאני צתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יא עמ' 183)

והקמת את המשכן כמשפטו אשר הראית בהר (כו, ל) יש לומר, שמושה נצטווה כאן להקים את המשכן (בראש חדש ניסן)

לבדו, בלי סיוע. וזהו והקמת (לשון יחיד).. אשר הראית (רק משה). ויש לזקק פן גם בלשון רש"י "שאני (יחיד) עתיד ללמדך ולהראותך סדר הקמתו": הקב"ה הקים את המשכן בעצמו, כביכול (והרי 'סדר' פולל לא רק קדימה ואחור, אלא גם פרטי הענין בכלל, וכמו 'סדר הגדה'). **אבן עזרא**

♦ יום חמישי ד' אדר ♦

(לא) ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש
משור מעשה חשב יעשה אתה פרכים:
לא ותעבד פרכתא תכלא וארגנא וצבע
זהורי ובין שזיר עובד אמן יעבד יתה
צורת פרכין:

רש"י • פרכת • לשון מחצה הוא, ובלשון חכמים: 'פרגוד', דבר המבדיל בין המלך ובין העם. תכלת וארגמן • כל מין ומין היה כפול, בכל חוט וחוט ו' חוטיין. מעשה חשב • כפר פרשתי שזו היא אריגה של שתי קירות, והצוירין שמשני עבריה אינן דומין זה לזה. פרכים • צוירין של בריות יעשה בה: ד' עמודים תקועים בתוך ד' אדנים, ואונקליות קבועין בהן עקמין למעלה, להשיב עליהן כלונס, שראש הפרכת כרוך בה, והאונקליות הן תווין, שהרי כמין ווין הן עשויים, והפרכת ארפה 'אמות לרחבו של משכן, ורחבה 'אמות כגבהן של קרשים, פרוסה בשליש של משכן, שיהא הימנה ולפנים עשר אמות, והימנה ולחוץ כ' אמה. נמצא, בית קדשי הקדשים עשר על עשר, שנאמר: "ונתת את הפרכת תחת הקרסים" המתחברים את שתי חוברות של יריעות המשכן ורחב החוברות כ' אמה, וכשפרשם על גג המשכן מן הפתח למערב, כלתה בשני שלישי המשכן, והחוברת השנית כסתה שלישו של משכן, והמותר תלוי לאחוריו, לכסות את הקרשים.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לו עמ' 140)

לשון מחצה • דבר המבדיל (רש"י כו, לא) יש לשאל, הרי מפרש בסמוך "והבדילה הפרכת לכם". ויש לומר, דהנה כתיב "וסכת על הארון את הכפרת" (פקודי מ, א). ורש"י מחדש, שלא נאמר שיש בפרכת שני דברים, מחצה המבדלת ומסך על הארון, אלא שהתפצא שלה היא מחצה (כפשוטו הכתובים "והבדילה הפרכת"), ורק שפועלת גם להיות מסך. ולהעיר מרש"י שם: "וסכת על הארון, לשון הגנה, שהרי מחצה היתה". **אבן עזרא**

(לב) ונתתה אתה על-ארבעה עמודי שפים מצפים זהב
ויהם זהב על-ארבעה ארני-כסף:
לב ותתן ית פרכתא תחות פורפיא ותעל
תמן מגו לפרכתא ית ארונא דסהדותא
ותפרש פרכתא לכוון בין קודשא ובין קדש
קודשא:

(לג) ונתתה את הפרכת תחת הקרסים והבאת לשמה
מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם
בין הקדש ובין קדש הקדשים: **אבן עזרא**

(לד) ונתת את הכפרת על ארון העדת בקדש
הקדשים:

אבן עזרא על התורה

הדביר היה כפל מקום קדש הקדשים, בארץ וברחב ובגבה. ואל תשתומם בעבור שהיא כתוב כי שלשים אמה היה גבה הבית. והדביר שלישית הבית היה. כי עליות היו על פני הכפרת שהוא הדביר. וכתוב בדביר הימים, והעליות צפה זהב:
לג ומלת והבדילה הפרכת. וזה, בעבור היותה מלרע. וכן והפית בצור:

ל והקמת. שיאמר בן לחכמי הלב. או בעבור שהוא יקיימו בראשונה, ואחרים עמו. כי יש צורך לרבים:
לא ועשית פרכת. ככה מצאנו שיעשה שלמה לפתח הדביר. אוילי הקיר היה עץ. בעבור שהנפיר כי כל מדת הבית היה ששים. ופירש רש"י וצ"ל כי ארבעים ההיכל, ועשרים הדביר. ואדני כסף בעבור כבוד הארון. והנה

המשכן עשר אמות. ולא ידענו אם היו קרשי המקצעת מרבעות או עגולות, כי אין לנו רק אמה אחת. ועל הדף שאמר רבנו שלמה, לא תהינה אלא הקרשים בטור שנה. כי חצי אמה יהיה בקנים, כי קדש הוא ואינו בגד. ואחר כך ישימו קרשי צפון ודרום. והנה יצא חוץ מן המשכן כפי עבי הקדש. על בן יהיה כנגד עמוד פתח המשכן. ובחצי יריעות עזים יהיה התקון:

לה ותשוי ית פתורא מברא לפרכתא וית
מנרתא לקבל פתורא על צדא דמשכנא
דרומא ופתורא תתן על סטר צפונא:

(לה) וְשִׁמַּתְ אֶת־הַשְּׁלֶחַן מַחוּץ לַפֶּרֶכֶת וְאֶת־הַמִּנְחָה נָחַח
הַשְּׁלֶחַן עַל צֵלַע הַמִּשְׁכָּן תִּימָנָה וְהַשְּׁלֶחַן תִּתֵּן עַל־צֵלַע
צָפוֹן:

כ"י" א וְשִׁמַּתְ אֶת הַשְּׁלֶחַן • שֶׁלֶחַן בַּצָּפוֹן, מִשּׁוּם מִן הַכֶּתֶל הַצָּפוֹנִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחֻצָּה, וּמִנְחָה בְּדֶרוֹם, מִשּׁוּם מִן הַכֶּתֶל הַדְּרוֹמִי שְׁתֵּי אֲמוֹת וּמִחֻצָּה, וּמִזְבֵּחַ הַזֶּהב נִתּוֹן כְּנֶגֶד אוֹר שְׁבִין שְׁלֶחַן לַמִּנְחָה, מִשּׁוּם קִמְעָא כָּלִפִּי הַמִּנְחָה, וְכֹלָם נִתּוּנִים מִן חֲצִי הַמִּשְׁכָּן וְלִפְנִים, כִּי־צָד? אֲרֹךְ הַמִּשְׁכָּן מִן הַפֶּתַח לַפֶּרֶכֶת עֲשָׂרִים אַמָּה. הַמִּזְבֵּחַ וְהַשְּׁלֶחַן וְהַמִּנְחָה מְשֻׁכִּים מִן הַפֶּתַח לְצַד מַעֲרָב עֲשָׂר אֲמוֹת.

לו ותעבד פּרסא לתרע משכנא תכלא
וארגונא וצבע זהורי ובויין שזיר עובד ציר:

(לו) וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ לַפֶּתַח הָאֹהֶל תְּכַלֵּת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת
שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזָר מַעֲשֶׂה רָקִים:

כ"י" א וְעָשִׂיתָ מִסָּךְ • וּלְזוֹן שֶׁהוּא מִסָּךְ כְּנֶגֶד הַפֶּתַח, כְּמוֹ: (אִיּוֹב א) "שָׁכַת בַּעֲדִי", לְזוֹן מִגִּין. מַעֲשֶׂה רָקִים • הַצִּוּרוֹת עֲשׂוּיֹת בּוֹ מַעֲשֶׂה מַחֲט, כְּפָרְצוֹף שֶׁל עֶבֶר זֶה, כֶּף פָּרְצוֹף שֶׁל עֶבֶר זֶה. רָקִים • שֵׁם הָאָמֶן וְלֹא שֵׁם הָאָמֶנוּת, וְתִרְגּוּמוֹ: עוֹבֵד צִיר, וְלֹא עוֹבֵד צִיּוֹר. מִדַּת הַמִּסָּךְ כְּמִדַּת הַפֶּרֶכֶת: " אֲמוֹת עַל " אֲמוֹת. אֲבֵן עוֹרָא

לו ותעבד לפרסא חמשא עמודי שטין
ותחפי יהוון דהבא וויהוון דהבא ותחפי
להון חמשא סמכי נחשא:

(לו) וְעָשִׂיתָ לַמִּסָּךְ חֲמִשָּׁה עֲמוּדֵי שֹׁטִים וְצִפִּיתָ אֹתָם
זָהָב וְוִיהֶם זָהָב וְצִקֶּתָ לָהֶם חֲמִשָּׁה אֲדָנִי נַחֲשֶׁת:

♦ יום שישי ה' אדר ♦

א ותעבד ית מדבקה דאעי שטין חמש
אמין ארפא וחמש אמין פותיא מרבע יהי
מדבקה ותלת אמין רומה:

כז (א) וְעָשִׂיתָ אֶת־הַמִּזְבֵּחַ עֲצֵי שֹׁטִים חֲמִשָּׁה אֲמוֹת אֲרֹךְ
וְחֲמִשָּׁה אֲמוֹת רָחֵב רְבֹעַ יִהְיֶה הַמִּזְבֵּחַ וּשְׁלֹשׁ אֲמוֹת
קָמָתוֹ:

כ"י" א וְעָשִׂיתָ אֶת הַמִּזְבֵּחַ וְגו', וּשְׁלֹשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ • (דְּבָרִים נט) דְּבָרִים כְּכַתְּבֵן, דְּבָרֵי רַבִּי יְהוֹדָה. רַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר:
נֶאֱמַר כָּאֵן רְבֹעַ וְנֶאֱמַר בְּפָנִימֵי רְבֹעַ. מֵה לְהֵלֵן גְּבֹהוּ פִּי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, אֵף כָּאֵן גְּבֹהוּ פִּי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ, וְמֵה
אֲנִי מְקַיֵּם: "שְׁלֹשׁ אֲמוֹת קָמָתוֹ"? מִשְׁפַּת סוֹבֵב וּלְמַעַלָּה. אֲבֵן עוֹרָא

ב ותעבד קרנהי על ארבע זוויתא מנה
תהוין קרנהי ותחפי לתה נחשא:

(ב) וְעָשִׂיתָ קִרְנֹתָיו עַל אַרְבַּע פְּנֵתָיו מִמָּנוּ תִּהְיֶינָה קִרְנֹתָיו
וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשֶׁת:

כ"י" א מִמָּנוּ תִּהְיֶינָה קִרְנֹתָיו • שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂם לְבָדָם וְיַחְבֵּרָם בּוֹ. וְצִפִּיתָ אֹתוֹ נַחֲשֶׁת • לְכַפֵּר עַל עֲזוֹת מִצַּח, שֶׁנֶּאֱמַר:
(יִשְׁעִיָּה מו) "וּמִצִּיחָךְ נַחֲשָׁה". אֲבֵן עוֹרָא

ג ותעבד פסכתנותה למספי קטמה
ומגורפותה ומזרקתה וצנוריתה ומחתלתה
לכל מנהי מעבד נחשא:

(ג) וְעָשִׂיתָ פִּירְתָיו לְדִשְׁנוֹ וְיַעֲיוּ וּמִזְרָקָתוֹ וּמִזְלָגָתוֹ
וּמַחְתָּלָתוֹ לְכָל־כֵּלָיו תַּעֲשֶׂה נַחֲשֶׁת:

— אֲבֵן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה —

שְׁלֹשׁ אֲמוֹת קוֹמָה. הִנֵּה מֵה יַעֲשׂוּ הַמְּכַחֲשִׁים
בַּמִּזְבֵּחַ שְׁעֶשֶׂה שְׁלֵמָה, שְׁהִיָּתָה קוֹמָתוֹ עֲשָׂר
אֲמוֹת. וְקוֹמַת הָאֵדָם אֵינָנָה רַק אַרְבַּע אֲמוֹת:
ב וְהַפְּנוּת. הֵם הַנְּזוּיֹת

א וְעָשִׂיתָ. כָּל צוּרָה שֶׁהִיא אֲרָכָה כְּרַחֲבָה,
נִקְרָאת רְבִיעִי. וְזֶה הַמִּרְבָּע בְּאַמָּה, כִּי עַל חֲמִשׁ
צוּרוֹת הֵם הַמְּרוּבָּעוֹת. הִנֵּה אִם אֲמַרְנוּ כִּי אֵין
צוּרָה לְכַבֵּשׁ, כְּאֲשֶׁר אָמְרוּ קְדַמּוֹנֵנוּ, בְּעִבּוֹר

לֹא וְעָשִׂיתָ. מַעֲשֶׂה רוֹקֵם. פָּחוֹת מִמַּעֲשֶׂה
חוֹשֵׁב. וְהַעֲמוּדִים מִצָּפִים זָהָב, גַּם וְוִיהֶם זָהָב,
בְּעִבּוֹר כְּבוֹד הַמָּקוֹם. וְהָאֲדָנִים לְעֲמוּדִים
נַחֲשֶׁת, כִּי הוּא אֲמָצִיעִי:

כ"י • סירתיו • כמין יורות. לְדַשְׁנו • להסיר דִּשְׁנו לתוכה, והוא שְׁתַּרְגֵּם אוּנְקָלוֹס: לְמַסְפִּי קְטָמָה, לְסָפּוֹת הַדִּשְׁן לתוכם, כִּי יֵשׁ מְלוֹת בְּלִשׁוֹן עֲבָרִית – מְלָה אַחַת מִתְחַלֶּפֶת בִּפְתָרוֹן לְשֹׁמֵשׁ בְּגִין וּסְתֵרָה, כְּמוֹ: "וַתִּשְׁרַשׁ שְׂרָשִׁיהָ", (אירוב ה) "אָוִיל מִשְׂרִישׁ", וְחִלּוּפּוֹ: (שם לא) "וּבְכָל-תְּבוּאָתֵי תִשְׂרֵשׁ". וְכִמּוּהוּ: (ישעיה יז) "בְּסַעֲפִיהָ פָרִיחַ", וְחִלּוּפּוֹ: (שם י) "מִסְעָף פָּאֵרָה", מִפֶּשֶׁחַ סַעֲפִיָּה. וְכִמּוּהוּ: (ירמיה ג) "וְזֶה הָאֲחֵרוֹן עֲצָמוֹ", שֶׁבַר עֲצָמוֹתָיו. וְכִמּוּהוּ: (מלכים א כא) "וַיִּסְקָלְהוּ בְּאֲבָנִים", וְחִלּוּפּוֹ: (ישעיה סב) "סִקְלוּ מֵאֲבָן", הַסִּירוּ אֲבָנֶיהָ, וְכֵן: (שם ה) "וַיַּעֲזָקְהוּ וַיִּסְקָלְהוּ". אַף כָּאֵן לְדַשְׁנו, לְהַסִּיר דִּשְׁנו, וּבִלְעָזָז אֲדַשְׁנֵנּוּ. וְיַעֲזִי • פְתָרְגוֹמוֹ: מִגְרָפּוֹת שְׁנוּטֵל בָּהֶם אֶת הַדִּשְׁן, וְהֵן כְּמִין כְּסוּי הַקִּדְרָה שֶׁל מִתְכַּת דֶּק וְלוֹ בֵּית יָד, וּבִלְעָזָז וּדְיָל. וּמִזְרָקְתָיו • לְקַבֵּל בָּהֶם דָּם הַזִּבְחִים. וּמִזְלָגְתָיו • כְּמִין אוּנְקָלִיּוֹת כְּפּוֹפִים, וּמִכָּה בָּהֶם בְּבִשָּׁר וְנִתְחַבִּים בָּם, וּמִתְחַפְּכִין בָּהֵן עַל גִּחְלֵי הַמַּעֲרָכָה שֶׁיֵּהָא מִמָּהָר שֶׁרָפְתָּן, וּבִלְעָזָז קְרוּצִינִי, וּבִלְשׁוֹן חֲכָמִים צְנוּרִיּוֹת. וּמִתְחַתָּיו • בֵּית קָבוֹל יֵשׁ לָהֶם לְטַל בָּהֵן גִּחְלִים מִן הַמִּזְבֵּחַ לְשִׂאתָם עַל מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי לְקִטְרֶת, וְעַל שֵׁם חֲתִיתָן קְרוּיִים מִחֲתוֹת, כְּמוֹ: (ישעיה ל) "לְחַתּוֹת אֵשׁ מִקִּיּוֹד", לְשׁוֹן שְׂאִיבַת אֵשׁ מִמְּקוֹמָהּ, וְכֵן: (משלי ו) "הִיחַתָּה אִישׁ אֵשׁ בְּחִיקוֹ?!", לְכָל בָּלִי • כְּמוֹ: כָּל בָּלִי. אֲבָן עוֹרָא

(ו) וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת נְחֹשֶׁת וְעָשִׂיתָ עֲלֵה־רֶשֶׁת אַרְבַּע טַבַּעַת נְחֹשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: וְיַמְעַבֵּד לָהּ סִרְדָּא עוֹבֵד מִצְדָּמָא דְנִחְשָׂא וְיַמְעַבֵּד עַל מִצְדָּמָא אַרְבַּע עֲזָקוֹ דְנִחְשָׂא עַל אַרְבַּע סְטִירוּהִי:

כ"י • מִכְבָּר • לְשׁוֹן כְּבֶרֶה, שְׁקוּרִין קְרִיבֵל"ש, כְּמִין לְבוּשׁ עָשׂוּי לוֹ לְמִזְבֵּחַ, עָשׂוּי חוּרִין חוּרִין כְּמִין רֶשֶׁת. וּמִקְרָא זֶה מִסֵּרס, וְכֵה פְתָרְגוֹ: וְעָשִׂיתָ לוֹ מִכְבָּר נְחֹשֶׁת מַעֲשֵׂה רֶשֶׁת. אֲבָן עוֹרָא

(ה) וְנִתְתָּה אֹתָהּ תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה וְהִיתָה הָרֶשֶׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ: הַיְתָתָהּ יְתֵה תַּחַת סוֹכְבֵי מִדְּבָחָא מְלַרְע וְיִתְהִי מִצְדָּמָא עַד פְּלָגוֹת מִדְּבָחָא:

כ"י • כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ • סוֹכְב. כָּל דְּכָר הַמְקִיף סָבִיב בְּעֵגוּל קְרוּי כַּרְכַּב, כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינוּ בִּ"הַכֵּל שׁוֹחֲטִין": 'אֵלוֹ הֵן גְּלָמֵי כָּלִי עֵץ: כָּל שְׁעִתִּיד לְשׁוֹף... וְלִכְרַכְבִּי, וְהוּא כְּמוֹ שְׁעוּשִׁין חֲרִיצִין עֲגָלִין בְּקִרְשֵׁי דְפָגִי הַתְּבוֹת וְסַפְסָלֵי הָעֵץ. אַף לְמִזְבֵּחַ עָשָׂה חֲרִיץ סָבִיבו, וְהָיָה רַחְבּוֹ אִמָּה בְּדָפְנוֹ לְנוֹי, וְהוּא לְסוֹף שֶׁלֹּשׁ (סְפָרִים אַחֲרִים שש) אֲמוֹת שֶׁל גָּבְהוֹ, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר: 'גָּבְהוֹ פִּי שְׁנַיִם כְּאַרְכּוֹ'. הָא, מָה אֲנִי מְקַיֵּם: "וְשִׁלַּשׁ אֲמוֹת קִמְתּוֹ"? מִשְׁפַּת סוֹכְב וּלְמַעַלָּה, אֲבָל סוֹכְב לְהַלּוֹף הַפְּהִנִים לֹא הָיָה לְמִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת, אֲלָא עַל רֹאשׁוֹ לְפָנִים מִקְרָנוֹתָיו. וְכֵן שְׁנִינוּ בְּזִבְחִים: 'אֵיזָהוּ כַּרְכַּב? בֵּין קֶרֶן לְקֶרֶן, וְהָיָה רַחֲב אִמָּה, וּלְפָנִים מִהֵן אִמָּה שֶׁל הַלּוֹף רִגְלֵי הַפְּהִנִים, וְשִׁתֵּי אֲמוֹת הִלְלוּ קְרוּיִים כַּרְכַּב. וְדִקְדָּקְנוּ שָׁם, וְהִכְתִּיב: "תַּחַת כַּרְכַּב הַמִּזְבֵּחַ מִלְמַטָּה" לְמַדְנוּ, שֶׁהַכַּרְכַּב בְּדָפְנוֹ הוּא וְלְבוּשׁ הַמִּכְבָּר תַּחְתָּיו? וְתַרְץ הַמִּתְרָץ: 'תְּרִי הוּא, חֵד לְנוֹי וְחֵד לְכַתְּנִים דִּלָּא יִשְׁתַּרְגֵּוּ. זֶה שֶׁבִּדְפָן לְנוֹי הָיָה, וּמִתְחַתָּיו הִלְבִּישׁוּ הַמִּכְבָּר וְהִגִּיעַ רַחְבּוֹ עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ. נִמְצָא, שֶׁהַמִּכְבָּר רַחֲב אִמָּה, וְהוּא הָיָה סִמֵּן לְחֲצֵי גָבְהוֹ, לְהַבְדִּיל בֵּין דָּמִים הַעֲלִיּוֹנִים לְדָמִים הַתַּחְתּוֹנִים, וּכְנִידוֹ עָשׂוּי לְמִזְבֵּחַ בֵּית עוֹלָמִים דְּגִמַּת חוּט הַסִּקְרָא בְּאִמְצָעוֹ, וְכִבֵּשׁ שֶׁהָיוּ עוֹלִין בּוֹ. אַף עַל פִּי שֶׁלֹּא פָּרְשׁוּ בְּעֵינֵן זֶה, כָּבֵר שֶׁמַּעֲנוּ בִּפְרֹשֶׁת "מִזְבֵּחַ אֲדָמָה תַעֲשֶׂה-לִּי" "וְלֹא תַעֲלֶה בְּמַעֲלֹת", לֹא תַעֲשֶׂה לוֹ מַעֲלֹת בְּכִבֵּשׁ שֶׁלוֹ, אֲלָא כִבֵּשׁ חֶלֶק. לְמַדְנוּ, שֶׁהָיָה לוֹ כִבֵּשׁ, כִּי שְׁנִינוּ בְּמִכְלִילָתָא. וּמִזְבֵּחַ אֲדָמָה, הוּא מִזְבֵּחַ הַנְּחֹשֶׁת שֶׁהָיוּ מְמַלְאִין חֲלָלוֹ אֲדָמָה בְּמִקּוֹם חֲנִיתָן, וְהַכִּבֵּשׁ הָיָה בְּרוֹם הַמִּזְבֵּחַ, מְבָדֵל מִן הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּא חוּט הַשְּׁעֶרָה, וְרִגְלָיו מְגִיעִין עַד אִמָּה סְמוּךְ לְקַלְעֵי הַחֲצָר שֶׁבְּדָרוֹם, כְּדִבְרֵי הָאוֹמֵר י' אֲמוֹת קוֹמְתוֹ. וְלִדְבְּרֵי הָאוֹמֵר: דְּבָרִים כִּכְתָּב: "וְשִׁלַּשׁ אֲמוֹת קוֹמְתוֹ", לֹא הָיָה אֲרָף הַכִּבֵּשׁ אֲלָא י' אֲמוֹת, כִּי מִצְאָתִי בְּמִשְׁנַת מ"ט מְדוּת, וְזֶה שֶׁהָיָה מְבָדֵל מִן הַמִּזְבֵּחַ מִלֵּא הַחוּט, בְּמִסְכַּת זִבְחִים לְמַדְנִיָּה מִן הַמִּקְרָא. אֲבָן עוֹרָא

(ו) וְעָשִׂיתָ בְּדִים לְמִזְבֵּחַ בְּדֵי עֲצֵי שִׁטִּים וְצִפִּיתָ אֹתָם נְחֹשֶׁת: וְיַמְעַבֵּד אֲרִיסָא אֲרִיסָא לְמִדְּבָחָא אֲרִיסָא דְאֵעִי שְׁטִין וְיַמְעַבֵּד יְתֵהוּן נְחֹשֶׁת:

אֲבָן עוֹרָא עַל הַתּוֹרָה

ג וְטַעַם לְדַשְׁנו. לְהַסִּיר הַדִּשְׁן מִמֶּנּוּ. שֶׁהוּא הַכְּבֵד הַדְּגוּשׁ. וְהוּא מְגוֹרֶת מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לְחִמּוֹ: וְיַעֲזִי. כְּמוֹ וְיַעֲזָה בְּרַד. וְלִמְ"ד לְכָל בָּלִי, נוֹסֵף. כְּמוֹ לִמֵּן הַיּוֹם אֲשֶׁר יִסַּד בֵּית ה':

ד מִכְבָּר. כְּמוֹ כְּבֶרֶה: וְנִחְשָׂת דְּבָק. כְּאִילוֹ כְּתוּב, מִכְבָּר נְחֹשֶׁת כְּמַעֲשֵׂה רֶשֶׁת: ה וּמִלֵּת כַּרְכַּב. אֵין רַע לוֹ בְּמִקּוֹם אַחֵר:

(ו) וְהוֹבִיָּא אֶת־בְּדִיּוֹ בַּטְּבַעַת וְהָיוּ הַבָּדִים עַל־שְׁתֵּי צִלְעוֹת הַמִּזְבֵּחַ בַּשָּׂאת אֹתוֹ:

ה"י • בַּטְּבַעַת • בְּאַרְבַּע טְבַעוֹת שֶׁנַּעֲשׂוּ לַמִּכְבָּר.

(ח) נָבוֹב לַחַת תַּעֲשֶׂה אֹתוֹ בְּאֶשֶׁר הָרָאָה אֶתְךָ בַּחֵר בֶּן יַעֲשִׂיו:

ה"י • נָבוֹב לַחַת • כְּתִירוֹמוֹ: חֲלִיל לוֹחִי. לוֹחוֹת עָצִי שָׁשִׁים מִכָּל צֶדֶד, וְהַחֲלָל בְּאֶמְצַע, וְלֹא יֵהָא כְּלוּ עֵץ אֶחָד, שֶׁיֵּהָא עָבִיו ה' אֲמוֹת עַל ה' אֲמוֹת כְּמִין סָדֵן. אבן עזרא

♦ שבת קודש ו' אדר ♦

(ט) וַעֲשִׂיתָ אֵת חֲצֵר הַמִּשְׁכָּן לַפֶּאֱת נֹגַב־תֵּימָנָה קִלְעִים לַחֲצֵר שֵׁשׁ מִשְׁוֹר מֵאָה בְּאֵמָה אֶרְךָ לַפֶּאֱת הָאֶחָת:

ה"י • קִלְעִים • עֲשׂוּיִין כְּמִין קִלְעֵי סְפִינָה, נִקְבִּים נִקְבִּים, מַעֲשֶׂה קִלְעָה וְלֹא מַעֲשֶׂה אוּרֵג, וְתִרְגוּמוֹ סָרְדִין כְּתִירוֹמוֹ שֶׁל מִכְבָּר, הַמִּתְרַגֵּם סָרְדָא, לְפִי שֶׁהֵן מְגַקְבִּין כְּכִבְרָה. לַפֶּאֱת הָאֶחָת • כָּל הָרוּחַ קְרוֹי פֶּאֶה. אבן עזרא

(י) וַעֲמֻדָיו עֲשִׂיִּים וְאַדְנִיָּהֶם עֲשִׂיִּים נְחֹשֶׁת וְוֵי הָעֲמֻדִים וְחֲשֻקֵּיהֶם כֶּסֶף:

ה"י • וַעֲמֻדָיו עֲשִׂיִּים • חֲמֵשׁ אֲמוֹת בֵּין עַמּוּד לַעֲמוּד. וְאַדְנִיָּהֶם • שֶׁל הָעֲמֻדִים נְחֹשֶׁת. הָאֲדָנִים יוֹשְׁבִים עַל הָאֶרֶץ וְהָעֲמֻדִים תְּקִיעִין לְתוֹכָן. הִיָּה עוֹשֶׂה כְּמִין קִנְדָּסִין שְׁקוֹרִין פִּלָּא"ש, אֶרְכָּן ו' טַפְחִים וְרַחְכָּן ג', וְטַבַּעַת נְחֹשֶׁת קְבוּעָה בּוֹ בְּאֶמְצַעוֹ, וְכוּרְךָ שְׁפַת הַקֶּלַע סְבִיבּוֹ בְּמִיתָרִים כְּנָגֵד כָּל עַמּוּד וַעֲמוּד, וְתוֹלָה הַקִּנְדָּס דֶּרֶךְ טַבַּעַתוֹ בְּאוֹנֵק־לִיּוֹת שֶׁבַע עֲשָׂרִי כְּמִין י"ו, רֹאשׁוֹ זָקוּף לְמַעַלָּה וְרֹאשׁוֹ אֶחָד תְּקוּעַ בַּעֲמוּד, כְּאוֹתָן שֶׁעוֹשִׂין לְהַצִּיב דְּלִתוֹת, שְׁקוֹרִין גּוֹנִזִּי"ש, וְרַחֵב הַקֶּלַע תְּלוּי מְלֻמָּטָה וְהִיא קוֹמַת מַחְצוֹת הַחֲצָר. וְוֵי הָעֲמֻדִים • הֵם הָאוֹנֵק־לִיּוֹת. וְחֲשֻקֵּיהֶם • מְקַפִּין הָיוּ הָעֲמֻדִים בְּחוּטֵי כֶסֶף סְבִיב, וְאַיִנִּי יוֹדַע, אִם עַל פְּנֵי כָלָן, אִם בְּרֹאשׁם וְאִם בְּאֶמְצַעֲם, אֵךְ יוֹדַע אֲנִי שֶׁחֲשׂוּק לְשׁוֹן חֲגוּרָה, שֶׁכֶּךָ מְצִינּוּ בְּפִלְגָּשׁ בְּגִבָּעָה: (שׁוּפְטִים יט) "וַעֲמֹ צֶמֶד חֲמוּרִים חֲבוּשִׁים", תִּרְגוּמוֹ: חֲשׂוּקִים.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּחַ עַמ' 41)

וַעֲמֻדָיו עֲשִׂיִּים (כז, י) צִרְיָה עֵינִן גְּדוּל, שֶׁסֶתֶם הַכְּתוּב וְלֹא פָּרַשׁ מִמָּה נַעֲשׂוּ הָעֲמֻדִים (עֲתָה רְאִיתִי שֶׁהִקְשָׁה כֵּן בְּתוֹסְפוֹת הַרִיב"א וַעֲמֻדָיו עֲשִׂיִּים). וְתַמָּה עוֹד יוֹתֵר מִה שֶׁלֹּא נִזְכָּר, וְאַפִּילוּ בְּרַמְזִי, הַקּוֹנְדָּסִין. וְרַשִׁי" מְבִיאֵם בְּפִשְׁטוֹת וּמְפָרֵשׁ "כְּמִין קוֹנְדָּסִין שְׁקוֹרִין פִּלָּא"ש", וְתוֹ! וְרֹאָה רַשִׁי" עֲרוּבִין לֵד, ב: קוֹנְדָס, פִּלָּא בְּלַע"ז, וְאַיִנִּים מְחַבְּרִים. אבן עזרא

אבן עזרא על התורה

שֶׁהוּא סוּף נְטוֹת הַשָּׁמַשׁ לַצָּפוֹן. וְכִכָּה נִגְבָּה תֵּימָנָה דְרוֹם: מְגוּרָתָהּ. מְגוּרָתָהּ יָמִין, צָפוֹן וְיָמִין אֶתָּה בְּרֹאשׁ: י וּמִלֵּת חֲשׂוּקֵיהֶם. דְּבוּקֵיהֶם. כִּי תָנוּסִים יִדְבְּקוּ אֶל הָעֲמֻדִים. כִּי וְתִדְבֵּק נִפְשׁוֹ, כְּמוֹ חֲשֻקָּה נִפְשׁוֹ:

רק הנשיאים לבדם: ט וַעֲשִׂיתָ. מְצִאֲנוּ כְּתוּב, קִדְמָה מְזֻרָה. וְיִדְעֻנוּ כִּי רֹאשֵׁי הַמְּזֻרָחִים שֶׁלֶשָׁה, הָאֶחָת כְּנָגֵד נְקוּדוֹת רֹאשׁ מִזֵּל גְּדִי, שֶׁהוּא סוּף נְטוֹת הַשָּׁמַשׁ בְּפֶאֱת דְרוֹם. וְהַשְּׁנִי כְּנָגֵד הַקוֹ הַשְּׁנִי, שֶׁהוּא רֹאשׁ טֶלָה וּמֵאֲזֵנִים. וְהַשְּׁלִישִׁי כְּנָגֵד רֹאשׁ סִרְטוֹן.

ח וּמִלֵּת נָבוֹב לֹחוֹת. כְּתִירוֹמוֹס אֶרְמִית. וְכְמוֹהוּ, וְאִישׁ נָבוֹב יִלְכֵּב. שֶׁהוּא רִיק כְּלִי לָכֵב. עַל דֶּרֶךְ הָאוֹמְרִים, רֹאשׁ כְּלִי מוֹת. וְהִנֵּה לֹא הַזְכִּיר הַכִּיּוֹר, כִּי לֹא נַעֲשֶׂה מְנוּבָת כָּל יִשְׂרָאֵל בַּקְּדוּשָׁה הַנִּשְׁמָה לְבָדָם. עַל כֵּן הַזְכִּירוֹ עִם פֶּרֶשׁ הַבְּשָׁמִים, שֶׁכֵּל יִשְׂרָאֵל לֹא הִבִּיאֻם

יא וכן לרוח צפונא בארפא סרדין מאה
ארפא ועמודיה עשרין וסמכיהון עשרין
נחשא ווי עמודיא וכבושיהון דכסף:

(יא) וכן לפאת צפון בארד קלעים מאה ארד ועמודיו
עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמודים וחשקיהם
בסף:

יב ופותיא דדרתא לרוח מערבא סרדין
חמשין אמין עמודיהון עשרא וסמכיהון
עשרא:

(יב) ורחב החצר לפאת ים קלעים חמשים אמה
עמודיהם עשרה ואדניהם עשרה: אבן עזרא

יג ופותיא דדרתא לרוח קדומא מדינחא
חמשין אמין:

(יג) ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה:

כ"א לפאת קדמה מזרחה • פני המזרח קרוי קדם, לשון פנים. אחר, לשון אחרים. לפיכך, המזרח קרוי
קדם שהוא פנים, ומערב קרוי אחר, כמה דאת אמר: (דברים יא) "הים האחרון", זמא מערבא. חמשים אמה •
אותן חמשים אמה לא היו סתומים כלם בקלעים, לפי ששם הפתח, אלא ט"ו אמה קלעים לכתף הפתח מכאן
וכן לכתף השנית. נשאר רחב חלל הפתח בנתיים כ' אמה, וזהו שנאמר: "ולשער החצר מסך עשרים אמה",
וילון למסך כנגד הפתח כ' אמה ארד, כרחב הפתח.

יד וחמש עשרה אמין סרדין לעברא
עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

(יד) וחמש עשרה אמה קלעים לפתח עמודיהם שלשה
ואדניהם שלשה:

כ"ב עמודיהם שלשה • חמש אמות בין עמוד לעמוד, בין עמוד שבראש הדרום העומד במקצוע דרומית
מזרחית עד עמוד שהוא מן הג' שבמזרח ה' אמות, ומכאן לשני חמש אמות, ומן השני לשלישי חמש אמות,
וכן לפתח השנית, וארבעה עמודים למסך, הרי י' עמודים למזרח כנגד י' למערב.

טו ולעברא תנינא חמש עשרה סרדין
עמודיהון תלתא וסמכיהון תלתא:

(טו) ולפתח השנית חמש עשרה קלעים עמודיהם
שלשה ואדניהם שלשה:

טז ולתרע דרתא פדסא עשרין אמין תכלא
וארגנא וצבע זהורי ובוץ שזיר עובד ציר
עמודיהון ארבעא וסמכיהון ארבעא:

(טז) ולשער החצר מסך • עשרים אמה תכלת וארגמן
ותולעת שני ושש משור מעשה רקם עמודיהם ארבעה
ואדניהם ארבעה:

יז כל עמודי דרתא סחור סחור מכבשין כסף
ווייהון כסף וסמכיהון נחשא:

(יז) כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף ווייהם כסף
ואדניהם נחשת:

כ"ג כל עמודי החצר סביב וגו' • לפי שלא פרש ווין וחשוקים ואדני נחשת אלא לצפון ולדרום, אבל
למזרח ולמערב לא נאמר ווין, וחשוקים ואדני נחשת. לכה, בא ולמד כאן.

יח ארפא דדרתא מאה באמין ופותיא
חמשין בחמשין ורומא חמש אמין דבוץ
שזיר וסמכיהון נחשא:

(יח) ארד החצר מאה באמה ורחב • חמשים בחמשים
ורקמה חמש אמות שש משור ואדניהם נחשת:

כ"ד ארד החצר • הצפון והדרום, שמן המזרח למערב מאה באמה. ורחב חמשים בחמשים • חצר שבמזרח
היתה מרבעת חמשים על חמשים, שהמשכן ארכו שלשים ורחבו עשר. העמיד מזרח פתחו בשפת חמשים

שיעור יומי לשבת קודש ו' אדר ושנים מקרא ואחד תרגום – כז – פרשת תרומה
מז
החיצונים של ארץ החצר. נמצא, כלו בחמשים הפנמיים, וכלה ארכו לסוף ל'. נמצאו, כ' אמה רוח לאחוריו
בין הקלעים שבמערב ליריעות של אחורי המשכן, ורחב המשכן עשר אמות באמצע רחב החצר. נמצאו לו,
עשרים אמה רוח לצפון ולדרום מן קלעי החצר ליריעות המשכן, וכן למערב, וחמשים על חמשים, חצר לפניו
(עירובין כג). וקמה חמש אמות • גבה מחצות החצר, והוא רחב הקלעים. ואדניהם נחשת • להביא אדני המסך,
שלא תאמר: לא נאמרו אדני נחשת אלא לעמודי הקלעים, אבל אדני המסך של מין אחר היו, כך נראה
בעיני, שלכך חזר ושנאן.

(יט) לכל בלי המשכן בכל עבודתו וכל יתדותיו
סבוחי וכל סבי דדחתא נחשא: ס ס ס
וכל יתדת החצר נחשת:

ה"ל לכל בלי המשכן • שהיו צריכין להקמתו ולהורדתו, כגון: מקבות לתקע יתדות ועמודים. יתדת •
כמין נגרי נחשת עשוין ליריעות האהל ולקלעי החצר, קשורים במיתרים סביב סביב בשפוליהן, כדי שלא
תהא הרוח מגביהתן. ואיני יודע אם תחובין בארץ, או קשורין ותלוין, וכבדן מכביד שפולי היריעות שלא
יגועו ברוח. ואומר אני, ששמן מוכיח עליהם שהם תקועין בארץ, לכן נקראו יתדות, ומקרא זה מסייעני
(שעיה לג) "אהל בל-יצען בל-יסע יתדותיו לנצח":

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 1 עמ' 166).

ואיני יודע אם תחובין בארץ או קשורין ותלוין (רש"י כז, יט) לספק זה יש גם נפקא מינה להלכה. דהנה, מלאכת בגין אסורה
בשבת מן התורה רק בבגין של קבע, ומאחר שכל מלאכות שבת נלמדות ממלאכת המשכן, נקבע הגדר של 'בגין קבע' על פי
בגין המשכן. ולפי זה: לפי הצד הראשון, האסור של בגינת אהל בשבת מן התורה חל דוקא על בגינת אהל באופן של 'תחובין';
ואלו לפי הצד השני, די בכך שהאהל חזק ואינו מתנענע ברוח. **אבן עזרא**

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן. חסלת פרשת תרומה

הפטרה לפרשת תרומה גרפסה בעמ' קע

אבן עזרא על התורה

בחמשים מצדי החצר, כי לא כפל האורך על
יט לכל. טעם לכל בלי המשכן, כל הכלים
שהם לצורך המשכן, ויתדות האהל ויתדות
הרחב כמשפט:

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' ב

- הגמרא מבארת את נחיצות המציצה. שנינו במשנה: מוצצין וכו'.
אמר רב פפא, האי אומנא – אותו מוהל דלא מייין – שאינו מוצץ
מקום המילה, סכנה הוא לנימול ועבריו ליה – ומעבירים אותו
מתפקידו שלא ימול עוד. שואלת הגמרא: פשיטא – פשוט הדבר,
מדקא מחללי עליה שבתא – שהרי נאמר במשנה שבשבת מוצצים
את המילה, ומשמע שמחללים את השבת במציצה משום שסכנה
לחיי התינוק הוא, שהרי רק במקום סכנה מותר לחלל את השבת.
משיבה הגמרא: מהו דתימא – שמא תאמר שאין במציצה חילול
שבת משום דהאי דם מייפקר פקיד – הדם היוצא במציצה כנוס
באותו מקום ואינו בלוע בבשר, ואין במציצה משום עשיית חבורה,
ואין בזה חילול שבת ולכן התירו דבר זה ולא משום סכנה, ואם כן
מוהל שאינו מוצץ אינו מסכן את התינוק ואין צורך להעבירו. קא
משמע לן חבורי מיהבר – שהדם אינו כנוס אלא מחובר ובלוע
בבשר, ובמציצה נעשית חבורה ואף על פי כן הותרה בשבת כדי
שהתינוק לא יסתכן. ודומיא דאיספולגית וכמון – ויש להוכיח
שעושים המציצה משום סכנה, שהרי התנא שנה דין המציצה יחד
- עם דין הנחת איספולגית וכמון ללמדנו שדינים שוה, מה – כשם
שאיספולגית וכמון, כי לא עקיד – אם אינו מניח על המכה סכנה
הוא, אף הקא נמי – גם המציצה כי לא עקיד – אם אינו עושה
אותה, סכנה הוא לנימול ולכן מותר למצוץ בשבת.
הגמרא מביאה תרופות שונות שהיו משתמשים בהם בזמן הגמרא.
שנינו במשנה: ונותנין עליה איספולגית – תחבשת. אמר אביי,
אמרה לי אם – האומנת שלי, איספולגיתא דכולהון ביבי – רטיה
שמועילה לכל הכאבים, זו המכילה שב מינאי תרפא – שבע מנות
של חלב, וחדא קורא – ומנה אחת של שעווה. רבא אמר, הרטיה
המועילה לכל הכאבים, היא זו המכילה קורא – שעווה, וקולבא
(רישניא) – ושרף לבן של עץ. דרשה רבא במחוזא – בדרשתו
במחוזא אמר רבא רפואה זו, קרעניהו פני מניומי אסיה למנייהו –
קרעו בני מניומי הרופא את בגדיהם על שרבא גילה את התרופה
הזאת. אמר להו רבא, שביקי לבו חדא – השארתי לכם תרופה אחת,
דאמר שמואל, האי מאן דמשי אפיה ולא נגיב טובא – מי שרוחץ
פניו ואינו מנגבם כראוי, נקטרו ליה

שיעורי תהלים לשבוע פרשת תרומה

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת בתקפה עומדת, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - ל' שבט פרק כ, מפרק קמה עד סוף פרק קנ	יום רביעי - ג' אדר מפרק יח עד סוף פרק כב
יום שני - א' אדר פרק כ, מפרק א עד סוף פרק ט	יום חמישי - ד' אדר מפרק כג עד סוף פרק כח
יום שלישי - ב' אדר מפרק י עד סוף פרק יז	יום שישי - ה' אדר מפרק כט עד סוף פרק לד
שבת קודש - ו' אדר פרק כ מפרק לה עד סוף פרק לח	

יום ראשון ל' שבט

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 72, וגם מי שהוא נקי... עד עמ' לז, באריכות.

ליקוטי אמרים

שנתונה כל כולה לרצונו של הרוכב עליה, כך גם כשרוצים לומר
על מישוה שהוא מסור כולו ובטל לקדושה – אומרים שהוא
"מרכבה" לקדושה. וכך גם בצד ההפכי. על כל פנים, הרי, גם
כשאנו מוצא עבירות בעצמו, הוא בכל זאת יכול להגיע ל"לב
נשבר", עלידי שיעשה
חשבון נפשו מכל
מחשבותיו, דיבוריו ומעשיו,
שבסיכמו ימצא שלא כולם
היו מצד הקדושה. ואם הם
לא היו מצד הקדושה – הרי
שהם היו מצד ה"סטרא
אחרא". הרי – שהוא היה אז
"מרכבה" לטומאה ול"סטרא
אחרא". עוד ישים אל לבו,
– כדי להגיע ל"לב נשבר",
רב חלומותיו – שכן, יותר
ממה שאדם יכול ללמוד על
מצבו האמיתי מהזמן שהוא
ער – הוא יכול ללמוד אותו
מחלומותיו בשעת השינה,
שהם הבל ורעות רוח¹⁷, –
וכל כך למד: משהו שיש
נפשו עולה למעלה, –
בשעת השינה, וכמו
שכתוב¹⁸: "מי יעלה בחר
ה', נקי כפים וגו'", –
ואילו, מי שאינו נקי כפים וכו', אין נפשו עולה למעלה בשעת
השינה. מי שנפשו עולה למעלה בשעת השינה – חלומותיו נעלים
יותר; מגלים לו והוא רואה ענינים שלמעלה, היינו עניני תורה
וקדושה. ואילו חלומותיו הוא הם הבל ורעות רוח. ו"איננו סמריין
בישין אתניין ומתדבקין ביה" – ואותם צדי הרע באים ומתדבקים
בו, ומודיעין ליה בחלמא מלין דעלמא וכו', – ומודיעים לו
בחלום דברי חולין וכדומה, ולזמנין דחייבין ביה ואחזיאו ליה מלי
שקר – ולפעמים הם צוחקים ממנו ומראים לו דברי שקר, וצערין
ליה בחלמיה כו', – ומצעים אותו בחלום, וכפי שמסיים שם
ב"וזהר", אפשרי הדבר שגם יטמאו אותו רחמנא ליצלן, אלא שכאן
הרי מדובר אודות "בינוני", שבו לא שייך דבר זה, כמו שכתוב
בזהר ויקרא [דף כה עמוד א ועמוד ב], עין שם באריכות. –
הרי שמחלומותיו הוא יכול ללמוד על מצבו האמיתי, ועל ידי כך –
יבוא ל"לב נשבר" – אף שאין ביכולתו למצוא בעצמו עבירות
חמורות – גם לא בעבר. ועליו להגיע ל"לב נשבר", כדי לשבור את
רוח ה"סטרא אחרא" שבו, המגביהה עצמה לעומת אור הקדושה
של נפשו האלקית, ואינה נותנת לאור הנשמה להאיר בגופו.

וגם מי שהוא נקי מחטאות נעורים חמורים – הרי כדי להגיע
ל"לב נשבר", ישים אל לבו לקיים מאמר זה הקדוש¹⁵, להיות
מ"מארי דהשפנא", – מבעלי החשבון, כמו שבעל עסק עורך
חשבון רווחיו והפסדיו, שחשבון זה נוגע לו ביותר; לא כמו שכיר,
שהדבר אינו נוגע לו כל כך,
דהיינו לעשות חשבון עם
נפשו, מכל המחשבות
והדיבורים והמעשים
שחלפו ועברו מיום היותו
עד היום הזה, אם היו
בם מצד הקדושה, או
מצד הטומאה רחמנא
ליצלן, דהיינו – צד הטומאה
אין משמעו עבירות דוקא,
אלא כל המחשבות
והדיבורים והמעשים אשר
לא לה' המה ולרצונו
ולעבודתו, – שכן, גם אם
אין הם ענינים של עבירה,
עצם העובדה שאין
מחשבות, דיבורים ומעשים
אלה לשם ענינים של
קדושה – הרי הם מצד
הטומאה. שהוא פרוש לשון
"סמרא אחרא", בנזק
לעיל [בפרק ו]. –
שמשמעות הביטוי "סטרא אחרא" היא – צד אחר, לא צד הקדושה;
אם המחשבות שהוא חושב, הדיבורים שהוא מדבר והמעשים שהוא
עושה, אין בהם ענין של קדושה – הרי הם צד הטומאה והקליפה,
(גם אם אינם עבירות ממש). ומודעת זאת, – וידוע הדבר, כי כל
עת שהאדם מחשב – חושב, מחשבות קדושות – נעשה מרכבה
בעת זו להיכלות הקדושה, שממנה משפעות מחשבות הללו. –
כשאדם חושב מחשבות שיש להן זיקה לאהבת ה', הוא מקבל אז
השפעה מ"היכל האהבה" שלמעלה; כשהוא חושב מחשבות שיש
להן שייכות ליראת ה', הוא מקבל אז השפעה מ"היכל היראה"
שלמעלה, וכך הלאה; וכן להפך – כשהוא חושב מחשבות שלא
מן הקדושה, נעשה מרכבה טמאה בעת זו להיכלות הטמאה,
שממנה משפעות – ומקבלות חיות, כל מחשבות רעות, וכן
בדבור ומעשה. – שבשעה שהוא מדבר או עושה מעשים של
קדושה, הוא נעשה "מרכבה" ומקבל השפעה וחיות מהיכלות
הקדושה. כך גם להיפך, כשהוא מדבר או עושה מעשים של "סטרא
אחרא", הוא נעשה "מרכבה" להיכלות הטומאה. כבר הוסבר
בפרקים הקודמים¹⁶, שהמושג "מרכבה" משמעו, כמו מרכבה

יום שני א' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לו, והנה כל מה... עד עמ' 74, כל העבודה.

ליקוטי אמרים

1 והנה, כל מה שיאריך בעניינים אלו במחשבתו וגם בעיונו
2 בספרים, – הדנים בעניינים הגורמים "לב נשבר", להיות לבו נשבר
3 בקרב, ו"נכזה בעיניו נמאם" כפתוב, בתכלית המאוס,
4 ולמאם חייו ממש – שחיו נמאסים עליו בחשבו על מצבו הרוחני,
5 הרי כזה ממאם ומכזה
6 הסטרא אחרא ומשפילה
7 לעפר, ומורידה מגדולתה
8 וגסות רוחה ונבחותה,
9 שמגביה את עצמה על
10 אור קדשת נפש האלהית
11 להחשיך אורה. – של
12 הנפש האלקית. שכן כאמור,
13 ב"בינוני" האדם שבו, הוא
14 הנפש הבהמית שמן
15 הקליפה, ועלידי שלבו
16 נשבר בקרב, נשברת
17 ה"סטרא אחרא". ברם, עד
18 כאן דובר על השפלת
19 ה"סטרא אחרא" באמצעות
20 "חשבונות", על-ידי שהוא
21 ישבור את עצמו ויגיע ל"לב
22 נשבר". להלן יוסבר אופן
23 עבודה של השפלת ה"סטרא
24 אחרא", על-ידי שירעים על
25 נפשו הבהמית ויצרו הרע,
26 מבלי להיכנס לחשבונות על
27 מעמדו ומצבו. וגם ירעים
28 עליה – על ה"סטרא
29 אחרא", בקול רעש ורגז
30 להשפילה, כמאמר
31 רז"ל¹⁹: "לעולם ירגזו אדם יצר טוב על יצר הרע, שנאמר²⁰:
32 רגזו וגו'", – ואל תחטאו. דהיינו לרגז על נפש הבהמית, שהיא
33 יצרו הרע, בקול רעש ורגז במחשבתו, לומר לו: – ליצר הרע:
34 אתה רע ורשע ומשקץ ומתעב ומגול וכו', בכל השמות
35 שקראו לו – ליצר הרע²¹, חכמינו ז"ל, באמת – שהאמת היא
36 אכן כך, כמו כל השמות שקראו חכמינו ז"ל ליצר הרע. כ"ק רבינו
37 עומד על המלה "באמת" ושואל: "לפ"ז צ"ע מאי קמ"ז? ואומר:
38 "כנראה הפי' שהתיבות ככל... ז"ל הם מאמר המוסגר. לומר לו אתה
39 הרע באמת ורשע באמת כו' ודלא (כבשרשו) הזונה בסוף הפרק –
40 וזה מוכרח להצלחת הביטוש". עד מתי תסתיר לפני²² אוריאל²³
41 סוף ברוך-הוא, הממלא כל עלמין, – הממלא את כל העולמות,

42 אין הוא מתכוון כאן לבחינת "ממלא כל עלמין", כמו במקומות
43 אחרים, אלא – אור אין סוף הנמצא בכל העולמות, היה הנה ויהיה
44 בשעה, גם במקום זה שאני עליו, כמו שהיה אור אין-סוף
45 ברוך-הוא לבדו קדם שנברא העולם, פלי שום שנוי, כמו
46 שכתוב²³: "אני ה' לא
47 שנית", – שאין בו, כביכול,
48 שום שינוי מלפני בריאת
49 העולם ועד לאחר בריאת
50 העולם, כי הוא – אור אין
51 סוף, למעלה מהזמן וכו', –
52 הרי שלא שייך בו שינוי
53 הנובע מהזמן, מלפני
54 הבריאה ללאחרי הבריאה,
55 ואיתה – היצר הרע, מגול
56 וכו' מכחיש האמת
57 הנראה לעינים, דכלא
58 קמיה כלל ממש באמת,
59 – שהכל לגבי הקב"ה –
60 כאפס ממש באמת, בבהינת
61 ראיה חושית. – דבר
62 שיכולים לראות אותו
63 במוחש. שבמחשבות
64 האמורות, של רעש ורגז על
65 הנפש הבהמית והיצר הרע,
66 יצליח להשפילה מגבהותה
67 כנגד אור הקדושה של
68 הנפש האלקית, וייקלט בו
69 אור הנשמה. והנה, על ידי
70 זה – שיגיע לשפלות ול"לב
71 נשבר" – שבכך, ישבור את
72 רוח ה"סטרא אחרא", יועיל לנפשו האלהית, להאיר עיניה
73 באמת, – לראות, יחוד אור אין-סוף – ההתאחדות של אור אין
74 סוף שהוא יחיד ומיוחד, אחרי הבריאה כמו לפני הבריאה – תראה
75 זאת הנפש האלקית, בראיה חושית, – כאילו ראה זאת בעיניו
76 ממש, ולא בתינת שמיעה והבנה לבדה, – כלומר: ענין האחדות,
77 מה שאור אין סוף יחיד ומיוחד, יהיה מקובל עליו באותה מדת אמת,
78 כאילו ראה זאת ממש בעיניו, ולא מתוך הבנת שכלו בלבד, כמו
79 שנתבאר במקום אחר, שהוא שרש כל העבודה. – שכן, ההבנה
80 משפיעה על הרצון והתשוקה לאלקות בלבד, ואילו ההכרה
81 באלקות בצורה של ראיה חושית – משפיעה להתבטלות
82 ולהתמסרות שזן למעלה מרצון ותשוקה.

19. ברכות ה, א. 20. תהלים ד, ה. 21. ראה קידושין ל, א. 22. לפני – ל' בחיריק, פ' בשבא, נ' בצירי – כך אמר כ"ק אדמו"ר מוהריי"צ נ"ע במאמר "שופטים ושוטרים" בשנת תרצ"ט. 23. מלאכי ג, ו.

יום שלישי ב' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 74, והטעם לפי שבאמת... עד עמ' לח, בזה"ק:

ליקוטי אמרים

ה"סטרא אחרא" המנסה להגביה את עצמה ולהסתיר על אלקות
וקדושה; דחינו שפסירה מממשלתה ויכלתה, ומסלק ממנה
הכח ורשות שנתן לה להגביה עצמה נגד אור קדשת נפש
האלהית, ואזי - כשנטלים מה"סטרא אחרא" את הכוח ואת
הרשות להתנגד לקדושה,
ממילא - היא, במלה
ונדחית כבטול החשך -
ממילא, מפני אור הנשמי.
- הרי, שעל-ידי שהוא
משפיל את עצמו ושובר את
לבו - ניטל ממילא הכוח
מה"סטרא אחרא" להסתיר
ולהפריע לנפש האלקית
בעבודתה את ה'. וכמו
שמצינו דבר זה מפרש
בתורה גבי מרגלים,
שמתחלה אמרו: "כי חזק
הוא ממנו"²⁷ - "אל תקרי
ממנו כו", - חכמינו ז"ל
אומרים²⁸, שהמרגלים
התכוונו לא רק "ממנו" -
מאתנו, אלא "ממנו" - בגוף
שלישי, מהקב"ה כביכול,
שלא האמינו ביכלת ה', -
להכניסם לארץ ישראל,
ואחר כך חזרו ואמרו: "וה' לא
הענינו ועלינו וגו'²⁹; -
לארץ ישראל, כמו שאמר
הקב"ה - וימאן חזרה
ובאה להם האמונה
ביכלת ה' - לומר שהם
מוכנים ללכת לארץ
ישראל, אף שבתחילה לא
האמינו שזה בר ביצוע, הרי לא הראה להם משה עליו-
השלום שום אות ומופת על זה בינתיים, - שיביאו אותם
לאמונה ביכולת ה', רק שאמר להם³⁰ איך שקצף ה' עליהם
ונשבע שלא להביאם אל הארץ; ומה הועיל זה להם, אם לא
היו מאמינים ביכלת ה' - חס ושלום לבכש לא מלכיים³¹, -
שמשלו אז בארץ ישראל, ומפני זה לא רצו כלל לבכש לארץ?
אלא ודאי, מפני שישראל עצמן הם "מאמינים בני מאמינים",
- הם עצמם מאמינים תמיד בהקב"ה, בהיותם בני לאבות
מאמינים; וגם באותה שעה שאמרו "כי חזק הוא ממנו" - האמינו -
מצד נשמותיהם - בהקב"ה וביכולתו להביאם לארץ ישראל, רק
שהסטר' אחרא - שמן הנפש הבהמית, המלבשת בגופם הגביה

1 והטעם, - מדוע השפלות ושברון לב, מסייעים להסיר את טמטום
2 הלב, ולהביא לידי כך שיגיע לראיה חושית באלקות, לפי שבאמת
3 אין שום ממשות כלל בסטרא אחרא, שלכן נמשלה - ה"סטרא
4 אחרא", לחשך, שאין בו שום ממשות כלל, וממילא נדחה -
5 החושך, מפני האור, -
6 כשמכניסים אור במקום
7 מסיים - נדחה החושך
8 ממילא, מבלי להזדקק
9 למלחמה, כי מציאות
10 החושך אין בה ממשות כלל
11 - ומשמכניסים את האור,
12 נדחה החושך ממילא, וכן
13 - גם, הסטר' אחרא, אף
14 שיש בה חיות הרבה,
15 להחיות כל בעלי חיים
16 הטמאים ונפשות אמות
17 העולם, וגם נפש הבהמית
18 שב'ישראל בנזכר לעיל²⁴ -
19 שכל הדברים מקבלים
20 חיותם מה"סטרא אחרא" -
21 הרי, אף שיש ל"סטרא
22 אחרא" הרבה חיות להחיות
23 את כל הדברים, מפל-
24 מקום, הרי כל חיותה
25 אינה מצד עצמה חס-
26 ושלום, אלא מצד הקדשה
27 - שכן, קדושה מחיה את
28 הכל, וגם ה"סטרא אחרא"
29 מקבלת חיותה מן הקדושה,
30 בנזכר לעיל²⁵, ולכן היא -
31 ה"סטרא אחרא", במלה
32 לגמרי מפני הקדשה,
33 כבטול החשך מפני האור
34 הנשמי. - שכן, מאחר שכל חיותה נובעת מן הקדושה, היא ממילא
35 בטלה לקדושה, ואין בה שום ממשות כלל. רק שלגבי קדשת נפש
36 האלהית שבאדם, נתן לה הקדוש-ברוך-הוא רשות ויכלת
37 להגביה עצמה בנגדה, - כנגד קדושת הנפש האלקית, וזאת - כדי
38 שהאדם יתעורר להתגבר עליה, - על ה"סטרא אחרא",
39 להשפילה על ידי שפלות ונמיכת רוחו, ונבוה בעיניו נמאם.
40 - שעל ידי כך הוא משפיל וממאס את ה"סטרא אחרא".
41 ובאתערותא דלתתא - על-ידי ההתעוררות למטה, שהאדם
42 מתעורר להשפיל את ה"סטרא אחרא", אתערותא דלעילא, -
43 מתהווה התעוררות גם למעלה להוריד ולהשפיל את ה"סטרא
44 אחרא", לקיים מה שנאמר²⁶: "משם אורידך, נאם ה'", - את

שָׁכְרוֹ, – ועל-ידי שהאדם לא יתן לבלבל את דעתו ולהוליכו
שולל – יקבל יותר שכר, בַּפְּתוּי הַזֶּה לִבְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּשֶׁקֶר
וּמְרָקָה בְּרִשּׁוֹת הַמֶּלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁבְּתוֹב בּוֹהֵר הַקְדוּשָׁה: – משל
למלך השוכר זונה שתנסה לפתות את בנו ולהטותו מהדרך
הישרה, אבל כוונתו של
המלך בכך, היא: כדי
לגלות את חכמתו של בן
המלך, שאינו נותן להוליכו
שולל. הזונה עצמה גם כן
אינה רוצה באמת, שכן
המלך ישמע לדבריה, כי
היא הרי רוצה למלא את
רצון המלך. כך גם בנמשל:
ה"סטרא אחרא" עצמה
אינה רוצה שהאדם ישמע
בקולה ויעשה את ה"רע".
אין זה, אלא שזה התפקיד
שהוטל עליה, לנסות
לפתות את האדם, כדי
שיקבל יותר שכר בשלא
ישמע בקולה. אלא שדבר
זה הוא בדרגת ה"סטרא

אחרא" המשמשת כ"שורש" לנפש הבהמית וליצר הרע – היא,
אין בה שום ספיקות באמונה ואיננה רוצה שהאדם ייכשל על ידה.
ואילו כשהנפש הבהמית והיצר הרע נמצאים בגוף – הרי זה "רע"
אמיתי, שכוונתו היא להטות את האדם מן הדרך הישרה. במשל
הרי זה, כשהזונה אותה שכר המלך, ממנה במקומה זונה שניה
לתפקיד זה, והשניה ממנה זונה שלישית, וכך הלאה, עד
שהאחרונה מאבדת לחלוטין את כוונת המלך האמיתית, והיא
מתכוונת באמת להכשיל ולפתות את בן המלך. על כל פנים –
כל הספיקות באמונה אינן נובעות מהיהודי עצמו, ובני ישראל
מצד נשמתם – הם כולם מאמינים בני מאמינים. בקשר לאמור
בפרקנו זה, שה"אדם" בצדיקים הוא הנפש האלקית, וכל חיותם,
גם של גופם, היא מהנפש האלקית – מעניין להוסיף, שמהתענוג
הרוחני באלקות אפשר שתתוסף שמנונית בגוף האדם. מובא על
כך³⁵ שמעניית "אמן יהא שמ' רבא" נהיה גופו של הצדיק רבי
נחום מצ'רנובל – שמן. ענייה זו הסבה לו כל כך הרבה תענוג
וחיות, שגופו הגשמי נהיה שמן מכך.

עֲצָמָה עַל אוֹר קְדוּשַׁת נַפְשָׁם הָאֱלֹהִית בְּנִסּוֹת רוּחָהּ
וְנִבְהוּתָהּ, בְּחֻצָּפָה בְּלִי טַעַם וְדַעַת, – שהביא אותם לומר "כי
חזק הוא ממנו". וְלִבְנֵי מֶלֶךְ שֶׁקֶצֶף ה' עֲלֵיהֶם, וְהָרַעִים בְּקוֹל
רַעַשׁ וְרִגְזוֹ: – באמרו³²: "עַד מָתִי לַעֲדָה הָרַעַה הַזֹּאת וְגוֹ",

"בְּמִדְבָּר הַזֶּה יִפְּלוּ
פְּגִרֵיכֶם וְגוֹ", "אֲנִי ה'
דְּבַרְתִּי, אִם לֹא זֹאת
אֶעֱשֶׂה לְכָל הָעֵדָה הָרַעַה
הַזֹּאת וְגוֹ", – שכל אלה,
הם הרי, דברים קשים
וחמורים, וּבְשִׁשְׁמֵנו
דְּבָרִים קָשִׁים אֵלּוּ נִכְנַע
וְנִשְׁבַּר לָכֵם בְּקִרְבֵּיכֶם,
כְּדִבְרֵיכֶם: "וַיִּתְּאֲבֹלוּ הָעַם
מְאֹד", וּמִמִּילָא נִפְּלָא
ה' סְטָרָא – אַחֲרָא
מִמְּשָׁלְתָהּ וְנִבְהוּתָהּ
וְנִסּוֹת רוּחָהּ, וַיִּשְׁתָּאֵל
עֲצָמָן – מצד נשמתם, הם
– הרי, מְאִמִּינִים. – הם
האמינו לכתחילה ביכולת
ה', ולכן אמרו שהם מוכנים

ללכת לארץ ישראל, אף שבינתיים לא אירעו שום אות ומופת
שישפיעו עליהם להאמין בכך; היה נדרש רק להוריד ולהשפיל
את ה"סטרא אחרא" – ואמונתם נתגלתה, וכך הדבר בכל אדם:
כשאור הנשמה אינו מאיר בגופו – הרי זה מפני גבהותה וגאווה
של ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה כנגד הנפש האלקית.
ועל-ידי שהוא שובר את לבו – הוא שובר את ה"סטרא אחרא",
ואור הנשמה מאיר בו. וְמוֹזָה יָכוֹל לְלַמֵּד כָּל אָדָם שְׁנוּפִילִים
לֹא בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ סְפִיקוֹת עַל אֱמוּנָה, כִּי הֵם דְּבָרֵי רוּחַ הַסְטָרָא-
אַחֲרָא לְבִדְהָ, – ה"סטרא אחרא" היא זו שמעוררת בו מחשבות
של ספיקות באמונה, הַמְּגַבִּיחַ עֲצָמָה עַל נַפְשׁוֹ, – האלקית,
אֲבָל יִשְׂרָאֵל עֲצָמָן – מצד נשמתם, הם "מְאִמִּינִים כו'". – בני
מאמינים, ואין בהם שום ספיקות באמונה. וְגַם הַסְטָרָא-אַחֲרָא
עֲצָמָה – שורש הנפש הבהמית, אֵין לָהּ סְפִיקוֹת כָּלֵל בְּאֱמוּנָה,
– כפי שלמדנו בפרק כ"ב, שהקליפות הרוחניות, שאינן מלוכשות
בגוף, אינן כופרות בהקב"ה, רַק שֶׁנִּתְּנָן לָהּ – ל"סטרא אחרא",
רִשּׁוֹת לְכַלְכֵּל הָאָדָם בְּדִבְרֵי שֶׁקֶר וּמְרָקָה, – כדי, לְהַרְבּוֹת

יום רביעי ג' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' לח, פרק ל עור... עד עמ' 76, באריכות.

חומריות הקליפה של נפשו הבהמית, ויורידה מגבהותה שהיא רוצה
להגביה את עצמה כנגד אור הקדושה של נפשו האלקית. רבנו הזקן גם
הסביר בפרק האמור – באלו ענינים עליו להתעמק, כדי להגיע ל"לב"
נשבר.

77 פֶּרֶק ל. בפרק הקודם הסביר רבנו הזקן, שבשעה שה"בינוני" סובל
78 מטמטום הלב, ואף שבמחור הוא מהרהר בגדולתו של הקב"ה, אין זה
79 משפיע על לבו, למשול בחומריותו וגסותו – הרי העצה לכך היא:
80 להתעמק בדברים המביאים ל"לב נשבר", שעל ידי כך ישבור את

32. במדבר יד, פסוקים כז, כט, לה. 33. שם פסוק לט. 34. ח"ב קסג, א. ראה גם לעיל סוף פרק ט. 35. היום יום, טו תמוז.

1 עוֹד זֹאת יֵשִׁים אֶל לְבוֹ, לְקִיָּם מֵאִמֶּר רַ"ל: "וְהָיָה שְׁפֶל רוּחַ
2 בְּפָנַי כָּל הָאָדָם", "וְהָיָה" – לשון המשנה "וְהָיָה" מורה שהכוונה
3 היא שיהיה בְּאִמְתָּ לְאִמְתָּ, – שכן, לכאורה הדברים טעונים הסבר:
4 חכמינו ז"ל אומרים כאן, שעליו להיות "שפל רוח" – ושפלות איננה
5 ענווה. ענווה משמעה:
6 שהוא יודע מעלת ומדריגת
7 עצמו, אלא שהוא סובר, 1
8 שהוא קבל אותן במתנה, 2
9 שמלמעלה נתנו לו כוחות 3
10 והזדמנויות מיוחדות, שיוכל 4
11 להגיע לאותה מדרגה; 5
12 ואילו ניתנו כוחות אלה 6
13 למישהו אחר – היה הלו 7
14 מנצל אותם יותר טוב ממנו. 8
15 מאידך, שפלות משמעה: 9
16 שמחזיק את עצמו נחות 10
17 ממש מהשני, ומוצא בתוך 11
18 עצמו, שהוא גרוע מהלו – 12
19 כיצד, איפוא, אפשר לומר 13
20 למי שלומד תורה ומקיים 14
21 מצוות, שיחזיק את עצמו 15
22 בדרגה נחותה מכל אדם, גם

ליקוטי אמרים

פרק ל עוֹד זֹאת יֵשִׁים אֶל לְבוֹ לְקִיָּם מֵאִמֶּר רַ"ל
והיו שפל רוח בפני כל האדם. והיו
באמת לאמיתו בפני כל האדם ממש אפי' בפני קל
שבקלים. והיינו ע"פ מארז"ל אל תדין את חבריך עד
שתגיע למקומו. כי מקומו גורם לו לחטוא להיות
פרנסתו לילך בשוק כל היום ולהיות מיושבי קרנות
ועיניו רואות כל התאוות והעין רואה והלב חומד ויצרו
בוער כתנור בוערה מאופה כמ"ש בהושע הוא בוער
כאש להבה וגו'. משא"כ מי שהולך בשוק מעט ורוב
היום יושב בביתו וגם אם הולך כל היום בשוק יכול
להיות שאינו מחומום כ"כ בטבעו כי אין היצר שזה
בכל נפש יש שיערו כו' כמ"ש במ"א. והנה באמת
גם מי שהוא מחומום מאד בטבעו ופרנסתו היא להיות
מיושבי קרנות כל היום אין לו שום התנצלות על
חטאיו ומיקרי רשע גמור על אשר אין פחד אלהי' לנגד

23 מ"קל שבקלים", שאינו לומד תורה ואינו מקיים מצוות? לכן, יש
24 מפרשים, שאין הכוונה שאכן יראה את עצמו נחות מהשני, אלא
25 שיתנהג בהנהגה של שפלות, בפני כל אדם. ברם, לשון חכמינו ז"ל
26 "והיו", כלומר שתהיה, ולא "התנהג" – מורה, שאכן יחזיק את עצמו
27 באמת למטה במדריגה, ובפני מי? – "בְּפָנַי כָּל הָאָדָם" – מִמֶּשׁ,
28 אֶפְלוּ בְּפָנַי קָל שִׁבְקָלִים. – כיצד, באמת, אפשר לו למי שלומד
29 תורה ומקיים מצוות, להחזיק את עצמו פחות מה"קל שבקלים"? –
30 מוכיח רבנו הזקן שגם מי שמקיים כל המצוות, ואינו עובר על שום
31 עבירה, אפשר שיהיו בו דברים שבגללם עליו להחזיק את עצמו
32 נחות במדריגה: ישנם דברים שלגבם נדרש ממנו ללחום כנגד היצר
33 הרע. ואף שהמלחמה שנדרשת ממנו, פחותה בחומרתה מהמלחמה
34 הנדרשת מה"קל שבקלים" ללחום כנגד היצר הרע שלו – בכל זאת
35 אין הוא יכול לעמוד נגד יצרו הרע; וכשאין הוא יכול לעמוד
36 במלחמתו הוא, הרי זה – כפי שיסביר להלן – גרוע בהרבה ממה
37 שה"קל שבקלים" אינו יכול לעמוד במלחמה שלו. על-ידי חשבון זה
38 יהיה בידו באמת, להחזיק את עצמו למטה גם מה"קל שבקלים".
39 וְהֵינּוּ עַל פִּי מֵאִמֶּר רַ"ל: "אֵל תְּדִין אֶת חֲבֵרְךָ עַד שֶׁתֵּגִיעַ
40 לְמִקְוָמוֹ", – אל תשפוט ואל תפסוק עד שלא תעמיד את עצמך
41 במקום ובמצב שחבירך נמצא בהם. "מקום" יש בו שני פירושים:
42 המקום והסביבה הגשמית, והמקום הרוחני – מצבו הרוחני של
43 האדם ואיזה יצר הרע נמצא בו: לאחד יש יצר הרע חזק ומחומם,
44 ולשני – יצר הרע לא כל כך חזק שאינו בוער כל כך אחרי תאוות.
45 וכך אומר רבנו הזקן להלן: בִּי מִקְוָמוֹ – הגשמי וסביבתו, גִּזְרָם לֹא
46 לְחֵטָא, לְהִיּוֹת פְּרִנְסָתוֹ לִילָךְ בְּשׁוּק כָּל הַיּוֹם, וְלִהְיוֹת – באותה

47 שעה שאינו מסתובב בשוק, מְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת, וְעֵינָיו רֹאוֹת כָּל
48 הַתְּאוּוֹת, וְהָעֵין רֹאֶה וְהַלֵּב חוֹמֵד, – כלומר, מקומו הגשמי יש
49 בו משום סיבה לחטוא. וגם מקומו הרוחני, מצב יצרו הרע, הוא –
50 וְיִצְרוֹ בּוֹעֵר כְּתֵנּוֹר בּוֹעֵרָה מְאֹפָה, – כתנור בוער של אופה,
51 אצלו בוער התנור בצורה
52 חזקה יותר ולעתים קרובות
53 יותר מאשר אצל בעל-הבית
54 סתם, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
55 בְּהוֹשֵׁעַ: "הוּא בּוֹעֵר בְּאֵשׁ
56 לְהַבָּה וְגו'", – הרי שגם
57 מקומו הרוחני, מצבו של
58 יצרו הרע, הוא כזה שגורם
59 ומביא לחטא. מִה שְׁאִין בֶּן
60 מִי שְׁהוֹלֵךְ בְּשׁוּק מְעַט,
61 וְרַב הַיּוֹם יוֹשֵׁב בְּבֵיתוֹ. –
62 שאינו מיושבי קרנות,
63 וממילא אינו רואה את
64 התאוות לנגד עיניו, ואין לו
65 אותם נסיונות שיש למי
66 שמתהלך כל היום בשוק;
67 וְגַם אִם הוֹלֵךְ כָּל הַיּוֹם
68 בְּשׁוּק – בעל עסק שמזדמן
69 לו להיות כל היום ברחוב, ומבחינת מקומו הגשמי הוא דומה ל"קל
70 שבקלים", וְכֹל לְהִיּוֹת – שבמקומו הרוחני, במצב יצרו הרע, אינו
71 דומה לו, שְׁאִינוֹ מְחַמֵּם כָּל בֶּן בְּטִבְעוֹ, – וגם בשעליו להיות כל
72 היום ברחוב, אין לו אותם נסיונות שיש לאלה שיצרים הרע בוער
73 בקרבם. בִּי אֵין הַיֵּצֵר שֶׁהוּא כָּל נֶפֶשׁ, וְיֵשׁ שִׁיעָרוֹ כו', – יש שיערו
74 הרע בוער, ויש שאינו כך, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר בְּמָקוֹם אַחֵר. – וכפי
75 הידוע, פירושו של הבעל שם טוב, על המשנה⁵ "איזהו גבור? –
76 הכובש את יצרו". שהוא גובר על יצרו הרע באותם דברים שהוא
77 לוחם במדה החזקה ביותר. כי, ביחס לדברים אחרים, יתכן שאין לו
78 לגביהם יצר הרע כלל, ואין משום גבורה באי-היענותו לעצמו
79 באותם דברים. כאן מעיר הרבי: שבמה שיאמר להלן, בא רבנו הזקן
80 לתרץ קושיא: "ולכאורה אם הנ"ל נכון – למה נק' קל שבקלים?" –
81 אם אכן נכונים הדברים, שהאדם נכשל בגלל המקום שהוא נמצא
82 בו והנסיבות בגשמיות וברוחניות, המעמידות בפניו נסיונות קשים –
83 מדוע, איפוא, קוראים לו "קל שבקלים"? ורבנו הזקן מפרש את
84 הדברים להלן, שאף שהמלחמה כבדה יותר למי שגם מבחינת מקומו
85 הגשמי והרוחני הוא עלול לחטוא – בכל זאת, אין לו שום התנצלות
86 על שאינו גובר על יצרו הרע. שכן, הפחד מהקב"ה היה צריך למנוע
87 ממנו לחטוא, למרות הנסיונות שעליו לעמוד בהם. וכך אומר רבנו
88 הזקן: וְהֵנָּה, בְּאִמְתָּ גַם מִי שֶׁהוּא מְחַמֵּם מְאֹד בְּטִבְעוֹ, וּפְרִנְסָתוֹ
89 הִיא לְהִיּוֹת מְיוֹשְׁבֵי קְרָנוֹת כָּל הַיּוֹם – גם הוא, אֵין לוֹ שׁוֹם
90 הַתְּנַצְלוֹת עַל חֲטָאֵיו, וּמִקְרָא – ונקרא, "רָשָׁע גָּמֹר" עַל אֲשֶׁר אֵין
91 פֶּחַד אֱלֹהִים לִנְגַד עֵינָיו, – שכן, מבלי הבט על מקומו וסביבתו ועל
92 יצרו הרע הבוהר – היה הפחד מהקב"ה עוזר לו לעמוד בפני כל

1 הקשיים; כי היה לו להתאפק ולמשל על רוח תאוותו שבלבו,
2 מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו, כמו שנתבאר לעיל⁶, כי המוח
3 שליט על הלב בתולדתו. – האדם נולד בטבע, שיש בכוח המוח
4 לשלוט ולמשול בתאוות הלב. אילו היה לאדם הפחד הראוי מפני ה'

5 – הרי למרות הנסיבות
6 הגורמות לחטא – היה יכול

7 להימנע מעשיית עבירות.
8 והנה, באמת שהיא
9 מלחמה גדולה ועצומה,
10 לשפר היצר הפוער באש
11 להבה מפני פחד ה', – ויש
12 בכך קשיים חמורים, וכמו
13 נסיון ממש. והלכה, – ולכן,
14 צריך כל אדם, לפי מה
15 שהוא מקומו ומדרגתו
16 בעבודת ה', לשקל ולבחון
17 בעצמו אם הוא עובר ה'
18 בערך ובחינת מלחמה
19 עצומה בזה ונסיון בזה, –
20 כשנדרשת ממנו מלחמה כזו,
21 ועליו לעמוד בפני נסיון כזה,

22 שמלחמה כזו יכולה להיות נדרשת מכל אחד (גם מיושב אוהל ובעל
23 יצר הרע "צונן") ולעתים קרובות, בבחינת "ועשה טוב"⁷. – במצוות
24 ובענינים הקשורים בעשיית טוב, בגון, בעבודת התפלה כפונה, –

ליקוטי אמרים

עינינו. כי היה לו להתאפק ולמשול על רוח תאוותו
שבלבו מפני פחד ה' הרואה כל מעשיו כמוש"ל כי
המוח שליט על הלב בתולדתו. והנה באמת שהיא
מלחמה גדולה ועצומה לשבור היצר הנוער כאש להבה
מפני פחד ה' וכמו נסיון ממש. והלכך צריך כל אדם
לפי מה שהוא מקומו ומדרגתו בעבודת ה' לשקל
ולבחון בעצמו אם הוא עובר ה' בערך ובחי' מלחמה
עצומה כזו ונסיון כזה בבחי' ועשה טוב כגון בעבודת
התפלה בכוונה לשפוך נפשו לפני ה' בכל כחו ממש
עד מיצוי הנפש ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו
המונעים הכוונה במלחמה עצומה ולבטחם ולכתתם
כעפר קודם התפלה שחרית וערבית מדי יום ביום וגם
בשעת התפלה לייגע עצמו ביגיעת נפש ויגיעת בשר
כמ"ש לקמן באריכות.

25 שהיא יום יומית, שצורת תפילתו תהיה, לשפך נפשו לפני ה' בכל
26 כחו ממש – בכל כוח כוונתו, עד מצוי הנפש⁸, – שכל כוחות נפשו
27 יהיו נתונים בעבודת התפילה⁹, ועל סוג תפילה כזה, נדרש מאבק
28 קשה עם היצר הרע, ולהלחם עם גופו ונפש הבהמית שבו
29 המונעים – ומפריעים,
30 הכוונה – ועליו להיאבק
31 במלחמה עצומה,
32 ולבטחם ולהכתתם כעפר
33 קדם התפלה שחרית
34 וערבית מדי יום ביום, –
35 שזוהי המלחמה שלפני
36 התפילה – להכין את הגוף
37 ואת הנפש הבהמית שלא
38 יפריעו לתפילה בכוונה. וגם
39 בשעת התפלה, לייגע עצמו
40 ביגיעת נפש – שלא יהיה
41 קשה לו לאמץ את מחשבתו
42 להתעמק ולהרהר בגדולת
43 ה', כל הזמן הדרוש, ויגיעת
44 כפורה, – להסיר את המניעות
45 הנובעות מן הגוף, כמו
46 שיתבאר לקמן¹⁰. באריכות. – כיצד צריכות להיות יגיעת הנפש
47 ויגיעת הבשר. יתבונן נא, איפוא, אם אכן הוא מנהל מלחמה כזו
48 בעבודת התפילה,

יום חמישי ד' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 76, וכל שלא הגיע... עד עמ' לט, כשגות:

היצר הרע, וברור הדבר שהוא יכול למצוא בעצמו, שעדיין חסר בו
בכוונה לשמה כשהוא מקיים מצוות. וכן – כשנדרש ממנו להילחם,
בענין עסק למוד התורה, ללמד הרבה יותר מחפצו ורצונו
לפי טבעו ורגילותו – כי, כדי ללמוד עד כמה שרצוי לו מצד טבע

התמדתו, או מצד רגילותו
ללמוד בהתמדה – אין עליו

להילחם כלל, כנזכר לעיל
בפרק ט"ו. אך, כדי ללמוד

יותר מאשר טבעו ורגילותו
– זה יכול להיות רק, על ידי

מלחמה עצומה עם גופו,
כי הלומד מעט יותר

מטבעו – שעל כך עליו
כבר להילחם – אבל, הרי זו

מלחמה קטנה, ואין לה
ערך ודמיון עם מלחמת

היצר הנוער באש, –
ב"קל שבקלים", כפי שלמדנו לעיל, דמקרי – שנקרא, "רשע גמור"

אם אינו מנצח יצרו, להיות נכנע ונשבר מפני ה'. – הרי

49 וכל שלא הגיע לידי מדה זו, להלחם עם גופו מלחמה עצומה
50 בזה – עדיין לא הגיע לבחינת ערך מלחמת היצר – המלחמה
51 עם היצר הרע, הפוער באש להבה, – ב"קל שבקלים" מיושבי
52 הקרנות, שעליו להילחם ביצר הרע, להיות נכנע ונשבר מפני

53 פחד ה'. – יתבונן נא, האם
54 הוא אכן לוחם בתוקף כזה

55 ביצרו הרע, בנוגע לתפילה
56 בכוונה, כפי שעל ה"קל

57 שבקלים" ללחם ביצר הרע
58 שלו; וכך גם בנוגע לענינים

59 אחרים עליהם מדובר להלן.
60 וכן בענין ברכת המזון

61 וכל ברכות הנחנין
62 והמצות – שתהיינה כולן,

63 כפונה, – שלשם כך
64 נדרשות התאמצות ומלחמה

65 נגד היצר הרע, ואין צריך
66 לומר בנות המצות לשמן. – לקיימן לשם מצוה ולשמו של

67 הקב"ה, שלשם כך נדרשת בודאי התאמצות גדולה ומלחמה עם

ליקוטי אמרים

וכל שלא הגיע לידי מדה זו
להלחם עם גופו מלחמה עצומה כזו עדיין לא הגיע
לבחי' וערך מלחמת היצר הנוער כאש להבה להיות
נכנע ונשבר מפני פחד ה'. וכן בענין ברכת המזון וכל
ברכת הנחנין והמצות בכונה ואצ"ל כונת המצות
לשמן. וכן בענין עסק לימוד התורה ללמוד הרבה
יותר מחפצו ורצונו לפי טבעו ורגילותו ע"י מלחמה
עצומה עם גופו. כי הלומד מעט יותר מטבעו ה"ז
מלחמה קטנה ואין לה ערך ודמיון עם מלחמת היצר
הנוער כאש דמקרי רשע גמור אם אינו מנצח יצרו
ב"קל שבקלים", כפי שלמדנו לעיל, דמקרי – שנקרא, "רשע גמור"
אם אינו מנצח יצרו, להיות נכנע ונשבר מפני ה'. – הרי

6. פרק יב. 7. תהלים לד, טו. 8. ספרי על דברים ו, ה. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שזה צ"ל בכא"א ויום יום ידרשון כמשנ"ת אגה"ק
ס"א". 10. בפרק מ"ב.

יהודה חייטא" – באותו מקום היה בכך משום גנאי לא כל כך גדול, והוא השתמש בו כדי לנקות את עצמו, ובכל זאת ואמר לו: – רבנו הקדוש לבנו רבי שמעון: "כלל מלשון הרע" – "לך לך מלשון הרע", [עין שם בנמרא ריש פרק י' דבנא פתרא], – הרי שאפשר לו לאדם למצוא בעצמו, שגם בעינים של "סור

מרע", אין הוא מנהל כראוי את המלחמה עם גופו ויצרו הרע, ובהאי גונא – ודומה לכך, במה מלי דשכיחי מוצא. – דברים שכיחים רבים, בעתים קרובות, הרי, שכל אחד יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק לנצח את היצר הרע. ובפרט בענין לקדש עצמו בפתר לו, שהוא מדרשיתא¹³, – שאדם מחוייב לקדש את עצמו ולהימנע מלעשות גם דברים המותרים: כמו שכתוב¹⁴: "קדשים תהיו וגו'", "והתקדשתם וגו'¹⁵"; – ובכל זאת, הוא מוצא בעצמו, שאין הוא מקיים מצוה זו בשלימותה, כשנדרשת ממנו מלחמה

עצומה, וגם, דברי סופרים – דברים שחכמים קבעו אותם, תמורים מדרבי תורה¹⁶ וכו'. – שגם לפי הדיעה ש'קדש עצמך במותר לך' הוא מדרבנן – הרי דינים שקבעו רבנן, חמורים מדיני התורה. אלא שכל אלו וביצא פה, הן מעונות שהאדם דש בעקביו¹⁷, – כי אין הוא חש בחומרתם ואינו שם לב שיש בכך משום עבירה, וגם נעשו פתח, מחמת ששכר ושנה וכו'. – כפי שהגמרא אומרת¹⁸: "כיון שעבר אדם עבירה ושנה בה... נעשית לו כדיתר" – משום שאינו חש, שהוא חוטא במשהו. בהתאם לאמור, הרי שאין הוא טוב יותר מאשר ה"קל שבקלים", שכן, כשם שהלז אינו מתאבק לנצח במלחמתו הוא, כך גם הוא אינו מנהל מלחמה, כדי לעמוד בנסיגות שלו. ברם, חכמינו ז"ל הרי אומרים "והוי שפל רוח בפני כל אדם", אפילו בפני ה"קל שבקלים" – במה, אפוא, הוא גרוע מה"קל שבקלים"? – אומר על כך רבנו חזקוני: אכל באמת, אם הוא – אותו אדם שעושה את החשבון, יודע ספר, – יודע ללמוד תורה, ומחזיק בתורת ה', וקרבת אלוקים יחפץ – גדול עינו מנשא, ואשמתו גדלה בכפלי כפלים – וכל כך למה? במה שאינו נלחם ומתגבר על יצרו בערך ובחי' מלחמה עצומה הנזכרת לעיל – הנדרשת

שמלחמתו ללמוד קצת יותר מכפי טבעו ורגילותו – אינה דומה כלל למלחמתו הגדולה של הלז, אלא אם כן הוא לומד הרבה יותר מאשר ברצונו, שלשם כך עליו להיאבק במלחמה גדולה – יבדוק נא את עצמו, אם אכן יש לו מלחמה כזו. ואף שאצל ה"קל שבקלים" המלחמה היא בעינים של "סור מרע" –

ואילו אצלו חסר בי'עשה טוב" – אומר על כך רבנו חזקוני: ומה לי פחינת "סור מרע", ומה לי פחינת "נעשה טוב" – הכל היא מצות המלך הקדוש יחיד ומיוחד ברוך-הוא. – ההבדל שבין "סור מרע" ל"נעשה טוב" הוא רק בנוגע לענינים של כוונות ומה שנובע מכך, אך בעצם קיום המצוות – אין מצד המצווה, זה שציווה על המצוות, שהוא יחיד ומיוחד, שום הבדל ביניהם. ממילא, אי לחימתו כראוי בעינים של "נעשה טוב" דומה להיכשלותו של הלז בעינים של "סור מרע". וגם בשאר מצות, – שכדי לקיימן, נדרש ממנו להילחם – גם בכך הוא יכול למצוא בעצמו שאין הוא לוחם מספיק ביצר הרע כפי שנדרש ממנו, ובפרט בדבר שכתבנו, – מצוות הקשורות לעניני כספים, כמו עבודת הצדקה – לתת צדקה באופן של עבודה, לתת צדקה יותר מאשר יש ברצונו וברגילותו, ובהאי גונא. – וכדומה, בהם הוא יכול למצוא בעצמו, שאין הוא לוחם מספיק כפי שנדרש ממנו. ואפילו בפחינת "סור מרע", יכול כל איש משכיל למצא בנפשו שאינו סר לגמרי מהרע בכל מכל כל¹⁹, במקום שצריך למלחמה עצומה בערך הנזכר לעיל, – המלחמה הנדרשת מ"קל שבקלים", ואפילו פחות מערך הנזכר לעיל, – כשנדרשת ממנו לחימה קלה יותר מאשר נדרש מהלז – אין הוא יכול לעמוד במלחמה זו, כגון להפסיק באמצע שיחה נאה, או – באמצע, ספור בנגות חברו, ואפילו גנאי קטן וקל מאד, אף שהוא אמת, ואפילו – כשהוא מספר זאת כדי לנקות עצמו, – שלא יאשימו אותו בגנאי זה, כנודע²⁰ מהא – ממה, דאמר רבי שמעון לאביו רבנו הקדוש: – בקשר לגט מסובך שלא נכתב כמו שצריך: "לאו אנא פתביה, אלא יהודא חיטא פתביה", – "לא אני כתבתי את הגט, כי אם

11. על הלשון "בכל מכל כל" העיר כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל בדא"פ: כי צ"ל שלימות (ל' כל) העבודה בכל הג' הקוויין (האבות) [וכהדוגמא שמביא בזה תומ"י: נאה, גנות, אמת] וכמרוז'ל באבות (ב"ב יז, א) ושנ' כן מפני שבחי' צ"ל בכא"ו (תו"א ר"פ וארא) – שמשכרם בכל כו' נדע עבודתם בכל כו' שלמות (עיי"ש בחדא"ג ועוד) – ואצלו חסר זה עכ"פ בא' מהנ"ל". 12. בבא בתרא קסד, ב. 13. ראה לעיל סוף פרק כז. 14. ויקרא יט, ב. 15. ויקרא כ, ז. 16. סנהדרין פ"א מ"ג. 17. עבודה זרה יח, א. 18. יומא פו, ב.

1 מה"קל שבקלים". אשמתו של היודע ספר היא איפוא גדולה בהרבה,
2 מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות, הרחוקים מה' ותורתו.
3 ואין אשמתם גדולה כל כך
4 במה שאינם כובשים יצרם
5 הפוער באש להכה, — 1
6 ואינם שולטים ביצר הרע 2
7 שלהם, מפני פחד ה' המבין 3
8 ומביט אל כל מעשיהם, — 4
9 אין אשמתם גדולה כל כך, 5
10 באשמת כל הקרב הקרב 6
11 אל ה' ואל תורתו
12 ועבודתו, וכמו שאמר רז"ל גבי אחר: — לגבי אלישע בן אבוי²⁰,
13 המכונה "אחר", "שידע בבבודי וכו'". — בכבוד ה', ובכל זאת חטא
14 — הרי שאשמתו גדולה יותר, ולכן אמרו רז"ל על עמי הארץ²¹:

ליקוטי אמרים

מאשמת קל שבקלים מיושבי קרנות הרחוקים מה'
ותורתו ואין אשמתם גדולה כ"כ במה שאינם כובשים
יצרם הבוער כאש להכה מפני פחד ה' המבין ומביט אל
כל מעשיהם כאשמת כל הקרב הקרב אל ה' ואל תורתו
ועבודתו וכמשארו²² ל גבי אחר שידע בכבודי וכו' ולכן
ארו²³ ל על ע"ה שזדונות נעשו להם כשגגות:

מאמר חכמינו ז"ל "והוי שפל רוח בפני כל האדם", ועל ידי כך יגיע גם
ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" — ויאיר לו אור
הנשמה, כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

יום שישי ה' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 78, פרק לא והנה... עד עמ' מ, דעלמא.

29 **פרק לא.** בפרק כ"ט דן רבנו חזקוני באדם שאין אור נשמתו נקלט בגופו; ואף
30 שבשכלו הוא מבין ומתעמק בגדולתו של הקב"ה, אין בכוחו לשלוט בחומרותיו
31 הגוף. העצה לכך — מובאת באותו פרק — לעשות חשבונות שיביאו אותו ל"לב
32 נשבר", שעל ידי כך הוא שובר את רוח ה"סטרא אחרא", המגביהה עצמה
33 ופועלת להסתיר על אור
34 הקדושה של נפשו האלקית.
35 לאחר שהזכיר רבנו חזקוני, באותו
36 פרק, חשבונות שונים, שבידם
37 להביאו ל"לב נשבר", יעץ, בפרק
38 ל', שגם יתבונן בעובדה,
39 שבענינים שונים אין הוא נאבק
40 בנפשו הבהמית, כפי שנדרש
41 ממנו; ובכך — הוא גרוע מה"קל
42 שבקלים" שאינו לוחם כנגד יצרו
43 הרע ונכשל בעבירות; על ידי כך
44 יהיה בידו לקיים באמת מאמר
45 חכמינו ז"ל "והוי שפל רוח בפני
46 כל האדם". בפרק ל"א, אותו אנו

ליקוטי אמרים

**פרק לא והנה אף אם כשיאריך הרבה להעמיק
בעניני' הג"ל כשעה ושת' להיות
בנמיכת רוח ולב נשבר יבא לידי עצבות גדולה לא
יחוש ואף שעצבות היא מצד קליפת נוגה ולא מצד
הקדושה כי כצד הקדושה כתיב עוז וחדוה במקומו
ואין השכינה שורה אלא מתוך שמחה וכן לדבר הלכה
וכו' אלא שאם העצבות היא ממילי דשמיא היא מבחי'
טוב שכנוגה [ולכן כתב האר"י ז"ל שאפי' דאגת העונות
אינה ראויה כ"א בשעת הוידוי ולא בשעת התפלה
ות"ת שצ"ל בשמחה שמצד הקדושה דווקא] אעפ"כ
הרי כך היא המדה לאכפאי לס"א במינה ודוגמתה.**

מתחילים ללמוד, יסביר שאף אם עשוי להיות שכאשר יתעמק בכל האמור
במשך שעה ארוכה, יפול בעצבות גדולה — בכל זאת, אל יפחד מכך.
והנה, אף אם כשיאריך הרבה להעמיק בענינים הנזכרים לעיל
בשעה ושתים, להיות בנמיכת רוח ולב נשבר, יבא לידי
עצבות גדולה — ויהיה צריך להיות בשמחה, ולא בעצבות, לא
יחוש. — לכן, שהוא נתון בעצבות. ואף שעצבות היא מצד
קליפת נגה, ולא מצד הקדושה, כי כצד הקדושה כתיב: "עוז
וחדוה במקומו", ו"אין השכינה שורה אלא מתוך שמחה"² —

15 "שזדונות נעשו להם כשגגות": — כאילו חטאו מתוך שגגה, יען
16 שאין הם יודעים חומרתם של חטאים. ואילו בתלמיד חכם, הדבר
17 הפוך, ש"שגגת תלמוד עולה
18 דווקא"²², שגם אם הוא נכשל
19 בחטא מפני שלא למד
20 מספיק — נחשב לו הדבר
21 בחומרה כאילו חטא במזיד.
22 הרי, בכך שאין הוא מתחזק
23 למשול ביצר הרע — הוא
24 גרוע מה"קל שבקלים".
25 חשבון זה יעזור לו לקיים
26 מאמר חכמינו ז"ל "והוי שפל רוח בפני כל האדם", ועל ידי כך יגיע גם
27 ל"לב נשבר", שיביא לשבירת רוח ה"סטרא אחרא" — ויאיר לו אור
28 הנשמה, כפי שהוסבר בפרק כ"ט.

כשיחדי נמצא במצב של שמחה; "וכן לדרך הלכה וכו'", —
שעליו ללמוד דיני התורה מתוך שמחה; **אלא שאם העצבות היא
ממילי דשמיא**, — מחמת מצבו הרוחני שאינו כפי שצריך להיות —
היא — העצבות נובעת אז, מבחינת טוב שפנונה — כפי שלמדנו
בפרק הראשון, שבקליפת
"נוגה" יש גם טוב וגם רע,
לכן העצבות מענינים
גשמיים נובעת מה"רע"
שבקליפת נוגה, ואילו
העצבות מענינים רוחניים
נובעת מה"טוב" שבקליפת
נוגה. ברם, גם ה"טוב"
שב"נוגה" אף הוא "קליפה"
ולא קדושה. [ולכן כתב
האר"י ז"ל, שאפילו דאגת
העונות אינה ראויה כי
אם בשעת הוידוי, ולא
בשעת התפלה ותלמוד
תורה, שצריך להיות בשמחה שמצד הקדושה דווקא] — לשון
כ"ק רבינו: "ולא של הוללות וכיו"ב". הרי, שגם העצבות מענינים
רוחניים, נובעת מקליפת נוגה. מדוע, איפוא, עליו להשתדל להגיע
לעצבות הנובעת מהקליפה? אף-על-פי-כן הרי כך היא המדה,
— כך הוא הנהוג, לאכפאי לסטרא אחרא במינה ודוגמתה, —
לכפות את ה"סטרא אחרא" בדברים שהם בדומה אליה, שבירת
ה"סטרא אחרא", המשתדלת להסתיר על אור הקדושה של נפשו
האלקית, צריכה להיות בדבר שגם הוא בא מה"סטרא אחרא", אלא

19. לשון הפסוק במדבר יז, כח. 20. חגיגה טו, א. ראה הגהות הב"ח שם. 21. בבא מציעא לג, ב. 22. אבות פרק ד משנה יג.
1. דברי הימים א טז, כז. 2. שבת ל, ב.

1 מה"טוב" שבה, זוהי העצבות ממעצבו בענינים הרוחניים. כמאמר
2 ר' לוי: "מיניה וביה אבא לשדיה ביה נרגא", — מהיער עצמו
3 לוקחים את ה"יד" לגרון לכרות בו את היער. או כביטוי רבותינו
4 ז"ל: "וּפָנַע בּוֹ כִּיּוּצָא בּוֹ". — נתקל במי שדומה לו. ועל זה — על

5 העצבות הנובעת מחשבונות

6 מעמדו ומעצבו הרוחני,

7 נאמר: "כָּבֵל עֶצֶב יְהִיָּה

8 מוֹתָר", וְהִיתְרוֹן הָיָא

9 הַשְּׂמִיחָה הַבָּאָה אַחֵר

10 הָעֶצֶב, כְּדִלְקָמֶן. — כיצד

11 יגיע לשמחה אחרי העצב.

12 אֲדָּ כַּאֲמַת, אֵין לֵב נִשְׁכָּר

13 וּמִרִירוֹת הַנֶּפֶשׁ — על

14 רְחוּקָה מֵאוֹר פְּנֵי ה'

15 וְהַתְלַבְּשׁוּתָהּ כְּסִטְרָא

16 אַחֲרָא — נִקְרָאִים בְּשֵׁם

17 "עֲצָבוֹת" כָּלֵל בְּלִשׁוֹן

18 הַקֶּדֶשׁ, — משמעות המלה

19 "עצבות" בלשון הקודש היא

20 "כיווץ", כמו "מדה עוצבת",

21 שהוא מכווץ ונפול ברוחו,

22 ואין בו חיות כלל. ב'י

23 עֲצָבוֹת הִיא שְׁלֵבֵי

24 מִטְמָטֵם כַּאֲבֵן וְאֵין חַיִּית

25 בְּלֵבָהּ, אֲכָל מִרִירוֹת וְלֵב

26 נִשְׁכָּר, אֲדָרְכָהּ, הָרִי יֵשׁ

27 חַיִּית בְּלֵבָהּ לְהַתְפַּעֵל וְלַהֲתַמְרֵר, רַק שֶׁהִיא חַיִּית — הנובעת,

28 מִבְּחִינַת גְּבוּרוֹת קְדוּשׁוֹת, — ולכן היא באופן של מרירות, ואילו

29 וְהַשְּׂמִיחָה מִבְּחִינַת חֲסִידִים, — של קדושה. ב'י הֵלֵב כָּלֵל

30 מִשְׁתִּיחָה. — משתי המדות, גבורות וחסידים. על כל פנים, הרי,

31 שברון לבו ומרירותו (עם חיות), אינם נובעים מקליפה, כי אם

32 מקדושה, מגבורות של קדושה. וְהֵנָּה, לְעֵתִים צָרִיד לְעוֹרֵר בְּחִינַת

33 גְּבוּרוֹת הַקְּדוּשׁוֹת כְּדִי לְהַתְמִיק הַדִּינִים, שֶׁהֵם — הדינים, בְּחִינַת

34 נֶפֶשׁ הַבְּהֵמִית וְיָצָר הָרָע כְּשִׁשׁוּלֵם — היצר הרע, חֵם וְשִׁלּוּם עַל

35 הָאָדָם, — שזה, הרי, ענין של דינים, ב'י אֵין הַדִּינִים נִמְתְּקִין —

36 נהפכים ל"טוב" ול"חסד", אֵלֶּא בְּשִׁרְשָׁן. — כש"ממשיכים" אל תוך

37 הדינים — משורשם, מגבורות דקדושה; שכן, בשורשם, גם הדינים

38 והגבורות של הנפש הבהמית והיצר הרע, אינם ענין של רע, אלא

ליקוטי אמרים

כמארו"ל מיניה וביה אבא לשדי' ביה נרגא ופגע בו
כיוצא בו. וע"ז נאמר בכל עצב יהיה מותר והיתרון
היא השמחה הבאה אחר העצב כדלקמן. אך באמת
אין לב נשבר ומרירות הנפש על ריחוקה מאור פני ה'
והתלבשותה בס"א נקראים בשם עצבות כלל בלשון
הקודש כי עצבות היא שלבו מטומטם כאבן ואין חיות
בלבו אבל מרירות ולב נשבר אדרבה הרי יש חיות
בלבו להתפעל ולהתמרמר רק שהיא חיות מבחי'
גבורות קדושות והשמחה מבחי' חסידים כי הלב כלול
משתייהן. והנה לעתים צריך לעורר בחי' גבורות
הקדושות כדי להמתיק הדינים שהם בחי' נפש הבהמי'
ויצה"ר כששולט ח"ו על האדם כי אין הדינים נמתקין
אלא בשרשן ולכן ארו"ל לעולם ירגיו אדם יצ"חט והיינו
בכל עת שרואה בנפשו שצריך לכך אך שעת הכושר
שהיא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם היא
בשעה שהוא עצב בלא"ה ממילי דעלמא או כך בלי
שום סבה אזי היא שעת הכושר להפך העצב להיות
ממרי דחושנא הנ"ל ולקיים מארו"ל לעולם ירגיו וכו'
כנ"ל וזוהי יפטר מהעצבות שממילי דעלמא

הנפשו, שהיא שעה המיוחדת וראויה לכך לרוב בני אדם, היא
בשעה שהוא עצב בלא-הכי ממילי דעלמא, — כשהוא בין כך
עצב מעניני העולם, או כך בלי שום סבה, — שלא בגלל עניניו
הגשמיים, אלא הוא עצב מבלי שהוא עצמו יודע את הסיבה לכך.
אין היא שעת הכושר להפך העצב להיות מ"מרי דחששנא"
הנזכר לעיל, — להיות מבדלי החשבונות, לעשות חשבון נפשו
ממעמדו ומעצבו הרוחני, ולקיים מאמר רז"ל "לעולם ירגיו וכו'",
הנזכר לעיל, — להשתמש בקו המרירות והרגו, וזוהי יפטר
מהעצבות שממילי דעלמא, — בכך, יפטר מהעצבות הנובעת
מהענינים הגשמיים, כשיעשה חשבון נפשו ויגיע למרירות בגלל
עניניו הרוחניים — יפטר מהעצבות שהיה נתון בה בתחילה מחמת
עניניו הגשמיים.

3. סנהדרין לט, ב. 4. שבת קכא, ב. 5. משלי יד, כג. 6. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן, כיון שבאמת אי"ז עצבות כו', א"כ
מהו כתבו: כך היא המדה וכו', האם מסביר דיעה דהיפך האמת? — וי"ל בדא"פ: סדר התוצאות מהתבוננות הנ"ל (דגרוע מקשב"ק וכו') —
שפלות ובטול ונבזה בעיני עצמו בתכלית, העדר המציאות והחיות (עצבות), אלא שאין זה נמשך (באם התבוננותו כדבעי), כי תומ"י מתמרמר
איך זה נפל כ"כ וכו' — ועל אותה הרגע דהערר החיות מסביר, דכך היא המדה כו' דאפילו על הרגע "לא יחוש" — עפ"ז יומתק ג"כ כתבו
(לאח"ז שביאר, שאין זה עצבות ואדרבה, בכ"ז ממשיך) דע"ז מהפך העצב דמילי דעלמא וק"ל. ועייג"כ לעיל רפכ"ו: העצב מצ"ע אין בו
מעלה כו' העצב האמתי כו' במר נפשו כו'. 7. ברכות ה, א. 8. מה שהוא אומר, כשהאדם הוא בין כה בעצבות מעניניו הגשמיים — הוא שעת
הכושר למרירות ממעצבו הרוחני — הכוונה בפשטות, שבהיותו בין כה בעצבות, לא ימעט, במרירותו, את עבודתו בשמחה, לכן היא שעת הכושר
לעבודה זו; ברם, ממה שהוא אומר שזו "שעת הכושר" משמע שלעבודת המרירות עצמה יש בכך משום מעלה מה שהוא נתון בעצבות בגלל
עניניו הגשמיים! אלא, האמת היא אכן כך: שכן, כשהנפש נמצאת בתנועה של שמחה, קשה ביותר לעורר בתוכה תנועה הפכית של מרירות;
ואילו, כשהנפש הבהמית נתונה בין כה במצב של עצבות, קל יותר לנפש האלקית להגיע למרירות. כמו שמוסבר (במקרה הפוך) מאמר חז"ל
(פסחים קט, א): בזמן שביית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר... ועכשיו שאין בית המקדש קיים אין שמחה אלא בייך", שלכאורה על

יום שבת קודש ו' אדר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' מ, ואח"כ יבא לידי שמחה... עד עמ' מ, דכל עלמין.

ליקוטי אמרים

1 ואחר כך – אחרי שיבוא למרירות ולב נשבר על-ידי חשבון נפשו,
2 יבא לידי שמחה אמיתית. דהיינו, שזאת ישיב אל לבו – שכך
3 יענה ללבו, לנחמו בכפלים, אחר הדברים והאמת האלה
4 הנזכרים לעיל, – שהשתכנע במצבו הנחות. כיצד, איפוא, הוא
5 יכול במצב כזה, לנחם את
6 עצמו? – לאמר ללבו: –
7 שיתבונן: אמת הוא בן בלי 1
8 ספק, שאני רחוק מאד 2
9 מה' בתכלית, ומשקין 3
10 ומתעב בו, אך כל זה 4
11 הוא אני לבדי, הוא הגוף 5
12 עם נפש החיונית שבו, – 6
13 הנפש הבהמית המחיה את 7
14 הגוף. אבל מכל מקום יש 8
15 בקרבי "חלק ה'" ממש, 9
16 שישנו אפילו בקל 10
17 שבפלים, – שכן, גם "קל 11
18 שבקלים" יש בקרבו חלק 12
19 אלקה ממעל, שהיא נפש 13
20 האלהית עם ניצוץ אלקות 14
21 ממש המלבש בה 15
22 להחיותה, רק שהיא – 16
23 הנפש האלקית, בבחינת 17
24 גלות, – בנפש הבהמית של 18
25 הקליפה, בשעה שאני נמצא 19
26 במצב רוחני ירוד כזה. ואם 20
27 בן – הרי, אדרבה, –
28 להיפך: כל מה שאני בתכלית הרחוק מה' והתעוב ושיקין –
29 הרי נפש האלהית שבי בגלות גדול יותר, והרחקנות עליה
30 גדולה מאד, ולזה – ולכן, אשים כל מנמתי וחפצי להוציאה
31 ולהעלותה מגלות זה, להשיבה אל בית אביה בנעוריה, –
32 כלומר: לשורשה, כמו שהיתה קדם שנתלבשה בגופי, שהיתה –
33 אז, נכללת באורו ותפארת עמו בתכלית, וגם עתה בן
34 תהא כלולה ומיוחדת בו ותפארה, – וזה יהיה, בשאשים כל
35 מנמתי בתורה ומצות, להלביש בהן – בתורה ובמצות, כל עשר

ואח"כ יבא

לידי שמחה אמיתית דהיינו שזאת ישיב אל לבו לנחמו
בכפלים אחר הדברי' והאמת האלה הנ"ל לאמר ללבו
אמת הוא בן בלי ספק שאני רחוק מאד מה' בתכלית
ומשוקין ומתעב בו אך כל זה הוא אני לבדי הוא הגוף
עם נפש החיונית שבו אבל מ"מ יש בקרבי חלק ה'
ממש שישנו אפי' בקל שבקלים שהיא נפש האלהית
עם ניצוץ אלקות ממשי המלוכש בה להחיותה רק שהיא
בבחי' גלות וא"כ אדרבה כל מה שאני בתכלית הריחוק
מה' והתעוב ושיקין הרי נפש האלהית שבי בגלות
גדול יותר והרחקנות עליה גדולה מאד ולזה אשים כל
מנמתי וחפצי להוציאה ולהעלותה מגלות זה להשיבה
אל בית אביה בנעורי' קודם שנתלבשה בגופי שהיתה
נכללת באורו ית' ומיוחדת עמו בתכלית וגם עתה בן
תהא כלולה ומיוחדת בו ית' כשאשים כל מנמתי בתור'
ומצות להלביש בהן כל עשר בחינותיה כנ"ל וכפרט
במצות תפלה לצעוק אל ה' בצר לה מגלותה בגופי
המשוקין להוציאה ממסגר ולדבקה בו ית' וזו היא בחי'
תשובה ומעשים טובים שהן מעשים טובים שעושה
כדי להשיב חלק ה' למקורא ושרשא דכל עלמין.

עתה, ואין להם שום שייכות ל"עבר" – כיצד, איפוא, מקשרים את
שניהם כאילו הם דבר אחד: תשובה ומעשים טובים? (כלשון חכמינו
ז"ל: "יפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים"). אלא, כפי שמוסבר
כאן, שהמעשים הטובים צריכים להיעשות מתוך הכוונה האמורה –
יובן הדבר: שהן מעשים טובים שעושה כדי להשיב – את הנפש,
שהיא "חלק ה'" – להקב"ה, למקורא ושרשא דכל עלמין. –
שהוא מקור ושרש כל העולמות. הרי, שמעשים טובים אלה
קשורים בהחזרת הנפש למקורה ושרשה, שזה ענין ה"תשובה".

שמחת החג להיות שמחה של מצוה, "וישמחו בך ישראל", כיצד, איפוא, באה שמחה-קדושה זו מבשר ויין גשמיים?! – אלא, ההסבר הוא:
כדי שהנפש האלקית תהיה בתנועה של שמחה – צריכה גם הנפש הבהמית להיות בשמחה, כי אם הנפש הבהמית תהיה בתנועה של עצבות –
קשה לעורר שמחה בנפש האלקית (יען שהיא לבושה בנפש הבהמית); ולכן, כשהנפש הבהמית בשמחה על-ידי בשר ויין, קל יותר להמשיך
שמחה גם בנפש האלקית. כך גם בענין זה: בשעה שהוא נתון בין כה במצב של עצבות מענייני הגשמיים, קל יותר להגיע למרירות מענייני
הרוחניים. 9. פרק ד. 10. אבות ד, יז.

יום ראשון	יום ששי	ל שבט, ר"ח	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: משפטים, ששי עם פירש"י. תהלים: קמה-קנ. תניא: ובזה . . . שעה כנ"ל.			

כמה וכמה חסידים חשבו יום בואם לליובאוויטש ליום הולדת שלהם. מורי הרשב"ץ [=הרב שמואל בצלאל] בא בפעם הראשונה לליובאוויטש אור ליום ששי פרשת משפטים שנת תר"ח, ובכל שנה ושנה היה ער כל אותו הלילה, ומכונן להניח תפלין בה בשעה אשר נכנס לה"צמח צדק" בפעם הראשונה.

יום שני	שבת	א אדר א, שר"ח	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: משפטים, שביעי עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: פרק כו. ברם . . . העצם כנ"ל.			

"תורה אור" דבור המתחיל "לא תהיה משפלה", סעיף המתחיל "והנה אחר" – "במסירת נפש בפי"ע". פרוש הראשי תבות הוא "בפנימית עצמותו".

כתיב: "יצא אדם לפעלו, ולעבודתו עדי ערב". הנה כל נשמה בירידתה למטה, יש לה מלאכות כלליות ופרטיות, וזהו "יצא אדם לפעלו", דיציאת הנשמה מעמידתה בשמי רום באוצר הנשמות וירידתה מדרגא לדרגא עד בואה להתלבש בגוף ונפש הטבעית והבהמית, הוא בשביל "אדם לפעלו" – במלאכות הכלליות, להגביר הצורה על החמר, להאיר את העולם באור תורה ונר מצוה, "ולעבודתו" – שהיא מלאכה הפרטית, דכל נשמה יש לה עבודה פרטית במחין ובמדות כפי טבעה וענינה.. "עדי ערב" – בעוד יש זמן לעשות, כמו שכתוב "היום לעשותם". ובעמק הענין, באור הכתוב . . . דקאי על כללות ענין העליה שנעשה על ידי ירידת הנשמה למטה ד"יצא אדם", דבעלות הנשמה מהיותה למטה מלבשת בגוף, "לפעלו", היא עוסקת בעולם הבא באפן התעסקותה בעולם הזה, ואם היה קובע עתים לתורה, גם שם מכניסים אותו באהלי תורה. "ולעבודתו", אם עסק בעבודתו פראוי, אז הנה עליתו "עדי ערב", שעולה בעלוי אחר עלוי עד הנעם והערכות דעצמות אין סוף ברוך הוא.

יום שני	א אדר שני, ר"ח	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: פקודי, שני עם פירש"י. תהלים: א"ט. תניא: ומשחרב . . . 86 ה' לו. בניצלה ויבא: זכרנו ה' אלקינו בו – בי"ת דגושה – ופקדנו בו – בי"ת רפויה.		

יום שלישי	יום ראשון	ב אדר א	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: תרומה, פרשה ראשונה עם פירש"י. תהלים: י"ז. תניא: פרק כז. ואם . . . לד עשה ממש.			

רבינו הגדול – הזקן – סידר לפני אנ"ש העבודה במוח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה, שתהי' רק כפי האמת ובאה ע"י עבודה.

ועבודה זו אינה כמו שטועים בזה טעות גמור לחשוב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, איבערקערען די וועלט. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופועל, איזה שיהי,

היום יום . . .

בכוונה אמיתית די ומספיק: א ברכה בכוונה, דעם ווארט אין דאוונען כדבעי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, א פסוק חומש בידיעה שהוא דבר ה', א פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה.

אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעת רבה ועצומה, פשוט לערנען א רבוי און פארשטיין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהי' כפי האמת.

רבנו הגדול – הזקן – סדר לפני אנ"ש [=אנשי שלומנו, חסידי חב"ד] העבודה במח ולחפש את האמת, לבקר כל תנועה שתהיה רק כפי האמת ובאה על ידי עבודה. ועבודה זו אינה כמו שטויעס בזה טעות גמור, לחשב שצריך לפרק הרים ולשבר סלעים, להפוך את העולם. האמת הגמור הוא, אשר כל עבודה ופעל, איזה שיהיו, בכוונה אמיתית – די ומספיק: ברכה בכוונה, מלה בתפלה כראוי בהכנת הלב ובידיעה לפני מי אתה עומד, פסוק חמש בידיעה שהוא דבר ה', פסוק תהלים, ומדה טובה לקרב לבו של חברו באהבה וחבה. אמת הדבר, אשר בכדי להגיע לזה צריכים יגיעה רבה ועצומה, פשוט ללמד הרבה ולהבין – כל אחד לפי ערכו – ואז ה' בעזרו שיהיה כפי האמת.

יום שלישי ב אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, שלישי עם פירש"י.
תהלים: י"ז.

תניא: ואם ירחיב . . . 86 כמ"ש לקמן.

הברכה צריכה לאיזה דבר שתאחז בו, וכמו המטר – על שדה חרושה וזרועה, או היורה ומלקוש – על תבואת השדה והפרם. אבל בשדה בור לא חרושה ולא זרועה, אין המטר יורה ומלקוש מביאים תועלת.

יום רביעי

יום שני ג אדר א ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שני עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.

תניא: ואדרבה . . . לך ידיים כנ"ל.

רבנו הזקן אמר: מצות אהבת ישראל הוא ליליד עם ישראל אשר מעולם לא ראה אותו, ומכל שכן לחבר עדת ישראל אשר במקום מגורו, שהוא בן או בת עדתו.

יום רביעי ג אדר שני ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: יח"ב.

תניא: והנה בכל . . . 86 מסטרא דא.

מענה הצ"צ לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול איז משנה דעם מהות. דורך קבלת עול פון א עבד פשוט, וואס בשעת ער שלאפט איז אויך ניכר דער עול העבדות זיינער, קען אפילו א למדן און א גאון אויך קומען צו דער מעלה און חשיבות פון א פראסטתמימות'דיקען מסירתנפש איד.

מענה ה"צמח צדק" לחסיד בקי בש"ס כו' ומשכיל גדול בחסידות: קבלת עול משנה את המהות. על ידי קבלת עול של עבד פשוט, שגם בשנתו נפר עליו על עבדותו, יכול גם למדן וגאון להגיע למעלתו וחשיבותו של יהודי של מסירת נפש פשוט ותמים.

יום
חמישי

יום שלישי

ד אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: ובכל דחי' . . . לד צדיקים.

ראשית ההכנה להתעסקות בשכלים עיוניים, ובשכל אלקי בפרט, הוא: (א) יגיעת בשר להסיר הטוב טעם מעניני עולם, (ב) יגיעת נפש לעורר הטוב טעם במשכלות בכלל, ובעניני אלקות בפרט.

יום חמישי

ד אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: כג"כח.
תניא: פרק לה. והנה . . . מד ועבודתם.

צו חסידות ביים מיטעלען רבי'ן, איז געווען זייער שטיל, דאך פלעגט ער בשעת חסידות זאגען: שא, שא.

דער טאטע האט עס ערקלערט, אז דאס איז געווען אויף להשקיט נביעת המוחין. און האט מיט דעם מבאר געווען דעם מאמר הזהר סבא דעתוהי סתים דשקיט ושכיך.

בעת אמירת החסידות אצל אדמו"ר האמצעי שר שקט מחלט. למרות זאת נהג לומר תוך כדי אמירת חסידות: שא! שא!

אבא [=אדמו"ר הרש"ב] הסביר, שהדבר נעשה כדי להשקיט [=לרסן] את נביעת המוחין, [המעלה במחשבה דעות נוגדות] ובכך באר מאמר הזהר "סבא דעתוהי סתים, דשקיט ושכיך" [=זקן דעתו מפלגה משום ששוקט ומישב].

יום רביעי

ה אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, רביעי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: ושני . . . 68 דקב"ה לעילא.

בלי שום צל ספק וספק ספקא, הנה בכל מקום מדרך כף רגלינו, הכל הוא לזכות ולטהר את הארץ באותיות התורה והתפלה, ואנחנו כל ישראל שלוחי דרחמנא אנו, איש איש כאשר גזרה עליו השגחה העליונה, אין חפשי מעבודת הקדש, אשר העמסה על שכמנו.

יום ששי

ה אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: פקודי, ששי עם פירש"י.
תהלים: כט"לד.
תניא: והוא בהקדם . . . מד בראשו עכ"ל.

למוד הנגלה, למוד החסידות ועבודה בפעל – כלם כאחד מרחים המה. ולא זו בלבד דאינו שייך לומר שהאחד ידחה או ידחה מפני חברו, אלא אדרבה הם מסיעים זה לזה, וכמאמר "ולא עם הארץ חסיד" – שצריך להיות למוד הנגלה, "איזהו חסיד המתחסד עם קונו", – שצריך להיות למוד החסידות, ותכלית הלמוד הלא הוא העבודה בפעל.

יום
שישי

שבת קודש

יום חמישי

ו אדר א

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: תרומה, חמישי עם פירש"י.

תהלים: להללח.

תניא: ולא עוד . . . 68 לעילא הרבה.

משיחות אאמו"ר: עס איז א מעלה נפלאה, וואס דער אויבערשטער ב"ה איז מזכה און מען קריגט א חוש מיט א געשמאק א אידען א טובה טאן, ביז אז יענער ווערט בא אים טייערער ווי ער בא זיך, ווארום אויף זיך קען ער געפינען כמה טעמים פאר וואס עס קומט איהם זאל, ח"ו, זיין ניט גוט, אבער אויף דעם אנדערען איז דאס ניט שייך כלל.

משיחות אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב]: זו מעלה נפלאה, שהקדוש ברוך הוא מזכה, ומשיגים חוש וענג בעשית טובה ליהודי, עד שהזולת בעיניו יקר יותר משהוא בעיני עצמו. שכן על עצמו יכול הוא למצא כמה נמוקים מדוע מגיע שיהיה לו, חס ושלום, לא טוב, אך על הזולת זה כלל לא שייך.

שבת

ו אדר שני

ה'תש"ג

הפטורה: ותשלם כל המלאכה.

בברכות הפטורה אומרים תמיד: גאמן ורחמן אתה, תושיע ותשמוח.

שיעורים. חומש: פקודי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: להללח.

תניא: והנה ביאור . . . והמשכיל יבין.

מקבל אצל זקני אנ"ש: ספר התניא הוא לקוטי עצות מה שענה רבנו הגדול לאנ"ש על יחידות בשנות תק"מ-תק"ן. בקיץ תקנ"ב התחיל לסדר את ספר התניא בצורתו כמו שהוא עתה לפנינו. תקנ"ג - כבר היו העתקות רבות ממנו, ובמשך הזמן נשתבשו, וגם התחילו לזיפו. ומהאי טעמא [=ומסבה זו] נודרו רבנו למסרו לדפוס. יש נסח אחר: עשרים שנה כתב רבנו את ספרו התניא, ודיק בכל תבה ותבה. בשנת תקנ"ה כבר היה צורך וזקוק, ואז נתן רשות להעתיקו, וכשרבו ההעתיקות ונשתבשו מסרו לדפוס.

ה"צמח צדק" ספר אשר, בראש השנה הראשונה לחייו - שנת תק"ן - אמר רבנו הגדול דרוש "משביעין אותו תהי צדיק כו'", והוא הוא שלשת פרקים הראשונים של ספר התניא.

המשך ביאור למס' שבת ליום שני עמ' ב

1 פת מהתנור בשבת, ולא נאסרו אלא מדרבנן. אלא על כרחך בא
2 הריבוי למכשירין של שופר בשבת, להתיר חילול שבת במכשיריו,
3 כגון קציצתו מן הבהמה ותיקונו.
4 שואלת הגמרא: ורפנן הסוברים שאין מכשירי השופר דוחים את
5 השבת מה ילמדו מהפסוק 'יום תרועה'. משיבה הגמרא: הפסוק ההוא
6 מיפעי ליה - נצרך ללמד שמצות שופר נוהגת ביום ולא בלילה.
7 שואלת הגמרא: ורפי אליעזר, מצות שופר שנוהגת ביום ולא בלילה
8 מנא ליה - מנין לומד דין זה. משיבה הגמרא: נפקא ליה - הוא לומד
9 זאת מהפסוק 'ביום תעבירו שופר בכל ארצכם' (ויקרא כה
10 ט), פסוק זה עוסק בתקיעת שופר ביום הכיפורים של היובל, ונמרי
11 מהררי - ומצות תקיעת שופר של ראש השנה ומצות תקיעת שופר
12 ביובל למדים זה מזה.
13 מקשה הגמרא: וליבתוב רחמנא בפירוש בשופר שמכשיריו דוחים
14 שבת, וליתו הנה וליגמרו מיניה - ונלמד ממנו לגבי מצות לולב,
15 סוכה ומצה ועומר ושתי הלחם שגם מכשיריהן דוחים שבת.
16 מתרצת הגמרא: מתקיעת שופר דראש השנה ליכא למיגמר - אין

17 ללמוד, לפי שמצות שופר חמורה שכן מכנסת וזרזנות של ישראל
18 לאביהן שבשמים ויתכן שעל כן גם מכשיריה דוחים את השבת. וכן
19 מתקיעות [שופר] דיום הכפורים של יובל ליכא למיגמר - אין
20 ללמוד, לפי שמצות תקיעת שופר ביובל חשובה היא, דאמר מר -
21 שנאמר בברייתא (ר"ה ח) תקעו בית דין בשופר, ואז נפמרו - חזרו
22 עבדים עבריים לבתיהם ויטות שנמכרו חוזרות לבעליהן, ויתכן
23 שעל כן גם מכשיריה דוחין את השבת.
24 הגמרא דנה במכשירי מצות מילה. שנינו בברייתא: (אמר מר) מילה
25 וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר. שואלת
26 הגמרא: מנא ליה לרבי אליעזר הא, אי מבוילה נמר, כלומר שלמד
27 מצות מילה מאחת מהמצות שנזכרו לעיל, והלא יש לפרוך
28 בראמרינן - כמו שפרכנו לעיל שלכל מצוה יש צד חמור, לולב טעון
29 ארבעה מינים, סוכה נוהגת גם בלילה, מצה נוהגת גם בנשים ושופר
30 מעלה זכרונותיהם של ישראל לאביהם שבשמים. ועוד אפשר לפרוך
31 מה להנהיג - כל אחת מהמצות הללו חמורה ממילה,

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ג

איך סיכן יוסף את עצמו?

ויש לבאר את המחלוקת לפי מה שהביא ה'כסף משנה' כאן שלדעת הרמב"ם "שכשאמרו בגמרא יעבור ואל יהרג פירוש צריך לעבור כדי שלא יהרג", אבל יש מפרשים את דברי הגמרא "יעבור ואל יהרג" - "הרשות בידו לעבור כדי שלא יהרג", ו"שלמים וכן רבים סוברים דאם נהרג ולא עבר, צדקה תחשב לו".

ויש לומר, שבזה נחלקו רש"י והרמב"ם:

שיטת הרמב"ם היא כשיטת הרמב"ם (ראה ב"י לטור יו"ד סי' קנז) שמי שדינו "יעבור ואל יהרג" ונהרג ולא עבר הרי זה מתחייב בנפשו, ולכן מפרש שהמלאך לא הזהיר את יוסף במפורש, ואם היה יודע שיש סכנה בדבר היה אסור לו לסכן עצמו; אבל לשיטת רש"י "יעבור ואל יהרג" הוא רשות, ואם נהרג ולא עבר "צדקה תחשב לו". ולכן אף שיוסף שמע מגבריאל שאחיו מבקשים להמיתו, סיכן את עצמו לקיים שליחות אביו.

(לקוטי שיחות ל"ה עמ' 169 ואילך)

הלכות יסודי התורה פרק ה, הלכה ד: כָּל מִי שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: יַעֲבֹר וְאֵל יִהְיֶה וְנִהְיֶה וְלֹא עָבַר - הָרִי זֶה מִתְחַיֵּב בְּנַפְשׁוֹ.

מסופר בתורה (וישב לו, יג ואילך) שיעקב אבינו שלח את יוסף לראות את שלום אחיו, ובדרך פגש יוסף במלאך גבריאל שאמר לו כי אחיו "נסעו מזה כי שמעתי אומרים נלכה דותינה", ופירש רש"י (שם, שם ט'): "נסעו מזה - הסיעו עצמם מן האחוה; נלכה דותינה - לבקש לך נכלי דתות שימיתוך בהם".

ונשאלת השאלה: לאחר אזהרה זו, מדוע הלך יוסף לאחיו וסיכן את חייו בשביל מצות כיבוד אב, למרות שאינה משלוש העבירות עליהן נאמר "יהרג ואל יעבור"?

ואכן הרמב"ם (על התורה שם) חולק על רש"י ומפרש: "אין הכוונה ... נסעו מזה מן האחוה והלכו לעורר עליך דינים ותרעומות, שאם כן היה נמנע ללכת ולא היה מסכן בעצמו", ולכן מבאר "כי האיש גבריאל אשר הגיד לו הגיד אמת ואמר לשון משמש לשני פנים ושניהם אמת, והוא לא הבין הנסתר בו והלך אחר הנגלה ממנו".

יום שני א' אדר ה'תשע"ג

עונש העובר על דברי הנביא

שאינו מאמין בנבואתו חייב מיתה בידי שמים, אבל אם אינו כופר בנבואתו אלא עובר על דבריו משום שיצרו תקפו, אינו נחשב עובר על דברי הנביא, ועונשו הוא כפי העונש הקבוע בתורה על העובר על לאו או על עשה.

ובספר 'עבודת המלך' ביאר הלכה זו כך:

כאשר הנביא דיבר בשם ה' וציוה לעשות פעולה מסוימת, העובר על דבריו אכן חייב מיתה בידי שמים, אבל אם באמירת הנביא גופא מפורט סוג העונש לעובר על ציווי ה' - אין מקום לחייב את העובר על הציווי בעונש מיתה, כי הרי העונש האמור מפי ה' הוא כבר חלק מן הנבואה. ואם נטיל עליו חיוב מיתה, יהיה זה בסתירה לנבואה. ולכן אין מקום לחייב מיתה בידי שמים את כל העובר על מצוות עשה או לא-תעשה, כי בציווי מפי משה, שהיא נבואה, כבר כלול העונש המוטל על העובר על הציווי.

הלכות יסודי התורה פרק ט, הלכה ב: לֹא לַעֲשׂוֹת דֵּת הוּא כָּא, אֲלֵא לַצִּוּוֹת עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה... וְהַעֲוֹבֵר עַל דְּבָרָיו - חַיִּב מִיתָה בְּיַד שָׁמַיִם.

והקשה ה'מנחת חינוך' (מצוה תקט"ז):

אם העובר על דברי הנביא חייב מיתה, מדוע לא יתחייב מיתה גם כל העובר על מצוות עשה שבתורה, וכן העובר על לאו שאין בו מעשה (שאין לוקין עליו) יהא חייב מיתה, שהרי העובר על אחת ממצוות התורה עובר גם על דברי משה רבינו 'אדון הנביאים'?

ותירץ:

מקור הלכה זו הוא בגמרא (סנהדרין פט,א), שם נאמר "המוותר על דברי הנביא... מיתתו בידי שמים". ופירש רש"י (ד"ה והמוותר) "המפקירם, שלא חשש למה שאמר לו הנביא". ואם כן אין הכוונה שכופר בדברי הנביא אלא שמזלזל בהם. וזו היא גם דעת הרמב"ם: העובר על דברי הנביא משום

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ג

ענווה וחכמה

בדבריו שענווה בדרך ממוצעת היא "דרך החכמים", מתכוין הרמב"ם שאין ללכת בה בקו אחד אלא יש להשכיל ולנהוג בחכמה: לפעמים יש להיות שפל רוח ביותר ולפעמים נחוזה הכרה בכוחותיו. לדוגמה: יהודי עובר ה' משפיע בעבודתו לכל העולמות "וגם המלאכים ניוונים על ידי תורתו ותפילתו". וידיעה על כך תגרום שעבודתו תהיה בשמחה ובשלמות אך אם מרוב ענווה ושפלות לא יכיר בערך עבודתו, תהיה לכך השפעה שלילית על עבודתו.

וכדי לקבוע מתי להתנהג בענווה ושפלות ומתי להימנע ממנה, יש לנהוג כהוראת חז"ל (אבות ב, יב) "כל מעשיך יהיו לשם

הלכות דעות, פרק א הלכה ד"ה: כָּל אִדָּם שֶׁדַּעוֹתָיו דַּעוֹת בִּינְיָנוּת, מְקַצֵּעוֹת, נִקְרָא חָכָם... מִי שֶׁיִּתְרַחַק מִנִּגְזֵה הַלֵּב עַד תִּקְצֶה הָאֲחֵרוֹן וְיִהְיֶה שְׁפָל־רוּחַ בְּיוֹתֵר, נִקְרָא חֲסִיד... וְאִם יִתְרַחַק עַד הָאֲמִצָּע בְּלִבֵּר וְיִהְיֶה עָנִי - נִקְרָא חָכָם.

הקשה ה'לחם משנה': כאן כותב הרמב"ם שדרך הממוצע גם במידת הענווה היא דרך החכמים, ומי שהוא "שפל רוח ביותר - נקרא חסיד", וזו הנהגה של "לפנים משורת הדין", ואילו להלך (פ"ב ה"ג) הוא כותב שבמידת הגאווה אסור לנהוג במידה בינונית, אלא צריך להתרחק "עד הקצה האחרון"! ומבאר בעל ה'תולדות':

שלא הגיע לדרגה זו שכל מעשיו לשם שמים, אסור לו לנהוג בבינוניות אלא יתרחק עד הקצה האחר "ותהיה רוחו נמוכה למאד" (להלן פ"ב ה"ג).

(תולדות יעקב יוסף, עקב, מצוה והלכה בדרכיו)

שמים", היינו שכל פעולה הן של מצוה והן של רשות צריכה להיות ללא שום כוונה לתועלת אישית, וכך יוכל להשכיל ולקבוע מתי להשפיל עצמו ומתי לא.

זוהי המידה הבינונית, שהנוהג לפיה נקרא חכם, אבל מי

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ג

ריבית 'לשם שמים'

נמצא שכסף הריבית נחשב לממון השייך לו ויש בו 'ניצוצות' השייכים לנשמתו (שהרי הציווי "כל מעשיך יהיו לשם שמים" צריך להתקיים בכל ממונו);

אך למעשה, אסור לקחת ריבית, ואפשר לברר את הניצוצות שבריבית רק על ידי דחייטס (כמו הניצוצות שבדברים האסורים) אבל אם המלוה עבר ולקח את הריבית באיסור, אזי הריבית נעשית חלק מממונו. כמו שכתב הריטב"א (ב"מ סא, א) שהחיוב להחזיר ריבית אינו חיוב ממוני כמו השבת גזל, אלא "חיוב הוא שחייב הכתוב להחזיר איסור שבלע". ואם כן, יש בה 'ניצוצות' השייכים אליו.

וזהו הטעם (הפנימי) לכך שכאשר יש דרך המאפשרת למלוה לא להחזיר את הריבית, כגון שבא לעשות תשובה ולהחזיר את הריבית כדי לצאת ידי-שמים – מדת חסידות היא שלא לקבל ממנו (ב"י י"ד סי' קסא), כי היות וה'ניצוצות' שבכסף הריבית שייכים לשורש נשמתו של המלוה, יש להשתדל להשאיר את הרבית בידו.

(לקוטי שיחות י"ב עמ' 118)

הלכות דעות פרק ג, הלכות ב"ג: צריך האדם, שיכון לבו וכל מעשיו בלם לידע את השם ברוך הוא בלבד.. כיצד? בשישא ויתן, או יעשה מלאכה למל שָׁכָר - לא יהיה בלבו לקבץ ממון בלבד... ועל ענין זה צווי חכמים ואמרו: "וכל מעשיך יהיו לשם שמים"; והוא שאמר שלמה בחכמתו: "בכל דרכיך דעהו".

מבואר בספרי חסידות שהמשא-ומתן בממון צריך להיות על-מנת "לידע את השם ברוך הוא" כי בממון יש "ניצוצין" קדושים השייכים לשרש נשמתו" (כתר שם טוב סי' ריח). ולכן עליו להתעסק בו לשם-שמים, כדי להעלות ולברר את ה'ניצוצות' שבממון.

והנה, בנוגע לריבית על הלוואה כתבו המפרשים (אברבנאל תצא כג, כא (ד"ה התשובה הר'). וראה מל"מ פ"ח מהל' מלוה ולוה ה"א) שממון של ריבית לא נחשב כסף גזול כי "איננו דבר בלתי ראוי.. והוא סחורה ומשא-ומתן והגון מפאת עצמו" שהרי "האנשים עם ממונם... ראוי שירויחו, ואם אדם אחד בקש מאדם אחר מעות לעסוק בסחורה, ויחשוב להרויח באלף כפולות, שילוח לו מאתים – מדוע לא יתן לו מנה". ומכיון שהקב"ה הטביע בכריאה שהלוואה בריבית נחשבת (מצד-עצמה) ל"משא ומתן",

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ג

לאהוב כל אחד מישראל - גם אם חטא

ולכן, גם מי שעבר עבירה שחייבים עליה מיתת בית דין מצוה לברור לו מיתה יפה.

ובספר 'בית שערים' (או"ח סי' סט) מיישב על פי דברי הגמרא (סנהדרין מג, ב): שכל המומתים בבית דין מתוודים, ולאחר שהתוודה ויש לו חלק לעולם הבא (הל סנהדרין פ"ג ה"א) כבר אינו רשע, ומצוה לאהבו.

ומהר"ם מלובלין (שור"ט סי"ג) מבאר:

הרואה את חברו עובר עבירה חייב להוכיחו, אבל קודם שהוכיחו אסור לו לשנוא אותו, ואם שונאו עובר על "לא תשנא את אחיך בלבבך" (להלן ה"ה). ורק אם הוכיחו וסירב לקבל את התוכחה, מותר לשנאו.

ואדה"ז ב'תניא' (פרק לב) כתב:

אמנם, אם הוכיחו ולא שב מחטאו מצוה לשנאו - אך עם זאת מצוה לאהבו, כי השנאה היא מצד הרע שבו, ואילו מצד הטוב הגנוז בו, היינו ניצוצין אלוקות שבתוכו המחיה נפשו האלוקית - מצוה לאהבו.

הלכות דעות פרק ו, הלכה ג: מצוה על כל אדם לאהב את כל אחד ואחד מישראל בגופו, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך".

אמרו בגמרא (פסחים ק"ג, ב) שהרואה את חברו עובר עבירה מצוה לשנאותו, וכן כתב ב'הגהות מיימוניות': "דוקא שהוא רעך בתורה ובמצוות אבל אדם רשע שאינו מקבל תוכחה - מצוה לשנאותו, שנאמר 'יראת ה' שנאת רע'".

והקשה המהר"ם שיק (תרי"ג מצוות, מצוה רמד):

שריפת חייבי מיתת בית דין החייבים מיתה זו, צריכה להיות בצורה קלה ומהירה, ומהפסקו "ואהבת לרעך כמוך" למדו בגמרא (סנהדרין נב, א) לגבי חייבי מיתות בית דין - "ברור לו מיתה יפה", שימות בה בקלות ובמהירות. הרי שגם בעוברי עבירה נאמר 'ואהבת לרעך כמוך'!

ותירץ:

הציווי 'ואהבת לרעך כמוך' משמעו גם לא לעשות רע לגוף חברו, ואף שמצוה לשנוא את הרשע אין להזיק לגופו "כיון שהגוף הוא מעון ודירה לנשמה הקדושה שהיא חלק אלוקה".

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ג

השגת גבול בתלמוד תורה

מקור ההלכה הוא בגמרא (ב"ב כא, ב) הלומדת את הדין מן הפסוק "קנאת סופרים תרבה חכמה". ואין לתמוה מדוע הביא הרמב"ם את הפסוק "ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר"

הלכות תלמוד תורה פרק ב, הלכה ז: מלמד תינוקות, שָׁבָא חֲבֵרוֹ ופָּתַח בֵּית לְלִמְד תִּינוּקוֹת בְּצֵדוֹ .. אֵינוֹ יוֹכֵל לְמַחֹת בְּיָדוֹ, שְׁנָאֵמֶר: "ה' חָפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר".

הרמב"ם עוסק בהלכות תלמוד תורה ולכן מוכיח זאת מן הפסוק **ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר**, המבאר את החיוב להרבות בתורה.

ויותר נראה לפרש בהתאם לכלל האמור שהרמב"ם מביא את הפסוק **ה' מבואר יותר**, **ה' חפץ ... יגדיל תורה**, מהפסוק שבגמרא, **קנאת סופרים תרבה חכמה**, כי הפסוק שבגמרא מבאר רק את טעם ההלכה (כדי להרבות חכמה), אבל הדין עצמו לא נכתב בפסוק אלא מובן מאליו, אבל בפסוק **ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר** מבואר (לא רק הטעם שנרמז במילים **ה' חפץ למען צדקו** ולכן הרבה להם תורה וכו', אלא) גם הדין עצמו, להגדיל תורה.

(לקוטי שיחות ג, עמ' 299 ואילך)

ולא את הפסוק שהובא בגמרא, כי **דרכו של הרמב"ם** .. לפעמים מביא פסוק שלא נזכר בגמרא כלל מאחר שהוא מבואר יותר (יד מלאכי, כללי הרמב"ם אות ד).

ומדוע לא הביאה הגמרא את הפסוק **ה' מבואר יותר**? בהלכה זו – שאפשר להוסיף מלמד לצד מלמד קיים – יש שני פרטים: א. מצד המלמד הקיים – שניתן להשיג את גבולו מפני **שמתוך כך יזהרו באומנותן שייראו זה מזה דאמר מר קנאת סופרים תרבה חכמה** (רש"י ב"ב שם); ב. כלפי המלמד הנוסף – כדי להרבות בתלמוד תורה.

ולפי זה מובן מדוע לא מובא בגמרא הפסוק שהביא הרמב"ם: סוגיית הגמרא עוסקת בהלכות שכנים והשגת גבול ולכן הוכיחה את הדין מן הפסוק **קנאת סופרים תרבה חכמה** שבזה מבואר (כנ"ל מרש"י) מדוע אין כאן השגת גבול; אבל

שבת קודש ו' אדר ה'תשע"ג

הרב שאינו יכול למחול על כבודו

(כסף משנה).

והנה, טעמו של רבא הוא מפני שתלמיד-חכם הלומד תורה **תורה דיליה [שלו] היא**, כפי שנרמז בפסוק **כי אם בתורת ה' חפצו ובתורתו יהגה** – **בתחילה היא נקראת תורת ה'**, ומשלמה וגרסה היא נקראת תורתו (רש"י שם), ולכן יש לו בעלות על כבודו ויכול למחול.

ולפי זה הדברים אמורים דווקא בתלמיד-חכם היודע ומבין את טעמי ההלכות, שעליו אפשר לומר **תורה דיליה היא** (סה"מ מלוקט ח"ו עמ' קה) אבל בתלמיד-חכם ה'שונה הלכות' בלי לדעת את טעמי ההלכות – כתב החיד"א (שיורי ברכה י"ד סרמ"ג ס"ד) שגם אם רצה אינו יכול למחול על כבודו **דלא הגיע למדריגת תורה דיליה היא**.

הלכות תלמוד תורה פרק ה, הלכה יא: **הרב המבקר, שרצה למחול על כבודו בכל הדברים האלו או באחד מהן, לכל תלמידיו או לאחד מהן - הרשות בידו.**

מחלוקת היא בגמרא (קידושין לב, א). לדעת רב חסדא, **הרב שמחל על כבודו אין כבודו מחול**, ואילו לדעת רב יוסף **הרב שמחל על כבודו כבודו מחול שנאמר וה' הולך לפניו יומם** היינו שהקב"ה מחל על כבודו. וכתב ה'כסף משנה' שההוכחה מהנהגת הקב"ה היא המקור לדברי הרמב"ם כאן שאפילו **הרב המובהק שרצה למחול על כבודו כבודו מחול**.

והנה, ההלכה נפסקה כרב יוסף שהרב יכול למחול על כבודו, כי גם דעת רבא בגמרא שם היא כרב יוסף שהרב יכול למחול על כבודו, ורב יוסף ורבא הם שניים כנגד רב חסדא. ועוד שרבא היה מאוחר יותר ולכן פסק הרמב"ם שכבודו מחול

המשך ביאור למס' שבת ליום רביעי עמ' א

טוב (ויקרא כג כד) **ידיה לכם שבתון וגו'**, ומצות עשה לשובת הוא, וזהו ליה יום טוב עשה של שבתון, ולא תעשה (שם כג כה) **כל מלאכת עבודה לא תעשו וגו'**, ואין עשה של מילה שלא בזמנה דוחה את לא תעשה ועשה של יום טוב, אבל מילה בזמנה למדים מ'ביום' שדוחה אפילו שבת.

הגמרא חזרת לבאר את המשנה שבראש הפרק. שנינו במשנה: **לכל אמר רבי עקיבא וכו'** כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, כגון עשיית איזמל לצורך המילה, אינה דוחה את השבת. **אמר רב יהודה אמר רב, הלכה כרבי עקיבא. והנן נמי** – וכן שנינו במשנה (פסחים טו.) **נבי פסח בי האי גוונא** – באופן דומה, **לכל אמר רבי עקיבא, כל מלאכה הנצרכת להקרבת קרבן פסח שחל זמן שחיטתו בשבת, שאפשר לה לעשותה מערב שבת**, כגון הבאת הקרבן מחוץ לתחום או חיתוך יבלתו, אינה דוחה את השבת, אבל שחיטתו של קרבן פסח, שאי אפשר לעשותה מערב שבת, דוחה את השבת, ואמר רב יהודה אמר רב גם שם שהלכה כרבי עקיבא. וצריך היה רב יהודה להשמיענו שהלכה כרבי עקיבא גם בענין מכשירי מילה בשבת וגם בענין מכשירי קרבן פסח בשבת. ואי אפשר לענין – אם היה משמיענו רק לנבי מכשירי מילה שהלכה כרבי עקיבא, הייתי אומר ה'תם הוא – דווקא שם דמכשירין שאפשר לעשות אותם מאתמול לא דחו שבת, משום דלכא פרת, לפי שהקטן אינו בר עונשים, וגם אביו אינו מתחייב כרת אם אינו מל אותו, אבל פסח דאיכא פרת אם לא ישחט ב"ד ניסן, איכא – שמה גם מכשירי הקרבן שאפשר לעשותם מאתמול לידחו שבת, על כן

השמיענו רב יהודה שהלכה כרבי עקיבא שאינם דוחים שבת. ואי אפשר לענין שהלכה כרבי עקיבא לנבי מכשירי קרבן פסח, הייתי אומר שהטעם שאינם דוחים הוא משום דלא נכרתו עליה שלש עשרה פירות, אבל מילה הנכרתו עליה שלש עשרה פירות, איכא שגם מכשירי מילה לידחו שבת, צריך א – אכן נצרכים שני הדברים להשמיענו שהלכה כרבי עקיבא שאינם דוחים שבת.

משנה

המשנה מפרטת אלו צרכי מילה דוחים שבת: **עושיין כל צרכי מילה [בשבת], מוחליין – חותכים הערלה, ופורעין – קורעים את העור שתחת הערלה ומגלים את ראש הגיד. ומוציין את הדם, ונותנין עליה – על המכה איספלגית – תחבושת וקמח שחוק כדי לעצור את הדם. ואם לא שחק כמון מערב שבת, שוחק בשינוי ככל האפשר, כגון שלועס בשינוי ונותן על המכה. אם לא מרף – ערבב יין ושמן מערב שבת כדי להניח את התערובת על המכה לרפואה, ונתן זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושיין לה חלוק ובעין כס צר שמלבישים אותו על ראש הגיד עד העטרה כדי שלא יחזור העור ויכסה אותו לכתחילה בשבת, אבל בורף עליה סמרטוט במקום חלוק. ואם לא התקין – הכין סמרטוט מערב שבת והסמרטוט נמצא ברשות אחרת, יכול להביאו משם באופן שבורף את הסמרטוט על אצבעו ומביא ואפילו מחצר אחרת שלא עירבה עם החצר שהתינוק שם, וטעם ההיתר משום שהוא מוציא את הסמרטוט בשינוי דרך מלבוש.**

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ל' שבט-ו' אדר ה'תשע"ג

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ג

הלכות יסודי התורה

פרק ד

א. ארבעה גופים האלו שהם אש ורוח ומים וארץ, הן
יסודות כל הנבראים למטה מן הרקיע; וכל שיהיה מאדם
ובהמה ועוף ורמש ודג וצמח ומתכת ואבנים טובות
ומרגליות ושיאר אבני בגן והרים וגושי עפר - הכל, גלמן
מחבר מארבעה יסודות האלו. נמצאו כל הגופים שלמטה
מן הרקיע, חוץ מארבעה יסודות האלו, מחברין מגלם
וצורה, וגלם שלהן מחבר מארבעה יסודות אלו; אבל כל
אחד מארבעה יסודות, אינו מחבר אלא מגלם וצורה בלבד.
ב. הרף האש והרוח, להיות מהלכן ממטה מטבור [כדור]
הארץ למעלה כלפי הרקיע; ודרך המים והארץ, להיות
מהלכן מתחת הרקיע למטה לאמצע - שאמצע הרקיע -
כדור הארץ, הוא המטה שאין למטה ממנו. ואין הלוכין
בדעתם ולא בחפצן, אלא מנהג שנקבע בהן וטבע שנשטבע
בהן. טבע האש חם יבש, והוא קל מכל; והרוח חם לח;
והמים קרים לחים; והארץ יבשה קרה, והיא כבדה מכל.
והמים קל ממנה, לפיכך נמצא למעלה על הארץ; והרוח
קל מן המים, לפיכך הוא מרחף על פני המים; והאש קל
מן הרוח. ומפני שהן יסודות לכל גופים שמתחת הרקיע,
ימצא כל גוף וגוף מאדם ובהמה וחייה ועוף ודג וצמח
ומתכת ואבן, גלמן מחבר מאש ורוח ומים ועפר; וארבעתן
יתערבו ביחד, וישתנה כל אחד מהן בעת הערוב, עד
שימצא המחבר מארבעתן אינו דומה לאחד מהן כשהוא
לבדו. ואין במערב מהן, אפילו חלק אחד שהוא אש בפני
עצמה או רוח בפני עצמה או מים בפני עצמן או ארץ בפני
עצמה; אלא הכל נשתנו, ונעשו גוף אחד. וכל גוף וגוף
[נברא ונברא] המחבר מארבעתן, ימצא בו קר וחם לח ויבש
כאחד. אבל יש מהם גופים שיהיה בהן חזקה [תוקף] מיסוד
האש, כמו בעלי נפש חיה, לפיכך יראה בהם חם יתר;
ויש מהן גופים שיהיה בהן חזקה מיסוד הארץ, כמו
האבנים, לפיכך יראה בהן היבש הרבה. ועל הדרך הזה,
ימצא גוף חם יתר מגוף אחר חם, וגוף יבש יתר מגוף אחר
יבש. וכן ימצא גופים שיראה בהן הקר בלבד, וגופים יראה
בהם הלח בלבד, וגופים יראה בהן הקר והיבש כאחד
בשונה, או הקר והלח כאחד בשונה, או חם והיבש כאחד
בשונה, או חם והלח כאחד בשונה. לפי רב היסוד שהיה
בעקר התערבת [שממנו מורכב אותו גוף], יראה [ויובלט]
מעשה אותו היסוד וטבעו בגוף המערב.
ג. וכל המחבר מארבעה יסודות אלו, הוא נפרד בסוף [כל

גוף חוזר למקורו]; יש שהוא נפרד לאחר זמן אחדים, ויש
שהוא נפרד לאחר שנים רבות. וכל שנתחבר מהם - אי
אפשר שלא יפרד להן [יחזור למקורו]; אפילו הזקב והאדם
[אחת מאבני החושן], אי אפשר שלא יפסד ויחזור ליסודותיו,
וישוב מקצתו לאש ומקצתו למים ומקצתו לרוח ומקצתו
לארץ.
ד. הואיל וכל הנפסד - לאלו יפרד [יחזור], למה נאמר
לאדם: "ואל עפר תשוב"? לפי שרב בגינו מן העפר. ולא
כל הנפסד, כשיפסד, מיד יחזור לארבעה היסודות; אלא
יפסד ויחזור לדבר אחר, ודבר אחר לדבר אחר, וסוף
הדברים יחזור ליסודות. ונמצאו כל הדברים חוזרין חלילה
[בחזרה].
ה. ארבעה יסודות אלו, משתנים זה לזה תמיד בכל יום
ובכל שעה - מקצתן, לא כל גופן. כיצד? מקצת הארץ
הקרוכה מן המים, משתנית ומתפוררת ונעשית מים; וכן
מקצת המים הסמוכין לרוח, משתנין ומתמסמסין [מתאדים]
והיון רוח; וכן הרוח, מקצתו הסמוך לאש משתנה
ומתחולל ונעשה אש. וכן האש, מקצתה הסמוך לרוח
משתנה ומתפנס ונעשה רוח; וכן הרוח, מקצתו הסמוך
למים משתנה ומתפנס ונעשה מים; וכן המים, מקצתו
הסמוך לארץ משתנה ומתפנס ונעשה ארץ. ושנוי זה - מעט
מעט, ולפי ארץ הימים; ואין כל היסוד משתנה עד שיעשה
כל המים רוח או כל הרוח אש, שאי אפשר שיבטל אחד
מן היסודות הארבעה. אלא מקצת ישתנה מאש לרוח
ומקצת מרוח לאש; וכן בין כל אחד ואחד, ימצא השנוי
בין ארבעתן וחזרות חלילה.
ו. ושנוי זה יהיה בסביבת הגלגל [הגורם לשינוי הוא סיבוב
הגלגלים], ומסביבתו יתחברו ארבעתן, ויהיה מהן שאר
גלמי בני אדם ונפש חיה וצמח ואבן ומתכת. והאל נותן
לכל גלם וגלם צורה ראויה לו, על ידי המלאך העשירי
שהיא הצורה הנקראת 'אישים'.
ז. לעולם אין אתה רואה גלם בלא צורה, או צורה בלא
גלם. אלא לב [תבונת] האדם - הוא המחלק הגוף הנמצא
בדעתו, ויודע שהוא מחבר מגלם וצורה, ויודע שיש שם
גופים שגלמן מחבר מארבעה יסודות, וגופים שגלמן פשוט
- אינו מחבר מגלם אחר. והצורות שאין להן גלם, אינן
נראין לעין, אלא בעין הלב [השכל] הן ידועין, כמו שידענו
אדון הכל בלא ראית עין.
ח. נפש כל בשר, היא צורתו שנתן לו האל. והדעת היתרה
המצויה בנפשו של אדם, היא צורת האדם השלם בדעתו;
ועל צורה זו נאמר בתורה: "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו",
כלומר שתהיה לו צורה היודעת ומשגת הדעות שאין להם
גלם, עד שידמה להן. ואינו אומר [בצלמנו] על צורה זו

ובשׁר; ולחם ובשׁר זה, הוא לידע באור האסור והמתר
וכיוצא בהם משׁאר המצוות. ואף על פי שדברים אלו,
'דבר קטן' קראו אותם חכמים, שהרי אמרו חכמים: 'דבר
גדול - מעשה מרפכה; ודבר קטן - הנה דאבני ורבא'
[התלמוד], אף על פי כן, ראויין הן להקדימן; שהן מושבין
דעתו של אדם תחלה, ועוד - שהן הטובה הגדולה
שהשפיע הקדוש ברוך הוא לשוב העולם הזה, כדי לנחל
חיי העולם הבא. ואפשר שיגיע הפל - קטן וגדול, איש
ואשה, בעל לב רחב ובעל לב קצר.

פרק ה

א. כל בית ישראל מצוין על קדוש השם הגדול הנה,
שנאמר: "ונקדשתי בתוך בני ישראל"; ומהרין שלא
לחלול, שנאמר: "ולא תחללו את שם קדשי". כיצד?
בשעה שיעמד גוי, ויאנס את ישראל לעבר על אחת מכל
מצוות האמורות בתורה או יתרגנו - יעבר ואל יתרג;
שנאמר במצוות: "אשר יעשה אתם האדם וחי בהם" - וחי
בהם, ולא שימות בהם. ואם מת ולא עבר, הרי זה מתחייב
בנפשו.

ב. כמה דברים אמורים? בשאר מצוות - חוץ מעבודה
וזה, וגלוי עריות, ושפיכות דמים. אבל שלש עברות אלו,
אם יאמר לו: 'עבר על אחת מהן או תתרג', יתרג ואל
יעבר. כמה דברים אמורים? בזמן שהגוי מתפנן להנאת
עצמו, כגון שאנסו לבנות לו ביתו בשבת, או לבשל לו
תבשילו, או אנס אשה לבצלה וכיוצא בזה. אבל אם נתפנן
להעבירו על המצוות בלבד - אם היה בינו לבין עצמו, ואין
שם עשרה מ ישראל - יעבר ואל יתרג; ואם אנסו להעבירו
בעשרה מ ישראל - יתרג ואל יעבר, ואפלו לא נתפנן
להעבירו אלא על מצוה משאר מצוות בלבד.

ג. וכל הדברים האלו, שלא בשעת השמד [בזמן גזירות על
היהדות]. אבל בשעת השמד, והוא כשיעמד מלך רשע
כנבוכדנאצר וחבריו ויגזר שמד על ישראל לבשל דתם או
מצוה מן המצוות - יתרג ואל יעבר, אפלו על אחת משאר
מצוות, בין נאנס בתוך עשרה, בין נאנס בינו לבין גוים.
ד. כל מי שנאמר בו: 'יעבר ואל יתרג', ונתרג ולא עבר -
הרי זה מתחייב בנפשו. וכל מי שנאמר בו: 'יתרג ואל
יעבר', ונתרג ולא עבר - הרי זה קדש את השם. ואם היה
בעשרה מ ישראל - הרי זה קדש את השם ברבים, כדניאל
חנניה מישאל ועזריה וברבי עקיבה וחבריו; ואלו הן תריגי
מלכות, שאין מעלה על מעלתן, ועליהן נאמר: "כי עליך
הרגנו כל היום, נחשבנו כצאן טבח", ועליהם נאמר:
"אספו לי חסידי, בתי בירתי עלי זבח". וכל מי שנאמר
בו: 'יתרג ואל יעבר', ועבר ולא נתרג - הרי זה מחלל את
השם, ואם היה בעשרה מ ישראל, הרי זה חלל את השם
ברבים; ובשל מצות עשה שהיא קדוש השם, ועבר על
מצות לא תעשה שהיא חלול השם. ואף על פי כן, מפני
שעבר באנס, אין מלקין אותו, ואין צריך לומר שאין

הנכרת לעינים, שהוא הפה והחוטם והלסתות ושאר רשם
[צורת] הגוף; שזו 'תאר' שמה. ואינה הנפש המצויה לכל
נפש חיה, שבה אוכל ושותה ומוליד ומרגיש ומתהרה. אלא
הדעה - שהיא צורת הנפש, ובצורת הנפש הכתוב מדבר
"בצלמנו כדמותנו". ופעמים רבות תקרא זו הצורה 'נפש'
'רוח'; ולפיכך צריך להזהר בשמות, שלא תטעה, וכל שם
ושם - ילמד מענינו [מתוך הנושא הנידון].

ט. אין צורת הנפש הזאת מחברת מן הסודות, כדי
שתפטר [ותחזור] לה, ואינה מוכח הנשמה [נפש החיונית],
עד שתהא צריכה לנשמה כמו שהנשמה צריכה לגוף; אלא
מאת ה', מן השמים היא. לפיכך, כשיפטר הגלם שהוא
מחבר מן הסודות, ותאבד הנשמה מפני שאינה מצויה
אלא עם הגוף וצריכה לגוף בכל מעשיה, לא תפטר הצורה
הזאת, לפי שאינה צריכה לנשמה במעשיה - אלא יודעת
ומשגת הדעות הפורדות מן הגלמים [המלאכים], ויודעת
בורא הכל, ועומדת לעולם ולעולמי עולמים. הוא שאמר
שלמה בחכמתו: "וישב העפר על הארץ כשהיה, והרוח
תשוב אל האלהים אשר נתנה".

י. כל הדברים האלו שדברנו בענין זה, כמר [כסירה] מדלי
הם [=מעט מעט]; ודברים עמקים הם, אבל אינם כעמק
ענין פרק ראשון ושני. ובאור כל אלו הדברים שבפרק
שלישי ורביעי, הוא הנקרא 'מעשה בראשית'. וכך צו
החכמים הראשונים, שאין דורשין גם בדברים האלו
ברבים, אלא לאדם אחד בלבד מודיעין דברים אלו
ומלמדין אותו.

יא. ומה בין ענין מעשה מרפכה לענין מעשה בראשית?
שענין מעשה מרפכה, אפלו לאחד אין דורשין בו, אלא אם
כן היה חכם ומבין מדעתו, מוסרין לו ראשי הפרקים; וענין
מעשה בראשית, מלמדין אותו ליחיד, אף על פי שאינו
מבין אותו מדעתו, ומודיעים אותו כל שיכול לידע מדברים
אלו. ולמה אין מלמדין אותו ברבים? לפי שאין כל אדם
יש לו דעת רחבה להשיג פרוש ובאור כל הדברים על ברין.
יב. בזמן שאדם מתבונן בדברים אלו, ומפיר כל הברואים
ממלאך וגלגל ואדם וכיוצא בו, ויראה חכמתו של הקדוש
ברוך הוא בכל היצורים וכל הברואים - מוסיף אהבה
למקום, ותצמא נפשו ויכמה בשרו לאהב המקום ברוך
הוא; ויירא ויפחד משפלותו ודלותו וקלותו, כשיצטרך
[ישווה] עצמו לאחד מהגופות הקדושים הגדולים
[הגלגלים], כל שכן לאחד מהצורות הטהורות הנפרדות מן
הגלמים [המלאכים], שלא נתחברו בגלם כלל. וימצא
עצמו, שהוא ככלי מלא בוושה וכלמה, ריק וחסר.

יג. ועניני ארבעה פרקים אלו שבחמש מצוות האלו
[הראשונות בהלכות אלו] - הם שחכמים הראשונים קוראין
אותו 'פרדס', כמו שאמרו: 'ארבעה נכנסו לפרדס'; ואף על
פי שגדולי ישראל היו, וחכמים גדולים היו, לא כלם היה
בהן כח לידע ולהשיג כל הדברים על ברין. ואני אומר,
שאין ראוי להטיל בפרדס, אלא מי שנתמלא כרסו לחם

בכף, וימית ולא יורו לו לדבר עמה מאחורי הגדר; שלא
יהיו בנות ישראל הפקר, ויבואו בדברים אלו לפרץ
בפירות.

י. כל העובר מדעתו בלא אנס על אחת מכל מצוות
האמורות בתורה, בשאט בנפש [בזלזול] להקעים - הרי זה
מחלל את השם; ולפיכך נאמר בשבועת שקר: "וחללת את
שם אלהיך, אני ה'". ואם עבר בעשרה מישראל, הרי זה
חלל את השם בפרים. וכן כל הפורש מעברה או עשה
מצוה, לא מפני דבר בעולם, לא פחד ולא יראה, ולא
לבקש כבוד, אלא מפני הבורא ברוך הוא, כמניעת יוסף
הצדיק עצמו מאשת רבו - הרי זה מקדש את השם.

יא. ויש דברים אחרים שהם בכלל חלול השם, והוא -
שיעשה אדם גדול בתורה ומפרסם בחסידות, דברים
שהבריות מרגלים [מדברים] אחריו בשבילן, ואף על פי
שאין עברות - הרי זה מחלל את השם. כגון שלוקח ואינו
נותן דמי המקח לאלתר [מיד], והוא שיש לו, ונמצאו
המוכרים תובעין אותו, והוא מקיפן [דוחה לפעם אחרת]; או
שירבה בשחוק, או באכילה ושתיה אצל עמי הארץ
וביניהן; או שאין דבורו בנחת עם הבריות, ואינו מקבלן
בסבר פנים יפות, אלא בעל קטטה וכעס; וכיוצא בדברים
האלו. הכל לפי גדלו של חכם - צריך שידקדק על עצמו,
ויעשה לפנים משורת הדין. וכן אם דקדק החכם על עצמו,
והיה דבורו בנחת עם הבריות, ודעתו מערבת עמהן,
ומקבלן בסבר פנים יפות, ונעלב מהן ואינו עולבן, מכבד
להן ואפילו למקלין לו [למזלזלים אותו], ונושא ונותן
באמונה, ולא ירבה באריחות [סעודות] עמי הארץ וישיבתן,
ולא יראה תמיד אלא עוסק בתורה עטוף בציצית מכתר
בתפלין, ועושה בכל מעשיו לפנים משורת הדין - והוא
שלא יתרחק הרבה [מבני האדם] ולא ישתומם [ישתגע] -
עד שימצאו הכל מקלסין [משבחים] אותו ואוהבין אותו,
ומתאזין למעשיו - הרי זה קדש את השם, ועליו הפתוב
אומר: "ויאמר לי: עבדי אתה; ישראל, אשר בך אתפאר".

פרק ו

א. כל המאבד [המוחק] שם מן השמות הקדושים שההורים
שנקרא בהם הקדוש ברוך הוא - לוקה מן התורה; שהרי
הוא אומר בעבודה זרה: "ואבדתם את שמם מן המקום
ההוא - לא תעשון בן לה' אלהיכם".

ב. ושבועה שמות הם: השם הנכתב יוד הא ואו הא - והוא
השם המפורש, או הנכתב אלף דלת נון יוד, ואל, ואלוה,
ואלהים, ואֵלֶיָּהּ, ושדי, וצבאות. כל המוחק אפילו אחת
משבועה שמות אלו, לוקה.

ג. כל הנטפל [נוטף] לשם מלפניו, מתר למחקו: כגון למד
מ'לה, ובית מ'באלהים, וכיוצא בהן - אינן בקדשת השם.
וכל הנטפל לשם מאחוריו, כגון כף של 'אלהיך, וכך הם
של 'אלהיכם, וכיוצא בהן - אינן נמחקין, והרי הן כשאר
אותיות של שם, מפני שהשם מקדשם. ואף על פי

ממיתין אותו בית דין, אפילו הרג באנס; שאין מלקין
וממיתין, אלא לעובר ברצונו בעדים והתראה, שנאמר
בנותן מזרעו למלך: "ושמתי אני את פני באיש ההוא",
מפי השמועה למדו [ממרט"ה]: "ההוא" - לא אנוס, ולא
שוגג, ולא מטעה. ומה אם עבודה זרה, שהיא חמורה מן
הכל, העובר אותה באנס אינו חייב פרת, ואין צריך לומר
מיתת בית דין - קל וחומר לשאר מצוות האמורות בתורה.
ובפירות הוא אומר: "ולנער(ה) לא תעשה דבר" - כי
אנוסה היא].

ה. נשים שאמרו להן גוים: 'תנו לנו אחת מכן ונטמא
אותה, ואם לאו, נטמא את כלכן' - יטמאו כלן, ואל ימסרו
להם נפש אחת מישראל. וכן אם אמרו להם גוים: 'תנו לנו
אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו, נהרג כלכם' - ינהרגו כלם,
ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל. ואם יחדוהו [נקבו
בשם אחד מהם] להם ואמרו: 'תנו לנו פלוני, או נהרג את
כלכם' - אם היה מחייב מיתה [למלכות] כשבע בן בכרי
[שמרד במלכות], יתנו אותו להן; ואין מורין להן בן
לכתחלה; ואם אינו חייב - ינהרגו כלן, ואל ימסרו להם נפש
אחת מישראל.

ו. בענין שאמרו באנסין [יהרג ואל יעבור], כך אמרו
בחללים. ביצד? מי שחלה ונטה למות, ואמרו הרופאים
שרפואתו בדבר פלוני מאסורין שבתורה, עושין לו.
ומתרפאין בכל אסורין שבתורה במקום סכנה, חוץ
מעבודה זרה וגלוי עריות ושפיכות דמים - שאפילו במקום
סכנה, אין מתרפאין בהם; ואם עבר ונתרפא - עונשין אותו
בית דין ענש הראוי לו.

ז. ומנין שאפילו במקום סכנה נפשות, אין עוברין על אחת
משלש עברות אלו? שנאמר: "ואהבת את ה' אלהיך, בכל
לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך", אפילו הוא נוטל את נפשך.
והריגת נפש מישראל לרפאת נפש אחרת, או להציל אדם
מיד אנס - דבר שהדעת נוטה לו הוא [שאסור], שאין
מאבדין נפש מפני נפש; ועריות הקשו לנפשות, שנאמר:
"כי פאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש" - בן הדבר
הזה.

ח. במה דברים אמורים, שאין מתרפאין בשאר אסורין
אלא במקום סכנה? בזמן שהן דרך הנאתן, כמו שמאכילין
את החולה שקצים ורמשים, או חמץ בפסח, או שמאכילין
אותו ביום הכפורים. אבל שלא דרך הנאתן, כגון שעושין
לו רטיה או מלוגמה [מיני תחבושות] מתמין או מערלה, או
שמשקין אותו דברים שיש בהן מר מערב עם אסורי מאכל,
שהרי אין בהם הנאה לחף - הרי זה מתר, ואפילו שלא
במקום סכנה; חוץ מכלאי הכרם ובשר בחלב - שהם
אסורין אפילו שלא דרך הנאתן; לפיכך אין מתרפאין בהן
אפילו שלא דרך הנאתן, אלא במקום סכנה.

ט. מי שנתן עיניו באשה, וחלה ונטה למות, ואמרו
הרופאים: 'אין לו רפואה עד שתבעל לו' - אפילו היתה
פנויה, ואפילו לדבר עמה מאחורי הגדר - אין מורין לו

יום שני א' אדר ה'תשע"ג

פרק ז

44 א. מיסודי הדת, לידע ששהאל מנבא את בני האדם; ואין
45 הנבואה חלה אלא על חכם גדול בחכמה, גבור במדותיו,
46 ולא יהיה יצרו מתגבר עליו בדבר בעולם, אלא הוא מתגבר
47 בדעתו על יצרו תמיד, בעל דעה רחבה נכונה [ישרה] עד
48 מאד. אדם שהוא ממלא בכל המדות האלו, שלם בגופו,
49 כשיקנס לפרס [מעשה מרכבה ומעשה בראשית] וימשך
50 באותן הענינות הגדולים הרחוקים, ותהיה לו דעת נכונה
51 להבין ולהשיג, והוא מתקדש והולך, פורש מדרכי כלל
52 העם ההולכים במחשבי הזמן, והולך ומגדל [מעורר] עצמו
53 ומלמד נפשו שלא תהיה לו מחשבה כלל באחד מדברים
54 בטלים, ולא מהכלי הזמן ותחבולותיו, אלא דעתו תמיד
55 פנויה למעלה, קשורה תחת הפסא, להבין באותן הצורות
56 הקדושות הטהורות, ומסתכל בחכמתו של הקדוש ברוך
57 הוא בלה מצורה ראשונה [מלאכים הנקראים חיות הקודש]
58 עד טבור הארץ, ויודע מהן גדלו - מיד רוח הקדש שורה
59 עליו. ובעת שתנוח עליו הרוח - תתערב נפשו במעלה
60 המלאכים הנקראים 'אישים', ויהפך לאיש אחר, ויבין
61 בדעתו שאינו כמות שהיה [עד ששרתה עליו רוח הקודש],
62 אלא שנתעלה על מעלת שאר בני אדם החכמים, כמו
63 שגאמר בשאול: "והתנבית עמם, ונהפכת לאיש אחר".
64 ב. הנביאים, מעלות מעלות [בדרגות שונות] הן: כמו שיש
65 בחכמה חכם גדול מחברו, כך הנבואה נביא גדול מנביא.
66 וכלן אין רואין מראה הנבואה אלא בחלום בחזיון הלילה,
67 או ביום אחר שתפל עליהן תרדמה, כמו שגאמר: "במראה
68 אליו אתודע, בחלום אדבר בו". וכלן, כשמתנבאין, אגריהן
69 מזדעזעין, וכח הגוף כושל, ועשתונותיהם מטרפות, ותשאר
70 הדעת פנויה להבין מה שתראה, כמו שגאמר באברהם:
71 "והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליי"; וכמו שגאמר
72 בדניאל: "והודי נהפך עלי למשחית, ולא עצרתי כח".
73 ג. הדברים שמודיעים לנביא במראה הנבואה - דרך משל
74 מודיעין לו, ומיד יחזק בלבו פתרון המשל במראה
75 הנבואה, וידע מה הוא; כמו הסלם שראה יעקב אבינו,
76 ומלאכים עולים ויורדים בו, והוא היה משל למלכיות
77 ושבועות; וכמו החיות שראה יחזקאל, והסיר הנפוח
78 [רותח] ומקל שקד שראה ירמיה, והמגלה שראה יחזקאל,
79 והאפה שראה זכריה. וכן שאר הנביאים, יש מהן אומרים
80 המשל ופתרונו כמו אלו, ויש מהן אומרים הפתרון בלבד.
81 ופעמים אומרים המשל בלבד בלא פתרון, כמקצת דברי
82 יחזקאל וזכריה. וכלן, במשל ודרך חידה הם מתנבאין.
83 ד. כל הנביאים - אין מתנבאין בכל עת שירצו, אלא

1 שנתקדשו ואסור למחזק, המחזק אלו האותיות הנספלות
2 אינו לוקה, אבל מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן].
3 ד. כתב אלף למד מ'אלהים', יוד הא מה' - אינו נמחק; ואין
4 צריך לומר 'יה', שהוא שם בפני עצמו, מפני שזה השם,
5 מקצת שם המפרש הוא. אבל הכותב שין דלת מ'שדי', צדי
6 [צ"ד] בית מ'צבאות' - הרי זה נמחק.
7 ה. שאר הפנויין שמשבחין בהן הקדוש ברוך הוא, כגון:
8 חנון ורחום, הגדול הגבור והנורא, הנאמן, קנא וחזק
9 וכיוצא בהן - הרי הן כשאר דברי הקדש, ומתיר למחזק.
10 ו. כלי שהיה שם כתוב עליו - קוצץ את מקום השם,
11 וגוזזו. אפלו היה השם חקוק בכלי מתכות או בכלי זכוכית,
12 והתיך הפלי - הרי זה לוקה; אלא חותך את מקומו, וגוזזו.
13 וכן אם היה שם כתוב על בשרו, הרי זה לא ירחץ ולא
14 יסוך ולא יעמד במקום הטנפת. נודמנה לו טבילה של
15 מצוה - כורך עליו גמי, וטובל; ואם לא מצא גמי, מסבב
16 אחריו. ולא יתק, כדי שלא יחץ - שלא אמרו לכוף עליו,
17 אלא מפני שאסור לעמוד בפני השם כשהוא ערם.
18 ז. הסותר אפלו אבן אחת דרך השחתה מן המזבח, או מן
19 ההיכל, או משאר העזרה - לוקה, שגאמר בעבודה זרה:
20 "כי את מזבחם תחצו", וכתוב: "לא תעשון כן לה'
21 אלהיכם". וכן השורף עצי הקדש דרך השחתה - לוקה,
22 שגאמר: "ואשריהם תשרפון באש". לא תעשון כן לה'
23 אלהיכם".
24 ח. כתבי הקדש פלן, ופרושיהן ובאוריהן - אסור לשרף
25 אותן או לאבדן ביד; והמאבד ביד, מכין אותו מכת מרדות.
26 במה דברים אמורים? בכתבי הקדש שכתבו אותן ישראל
27 בקדשה. אבל מין ישראל שכתב ספר תורה - שורפין אותו
28 עם האזכרות [שמות הקודש] שבו, מפני שאינו מאמין
29 בקדשת השם, ולא כתבו אלא והוא מעלה בדעתו שזה
30 כשאר הדברים, והואיל ודעתו כן, לא נתקדש השם; ומצוה
31 לשרפו, כדי שלא להניח שם [זכר] למינים ולא למעשיהן.
32 אבל גוי שכתב את השם, גוזזין אותו; וכן כתבי הקדש
33 שכלו או שכתבן גוי, יגזזו.
34 ט. כל השמות האמורות באברהם - קדש; אף זה שגאמר:
35 "אדני, אם נא מצאתי חן בעיניך", הרי הוא קדש. כל
36 השמות האמורות בלוט - חל, חוץ מזה: "אל נא, אדני.
37 הנה נא מצא עבדך חן". כל השמות האמורות בגבעת
38 בנימין - קדש. כל השמות האמורות במיכה - חל. כל
39 השמות האמורות בנבות - קדש. כל שלמה האמור בשיר
40 השירים - קדש [כי הכוונה להקב"ה], והרי הוא כשאר
41 הפנויין [של הקב"ה]; חוץ מזה: "האלף לך שלמה". כל
42 מלכיא האמור בדניאל - חל, חוץ מזה: "אנת מלכא, מלך
43 מלכיא", והרי הוא כשאר הפנויין.

1 מכונין דעתן ויושבין שמחים וטובי לב ומתבודדין; שאין
2 הנבואה שורה לא מתוך עצבות ולא מתוך עצלות, אלא
3 מתוך שמחה. לפיכך, בני הנביאים, לפנייהם נבל ותף וחליל
4 וקנור, והן מבקשין הנבואה; וזה הוא שנאמר: "והמה
5 מתנבאים" - כלומר, מהלכין בדרך הנבואה עד שינבאו,
6 כמו שאתה אומר: 'פלוני מתגדל'.

7 ה. אלו שהן מבקשין להתנבא, הם הנקראין 'בני
8 הנביאים'. ואף על פי שמכונין דעתן, אפסר שתשרה
9 שכינה עליהן, ואפסר שלא תשרה.

10 ו. כל הדברים שאמרנו, הן דרך הנבואה לכל הנביאים
11 הראשונים והאחרונים - חוץ ממשה רבנו, ורבן של כל
12 הנביאים. ומה הפרש יש בין נבואת משה לשאר כל
13 הנביאים? שכל הנביאים, בחלום או במראה; ומשה רבנו
14 - הוא ער ועומד, שנאמר: "ובכא משה אל אהל מועד
15 לדבר אתו, וישמע את הקול מדבר אליו". כל הנביאים,
16 על ידי מלאך; לפיכך רואין מה שהן רואין במשל וחידיה.
17 ומשה רבנו, לא על ידי מלאך, שנאמר: "פה אל פה אדבר
18 בו", ונאמר: "ודבר ה' אל משה פנים אל פנים", ונאמר:
19 "ותמנת ה' ביט"; כלומר, שאין שם משל, אלא רואה
20 הדבר על בריו בלא חידה ובלא משל; הוא שהתורה
21 מעידה עליו: "ומראה, ולא בחידת", שאינו מתנבא בחידה
22 אלא במראה, שרואה הדבר על בריו. כל הנביאים, יראין
23 ונבהלין ומתמוגגין. ומשה רבנו, אינו כן; הוא שהכתוב
24 אומר: "כאשר ידבר איש אל רעהו"; כמו שאין אדם נבהל
25 לשמע דברי חברו, כך היה כח בדעתו של משה רבנו
26 להבין דברי הנבואה, והוא עומד על עמדו שלם. כל
27 הנביאים, אין מתנבאין בכל עת שירצו. משה רבנו, אינו
28 כן; אלא כל זמן שיחפץ, רוח הקדש לובשתו ונבואה שורה
29 עליו; ואינו צריך לכון דעתו ולהזדמן לה נלחכות שתשרה
30 עליו, שהרי הוא מכוון ומזמן ועומד כמלאכי השרת. לפיכך
31 מתנבא בכל עת שירצה, שנאמר: "עמדו ואשמעה מה יצוה
32 ה' לכם". ובה הבטיחו האל, שנאמר: "לך אמר להם:
33 שובו לכם לאהליכם. ואתה, פה עמד עמדי". הא למדת,
34 שכל הנביאים, כשהנבואה מסתלקת, חוזרין לאהלם, שהוא
35 צרכי הגוף בלן בשאר העם; לפיכך אינן פורשין מנשותיהן.
36 ומשה רבנו, לא חזר לאהלו הראשון; לפיכך פרש מן
37 האשה לעולם ומן הדומה לה, ונקשרה דעתו בצור
38 העולמים, ולא נסתלק ההוד מעליו לעולם, וקרן עור פניו,
39 ונתקדש כמלאכים.

40 ז. הנביא, אפסר שתהיה נבואתו לעצמו בלבד, להרחיב
41 לבו ולהוסיף דעתו, עד שידע מה שלא היה יודע מאותן
42 הדברים הגדולים, ואפסר שישלח לעם מעמי הארץ, או
43 לאנשי עיר או ממלכה, לבוון אותם וללמדם בינה
44 ולהודיעם מה יעשו, או למנע אותן ממעשים הרעים
45 שבידיהן; וכשמשלחין אותו, נותנין לו אות ומופת, כדי
46 שידעו העם שהאל שלחו באמת. ולא כל העושה אות
47 ומופת, מאמינין אותו שהוא נביא; אלא אדם שהיינו

יודעין בו מתחלתו שהוא ראוי לנבואה בחכמתו ובמעשיו,
שנתעלה בהן על כל בני גילו, והיה מהלך בדרך הנבואה
ובקשרתה ופרישותה, ואחר כך בא ועשה אות ומופת ואמר
שהאל שלחו - מצוה לשמע ממנו, שנאמר: "אליו
תשמעו". ואפסר שיעשה אות ומופת ואינו נביא, וזה
האות יש לו דברים בגו [יתכן שנעשה באחיזת עיניים]; ואף
על פי כן, מצוה לשמע לו, הואיל ואדם גדול הוא וחסם
וראוי לנבואה, מעמידין אותו על חזקתו - שבכך נצטוינו,
כמו שנצטוינו לחתך הדין על פי שנים עדים כשרים, ואף
על פי שאפסר שהעידו בשקר, הואיל וכשרין הן אצלנו,
מעמידין אותן על פשוטן. ובדברים האלו וכיוצא בהן
נאמר: "הנסתרת - לה' אלהינו; והנגלת - לנו ולבנינו",
ונאמר: "כי האדם יראה לעינים, וה' יראה ללבב".

פרק ח

א. משה רבנו - לא האמינו בו ישראל מפני האותות
שעשה; שהמאמין על פי האותות - יש בלבבו דפי [נפקות],
שאפסר שיעשה האות בלש [מלשון בלהטיהם] וכשוף. אלא
כל האותות שעשה במדבר, לפי הצורך עשן - לא להביא
ראיה על הנבואה; צריך להשקיע את המצרים - קרע את
הים והצילין בו. צרכנו למזון - הוריד לנו את המן. צמאו
- בקע להן את האבן. כפרו בו עדת קרח - בלעה אותן
הארץ. וכן שאר כל האותות. וכמה האמינו בו? במעמד
הר סיני: שעיינו ראו, ולא נז, ואזנינו שמעו, ולא אחר -
האש והקולות והלפידים. והוא נגש אל הערפל, והקול
מדבר אליו, ואנו שומעין: 'משה, משה! לך אמר להם כך
וכך'. וכן הוא אומר: "פנים בפנים דבר ה' עמכם", ונאמר:
"לא את אבותינו ברת ה' את הברית הזאת". ומזין שבמעמד
הר סיני לבדו, היא הראיה לנבואתו שהיא אמת שאין בו
דפי? שנאמר: "הנה אנכי בא אליך בעב הענן, בעבור
ישמע העם בדברי עמך, וגם כך יאמינו לעולם" - מכלל,
שקדם דבר זה לא האמינו בו נאמנות שהיא עומדת לעולם,
אלא נאמנות שיש אחריה ההור והמשכה.

ב. נמצאו אלו ששלח להם, הם העדים על נבואתו שהיא
אמת, ואינו צריך לעשות להן אות; שהן והוא אחד [שווים]
בדבר, בשני עדים שראו דבר אחד ביחד - שכל אחד מהן
עד לחברו שהוא אומר אמת, ואין אחד מהן צריך להביא
ראיה לחברו. כך משה רבנו - כל ישראל עדים לו אחר
מעמד הר סיני, ואינו צריך לעשות להם אות. וזה הוא
שאמר לו הקדוש ברוך הוא בתחלת נבואתו, בעת שנתן לו
האותות לעשותן במצרים, ואמר לו: "ישמעו לקלך"; ידע
משה רבנו, שהמאמין על פי האותות, יש בלבבו דפי,
ומהרהר ומחשב, והיה נשפט מלילה, ואמר: "והן לא
יאמינו לי" - עד שהודיעו הקדוש ברוך הוא, שאלו
האותות אינן אלא עד שיצאו ממצרים, ואחר שיצאו
ויעמדו על הקר הנה, יסתלק ההרהר שמהרהרין אחריה,
שאני נותן לך כאן אות שידעו שאני שלחתיך באמת

האחרון שבהם: "זכרו תורת משה עבדי". וכן אם צונו
בדברי הרשות, כגון: 'לכו למקום פלוני', או 'אל תלכו',
'עשו מלחמה היום', או 'אל תעשו', 'בנו חומה זו', או 'אל
תבנוה' - מצוה לשמע לו; והעובר על דבריו - חייב מיתה
בידי שמים, שנאמר: 'והיה, האיש אשר לא ישמע אל
דברי אשר ידבר בשמי - אנכי אדרש מעמו'.

ג. וכן נביא שעבר על דברי עצמו [דברי נבואתו], והכובש
[מעלים] נבואתו - חייב מיתה בידי שמים; ובשלישית נאמר:
"אנכי אדרש מעמו". וכן אם יאמר לנו הנביא שנודע לנו
שהוא נביא, לעבר על אחת מכל מצוות האמורות בתורה
או על מצוות הרבה, בין קלות בין חמורות, לפי שעה -
מצוה לשמע לו. וכן למדנו מחכמים הראשונים, מפי
השמועה [איש מפי איש]: בכל אם יאמר לך נביא: 'עבר
על דברי תורה', פאליהו בהר הפקל - שמע לו; חוץ
מעבודה זרה. והוא, שיהיה הדבר לפי שעה - כגון אליהו
בהר הפקל, שהקריב עולה בחוץ, וירושלים נבחרה
[להקריב רק בה], והמקריב בחוץ חייב פרת. ומפני שהוא
נביא, מצוה לשמע לו; וגם בזה נאמר: "אליו תשמעו".
ואלו שאלו את אליהו ואמרו לו: 'היאך נעקר מה שכתוב
בתורה, שכן תעלה עלתיד בכל מקום?' - היה אומר: 'לא
נאמר אלא המקריב בחוץ לעולם חייב פרת, כמו שצוה
משה; אבל אני אקריב היום בחוץ בדבר ה', כדי להכחיש
נביאי הפעל'. ועל הדרך הזאת, אם צוה כל הנביאים לעבר
לפי שעה, מצוה לשמע להן; ואם אמרו שהדבר נעקר
לעולם - מיתתו בחנק, שהתורה אמרה: "לנו ולבנינו עד
עולם".

ד. וכן אם עקר דבר מדברים שלמדנו מפי השמועה
[מסורת ממדע], או שאמר בדין מדיני תורה שה' צוה לו
שהדין כך הוא והלכה בדברי פלוני - הרי זה נביא שקר,
ויחנק אף על פי שעשה אותו; שהרי בא להכחיש תורה
שאמרה: "לא בשמים היא". אבל לפי שעה, שומעין לו
בכל.

ה. במה דברים אמורים? בשאר מצוות; אבל בעבודה
זרה - אין שומעין לו, ואפלו לפי שעה. ואפלו עשה
אותות ומופתים גדולים, ואמר שה' צוהו שתעבד עבודה
זרה היום בלבד, או בשעה זו בלבד - הרי זה דבר סרה על
ה'; ועל זה צוה הכתוב ואמר: "בא האות והמופת . . לא
תשמע אל דברי הנביא ההוא . . כי דבר סרה על ה'
אלהיכם", שהרי בא להכחיש נבואתו של משה. ולפיכך
נדע בודאי שהוא נביא שקר, וכל שעשה - בלאט וכשוף
עשה; ויחנק.

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ג

פרק י

א. כל נביא שיעמד לנו ויאמר שה' שלחו, אינו צריך
לעשות אות כאחד מאותות משה רבנו או מאותות אליהו

מפתחלה, ולא ישאר בלבם הרהור. והוא שהפתיב אומר:
"זה לך האות כי אנכי שלחתיך - בהוציאך את העם
ממצרים, תעבדון את האלהים על הנה הזה". נמצאת
אומר, שכל נביא שיעמד אחר משה רבנו, אין אנו מאמינים
בו מפני האות לבדו, כדי שנאמר: 'אם יעשה אות, נשמע
לו לכל מה שיאמר'; אלא מפני המצוה שצונו משה
בתורה, ואמר: אם נתן אות - "אליו תשמעו"; כמו שצונו
לחתך הדבר על פי שני עדים, ואף על פי שאין אנו יודעין
אם אמת העידו אם שקר - כך מצוה לשמע מזה הנביא,
ואף על פי שאין אנו יודעין אם האות אמת או בכשוף
ולאט.

ג. לפיכך, אם עמד נביא ועשה אותות ומופתים גדולים,
ובקש להכחיש נבואתו של משה רבנו - אין שומעין לו;
ואנו יודעין ביחוד [בבירור], שאותן האותות בלאט [בלחש]
וכשוף הן, לפי שנבואת משה רבנו אינה על פי האותות
כדי שנערף אותות זה לאותות זה, אלא בעינינו ואינו
ובאזנינו שמענוה, כמו ששמע הוא [משה רבנו]. הא למה
הדבר דומה? לעדים שהעידו לאדם על דבר שראה בעיניו,
שאנו כמו שראה - שאנו שומע להן, אלא יודע בודאי
שהן עדי שקר. לפיכך אמרה תורה, שאם בא האות
והמופת, "לא תשמע אל דברי הנביא ההוא"; שהרי זה בא
אליך באות ומופת, להכחיש מה שראית בעיניך; והואיל
ואין אנו מאמינים במופת, אלא מפני המצוה שצונו משה,
היאך נקבל מאות זה שבא להכחיש נבואתו של משה,
שראינו ושמענו.

פרק ט

א. דבר ברור ומפני בתורה, שהיא מצוה עומדת לעולם
ולעולמי עולמים, אין לה לא שנוי, ולא גרעון ולא
תוספת, שנאמר: "את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם
- אתו תשמרו לעשות; לא תסף עליה, ולא תגרע ממנו";
ונאמר: "והנגלת לנו ולבנינו עד עולם, לעשות את כל דברי
התורה הזאת". הא למדת, שכל דברי תורה, מצוין אנו
לעשותן עד עולם; וכך הוא אומר: "חקת עולם לדורותיכם",
ונאמר: "לא בשמים היא". הא למדת, שאין נביא רשאי
לחדש דבר מעתה. לפיכך, אם יעמד איש, בין מישראל בין
מן האמות, ויעשה אות ומופת, ויאמר שה' שלחו להוסיף
מצוה, או לגרע מצוה, או לפרש במצוה מן המצוות פרוש
שלא שמענו ממשה, או שאמר שאותן המצוות שנגזטו
בהן ישראל אינן לעולם ולדורי דורות אלא מצוות לפי זמן
היו - הרי זה נביא שקר, שהרי בא להכחיש נבואתו של
משה; ומיתתו בחנק, על שהזיד לדבר בשם ה' אשר לא
צוהו, שהוא ברוך שמו צוה למשה שהמצוה הזאת "לנו
ולבנינו עד עולם", ו"לא איש, אל, ויכזב".

ב. אם כן, למה נאמר בתורה: "נביא אקים להם מקרב
אחיכם"? לא לעשות דת הוא בא, אלא לצוות על דברי
התורה, ולהזהיר העם שלא יעברו עליה, כמו שאמר

1 וְאֵלִישֶׁעַ, שִׁישׁ בָּהֶם שְׁנוֹי מִנְהֵגוֹ שֶׁל עוֹלָם; אֲלֵא הָאֹתוֹ שְׁלוֹ,
2 שִׁיאֲמַר דְּבָרִים הַעֲתִידִין לֵהִיּוֹת בְּעוֹלָם, וַיֹּאמְרוּ דְּבָרָיו,
3 שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכִי תֹאמַר בְּלִבְכֶּךָ: אֵיכָה גִדַּע אֶת הַדָּבָר וְגו'".
4 לְפִיכָף, כְּשִׁיבֹא אָדָם הָרָאִי לְנִבּוּאָה בְּמִלְאָכֹת [בשליחות]
5 ה', וְלֹא יָבֹא לְהוֹסִיף וְלֹא לְגַרֵעַ, אֲלֵא לַעֲבֹד אֶת ה' בְּמַצּוֹת
6 הַתּוֹרָה - אֵין אוֹמְרִין לוֹ: 'קָרַע לָנוּ אֶת הַיָּם, אוֹ הַחַיָּה מֵת
7 וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ, וְאַחֵר כִּף נֶאֱמַר בְּךָ', אֲלֵא אוֹמְרִין לוֹ: 'אִם
8 נָבִיא אַתָּה, אָמַר לָנוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִין לֵהִיּוֹת; וְהוּא אוֹמַר,
9 וְאָנוּ מִתְחִים לְרֹאשׁוֹת הַיְּבֹאוֹ דְּבָרָיו: אִם לֹא יָבֹאוּ, וְאֶפְלוּ
10 נִפְל דְּבַר אַחֵר קֵטָן - בְּגִידוֹעַ שֶׁהוּא נָבִיא שֶׁקָּר. וְאִם בָּאוּ
11 דְּבָרָיו כָּלָן - יִהְיֶה כְּעִנְיָנוּ נֶאֱמַר.

12 ב. וּבִדְקִין אוֹתוֹ פְּעָמִים הַרְבֵּה. אִם נִמְצְאוּ דְּבָרָיו כָּלָן
13 נֶאֱמָר, הָרִי זֶה נָבִיא אֱמֶת, כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּשִׁמּוּאֵל: "וַיִּדַּע
14 כָּל יִשְׂרָאֵל מִדֶּן וְעַד בָּאֵר שָׁבַע, כִּי נֶאֱמַן שִׁמּוּאֵל לְנָבִיא
15 לָהּ".

16 ג. וְהֵלֵא הַמַּעֲוֹנִין וְהַקּוֹסְמִין אוֹמְרִין מָה עֲתִיד לֵהִיּוֹת, וּמָה
17 הַפֶּרֶשׁ בֵּין הַנָּבִיא וּבֵינָם? אֲלֵא שֶׁהַמַּעֲוֹנִין וְהַקּוֹסְמִין
18 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן, מַקְצֵת דְּבָרֵיהֶם מִתְקַיֵּמִין וּמַקְצֵתֵן אֵין
19 מִתְקַיֵּמִין, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַעֲמִדוּ נָא יְיֹשִׁיעַף הַבְּרִי שְׁמַיִם,
20 הַחַיִּים בְּכּוֹכְבִּים, מוֹדִיעִים לַחֲדָשִׁים, מֵאֲשֶׁר יָבֹאוּ עָלֶיךָ" -
21 "מֵאֲשֶׁר", וְלֹא כָּל אֲשֶׁר. וְאֶפְשֶׁר שֶׁלֹּא יִתְקַים מִדְּבָרֵיהֶם
22 כְּלָמִם, אֲלֵא יִטְעוּ בְּכָל, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "מִפֶּר אֹתוֹת בְּדִים,
23 וְקִסְמִים יְהוֹלִל". אֲבָל הַנָּבִיא - כָּל דְּבָרָיו קִיֵּמִין, שֶׁנֶּאֱמַר:
24 "כִּי לֹא יִפֹּל מִדְּבַר ה' אֶרְצָה". וְכֵן הוּא אוֹמַר: "הַנָּבִיא אֲשֶׁר
25 אֹתוֹ חֲלוּם, יִסְפֹּר חֲלוּם, וְאֲשֶׁר דְּבָרֵי אֹתוֹ, יִדְבַּר דְּבָרֵי אֱמֶת;
26 מָה לִּתְכֵּן אֶת הַבֵּר, נֶאֱמַר ה'" - כְּלוּמַר, שֶׁדְּבָרֵי הַקּוֹסְמִים
27 וְהַחֲלוּמוֹת כְּתִבְּן [קש] שֶׁנֶּתְעַרְבּ בּוֹ מַעֲט כֵּר [תבואה נקיה],
28 וְדִבַּר ה' כִּפֹּר שֶׁאֵין בּוֹ תִּכְּן כָּלָל. וּבִדְבַר הַזֶּה הַכְּתוּב הַבְּטִיחַ
29 וְאָמַר, שֶׁאוֹתֵן הַדְּבָרִים שֶׁמוֹדִיעִין הַמַּעֲוֹנִים וְהַקּוֹסְמִים
30 לְאֱמוּנָה וּמִכְזִּבִּין - הַנָּבִיא יוֹדִיעַ לָכֵם דְּבָרֵי אֱמֶת, וְאֵין אִתָּם
31 צְרִיכִין לְמַעֲוֹן וְקוֹסֶם וְכִיּוֹצֵא בּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא יִמָּצֵא בְךָ
32 מַעֲבִיר בְּנוֹ וּבִתּוֹ בָּאֵשׁ, קוֹסֶם קְסָמִים . . וְגו' כִּי הַגּוֹיִם
33 הָאֵלֶּה . . וְגו' נָבִיא מִקִּרְבְּךָ מֵאַחֶיךָ". הָא לְמַדְתָּ, שֶׁאֵין
34 הַנָּבִיא עוֹמֵד לָנוּ, אֲלֵא לְהוֹדִיעֵנוּ דְּבָרִים הַעֲתִידִים לֵהִיּוֹת
35 בְּעוֹלָם, מִשְׁבַּע וְרַעַב מִלְחָמָה וְשָׁלוֹם וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן; וְאֶפְלוּ
36 צְרִיכֵי יָחִיד מוֹדִיעַ לוֹ, כְּשִׁאוּל שֶׁאַבְדָּה לוֹ אֲבָדָה וְהִלֵּךְ לְנָבִיא
37 לְהוֹדִיעוֹ מְקוֹמָה. וְכִיּוֹצֵא בָּאֵלּוּ הַדְּבָרִים, הוּא שִׁיאֲמַר הַנָּבִיא
38 - לֹא שִׁיעֲשֶׂה דֵּת אַחֲרָת, אוֹ יוֹסִיף מַצָּה אוֹ יִגְרַע.

39 ד. דְּבָרֵי הַפְּרַעֲנוֹת שֶׁהַנָּבִיא אוֹמַר, כְּגוֹן שִׁיאֲמַר: 'פְּלוּנִי
40 יָמוּת', אוֹ 'שְׁנָה פְּלוּנִית שְׁנַת רַעַב' אוֹ 'מִלְחָמָה' וְכִיּוֹצֵא
41 בְּדְבָרִים אֵלּוּ - אִם לֹא עֲמִדוּ דְּבָרָיו, אֵין בְּזָה הַכְּתָשָׁה
42 לְנִבּוּאָתוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים: 'הִנֵּה דִבַּר וְלֹא בָּא'; שֶׁהַקְּדוֹשׁ
43 בְּרוּךְ הוּא 'אֶרְךָ אַפִּים וְרַב חֶסֶד, וְנָתַם עַל הָרַעָה', וְאֶפְשֶׁר
44 שֶׁעָשׂוּ תַּשְׁבּוּחַ וְנִסְלַח לָהֶם כְּאִשִּׁי נִיגוּה, אוֹ שֶׁתִּלֵּךְ לָהֶם
45 [נָתַן לָהֶם אֲרֻכָּה] כְּחֻקָּתָה. אֲבָל אִם הַבְּטִיחַ עַל טוֹבָה וְאָמַר
46 שִׁיְהִיָּה כִּף וְכָף, וְלֹא בָּאָה הַטוֹבָה שֶׁאָמַר - בְּגִידוֹעַ שֶׁהוּא
47 נָבִיא שֶׁקָּר; שֶׁפֶל דְּבַר טוֹבָה שִׁיגְזֹר הָאֵל, אֶפְלוּ עַל תְּנָאי -

48 אֵינוֹ חוֹזֵר. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁבְּדְבָרֵי הַטוֹבָה כְּלָבֵד יִכְחֵן הַנָּבִיא.
49 הוּא שִׁיְרַמֶּיהוּ אוֹמַר בְּתַשְׁבּוּכָתוֹ לְחַנּוּנָהּ בֵּין עֲזוּר, כְּשִׁהְיָה
50 יְרִמְיָה מִתְנַבֵּא לְרַעָה וְחַנּוּנָה לְטוֹבָה. אָמַר לוֹ יְרִמְיָה:
51 'חַנּוּנָהּ, אִם לֹא יַעֲמִדוּ דְּבָרֵי, אֵין בְּזָה רָאִיָּה שֶׁאֵנִי נָבִיא
52 שֶׁקָּר; אֲבָל אִם לֹא יַעֲמִדוּ דְּבָרָיךָ, יוֹדַע שֶׁאַתָּה נָבִיא שֶׁקָּר',
53 שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲךָ שָׁמַע נָא אֶת הַדְּבַר הַזֶּה וְגו' הַנָּבִיא אֲשֶׁר יִנָּבֵא
54 לְשַׁלַּח, כָּבֵד דְּבַר הַנָּבִיא יוֹדַע הַנָּבִיא אֲשֶׁר שִׁלְחוֹ ה'".
55 בְּאֱמֶת.

56 ה. נָבִיא שֶׁהִעִיד לוֹ נָבִיא אַחֵר שֶׁהוּא נָבִיא - הָרִי זֶה
57 בְּחֻקָּת נָבִיא, וְאֵין זֶה הַשְּׁנִי צָרִיף חֻקִּיהָ; שֶׁהָרִי מִשֶּׁה רַבְּנוּ
58 הִעִיד לִיהוֹשֻׁעַ, וְהָאֱמִינוּ בּוֹ כָּל יִשְׂרָאֵל קִדְּם שִׁיעֲשֶׂה אוֹת.
59 וְכֵן לְדוֹרוֹת. נָבִיא שֶׁנּוֹדַעַה נְבוּאָתוֹ וְהָאֱמִינוּ דְּבָרָיו פַּעַם אַחֵר
60 פַּעַם, אוֹ שֶׁהִעִיד לוֹ נָבִיא, וְהָיָה הוֹלֵךְ בְּדְרָכֵי הַנְּבוּאָה -
61 אֲסוּר לְחַשֵּׁב אַחֲרָיו וּלְהַרְהֵר בְּנִבּוּאָתוֹ, שֶׁמָּא אֵינָה אֱמֶת.
62 וְאֲסוּר לְנִסּוֹתוֹ יוֹתֵר מִדִּי, וְלֹא נִהְיָה הוֹלְכִים וּמִנְסִים לְעוֹלָם,
63 שֶׁנֶּאֱמַר: "לֹא תִּנְסוּ אֶת ה' אֱלֹהֵיכֶם, כִּפְּאֲשֶׁר נִסִּיתֶם בְּמִסָּה",
64 שֶׁאָמְרוּ: "הִיֵּשׁ ה' בְּקִרְבָּנוּ, אִם אֵין". אֲלֵא מֵאַחֵר שֶׁנּוֹדַע
65 שֶׁזֶּה נָבִיא - יֹאמְרֵנוּ וְיִדְעוּ כִּי ה' בְּקִרְבָּם, וְלֹא יִהְרָרוּ וְלֹא
66 יַחֲשְׁבוּ אַחֲרָיו, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּדְעוּ, כִּי נָבִיא הִיָּה
67 בְּתוֹכָם".

68 בְּרִיף רַחֲמָנָא דְּסִיעִין

הלכות דעות

70 יֵשׁ בְּכָלָלֵן אַחַת עֶשְׂרֵה מַצּוֹת - חֲמֵשׁ מַצּוֹת עֲשֵׂה, וְשֵׁשׁ
71 מַצּוֹת לֹא תַעֲשֶׂה; וְזֶה הוּא פֶּרֶטָן: (א) לְהַדְמוֹת בְּדִרְכָּיו;
72 (ב) לְהַדְבִּק בִּידְעָיו; (ג) לְאַהֲב אֶת רַעִים; (ד) לְאַהֲב אֶת
73 הַגֵּרִים; (ה) שֶׁלֹּא לִשְׁנֹא אֲחִים; (ו) לְהוֹכִיחַ; (ז) שֶׁלֹּא
74 לְהִלְבִּין פָּנִים; (ח) שֶׁלֹּא לַעֲנוֹת אֶמְלָלִים; (ט) שֶׁלֹּא לְהִלָּךְ
75 רַכִּיל; (י) שֶׁלֹּא לִנְקֹם; (יא) שֶׁלֹּא לִנְטֹר. וּבִאֲוֹר מַצּוֹת אֵלּוּ
76 - בְּפִרְקִים אֵלּוּ.

פרק א

78 א. דְּעוֹת [מידות ותכונות נפש] הַרְבֵּה יֵשׁ לְכָל אִחָד וְאִחָד
79 מִבְּנֵי אָדָם, וְזוֹ מִשְׁנָה מִזוֹ וּרְחוּקָה מִמֶּנָּה בְּיוֹתֵר: יֵשׁ אָדָם
80 שֶׁהוּא בָּעַל חֻמָּה, כּוֹעֵס תָּמִיד; וְיֵשׁ אָדָם שֶׁדַּעְתּוֹ מִיִּשְׁבָּת
81 עָלָיו, וְאֵינוֹ כּוֹעֵס כָּלָל - וְאִם כָּעֵס, יִכְעֵס פַּעַם מַעֲט בְּכֻמָּה
82 שְׁנַיִם. וְיֵשׁ אָדָם שֶׁהוּא גְּבִיה לֵב בְּיוֹתֵר, וְיֵשׁ שֶׁהוּא שֹׁפֵל רוּחַ
83 עַד מְאֹד. וְיֵשׁ שֶׁהוּא בָּעַל תַּאֲוָה, לֹא תַשְׁבַּע נִפְשׁוֹ מִחֻלָּף
84 בְּתַאֲוָתָה; וְיֵשׁ שֶׁהוּא טָהוֹר גּוֹף בְּיוֹתֵר, לֹא יִתְאָוֶה אֶפְלוּ
85 לְדְבָרִים מַעוּטִים שֶׁהַגּוֹף צָרִיף לָהֶן. וְיֵשׁ בָּעַל נֶפֶשׁ רַחֲבָה,
86 שֶׁלֹּא תַשְׁבַּע נִפְשׁוֹ מִכָּל מִמּוֹן הָעוֹלָם, כְּעִנְיָן שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶהָב
87 כֶּסֶף לֹא יִשְׁבַּע כֶּסֶף"; וְיֵשׁ מַקְצֵר, שֶׁדִּי אֶפְלוּ דְּבַר מוֹעֵט
88 שֶׁלֹּא יִסְפִּיק לוֹ, וְלֹא יִרְדֵּף לְהַשִּׁיג כָּל צָרְכּוֹ. וְיֵשׁ שֶׁהוּא
89 מִסְגָּף עֲצָמוֹ בְּרַעַב וְקוֹבֵץ עַל יָדוֹ [מִקְמָה לַעֲצוּמוֹ], וְאֵינוֹ אוֹכֵל
90 פְּרוּטָה מִשְׁלוֹ אֲלֵא בְּצַעַר גְּדוֹל; וְיֵשׁ שֶׁהוּא מַאֲבֵד כָּל מִמּוֹנוֹ
91 בְּיָדוֹ, לְדַעְתּוֹ. וְעַל דְּרָכִים אֵלּוּ - שָׂאֵר כָּל הַדְּעוֹת, כְּגוֹן

הנביאים לאל בכל אותן הפנויות, ארץ אפים ורב חסד, 48
צדיק וישר, תמים, גבור, חזק, וכיוצא בהן - להודיע 49
שאלו דרכים טובים וישרים הן, ותיב אדם להנהיג עצמו 50
בהן ולהדמות כפי כחו. 51
ז. וכיצד ירגיל אדם עצמו בדעות אלו עד שיקבעו בו? 52
יעשה וישנה וישלש במעשים שעושה על פי הדעות 53
האמצעיות, ויחזור בהן תמיד, עד שיהיו מעשיהן קלים עליו 54
ולא יהיה בהם טרח, ויקבעו הדעות בנפשו. ולפי שהשמות 55
האלו שנקרא בהן היוצא, הן הדרך הבינונית שאנו חביבין 56
ללכת בה - נקראת דרך זו 'דרך ה', והיא שלמדה אברהם 57
אבינו לבניו, שנאמר: "כי ידעתיו, למען אשר יצוה את בניו 58
ואת ביתו אחריו, ושמרו דרך ה'". והחולף בדרך זו, מביא 59
טובה וברכה לעצמו, שנאמר: "למען הביא ה' על אברהם 60
את אשר דבר עליו". 61

פרק ב

א. חולי הגוף, טועמין המר מתוק והמתוק מר. ויש מן 63
החולים מי שמתאנה ותאב למאכלות שאינן ראויין 64
לאכילה, כגון העפר והפחם, וישנה המאכלות הטובים, 65
כגון הפת והבשר - הכל לפי רב החלי. כך בני אדם 66
שנפשותיהם חולות - מתאנין ואוהבין הדעות הרעות, 67
ושונאין הדרך הטובה, ומתעצלין ללכת בה, והיא כבדה 68
עליהם למאד, לפי חללים. וכן ישעיהו אומר באנשים הללו: 69
"הוי האומרים לרע טוב ולטוב רע, שמים חשף לאור ואור 70
לחשף, שמים מר למתוק ומתוק למר". ועליהם נאמר: 71
"העזבים ארחות ישר - ללכת בדרך חשף". ומה היא תקנת 72
חולי הנפשות? ילכו אצל החכמים, שהן רופאי הנפשות, 73
וירפאו חללים בדעות שמלמדים אותם, עד שיחזירו לדרך 74
הטובה. והמפירים בדעות הרעות שלהם, ואינם הולכים 75
אצל החכמים לרפא אותם - עליהם אמר שלמה: "ומוסר, 76
אילים בזו". 77

ב. וכיצד היא רפואתם? מי שהוא בעל חמה - אומרים 78
לו להנהיג עצמו, שאם הקה קלל, לא ירגיש כלל; וילך 79
בדרך זו זמן מרבה, עד שתעקר החמה מלבו. ואם היה גבה 80
לב - ינהיג עצמו בבזיון הרבה, וישב למטה מן הכל, 81
וילבש בלוי סבבות המבזים את לובשיהם, וכיוצא 82
בדברים אלו, עד שיעקר גבה הלב ממנו, ויחזר לדרך 83
האמצעית, שהיא הדרך הטובה; ולכשיחזר לדרך האמצעית, 84
ילך בה כל ימיו. ועל קו זה יעשה בשאר כל הדעות: אם 85
היה רחוק לקצה האחר, ירחיק עצמו לקצה השני, וינהג 86
בו זמן מרבה עד שיחזר לדרך הטובה, והיא מדה בינונית 87
שבכל דעה ודעה. 88

ג. ויש דעות שאסור לו לאדם לנהג בהן בבינונית, אלא 89
יתרחק עד הקצה האחר - והוא גבה הלב; שאין דרך 90
הטובה שיהיה האדם ענו בלבד, אלא שיהיה שפל רוח, 91
ותהיה רוחו נמוכה למאד. ולפיכך נאמר במשה רבנו "ענו 92
מאד", ולא נאמר "ענו" בלבד. ולפיכך צווי חכמים, 'מאד 93

מהולל [מתהולל] ואונן [עצוב], וכילי [קמצן] ושוע [פזרן], 1
ואכזרי ורחמן, ולב אמיץ ורך לבב [פחדן] וכל כיוצא בהן. 2
ב. ויש בין כל דעה ודעה הרחוקה ממנה בקצה האחר, 3
דעות בינוניות - זו רחוקה מזו. וכל הדעות - יש מהן דעות 4
שהן לאדם מתחלת בריתו, לפי טבע גופו; ויש מהן דעות 5
שטבעו של אדם זה מכון [מותאם אליהם] ועתיד לקבל 6
אותן במהרה יתר משאר הדעות; ויש מהן שאינן לאדם 7
מתחלת בריתו, אלא למד אותן מאחרים או שגפנה להן 8
מעצמו, לפי מחשבה שעלתה בלבו או ששמע שזו הדעה 9
טובה לו ובה ראוי לילך, והנהיג עצמו בה עד שנקבעה. 10
ג. שני קצוות הרחוקות זו מזו שבכל דעה ודעה, אינן דרך 11
טובה; ואין ראוי לו לאדם ללכת בהן, ולא ללמדם לעצמו. 12
ואם מצא טבעו נוטה לאחת מהן, או מוכן [מותאם] לאחת 13
מהן, או ששכר למד אחת מהן ונהג בה - יחזיר עצמו 14
למוטב וילך בדרך הטובים, והיא דרך הישרה. 15
ד. הדרך הישרה - היא מדה בינונית שבכל דעה ודעה, מכל 16
הדעות שיש לו לאדם; והיא הדעה שהיא רחוקה משני 17
הקצוות רחוק שנה, ואינה קרובה לא לזו ולא לזו. ולפיכך 18
צווי חכמים הראשונים, שיהא אדם שם [מעריר ושוקל] 19
דעותיו תמיד, ומשער אותם ומכון אותם בדרך האמצעית, 20
כדי שיהא שלם. כיצד? לא יהא בעל חמה נוח לכעס, ולא 21
כמת שאינו מרגיש, אלא בינוני: לא יכעס אלא על דבר 22
גדול שראוי לכעס עליו, כדי שלא יעשה כיוצא בו פעם 23
אחרת. וכן לא יתאנה אלא לדברים שהגוף צריך להן ואי 24
אפשר לחיות בזולתן, כענין שנאמר: "צדיק אכל לשבע 25
נפשו". וכן לא יהיה עמל בעסקו אלא להשיג דבר שצריך 26
לו לחיי שעה, כענין שנאמר: "טוב מעט לצדיק". ולא 27
יקבץ ידו ביותר, ולא יפזר כל ממנו, אלא נותן צדקה כפי 28
מסת ידו [יכולתו], ומלנה כראוי למי שצריך. ולא יהיה 29
מהולל ושחוק, ולא עצב ואונן, אלא שמח כל ימיו בנחת, 30
בסכר פנים יפות. וכן שאר דעותיו. ודרך זו, היא דרך 31
החכמים. כל אדם שדעותיו פלן דעות בינוניות ממעטות, 32
נקרא חכם. 33

ה. ומי שהוא מדקדק על עצמו ביותר, ויתרחק מדעה 34
בינונית מעט לצד זה או לצד זה, נקרא חסיד. כיצד? מי 35
שיתרחק מגבה הלב עד הקצה האחרון, ויהיה שפל רוח 36
ביותר - נקרא חסיד; וזו היא מדת חסידות. ואם יתרחק 37
עד האמצע בלבד, ויהיה ענו - נקרא חכם; וזו היא מדת 38
חכמה. ועל דרך זו, שאר כל הדעות. וחסידים הראשונים 39
היו משין דעות שלהן מדרך האמצעית כנגד שתי הקצוות: 40
יש דעה שמשין אותה כנגד הקצה האחרון, ויש דעה 41
שמשין אותה כנגד הקצה הראשון; וזה הוא לפנים משורת 42
הדין. ומצוין אנו ללכת בדרכים אלו הבינוניים, והם 43
הדרכים הטובים והישרים, שנאמר: "והלכת בדרכיי". 44

ו. כך למדו בפרוש מצוה זו: מה הוא נקרא חנון, אף אתה 45
היה חנון; מה הוא נקרא רחום, אף אתה היה רחום; מה 46
הוא נקרא קדוש, אף אתה היה קדוש. ועל דרך זו קראו 47

ז. לא יהיה אדם בעל שחוק והתל - ליצנות, ולא עצב
ואונן - אלא שמח. כף אמרו חכמים: 'שחוק וקלות ראש
- מרגילין לערוה'. וצונו, שלא יהא אדם פרוץ בשחוק, ולא
עצב ומתאבל; אלא מקביל את כל האדם בסבר פנים יפות.
וכן לא יהיה בעל נפש רחבה, נכהל להון, ולא עצל ויבטל
ממלאכה, אלא בעל עין טובה: מעט עסק, ועוסק בתורה;
ואותו המעט שהוא חלקו, ישמח בו. ולא יהיה לא בעל
קטטה ולא בעל קנאה, ולא בעל תאנה ולא רודף אחר
הפבור. כף אמרו חכמים: 'הקנאה והתאנה והפבור,
מוציאין את האדם מן העולם'. כללו של דבר - ילף במדה
הבינונית שבכל דעה ודעה, עד שיהיו כל דעותיו מכונות
באמצעות; והוא ששלמה אומר: "וכל דרכיך יכנו".

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ג

פרק ג

א. שמא יאמר אדם: 'הואיל והתאנה והפבור וכיוצא בהן
דרך רעה הן ומוציאין את האדם מן העולם, אפשר מהן
ביותר ואתרחק לצד האחרון', עד שלא יאכל בשר ולא
ישתה יין ולא ישא אשה ולא ישב בדירה נאה ולא ילבש
מלבוש נאה אלא השק והצמר הקשה וכיוצא בהן, כגון
פמרי אדם - גם זו דרך רעה היא, ואסור לילף בה. המהלך
בדרך זו, נקרא 'חוטא'. הרי הוא אומר בנדר: "וכפר עליו
מאשר חטא על הנפש"; אמרו חכמים: 'ומה אם נזיר שלא
פרש אלא מן היין, צריך כפרה - המונע עצמו מכל דבר,
על אחת כמה וכמה'. לפיכך צו חכמים, שלא ימנע אדם
עצמו אלא מדברים שמנעה התורה בלבד, ולא יהיה אוסר
עצמו בנדרים ובשבועות על דברים המותרין. כף אמרו
חכמים: 'לא דרך מה שאסרה תורה, אלא שאמה אוסר
עליה דברים אחרים? ! ובפול הנה, אלו שמתעניין תמיד -
אינן בדרך טובה, ואסרו חכמים שיהא אדם מסגף עצמו
במעצות. ועל כל הדברים האלו וכיוצא בהן, צוה שלמה
ואמר: "אל תהי צדיק הרבה, ואל תתחכם יותר - למה
תשומם".

ב. צריך אדם שיכונן כל מעשיו כלם, לידע את השם ברוך
הוא, בלבד; ויהיה שבתו וקומו ודבורו, הכל לעצמת
[לחסרת] זה הדבר. כיצד? כשישא ויתן או יעשה מלאכה
לטל שכן, לא יהיה בלבו קבוצ ממוץ בלבד, אלא יעשה
דברים הללו כדי שימצא דברים שהגוף צריך להן, מאכילה
וישתיה ושיבת בית ונשיאת אשה. וכן כשיאכל וישתה
ויבעל, לא ישם על לבו לעשות דברים הללו כדי להנות
בלבד, עד שנומצא שאינו אוכל ושותה אלא המתוק לחך
ויבעל כדי להנות; אלא ישם על לבו כשיאכל וישתה, כדי
להברות גופו ואבריו בלבד. לפיכך, לא יאכל כל שהחך
מתאנה, כמו הכלב והחמור, אלא יאכל דברים המועילין
לו, אם מרים אם מתוקים. ולא יאכל דברים הרעים לגוף,
אף על פי שהן מתוקין לחך. כיצד? מי שהיה בשרו חם -

מאד הרי שפל רוח'. ועוד אמרו, שכל המגביה לבו - פפר
בעקר, שנאמר: "ורם ללבך, ושכחת את ה' אלהיך". ועוד
אמרו: בשמחה דאית ביה [יהא בחרם מי שיש בו -] גסות
הרוח, ואפלו מקצתה. וכן הפעם, דעה רעה היא עד
למאד; וראוי לאדם שיתרחק ממנה עד הקצה האחר,
וילמד עצמו שלא יכעס, ואפלו על דבר שראוי לכעס עליו.
ואם רצה להטיל אימה על בניו ובני ביתו, או על הצבור
אם היה פרנס, ורצה לכעס עליהם כדי שיחזרו למוטב -
יראה עצמו בפניהם שהוא כועס כדי ליסרם, ותהיה דעתו
מישבת בינו לבין עצמו, כאדם שהוא מדמה איש בשעת
כעסו, והוא אינו כועס. אמרו חכמים הראשונים: 'כל
הכועס, כאלו עובד עבודה זרה'. ואמרו, שכל הכועס - אם
חכם הוא, חקמתו מסתלקת ממנו, ואם נביא הוא, נבואתו
מסתלקת ממנו. בעלי כעס, אין חיותם חיים; לפיכך צו
להתרחק מן הכעס, עד שינהיג עצמו שלא ירגיש אפלו
לדברים המכעיסין. וזו היא הדרך הטובה, ודרך הצדיקים:
הן נעלבין, ואינן עולבין; שומעין חרפתן, ואינן משיבין;
עושים מאהבה, ושמחים בסיורין. עליהם הכתוב אומר:
"ואהביו, כצאת השמש בגברתו".

ד. לעולם ירבה אדם בשתיקה, ולא ידבר אלא בדבר
חכמה או בדברים שהוא צריך להן לחי גופו. אמרו על
רב, תלמיד רבנו הקדוש, שלא שח שיחה בטלה כל ימיו
- וזו היא שיחת רב כל אדם. ואפלו בצרכי הגוף, לא ירבה
אדם דברים. ועל זה צו חכמים ואמרו: 'כל המרבה
דברים, מביא חטא'; ואמרו: 'לא מצאתי לגוף טוב, אלא
שתיקה'. וכן בדברי תורה ובדברי חכמה - יהיו דברי
החכם מעטים, ועניניהם [תוכן שלהם] מרבים. והוא שצו
חכמים ואמרו: 'לעולם ישנה אדם לתלמידו דרך קצרה'.
אבל אם היו הדברים מרובין והענין מועט, הרי זו סכלות;
ועל זה נאמר: "כי בא החלום ברב ענין, וקול כסיל ברב
דברים".

ה. סיג לחכמה, שתיקה. לפיכך, לא ימהר להשיב, ולא
ירבה לדבר; וילמד לתלמידים בשובה ונחת, בלא צעקה,
בלא אריכות לשון. הוא ששלמה אומר: "דברי חכמים,
בנחת נשמעים".

ו. אסור לאדם להנהיג עצמו בדברי חלקות ופתוי. ולא
תהיה אחת בפה ואחת בלב, אלא תוכו כבדו [פנימיותו]
כחיצוניותו; והענין שבלב, הוא הדבר שבפה. ואסור לגב
דעת הבריות, ואפלו דעת הגוי. כיצד? לא ימכר לגוי בשר
גבלה בכלל שחוטתו, ולא מנעל של [עור בהמה] ממה
במקום מנעל של שחוטתו. ולא יסרהב [יפציר] בחבירו
שיאכל אצלו, והוא יודע שאינו אוכל, וירבה לו בתקרבת
[דברי מאכל], והוא יודע שאינו מקבל; ולא יפתח לו חביות
שהוא צריך לפתח אותן למכרן, כדי לפתותו [לשקר]
שבשביל כבודו פתח. וכן כל פיוצא בזה. אפלו מלה אחת
של פתוי ושל גנבת הדעת, אסורה; אלא שפת אמת ורוח
נכון, ולב טהור מכל עמל והיות [שקרים].

47 ולא יחלף ולא ירפב ולא ייגע ולא יזעזע גופו ולא יטיל,
48 עד שיתאכל המזון שבמעיו; וכל המטיל אחר אכילתו או
49 שיגע, הרי זה מביא על עצמו חלאים רעים וקשים.
50 ד. היום והלילה, ארבע ועשרים שעות. די לו לאדם לישן
51 שלישי, שהוא שמונה שעות; ויהיו בסוף הלילה, כדי
52 שיהא מתחלת שנתו עד שתעלה השמש שמונה שעות,
53 ונמצא עומד ממשתו קדם שתעלה השמש.
54 ה. לא יישן אדם לא על פניו, ולא על ערפו, אלא על צדו
55 - בתחלת הלילה על צד שמאל, ובסוף הלילה על צד ימין.
56 ולא יישן סמוך לאכילה, אלא ימתין אחר אכילה כמו שלש
57 או ארבע שעות. ולא יישן ביום.
58 ו. דברים המשלשין את בגי מעים, כגון ענבים ותאנים
59 ותותים ואגסים ואבטיחים ומעי [פנים] הקשואים ומעי
60 [פנים] מלפפונות - אוכל אדם אותן בתחלה, קדם אכילה.
61 ולא יערבם עם המזון, אלא שיהא מעט עד שיצאו מבטן
62 העליון, ואוכל מזונו. ודברים שהם מאמצין [מקשים] את בגי
63 מעים, כגון רמונים ופרישין [חבושים] ותפוחים
64 וקרסטמילין - [מיו אגסים] אוכל אותן תוך [סמור] למזונו,
65 ולא ירבה מהן.
66 ז. כשירצה אדם לאכל בשר עוף ובשר בהמה כאחד, אוכל
67 בתחלה בשר העוף; וכן ביצים ובשר עוף, אוכל בתחלה
68 ביצים; בשר בהמה דקה ובשר בהמה גסה, אוכל בתחלה
69 בשר הדקה - לעולם יקדים אדם דבר הקל, ומאחר הכבד.
70 ח. בימות החמה - אוכל מאכלים הקרים, ולא ירבה
71 בתבלין [תבלינים], ואוכל את החמץ; ובימות הגשמים -
72 אוכל אכלין החמים, ומרבה בתבלין, ואוכל מעט מן התרדל
73 ומן החלתית [מיני תבלינים]. ועל דרך זו, הולף ועושה
74 במקומות הקרים ובמקומות החמים - בכל מקום ומקום
75 כראוי לו.
76 ט. יש מאכלות שהם רעים ביותר עד מאד, וראוי לאדם
77 שלא לאכלן לעולם - כגון הדגים הגדולים המלוחים
78 הישנים, והגבינה המלוחה הישנה, והכמהין והפטריות,
79 והבשר המליח הישן, וזין מגות, ותבשיל ששהה עד שגדף
80 ריחו, וכל מאכל שריחו רע או מר ביותר; הרי אלו לגוף,
81 כמו סם המות. ויש מאכלות שהם רעים, אבל אינם כמו
82 הראשונות לרע; לפיכך ראוי לאדם שלא לאכל מהן אלא
83 מעט ואחר ימים הרבה, ולא ירגיל עצמו להיות מזונו מהן
84 או לאכלן עם מזונו תמיד - כגון דגים גדולים, וגבינה,
85 וחלב ששהה אחר שגחלב ארבע ועשרים שעות, ובשר
86 שגרים גדולים ותנשים גדולים, והפול, והעדשים, והספיר
87 [מין סטנית], ולחם שעורים, ולחם מצות, והכרוב, והחציר
88 [סוג ירק], והבצלים, והשומים, והתרדל, והצנון; כל אלו
89 מאכלים רעים הם. אין ראוי לאדם לאכל מאלו אלא מעט
90 עד מאד, ובימות הגשמים; אבל שלא בימות הגשמים, לא
91 יאכל מהם כלל. והפול והעדשים בלבד - אין ראוי לאכלן,
92 לא בימות החמה ולא בימות הגשמים. והדלועין, אוכלים
93 מהן מעט בימות החמה.

1 לא יאכל בשר ולא דבש ולא ישתה יין, כענין שאמר שלמה
2 דרך משל: "אכל דבש הרבות לא טוב", ושותה מי העלשין
3 [מין צמח], אף על פי שהוא מר; שנמצא שהוא אוכל
4 ושותה דרך רפואה בלבד כדי שיבריא וינעמד שלם, הואיל
5 ואי אפשר לאדם לחיות אלא באכילה ושתיה. וכן כשיבעל,
6 לא יבעל אלא כדי להברות גופו וכדי לקיים את הוצר -
7 ההמשכיות; לפיכך, אינו בועל כל זמן שיתאנה, אלא בכל
8 עת שיגיע שהוא צריך להוציא שכבת זרע כמו דרך
9 הרפואות, או לקיים את הוצר.
10 ג. המנהיג עצמו על פי הרפואה - אם שם על לבו שיהיה
11 כל גופו ואבריו שלמים חזקים בלבד, ושהיה לו בנים
12 עושין מלאכתו וצמלין לצרכו - אין זו דרך טובה; אלא
13 ישים על לבו שיהא גופו שלם וחזק, כדי שתהיה נפשו
14 ישרה לדעת את ה', שאי אפשר שיבין וישתכל [ישיכיל]
15 בחכמות, והוא חולה או אחד מאבריו כואב; וישים על לבו
16 שיהיה לו בן, או יייה חכם וגדול בישראל. נמצא
17 המהלך בדרך זו כל ימיו בלן, עובד את ה' תמיד, אפלו
18 בשעה שנושא ונותן, ואפלו בשעה שבועל - מפני
19 שמחשבתו בכל, כדי שימצא צרכיו עד שיהיה גופו שלם
20 לעבד את ה'. ואפלו בשעה שהוא יושן, אם ישן לדעת כדי
21 שתנחם דעתו עליו, וינחם גופו כדי שלא יחלה, ולא יוכל
22 לעבד את ה' והוא חולה - נמצאת שנה שלו עבודה למקום
23 ברוך הוא. ועל ענין זה צוה חכמים ואמרו: 'וכל מעשך
24 יהיה לשם שמים'; והוא שאמר שלמה בחכמתו: "בכל
25 דרכיך דעהו".

פרק ד

27 א. הואיל והגוף הגוף בריא ושלם, מדרכי (עבודת) ה'
28 הוא, שהרי אי אפשר שיבין או ידע, והוא חולה - צריך
29 להרחיק אדם עצמו מדברים המאבדין את הגוף, ולהנהיג
30 עצמו בדברים המברין המחלימים; ואלו הן: לעולם לא
31 יאכל אדם, אלא כשהוא רעב; ולא ישתה, אלא כשהוא
32 צמא. ואל ישהה נקביו, ואפלו רגע אחד, אלא כל זמן
33 שצריך להשתין או להסך את רגליו [נקבים גדולים], ינעמד
34 מיד.
35 ב. לא יאכל אדם עד שתתמלא כרסו, אלא יפחות כמו
36 רביע משבעתו. ולא ישתה מים בתוך המזון, אלא מעט
37 ומזוג ביין; וכשישתחיל המזון להתאכל במעיו, שותה מה
38 שהוא צריך לשתות. ולא ירבה לשתות מים, ואפלו
39 כשישתאכל המזון. ולא יאכל עד שיבדק עצמו יפה יפה,
40 שמא יהיה צריך לנקביו. לא יאכל אדם, עד שיהלף קדם
41 אכילה עד שיתחיל גופו לחם, או יעשה מלאכה, או יתגע
42 כיגע אחר. כללו של דבר - יענה גופו ויגיע כל יום בבקר
43 עד שיתחיל גופו לחם, וישקט מעט עד שתתישב נפשו,
44 ואוכל. ואם רחץ בחמין אחר שיגע, הרי זה טוב; ואחר כך
45 שוהה מעט, ואוכל.
46 ג. לעולם כשיאכל אדם, ישב במקומו או יטה על שמאל.

1 י. ויש מאכלות שהן רעים, ואינן כמו אלו; והן: עוף המים
2 [כגון ברווז], ובגני יונה הקטנים, והתמרים, ולחם קלוי בשמן
3 או לחם שגולש בשמן, והסלת שגופו אותה כל צרכה עד
4 שלא נשאר בה ריח מרסן [סובין], והציר [רוטב דגים]
5 והמוריס [שומן דגים]. אין ראוי להרבות מאכלות אלו;
6 ואדם שהוא חכם וכובש את יצרו, ולא ימשך אחר תאוותו
7 ולא יאכל מכל הנזכרים כלום, אלא אם נצרך להם לרפואה
8 - הרי זה גבור.

9 יא. לעולם ימנע אדם עצמו מפרות האילנות, ולא ירבה
10 מהן אפילו יבשין, ואין צריך לומר רטבים; אבל קדם
11 שיתבשרו כל צרכן, הרי הן לגוף כתרבות. וכן התרובים,
12 רעים לעולם. וכל הפרות החמוצין רעים, ואין אוכלין מהן
13 אלא מעט בימות החמה ובמקומות החמין. והתאנים
14 והענבים והשקדים טובים לעולם, בין רטבים בין יבשין,
15 ואוכל אדם מהן כל צרכו; אבל לא יתמיד אכילתן, אף על
16 פי שהן טובים מכל פרי האילנות.

17 יב. הדבש והיין, רע לקטנים ויפה לזקנים, וכל שכן בימות
18 הגשמים. וצריך אדם לאכל בימות החמה, שגן שלישי מה
19 שהוא אוכל בימות הגשמים.

20 יג. לעולם ישתדל אדם שיהיו מעיו רפין כל ימיו, ויהיה
21 קרוב לשלשול מעט. וזה כלל גדול ברפואה - שכל זמן
22 שהראי נמנע או יצא בקשי, חללים רעים באים. ובמה
23 ירפה אדם מעיו, אם נתאמצו [נתקשו] מעט? אם היה בחור
24 - יאכל בבקר בבקר [צמחים] מלוחין שלוקין, מתבלין
25 בשמן ובמוריס [שומן דגים] ובמלח, בלא פת; או ישתה מי
26 שלק של תרדין או פרוב, בשמן ומלח ומוריס. ואם היה
27 זקן - ישתה דבש מזוג במים חמין בבקר, וישתה כמו
28 ארבע שעות, ואחר כך יאכל סעודתו. יעשה בן יום אחר
29 יום, שלשה או ארבעה ימים אם צרך לכה, עד שירפוי מעיו.
30 יד. ועוד כלל אחר אמרו בבריאות הגוף: כל זמן שאדם
31 מתעמל ויגע הרבה ואינו שבע [אינו ממלא כריסו], ומעיו
32 רפין - אין חלי בא עליו וכחו מתחזק, ואפילו אוכל
33 מאכלות הרעים;

34 טו. וכל מי שהוא יושב לבטח ואינו מתעמל, או מי
35 שמשקה נקביו [מתאפק בצרכיו] או מי שמעיו קשין - אפילו
36 אכל מאכלות טובים ושמר עצמו על פי הרפואה, כל ימיו
37 יהיו מכאובים וכחו תשש. ואכילה גסה [רבה] לגוף כל
38 אדם כמו סם המות, והיא עקר לכל חללים. רב החללים
39 הבאים על האדם, אינן אלא מפני מאכלים רעים, או מפני
40 שהוא ממלא בטנו ואוכל אכילה גסה, אפילו ממאכלים
41 טובים. הוא ששלמה אומר בחכמתו: "שמר פיו ולשונו -
42 שמר מצרות נפשו"; כלומר, שומר פיו מלאכל מאכל רע
43 או מלשבע, ולשונו מלדבר אלא בצרכיו.

44 טז. דרך הרחיצה - שיכנס אדם למרחץ משבעה ימים
45 לשבעה ימים; ולא יכנס סמוך לאכילה, ולא כשהוא רעב,
46 אלא כשיתחיל המזון להתעכל במעיו. ורוחץ כל גופו
47 בחמין שאין הגוף נכוה בהן, וראשו בלבוד בחמין שהגוף

48 נכוה בהן. ואחר כך ירחץ גופו בפושרין, ואחר כך בפושרין
49 מן הפושרין, עד שירחץ בצונן; ולא יעביר על ראשו כלל,
50 לא פושרין ולא צונן. ולא ירחץ בצונן בימות הגשמים. ולא
51 ירחץ עד שיתע ויפרך כל גופו, ולא יאריך במרחץ; אלא
52 כשיתע ויפרך גופו, ישתטף ויצא. ובזרק עצמו קדם שיכנס
53 למרחץ, ואחר שיצא, שמה יהא צריך לנקביו. וכן בזרק
54 אדם עצמו תמיד קדם אכילה ואחר אכילה, וקדם בעילה
55 ואחר בעילה, וקדם שיגיע ויתעמל ואחר שיגיע ויתעמל,
56 וקדם שישן, וכשיעור [סך] הכל עשרה.

57 יז. כשיצא אדם מן המרחץ, ילבש בגדיו ויכסה ראשו
58 בבית [בחדר] החיצון, כדי שלא תשלט בו רוח קרה; ואפילו
59 בימות החמה צריך להזהר. וישתה אחר שיצא עד שתתישב
60 נפשו וינחו גופו ותסור החמימות, ואחר כך יאכל. ואם ישן
61 מעט כשיצא מן המרחץ קדם אכילה - הרי זה יפה עד
62 מאד. לא ישתה אדם מים קרים כשיצא מן המרחץ, ואין
63 צריך לומר שלא ישתה במרחץ. ואם אינו יכול למנע עצמו,
64 יערב המים בזין או בדבש וישתה. ואם סך בשמן במרחץ
65 בימות הגשמים אחר שישתטף, הרי זה טוב.

66 יח. לא יגיל אדם עצמו להקזי דם תמיד, ולא יקזי דם
67 אלא אם היה צריך לו ביותר; ולא יקזי לא בימות החמה
68 ולא בימות הגשמים, אלא בימי ניסן ומעט בימי תשרי.
69 ומאחר חמשים שנה, לא יקזי כלל. ולא יקזי אדם דם ויכנס
70 למרחץ, ביום אחד; ולא יקזי ויצא לדרך, ולא ביום שיבוא
71 מן הדרך. ויאכל וישתה ביום ההקזה, פחות ממה שהוא
72 רגיל; וינחו ביום ההקזה, ולא יתעמל ולא יטיל.

73 יט. שכבת זרע, היא כח הגוף וחיייו ומאור העינים; וכל
74 זמן שתצא ביותר, הגוף בלה וכחו פלה וחיייו אוכזים. הוא
75 שאמר שלמה בחכמתו: "אל תתן לנשים חילך, וידרביך
76 למחות מלכין". כל השטוף בבעילה - זקנה קופצת עליו,
77 וכחו תשש, ועיניו כהות, וריח רע נודף מפיו ומשחיו,
78 ושער ראשו וגבות עיניו וריסי עיניו נושר, ושער זקנו
79 ושחיו ושער רגליו רובה [מתרבה], ושניו נפלות, והרבה
80 כאבים חוצי מאלו באין עליו. אמרו חכמי הרופאים: 'אחד
81 מאלף מת בשאר חללים, והאלף - מרב התשמיש'. לפיכך,
82 צריך האדם להזהר בדבר זה, אם רצה להיות בטובה; ולא
83 יבעל אלא כשימצא גופו בריא וחוץ ביותר, והוא מתקשה
84 הרבה שלא לדעתו, ומסיח עצמו לדבר אחר, והקשוי
85 כשהיה; וימצא כבוד ממתניו ולמטה, וכאלו חוטי הביצים
86 נמשכים, ובשרו חם - זה צריך לבעל, ורפואה לו שיבעל.
87 לא יבעל אדם והוא שבע, ולא רעב - אלא אחר שיתאכל
88 המזון במעיו. ויבדק נקביו קדם בעילה, ואחר בעילה. ולא
89 יבעל מעמד ולא מישוב, ולא בבית המרחץ, ולא ביום
90 שיכנס למרחץ, ולא ביום הקזה, ולא ביום יציאה לדרך או
91 ביאה מן הדרך, לא לפניהן ולא לאחריהן.

92 כ. כל המנהיג עצמו בדרךים אלו שהורינו - אני ערב לו
93 שאינו בא לידי חלי כל ימיו עד שיעזב הרבה וימות, ואינו
94 צריך לרופא, ושיהיה גופו שלם ועומד על בריו כל ימיו -

חוטא ומגנה ומפסיד חכמתו; ואם משתפר בפני עמי
הארץ, הרי זה חלל את השם. ואסור לשנות בצעהרם
ואפלו מעט, אלא אם היה בכלל האכילה, שהשתיה
שבכלל האכילה אינה משפחת, ואין נזהרין אלא מיין
שלאחר המזון.
ד. אף על פי שאשתו של אדם מתרת לו תמיד, ראוי לו
לתלמיד חכמים שינהיג עצמו בקדשה; ולא יהא מצוי אצל
אשתו בתרנגול, אלא מלילי שבת ללילי שבת, אם יש בו
כח. וכשהוא מספר עמה [משמש], לא יספר לא בתחלת
הלילה כשהוא שבע ובטנו מלא, ולא בסוף הלילה כשהוא
רעב - אלא באמצע הלילה, כשיחמץ המזון שבמעיו. ולא
יקל ראשו ביותר, ולא ינבל את פיו בדברי הבאי, ואפלו
בינו לבניה; הרי הוא אומר בקבלה: "מגיד לאדם מה
שחוו" - אקרו חכמים: 'אפלו שיחה קלה שבין איש
לאשתו, עתיד לתן עליה את הדין'. ולא יהיו שניהם לא
שכורים, ולא עצלנים, ולא עצבנים; ולא אחר מהן. ולא
תהיה ישנה; ולא יאנס אותה, והיא אינה רוצה - אלא
ברצון שניהם, ובשמחתם. יספר מעט וישחק עמה מעט,
כדי שתתישב נפשו; ויבעל בבושה ולא בעזות, ויפרש מיד.
ה. כל הנוהג מנהג זה - לא די שקדש נפשו, וטהר עצמו,
ותקן דעותיו; אלא שאם היו לו בנים - הוין בנים נאים
וביטנים, ראויין לתקמה ולחסידות. וכל הנוהג במנהגות
שאר העם ההולכים בחשף - הוין לו בנים כמו אותם העם.
ו. צניעות גדולה נזהגים תלמידי חכמים בעצמן: לא
תבזו, ולא יגלו ראשן ולא גופן. ואפלו בשעה שיקנס לבית
הפסא, יהא צנוע, ולא יגלה בגדיו עד שישב, ולא יקנח
בימין. ויתרחק מכל אדם, ויפנס חדר בחדר לפניו מן
המערה, ונפנה שם. ואם נפנה אחורי גדר, ירחיק כדי שלא
ישמע חבירו קולו אם נתעטש. ואם נפנה בבקעה, ירחיק
כדי שלא יראה חבירו פרוצו. ולא ידבר כשהוא נפנה, אפלו
לצרף גדול. וכדרך שנוהג צניעות בבית הפסא ביום, כך
נוהג בלילה. ולעולם ילמד אדם עצמו להפנות שחרית
וערבית בלבד, כדי שלא יתרחק ייזקק להרחיק ממקום
אנשים].
ז. תלמיד חכמים - לא יהא צועק וצונח בשעת דבורו
בבהמות וכחיות; ולא יגביה קולו ביותר, אלא דבורו בנחת
עם כל הבריות. וכשידבר בנחת, יזהר שלא יתרחק
[לקיצוניות השניה] עד שיצא בדברי גסי הרוח. ומקדים
לשלוש כל אדם, כדי שתהא רוחו נוחה הימנו. ודן את כל
האדם לכף זכות - מספר בשבח חבירו, ואינו מספר בגנותו
כלל. אוהב שלום, ורודף שלום. אם רואה מקום שדבריו
מועילים ונשמעים, אומר; ואם לאו, שותק. ביצד? לא
ירצה את חבירו בשעת פסו, ולא ישאל לו על נדרו [אל
יחפש פתח להחזירו] בשעה שגדר עד שתתקרב דעתו ויניח;
ולא ינחמנו בשעה שמתו מטל לפניו, מפני שהוא בהול עד
שיקבר. וכן כל פיוצא באלו. ולא יראה לחבירו בשעת
קלקלתו [כשלוננו], אלא יעלים עיניו ממנו. ולא ישנה

אלא אם פן היה גופו רע מתחלת ברייתו, או אם היה רגיל
במנהג מן המנהגות הרעים מתחלת מולדתו, או אם תבוא
מפת דבר או מפת בצרת לעולם.
כא. וכל המנהגות הטובים האלו שאמרנו, אין ראוי לנהג
בהם אלא הבריא. אכל החולה, או מי שאחד מאבריו
חולה, או מי שנהג מנהג רע שנים רבות - יש לכל אחד
ואחד מהם דרכים אחרים ומנהגות כפי חליו, כמו שיתבאר
בספרי הרפואות; ושנוי נס - [הרגל קבוע], תחלת חלי.
כב. כל מקום שאין בו רופא - אחד הבריא ואחד החולה,
אין ראוי לו לזוז מכל הדברים שאמרנו בפרק זה; שכל
אחד מהם, לאחרית טובה הוא מביא.
כג. כל עיר שאין בה עשרה דברים האלו, אין תלמיד
חכמים רשאי לדור בתוכה; ואליה הן: רופא, ואמן - [מקו
OT], ובית המרחץ, ובית הפסא, ומים מצויין כמו נהר או
מעין, ובית הכנסת, ומלמד תינוקות, ולבקר [סופר], וגבאי
צדקה, ובית דין מפין וחוֹבֵשִׁין [האוסרים הפושעים לבית
הסוהר].

פרק ה

א. כשם שהחכם נכר בחכמתו וידיעותיו, והוא מבדל בהן
משאר העם - כך צריך שיהיה נכר במעשיו, במאכלו
ובמשקלו ובבעילותו ובעשיית צרכיו ובדבורו ובהלכותו
ובמלבושו ובכלכלו דבריו - [הנהגת עניוין] ובמשאו
ובמתנו; ויהיו כל המעשים האלו, נאים ומתקנים ביותר.
ביצד? תלמיד חכמים לא יהיה גרָן [זולל וסובא], אלא
אוכל מאכל הראוי להברות גופו, ולא יאכל ממנו אכילה
גסה. ולא יהא רודף למלאות בטנו, באלו שמתמלאין
ממאכל ומשקה עד שתפוח כרסן; ועליהם מפרש בקבלה:
"ויריתי פֶּרֶשׁ על פניכם, פֶּרֶשׁ חֲגִיבִים" - אמרו חכמים: 'אלו
בני אדם שאוכלין ושותין, ועושין כל מיהם כחגבים'. והן
האומרים: "אכול ושתה, כי מחר נמות". וזה הוא מאכל
הרשעים; ושלחנות אלו, הם שגנה הכתוב ואמר: "כי כל
שלחנות מלאו קיא צואה, בלי מקום". אכל החכם אינו
אוכל אלא תבשיל אחד או שנים, ואוכל ממנו כדי חייו
ודיו; הוא שאמר שלמה: "צדיק - אכל לשבע נפשו".
ב. כשהחכם אוכל מעט זה הראוי לו, לא יאכלנו אלא
בביתו על שלחנו. ולא יאכל בהנות ולא בשוק אלא לפי
צרך גדול, כדי שלא יתגנה בפני הבריות; ולא יאכל אצל
עמי הארץ, ולא על אותן השלחנות המלאים קיא צואה.
ולא ירבה סעודותיו בכל מקום, ואפלו עם החכמים. ולא
יאכל בסעודות שיש בהן קבוצ הרבה. ואין ראוי לו לאכל
אלא בסעודה של מצוה בלבד, כגון סעודת ארוסין ונשואין
- והוא שיהיה תלמיד חכמים שנשא בת תלמיד חכמים.
והצדיקים והחסידים הראשונים לא אכלו מעולם מסעודה
שאניה שלהם.
ג. כשהחכם שותה יין, אינו שותה אלא כדי לשרות [לדרכ]
אכילה שבמעיו [ויתעכל היטב]. וכל המשתפר, הרי זה

מתוך מהדורת חזק

1 בדבורו, ולא יוסיף ולא יגרע אלא בדברי שלום וכיִוצא
2 בָּהֶן. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר - אִינוּ מְדַבֵּר אֶלָּא בְּאֵמֶת אוּ בְּגִמְלוּת
3 חֲסִידִים, אוּ בְּדַבְרֵי חֲכָמָה, וְכִיִּוצֵא בָּהֶן. וְלֹא יִסְפֹּר עִם אִשָּׁה
4 בְּשׁוּק, אֲפֹלוּ הִיא אִשְׁתּוֹ אוּ אֲחֹתוֹ אוּ בִתּוֹ.
5 ח. לֹא יִהְיֶה תַלְמִיד חֲכָמִים בְּקוֹמָה זְקוּפָה וְגֵרוֹן נְטוּי, כַּעֲנָן
6 שֶׁנֶּאֱמָר: "וַתִּלְכְּנָה נְטוּיֹת גְּרוֹן, וּמִשְׁקֵרוֹת עֵינֵיהֶן"; וְלֹא
7 יִהְיֶה עֶקֶב בְּצַד גּוֹדֵל בְּנִחַת כְּמוֹ הַנָּשִׁים וְגַסֵּי הַרוֹת, כַּעֲנָן
8 שֶׁנֶּאֱמָר: "הֲלוֹךְ וְטָפוֹף תִּלְכְּנָה, וּבִרְגִלֵיהֶם תַּעֲפֹסֶנָּה". וְלֹא
9 יֵרֹץ בְּרִשּׁוֹת הָרָבִים, וְיִנְהַג בְּשִׁגְעוֹן. וְלֹא יִכְפֹּף קוֹמָתוֹ
10 כְּבַעֲלֵי חֲטוּרָת [גבנות]; אֶלָּא מִסְתַּכֵּל לְמִטָּה כְּמוֹ שֶׁהוּא עוֹמֵד
11 בַּתְּפִלָּה, וּמִהֲלֵךְ בְּשׁוּה כְּאֵדָם שֶׁהוּא טְרוּד בַּעֲסָקָיו. גַּם
12 בְּמִהְלָכוֹ שֶׁל אָדָם נָפֵר, אִם חָכָם בַּעַל דַּעַה הוּא, אוּ שׁוֹטָה
13 וְסָכָל; וְכֵן אָמַר שְׁלֵמָה בְּחֻכְמָתוֹ: "וְגַם בְּדֶרֶךְ בִּשְׁתֵּסָכֵל הַלֵּךְ,
14 לְבוֹ חֶסֶד; וְאָמַר לְכָל, סָכָל הוּא" - מוֹדִיעַ לְכָל עַצְמוֹ
15 שֶׁהוּא סָכָל.
16 ט. מְלָבוֹשׁ תַּלְמִיד חֲכָמִים, מְלָבוֹשׁ נָאֶה נָקִי; וְאִסּוּר לוֹ
17 שִׁימָצֵא בְּבִגְדוֹ כֶּתֶם אוּ שְׁמִנּוּנִית וְכִיִּוצֵא בָּהּ. וְלֹא יִלְבֹּשׁ לֹא
18 מְלָבוֹשׁ מְלָכִים, כְּגוֹן בְּגָדֵי זָהָב וְאַרְגָּמָן שֶׁהִפֵּל מִסְתַּכְּלִין
19 בָּהֶן, וְלֹא מְלָבוֹשׁ עֲנִיִּים, שֶׁהוּא מְבַזָּה אֶת לֹבֶבְשֵׁי - אֶלָּא
20 בְּגָדִים בִּינְיָנִים נְאִים. וְלֹא יֵהָא בְּשָׂרוֹ נֶרְאָה מִתַּחַת מְדִי
21 [בגדיו], כְּמוֹ בְּגָדֵי הַפֶּשֶׁתַּן הַקָּלִים [דקים שקופים] בִּיּוֹתָר
22 שְׁעוֹשִׂים בְּמַצְרִים. וְלֹא יִהְיֶה בְּגָדוֹ סְחוּבִין עַל הָאֶרֶץ, כְּמוֹ
23 בְּגָדֵי גָסִי הַרוֹת, אֶלָּא עַד עֶקֶבוֹ; וְכִיתִי יָד שְׁלוֹ [השרוול], עַד
24 רֹאשִׁי אֶצְבְּעוֹתָיו. וְלֹא יִשְׁלַשֵּׁל טְלִיתוֹ, מִפְּנֵי שֶׁנֶּרְאָה כְּגַסִּי
25 הַרוֹת, אֶלָּא בִּשְׁבֶּת בְּלָבָד, אִם אֵין לוֹ לְהַחֲלִיף. וְלֹא יִנְעַל
26 מְנַעֲלִים מְטִלָּאִים כְּכָגֵד טְלָאֵי עַל גְּבִי טְלָאֵי, בִּימּוֹת הַחֲמָה;
27 אֲבָל בִּימּוֹת הַגֶּשֶׁמִּים, מִתֵּר אִם הִיָּה עָנִי. לֹא יֵצֵא תַלְמִיד
28 חֲכָמִים מְבֹשֶׁם לְשׁוּק, וְלֹא בְּבִגְדִים מְבֹשֶׁמִּים; וְלֹא יֵשִׁים
29 בִּשֵׁם בְּשִׁעְרוֹ. אֲבָל אִם מִשַּׁח בְּשָׂרוֹ בִּשְׁשֵׁם כְּדִי לְהַעֲבִיר אֶת
30 הַזְּהֻמָּה, מִתֵּר. וְכֵן לֹא יֵצֵא יְחִידִי בְּלִילָה, אֶלָּא אִם הִיָּה לוֹ
31 זְמַן קְבוֹעַ לְצֵאת בּוֹ לְתַלְמוּדוֹ. כָּל אֱלוֹ, מִפְּנֵי הַחֲשָׁד.
32 י. תַלְמִיד חֲכָמִים, מְכַלְכֵּל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט, אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְזָן
33 אֶת אֲנָשֵׁי בֵיתוֹ כְּפִי מְמוֹנוֹ וְהַצְלַחְתּוֹ, וְלֹא יִטְרִיחַ עַל עַצְמוֹ
34 יוֹתֵר מִדִּי [בהוצאות מרובות]. צוּר חֲכָמִים בְּדַרְכֵי אֶרֶץ, שֶׁלֹּא
35 יֵאָכֵל אָדָם בְּשָׂר אֶלָּא לְתַאֲבּוֹן [- לטעימה בלבד, לפעמים],
36 שֶׁנֶּאֱמָר: "כִּי תֵאָדָה נִפְשְׁךָ לֵאכֹל בָּשָׂר". דִּי לוֹ לְבָרִיא לֵאכֹלוֹ
37 מִעֵרֵב שֶׁבֶת לְעֵרֵב שֶׁבֶת; וְאִם הִיָּה עֲשִׂיר כְּדִי לֵאכֹל בָּשָׂר
38 בְּכָל יוֹם, אוֹכֵל. צוּר חֲכָמִים וְאָמְרוּ: 'לְעוֹלָם יֵאָכֵל אָדָם
39 פָּחוֹת מִן הָרָאוּי לוֹ לְפִי מְמוֹנוֹ, וְיִלְבֹּשׁ כְּרָאוּי לוֹ, וְיִכְבֹּד
40 אִשְׁתּוֹ וּבָנָיו יוֹתֵר מִן הָרָאוּי לוֹ'.
41 יא. דֶּרֶךְ בַּעֲלֵי דַעַה [- שכל], שִׁיִּקְבַּע לוֹ אָדָם מְלָאכָה
42 הַמְּפֹרְנֶסֶת אוֹתוֹ תַּחֲלָה, וְאַחֵר כֶּף יִקְנֶה בֵּית דִּירָה, וְאַחֵר כֶּף
43 יִשָּׂא אִשָּׁה - שֶׁנֶּאֱמָר: "מִי הָאִישׁ אֲשֶׁר בָּנָה בֵּית . . . אֲשֶׁר
44 נָטַע כָּרֶם, וְלֹא חָלְלוּ . . . אֲשֶׁר אָרַשׁ אִשָּׁה". אֲבָל הַטְּפָשִׁין,
45 מִתַּחֲלִילִין לִשְׂאֵא אִשָּׁה, וְאַחֵר כֶּף אִם תִּמָּצֵא יָדוֹ יִקְנֶה בֵּית,
46 וְאַחֵר כֶּף בְּסוּף יָמָיו יִחְזֹר לְבַקֵּשׁ אֲמָנוּת אוּ יִתְפָּרֵגס מִן
47 הַצְּדָקָה; וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּקָלְלוֹת: "אִשָּׁה תִּאָּרֶשׁ . . . בֵּית

48 תִּכְנֶה . . . כָּרֶם תִּטַּע" - כְּלוֹמַר: יִהְיֶה מַעֲשֶׂיךָ הַפּוֹכִינִי, כְּדִי
49 שֶׁלֹּא תַּצְלִיחַ דְּרָכֶיךָ. וּבְכִרְכָּה מָה הוּא אוֹמֵר? - "וַיְהִי דָוִד
50 לְכָל דְּרָכָיו מִשְׁכִּיל, וְהָ עָמוֹ".
51 יב. וְאִסּוּר לְאָדָם לְהַפְקִיר אוּ לְהַקְדִּישׁ כָּל נִכְסָיו, וְיִטְרִיחַ
52 עַל הַבְּרִיּוֹת. וְלֹא יִמְכֹּר שְׂדֶה, וְיִקְנֶה בֵּית; וְלֹא יִמְכֹּר בֵּית,
53 וְיִקְנֶה מִטְּלָטְלִין אוּ יַעֲשֶׂה סְחוּרָה בְּדָמֵי בֵּיתוֹ; אֲבָל מוֹכֵר
54 הוּא מִטְּלָטְלִין, וְקוֹנֶה שְׂדֶה. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר: יֵשִׁים מְגֻמָּתוֹ
55 לְהַצְלִיחַ נִכְסָיו - לֹא לְהַתְנַאוֹת מַעֵט לְפִי שְׂעָה אוּ לְהַנּוֹת
56 מַעֵט, וְיִפְסִיד הָרַבָּה.
57 יג. מִשְׁאֵן וּמִתְנֵן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, בְּאֵמֶת וּבְאֲמוּנָה:
58 אוֹמֵר עַל לָאו 'לָאו' וְעַל הֵן 'הֵן', מְדַקְדֵּק עַל עַצְמוֹ
59 בְּחֻשְׁבוֹן, וְנוֹתֵן וּמוֹתֵר לְאַחֲרִים כְּשִׁיִּקַּח מִהֵן, וְלֹא יִדְקַק
60 עֲלֵיהֶן; וְנוֹתֵן דָּמֵי הַמָּקַח לְאַחֲרָה, וְאִינוּ נַעֲשֶׂה לֹא עֵרֵב נַעַל
61 הַלוּוָּא [הערב קבלו], וְלֹא יָבֵא בְּהִרְשָׁאָה [ישמש
62 מורשה ממלווה לגבות חובו]. מְחִיב עַצְמוֹ בְּדַבְרֵי מָקַח
63 וּמְמַכֵּר בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא חִיְבָה אוֹתוֹ תוֹרָה, כְּדִי שִׁיעֲמַד בְּדַבּוּרוֹ
64 וְלֹא יִשְׁנֶה. וְאִם נִתְחַיְבוּ לוֹ אַחֲרִים בְּדִין, מִצָּרִיף לָהֶן וּמִזְחֵל
65 לָהֶן; וּמִלָּה, וְחוּנֵן. וְלֹא יִרֹד לְתוֹף אֲמָנוּת חֲבָרוֹ, וְלֹא יִצֹר
66 לְאָדָם לְעוֹלָם בְּחַיָּיו. כָּלְלוּ שֶׁל דָּבָר - יִהְיֶה מִן הַנְּדָפִין,
67 וְלֹא מִן הַרְדָּפִין; מִן הַנְּעֻלְבִין, וְלֹא מִן הַעוֹלְבִין. וְאָדָם
68 שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל הַמַּעֲשִׂים הָאֵלּוּ וְכִיִּוצֵא בָּהֶן, עָלָיו הַכְּתוּב
69 אוֹמֵר: "וַיֹּאמֶר לִי: עֲבָדִי אֶתָּה; וְיִשְׂרָאֵל, אֲשֶׁר כָּךְ אֶתְּפָאֵר".

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ג

פרק ו

72 א. דֶּרֶךְ בְּרִיתוֹ שֶׁל אָדָם - לְהִיּוֹת נִמְשָׁךְ בְּדַעוּתָיו וּבְמַעֲשָׂיו
73 אַחֵר רִעִיו וְחֲבָרָיו, וְנוֹהֵג בְּמִנְהַג אֲנָשֵׁי מְדִינָתוֹ. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ
74 אָדָם לְהִתְחַבֵּר לְצַדִּיקִים וְלִישָׁב אֶצֶל הַחֲכָמִים תְּמִיד, כְּדִי
75 שִׁילְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם; וְיִתְרַחֵק מִן הַרְשָׁעִים הַהוֹלְכִים בַּחֲשָׁךְ,
76 כְּדִי שֶׁלֹּא יִלְמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. הוּא שֶׁשְׁלֵמָה אוֹמֵר: "הוֹלֵךְ אֶת
77 חֲכָמִים, יִחְכֵּם; וְרָעָה כְּסִילִים, יִרְעֶה". וְאוֹמֵר: "אֲשֶׁרִי הָאִישׁ
78 וְגו'". וְכֵן אִם הִיָּה בְּמִדְּיָה שֶׁמְנַהֲגוּתָהּ רָעִים, וְאֵין אֲנָשִׁיהּ
79 הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל - יִלָּךְ לְמָקוֹם שֶׁאֲנָשֵׁיו צַדִּיקִים, וְנוֹהֲגִים
80 בְּדֶרֶךְ טוֹבִים. וְאִם הִיָּה כָּל הַמְּדִינּוֹת שֶׁהוּא יוֹדֵעַם וְשׁוֹמֵעַ
81 שְׁמוּעָתָן נוֹהֲגִים בְּדֶרֶךְ לֹא טוֹבָה, כְּמוֹ זְמַנּוֹ זֶה, אוּ שֶׁאִינוּ
82 יָכוֹל לִילָךְ לְמִדְּיָה שֶׁמְנַהֲגוּתָהּ טוֹבִים, מִפְּנֵי הַגִּיסוֹת אוּ
83 מִפְּנֵי הַחֲלִי - יִשָּׁב לְבִדּוֹ יְחִידִי, כַּעֲנָן שֶׁנֶּאֱמָר: "יָשָׁב בְּדָד
84 וַיִּדֹם". וְאִם הִיָּה רָעִים וְחֲטָאִים, שֶׁאֵין מְנַחִים אוֹתוֹ לִישָׁב
85 בְּמִדְּיָה אֶלָּא אִם כֵּן נִתְעַרַב עִמָּהֶם וְנוֹהֵג בְּמִנְהַגֵּם הָרַע -
86 יֵצֵא לְמַעְרוֹת וְלַחֲנוּחִים [מקום קוצים] וְלַמְּדַבְּרוֹת, וְאֵל נִהְיָג
87 עַצְמוֹ בְּדֶרֶךְ חֲטָאִים, כַּעֲנָן שֶׁנֶּאֱמָר: "מִי תִגְנִי בַּמְּדַבֵּר מְלוֹן
88 אֲרָחִים".
89 ב. מַצּוֹת עֲשֶׂה לְהִדְבֵּק בַּחֲכָמִים, כְּדִי לְלַמֵּד מִמַּעֲשֵׂיהֶם,
90 שֶׁנֶּאֱמָר: "יִבּוֹ תִּדְבֹּק"; וְכִי אֲפָשָׁר לְאָדָם לְהִדְבֵּק בְּשִׂכְנָה? !
91 אֶלָּא כֶּף אֲמָרוֹ חֲכָמִים בְּפִרוּשׁ מִצְוָה זוֹ: 'הִדְבֵּק בַּחֲכָמִים
92 וּתְלַמִּידֵיהֶם'. לְפִיכָךְ, צָרִיךְ אָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל שִׁישָׂא בֵּת תַּלְמִיד

לפיכך, צריך אדם להזהר בדבר זה, שלא יביש חברו
ברבים, בין קטן בין גדול; ולא יקרא לו בשם שהוא בש
ממנו, ולא יספר לפניו דבר שהוא בש ממנו. במה דברים
אמורים? בדברים שבין אדם לחברו; אבל בדברי שמים -
אם לא חזר בו בסתר - מכלימין אותו ברבים, ומפרסמין
חטאו ומתפרסין אותו בפניו ומבזין ומקללין אותו, עד
שיחזור למוטב; כמו שעשו כל הנביאים לישראל.
ט. מי שחטא עליו חברו ולא רצה להוכיחו ולא לדבר לו
כלום, מפני שהיה החוטא הדיוט ביותר או שהיתה דעתו
משבשת, ומחל לו בלבד, ולא שטמו ולא הוכיחו - הרי זו
מדת חסידות; לא הקפידה תורה, אלא על המשטמה [שנאה
כבושה בלב].
י. חייב אדם להזהר ביתומים ואלמנות - מפני שנפשו
שפלה למאד ורוחן נמוכה, אף על פי שהן בעלי ממונ.
אפלו אלמנתו של מלך ויתומיו של מלך - מזהירים אנו
עליהן, שנאמר: "כל אלמנה ויתום לא תענון". והיאך
נוהגין עמהן? לא ידבר אליהן אלא רכות, ולא ינהג בהן
אלא מנהג כבוד; ולא יכאיב גופם בעבודה ולא לבם
בדברים, ויחוס על ממונם יותר מממון עצמו. כל המקניטן,
או המכעיסן, או הכאיב לכן, או רדה בהן [שיעבד], או אבד
ממונ - הרי זה עובר בלא תעשה; וכל שכן המכה אותם,
או המקללן. ולאו זה, אף על פי שאין לוקין עליו, הרי
ענשו מפרש בתורה: "ותרה אפי, והרגתי אתכם בחרב".
ברית ברת להן מי שאמר והיה העולם, שכל זמן שהם
צועקים מחמס - הן נענין, שנאמר: "כי אם צעק יצעק אלי,
שמע אשמע צעקתו". במה דברים אמורים? בזמן שענה
אותן לצרכי עצמו; אבל ענה אותן הרב כדי ללמדן תורה
או אמנות, או להוליכן בדרך ישרה - הרי זה מותר. ואף על
פי כן, לא ינהג בהן מנהג כל אדם; אלא יעשה להן הפרש,
וינהלם בנחת וברחמים גדולים וכבוד, "כי ה' ריב ריבם";
אחד יתום מאב, ואחד יתום מאם. ועד אימתי נקראים
יתומים לענין זה? עד שלא יהיו צריכין לאדם גדול להסמך
לו [- לגדלם] לאמנן ולהטפל בהן, אלא יהיה עושה כל
צרכי עצמו לעצמו כשאר כל הגדולים.

פרק ז

א. המרגל [מרכל] בחברו - עובר בלא תעשה, שנאמר:
"לא תלך רכיל בעמך". ואף על פי שאין לוקין על לאו
זה, עון גדול הוא, וגורם להרג נפשות רבות מישראל; לכן
נסמך לו: "לא תעמד על דם רעך". צא ולמד, מה ארע
לדואג האדומי [שבגללו חרבה נוב].
ב. איזה הוא רכיל? זה שהוא טוען דברים, והולך מזה
לזה ואומר: 'כך וכך אמר פלוני', 'כך וכך שמעתי על
פלוני'; אף על פי שהוא אומר אמת, הרי זה מחריב את
העולם. יש עון גדול מזה עד מאד והוא בכלל לאו זה,
והוא לשון הרע; והוא המספר בגנות חברו, אף על פי
שאמר אמת. אבל האומר שקר, מוציא שם רע על חברו

חכמים, וישיא בתו לתלמיד חכמים, ולאכל ולשתות עם
תלמידי חכמים, ולעשות פרקמטיא [עסקים] לתלמידי
חכמים [- בממונם], ולהתחבר להן בכל מיני חברו -
שנאמר: "ולדבקה בו". וכן צונו חכמים ואמרו: ויהי
מתאבק בעפר רגליהם, ושותה בצמא את דבריהם.
ג. מצוה על כל אדם לאהב את כל אחד ואחד מישראל
כגופו, שנאמר: "ואהבת לרעך כמוך". לפיכך, צריך שישפר
בשבתו ולחוס על ממונו, כמו שהוא חס על ממונ עצמו
ורוצה בכבוד עצמו; והמתפבד בקלון חברו, אין לו חלק
לעולם הבא.
ד. אהבת הגר שבא ונכנס תחת כנפי השכינה, שתי מצוות
עשה: אחת מפני שהוא בכלל רעים, ואחת מפני שהוא גר,
והתורה אמרה: "ואהבתם את הגר". צוה על אהבת הגר
כמו שצוה על אהבת שמו, שנאמר: "ואהבת את ה'
אלהיך"; הקדוש ברוך הוא אוהב גרים, שנאמר: "ואהב
גר".
ה. כל השונא אחד מישראל בלבד - עובר בלא תעשה,
שנאמר: "לא תשנא את אחיך בלבבך"; ואין לוקין על לאו
זה, לפי שאין בו מעשה. ולא הזהירה תורה, אלא על שנאה
שבלב; אבל המכה את חברו, והמתיר את חברו - אף על
פי שאינו רשאי, אינו עובר משום "לא תשנא".
ו. כשיחטא איש לאיש - לא ישטמנו וישתק, כמו שנאמר
ברשעים: "ולא דבר אבשלום את אמנון למרע ועד טוב,
כי שנה אבשלום את אמנון"; אלא מצוה עליו להודיעו
ולומר לו: 'למה עשית לי כך וכך, ולמה חטאת לי בדבר
פלוני?' שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך, ולא תשא עליו
חטא". ואם חזר ובקש ממנו למחל לו - צריך שימחל, ולא
יהיה המוחל אכזרי, שנאמר: "ויתפלל אברהם אל
האלהים" [על אבימלך].
ז. הרואה את חברו שחטא, או שהוא הולך בדרך לא
טובה - מצוה להחזירו למוטב, ולהודיעו שהוא חוטא על
עצמו במעשיו הרעים, שנאמר: "הוכח תוכיח את עמיתך".
המוכיח את חברו - בין בדברים שבינו לבינו, בין בדברים
שבינו לבין המקום - צריך להוכיחו בינו לבין עצמו, וידבר
לו בנחת ובלשון רכה, ויודיעו שאינו אומר לו אלא
לטובתו, ולהביאו לחיי העולם הבא. אם קבל ממנו, מוטב;
ואם לאו, יוכיח אותו פעם שניה ושלישית. וכן תמיד חייב
להוכיח, עד שיבהו החוטא ויאמר לו: 'איני שומע! וכל
שאפשר בקדו למחות ואינו ממחה, הוא נתפש [נענש] בעון
אלו כלם שאפשר לו למחות בהם.
ח. המוכיח את חברו תחלה [פעם ראשונה] - לא ידבר לו
קשות עד שיכלימנו, שנאמר: "ולא תשא עליו חטא". כך
אמרו חכמים: יכול את מוכיחו, ופניו משתנות? תלמוד
לומר: "ולא תשא עליו חטא"; מכאן שאסור לאדם
להכלים את ישראל, וכל שכן ברבים. אף על פי שהמכלים
את חברו אינו לוקה, עון גדול הוא. כך אמרו חכמים:
'המלכין פני חברו ברבים, אין לו חלק לעולם הבא'.

1 נקרא. אבל בעל לשון הרע - זה שיושב ואומר: 'כף וכף
2 עשה פלוני, וכף וכף היו אבותי, וכף וכף שמעתי עליו',
3 ואומר דברים של גנאי - על זה כתוב אומר: "כרת ה'
4 כל שפתי חלקות, לשון מדברת גדולות".
5 ג. אמרו חכמים: 'על שלש עבירות נפדעין מן האדם בעולם
6 הזה, ואין לו חלק לעולם הבא - עבודה זרה, וגלוי עריות,
7 ושפיכות דמים; ולשון הרע, כנגד כלם'. ועוד אמרו
8 חכמים: 'כל המספר בלשון הרע - באלו כופר בעקר,
9 שנאמר: "אשר אמרו: ללשוננו נגביר, שפתינו אפתנו, מי
10 אדון לנו"'. ועוד אמרו חכמים: 'שלשה לשון הרע הורגת
11 - האומר, והמקבלו, וזה שאומרים עליו; והמקבלו, יותר
12 מן האומר'.
13 ד. ויש שם דברים שהם אבק [מעיין] לשון הרע. ביצד? -
14 'מי יאמר [מי פילל] לפלוני, שיהיה כמות שהוא עתה; או
15 שיאמר: שחקו מפלוני, אני רוצה להודיע מה ארע ומה
16 היה; וכיוצא בדברים האלו. וכן המספר בטובת חברו
17 בפני שונאיו - הרי זה אבק לשון הרע, שהיה גורם להן
18 שישפירו בגנותו; ועל ענין זה אמר שלמה: "מברך רעהו
19 בקול גדול בבקר השכם - קללה תחשב לו" - שמתוך
20 טובתו, בא לידי רעתו. וכן המספר בלשון הרע דרך שחוק
21 ודרך קלות ראש, כלומר שאינו מדבר בשנאה; הוא
22 ששלמה אומר: "כמתלהלם [משתתה] היה זיקים - חצים
23 ומות . . ואמר: הלא משחק אני". וכן המספר בלשון הרע
24 דרך רמיות, והוא שספר לתמו באלו אינו יודע שדבר זה
25 לשון הרע הוא, אלא כשמתחין בו, אומר: 'אני יודע שאלו
26 מעשיו של פלוני' או 'שהן לשון הרע'.
27 ה. אחד המספר בלשון הרע בפני חברו, או שלא בפניו;
28 והמספר דברים שגורמין [יכולים להזיק] אם נשמעו איש
29 מפי איש, להזיק חברו בגופו או בממונו, אפלו להצר לו
30 או להפחידו - הרי זה לשון הרע. ואם נאמרו דברים אלו
31 בפני שלשה, כבר נשמע הדבר ונודע, ואם ספר הדבר אחד
32 מן השלשה פעם אחרת, אין בו משום לשון הרע; והוא,
33 שלא יתפנן להעביר הקול וגלותו יותר.
34 ו. כל אלו - הם בעלי לשון הרע, שאסור לדור בשכונתם,
35 וכל שפן לישב עמם ולשמע דבריהם. ולא נחתם גזר דין
36 על אבותינו במדבר, אלא על לשון הרע בלבד.
37 ז. הנוקם את חברו - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא
38 תקם". ואף על פי שאינו לוקה, דעה [מידה] רעה היא עד
39 מאד; אלא ראוי לאדם להיות מעביר על כל דברי העולם
40 - שהכל אצל המבינים דברי הכל והבאי, ואין פדאי לנקם
41 עליהם. ביצד היא הנקימה? אמר לו חברו: 'השאלני
42 קרדמך' [גרדון], אמר לו: 'אני משאלך'; למחר צרף לשאל
43 ממנו, אמר לו: 'השאלני קרדמך', אמר לו: 'אני משאלך',
44 כדרך שלא השאלתי קששאלתי ממך' - הרי זה נוקם. אלא
45 כשיבוא לשאל, יתן בלב שלם, ולא יגמל באשר גמל לו;
46 וכן כל כיוצא באלו. וכן אמר דוד בדעותיו הטובות: "אם
47 גמלתי שולמי רע".

48 ח. וכן כל הנוטר לאחד מישראל - עובר בלא תעשה,
49 שנאמר: "ולא תטר את בני עמך". ביצד? ראובן שאמר
50 לשמעון: 'שכר [השכר] לי בית זה, או 'השאלני שור זה',
51 ולא רצה שמעון; לזמים צרף שמעון לראובן לשאל ממנו
52 או לשכר, ואמר לו ראובן: 'הא לך, הריני משאלך, ואני
53 כמותך, ולא אשלם לך כמעשיך' - העושה כזה, עובר
54 ב"לא תטר". אלא ימחה הדבר מלבו ולא יטרנו; שכל זמן
55 שהוא נוטר את הדבר וזוכרו, שמא יבוא לנקם - לפיכך
56 הקפידה תורה על הנטייה, עד שימחה העין מלבו ולא
57 יטרנו; וזו היא הדעה [המידה] הנכונה שאפשר שיחקים
58 בה ישוב הארץ, ומשאן ומתנן של בני אדם זה עם זה.

59 בריף רחמנא דסינן

הלכות תלמוד תורה

60 יש בכללן שתי מצוות עשה - (א) ראשונה, ללמד תורה;
61 (ב) שנייה, לכבד מלמדיה ויודעייה. ובאור שתי מצוות אלו
62 - בפרקים אלו.

פרק א

64 א. נשים ועבדים - פטורים מתלמוד תורה; אבל קטן -
65 אביו חייב ללמדו תורה, שנאמר: "ולמדתם אתם את בניכם,
66 לדבר בם". ואין האשה חייבת ללמד את בנה, שכל החיב
67 ללמד חייב ללמד.
68 ב. כשם שאדם חייב ללמד את בנו - כך הוא חייב ללמד
69 את בן בנו, שנאמר: "והודעתם לבניך, ולבני בניך". ולא
70 בנו וכן בנו בלבד, אלא מצוה על כל חכם וחסד מישראל
71 ללמד את כל התלמידים, אף על פי שאין בניו, שנאמר:
72 "ושננתם לבניך" - מפי השמועה [ממור"ה] למדו, 'בניך' -
73 אלו תלמידיו, שהתלמידים קרוין בנים, שנאמר: "ויצאו
74 בני הנביאים". אם בן, למה נצטוה על בנו, ועל בן בנו?
75 להקדים בנו לבן בנו, וכן בנו לבן חברו.
76 (ג.) וחייב לשכר מלמד לבנו ללמדו, ואינו חייב ללמד בן
77 חברו אלא בחנם. מי שלא למדו אביו - חייב ללמד את
78 עצמו כשיפיר [כשיבוא לידי הכרה], שנאמר: "וילמדתם
79 אתם, ושמרתם לעשותם". וכן אפה מוצא בכל מקום,
80 שהתלמוד קודם למעשה, מפני שהתלמוד מביא לידי
81 מעשה, ואין המעשה מביא לידי תלמוד.
82 ד. היה הוא ללמד תורה ויש לו בן ללמד תורה, הוא קודם
83 לבנו. ואם היה בנו נבון ומשפיל מה שילמד יותר ממנו,
84 בנו קודם; ואף על פי שבנו קודם, לא יבטל הוא - שכשם
85 שמצוה עליו ללמד את בנו, כך הוא מצוה ללמד את עצמו.
86 ה. לעולם ילמד אדם תורה, ואחר כך ישא אשה - שאם
87 נשא אשה תחלה, אין דעתו פנויה ללמד. ואם היה יצור
88 מתגבר עליו, עד שנמצא שאין לבו פנוי - ישא אשה, ואחר
89 כך ילמד תורה.
90 ו. מאימתי מתחיל אביו ללמדו תורה? משיתחיל לדבר,

עליו, אין שָׁכַר כְּשֶׁכָּר הַמַּצָּה שֶׁעָשָׂה אֵלָּא פָּחוֹת מִמֶּנּוּ. אף
על פי שֵׁשׁ לֵה שָׁכַר, צוּר חֲכָמִים שֶׁלֹּא יִלְמַד אָדָם אֶת בְּתוּ
תוֹרָה; מִפְּנֵי שֶׁרֶב הַנָּשִׁים אֵין דַּעְתָּן מְבֻנֶּה לְהַתְלַמֵּד, וְהֵן
מוֹצִיאִין דְּבָרֵי תוֹרָה לְדִבְרֵי הַבָּאִי לִפְנֵי עֲנוּיֹת דַּעְתָּן. אָמְרוּ
חֲכָמִים: 'כָּל הַמְלַמֵּד אֶת בְּתוּ תוֹרָה, כְּאִלּוּ לְמַדָּה תַּפְלוּת'.
בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ? בְּתוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה. אָבֵל תוֹרָה
שֶׁבִּכְתָּב, לֹא יִלְמַד אוֹתָהּ לְכַתְּחָלָה; וְאִם לְמַדָּה, אֵינוֹ
כְּמִלְמַדָּה תַּפְלוּת.

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ג

פָּרָק ב

א. מוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִינוּקוֹת בְּכָל מְדִינָה וּמְדִינָה, וּבְכָל פֶּלֶךְ
וּפֶלֶךְ [מחוז ומחוז]. וְכָל עִיר שֶׁאֵין בָּהּ תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רֶבֶן
– מִתְּרִימִין אֶת אֲנָשֵׁי הָעִיר, עַד שֶׁמוֹשִׁיבִין מְלַמְּדֵי תִינוּקוֹת;
וְאִם לֹא הוֹשִׁיבוּ – מִתְּרִיבִין אֶת הָעִיר; שֶׁאֵין הַעוֹלָם מִתְקַיֵּם,
אֵלָּא בְּהִבָּל פִּיהֶם שֶׁל תִינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רֶבֶן.
ב. מְכַנְּסִין אֶת הַתִּינוּקוֹת לְהַתְלַמֵּד כֶּכֶן שֶׁשׁ כֶּכֶן שָׁבַע, לִפְנֵי
כַּח הֶבֶן וּבִגְנֵן גּוֹפֵ; וּפְחוֹת מִכֵּן שֵׁשׁ, אֵין מְכַנְּסִין אוֹתוֹ.
וּמִכָּה אוֹתָן הַמְלַמֵּד, לְהַטִּיל עֲלֵיהֶן אֵימָה. וְאֵינוֹ מִכָּה אוֹתָן
מִפְּת אוֹיֵב, מוֹסֵר אֲכָזְרִי; לְפִיכָף, לֹא יָכֹה אוֹתָן בְּשׁוֹטִים וְלֹא
בְּמַקְלוֹת, אֵלָּא בְּרִצּוּעָה קִטְנָה. וְיוֹשֵׁב וּמְלַמֵּד כָּל הַיּוֹם כָּלוּ,
וּמִקְצַת מִן הַלֵּילָה – כְּדִי לְחַנֵּךְ לְלַמֵּד בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה. וְלֹא
יִבְטְלוּ הַתִּינוּקוֹת כָּלֵל, חוּץ מֵעֲרָבִי שֶׁבָּתוֹת וְעֲרָבִי זָמִים
טוֹבִים בְּסוֹף הַיּוֹם, וּבְזָמִים טוֹבִים; אָבֵל בְּשָׁבָת, אֵין קוֹרִין
לְכַתְּחָלָה [לימוד ראשוני], אָבֵל שׁוֹנֵין לְרֵאשׁוֹן [חזרה
ראשונית]. וְאֵין מְבַטְלִין הַתִּינוּקוֹת, וְאִפְּלוּ לְכַנֵּן בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ.
ג. מְלַמֵּד תִינוּקוֹת שֶׁהוּא מְנִיחַ אֶת הַתִּינוּקוֹת וְיוֹצֵא, אוֹ
שֶׁהוּא עוֹשֶׂה מְלָאכָה אַחֲרֵת עִמָּהֶן, אוֹ שֶׁהוּא מִתְרַשֵּׁל
בְּתַלְמוּדָן – חָרִי הוּא בְּכָלֵל "אֲרוּר עֹשֶׂה מְלָאכָה ה' רַמְיָה".
לְפִיכָף, אֵין רְאוּי לְהוֹשִׁיב מְלַמֵּד, אֵלָּא בָּעַל יִרְאָה, מְהִיר
לְקָרוֹת וּלְדַקְדָּק.
ד. וּמִי שֶׁאֵין לוֹ אִשָּׁה – לֹא יִלְמַד תִינוּקוֹת, מִפְּנֵי אֲמוּתִיָּהֶן
שֶׁהֵן בָּאֵין אֵצֶל בְּנֵיהֶן; וְכֵן אִשָּׁה – לֹא תִלְמַד תִינוּקוֹת, מִפְּנֵי
אֲבוּתִיָּהֶן שֶׁהֵן בָּאֵין אֵצֶל הַבָּנִים.
ה. עֲשָׂרִים וְחַמְשָׁה תִינוּקוֹת, לְמַדִּים אֵצֶל מְלַמֵּד אֶחָד. הֵיוּ
יָתֵר עַל חֲמִשָּׁה וְעֲשָׂרִים – עַד אַרְבָּעִים, מוֹשִׁיבִין עִמּוֹ אַחֵר
כְּדִי לְסַיְעוֹ בְּלִמּוּדָן; הֵיוּ יָתֵר עַל אַרְבָּעִים, מַעְמִידִין לָהֶם
שְׁנֵי מְלַמְּדֵי תִינוּקוֹת.
ו. מוֹלִיכִין אֶת הַקֶּטָן מִמְּלַמֵּד לְמְלַמֵּד אַחֵר שֶׁהוּא מְהִיר
מִמֶּנּוּ [חכם ממנו ברזי ההוראה], בֵּין בְּמִקְרָא בֵּין בְּדִקְדוּקָה.
בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ? בְּשִׁהְיוּ שְׁנֵיהֶן בְּעִיר אַחַת, וְלֹא הָיָה
הַנֶּהָר מְפָסִיק בִּינֵיהֶן; אָבֵל מְעִיר לְעִיר, אוֹ מִצַּד נֶהָר לְצִדוֹ
אִפְּלוּ בְּאוֹתָהּ הָעִיר – אֵין מוֹלִיכִין אֶת הַקֶּטָן, אֵלָּא אִם כֵּן
הָיָה בִּגְנֵן בְּרִיא עַל גְּבִי הַנֶּהָר, בִּגְנֵן שֶׁאֵינוֹ רְאוּי לִפְל בְּמַהֲרָה.
ז. אֶחָד מִבְּנֵי מְבֹי [דיירי הרחוב] שֶׁבִּקֵּשׁ לְהַעֲשׂוֹת מְלַמֵּד,

מְלַמֵּד: "תוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה", וּפְסוּק רֵאשׁוֹן מִפְּרִשְׁת
"שְׁמַע"; וְאַחֵר כֶּף מְלַמְּדוֹ מַעֲט מַעֲט פְּסוּקִים פְּסוּקִים, עַד
שִׁיָּהֵה בֶן שֵׁשׁ אוֹ בֶן שָׁבַע לִפְנֵי בְרִי [בריאותו וכוחו],
מוֹלִיכֵו אֵצֶל מְלַמֵּד הַתִינוּקוֹת.
ז. הָיָה מְנַהֵג הַמְדִינָה לְקַח מְלַמֵּד הַתִינוּקוֹת שָׁכַר, נוֹתֵן לוֹ
שָׁכָרוֹ; וְחִיָּב לְלַמְּדוֹ בְּשָׁכָר, עַד שִׁיקְרָא תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב כָּלָה.
מְקוֹם שֶׁנִּתְּגוּ לְלַמֵּד תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב בְּשָׁכָר, מִתֵּר לְלַמֵּד
בְּשָׁכָר. אָבֵל תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, אִסּוּר לְלַמְּדָה בְּשָׁכָר, שֶׁנֶּאֱמַר:
"רְאֵה לְמַדְתִּי אֶתְכֶם" – מָה אֲנִי בַּחֲנֹם לְמַדְתִּי, אִף אֶתְם
בַּחֲנֹם לְמַדְתֶּם מִמֶּנִּי; וְכֵן בְּשִׁתְּלִמְדוֹ לְדוֹרוֹת – בַּחֲנֹם, כְּמוֹ
שֶׁלְמַדְתֶּם מִמֶּנִּי. לֹא מִצָּא מִי שֶׁיִלְמְדוֹ בַּחֲנֹם – יִלְמַד בְּשָׁכָר,
שֶׁנֶּאֱמַר: "אֲמַת קִנְיָה". כֹּהֵל לְלַמֵּד לְאַחֲרִים בְּשָׁכָר? תַּלְמוּד
לוֹמֵר: "וְאֵל תִּמְכֹּר" – הָא לְמַדְתִּי, שֶׁאִסּוּר לוֹ לְלַמֵּד בְּשָׁכָר,
אִף עַל פִּי שֶׁלְמְדוֹ רַבּוּ בְּשָׁכָר.
ח. כָּל אִישׁ מִיִּשְׂרָאֵל חִיָּב בְּתַלְמוּד תוֹרָה, בֵּין עֲנִי בֵּין
עֲשִׂיר, בֵּין שְׁלֹם בְּגוּפוֹ בֵּין בַּעַל יְסוּרִין, בֵּין בַּחוּר בֵּין שִׁיָּהֵה
זָקֵן גְּדוֹל שֶׁתִּשֵּׁשׁ כַּחוֹ, אִפְּלוּ עֲנִי הַמִּתְחַדֵּר עַל הַפְּתָחִים,
וְאִפְּלוּ בָּעַל אִשָּׁה וּבָנִים – חִיָּב לְקַבֵּעַ לוֹ זְמַן לְלַמֵּד תוֹרָה
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְהָיָה בּוֹ יוֹמָם וּלְיָלָה".
ט. גְּדוֹלֵי חֲכָמֵי יִשְׂרָאֵל – הֵיוּ מִהֵן חוֹטְבֵי עֲצִים, וּמִהֵן
שׁוֹאֲבֵי מַיִם, וּמִהֵן סוּמִיִּין, וְאִף עַל פִּי כֵן הֵיוּ עוֹסְקִים בְּתוֹרָה
בַּיּוֹם וּבַלַּיְלָה; וְהֵן מְכַלֵּל מַעֲתִיקֵי הַשְּׁמוּעָה [מעבירי
תושבע"פ מדור לדור], אִישׁ מִפִּי אִישׁ מִפִּי מֹשֶׁה רַבֵּנוּ.
י. עַד אֵימָתִי חִיָּב אָדָם לְלַמֵּד תוֹרָה? עַד יוֹם מוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר:
"וּפֶן יִסּוּרוּ מִלְּבַבְךָ כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ"; וְכָל זְמַן שֶׁלֹּא יַעֲסֹק
בְּלִמּוּד, הוּא שׁוֹכֵחַ.
יא. וְחִיָּב לְשַׁלֵּשׁ [לחלק לשלוש] אֶת זְמַן לְמִידָתוֹ: שְׁלִישׁ
בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב; וְשְׁלִישׁ בְּתוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה; וְשְׁלִישׁ יָבִין
וְיִשְׁפִּיל אַחֲרֵית דְּבַר מְרֵאשִׁיתוֹ, וְיוֹצֵא דְבַר מְדַבֵּר, וְיִדְמָה
דְּבַר לְדְבַר, וְיִדִּין בְּמַדּוֹת שֶׁהַתוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶן, עַד שֶׁיַּדַּע
הֵיאֵף הוּא עֶקֶר הַמַּדּוֹת וְהֵיאֵף יוֹצֵא הָאִסּוּר וְהַמִּתֵּר וְכִיּוֹצֵא
בָּהֶן מְדַבְּרִים שֶׁלְמַד מִפִּי הַשְּׁמוּעָה – וְעִנֵּן זֶה, הוּא הַנִּקְרָא
'תַּלְמוּד'.
יב. כִּיצַד? הָיָה בָּעַל אֲמָנוּת – יָהִיָה עוֹסֵק בְּמִלְאכָה שְׁלִישׁ
שְׁעוֹת בַּיּוֹם, וּבְתוֹרָה תִּשְׁעָ. אוֹתָן הַתִּשְׁעָ – קוֹרָא בְּשִׁלֵּשׁ מִהֵן
בְּתוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב; וּבְשִׁלֵּשׁ שְׁעוֹת בְּתוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה, וּבְשִׁלֵּשׁ
– מִתְּבוּנָן בְּדַעְתּוֹ לְהִבִּין דְּבַר מְדַבֵּר. וְדְבָרֵי קִבְּלָה [נ"ך],
בְּכָלֵל תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב הֵן; וּפְרוּשָׁן, בְּכָלֵל תוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה;
וְהַעֲנִינוֹת הַנִּקְרָאִין 'פְּרָדָס' [מעשה בראשית ומרכבה], בְּכָלֵל
הַתַּלְמוּד. בְּמָה דְּבָרִים אָמְרוּ? בְּתוֹחֶלֶת תַּלְמוּדוֹ שֶׁל אָדָם;
אָבֵל כְּשֶׁיִּגְדִּיל בְּחִכְמָה וְלֹא יִהְיֶה צָרִיף לְלַמֵּד תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב,
וְלֹא לַעֲסֹק תַּמִּיד בְּתוֹרָה שֶׁבָּעַל פֶּה – יִקְרָא בְּעִתִּים מְזֻמָּנִים
תוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב וְדְבָרֵי הַשְּׁמוּעָה [משניות וכיו"ב], כְּדִי שֶׁלֹּא
יִשְׁכַּח דְּבַר מְדַבְּרֵי תוֹרָה, וְיִפְנֶה כָּל יָמָיו לְתַלְמוּד בְּלִבְדוֹ, לִפְנֵי
רַחֲב לְבוֹ וְיִשׁוּב דַּעְתּוֹ.
יג. אִשָּׁה שֶׁלְמַדָּה תוֹרָה, יֵשׁ לָהּ שָׁכָר; אָבֵל אֵינוֹ בְּשָׁכָר
הָאִישׁ, מִפְּנֵי שֶׁלֹּא נִצְטוּיָהּ, וְכָל הַעוֹשֶׂה דְּבַר שֶׁאֵינוֹ מַצִּוָּה

1 אפלו אחד מבני החצר - אין יכולין שבניו למחות בידו.
2 וכן מלמד תינוקות שבא חבירו ופתח בית ללמד תינוקות
3 בצדו כדי שיבואו תינוקות אחרים לו, או כדי שיבואו
4 מתינוקות של זה אצל זה - אינו יכול למחות בידו,
5 שנאמר: "ה' חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר".

פרק ג

7 א. בשלשה פתרים נכתרו ישראל - פתח תורה, ופתח כהנה,
8 ופתח מלכות. פתח כהנה - זכה בו אהרן, שנאמר: "והיתה
9 לו וילזעו אחריו, ברית כהנת עולם". פתח מלכות - זכה
10 בו דוד, שנאמר: "וירעו לעולם יהיה, וכסאו כשמש נגדי".
11 פתח תורה - הרי הוא מנח ועומד ומוכן לכל, שנאמר:
12 "מורשה קהלת יעקב" - כל מי שירצה, יבוא ויטל. שמה
13 תאמר, שאותן הפתרים גדולים מפתח תורה? הרי הוא
14 אומר: "בי מלכים ימלכו. . . בי שרים ישרו". הא למדת,
15 שפתח התורה גדול מפתח כהנה ופתח מלכות.

16 ב. אמרו חכמים: 'ממזר תלמיד חכמים, קודם {חשוב}
17 לכהן גדול עם הארץ, שנאמר: "יקרה היא מפנינים" -
18 יקרה היא מבחן גדול הנכנס לפני ולפנים'.

19 ג. אין לה מצוה בכל המצוות כלן, שהיא שקולה כנגד
20 תלמוד תורה, אלא תלמוד תורה כנגד כל המצוות כלן -
21 שהתלמוד מביא לידי מעשה. לפיכך, התלמוד קודם
22 למעשה בכל מקום.

23 ד. היה לפניו עשיית מצוה ותלמוד תורה - אם אפשר
24 למצוה להעשות על ידי אחרים, לא יפסיק תלמודו; ואם
25 לאו, יעשה המצוה ויחזור לתורתו.

26 ה. תחלת דינו של אדם, אינו נדון אלא על התלמוד, ואחר
27 כך על שאר מעשיו; לפיכך אמרו חכמים: 'לעולם יעסק
28 אדם בתורה, אפלו שלא לשמה - שמתוך שלא לשמה, בא
29 לשמה'.

30 ו. מי שנשארו לבו לקיים מצוה זו פראוי לה, ולהיות מכתר
31 בכתרה של תורה - לא יסיח דעתו לדברים אחרים, ולא
32 ישים על לבו שיקנה תורה עם העשר והפכוד כאחד. כך
33 הוא דרבה של תורה: פת במלח תאכל, ועל הארץ תישן,
34 וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל. ולא עליך כל המלאכה
35 לגמר, ולא אתה בן חורין לפטל; אבל אם הרבית תורה,
36 הרבית שכר, והשכר - לפי הצער.

37 ז. שמה תאמר: 'עד שאקבץ מומן, ואחזר ואקרא', 'עד
38 שאקנה מה שאני צריך ואפנה מעסקי, ואחזר ואקרא' - אם
39 תעלה מחשבה זו על לבך, אין אתה זוכה לכתרה של תורה
40 לעולם; אלא עשה תורתך קבע, ומלאכתך עראי, ואל
41 תאמר: 'לכשאפנה אשנה', שמה לא תפנה.

42 ח. פתוב בתורה: "לא בשמים היא. . . ולא מעבר לים
43 היא": "לא בשמים היא", לא בגסי הרוח היא מצויה;
44 "ולא מעבר לים היא", לא במהלכי מעבר לים היא. לפיכך
45 אמרו חכמים: 'לא כל המרבה סחורה מחכים; וצו
46 ואמרו: 'הרי מעט עסק, ועסק בתורה'.

ט. דברי תורה נמשלו במים, שנאמר: "הוי כל צמא לכו
למים" - לומר לה: מה המים אין מתפנסין במקום מדרון
[שיפוע], אלא נחלין מעליה ומתקבצין במקום אשכנח
[שקע] - כך דברי תורה, אין נמצאין בגסי הרוח ולא בלב
כל גבה לב; אלא בדפא ושפל רוח שמתאבק בעפר רגלי
החכמים, ומסיר התאוות ותענוגי הזמן מלבו, ועושה
מלאכה בכל יום מעט כדי חייו, אם לא היה לו מה יאכל,
ושאר יומו וזמנו, עוסק בתורה.

י. כל המשים על לבו שיעסק בתורה ולא יעשה מלאכה,
ויתפרנס מן הצדקה - הרי זה חלל את השם, ויבזה את
התורה, וכבה מאור הדת, וגרם רעה לעצמו, ונטל חייו מן
העולם הבא; לפי שאסור להנות בדברי תורה בעולם הזה.
אמרו חכמים: 'כל הנהנה מדברי תורה, נטל חייו מן
העולם'. ועוד צויו ואמרו: 'לא תעשם עטרה להתגדל בהן,
ולא קרדם לחפר בהן'. ועוד צויו ואמרו: 'אהב את
המלאכה, ושנא את הרבנות'. וכל תורה שאין עמה
מלאכה, סופה בטלה; וסוף אדם זה, שיהא מלסטם את
הבריות.

יא. מעלה גדולה היא למי שהוא מתפרנס ממעשה ידיו,
ומדת חסידים הראשונים היא; ובה זוכה לכל כבוד וטובה
שבועולם הזה, ולעולם הבא, שנאמר: "יגיע פכיד כי תאכל,
אשריך וטוב לך" - "אשריך" בעולם הזה, "וטוב לך"
לעולם הבא שפלו טוב.

יב. אין דברי תורה מתקנין במי שמרפה עצמו עליהן
[מתעצל], ולא באלו שלומדין מתוך עדין ומתוך אכילה
ושתייה - אלא במי שממית עצמו עליהן, ומצער גופו תמיד,
ולא יתן שנת לעיניו, לעפעפיו תנומה. אמרו חכמים דרף
רמז: "זאת התורה, אדם כי ימות באהל" - אין התורה
מתקנת, אלא במי שממית עצמו באהלי החכמה. וכן אמר
שלמה בחכמתו: "התרפית ביום צרה - צר כחכה"; ועוד
אמר: "אף חכמי עמדה לי" - חכמה שלמדתי באף,
עמדה לי. אמרו חכמים: 'ברית ברותה, שכל היגע
בתלמודו בבית הפנסת, לא במהרה הוא משפח; וכל היגע
בתלמודו בצנעה מחכים, שנאמר: "ונאת צנועים חכמה".
וכל המשמיע קולו בשעת תלמודו, תלמודו מתקים בידו;
אבל הקורא בלחש, במהרה הוא שוכח'.

יג. אף על פי שמצוה ללמד ביום ובלילה, אין אדם למד
רב חכמתו אלא בלילה; לפיכך, מי שרצה לזכות בכתר
התורה, יזהר בכל לילותיו, ולא יאבד אפלו אחד מהן
בשנה ואכילה ושתייה ושיחה וכיוצא בהן, אלא בתלמוד
תורה ודברי חכמה. אמרו חכמים, אין גרנה [קבוצה] של
תורה אלא בלילה, שנאמר: "קומי רני בלילה". וכל העוסק
בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, שנאמר:
"יומם יצוה ה' חסדו, ובלילה שירה עמי". וכל בית שאין
דברי תורה נשמעין בו בלילה, אש אוכלתו. "כי דבר ה'
בזה" - זה שלא השגיח על דברי תורה כל עקר. וכן כל
שאפשר לו לעסק בתורה ואינו עוסק, או שקרא ושנה

והוא לא הביא; אלא חזר ושאל, אפלו פמה פעמים. ואם
 פעם עליו רבו, ורגז - יאמר לו: 'רבי, תורה היא, וללמד
 אני צריך, ודעתי קצרה'.
 ה. לא יקנה התלמיד בוש מחברו שלמד מפעם ראשונה
 או שניה, והוא לא למד אלא אחר פמה פעמים; שאם
 נתבשר מדבר זה - נמצא נכנס ויוצא לבית המדרש, והוא
 אינו למד כלום. לפיכך אמרו חכמים הראשונים: 'אין
 הבישן למד, ולא הקפדן מלמד'. פמה דברים אמורים?
 בזמן שלא הבינו התלמידים את הדבר מפני עמקו, או
 מפני דעתן שהיא קצרה; אבל אם נכר לרב שהם
 מתרשלים בדברי תורה ומתרפין עליהן, ולפיכך לא הבינו
 - חייב לרגז עליהן ולהכלימן בדברים, כדי לחזקן
 [לעוררם]; ובענין זה אמרו חכמים: 'זרק מרה [הטל
 אימה] בתלמידים'. לפיכך, אין ראוי לרב לנהוג קלות
 ראש בפני התלמידים, ולא לשחק בפניהן, ולא לאכל
 ולשתות עמיהן - כדי שתהא אימתו עליהן, וילמדו ממנו
 במהרה.
 ו. אין שואלין את הרב כשיכנס לבית המדרש, עד
 שתתישב דעתו עליו; ואין התלמיד שואל כשיכנס, עד
 שישב וינח. ואין שואלין שנים כאחד. ואין שואלין את
 הרב מענין אחר, אלא מאותו הענין שהן עוסקין בו, כדי
 שלא יתבשר. ויש לרב להטעות התלמידים בשאלותיו,
 ובמעשים שעושה בפניהן, כדי לחזקן, וכדי שידעו
 וזכרין הן מה שלמדו או אינן זוכרין. ואין צריך לומר, שיש
 לו רשות לשאל אותן בענין אחר שאינן עוסקין בו, כדי
 לזרזן.
 ז. אין שואלין מעמד, ואין משיבין מעמד; ולא מגבוה
 ולא מרחוק, ולא מאחורי הזקנים [היושבים בסמוך לרב, כדי
 שיראוהו]. ואין שואלין את הרב אלא בענין, ואין שואלין
 אלא מיראה; ולא ישאל בענין יותר משלש הלכות.
 ח. שנים ששאלו - שאל אחד בענין ושאל אחד שלא
 בענין, נזקקין לענין [מטפלים בשאלה שבענין]; מעשה
 [הלכה למעשה] ושאני מעשה, נזקקין למעשה; הלכה
 ומדרש, נזקקין להלכה; מדרש והגדה, נזקקין למדרש;
 הגדה וקל וחמר, נזקקין לקל וחמר; קל וחמר וגזירה שוה,
 נזקקין לקל וחמר. היו השואלין אחד חכם ואחד תלמיד,
 נזקקין לחכם; תלמיד ועם הארץ, נזקקין לתלמיד. שניהן
 חכמים, שניהן תלמידים, שניהן עמי הארץ, שאלו שניהן
 בשתי הלכות, או בשתי שאלות, שתי תשובות, שני מעשים
 - הרשות ביד המתרגם מעתה.
 ט. אין ישיבים בבית המדרש. וכל המתנגם בבית המדרש,
 חקמתו נעשית קרעים קרעים; וכן אמר שלמה בחקמתו:
 "והקרעים, תלביש נומה". ואין משיחין בבית המדרש, אלא
 בדברי תורה בלבד. אפלו מי שנתעטש, אין אומרים לו
 'רפואה' בבית המדרש; ואין צריך לומר, שאר הדברים.
 וקדשת בית המדרש, חמורה מקדשת בתי כנסיות.

1 ופרש להבלי עולם והניח תלמידו וינחו - הרי זה בכלל
 2 בזה דבר ה'. אמרו חכמים: 'כל המבטל את התורה
 3 מעשר, סופו לבטלה מעני; וכל המקנים את התורה מעני,
 4 סופו לקימה מעשר'. וענין זה מפרש הוא בתורה; הרי הוא
 5 אומר: "פתחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב
 6 לבב - מרב כל, ועבדת את איכך"; ואומר: "למען ענתך,
 7 ולמען נסתך - להיטבך באחריתך".

פרק ד

א. אין מלמדין תורה אלא לתלמיד הגון נאה במעשיו, או
 10 לתם [שאינו ידוע מהותו]. אבל אם היה הולך בדרך לא
 11 טובה, מחזירין אותו למוטב, ומנהיגין אותו בדרך ישרה,
 12 ובדקין אותו; ואחר כך מקניטין אותו לבית המדרש,
 13 ומלמדין אותו. אמרו חכמים: 'כל השונה לתלמיד שאינו
 14 הגון, כאלו זרק אבן למרקוליס [עבודה זרה שזו צורת
 15 עבודתה], שנאמר: "כצור אבן במרגמה, בן נותן לכסיל
 16 פבור", ואין "פבור" אלא תורה, שנאמר: "פבור, חכמים
 17 ינחלו". וכן הרב שאינו הולך בדרך טובה - אף על פי
 18 שחכם גדול הוא, וכל העם צריכין לו - אין מתלמדין ממנו,
 19 עד שישחזר למוטב, שנאמר: "כי שפתי כהן ישמרו דעת,
 20 ותורה יבקשו מפיהו, כי מלאך ה' צבאות הוא". אמרו
 21 חכמים: 'אם דומה הרב למלאך ה' צבאות, תורה יבקשו
 22 מפיהו; אם לאו, אל יבקשו תורה מפיהו'.
 ב. כיצד מלמדין? הרב יושב בראש, והתלמידים לפניו
 24 מקפין עטרה, כדי שיהיו בלן רואין את הרב ושומעין
 25 דבריו. ולא ישב הרב על הכסא והתלמידים על הקרקע,
 26 אלא או הכל על הארץ, או הכל על הכסאות. ובראשונה,
 27 היה הרב יושב והתלמידים עומדין; ומקדם חרבן בית שני,
 28 נהגו הכל ללמד לתלמידים, והן יושבין.
 ג. אם היה הרב מלמד מפיו לתלמידים, מלמד. ואם היה
 30 מלמד על ידי מתרגם [מתורגמן לשפת המקום] - המתרגם
 31 עומד בינו ובין התלמידים, והרב אומר למתרגם, והמתרגם
 32 משמיע לכל התלמידים; וכשהן שואלין למתרגם, הוא
 33 שואל לרב, והרב משיב למתרגם, והמתרגם משיב לשואל.
 34 ולא יגביה הרב קולו יותר מקול המתרגם; ולא יגביה
 35 המתרגם קולו בעת ששואל את הרב, יותר מקול הרב. אין
 36 התרגמן רשאי לא לפתח ולא להוסיף ולא לשנות, אלא אם
 37 בן היה התרגמן אביו של חכם, או רבו. אמר הרב לתרגמן:
 38 'כך אמר לי רבי', או 'כך אמר לי אבא מר' - כשאמר
 39 התרגמן הדברים לעם, אומרן בשם החכם, ומזכיר שמו של
 40 אבי הרב או של רבו, ואומר: 'כך אמר רבאנא פלוני', אף
 41 על פי שלא הזכיר החכם שמו; שאסור לו לקרות לרבו או
 42 לאביו בשמו.
 ד. הרב שלמד ולא הבינו התלמידים, לא יכעס עליהן
 44 וירגז, אלא חזר ושונה הדבר אפלו פמה פעמים, עד
 45 שבינו עמק ההלכה. וכן לא יאמר התלמיד 'הבינתי',

פרק ה

א. כשם שאדם מצוה בכבוד אביו ובין אביו - כך הוא חייב בכבוד רבו ויראתו. ורבו, יתר מאביו; שאביו הביאו לחיי העולם הזה, ורבו שלמדו חכמה, הביאו לחיי העולם הבא. ראה אבדת אביו ואבדת רבו, של רבו קודמת לשל אביו. אביו ורבו נשואים במשא, מניח את של רבו ואחר כך את של אביו. אביו ורבו שבוניים בשביה, פודה את רבו ואחר כך פודה את אביו; אם היה אביו תלמיד חכמים, פודה את אביו תחלה. וכן אם היה אביו חכם, אף על פי שאינו שקול כנגד רבו - משיב אבדתו, ואחר כך משיב אבדת רבו. ואין לה כבוד גדול מכבוד הרב, ולא מורא יתר ממורא הרב. אמרו חכמים: 'מורא רבך כמורא שמים'. לפיכך אמרו חכמים: 'כל החולק על רבו - כחולק על השכינה, שנאמר: "בהצתם על ה'". וכל העושה מריבה עם רבו - פעושה עם השכינה, שנאמר: "אשר רבו בני ישראל את ה'". וכל המתרעם על רבו - כמתרעם על השכינה, שנאמר: "לא עלינו תלנתים, כי על ה'". וכל המהרהר אחר רבו - כמהרהר אחר השכינה, שנאמר: "וידבר העם באלהים ובמשה".

ב. אי זה הוא חולק על רבו? זה שקובע לו מדרש, ויושב ודורש ומלמד שלא ברשות רבו, ורבו קנס; ואף על פי שרבו במדינה אחרת. ואסור לאדם להורות בפני רבו לעולם; וכל המורה הלכה בפני רבו, חייב מיתה. ג. היה בינו ובין רבו שנים עשר מיל, ושאל לו אדם דבר הלכה - מתר להשיב. ולהפריש מן האסור - אפלו בפני רבו, מתר להורות. פיצד? כגון שראה אדם עושה דבר האסור מפני שלא ידע באסורו, או מפני רשעו - יש לו להפרישו, ולומר לו: 'דבר זה אסור', ואפלו בפני רבו, ואף על פי שלא נתן לו רבו רשות; שכל מקום שיש חלול השם, אין חולקין כבוד לרב. במה דברים אמורים? בדבר שנתקרה נקרה; אבל לקבוע עצמו להוראה, ולישב ולהורות לכל שואל - אפלו הוא בסוף העולם, ורבו בסוף העולם - אסור לו להורות עד שימות רבו, אלא אם כן נטל רשות מרבו. ולא כל מי שמת רבו, מתר לו לישיב ולהורות בתורה, אלא אם כן היה תלמיד שהגיע להוראה.

ד. וכל תלמיד שלא הגיע [לא קיבל היתר] להוראה, ומורה - הרי זה שוטה, רשע וגס רוח; ועליו נאמר: "כי רבים חללים הפילה". וכן חכם שהגיע להוראה, ואינו מורה - הרי זה מונע תורה, ונותן מכשולות לפני העורים; ועליו נאמר: "ויעצמים כל הרגיה". אלו התלמידים הקטנים שלא הרבו תורה כראוי, והם מבקשין להתגדל בפני עמי הארץ ובין אנשי עירם, וקופצין ויושבין בראש לדון ולהורות בישראל - הן המרביין את המחלוקת, והם הממריבין את העולם, והמכביין גרה של תורה, והמחבילים

פרם ה' צבאות. ועליהן אמר שלמה בחכמתו: "אחזו לנו שועלים - שועלים קטנים, מחבילים כרמים". ה. ואסור לו לתלמיד לקרות לרבו בשמו, ואפלו שלא בפניו. ולא יקרי שמו בפניו, ואפלו לקרות לאחרים ששמו בשם רבו, כדרך שעושה בשם אביו; אלא ישנה שמו, אפלו לאחר מותם - והוא שיהיה השם פלאי [נדיר], שכל השומע ידע שהוא פלוגי. ולא יתן שלום לרבו או יחזיר לו שלום, כדרך שנותנין הרעים ומחזירין זה לזה; אלא שוחה [מתכווין] לפניו, ואומר לו ביראה וכבוד: 'שלום עליך, רבי'. אם נתן לו רבו שלום, יחזיר לו: 'שלום עליך, רבי ומרי'. ו. וכן לא יחליץ תפיליו בפני רבו, ולא יסב, אלא יושב כיושב לפני המלך. ולא יתפלל לפני רבו, ולא לאחר רבו, ולא בצד רבו; ואין צריך לומר, שאסור לו להלך בצדו, אלא יתרחק לאחר רבו, ולא יהיה כמון כנגד אחריו; ואחר כך יתפלל. ולא יקנס עם רבו למרחץ. לא יושב במקום רבו. ולא יכריע דבריו בפניו [כדעת החולק עליו], ולא יסתר את דבריו. ולא ישב לפניו, עד שיאמר לו: 'שב'; ולא יעמד מלפניו, עד שיאמר לו: 'עמד', או עד שיטל רשות לעמד. וכשיפטר מרבו, לא יחזיר לו אחריו, אלא נרתע לאחריו, ופניו כנגד פניו. ז. וחיב לעמד מפני רבו, משיראנו מרחוק מלא עיניו, עד שיתפסה ממנו ולא יראה קומתו; ואחר כך ישב. וחיב אדם להקביל את פני רבו ברגל. ח. אין חולקין כבוד לתלמיד בפני הרב, אלא אם כן היה דרך רבו לחלק לו כבוד. וכל מלאכות שהעבד עושה לרבו, תלמיד עושה לרבו; ואם היה במקום שאין מפריץ אותו, ולא היה לו תפלין, וחס ששם יאמרו: 'עבד הוא' - אינו נועל לו מנעלו, ואינו חולצו. וכל המונע תלמידו מלשמשו - מונע ממנו חסד, ופורק ממנו יראת שמים; וכל תלמיד שמזלזל בדבר מכל כבוד רבו, גורם לשכינה שתסתלק מישראל. ט. ראה את רבו עובר על דברי תורה, אומר לו: 'למדתנו רבנו כך וכך'. וכל זמן שמופיר שמועה בפניו, אומר לו: 'כך למדתנו רבנו'. ואל יאמר דבר שלא שמע מרבו, עד שיזכיר שם אומרו. וכשימות רבו - קורע כל בגדיו, עד שהוא מגלה את לבו; ואינו מאחה [תופר תפירה חזקה] לעולם. במה דברים אמורים? ברבו מבקש שלמד ממנו רב חכמתו. אבל אם לא למד ממנו רב חכמתו - הרי זה תלמיד חבר [כמותו], ואינו חייב בכבודו בכל הדברים האלו; אבל עומד מלפניו, וקורע עליו בשם שהוא קורע על כל המתים שהוא מתאבל עליהם. אפלו לא למד ממנו אלא דבר אחד, בין קטן בין גדול - עומד מלפניו, וקורע עליו. י. וכל תלמיד חכמים שדעותיו מכוננות [ישרות] - אינו מדבר בפני מי שהוא גדול ממנו בחכמה, אף על פי שלא למד ממנו כלום. יא. הרב המבקש שרצה למחל על כבודו בכל הדברים האלו, או באחד מהן, לכל תלמידיו, או לאחד מהן -

עומד מלפניו, ונוצר מצב ש)אחד עומד ואחד יושב וואין
 חובה לעמוד בשורה], עד שנקנס יושב במקומו. בני חכמים
 ותלמידי חכמים - בזמן שהרבים צריכין להן, מקפצין על
 ראשי העם ונקנסין למקומן. ואין שובח לתלמיד חכמים
 שנקנס באחרונה; יצא לצדד, חוזר למקומו. בני חכמים -
 בזמן שיש בהן דעת לשמע, הופכין פניהן כלפי אביהן;
 אין בהן דעת לשמע, הופכין פניהן כלפי העם.
 ח. תלמיד שהוא יושב לפני רבו תמיד, אינו ראוי לעמוד
 מפניו אלא שחרית וערבית בלבד, שלא יתא כבודו מרבה
 מכבוד שמים.
 ט. מי שהוא זקן מפלג בזקנה - אף על פי שאינו חכם,
 עומדין לפניו. ואפלו החכם שהוא ילד, עומד בפני הזקן
 המפלג בזקנה; ואינו חייב לעמוד מלא קומתו, אלא כדי
 להדרו. ואפלו זקן גוי, מהדרין אותו בדברים ונותנין לו יד
 לסמכו - שנאמר: "מפני שיבה תקום", כל שיבה במשמע.
 י. תלמידי חכמים - אינן יוצאין לעשות בעצמן עם כל
 הקהל בבנין וחפירה של מדינה וכיוצא בהן, כדי שלא
 יתבזו בפני עמי הארץ. ואין גובין מהן לבנין החומות
 ותקון השערים ושכר השומרין וכיוצא בהן, ולא לתשורת
 [מתנת] המלך. ואין מסיבין אותן לתן המס, בין מס שהוא
 קצוב על בני העיר [מס ציבורי] בין מס שהוא קצוב על כל
 איש ואיש [מס גולגולת], שנאמר: "גם כי יתנו בגוים, עתה
 אקבצם; ויחלו מעט, ממשא מלך (ו) שרים". וכן אם היתה
 סחורה לתלמיד חכמים, מניחין אותו למכר תחלה; ואין
 מניחין אחד מבני השוק למכר, עד שיימכר הוא. וכן אם
 היה לו דין, והוא עומד בכלל בעלי דינין הרבה - מקדימין
 אותו, ומושיבין אותו.
 יא. עון גדול הוא לבזות את החכמים או לשנא אותן; לא
 חרבה ירושלים, עד שבוזו בה תלמידי חכמים - שנאמר:
 "ויהיו מלעבים במלאכי האלהים, ובוזים דבריו,
 ומתעצפים בנבאיו"; כלומר, מבזין מלמדי דבריו. וכן זה
 שאמרה תורה: "ואם בתקתי תמאסו" - ואם במלמדי חקתי
 תמאסו. וכל המבזה את החכמים - אין לו חלק לעולם
 הבא, וחרה הוא בכלל: "פי דבר ה' בזה".
 יב. אף על פי שהמבזה את החכמים אין לו חלק לעולם
 הבא - אם באו עדים שבוזהו, אפלו בדברים - חייב נדוי,
 ומנדין אותו בית דין ברבים, וקונסין אותו ליטרא זהב בכל
 מקום, ונותנין אותה לחכם. והמבזה את החכם בדברים,
 אפלו לאחר מותו - מנדין אותו בית דין, והן מתירין אותו
 כשיחזר בתשובה; אבל אם היה החכם חי - אין מתירין לו
 אותו, עד שירצה זה שנוההו בשבילו. וכן החכם עצמו,
 מנדה לכבודו לעם הארץ שהפקיר בו, ואין צריך לא עדים
 ולא התראה; ואין מתירין לו, עד שירצה את החכם. ואם
 מת החכם, באין שלשה ומתירין לו. ואם רצה החכם למחול
 לו ולא נדהו, הרשות בידו.
 יג. הרב שגדה לכבודו, חייבין כל תלמידיו לנהוג נדוי
 במנהגה; אבל תלמיד שגדה לכבוד עצמו, אין הרב חייב

הרשות בידו. ואף על פי שמחל, חייב התלמיד להדרו,
 ואפלו בשעה שמחל.
 יב. קשם שהתלמידים חייבין בכבוד הרב, כך הרב צריך
 לכבוד את תלמידיו ולקרבן; כך אמרו חכמים: "יהי כבוד
 תלמידך חביב עליך כשל חברך". וצריך אדם להזהר
 בתלמידיו, ולא הקבץ, שהן הבנים המהנין [גורמים הנאה]
 בעולם הזה ולעולם הבא.
 יג. התלמידים מוסיפין חכמת הרב, ומחייבין לבו. אמרו
 חכמים: "הרבה חכמה למדתי מחברי יתר מרבתי,
 ומתלמידי יתר מפלם; וכשם שעצן קטן מדליק את עצן
 גדול, כך תלמיד קטן מחדד את הרב, עד שיוציא ממנו
 בשאלותיו חכמה מפארה".
 פרק ו
 א. כל תלמיד חכמים - מצוה להדרו [לכבודו], ואף על פי
 שאינו רבו, שנאמר: "מפני שיבה תקום, והדרת פני זקן",
 זה שקנה חכמה. ומאימתי חייבין לעמוד מפני החכם?
 משקרב ממנו בארבע אמות, עד שיעבר מכנגד פניו.
 ב. אין עומדין מפניו לא בבית המרחץ ולא בבית הכסא -
 שנאמר: "תקום, והדרת", קימה שיש בה הדור [כבוד]. ואין
 בעלי אמניות חייבין לעמוד מפני תלמידי חכמים בשעה
 שעוסקין במלאכתן, שנאמר: "תקום, והדרת" - מה הדור
 שאין בו חסרון כס, אף קימה שאין בה חסרון כס. ומניין
 שלא יעלים עיניו מן החכם, כדי שלא יראהו עד שלא
 יעמד מפניו? תלמוד לומר: "ויראת מאלהיך" - הא כל
 דבר שהוא מסור ללב [רק האדם יודע האמת], נאמר בו:
 "ויראת מאלהיך".
 ג. אין ראוי לחכם שיטריח על העם, ויבזו עצמו להן
 [לעבור לפניו דווקא] כדי שיעמדו מפניו; אלא ילך בדרך
 קצרה, ומתפוגג שלא יראה אותו אחד, כדי שלא יטריחו
 לעמד. והחכמים היו מקיפין והולכין בדרך החיצונה שאין
 מכיריהן מצויין שם, כדי שלא יטריחו.
 ד. רוכב, הרי הוא כמחלה, וכשם שעומדין מפני המחלה,
 כך עומדין מפני הרוכב.
 ה. שלשה שהיו מהלכין בדרך - הרב באמצע, גדול
 מימין, וקטן משמאלו.
 ו. הרוצה חכם - אינו עומד מלפניו, עד שיעצ לו לארבע
 אמות; וכן שעבר, ישוב. ראה אב בית דין - עומד מלפניו
 משיראנו מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שיעבר מאחוריו
 ארבע אמות. ראה את הנשיא - עומד מלפניו משיראנו
 מרחוק מלא עיניו, ואינו יושב עד שישב במקומו, או עד
 שיתפסה מעיניו. והנשיא שמחל על כבודו, כבודו מחול.
 כשהנשיא נקנס, כל העם עומדין; ואין יושבין, עד שיאמר
 להן: "שבו". כשאב בית דין נקנס, עושין לו שתי שורות
 עומדין מכאן ומכאן, עד שנקנס וישוב במקומו, ושאר העם
 יושבין במקומן.
 ז. חכם שנקנס, כל שיעצ [מי שנמצא] לו בארבע אמות

אם נתחייב מלקות; ואפלו מפת מרדות [מלקות מדרבנן],
נמנין עליו להכותו.
ב. וכיצד הוא הנדוי? אומרים: 'פלוני בשמטתא'; ואם נדוהו
בפניו, אומרים: 'פלוני זה'. והחרם, אומרים: 'פלוני מחרם'.
ו'ארו' - בו אלה, בו שבועה, בו נדוי.
ג. כיצד מתירין הנדוי או החרם? אומרים לו: 'שרוי לך
ומחול לך'; ואם התירוהו שלא בפניו, אומרים: 'פלוני,
שרוי לו ומחול לו'.
ד. מה הוא המנהג שינהג המנהג בעצמו, וישנהגין עמו?
מנהג אסור לספור ולכבס כאבל כל ימי נדויו, ואין מוסיפין
עליו [מצרפין לברכת המזון בשלושה], ולא כוללין אותו
בעשרה לכל דבר שצריך עשרה, ולא יושבין עמו בארבע
אמות. אבל שונה הוא לאחרים [מלמד תורה], ושונין לו;
ונשכר [לעשות מלאכה לאחרים], ושוכר [אחרים]. ואם מת
בנדויו - בית דין שולחין ומניחין אָבן על אָרונו, כלומר
שהן רומקין אותו, לפי שהוא מבדל מן הצבור; ואין צריך
לומר, שאין מספידין אותו, ואין מליין את משתו.
ה. יתר עליו המחרם - שאינו שונה לאחרים, ואין שונין
לו; אבל שונה הוא לעצמו, כדי שלא ישכח תלמודו. ואינו
נשכר, ואין נשכרין לו; ואין נושאין ונותנין עמו, ואין
מתעסקין עמו, אלא קצת עסק, כדי פרנסתו.
ו. מי שישב בנדויו שלשים יום, ולא בקש להתירו - מנדין
אותו שנה; ישב שלשים יום אחרים, ולא בקש להתירו -
מחרמין אותו.
ז. בכמה מתירין הנדוי או החרם? בשלשה, אפלו הדייטות
[שאנים ת"ח]; ויחיד ממנה, מתיר הנדוי לבדו. ויש לתלמיד
להתיר הנדוי או החרם, ואפלו במקום הרב.
ט. שלשה שנדו והלכו להן, וחזר זה מדבר שנדוהו בגללו
- באין לשלשה אחרים, ומתירין לו.
י. מי שלא ידע מי נדוהו, ילך אצל הנשיא ויתיר לו נדויו.
יא. נדוי על תנאי, אפלו מפי עצמו - צריך הפרה [אם
לא נתקיים התנאי]. תלמיד חכמים שנדה עצמו, ואפלו נדה
עצמו על דעת פלוני, ואפלו על דבר שחייב עליו נדוי - הרי
זה מפר לעצמו.
יב. מי שנדוהו בחלום [חלם שמישהו מנדה אותו], אפלו ידע
מי נדוהו - צריך עשרה בני אדם ששונין הלכות, להתירו
מנדויו; ואם לא מצא, טורח אחריו עד פרכסה. לא מצא,
מתירין לו עשרה ששונין משנה; לא מצא, מתירין לו מי
שיודעין לקרות בתורה; לא מצא, במקומו עשרה, מתירין לו
שאינן יודעין לקרות. לא מצא במקומו עשרה, מתירין לו
אפלו שלשה.
יג. מי שנדוהו בפניו, אין מתירין לו אלא בפניו; נדוהו
שלא בפניו, מתירין לו בין בפניו בין שלא בפניו. ואין בין
נדוי להפרה כלום, אלא מנדין ומתירין ברגע אחד, כשיחזר
המנהג למוטב. ואם ראו בית דין להניח זה בנדויו כמה
שנים, מניחין כפי רשעו. וכן אם ראו בית דין להחרים לזה
לכתחלה [ללא נידוי], ולהחרים מי שאוכל עמו ושותה עמו

לנהג בו נדוי, אכל כל העם חייבין לנהג בו נדוי. וכן מנהג
לנשיא, מנהג לכל ישראל; מנהג לכל ישראל, אינו מנהג
לנשיא. מנהג לעירו, מנהג לעיר אחרת; מנהג לעיר אחרת,
אינו מנהג לעירו.
יד. כמה דברים אומרים? במי שנדוהו מפני שבזה תלמידי
חכמים. אבל מי שנדוהו על שאר דברים שחייבין עליהן
נדוי - אפלו נדוהו קטן שבישראל, חייב הנשיא וכל ישראל
לנהג בו נדוי, עד שיחזר בתשובה מדבר שנדוהו בשבילו,
ויתירו לו. על ארבעה ועשרים דברים מנדין את האדם, בין
איש בין אשה; ואלו הן: (א) המבזה את החכם, ואפלו
לאחר מותו; (ב) המבזה שלוח בית דין; (ג) הקורא לחברו
'עבד'; (ד) המזלזל בדבר אחד מדברי סופרים, ואין צריך
לומר בדברי תורה; (ה) מי ששלחו לו בית דין וקבעו לו
זמן, ולא בא; (ו) מי שלא קבל עליו את הדין, מנדין אותו
עד שיתן; (ז) מי שיש ברשותו דבר המזיק, כגון כלב רע
או סלם רעוע, מנדין אותו עד שיסיר הַזָּק; (ח) המוכר
קרנע שלו לגוי, מנדין אותו עד שיקבל עליו כל אנס [נוק]
שיבוא מן הגוי לישראל חברו בעל המצר; (ט) המעיד על
ישראל בערפאות של גוים והוציא ממנו בעדותו מומן שלא
כדין ישראל, מנדין אותו עד שישלם; (י) טבח [בעל
איטליין] כהן שאינו מפורש המתנות ונותן לכהן אחר,
מנדין אותו עד שיתן; (יא) המחלל יום טוב שני של גלויות,
אף על פי שהוא מנהג; (יב) העושה מלאכה בערב הפסח
אחר חצות; (יג) המזכיר שם שמים לבטלה, או לשבועה
בדברי הבאי [דברים של מה-בכך]; (יד) המביא את הרבים
לידי חלול השם; (טו) המביא את הרבים לידי אכילת
קדשים בחוץ; (טז) המחשב שנים [לעברם] וקובע קדשים
[אם החודש מלא או חסר] בחוצה לארץ; (יז) המכשיל את
העור; (יח) המעפב הרבים מלעשות מצוה; (יט) טבח
שיצאת טרפה מתחת ידו; (כ) טבח שלא בדק ספינו לפני
חכם; (כא) המקשה עצמו לדעת; (כב) מי שגרש את
אשתו, ועושה בינו ובינה שתפות או משא ומתן, המביאין
להן להודק זה לזה, כשיבואו שניהן לבית דין מנדין
אותן; (כג) חכם ששמועתו רעה; (כד) המנהג מי שאינו
חייב נדוי.

פרק ז

א. חכם זקן בחכמה, וכן נשיא או אב בית דין, שפטר -
אין מנדין אותו בפרהסיא לעולם, אלא אם פן עשה
כירבעם בן נבט וחבריו [שחטאו והחטיאו את הרבים]. אבל
כשחטא שאר חטאות, מלקין אותו בצנעה, שנאמר:
"וכשלת היום, וכשל גם נביא עמך לילה" - אף על פי
שפשל, פסחו פליגה. ואומרים לו [כשמנדין אותו]: 'הפכר
ושב בביתך'. וכן כל תלמיד חכמים שנתחייב נדוי - אסור
לבית דין לקפץ ולנדותו במהרה, אלא בורחין מדבר זה
ונשמטין ממנו. וחסדי החכמים היו משתבחים, שלא נמנו
מעולם לנדות תלמיד חכמים, אף על פי שנמנין להלקותו

9 וחקמים גדולים היו משתבחין במעשיהן הנאין, ואמרין
10 שמעולם לא נדו אדם ולא התרימוהו לכבודן. וזו היא דרך
11 של תלמידי חכמים, שראוי לילך בה. כמה דברים אמורים?
12 בשבועה או חרפוהו בפתר. אבל תלמיד חכמים שבועה או
13 חרפו אדם בפרהסיא, אסור לו למחל על כבודו. ואם מחל
14 - נענש, שזה בזיון תורה; אלא נוקם ונוטר הרבה כנחש,
15 עד שיבקש ממנו מחילה, ויסלח לו.
16 בריך רחמנא דסיני

1 או מי שיעמד עמו בארבע אמות - מחרימין כדי לפרו,
2 וכדי לעשות סיג לתורה, עד שלא יפרצוה התשאים. אף על
3 פי שיש רשות להם לנדות לכבודו, אינו שבח לתלמיד
4 חכמים להנהיג עצמו בדבר זה, אלא מעלים אוניו מדברי
5 עמי הארץ, ולא יטית לבו להן - כענין שאמר שלמה
6 בחכמתו: "גם לכל הדברים אשר ידברו, אל תתן לבך".
7 וכן היה דרך חסידים הראשונים - שומעין חרפתו, ואינן
8 משיבין; ולא עוד, אלא שמוחלין למתורף וסולחין לו.

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - ל' שבט' אדר ה'תשע"ג

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ג

הלכות נזירות

פרק ח

47 פי שאין לו שער, או שאין לו פנים - הרי זה מקריב
48 קרבנותיו, וישתה וישמא. ואם הביא קרבנותיו, ולא גלח
49 ראשו - אין התגלחת מעכבת, אלא שותה ומשמא לערב;
50 שמשניק עליו אחד מן הדמים - הותר, אף על פי שלא נתן
51 על כפיו ולא הניף; שכל דברים אלו, למצוה ולא לעכב.
52 ו. אף על פי שאין התגלחת מעכבת עליו, מצוה לגלח
53 אפלו לאחר זמן מרבה; ונזיר שגלח שלא בתער, או שגלח
54 ושיר שתי שערות - לא עשה כלום, ולא קים מצות גלות,
55 בין נזיר טהור, בין נזיר טמא.
56 ז. גלח והניח שתי שערות, וצמח ראשו כלו, וחזר וגלחו
57 כלו עם אותן שתי השערות, [אם] שגלח אחת ונשארה אחת
58 - הרי זה קים מצות גלות; נשארה אחת וגלח אחת - אין
59 כאן מצות גלות [הואיל ואין מצות גילוח כשעל הראש ישנה
60 רק שיערה אחת].
61 ח. גלח על השלמים [שהקריבם ראשונים], ונמצא פסול
62 [הקרבן] - תגלחתו פסולה, וזבחו לא עלו לו [שהרי לא
63 נשלמו עדיין ימי נזירותו]; גלח על החטאת, ונמצאת
64 שנשחטה שלא לשם חטאת, ואחר כך הביא השלמים
65 והעולה, וקרבן כמזותו - תגלחתו פסולה, וזבחו לא עלו לו.
66 ט. גלח על העולה ועל השלמים, ונשחטו שלא לשמן,
67 ואחר כך הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן - תגלחתו
68 פסולה, וזבחו לא עלו לו.
69 י. גלח על שלשתו, ונמצא אחד מהן כשר - תגלחתו
70 כשרה, וביא שאר הזבחים ויקרבו כהלכתו.
71 יא. כל מקום שאמרנו 'תגלחתו פסולה' - הרי הוא כמי
72 שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר שלשים יום כמו
73 שבארנו; ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה,
74 ומביא קרבנותיו.
75 יב. שלמי נזיר ששחטן שלא כמזותו [שלא לשמם או שלא
76 היה בן שתי שנים] - כשרין [כשלמי נדבה], ואין עולין
77 לבעלים לשם חובה; ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין להם,
78 ולא [מצות תנופה ב:] מתנות [= חזה ושוק], ולא זרוע.

17
18
19
20 א. תגלחת טהרה ביצד היא? כשיגמר הנזיר ימי נזירותו,
21 מביא שלש בהמות - כבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואיל
22 לשלמים; הביא שלשתן ולא פירש - הראויה לחטאת תקרב
23 חטאת, והראויה לשלמים שלמים, והראויה לעולה עולה.
24 ומביא עם איל השלמים, ששה עשרונות [-האיפה - שם מידה]
25 ושני שלישי עשרון סלת - אופה מהן עשרים חלה, עשר חלות
26 [בלולות בשמן לפני אפיתן] ועשרה רקיקי מצות [משוחים
27 בשמן לאחר אפיתן]; ומושח העשרים ברכיעית שמן. ושעור
28 זה, הלכה למשה מסיני. ומביא העשרים בכלי אחד.
29 ב. ושוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך
30 השלמים, ואחר כך מגלח; ואם גלח אחר ששחט החטאת
31 או העולה, יצא. ומבשל השלמים, או שולקן [=בישול
32 ממושר]. ולוקח מן הרטב של זבחי השלמים, ונותן על
33 השער, ואחר כך משליכו לאש תחת דוד [=סיר] השלמים;
34 ואם השליכו תחת החטאת, יצא.
35 ג. והיכן מגלח שער? בעזרת הנשים, בלשפת הנזירים
36 שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית; ושם מבשלין את
37 שלמיהן, ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה [מחוץ
38 למקדש], יצא. ובין שגלח במדינה, בין שגלח במקדש -
39 הוא משליך שערו תחת הדוד; ואינו מגלח עד שהיה פתח
40 העזרה פתוח, שנאמר: "פתח אהל מועד" - לא שייגלח
41 כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא.
42 ד. ואחר כך נוטל הכהן את הזרוע בשלה מן האיל, וחלת
43 מצה אחת מן הסל, ורקיק אחד, ונותנן על כפי הנזיר או
44 הנזירה, ומניפן [הכהן מכניס ידו תחת יד הנזיר ומניף יחד
45 עמו]. ואחר כך הותר הנזיר לשמות יין ולהשתמא למתים.
46 ה. נזיר מקרט [=קרח], אינו צריך להעביר תער; ואף על

יום שני א' אדר ה'תשע"ג

פרק ט

1 יג. שלש בהמות האלו, והלחם הבא עמָהֶן - הכל מן
2 החלין [ולא מחספ מעשר שני], כשאר נדרי הקדש, כמו
3 שיתבאר במקומו.
4 יד. האומר: 'הריני נזיר, על מנת שאגלח מַמְעוֹת מַעֲשֵׂר
5 שני' - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המַעֲשֵׂר, אלא
6 מן החלין.
7 טו. האיש שגדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות אֲבִיו
8 לעצמו, ומגלח עליהן; ואין האשה מגלחת על קרבנות
9 אביה; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה הוא. כיצד? מי שהיה
10 אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח
11 המעות הסתומין, ואמר אחר מות אביו: 'הריני נזיר על מנת
12 שאביא קרבנותי במעות שהפריש אבי לקרבנותי' - הרי
13 זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים,
14 והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הבן אחר
15 מות אביו: 'הריני מגלח על מעות אבי' - הרי זה מביא
16 קרבנותיו מהן; אבל אם לא אמר, יפלו המעות לנדבה. מת
17 האב והניח בנים רבים - חולקין המעות הסתומין, מפני
18 שהיא ירשה להן; ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו.
19 והבכור נוטל בהן פי שנים.
20 טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין
21 שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם - הרי זה מגלח
22 ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו.
23 יז. הפריש אביו מעות להביא בהן קרבנות טמאה ומת, אין
24 הבן מביא בהן קרבן טהרה; וכן אם הפרישן האב לקרבן
25 טהרה, אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה; שדברים אלו
26 ספק הן. ואם הביא זבחי, לא עלו לו.
27 יח. האומר: 'הרי עלי לגלח נזיר' - חייב להביא קרבנות
28 תגלחת טהרה, ומקריבן על ידי איזה נזיר שירצה. אמר:
29 'הרי עלי חצי קרבנות נזיר', או אם אמר: 'הרי עלי לגלח
30 חצי נזיר' - הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה,
31 ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו; אבל אם אמר: 'הרי
32 עלי קרבנות חצי נזיר' - הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם,
33 שאין לנו חצי נזירות.
34 יט. האומר: 'הריני נזיר, ועלי לגלח נזיר', ושמע חברו
35 ואמר: 'ואני' - הרי חברו נזיר, ואינו חייב לגלח נזיר אחר;
36 שהרי לא התפס עצמו אלא בנזירות. ואם אמר: 'ואני,
37 ועלי לגלח נזיר', הרי זה חייב. אם היו פקחין, כל אחד מהן
38 מביא קרבנותיו על ידי חברו; ואם לא עשו כן, חייבין לגלח
39 נזירים אחרים.
40 כ. האומר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר', ושמע חברו ואמר:
41 'ואני, ועלי לגלח חצי נזיר' - זה מביא חצי קרבנותיו של
42 זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן משלים
43 קרבנותיו, אם היו פקחין; ואם לאו, זה מביא חצי קרבנות
44 לאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר
45 שירצה.

46

47

א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים [אחרים],
והקריב מהן והותירו - יביא במוֹתָרָן קרבנות נזירים
אחרים; שמותר נזירים, לנזירים. הפריש מעות סתומין
לנזירותו, והותירו - יפלו המותרין לנדבה.
ב. הפריש מעות מפרשין לנזירותו, והותירו - מותר מעות
העולה יבואו עולה, ומותר החטאת ילכו לים המלח
[לאיבוד], ומותר דמי השלמים יבואו שלמים; ואין טעונין
לחם, ונאכלין ליום אחד.
ג. המפריש מעות לנזירותו, ומת - אם היו סתומין, יפלו
לנדבה. היו מפרשין - דמי עולה עולה, דמי חטאת ילכו
לים המלח, דמי שלמים יבואו שלמים, ונאכלין ליום אחד
ואין טעונין לחם.
ד. כיצד הם המעות הסתומין? כגון שהפריש מעות להביא
מהן קרבנותיו, ולא אמר כלום; אבל אם אמר: 'אלו
לחובתי', הרי אלו כמפרשין; ואין צריך לומר, אם אמר
'אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי', שהן כמפרשין.
ה. המפריש בהמה בעלת מום, הרי היא כמעות סתומין;
וכן המפריש לשון של כסף וזהב, או כלי - אף על פי
שאמר 'שזו לחטאתי ולעולתי ולשלמי', הרי הוא כמעות
סתומין.
ו. האומר: 'אלו לחטאתי, והשאר לנזירותי', ומת, או
שהיתה אשה, והפר לה בעלה - דמי חטאת ילכו לים
המלח, והשאר - יביא בחצצן עולה ובחצצן שלמים.
ז. אמר: 'אלו לעולתי, והשאר לנזירותי' - דמי עולה יבואו
עולה, והשאר יפלו לנדבה.
ח. מי שדמה [=חשב] שהוא חייב בנזירות, והפריש
קרבנותיו, ואחר כך שאל לחכם, והורהו שאין זה נדר ואינו
חייב בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו [לחולין]
וירעו בעדר; שזה הקדש טעות הוא, שאינו הקדש, כמו
שיתבאר במקומו.
ט. האשה שגדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך
הפר לה בעלה - אם משלו היתה הבהמה, תצא ותרצה
בעדר; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ואם היו
הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן כלום, כגון שנתנו לה
מתנה על מנת שלא יהיה לבעל בהן רשות, אלא מה
שתרצה תעשה בהן - החטאת תמות, והעולה תקרב עולה,
והשלמים יקריבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טעונים
לחם.
י. הפריש מעות סתומין לקרבנותיה, יפלו לנדבה. היו
מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו
עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין
טעונין לחם.

89

אם הכחישו, אינו חייב כלום; ואם לא הכחישו, נוהג נזירות
על פיו. אפלו אמר לשנים: 'ראיתי אחד מקם שזנר, ואיני
יודע מי הוא' - הואיל ואין מכחישין אותו, נוהגין נזירות
על פיו. נהג נזירות על פי עד, ושתה זין או נטמא, והתירו
בו - לוקה, אף על פי שעקר הנזירות בעד אחד.
יח. מת שהיה משכב לרחב הדרך - אף על פי שאין שם
מקום לעבר אלא עליו או נוגע בצדו, ואף על פי שהיא
טמאה ידועה, ועבר משם נזיר - הרי זה טהור, הואיל וספק
ברשות הרבים טהור [ואולי נטה מהדרך].
יט. במה דברים אמורים? במהלך ברגלו. אבל אם היה
רוכב, או טעון משא - הרי זה טמא; שהמהלך ברגליו,
אפשר שלא יגע או שלא יאחיל או שלא יסיט; אבל טעון
או רוכב - אי אפשר שלא יגע ויטמא יאחיל או שלא יסיט,
שהרי המה לרחב הדרך.

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ג

פרק י

א. אין אדם מגלח תגלחת אחת, ועולה לו לנזר ולצרעתו;
ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע, אינה דוחה את
הנזירות. לפיכך, מי שזנר שנה אחת, והיה בכל השנה
הזאת ספק מצרע וספק טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע
ובסוף השנה נטמא בספק - הרי זה מונה שבעת ימים,
ומזה בשלישי ושביעי, ואינו מגלח בשביעי [רק בסוף
השנה]; ואינו יכול לשתות ביין ולהטמא למת, אלא לאחר
ארבע שנים, ואוכל בקדשים לאחר שתי שנים; מפני שהוא
צריך לגלח ארבע תגלחות - תגלחת טהרה, ותגלחת טמאה
מספק, ושתי תגלחות שמגלח המצרע, שהרי הוא ספק
מצרע.
ב. תגלחת ראשונה - מגלח אותה אחר שנה ראשונה,
ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ ארו ואזוב
וצפרים כשאר מצרעין; אם אינו טמא מת ולא מצרע, הרי
היא תגלחת טהרה של נזירותו; ואם הוא מצרע ודאי בשנה
ראשונה, הרי היא תגלחת ראשונה של מצרע. ושוהה שנה
אחרת כמנזין ימי הנזירות, ואחר כך מגלח תגלחת שניה של
מצרע - שאינו יכול לגלח אחר שבעה כשאר מצרעין, שמא
אינו מצרע אלא טמא מת ודאי היה; ושנה שניה זו, הרי
הוא בה נזיר שאסור לגלח. ומאחר שגלח שתי תגלחות
אלו, שלמה טהרת הצרעת, ומתיר לאכל בקדשים. ושוהה
שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת שלישית - שמא
מצרע ודאי היה בשנה ראשונה ולא היה טמא מת, ושנה
ראשונה לא עלתה לו מפני שהיא ימי חולטו, ושנה שניה
לא עלתה לו, מפני שהיא ימי סופרו של מצרע [שבעה
ימים] - שבין תגלחת ראשונה ושניה; לפיכך צריך לשהות
שנה שלישית בנזירותו, ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו -
והיא תגלחת טהרה. או שמא טמא מת ודאי היה ומצרע
ודאי, ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו ולצרעתו; ונמצאת

יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת בתוך ימי נזירות, ואחר
כך שמע בעלה והפר לה - הרי זו מביאה קרבן טמאה.
יב. האיש שהדיר את בנו בנזיר, והפריש עליו קרבנותיו,
ולא רצה הן בנזירות זו, ומחה הוא או קרוביו, או שגלח
הוא, או שגלחוהו קרוביו - החטאת תמות, והעולה תקרב
עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין
טעונין להם. הפריש לו מעות סתומים, הרי אלו יפלו
לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו להם המלח,
ודמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים, ואין
טעונין להם ונאכלין ליום אחד.
יג. האומר: 'הריני נזיר כשהיה לי בן', והפריש קרבן,
והפילה אשתו, וחזרה וילדה - הרי הקרבנות ספק, ואסורין
בגזה ועבודה.
יד. שני נזירים שנטמא אחד מהן, ואין ידוע מי הוא - ביצר
מביאין קרבנותיהן? מביאין קרבן טמאה וקרבן טהרה
במלאת ימי נזירותם, ואומר אחד מהן: 'אם אני הטמא,
קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך; ואם אני הטהור,
קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך'. וסופרין ימי נזירות
אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו. וחזרין ומביאין קרבן
טהרה, ואומר אחד מהן: 'אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן
טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, וזה קרבן טהרתי; ואם אני
הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך, וזה
קרבן טהרתי'. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום.
טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף ועולה
בהמה, ואומר: 'אם טמא הייתי, החטאת מחוכתי והעולה
נדבה; ואם טהור הייתי, העולה מחוכתי וחטאת העוף
ספק'; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא קרבן טהרה ואומר:
'אם טמא הייתי, העולה הראשונה נדבה וזו חובה; ואם
טהור הייתי, העולה הראשונה חובה וזו נדבה, וזה שאר
קרבני'. ואין אחד משניהן מגלח תגלחת טמאה, אלא אם
כן היו קטנים או נשים - שאין אלו מקיפין פאת ראשם
מספק.
טז. ביצר יולד להם ספק זה בטמאה? כגון שהיו שני
הנזירים עומדין ברשות היחיד, שספק טמאה שם טמא,
והיה אחד מבחזין רואה אותן ואומר: 'ראיתי את אחד מקם
שנטמא, ואיני יודע מי הוא'. אבל אם היה עד זה עמקן
בחצר, הרי שניהן טהורין - כינן שהן שלשה, הרי הן רבים,
ורבים ברשות היחיד, ספקן טהור; כספק טמאה ברשות
הרבים שהוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.
יז. במה דברים אמורים? בששתקו הנזירים שניהם, או
נסתפק להם הדבר. אבל אם אמר אחד מהם: 'אני לא
נטמאתי' - אפלו שני עדים מעידין עליו שנטמא, אינו מביא
קרבן על פיהם; שזה שאמר 'לא נטמאתי', כאומר 'איני
מביא בטמאה, שפכר נשאלתי על נזירותי', ונמצא שאינו
מכחיש את העדים, ואדם נאמן על ידי עצמו. אבל אם שתק
או נסתפק לו - הרי זה מביא קרבן, אפלו על פי עד אחד,
כמו שבארנו. וכן עד שאמר לאחד: 'כפני נדרת בנזירות' -

באחרונה. ואם אינו טמא מת, ולא מצרע - עולת בהמה
שהביא בתגלחת ראשונה היא מחובת תגלחת טהרה,
וחטאת העוף בזה על ספק, ובהרי לא נאכלת.
ט. במה דברים אמורים שהוא מגלח ארבע תגלחות?
בשהיה קטן או אשה. אבל האיש אינו מגלח מספק, לא
תגלחת טמאה ולא תגלחת צרעת - שמא טהור הוא, ונמצא
מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה; לפיכך אינו מגלח
אלא תגלחת טהרה בלבד - שאין ארבע תגלחות אלו
לעכב, אלא למצוה.

י. נזיר שנצטרע ודאי ונטמא בספק, כיצד הוא עושה? אחר
שיטהר מצרעתו, מזה בשלישי ושביעי, ומגלח תגלחת
טמאה [לאחר ימי נזירותו]; ומתחיל למנות נזירותו בלה,
שהרי נפלו הימים הראשונים בספק טמאה שנטמא; ומביא
קרבנות טהרה, ושותה ביין. ומאחר שביא קרבן צרעת,
אוכל בקדשים.

יא. נטמא ודאי והיה מצרע בספק, וטהר [נרפא] מספק
צרעתו - מונה ימי נזירותו שלמה ואינו יכול לגלח אחר
שבעה, שמא הוא מצורע ואינו יכול להקריב קרבנות התגלחת,
ואחר כך מגלח תגלחת הנגע; שאין תגלחת ספק נגעו
דוחה נזירות. ואחר כך מונה שבעת ימים שבין תגלחת
מצרע הראשונה לתגלחת שניה, ומגלח ומביא קרבנותיו;
ואוכל בקדשים, אם הזה בשלישי ושביעי. ואחר כך מונה
שבועה אחרים לטמאת מת, ומגלח תגלחת טמאה; ואחר
כך מונה נזירותו בלה.

יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שיטהר
מצרעתו, מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי
ושביעי [לצורך הבאת קרבנותיו], ומגלח ראשו וזקנו
בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת; ומביא קרבנותיו
בשמיני, ואוכל בקדשים. וסופר שבועה ימים נפרדים
לתגלחת טמאה של נזירותו, ומגלח תגלחת טמאה; ואחר
כך סופר ימי נזירות שלמה, ומביא קרבן טהרה ושותה
ביין.

יג. ולמה סופר שבועה? שאין שבועת ימי הטמאה עולין
בשבועת ימי הספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע.

יד. האומר: 'הריני נזיר אם אעשה כך וכך', או 'אם לא
אעשה', וכיוצא בזה - הרי זה רשע, ונזירות כזו מנזירות
רשעים היא [שנחרים לפי מצב רוחם]; אבל הנזיר לה' דרך
קדשה - הרי זה נאה ומשבח, ויהי נאמר בו: 'נזיר אלהיו'
על ראשו וגו' קדש הוא לה'; ושקלו הכתוב בנביא,
שנאמר: 'ואקים מבניכם לנביאים, ומבחריםכם לנזירים'.
כריף רחמנא דסינען

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ג

הלכות ערכים וחרמים

יש בכללן שבע מצוות - חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות
לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לדון בערכי אדם כאשר

תגלחת ראשונה ושניה תגלחת צרעת, ותגלחת שלישית
תגלחת טמאה, ואין אחת משלש שנים עולה לו, שהרי
השלישית תגלחת טמאה. לפיכך צריך לשהות שנה רביעית
בנזירות, ומגלח תגלחת רביעית. ושערו בכל תגלחת ספק,
אסור בהניה מספק - ששער נזיר שנצטרע מתר בהניה.
ג. וכן אם נדר עשר שנים נזירות, והיה בהן ספק מצרע,
ונולד לו ספק טמאה בסופן - הרי זה אינו שותה ביין עד
ארבעים שנה; ומגלח ארבע תגלחות, אחת בסוף כל עשר
שנים - תגלחת ראשונה לספק ימי צרעתו, ושניה לספק
ימי סופרו של מצרע, ושלישית לספק טמאתו, ורביעית
תגלחת טהרה.

ד. וכיצד מביא זה קרבנותיו? אם היה עשיר [שקרבונו
בהמה], כותב נכסיו לאחרים [ונחשב עני, שקרבונו עוף];
שמצרע עשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. ואחר כך מביא
חטאת העוף [שבאה על הספק, מה שאין כן חטאת בהמה]
ועולת בהמה בתגלחת ראשונה ושניה ושלישית - וכל
חטאת עוף מהן, לא תאכל מפני שהיא ספק [שאם חולין
היא נבילה הואיל והעוף נמלק ולא נשחט]; ומביא בתגלחת
רביעית קרבן נזיר טהור, שהוא שלש בהמות, כמו שבארנו.
ה. שלש חטאת העוף שמביא בשלש התגלחות - חטאת
ראשונה, לספק טמאתו; שניה לספק צרעתו, שאין המצרע
מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה. וכן חטאת שלישית
לספק טמאתו, שאין תגלחת אחת עולה לנזיר ולצרעתו;
ושמא מצרע ודאי וטמא מת ודאי היה, שהתגלחת
הראשונה והשניה לצרעתו כמו שבארנו, ותגלחת שלישית
תגלחת טמאה, ולפיכך צריך להביא קרבן טמאה
בשלישית.

ו. שלש עולות בהמה שמביא עמה - על הראשונה הוא
מתנה ואומר: 'אם טהור אני, זו מחובתי, ואם טמא אני,
הרי היא נדבה'; וכן הוא אומר בשניה ובשלישית.

ז. ומביא קרבן טהרה בתגלחת רביעית, ומתנה ואומר: 'אם
טמא הייתי - עולה ראשונה נדבה, וזו חובה [אם היה גם
מצורע]; ואם מחלט הייתי - עולה ראשונה חובה מצרע,
וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות נדבה [אם היה גם טמא
מת]. ואם טהור משמאת מת הייתי, ומצרע - עולה
הראשונה חובה וכן השניה, אחת לחובת מצרע ואחת
לחובת נזירות, ושלישית ורביעית נדבה, והשאר קרבן
טהרתי. ואם טמא מת הייתי, ומצרע - עולה ראשונה חובה
צרעת, ושניה ושלישית נדבה, וזה קרבן תגלחת טהרה'.

ח. אבל האשם והעולה - אינם מעבדין לא בתגלחת
טמאה, ולא בצרעת. נמצאת אומר: אם הוא מצרע ודאי,
ולא נטמא במת - הרי טהר בצפרין, וחטאת העוף היא
חטאתו, ולא תאכל מפני שהוא ספק; ועולת בהמה שעמה,
מקרבן תגלחת טהרה, כדי שיגלח על הבהמה [אם הוא
טהור]. ואם טמא מת הוא, הרי עולת בהמה נדבה. ואם
אינו מצרע, וטמא מת הוא - חטאת העוף קרבן נזיר
שנטמא, ועולת בהמה נדבה, והרי הביא קרבן טהרה

בן יומו, או טמטום או אנדרוגינוס, או גוי - נותן מה שהוא
 46 שנה, דינר או אלף, כאלו הוא עבד נמכר בשוק.
 47 י. והערכים כלן והדמים - הכל, סתמן לבדק הבית [תחזוקת
 48 המקדש]; ויפלו [=ימסרו] הכל ללשכה שהיתה במקדש,
 49 מוכנת לקדשי בדין הבית.
 50 יא. גוי שאמר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני' - נותן כפי נדרו;
 51 ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלין מן הגויים נדבה או נדר
 52 לחזק בדין הבית או בדין ירושלים, שנאמר: "לא לכם ולנו
 53 לבנות בית לאלהינו", ונאמר: "ולכם אין חלק וצדקה
 54 וזכרון בירושלים".
 55 יב. ומה יעשה בהן? יבדק הגוי על דעת מי נדר: אם נדר
 56 על דעת ישראל - יוציאנהו בית דין במה שיראה להן, חוץ
 57 מבדיק הבית ובדיק ירושלים; ואם אמר: 'לשמים נדרתי',
 58 יגנוז.
 59 יג. הגוסס - אין לו לא ערך ולא דמים; הואיל ורב הגוססין
 60 למיתה, הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו בבית דין של
 61 ישראל להרגו על עברה שעבר, והעריכו אחר, או שהעריך
 62 עצמו, או שאמר: 'דמי עלי', או שאמר אחר: 'דמי זה עלי'
 63 - אינו חייב כלום; שזה כמת הוא, והמת אין לו לא ערך
 64 ולא דמים; ועל זה נאמר: "כל חרם אשר יחרם מן האדם
 65 - לא יפדה", כלומר: אין לו פדיון, אלא הרי הוא כמת.
 66 יד. זה היוצא להרג שהעריך אחרים, או נדר דמיהן, או
 67 הדיק - חייב לשלם, וגובין הכל מנכסיו.
 68 טו. פהנים ולווים מעריכין ונעריכין, כשאר ישראל. וקטן
 69 שהגיע לעונת נדרים והעריך, או נדר דמים - חייב לשלם;
 70 שהרי נדריו קיימין, כמו שבאנו בהלכות נדרים.
 71 טז. העריכין הקציבין לפי השנים - הן שני הנערך, לא שני
 72 המעריך. כיצד? בן עשרים שאמר לבן ששים: 'ערך עלי'
 73 - נותן ערך בן ששים; ובן ששים שאמר לבן עשרים:
 74 'ערך עלי' - נותן ערך בן עשרים. וכן כל כיוצא בזה.
 75 יז. וצריך בערכים שיהיה פיו ולבו שוין, כשאר הנדרים;
 76 ונשאלין על העריכין ועל הדמים, בדרך שנשאלין על שאר
 77 נדרים והקדשות.
 78 יח. האומר: 'ערך אלו כלם עלי' - נותן ערך כלם, כל אחד
 79 ואחד לפי שניו. ואם היה עני, נותן על ידי כלם ערך עני;
 80 ואם היה עשיר, נותן על ידי כלם ערך עשיר.
 81 יט. האומר: 'ערך עלי', וחסר ואמר: 'ערך עלי', וכן כמה
 82 פעמים - חייב על כל אחת ואחת. אמר: 'שני ערכי עלי',
 83 נותן שני ערכין; וכן אם אמר: 'ארבעה', אפלו 'אלף' -
 84 נותן במנן שגור.
 85 כ. אמר: 'הרי עלי ערך', ולא פרש ערך מי, אלא ערך סתם
 86 - נותן פחות שבפערין, שהוא שלשה שקלים.
 87 כא. האומר: 'ערך עלי', ומת קדם שיעמד בדין - אין
 88 היורשין חייבין לתן, שנאמר: "והעמידו לפני הכהן, והעריך
 89 אותו הכהן". עמד בדין ומת, נתנו היורשין.
 90 כב. אכל האומר: 'דמי עלי' - אף על פי שעמד בדין, ומת

1 מפרש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי
 2 בהמה; (ג) דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין
 3 מחרים נכסיו; (ו) שלא ימכר חרם; (ז) שלא יגאל חרם.
 4 ובאור מצוות אלו - בפסקים אלו.
 5 **פרק א**
 6 א. הערכים - הם נדר מקלל נדרי הקדש, שנאמר: "איש כי
 7 יפלא נדר, בערך נפשתו לח"; לפיכך חייבין עליהן משום
 8 "לא יחל דברו", ו"לא תאחר", ומשום "ככל היצא מפיו
 9 יעשה".
 10 ב. ומצות עשה לזון בדיני ערכין, כשאר מפרש בתורה;
 11 ואחד האומר: 'ערך עלי', או האומר: 'ערך [את] זה עלי',
 12 או 'ערך פלוני עלי' - נותן הערך לפי שני הנערך, והוא
 13 הדבר הקצוב שבתורה, לא פחות ולא יותר.
 14 ג. וכמה הוא הערך? אם היה הנערך בן שלשים יום או
 15 פחות - אין לו ערך, והאומר עלי: 'ערך זה עלי' - הרי זה
 16 כאומר 'ערך פלי זה', ואינו חייב כלום. היה מבין אחד
 17 ושלשים יום עד בן חמש שנים גמורות - ערך הנזכר חמשה
 18 שקלים, והנזכה שלשה שקלים. משפנס בשנת שש יום
 19 אחד עד שישלם שנת עשרים - ערך הנזכר עשרים שקלים,
 20 והנזכה עשרת שקלים. משפנס בשנת אחד ועשרים יום
 21 אחד עד שישלם שנת ששים - ערך הנזכר חמשים שקלים,
 22 והנזכה שלשים שקלים. ומשפנס בשנת אחת וששים יום
 23 אחד עד יום מותו, אפלו היה כמה שנים - ערך הנזכר
 24 חמשה עשר שקלים, והנזכה עשרה שקלים.
 25 ד. כל השנים האלו, מצת לעת מיום הולדה. וכל השקלים
 26 - בשקל הקדש, והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה
 27 מפסוף טהור; וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע, כמו
 28 שבאנו בהלכות שקלים.
 29 ה. טמטום ואנדרוגינוס - אין להם ערך, שלא קצבה תורה
 30 ערך אלא לזכר ודאי או לנזקה ודאית; לפיכך, טמטום
 31 ואנדרוגינוס שאמר: 'ערך עלי', או שהעריכו אחר - אינו
 32 חייב כלום.
 33 ו. הגוי נערך, אבל אינו מעריך. כיצד? גוי שאמר: 'ערך
 34 עלי', או 'ערך ישראל עלי' - לא אמר כלום; וישראל
 35 שאמר: 'ערך גוי זה עלי', או 'ערך פלוני הגוי עלי' - נותן
 36 לפי שני הגוי הנערך. וכן המעריך את החרש ואת השוטה
 37 - חייב, ונותן לפי שניו.
 38 ז. העבד - נערך ועורף, כשאר ישראל; ואם יפדה ויהיה
 39 לו, יתן ערך שגור.
 40 ח. אחד המעריך את היפה הבריא, ואחד המעריך את
 41 הפעור החולה, אפלו היה הנערך מכה שחין [פצע] או
 42 סומה או גדם [קטוע יד] ויש בו כל מום - נותן לפי שניו,
 43 כמו שקצוב בתורה.
 44 ט. הדמים אינן בערכים. כיצד? האומר: 'דמי עלי', או 'דמי
 45 זה עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אפלו היה אותו פלוני קטן

מקום, אפלו פרות; וכן נותן שרביט מלא קומתו, אפלו של
עץ; הכל לפי ממונו ודעתו [=נדיבותו].
ח. האומר: 'עמדי עלי', 'ישיבתי עלי', או 'מקום ישיבתי
עלי', 'רחבי עלי', 'עבדי עלי', 'הקפי עלי' - כל אלו ספק,
ומביא לפי ממונו; עד שיאמר: 'לא כף נתפונתי'. ואם מת,
יתנו הירושין פחות שבכלשונות.
ט. האומר: 'הרי עלי מטבע כסף', לא יפחות מדינר כסף;
'מטבע נחשת', לא יפחות ממעה כסף [בנחושת]. 'הרי עלי
ברזל', לא יפחות מאמה על אמה לכלה עורב [מתקן
להברחת עופות] שהיה במקדש למעלה בגג ההיכל, כמו
שיהבאר במקומו.
י. האומר: 'הרי עלי כסף או זהב', ולא הזכיר מטבע - יביא
לשון [=גוש] של כסף או של זהב, יהיה משקלה כדי
שיאמר: 'לא עד כף נתפונתי'. וכן אם פרש המשקל, ולשכח
כמה פרש - יביא עד שיאמר: 'לא עד כף נתפונתי'.
יא. אחר האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי', או
האומר: 'הרי עלי מנה', או 'חמשים', או 'כסף', או 'זהב' -
הכל הן הנקראין 'חב דמים'; והדמין והערכין לבדק הבית,
כמו שבארנו.
יב. שתי לשכות היו במקדש - אחת לשפת חשיים, ואחת
לשפת הכלים: לשפת חשיים - יראי חטא נותנין לתוכה
בחשאי, ועניים בני טובים מתפנסין ממנה בחשאי. לשפת
הכלים - כל מי שהתנדב כלי זורקו לתוכה, ואחת לשלשים
יום הגזברין פותחין אותה: כל כלי שנמצא בו ערף לבדק
הבית, מניחין אותו; והשאר נמכרין, ודמיהן נופלין
[מועברים] ללשפת בדק הבית.
יג. הערכו לקדשי מזבח [קרבנות], ולא הספיקה להן תרומת
הלשכה - מוציאין את הראוי להן מקדשי בדק הבית; אבל
אם הערכו לבדק הבית, ולא מצאו בלשפת בדק הבית דבר
המספק להן - אין מוציאין את הראוי להן מקדשי המזבח
[שמעלין בקודש].

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ג

פרק ג

א. המעריך את הפחות מכן עשרים, ולא עמד בדין עד
שהיה יתר על עשרים - אינו נותן אלא ערף פחות מכן
עשרים; שאין הערף אלא בזמן הערף, לא בזמן ההעמדה
בדין.
ב. כל הערכין הקצובין בתורה - הן שנותן המעריך, אם
היה עשיר; אבל אם היה עני, ואין ידו משגת - נותן כל
הנמצא בידו, אפלו סלע אחד, ונפטר, שנאמר: "ואם מך
הוא מערפך . . על פי אשר תשיג יד הנדר".
ג. ומנין שהוא נותן אפלו סלע אחד, אם אין לו אלא סלע?
שנאמר: "וכל ערפך יהיה בשקל הקדש" - הא למדת, שאין
בערכין פחות מסלע, ולא יותר על חמשים.
ד. הרי שלא נמצא בידו אפלו סלע - אין לוקחין ממנו

קדם שיקצצו [=קצבו] דמיו ויאמרו הדינין כמה ישנה -
אין הירושין חבין לתן. ואם קצצו דמיו ואחר כך מת -
יתנו הירושין.
כג. ומה בין הערכים לדמים? שהערכין קצובין מן התורה,
והדמים אינן קצובין.
כד. וכן האומר: 'ערף פלוני עלי', ומת העורף והנערף אחר
שעמד הנערף בדין - חבין הירושין לתן. מת הנערף קדם
שנעמד בדין - אף על פי שהמערף קים, הרי זה פטור;
שאין ערף למת, והנערף צריך עמידה בדין. אמר: 'דמי
פלוני עלי', ועמד בדין ומת קדם שיקצצו דמיו - הרי זה
פטור; שאין דמים למתים.

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ג

פרק ב

א. האומר: 'ערף ידי' או 'רגלי' או 'עיני עלי', או שאמר:
'ערף יד זה' או 'עיניו עלי' - לא אמר כלום. 'ערף לבי' או
'כבדי עלי', או 'ערף לבו' או 'כבדו של פלוני עלי' - נותן
ערף פלו; וכן כל אבר שאם ינטל מן החי, ימות - אם אמר:
'ערפו עלי', נותן ערף פלו.
ב. אמר: 'חצי ערפי עלי', נותן חצי ערפו; 'ערף חצי עלי'
- נותן ערף פלו, שאי אפשר שינטל חציו ויחיה.
ג. האומר: 'דמי ידי עלי', או 'דמי יד פלוני עלי' - שמין
אותו כמה הוא שונה ביד, וכמה הוא שונה בלא יד, ונותן
להקדש. כיצד? אם נמכר הוא פלו, ישנה חמשים, ואם
ימכר חוץ מידו, שתשאר ידו זו לבעליו ולא יהיה ללוקח
בה כלום, ישנה ארבעים - נמצא זה יתחבב לשלם להקדש
עשרה. וכן כל פיוצא בזה.
ד. האומר: 'דמי ראשי' או 'כבדי עלי', או 'דמי ראשו' או
'לבו של פלוני עלי' - נותן דמי פלו. וכן האומר: 'דמי חצי
עלי', נותן דמי פלו; אבל האומר: 'חצי דמי עלי', נותן חצי
דמיו.
ה. האומר: 'משקלי עלי', או 'משקל פלוני' - נותן משקלו;
אם כסף, כסף, ואם זהב, זהב - כמו שפרש. אמר: 'משקל
ידי', או 'רגלי עלי' - רואין כמה היא ראיה לשקל, ונותן
ממין שפרש. ועד היכן היא היד לענן זה? עד האציל
[מרפק]; והרגל, עד הארפקה [=ברך]; לפי שבגדרים,
הולכין אחר לשון בני אדם.
ו. האומר: 'קומתי' [=גובה] עלי, כסף או זהב - נותן
שרביט [=מקל] שאינו נכסף מלא קומתו, ממין שפרש;
אמר: 'מלא קומתי עלי' - נותן אפלו שרביט הנכסף, ממין
שפרש.
ז. האומר: 'משקלי עלי', ולא פרש מאיזה מין - אם היה
עשיר ביותר, ונתפון למתנה מרבה - נותן משקלו זהב;
והוא הדין באומר 'משקל ידי' או 'רגלי' או 'קומתי עלי',
ולא פרש מאיזה מין - נותן זהב. ואם אינו מפלג בעשירות
- נותן משקלו או משקל ידו מדברים שדרךן להשקל באותו

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שבת קודש ו' אדר - ספר הפלאה - הלכות ערכים וחרמים צג

מתוך מהדורת חזק

48 בעל כרחו מה שגדרו; ואין תיבין להחזיר להן המשכון
49 ביום או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להן מן הקרקע, ומן
50 המטלטלין, מכסות, וכלי תשמיש הבית, ועבדים, ובהמה;
51 ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא כסות אשתו, ולא כסות
52 בניה, ולא בגדים שצבען [בשבילם] לשמן, ולא סנדלים
53 חדשים שלקחן לשמן; וכן המקדיש כל נכסיו, לא הקדיש
54 את אלו.
55 טו. ונותנין לו מכל נכסיו - לזה שיש עליו ערכין או
56 דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית, ואין לו: נותנין לו
57 תפלין של ראש ושל יד, וסנדלין, ומטה לישיב עליה,
58 ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהן; ואם היה עני, נותנין
59 לו מטה ומפץ [=מחצלת] לישן עליו. ונותנין לו מזון
60 שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש לו לבדו; אבל לא
61 לאשתו ובניה, אף על פי שהוא חייב במזונותיהן ובכסותן.
62 ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו.
63 טז. היו עליו כלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין אותן
64 מעליו, ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחל; אבל
65 לא לשבתות וימים טובים.
66 יז. אם היה אמן - נותנין לו שני כלי אפנות מכל מין
67 ומין. כיצד? אם היה חרש [=נגר], נותנין לו שני מעצדין
68 [כלי ליישור קרש] ושתי מגרות [מסור]. היו לו פלים מרבין
69 ממין אחד ומועטין [TNA] ממין שני - אין מוכרין מן
70 המרבין ולוקחין לו מן המועטין, אלא נותנין לו שני כלים
71 מן המרבין, וכל שיש לו מן המועט.
72 יח. היה חמר או אפר - אין נותנין לו בהמתו, אף על פי
73 שאין לו מזונות אלא ממנה; היה ספן - אין נותנין לו
74 ספינתו, אלא ימכר הכל.
75 יט. היה בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמרו
76 התגרים: 'אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים, משבית הוא
77 מאה; ופרה זו - אם תמתינו בה לאטלס [=שוק הבשר],
78 משבחת עשרה; ומרגלית זו - אם מעלין אותה למקום
79 פלוני, תשנה ממון רב, וכאן אינה שוה אלא מעט' - אין
80 שומעין להן. אלא כיצד עושין? מוכרין הכל במקומו
81 ובשעתו, כמה שהוא, שנאמר: "ונתן את הערף ביום
82 ההוא, קדש לה'", לרבות כל דבר של הקדש - שאין
83 מפרקסין [=מייפס] אותו, ואין ממתינין בו לשוק, ולא
84 מוליכין אותו ממקום למקום. אין להקדש, אלא מקומו
85 ושעתו.
86 כ. במה דברים אמורים? במטלטלין ועבדים; אבל
87 הקרקעות - מכריזין עליהן ששים יום רצופין בבקר
88 ובצערב, ואחר כך מוכרין אותן.

יום שבת קודש ו' אדר ה'תשע"ג

פרק ד

90
91 א. שדה שירשה אדם ממורישיו, היא הנקראת 'שדה
92 אחזה'; ושדה שלקחה או זכה בה [במתנה], היא הנקראת

1 פחות מסלע, אלא ישאר הכל עליו חוב; ואם מצאה יד
2 והעשיר - יתן ערף שלם הקצוב בתורה.
3 ה. עשיר שהעריך והעני, או שהעריך כשהוא עני והעשיר
4 - הרי זה חייב בערף עשיר; אבל אם העריך כשהוא עני,
5 והעשיר וחרו והעני - נותן ערף עני.
6 ו. עשיר שאמר: 'ערכי עלי', או 'ערף פלוני עלי', ושמע
7 העני ואמר: 'מה שאמר זה עלי' - הרי העני חייב בערף
8 עשיר, שהוא ערף שלם; אבל עני שהעריך את העשיר,
9 ואמר: 'ערף זה עלי' - אינו חייב אלא בערף עני, שהוא כפי
10 אשר תשיג ידו.
11 ז. מה בין החייב בערף עני, להחייב בערף עשיר, שהוא
12 הערף הקצוב כלו? שהחייב בערף עני שלקחו ממנו כל מה
13 שידו משגת אפלו סלע אחד, ואחר כך העשיר - אינו חייב
14 לשלם; ואם היה חייב בערף עשיר - ישאר שאר הערף חוב
15 עליו, עד שיגיע עשיר וישלם הערף שעליו.
16 ח. המפרש את הערף ואמר: 'ערכי עלי חמשים סלעים',
17 או 'ערף פלונית עלי שלשים סלעים' - אינו נדון בהשג יד;
18 אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד
19 שיגיע עשיר ויתן.
20 ט. וכן האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אינו נדון
21 בהשג יד; שחייבי דמים, הרי פרשו נדון; והרי הן כמי
22 שאמר 'מנה עלי הקדש', שהוא חייב לתן מנה גמור.
23 י. האומר: 'הרי עלי ערף סתם, ולא פרש' - אינו כמפרש
24 שלשה שקלים [פחות שבערכיו], אלא נדון בהשג יד כשאר
25 המעריכין.
26 יא. האומר: 'ערכי עלי', וחרו ואמר 'ערכי עלי', והיו בידו
27 עשר סלעים, ונתן תשע לשניה, וסלע לראשונה - יצא ידו
28 שתיקה; שהעריכין לא בחובות הן, שאף על פי שכל מה
29 שבידו משעבד לראשונה - הקדש מאחר, מה שגבה גבה.
30 אבל אם נתן תשע לראשונה, ואחת לשניה - ידי שניה יצא
31 - שהרי כשנתן הסלע, לא נשאר בידו כלום, והרי אין ידו
32 משגת; וידי ראשונה לא יצא - שהרי כל מה שהיה בידו
33 משעבד לראשונה, וכשנתן תשע נשאר לו סלע ולא נתנו,
34 והרי לא נתן כל מה שידו משגת. לפיכך, ישאר עליו שאר
35 ערף ראשון, עד שיגיע עשיר וישלם.
36 יב. האומר: 'שני ערכי עלי', ולא היה בידו אלא פחות
37 מכדי שני ערכין - הרי הדבר ספק, אם נתפס לשיניהן,
38 ונותן חצי מה שיש לו לערף אחד וחציו לערף השני
39 ויפטר, או יתן ערף אחד מהן שלם או כל הנמצא בידו
40 [בשביל] באחד מהן, וישאר הערף האחר עליו חוב עד
41 שיתן אותו בעניות או בעשירות, כפי השג ידו.
42 יג. המפריש ערכו או דמיו, ואכדו או נגבבו - אף על פי
43 שלא אמר 'עלי חייב אחרייתן' - חייב באחרייתן עד
44 שיגיעו ליד הגזבר, שנאמר: "ונתן את הערף ביום ההוא,
45 קדש לה'" - הרי הן חלין אף על פי שהפרישו, עד שיגיעו
46 ליד הגזבר.
47 יד. חייבי ערכין ודמים - ממשפגין אותן, ולוקחין מהן

- 1 'שדה מקנה'. והמקדיש שדה אֶחָזְתוּ - מוֹדֵדִין אוֹתָהּ,
- 2 וְעֹרְפָהּ הוּא הָעֶרֶךְ הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה.
- 3 ב. וְכֵמָּה הוּא? כָּל מְקוֹם שֶׁרְאוּי לִזְרֹעַ בּוֹ חֹמֶר שְׁעוּרִים,
- 4 יִזְרְעֶנּוּ בִּיד [ולא באמצעות כלי שהפוזר רחב] ולא יִקְרַב
- 5 [יִצְוֶה] וְיִרְעֶתוּ וְלֹא יִרְחִיק אוֹתָהּ - עֲרֹכּוּ חֲמִשִּׁים שָׁקֶל לְכָל
- 6 שְׁנֵי יוֹבֵל, וְאִין שְׁנַת יוֹבֵל מִן הַמִּנְיָן. וְאֶתְד הַמִּקְדִּישׁ שְׂדֵה
- 7 טוֹבָה שְׂאִין בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל כְּמוֹתָהּ, אוֹ שְׂדֵה רָצָה שְׂאִין
- 8 כְּמוֹתָהּ לָרֹעַ - כְּזֶה מַעֲרִיכִין אוֹתָהּ.
- 9 ג. כָּכֵר בִּאֲרָנּוּ בְּהִלְכוֹת שְׁקָלִים, שֶׁהַשָּׁקֶל הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה,
- 10 הוּא הַנִּקְרָא 'סֹלַע' בְּלִשׁוֹן חֻכָּמִים; וְהַגֵּרָה הָאֲמוּרָה בַּתּוֹרָה,
- 11 הִיא הַמַּעֲדָה בְּדִבְרֵי חֻכָּמִים. וְהוֹסִיפוּ עַל הַשָּׁקֶל, וַעֲשׂוּ אוֹתוֹ
- 12 סֹלַע; וְהַסֹּלַע אֲרָבָעָה דִּינָרִין, וְהַדִּינָר שֵׁשׁ מָעִין, וְהַמַּעֲדָה שְׁנֵי
- 13 פּוֹנְדִינִין. נִמְצָא לְכָל שָׁנָה, סֹלַע וּפּוֹנְדִינִין; שְׂאָף עַל פִּי
- 14 שֶׁהַסֹּלַע שְׁמוֹנֶה וָאַרְבָּעִים פּוֹנְדִינִין - כְּשִׁיתָן הַפּוֹנְדִינּוֹת
- 15 לִקַּח סֹלַע מִן הַשְּׁלֹחָנִי, נוֹתֵן תַּשְׁעָה וָאַרְבָּעִים.
- 16 ד. הַחֹמֶר - הוּא הַכֹּר, וְהוּא שְׁנֵי לֶתֶכִין; וְהַלֵּתָּהּ, חֲמֵשׁ
- 17 עֲשָׂרָה סָאִין. נִמְצָא הַחֹמֶר שְׁלִשִּׁים סָאָה, שֶׁהֵן עֶשֶׂר אִיפוֹת,
- 18 כָּל שֵׁשׁ סָאִין אִיפָה. וְכָכֵר בִּאֲרָנּוּ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת, שֶׁהַמְקוֹם
- 19 שֵׁשׁ בְּשִׁבּוּרָו [שִׁטְחוֹ] חֲמִשִּׁים אַמָּה עַל חֲמִשִּׁים אַמָּה, הוּא
- 20 בֵּית סָאָה, וְהוּא מִזְרַע סָאָה. נִמְצָאתָ לְמַד, שֶׁהַמְקוֹם שֵׁשׁ
- 21 בְּשִׁבּוּרָו חֲמִשָּׁה וָשִׁבְעִים אֶלָּף אַמָּה, שֶׁהוּא בְּרַבּוּעַ מֵאֲתִים
- 22 אַרְבַּע וָשִׁבְעִים אַמּוֹת עַל מֵאֲתִים אַרְבַּע וָשִׁבְעִים אַמּוֹת
- 23 בְּקִרְבּוֹ - הוּא בֵּית כּוֹר, וְהוּא "זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים".
- 24 ה. כִּיצַד דִּרְךְ הַחֲשִׁבּוֹן בְּעֶרְכֵי שְׁדוֹת? הָרִי שֶׁהַקְדִּישׁ שְׂדֵה
- 25 אֶחָזְתוּ, וְנִשְׁאָר לְיוֹבֵל שְׁמוֹנֶה שָׁנִים חוּץ מִשְׁנַת הַיּוֹבֵל
- 26 שְׂאִינָהּ בַּחֲשִׁבּוֹן, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנּוּ - כָּל הַרוֹצֵה לְפָדוּתָהּ מִיַּד
- 27 הַקְּדֹשׁ, נוֹתֵן לְכָל "זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים" שְׁמוֹנֶה סֹלַעִים
- 28 וְשְׁמוֹנֶה פּוֹנְדִינּוֹת; וְאִם רָצוּ הַבְּעָלִים לְפָדוּתָהּ, נוֹתֵנִין עֶשֶׂר
- 29 סֹלַעִים וְעֶשֶׂר פּוֹנְדִינּוֹת, לְפִי שֶׁהֵן מוֹסִיפִין חֲמֵשׁ. וְכֵן כָּל
- 30 חֲמֵשׁ הָאֲמוּר בַּתּוֹרָה, צָרִיךְ שִׁיחֶיהָ הַקָּרֵן עִם הַתּוֹסֶפֶת
- 31 חֲמִשָּׁה - נִמְצָא שֶׁהוֹסִיף רַבִּיעַ הַקָּרֵן; וְכֵן אִם פָּדַת אִשְׁתּוֹ
- 32 שָׁל מִקְדִּישׁ אוֹ אֶחָד מִיִּרְשֵׁיו - הָרִי אֵלּוּ מוֹסִיפִין חֲמֵשׁ.
- 33 ו. נִשְׁאָר לְיוֹבֵל אַרְבַּע שָׁנִים, נוֹתֵן הַפּוֹדָה אַרְבַּע סֹלַעִים
- 34 וָאַרְבָּעָה פּוֹנְדִינּוֹת לְכָל חֹמֶר; וְאִם הַבְּעָלִים פָּדוּ אוֹתָהּ,
- 35 נוֹתֵנִין חֲמֵשׁ. וְכֵן לְפִי חֲשִׁבּוֹן זֶה, סֹלַע וּפּוֹנְדִינִין לְכָל שָׁנָה.
- 36 וְאִינוּ נוֹתֵן [יִדּוּ] שָׁנָה בְּשָׁנָה, אֲלֹא נוֹתֵן הַכֹּל כְּאַחֵד.
- 37 ז. נִשְׁאָר בֵּינוּ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה - אִינוּ יָכוֹל לָתֵן סֹלַע
- 38 וּפּוֹנְדִינִין לְפָדוּתָהּ, שְׁנָאָמֶר: "וְחֲשַׁב לוֹ הַכֹּהֵן עַל פִּי הַשָּׁנִים
- 39 הַנּוֹתָרוֹת", אִינָה נִפְדִּית בְּגִרְעוֹן כֶּסֶף אֲלֹא קֹדֶם לְיוֹבֵל בְּשִׁמְתִי
- 40 שָׁנִים אוֹ יָתֵר.
- 41 ח. נִשְׁאָר בֵּינוּ וּבֵין הַיּוֹבֵל שָׁנָה וְחֲדָשִׁים - אִם רָצָה הַגֹּזֵבֶר
- 42 לְחֲשַׁב הַחֲדָשִׁים שָׁנָה וְיָתֵן שְׁנֵי שְׁקָלִים וְשְׁנֵי פּוֹנְדִינִין לְכָל
- 43 זֶרַע חֹמֶר, הָרִי זֶה מִתֵּר; לְפִי שְׂאִין מִחֲשָׁבִין חֲדָשִׁים לְהַקְדִּישׁ,
- 44 שְׁנָאָמֶר: "עַל פִּי הַשָּׁנִים הַנּוֹתָרוֹת" - שָׁנִים אֵתָּה מִחֲשַׁב
- 45 לְהַקְדִּישׁ, וְאִין אֵתָּה מִחֲשַׁב חֲדָשִׁים.
- 46 ט. לְפִיכָף, אִין רְאוּי לְאָדָם לְהַקְדִּישׁ שְׂדֵהוּ לְפָנֵי הַיּוֹבֵל
- 47 בְּפָחוֹת מִשְׁתֵּי שָׁנִים, וְאִם הַקְדִּישָׁה - הָרִי זֶה מִקְדָּשָׁתָהּ, וְאִינָה

1 ולא פדו אותן בפעלים - הרי אלו יוצאין לפניהם, שנאמר: 2
3 "והיה השדה", וזו 'שדה' נקראת. 4
5 כו. כיצד דין מקדיש שדה מקנתו? שמין אותה בדימה, 6
7 ורואין כמה היא שוה עד היובל, ופודה אותה כל מי 8
9 שירצה; ואם פדה אותה המקדיש, אינו מוסיף חמש. 10
11 ופדיונה לבדק הבית, כשאר ערכים ודמים. וכשיגיע 12
13 היובל, תחזור לפעלים הראשונים שמכרה. בין שנפדית 14
15 מיד הגובר, והרי היא יוצאה מיד אחר, בין שלא נפדית, 16
17 והרי היא יוצאה מיד ההקדש - הרי זו חוזרת למוכר, 18
19 ואינה יוצאה לפניהם; שאין אדם מקדיש דבר שאינו 20
21 שלו [והרי ביובל כבר לא היתה אמורה להשתייך עוד 22
23 למקדיש]. 24
25 כז. כל שדה ששמין [=מעריכים] אותה להקדש למכר אותה 26
27 בדימה, מכריזין עליה ששים יום רצופין, בבקר בשעת 28
29 הוצאת פועליה, ובערב בשעת הכנסת פועליה; ומסימין 30
31 [=מציינים] מצריה, ואומרים: 'כף היא וכן היא שומה, 32
33 כל הרוצה לקח יבוא ויקח'. 34
35 כח. הלוקח [=קונה] שדה מאביו או משאר המורישין 36
37 אותו, והקדישה, בין שהקדישה אחר מות אביו או מורישיו, 38
39 בין שהקדישה בחייו אביו או שאר מורישיו, ואחר כך מת 40
41 אביו או מורישיו - הרי זו כשדה אחרת, שנאמר: "ואם את 42
43 שדה מקנתו אשר לא משדה אחרת", שדה שאינה ראויה 44
45 להיות שדה אחרת - יצאת זו שראויה לו לירשה. 46

1 ואין פניהם צריכין לתן דמים, שפכר נפדית מיד ההקדש 2
3 ולקח ערפה מאחר; אלא תחזור לפניהם, כאלו הן בעליה. 4
5 כא. כמה דברים אמורים? בישאל. אבל אם היה המקדיש 6
7 כהן או לוי, הרי זה גואל לעולם; ואפלו עבר עליה היובל 8
9 ולא נפדית מן ההקדש - פודה אותה אחר היובל, שנאמר: 10
11 "גאלת עולם תהיה ללויים". 12
12 כב. האשה שהקדישה שדה אחרת, וגאלה בעלה מיד 13
14 ההקדש, והגיע היובל והיא תחת ידי הבעל - הרי הדבר 15
16 ספק, אם תחזור לאשה או תצא לפניהם. לפיכך, אם קדמה 17
18 האשה והחזיקה בה אחר היובל, אין הפניהם יכולין להוציא 19
20 מידה; ואם קדמו הפניהם והחזיקו, אינה יכולה להוציא 21
22 מידם. 23
24 כג. המקדיש שדהו, ופדה אותה כהן מיד ההקדש, והגיע 25
26 היובל והיא תחת יד הכהן - לא יאמר: 'הואיל והרי היא 27
28 יוצאה לפניהם, הרי היא תחת ידי ונכיתי בה'; אלא יוצאה 29
30 לכל אחיו הפניהם. 31
32 כד. כשתצא השדה לפניהם ביובל, תנתן לפניהם שבמשמר 33
34 [קבוצת הכהנים שבתורנות השבועית בבית המקדש] שפגע בו 35
36 היובל; ואם היה ראש השנה של יובל בשבת, שהרי משמר 37
38 יוצא ומשמר נכנס - תנתן למשמר היוצא. 39
40 כה. המקדיש את האילנות, והגיע היובל ולא פדו אותן - 41
42 אינן יוצאין לפניהם, שנאמר: "והיה השדה בצאתו ביובל", 43
44 ואין לי אלא שדה. אבל המקדיש את הטרשין, והגיע היובל 45

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – ל' שבט' אדר ה'תשע"ג

1 האמת שאמה כבר יודע. ולשון ספרי (שם): "ואהבת את 2
3 ה'" — אהבה על הבדלות באברהם אביך, שנאמר 4
5 "את הנפש אשר עשו בחרן" (בראשית יב, ה) כלומר: כמו 6
7 שאברהם, לפי שהיה אהב — כמו שהעיד הכתוב: "ורע 8
9 אברהם אבי" (ישעיה מא, ח) קרא בעצם השגתו את-בני 10
11 האדם לאמונה מרב אהבתו, כך תאהבהו עד שתקרא בני 12
13 האדם אליו. 14
15 המצוה הרביעית — היא הצווי שצטוינו לקבץ בדעתנו 16
17 יראתו תעלה ומוראו, וכל נהיה שאננים ובוטחים (שלים) 18
19 ושקטים בלי שום דאגה על החטאים). — אלא נחוש לביאת 20
21 ענשו בכל-עת, וזהו אמרו תעלה: "את-ה' אליהך תירא" 22
23 (דברים ו, יג). ובגמרא סנהדרין (נו). אמרו בדרך שקלא 24
25 וטריא על דבריו תעלה: "ונקב שם-ה' מות יומת" (ויקרא 26
27 כד, טז): ואימא פרושי (אמור, אולי, ש"נוקב" שבפסוק, הכוונה 28
29 בזה להוזה את שם השם במפורש), דכתיב: (ודגמה לכך) "אשר 30
31 נקבו בשמות" (במדבר א, יז) ואזכרתה מן "את-ה' אליהך 32
33 תירא"? — כלומר: זה שנאמר "ונקב שם-ה'" הוא 34

יום ראשון ל' שבט ה'תשע"ג

1 מצות עשה ג. ד. ט. 2
3 המצוה השלישית — היא הצווי שצטוינו על אהבתו 4
5 תעלה, והוא: שנתבונן ונסתפל במצותיו וצויו ופעולותיו, 6
7 כדי שנשיגהו ונתענג בהשגתו תכלית התענוג — וזהו 8
9 תכלית האהבה המצוה. ולשון ספרי (דברים ו, ו) "לפי 10
11 שנאמר "ואהבת את ה' אליהך" (שם ו, ה) יודע אני כיצד 12
13 אהב את-המקום? תלמוד לומר: "והיו הדברים האלה 14
15 אשר אנכי מצוה היום על-לבבך" — שמתוך כך אתה 16
17 מכיר מי שאמר והיה העולם". הנה באנו לך, שעל-ידי 18
19 ההתבוננות תבוא לידי השגה, וימצא לך התענוג ותבוא 20
21 האהבה בהכרח. וכבר אמרו, שמצוה זו כוללת גם-כן, 22
23 שתקרא את כל-בני האדם לעבודתו תעלה ולאמונה בו, 24
25 שכן אם אתה אהב את-מי-שהוא, תהללנו ותשבחנו 26
27 ותקרא בגי'אדם לאהבתו — וזה על דרך המשל — כך 28
29 אם תאהב את-ה' באמת כמה שהגיע לך מהשגת אמתותו, 30
31 הרי שאתה בלי ספק תקרא את-הפתיאים והסכלים לידיעת 32

מתוך מהדורת חזק

הו" (יש שמונה ולא שבע)!. הנה נתבאר לך, (מזה שדנו
בגמרא אם גם בן נח נצטווה על זה, ואם זה נכלל בכלל ב"שבע
מצוות בני נח" אם לא, משמע) שהיא מקלל מספר המצוות שהן
חובה על ישראל, והביאו ראיתם על מצוה זו ממה
שנאמר: (ויקרא כב, לב) "ונקדשתי בתוך בני ישראל". וכבר
נתבאר דיני מצוה זו בפרק ז' מסנהדרין.

יום שני א' אדר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה סג. סה.

מצות עשה קעב.

המצוה הס"ג — האזהרה שהזהרנו על חלול השם, והוא
הפך קדוש ה' שאנו מצוים בו, ושקדם באורו (שכבר
נבאר) במצוות עשה התשיעית, והוא אמרו ותעלה: "ולא
תחללו את שם קדשי" (ויקרא כב, לב). ועון זה נחלק
לשלושה חלקים: שנים על הכלל ואחד על היחידים
(שבעם). החלק הכללי הראשון — הוא: שכל מי שדרשו
ממנו לעבור על אחת מן המצוות בשעת השקד — (הגורם
צווי המלך על ישראל לבטל אחת מן המצוות — כדי להעבירם על
(חלק) דתם), אם האנס מתפנן להעביר (שיעבור על צווי
הקדוש ברוך הוא) בין במצוות קלות בין במצוות חמורות. או
מי שדרשו ממנו לעבור על עבודה זרה או גלוי עריות או
שפיכות דמים ואפלו שלא בשעת השקד — הרי זה חייב
למסור נפשו ויהרג ואל יעבור, כמו שבארנו במצוות עשה
התשיעית. ואם עבר ולא נהרג — הרי זה חלל את השם
ועבר על לאו זה. ואם היה זה ברבים — כלומר: במעמד
עשרה מישראל — הרי זה חלל את השם ברבים ועבר על
אמרו ותעלה "ולא תחללו את שם קדשי" ועונו חמור
מאד; אבל אינו לוקה מפני שהוא אנוס, לפי שאין בית
דין רשאי לקים ענש מלקות או מיתא אלא על מזיד ברצון
בעדים והתראה. ולשון ספרא (י, יג) בנותן מזרעו למלך:
"ושמתי אני את פני באיש ההוא" (שם כ, ה), אמרו:
"ההוא" (כלומר, לכן נאמר באיש "ההוא" לומר שרק לאיש ההוא
שעליו מדבר הכתוב שהוא —) לא אנוס ולא שוגג ולא
מטעה". הנה נתבאר לך שעובר עבודה זרה באנס אינו
חייב פרת, כל-שכן מיתת בית דין, אבל עבר על חלול
השם. והחלק השני הכללי — גם-כן שיעשה האדם עברה
שאין בה תאנה ולא הנאה, אלא מראה במעשיו הזלזול
והתפקרות (במצוות התורה) — הרי גם זה מחלל שם שמים
ולוקה, ולפיכך אמר: "ולא תשבעו בשמי לשקר וחללת
את שם אלהיך" (שם יט, יב), לפי שזה מראה על הזלזול
בצווי הנה, ואין הנאה גופנית בכך. והחלק שעל היחידים
(שבעם) — הוא: שיעשה אדם ידוע בתסירות ובישר איזה
מעשה הנראה להמון שהוא עברה ושגגון מעשה זה אין
ראוי לאותו חסיד לעשותו, אף-על-פי שהוא מעשה מתר
— הרי זה חלל את השם, והוא אמרם (יומא פו.): "היכי
דמי (כיצד יתואר) חלול השם: (אמר רב) כגון אגא דשקלנא

שיזכיר את השם בלבד בלי שיכרך. ואם תאמר: איזה עון
יש בזה? נאמר, (שהוא עובר על "את ה' אלהיך תירא" מפני)
שהוא מאבד את-היראה. כי מיראת ה' הוא, שלא יזכר
שמו לבטלה. והיתה התשובה על שאלה זו ודחית דבר
זה בכך שאמרו: "הדא — דבעינא שם בשם, ולכא",
כלומר (טעם ראשון שאי אפשר לומר כן, הוא משום שיש דין
שהמגדף אינו חייב עד) שיכרך את-השם בשם, כמו שאמרו
"יכה יוסי את-יוסי" (כלומר, עד שיזכיר שם השם ויקללו בשם
השם, כגון יכה פלוני את פלוני, או יקלל שם פלוני את שם פלוני,
והזכיר שם יוסי רק לדוגמה). ועוד, "אזהרת עשה היא,
וכל-אזהרת עשה לא שמה אזהרה". כלומר: זה שאמר
"אזהרתה מן 'את-ה' אלהיך תירא" לא יתכן, לפי שזה
צווי — והוא מצות עשה — ואין מזהירין בעשה. הנה
נתבאר שזה שנאמר "את-ה' אלהיך תירא" — מצות
עשה.

המצוה התשיעית — הצווי שנצטוונו על קדוש השם,
והוא אמרו: "ונקדשתי בתוך בני ישראל" (ויקרא כב, לב).
וענין מצוה זו: שאנו מצוים לפרסם דת אמת זו ברבים,
ושלא יראה בכך מהזק שום מזיק, עד שאפלו יבוא אלינו
אנס עריץ (שליט תקיף וגבור) ויקרא אותנו לכפור בו ותעלה
— לא נשמע לו, אלא נמסר את-עצמנו למות בהחלט;
ולא נתן לו לחשב שפכנו, אף שלבנו מאמין בו ותעלה.
(שאפילו למראית עין בלבד אסור לכפור בקדוש ברוך הוא) וזו
היא מצות קדוש השם שנצטוו בה כל-בני-ישראל,
כלומר: שנמסר את-עצמנו למות בידי העריץ על אהבתו
ותעלה והאמונה ביהדותו, כמו שעשו חנניה מישאל ועזריה
בימי נבוכדנאצר הרשע כשהכריח להשתחוית לצלם,
והשתחויו כל-בני אדם וישראל בכללם, ולא היה שם
מקדש שם שמים. והיה בכך חרפה גדולה לישראל
שאבדה מכלם מצוה זו, ולא היה שם מי שמקיים אותה
אלא הכל פחדו (דניאל ג). ואין מצוה זו נוהגת אלא בכל
אותו המעמד העצום שבו פחדו כל-בני העולם, והיה
חובה לפרסם חידו ומהכריז עליו באותה העת. וכבר
הבטיח ה' על-ידי ישעיהו, שלא תהיה חרפת ישראל
גמורה באותו המעמד, ושיפיעו בהם בחורים באותו
המעמד הקשה, שלא ירתעם המות, ויפקירו דמם
ויפרסמו את-האמונה ויקדשו את-ה' ברבים, כמו שצונו
ותעלה על-ידי משה רבנו, והוא אמרו: "לא-עשה יבוש
יעקב ולא עתה פניו יחורו. כי בראתו ילדיו מעשה ידי
בקרבו קדישו שמי והקדישו את-קדוש יעקב ואת-אלהי
ישראל יעריצו" (ישעיה כט, כב-כג). ולשון ספרא (אמור ט,
ה:): "על-מנת כן הוצאתי אתכם מארץ מצרים —
על-מנת שתקדשו את-שמי ברבים". ובגמרא סנהדרין (לג):
אמרו: "בן-נח מצוה על קדוש השם, או אינו מצוה? תא
שמע (בא נשמע, תשובה לשאלה): שבע מצוות נצטוו בני נח.
ואי איתא (ואם תאמר שנצטוו גם על קדוש השם) — תמניא

יום שלישי ב' אדר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה סד.

מצות עשה ח. ו. רו.

המצוה הס"ד — האזהרה שהזהרנו שלא לנסות
הבטחותיו ואיומיו תעלה, שנביאיו מבטיחים לנו או
מאיימים בהם עלינו, על דרך שנשיל בהם ספק אחר
שידענו אמת נבואת המודיעם (כלומר אחרי שהוברר אצלנו
שהוא נביא אמיתי). והוא אמרו: "לא תנסו את ה' אלהיכם
כאשר נסיתם במסה" (דברים ו, טז).

המצוה השמינית — הצווי שנצטוינו להדמות לו בתכונות
כפי כלתנו, והוא אמרו: "והלכת בדרךיו" (דברים כח, ט),
ובכך כפל צויו זה ואמר: "ללכת בכל דרכיו" (שם יא, כב)
ובא בפרוש ענין זה: "מה הקדוש-ברוך-הוא נקרא רחום
— אף אתה הנה רחום; הקדוש-ברוך-הוא נקרא חנון —
אף אתה הנה חנון; הקדוש-ברוך-הוא נקרא צדיק — אף
אתה הנה צדיק; הקדוש-ברוך-הוא נקרא חסיד — אף
אתה הנה חסיד" — זהו לשון ספרי (שם). ובכך כפל צווי
זה בלשון אחר ואמר: "אחרי ה' אלהיכם תלכו" (שם יג, ה),
וגם בפרשו בא (בסוטה יד, ט), שענינו להתדמות למעשים
הטובים ולמדות הנקבדות שבהם מתאר תעלה על דרך
המשל — תעלה על הכל עליו רב (שהקדוש ברוך הוא
מרומם מכל התארים האמורים, ואין משתמשים בכל התארים
האלו אלא דרך משל).

המצוה הששית — הצווי שנצטוינו להתערב בין
החכמים ולהתחבר איתם ולהתמיד ולשבת עמיהם
ולהשתתף עמיהם בכל דרך מדרכי ההשתתפות: במאכל
ומשתה ומקח וממכר, כדי שנגיע בכך להדמות
למעשיהם ולהאמין בבעות האמתיות מדבריהם, והוא
אמרו תעלה: "וילדבקה בו" (דברים יא, כב) ובכך נכפל גם
הצווי הזה, ואמר: "ובו תדבק" (שם י, כ). ובא הפרוש:
"וילדבקה בו" — הדבק בחכמים ותלמידיהם. זהו לשון
הספרי (שם). וכן הביאו ראיה על החובה לשא בת
תלמידי חכמים ולהשיא בתו לתלמיד חכם ולהנות
תלמידי חכמים ולהתעסק עמיהם מזה-שנאמר "ובו
תדבק". אמרו (כתובות קיא, א): "וכי אפשר לו לאדם להדבק
בשכינה, והא פתיב: "כי ה' אלהיך אש אכלה הוא" (שם
ד, כד)? אלא כל-המשיא בתו לתלמיד חכם" וכו'.

המצוה ה"ו — הצווי שנצטוינו לאהוב זה-את-זה כמו
שאנו אוהבים את-עצמנו, שתהיה חמלתי ואהבתי (לכל
אחד ואחד מישראל) כאהבתי וחמלתי לעצמי בממונו וגופו
וכל-מה-שיש לו ומה-שהוא חפץ. וכל מה-שארצה
לעצמי, ארצה לו כמוהו; וכל-מה-שלא ארצה לעצמי או
לידידי, לא ארצה בשבילו כמוהו. והוא אמרו תעלה:
"ואהבת לרעך כמוך" (שם, יח).

בשרא מבי טבחה ולא יהינא דמי לאלתר. (אם אקנה בשר
ולא אשלם מיד, משום שכשאני מאחר לפרוע אומרים שאני גולן
ולומדים ממני לזלזל בגול) רבי פלוני אמר: כגון אנא
דמסגניא (אם אלה) ארבע אמות בלא תורה וכלא תפלין.
ובכך נכפל לאו זה ואמר: "ולא תחלל את-שם אלהיך אני
ה'" (שם יח, כא). ובכך נתבאר דיני מצוה זו בפסחים (כה)
ובסוף יומא (פז-פב).

המצוה הס"ה — האזהרה שהזהרנו שלא לנתון את-בתי
עבודת ה' תעלה או להשחית את-ספרי הנביאה או
למחוק את-השמות הקדושים וכיוצא בזה. ולשון הלאו
שבא בענין זה הוא אמרו: "לא-תעשון בן לה' אלהיכם"
(שם יב, ד), אחר שפבר הקדים את-הצווי לאבד עבודה זרה
ולהשמיד שמה ולנתון את-מזבחותיה לגמרי, הזהיר
ואמר: "לא-תעשון בן לה' אלהיכם". וכל-העובר על איזה
דבר מזה, כגון שיהרס משהו מן-ההיכל והמזבח וכיוצא
בהם, או שימחק שם משמות ה' — לוקה. ובסוף מכות
(כב). נתבאר בלשון הגמרא, שהשורף עצי הקדש —
לוקה. אמרו: "ואזהרתי מזה" (והאזהרה נלמדת מכאן):
מן ואשריהם תשרפון באש, לא-תעשון בן לה' אלהיכם"
(שם). וכן נתבאר שם שהמחוק את-השם — לוקה. אמרו:
"ואזהרתי מזה" ואבדתם את-שם, לא-תעשון בן
לה'". ובכך נתבאר דיני מצוה זו בפרק ד' משבועות.

המצוה הקע"ב — הצווי שנצטוינו להשמע לכל-נביא
מן-הנביאים עליהם השלום ולקיים כל מה-שיצוה, אפלו
יצוה נגד מצוה, או כמה מצות מן המצוות האלו, ובכך
שיהא זה לפי שעה; אבל לא שינציח תוספת או גרעון
(שיצוה לגרוע או להוסיף על מצוות התורה לעולם), כמו
שבארנו בהקדמת חבורנו בפרוש המשנה. והכתוב שבו
נאמר צווי זה הוא אמרו תעלה: "אליו תשמעון"
(דברים יח, טו). ולשון ספרי (שם): "אליו תשמעון —
אפלו אמר לך לעבור על אחת מכל-מצוות האמורות
בתורה לפי שעה, שמע לו". והעובר על מצוה זו חייב
מיתה בידי שמים, וזהו אמרו תעלה: "והיה האיש אשר
לא-ישמע אל-דברי אשר ידבר (הנביא) בשמי אנכי אדרש
מעמו" (שם, יט). ובכך נתבאר בסנהדרין (פט, א): "שלשה
מיתתם בידי שמים: העובר על דברי הנביא, ונביא
שעבר על דברי עצמו, והפוכש נבואתו" (שנצטווה
מהקדוש ברוך הוא להתנבאות ולא ניבא), וכלם (נלמדו —
ממה שנאמר: "אשר לא-ישמע אל-דברי אנכי אדרש
מעמו" = מיתה בידי שמים), אמרו: "קרי ביה:
לא-ישמע (זה העובר על דברי הנביא), לא-ישמע (זה העובר
על דברי עצמו), לא-ישמע (זה הכובש נבואתו)". ובכך
נתבאר דיני מצוה זו בסוף סנהדרין (סוף פרק אלו הן
הנחקקין).

יום רביעי ג' אדר ה'תשע"ג

מצות עשה רז. מצות לא תעשה שב.

מצות עשה רה. מצות לא תעשה שג.

המצוה ה"ז — הצווי שנוצטוינו לאהב את-הגרים, והוא אמרו יתעלה: "ואהבתם את-הגר" (דברים י, יט). ואף-על-פי שהוא נכלל בענין זה במה-שכולל כל-ישראל באמרו "ואהבת לרעך כמוך", לפי שהגר הזה הוא גר צדק (שהוא כישראל לכל דבר) — אבל מפני שנקנס לדת הוסיף לו ה' אהבה, ויחד לו מצוה נוספת, כמו שעשה באהבה על אונאתו (לצער), שאמר: "ולא תונו איש את-עמיתו" (ויקרא כה, יז). ואמר אחר-כך: "וגר לא-תונה" (שמות כב, כ). ונתבאר בגמרא (בבא מציעא נט:) שחייבים על אונאת הגר משום "ולא תונו איש את-עמיתו" ומשום "וגר לא תונה". כך גם-כן נתייבנו לאהבו משום "ואהבת לרעך כמוך" ומשום "ואהבתם את-הגר". וזה פשוט ואין בו נסתר (דברים נסתרם), ואיני יודע אחד ממי שמנה את-המצות שנה נעלם ממנו. וברוב המקראות בארו ש' צונו על הגר כמו שצונו על עצמו יתעלה, והוא אמרו "ואהבת את ה' אלהיך" (דברים ו, ח), ואמר "ואהבתם את-הגר".

המצוה הש"ב — האזהרה שהזהרנו מלשנוא זה-את-זה, והוא אמרו: "לא-תשנא את-אחייך בלבבך" (ויקרא יט, יז). ולשון ספרא (ד, ח): "לא אמרתי אלא שנאה שהיא בלב, אבל אם גלה לו את השנאה, וידע זה שהוא שונאו — אינו עובר על לאו זה; אבל עובר הוא על 'לא-תקם ולא-תטר'" (שם, יח). ועובר גם על עשה והוא אמרו: "ואהבת לרעך כמוך" (שם). אבל שנאת הלב — עון חמור מן-הפל.

המצוה ה"ה — הצווי שנוצטוינו למחות בעושה עברה או במי שרופה לעשותה, ולהזהירו על כך בדברים ולהוכיחו. ואל יאמר אדם: "אני לא אחטא; ואם יחטא זולתי — זה ענינו עם ה'", — זה נגד התורה, אלא אנו מצוים שלא לעבור ולא נניח לזולתנו מאמתנו לעבור. ומי שרופה לעבור — חובה על כל-אדם להוכיחו ולמנועו, ואף-על-פי שלא נתקיימה עליו עדות המתייב לקים ענש. והוא אמרו יתעלה: "הוכח תוכיח את-עמיתך" (ויקרא יט, יז). גם נכלל במצוה זו שנתרעם זה על זה, אם הרענו זה לזה, ואל נטור לו או נשמור לו חטא, אלא נצטוינו להתרעם עליו בדברים, כדי שלא ישאר בלב כלום, ולשון ספרא (שם): "מניין אם הוכחתו אפלו ארבעה וקמשה פעמים, חזור והוכח? תלמוד לומר: הוכח תוכיח. יכול אף אתה מוכיחו ופניו משתנות? (כלומר, שמותר לך להוכיח אותו אפילו באופן שהוא מתבייש, כגון בפני רבים וכדו') תלמוד לומר: ולא-תשא עליו חטא". (שם תעשה כן תשא אתה חטא בסבתו). וכבר בארו חכמים, שמצוה זו חובה על כל-אדם אפלו מן-הקטן לגדול הרי הוא חייב להוכיח, ואפלו קלל ונלזל אל ירפו ידי ואל יסתלק מלהוכיח עד אשר יבה,

כמו שביארו מעתיקי השמועה (מוסרי התורה שבעל פה) 46 ואמרו (ערכין טז): עד הפאה. ויש למצוה זו תנאים 47 והלכות, ונתבאר במקומות מפזרים בתלמוד. 48

המצוה הש"ג — האזהרה שהזהרנו שלא לביש זה-את-זה, וצוין זה הוא שקוראים אותו: מלכין פני חברו ברבים, והאזהרה שבאה בזה הוא אמרו: "הוכח תוכיח את-עמיתך ולא-תשא עליו חטא" (שם, יז). ובספרא (שם) אמרו: "מניין אם הוכחתו אפלו ארבע וקמשה פעמים, חזור והוכח? תלמוד לומר: 'ולא-תשא עליו חטא'". אבל פשט הכתוב הרי הוא מזהיר, שלא תחשוב לו עון בלבך, ושלא תזכרהו.

יום חמישי ד' אדר ה'תשע"ג

מצות לא תעשה רנו. שא. דש. שה.

המצוה הרנ"ו — האזהרה שהזהרנו מלהכביד (להתאכזר) על היתומים והאלמנות, והוא אמרו יתעלה: "כל-אלמנה ויתום לא תענון" (שמות כב, כא). לאו זה כולל שלא יכביד עליהם לא בדבור ולא במעשה, אלא ידבר עמהם דברים רכים ונוחים ביותר, ויתעסק עמהם בדרך הטובה ביותר, ויתחסס אליהם ביחס טוב ביותר ויתכונן להפליג (להרבות) בכל-זה. ומי שלא נזהר באחד מכל-אלו — הרי עבר על לאו זה. וכבר באר יתעלה ענש העובר על לאו זה והוא אמרו יתעלה: "ותרה אפי והרגתי אתכם וגו'" (שם, כג).

המצוה הש"א — האזהרה שהזהרנו על הרכילות, והוא אמרו יתעלה: "לא-תלך רכיל בעמך" (ויקרא יט, טז). אמרו (ספרא קדושים ד, ה): לא תהא רך דברים לזה וקשה לזה. דבר אחר: לא תהא כרוכל מטעין דברים והולך. ובכלל לאו זה האזהרה על הוצאת שם רע (כתובות מו.).

המצוה הד"ש — האזהרה שהזהרנו מלנקום זה מזה, והוא: כגון שעשה הוא מקדם איהו מעשה, ואז לא נחיד מלבקשו עד שנגמלהו כפעלו הרע, או נצערנו כמו שצער אותנו. הזהיר ה' מקד ואמר: "לא-תקם" (שם, יח). ולשון ספרא (שם, י): "עד היכן כחה של נקימה? אמר לו: השאילני מגלך, ולא השאילו. למחר אמר לו: השאילני קרדמך, אמר לו: איני משאילך בדרךך שלא השאילתני מגלך — לכו נאמר: לא-תקם". ועל המשל הזה הקש משאלתני מגלך — לכו נאמר: 'לא-תטר'".

המצוה הש"ה — האזהרה שהזהרנו מלנטור ואף על פי שלא ננקום, והוא: שנשמור את החטא שחטא לנו החוטא ונזכרנו לו, והוא אמרו יתעלה: "לא-תקם ולא-תטר". ולשון ספרא (שם, יא): "עד היכן כחה של נטיה? אמר לו השאילני מגלך, ולא השאילו. למחר אמר לו: השאילני קרדמך, אמר לו: הילך (הנה לך), איני כמותך שלא השאלתני מגלך — לכו נאמר: 'לא-תטר'".

יום שישי ה' אדר ה'תשע"ג

מצות עשה יא.

המצוה הי"א — היא הצווי שנוצטוינו ללמד (לאחרים — לבניו (הקטנים)) חכמת התורה וללמדה (בעצמו) — וזהו הנקרא: תלמוד תורה, והוא אמרו "ושננתם לבניך" (דברים ו, ז). ולשון ספרי (על הפסוק שם): "ושננתם לבניך — אלו תלמידיך. וכן אתה מוצא בכל מקום שהתלמידים קרויים בנים, שנאמר: 'ויצאו בני הנביאים'" (מלכים ב, ג). ושמ (בספרי) אמרו: "ושננתם — שיהיו מחדדים (מסודרים) בתוך פיה, כשאדם שואלך דבר, לא תהא מגמגם לו, אלא תהא אומר לו מיד". וכבר נכפל צווי זה כמה פעמים: "ולמדתם ועשיתם (עפ"י לשון הפסוק בדברים ה, א) ולמען ילמדו" (שם לא, יב). וכבר הרבו להגיש מצוה זו ולזרז עליה בהרבה מקומות בתלמוד. ואין הנשים חייבות בה, שהרי נאמר "ולמדתם אתם את-בניכם", אמרו: "בניכם — ולא בנותיכם", כמו שנתבאר בגמרא קדושין (לו.).

יום שבת קודש ו' אדר ה'תשע"ג

מצות עשה רט.

המצוה הר"ט — הצווי שנוצטוינו לכבד את-החכמים ולעמד מפניהם כדי להדרם, והוא אמרו תעלה: "מפני שיבה תקום והדרת פני זקן" (ויקרא יט, לב — וזן הוא זה שקנה הרבה חכמה). ולשון ספרי: "תקום והדרת — קימה שיש בה הדור" (אבל במקום שאין בו הידור כגון בבית המרחץ אין עומדין מפניו). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק א' מקדושין (לב). ודע שאף-על-פי שמצוה זו חובה על כל-אדם באפן כללי — כלומר: לכבד את-החכמים ואפילו לחכם השוה לו, כמו שבארו באמרו (בבא מציעא לג.) "תלמידי חכמים שביבכל עומדין זה מפני זה" —

יש בה עוד יחוד ותוספת על התלמיד, והוא: שפבור התלמיד לרבו יש בו תוספת גדולה על הפבור שהוא חובה לכל-חכם, ועם הפבור חייב במורא, לפי שכבר בארו שחובתו כלפי רבו גדולה מחובתו כלפי אביו, אשר חייבו הפתוב בפבורו ובמוראו. ובפרוש אמרו (בבא מציעא שם): אביו ורבו — רבו קודם (כגון אביו ורבו שבויים בשביה פודה את רבו, ואחר כך פודה את אביו). וכבר בארו (סנהדרין ה): שאסור לתלמיד לחלוק על רבו — פונתי במחלקת: שייצא נגד פסק דינו ויפרד בסכרתו וילמד או יורה בלי שירשהו. ואסור לו לריב עמו ולהתרעם עליו ולא לדון אותו לכף חובה, כלומר: שייסביר איזו פעלה מפעלותיו או איזה דבור בסוג מסוגי ההסברות (שמפרש דבריו שלא כפשוטם) — לפי שאפשר שלא נתפון לך. ובפרק חלק (סנהדרין קי). אמרו: "כל-החולק על רבו כחולק על השכינה, שנאמר: 'בהצאתם על-ה'" (ראה בהמשך) (במדבר כו, ט), כל-העושה מריבה עם רבו פעושה עם השכינה, שנאמר: 'המה מי מריבה אשר-רבו בני-ישראל את-ה' וגו' (אף על פי שרבו שם על משה ואהרן, נאמר "את ה'") (שם כ, יג), וכל-המתרעם על רבו כמתרעם על השכינה, שנאמר: 'לא-עלינו תלנתיכם (תלונות עם ישראל על משה ואהרן — כי על-ה'" (שמות טז, ח). וכל-המהרהר אחר רבו כמהרהר אחר השכינה, שנאמר: 'וידבר העם באלהים ובמשה'" (במדבר כא, ה). וכל-זה ברור, לפי שמחלקת קרח וריב ישראל ותרעמתם ומחשבתם הרעה לא היתה אלא עם משה ועליו שהיה רבן של כל-ישראל, ועשה הפתוב כל-דבר מהם כלפי ה'. (בהצאתם על ה') ובפרוש אמרו (אבות פרק ד משנה יב): "מורא רבך במורא שמים". וכל-זה (גם כבוד חכמים וגם מורא חכמים) נלמד ממה שמצאנו שהפתוב צוה לכבד את-החכמים וההורים, כמו שנתבאר בלשונות התלמוד, לא שהיא (מורא חכמים) מצוה בפני עצמה. והבן זאת.

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' א

ולבסוף מאי קא קשיא ליה — ומה הוקשה לו על סברתו הראשונה, עד שהוצרך להפוך את דבריו, שהפסוק 'מחלליה מות יומת' הוא בדווקא וכולל גם מילה שאסורה בשבת, והפסוק 'ביום השמיני ימול' הוא לאו דווקא ואינו מדבר באופן שחל בשבת, והוצרך משום כך לפסוק מיוחד ללמוד שמילה דוחה שבת. אלא ה' קאמר — כך אמר התנא, נאמר 'וביום השמיני ימול', ומשמע שימול אפילו בשבת, ומה אני מקיים 'מחלליה מות יומת' בשאר מלאכות חוץ ממילה, אבל מילה דחיה שבת, מאי טעמא — ומנין לנו לפרש כך, משום שקל וחומר הוא, ומה צרעת החמורה שדוחה את העבודה בבית המקדש, כלומר קיים איסור בתורה שלא לקוץ את נגע הצרעת, והחמירה התורה לדחות בגלל איסור זה את העבודה במקדש. כמו שמצינו בקרבן פסח שאם רוב הקהל או הכהנים טמאים בטומאת צרעת, אין מתירים להם לקצוץ את הצרעת כדי שיוכלו להקריב את הפסח ולאוכלו בלילה.

הגמרא מביאה ברייתא כדברי רבי יוחנן: תניא בנותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא בר יעקב, וביום השמיני ימול, אפילו חל יום השמיני בשבת. ומה — וכיצד אני מקיים את הפסוק (שמות לא טז) 'מחלליה מות יומת', בשאר מלאכות חוץ ממילה. שואלת הברייתא: או אינו — שמא אין זו כוננת התורה אלא הפסוק 'מחלליה מות יומת' נאמר אפילו במצות מילה, ומה — וכיצד אני מקיים את הפסוק 'וביום השמיני ימול', בכל ימי השבוע חוץ משבת. משיבה הברייתא: תלמוד לומר — מלמדנו הכתוב 'ביום' אפילו חל בשבת, וכמו שדרש רבי יוחנן ולא כרב אחא בר יעקב שאמר שהלימוד הוא מתיבת 'השמיני'. הגמרא מבארת את מהלך הברייתא: אמר רבא, האי תנא מעיקרא מאי קא ניהא ליה — מדוע היה נראה לתנא של הברייתא מוחללה שהפסוק 'וביום השמיני ימול' הוא בדווקא כלומר אפילו בשבת, והפסוק 'מחלליה מות יומת' עוסק בשאר מלאכות מלבד במילה.

מלכים-א ח מח-סג

ח מח וישבו אליך בכל לבבכם ובכל נפשם בארץ איביהם אשר שבו אתם והתפללו אליך דרך ארצם אשר נתתה לאבותם העיר אשר בחרת והבית אשר-בנית) בגי' לשמך: מט ושמעת השמים מכון שבתך את-תפלתם ואת-תחנונם ועשית משפטם: נ וסלחת לעמך אשר חטאו לך ולכל פשעיהם אשר פשעו בך ונתתם לרחמים לפני שביהם ורחמים: נא כיעמך ונחלתך הם אשר הוצאת ממצרים מתוך כור ברזל: נב להיות עיניך פתוחות אל-תחנת עבדך ואל-תחנת עמך ישראל לשמע אליהם בכל קראם אליך: נג כראתה הבדלתם לך לנחלה מכל עמי הארץ כאשר דברת ביד משה עבדך בהוציאך את-אבותינו ממצרים אדני יהוה: נד ויהי פכלות שלמה להתפלל אל-יהוה את כל-התפלה והתחנה הזאת קם מלפני מזבח יהוה מברע על-ברכיו וכפיו פרשות השמים: נה ויעמוד ויברך את כל-קהל ישראל קול גדול לאמר: נו ברוך יהוה אשר נתן מנוחה לעמו ישראל בכל אשר דבר לא-נפל דבר אחד מכל דבריו הטוב אשר דבר ביד משה עבדו: נז יהי יהוה אליהנו עמו כאשר היה עם-אבותינו אל-יעזבנו ואל-יטשנו: נח להטות לבבנו אליו ללכת בכל-דרכיו ולשמור מצותיו וחקיו ומשפטיו אשר צוה את-אבותינו: נט ויהיו דברי אלה אשר התחננתי לפני יהוה קרבים אל-יהוה אליהנו יומם ולילה לעשות משפט עבדו ומשפט עמו ישראל דבר-יום ביום: ס למען דעת כל-עמי הארץ כי יהוה הוא האלהים אין עוד: סא והיה לבבכם שלם עם יהוה אליהנו ללכת בחקיו ולשמור מצותיו ביום הזה: סב והמלך וכל-ישראל עמו זבחים זבח לפני יהוה: סג ויזבח שלמה את זבח השלמים אשר זבח ליהוה בקר עשירים ושנים אלה וצאן מאה ועשרים אלה ויחנכו את-בית יהוה המלך וכל-בני ישראל:

רש"י

(נא) כור הברזל. חרסים שמזקקין בו זהב, קרוי כור: אויביכם (דברים יב י): (נט) לעשות משפט עבדו (נו) ככל אשר דבר. והיכן דבר, והניח לכם מכל ומשפט עמו. לתבוע עלבונם מיד האויב:

מצודת ציון

(מח) אשר שבו. מלשון שביה: (נא) כור. שם כלי, יתיכו בה זהב וכסף, כמו (משלי יז ג) וכור לזהב: (נב) יטשנו. ענין עזיבה, וכפל הדבר במלות שונות: (נט) משפט. ענין צורך, וכן (שמות כא ט) כמשפט הבנות יעשה לה: (סג) ויחנכו. התחלת הדבר ושיעמוד בה משם ואילך, קרויה החנכה בלשון מקרא:

מצודת דוד

(מח) דרך ארצם. כי בהיותם בארץ אויב, תהיה הכוונה שתעבור התפלה דרך ארצם והעיר והבית: (מט) ועשית משפטם. לנקום מאויביהם, למען יכירו שלא טוב בעיני ה' הכבדת עולם על ישראל: (נ) ונתתם לרחמים. במה שתנקום בהם, יבינו שמהראוי לרחם על ישראל, וכן יעשו כי ירחמו: (נא) מתוך כור הברזל. מתוך קושי השעבוד, וכאילו היו נתונים בכור ברזל, העומד על האש: (נב) להיות. רצה לומר:

ההוצאה ממצרים היתה בכדי להיות ענין פתוחות, בין אל יחיד בין אל רבים: בכל קראם. בכל דבר אשר יקראו אליך: (נג) כי אתה הבדלתם. לפי שהבדלתם מכל האומות להיות הם לך לנחלה, אם כן מהראוי לשמוע אליהם בכל קראם אליך: (נד) מכרוע. ממה שהיה כורע על כרכיו בעת תפלתו: (נו) ברוך ה'. טרם ברך את העם, ראה כי טוב לברך את ה' בראשונה: לא נפל. רצה לומר: לא נחסר: (נז) עם אבותינו. הם אנשי דור המדבר, שהיתה השכינה שורה עמם בתמידות: (נח) להטות וכו'. כמו שהטה לבב אבותינו, בהיות הדבור מצוי להם: (נט) דברי אלה. האמורים למעלה בדברי תחנון, אשר שאל על כל המתפללים: קרובים. להיות התפלות קרובים להשמע לה' בכל עת התפלה, בין ביום בין בלילה: לעשות. רצה לומר: לשמוע התפלה ולעשות המבוקש: משפט עבדו וכו'. רצה לומר: דבר הנצרך, בין ליחיד בין לרבים: דבר יום ביומו. רצה לומר: דבר הנצרך ביום ההוא, יעשה ביומו: (ס) למען דעת. בראותם השגחתו הנפלא בעמו: (סא) והיה לבבכם שלם. כאומר כן יהיה כאשר יהיה לבבכם שלם וכו', אבל בזולת זאת לא תועיל התפלה, עם שתהיה בהבית הזה: כיום הזה. אשר לבבכם שלם עם ה':

תהלים עג כב-כח

עג. כב ואני־בער ולא אדע בְּהִמּוֹת הַיָּיִת עִמָּךְ: כג ואני תָּמִיד עִמָּךְ אֲחֻזָּת בִּיד־יְמִינִי: כד בַּעֲצָתְךָ תִּנְחַנֵּי אַחֲרֵי כָבוֹד תִּקְחֵנִי: כה מִיָּלִי בְּשָׁמַיִם וְעִמָּךְ לֹא־חֲפָצְתִּי בָאָרֶץ: כו כָּלָה שְׁאֵרִי וּלְבָבִי צוּר־לִבְבִי וְחִלְקִי אֱלֹהִים לְעוֹלָם: כז פִּירְחָנָה רַחֲקִיךָ יֵאָבְדוּ הַצְמַתָּה פְּלִזּוֹנָה מִמֶּךָ: כח וְאֲנִי | קָרַבְתָּ אֱלֹהִים לִי טוֹב שְׁתִּי | בְּאֲדָנִי (כתיב יהוש) אֱלֹהִים מַחֲסִי לְסֹפֵר כְּלִמְלָאכּוֹתֶיךָ:

רש"י

את סנחרב עכשיו שהטעם על ואחר זה פתרונו ואחרי כן לכבוד תקחני משכחני אליך לכבוד ולתפארת: **(כה)** מי לי בשמים. שום מלאך שבחרתי לי לאלוה לא בחרתי אלא אותך: **(כו)** כלה שאר. נתאוה בשרי ולבבי לך: **(כז)** כלה שאר. לי תאוה כמו (לקמן ק"ט) כלתה לתשועתך נפשי: **(כח)** זונה ממך. נפרד ממך: **(כח)** מלאכותיך. שליחותיך רוח הקודש הבא בלבי לאמר:

מצודת ציון

(כב) בער. שוטף וסכל: **(כג)** כלה. ענין תאוה: שאר. בשרי כמו אם יכין שאר לעמו (לקמן ע"ח): **(כד)** הצמתה. ענין כריתה כמו עצמו מצמית (לעיל ס"ט): **(כז)** זונה. ענין הסרה ועל שם זה נקראת המנאפת בשם זונה על אשר סרחה מדרכי הצניעות: **(כח)** מלאכותיך. מלשון מלאכה ומעשה:

בהבנת הדבר לאמיתו: **(כה)** מי לי. עתה רואה אנכי כי אין מי בצבא השמים להרע או להיטיב: ועמך. לא חפצתי לשתף עמך את מי בארץ כי אין דומה לך: **(כו)** כלה. בשרי ולבבי יתאוו לה: צור לבבי. כי אלהים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם: **(כז)** רחוקיך. הרחוקים ממך יאבדו כאשר מעולם הכרת כל הסר ממך: **(כח)** ואני וגו'. יש לי קרבת אלהים כי אקרב עצמי אליו: שתי. שאשים מחסי בה: לספר. לעסוק בספורי מעשיך הנוראים והנפלאים ולא לעסוק בדברי זולת:

יהל אור

ברכות בא פט"ו דק"ל ע"ב דקאי על האבות שהם חזקים מאד היינו בחי צור לבבי הנ"ל. ות"י כ' כלה שאר אשתיצא גושי ולבבי (ועמ"ש בד"ה שה"ש שהיא בחי' כלה עילאה שכינתא עילאה ביטול דיחודא עילאה המכלה היש ולגרמי) תקיפא דבחין לבבי וחולקי אלהא לעלמא (ולפי שהיא כלה עילאה נק' צור לבבי כי בינה היא פנימי' הלב מזבח הפנימי שבו קטרת קישור וחיבור חזק. וגם כי או"א הם תרין ריעין דלא מתפרשין ע"ד באר מ"ת שנובע המ"ן תמיד בלא הפסק והיא בחי' אחותי רעיתי לכן נק' צור לבבי. וכ"כ במא"א אות צ' ס"ח צור נק' חכמה ולפעמים יסוד דאימא והיינו שבחי' בינה שכינתא עילאה אומרת כלה שאר כו' לאור א"ס המלוכש בחכמה שהוא צור לבבי כו' והיינו להיות יחוד פנימי דאו"א אור חדש ששרש המשכה זו באה מגבורה דע"י שבמוס"ו כו'. וזהו צור לבבי וחלקי אלקים לעולם היינו שם הוי' כשכולל במקורו שהוא נק' אלקים והיינו גבורה דע"י הנ"ל:

עו"ש במא"א יסוד דנוק' נק' צור מוציא אש וכן ת"ת נק' צור היינו דכמ"כ שייך צור לבבי בבחי' כלה תתאה לגבי תפארת כו'. רבות בש"ש כ"ח ד' בפסוק אני ישנה ולבי ער א"ר חייא בר אבא איכן מצינו שנק' הקב"ה לבן של ישראל מן הדין קרא דכתיב צור לבבי וחלקי אלקים לעולם. ועמ"ש בד"ה לבבתי אחותי כלה:

מצודת דוד

(כב) ואני בער. עדיין הייתי בער ולא אדע מדוע דרך רשעים צלחה: עמך. בהנהגה אשר עמך הייתי כבהמה כי לא הבנתיה: **(כג)** ואני תמיד עמך. ומ"מ הייתי תמיד עמך ולא זזתי ממך וכאלו אחזת ביד ימיני ללכת אחריך: **(כד)** בעצתך. כאלו נהגת אותי ללכת בעצתך: ואחר. אחר כל אלה תקח אותי הכבוד ר"ל בעבור שלא זזתי ממך השגתי את הכבוד

בהבנת הדבר לאמיתו: **(כה)** מי לי. עתה רואה אנכי כי אין מי בצבא השמים להרע או להיטיב: ועמך. לא חפצתי לשתף עמך את מי בארץ כי אין דומה לך: **(כו)** כלה. בשרי ולבבי יתאוו לה: צור לבבי. כי אלהים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם: **(כז)** רחוקיך. הרחוקים ממך יאבדו כאשר מעולם הכרת כל הסר ממך: **(כח)** ואני וגו'. יש לי קרבת אלהים כי אקרב עצמי אליו: שתי. שאשים מחסי בה: לספר. לעסוק בספורי מעשיך הנוראים והנפלאים ולא לעסוק בדברי זולת:

(כב) ואני בער. עדיין הייתי בער ולא אדע מדוע דרך רשעים צלחה: עמך. בהנהגה אשר עמך הייתי כבהמה כי לא הבנתיה: **(כג)** ואני תמיד עמך. ומ"מ הייתי תמיד עמך ולא זזתי ממך וכאלו אחזת ביד ימיני ללכת אחריך: **(כד)** בעצתך. כאלו נהגת אותי ללכת בעצתך: ואחר. אחר כל אלה תקח אותי הכבוד ר"ל בעבור שלא זזתי ממך השגתי את הכבוד בהבנת הדבר לאמיתו: **(כה)** מי לי. עתה רואה אנכי כי אין מי בצבא השמים להרע או להיטיב: ועמך. לא חפצתי לשתף עמך את מי בארץ כי אין דומה לך: **(כו)** כלה. בשרי ולבבי יתאוו לה: צור לבבי. כי אלהים הוא חוזק לבבי וחלקי לעולם: **(כז)** רחוקיך. הרחוקים ממך יאבדו כאשר מעולם הכרת כל הסר ממך: **(כח)** ואני וגו'. יש לי קרבת אלהים כי אקרב עצמי אליו: שתי. שאשים מחסי בה: לספר. לעסוק בספורי מעשיך הנוראים והנפלאים ולא לעסוק בדברי זולת:

ה אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה, ולא מן הדוכן ולמעלה, ולא מן הסנהדרין ולמעלה. וכל שהחזקו אבותיו משומרי הרבים וגבאי צדקה – משיאין לכהנה ואינו צריך לבדוק אחריה. רבי יוסי אומר: אף מי שהיה חתום עד בערכי הישנה של צפורי. רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אף מי שהיה מכתב באסטרטא של מלך.

ו בת חלל זכר פסולה מן הכהנה לעולם. ישראל שנשא חללה – בתו פשרה לכהנה. חלל שנשא בת ישראל – בתו פסולה לכהנה. רבי יהודה אומר: בת גר זכר – פבת חלל זכר.

ז רבי אליעזר בן יעקב אומר: ישראל שנשא גיורת – בתו פשרה לכהנה, וגר שנשא בת ישראל – בתו פשרה לכהנה; אבל גר שנשא גיורת – בתו פסולה לכהנה. אחד גר ואחד עבדים משחררים, אפילו עד עשרה דורות, עד שתהא אמו

פירוש ברטנורא

ה אין בודקין מן המזבח ולמעלה. התחיל לבדוק באמהות ומצא שאבי אביה שימש על גבי המזבח א"צ לבדוק אחר אם אבי אביה, דכיון דבנה שמש ע"ג המזבח בידוע שמוחם היה: ולא מן הדוכן ולמעלה. אם מצא שהיה משורר על הדוכן: ולא מן הסנהדרין ולמעלה. ודוקא מן הסנהדרין שבירושלים ואפילו מאותן שדנין דיני ממונות בלבד, שלא היו מעמידין מן הסנהדרין בירושלים אלא כהן ולוי וישראל מיוחס, שנאמר (במדבר י"א) והתיצבו שם עמך, בדומין לך ביחס ובחכמה: וגבאי צדקה. כיון דמנצו בהדי אינשי, שמשכנין על הצדקה ואפילו בערב שבת, אי הוה בהו מלתא, קלא הוה להו: בערכי ישנה של צפורי. בסנהדראות של עיר ששמה ישנה, הסמוכה לצפורי: ערכי. סנהדראות שהיו עורכין ומסדרין היחסין: אסטרטא של מלך. בחלוקת חודש בחורש לצאת למלחמת בית דוד משפחה פלונית בחודש פלוני. ולא היו יוצאים למלחמה אלא מיוחסין, שתהא זכותן וזכות אבותן מסמיעתן:

ו בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם. בת בנו או בת בן בנו, עד סוף כל הדורות. אבל בתו מישראל כשרה לכהונה, דבת חלל עצמה מישראל כשרה לכהונה: בת גר זכר. אפילו מישראלית, פסולה לכהונה כבת חלל זכר:

ז ר"א בן יעקב אומר כו'. מסקנן בגמרא שהבא לימלך מורין לו כר"א ב"י שלא ישא כהן בת גר וגיורת. אבל אם נשא, הלכה כר' יוסי, ואין מוציאין אותה מידו, וזרעו ממנה כשר:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ו

אשה הפסולה לכהונה שנישאה לכהן בעבירה, או נבעלה לו, כגון אלמנה לכהן גדול או גרושה לכהן הדיוט, הרי היא נעשית חללה. ואם ילדה לו בן או בת, הרי הם חללים, כמו ששינו (לעיל ג, יב): "כל מקום שיש קידושין ויש עבירה, הולד הולך אחר הפגום". משנתנו באה ללמד, שבנו של חלל-זכר, וכן בן בנו, ובן בן בנו, עד סוף כל הדורות, כולם חללים. ואם נולדה בת לאחר מהם, אפילו לאחר הרבה דורות, הרי היא חללה, ופסולה להינשא לכהן. ברם, חללה שנישאה לישראל וילדה לו בת, הבת כשרה להינשא לכהן.

בת חלל זכר פסולה מן הכהנה – פסולה להינשא לכהן, לעולם – אפילו בת בנו של חלל או בת בן בנו, עד סוף כל הדורות, פסולה לכהונה, כמו שבארנו לעיל. אבל בת בתו של חלל שנולדה מישראל, כשרה לכהונה, כמו שהמשנה מוסיפה ללמדנו: ישראל שנשא חללה – כל חללה שהיא, בין שנעשתה חללה, כגון גרושה שנבעלה לכהן, בין שנולדה מחללה שנישאה לכהן, וכן גם בת חלל זכר, שנישאה לישראל, בתו – שילדה לו, פשרה לכהנה – שבני ישראל מקווה טהרה לחללות (גמרא). אבל חלל שנשא בת ישראל, בתו פסולה לכהנה – כמו שכבר שינו ברישא: "בת חלל זכר פסולה מן הכהונה לעולם", שאין בנות ישראל מקווה טהרה לחללים (גמרא). רבי יהודה אומר: בת גר זכר – בת שנולדה לגר זכר אפילו מישראלית, דינה פבת חלל זכר – שפסולה מן הכהונה לעולם, שנאמר בכהנים (ויחזקאל מד, כב): "ואלמנה וגרושה לא יקחו להם לנשים, כי אם בתולות מזרע בית ישראל", ומכאן שבת גר פסולה להינשא לכהן, לפי שאינה מזרע בית ישראל (גמרא). אבל בת גיורת מישראל כשרה לכהונה כדן בת חללה מישראל (דש"י).

באור משנה ז

משנתנו היא המשך הסיפא שבמשנה הקודמת, ונחלקו בה תנאים על רבי יהודה בענין בת גר זכר.

רבי אליעזר בן יעקב אומר: ישראל שנשא גיורת, בתו פשרה לכהנה, וגר שנשא בת ישראל, בתו פשרה לכהנה – בין בתה של גיורת מישראל ובין בתו של גר מישראלית כשרות הן לכהונה, שמה שכתוב (ויחזקאל מד, כב): "כי אם בתולות מזרע בית ישראל", דורש רבי אליעזר: "מזרע" ואפילו מקצת זרע, שכל שנתערב בו זרע ישראל, בתו כשרה לכהונה. אבל גר שנשא גיורת, בתו פסולה

באור משנה ה

משנתנו היא המשך המשנה הקודמת, והיא באה ללמד, שאם הבודק באמהות מצא שאתר מאבותיה היה עוסק בדבר המוכיח עליו שהיה ממשפחה מיוחסת, שוב אינו צריך לבדוק אחר אמהותיו.

אין בודקין לא מן המזבח ולמעלה – התחיל לבדוק באמהות ומצא שאביה או אבי אביה היה כהן ושימש על גבי המזבח, אינו צריך לבדוק אחר אמו ואם אמו, לפי שכבר נבדק כשהתחיל לעבוד במקדש, ואילו היה בו שמץ פסול, לא היו מניחים אותו לעבוד: ולא מן הדוכן ולמעלה – אם מצא שאביה או אבי אביה היה לוי שאמר שירה על הדוכן בבית המקדש, שוב אינו צריך לבדוק באמהותיו, שודאי מיוחס היה: ולא מן הסנהדרין, אינו צריך לבדוק באמהותיו שלא היו ממנים בסנהדרין אלא מיוחסים בלבד. וכל מי שאבותיו היו מן השוטרים הממונים על הרבים, היינו דיינים הממונים לדרן דיני ממונות, שלא יצטרכו בעלי הדין ללכת לפני בית דין של עשרים ושלושה; ומבואר בגמרא, שמדובר כאן בירושלים, שאף דיינים אלו לא היו ממנים שם אלא אם כן היו מיוחסים, וגבאי צדקה – או אם היו אבותיו גובי כספי צדקה, משיאין לכהנה – מותר לכהנים לישא את בנותיהם, ואינו צריך לבדוק אחריהן – בענין גבאי צדקה מבואר בגמרא, שהואיל והיו ממשכנים על הצדקה, היו האנשים מתרגזים עליהם ומתקוטטים עמם, ואילו היה בהם פסול, היה דבר זה מתפרסם מתוך קטטות אלו. רבי יוסי אומר: אף מי שהיה חתום עד – בתור עד, בערכי הישנה של צפורי – בבית הדין של העיר ששמה ישנה, שעל יד העיר צפורי, הרי הוא מן המשיאין לכהונה, שבית הדין בעיר זו לא היו נותנים לחתום כעדים אלא למיוחסים. ויש שאין גורסים תיבת "עד", ומפרשים שהכוונה היא לדיינים, שכן היו עורכים שם את רשימות היחסין של בית הדין, ולא היו ממנים שם דיינים אלא אם כן היו מיוחסים (דש"י). רבי חנינא בן אנטיגנוס אומר: אף מי שהיה מכתב באסטרטא של מלך – אף מי שהיה רשום בחיילות של מלך היה מיוחס, ומבואר בגמרא: "בחיילות של בית דוד", שלא גויסו לצבא המלחמה של מלכות דוד אלא מיוחסים, כמו שנאמר (דברי הימים א, ז, ח): "והוהתיחשם בצבא במלחמה", והטעם: כדי שתהא זכות אבותם מסייעתם (קידושין עו, ב; ועיי' יחזקאל יוס טוב"י).

מישראל. רבי יוסי אומר: אף גר שנשא גיורת – בתו כשרה לכהן.

ח האומר: בני זה ממזר – אינו נאמן. ואפלו שניהם אומרים על העבר שבמעיה: ממזר הוא – אינם נאמנים. רבי יהודה אומר: נאמנים.

ט מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו, והלך הוא וקדשה; אם שלו קדמו – קדושו קדושין, ואם של שלוחו קדמו – קדושו קדושין, ואם אינו ידוע – שניהם נותנים גט; ואם רצו – אחד נותן גט, ואחד כונס. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה, והלכה וקדשה את עצמה; אם שלה קדמו – קדושה קדושין, ואם של שלוחה קדמו – קדושו קדושין, ואם אינו ידוע – שניהם נותנים לה גט; ואם רצו – אחד נותן לה גט, ואחד כונס.

פירוש ברטנורא

ח האומר בני זה ממזר הוא אינו נאמן. דקרב הוא אצלו ואין קרוב כשר להעיד: ואפילו שניהם. הבעל ואשתו. ולא מבעיא כשהאב לבדו מעיד שהוא ממזר, דלא מהימן, דלא קים ליה בגויה. אלא אפילו אמו דקים ליה בגויה, אינה נאמנת: אפילו על עובר שבמעיה. שלא היה לעולם בחזקת כשרות: ר' יהודה אומר נאמנים. טעמא דר' יהודה דכתיב יכיר, יכירו לאחרים. מכאן שהאב נאמן לפסול את בנו, ואין האם נאמנת על בנו. ודוקא על בנו הוא נאמן, אבל לא על בן בנו שאם היו לבן זה בנים אינו נאמן לפסול. והלכה כר' יהודה:

ט וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה. אצטרך תנא לאשמועינן באב שעשה שליח לקדש את בתו ובאשה שעשתה שליח לקדש את עצמה. דאי אשמועינן באב, ה"א אב דקים ליה ביוחסין, וכשמצא מיוחס זה קדשה לו, הוא דאמרין דבטל את השליח, אבל אתתא דלא קים לה ביוחסין אע"ג דקדשה את עצמה לא סמכה על קדושה ולא בטלה את השליח, דסברה דלמא משכח שליח אדם מיוחס מזה. ואי אשמועינן בדידה, הוה אמינא משום דאתתא דייקא ומנסבא, כי קדשה עצמה בטלה את השליח, אבל אב דלא קפיד על בתו אם תנשא לבעל כל דהו, לא בטלה לשליחות דשליח, והאי דקדים וקדשה, סבר דלמא לא משכח, צריכא:

משניות מבוארות – קהתי

"יכיר" (והמאיר). ברם, דווקא על בנו נאמן האב לפוסלו, לדעת רבי יהודה, וכגון שאין בנים לבנו, אבל אם יש בנים לבנו אף רבי יהודה מודה, שאינו נאמן לפסול, והואיל ואינו נאמן לפסול את בן בנו, לפיכך אינו נאמן לפסול אף את בנו, שהרי אין סברא לומר, שיהא בנו פסול ובן בנו כשר (תוספות, יבמות מז, א). והלכה כרבי יהודה.

באור משנה ט

שנינו (לעיל ב, א): "האיש מקדש את בתו כשהיא נערה בו ובשלוחו". כן שנינו שם: "האשה מתקדשת בה ובשלוחה". משנתנו דנה באב שעשה שליח לקדש בתו, וכשהלך השליח קיבל אביה קידושין מאחר בשבילה. כן דנה המשנה באשה שעשתה שליח לקבל קידושה, והלכה וקדשה את עצמה לאחר.

מי שנתן רשות לשלוחו לקדש את בתו – הקטנה או הנערה, והלך הוא – האב עצמו, וקדשה – וקיבל כסף קידושה מאחר, אם שלו קדמו – אם קידושי האב קדמו לקידושי השליח, קדושו קדושין – קידושי האב קידושין גמורים, וקידושי השליח אינם קידושין, שכשקיבל האב את קידושה ביטל את שליחותו של השליח; ואף על פי שלא ביטל את שליחו בפירוש, מכל מקום בטלה השליחות מאלה, שכן בשעה שקיבל השליח את קידושה, כבר היתה מקודשת, ושוב אין קידושי השליח חלים כלל (והמאיר). ואם של שלוחו קדמו, קדושו קדושין – קידושי השליח קדמו לקידושי האב, וקידושי האב קדמו או של שליחו, שניהם נותנים גט – אם היא באה להינשא לאחר (רש"י). ואם רצו, אחד נותן גט, ואחד כונס – לאחר שאחד מהם נותן גט, יכול השני לכנסה. וכן האשה שנתנה רשות לשלוחה לקדשה – לקבל קידושה, והלכה וקדשה את עצמה – וקיבלה כסף קידושין מאחר, אם שלה קדמו, קדושה קדושין – שבתלה שליחותו, כמו שבארנו לעיל, ואם של שלוחה קדמו, קדושו קדושין – קידושי השליח קדושין. ואם אינו ידוע – קידושין של מי קדמו, שניהם נותנים לה גט – כדי להתירה לאחר. ואם רצו, אחד נותן לה גט, ואחד כונס – כמו שבארנו לעיל.

ולמה צריכה משנתנו ללמד אותו דין גם באביה וגם בה? הטעם מבואר בגמרא, לפי שהאב יודע ביוחסין והאשה אינה יודעת, ואפשר לומר שדווקא באב הדין הוא ש"אם שלו קדמו קידושו קדושין", לא כן באשה עצמה, שהואיל ואינה יודעת ביוחסין, לא סמכה על קידושה ולא בטלה את שליחה, כי חשבה שמה ימצא השליח אדם מיוחס מזה; מצד שני האשה בודקת תחילה את הראוי לה, ואז היא מתקדשת לו, אבל אביה אינו מקפיד כל כך למצוא לה את הראוי

לכהן – הבת שילדה לו הגיורת פסולה להינשא לכהן, לפי שאין כאן כלל "מזרע בית ישראל"; אחד גר ואחד עבדים משחררים – בין גר ובין עבדים כנענים משוחררים, אפלו עד עשרה דורות – בנותיהם פסולות להינשא לכהן, עד שתהא אמו מישראל – אמו של בן הגר או של בן המשוחרר; ויש גורסים: עד שתהא אמן מישראל – היינו אמן של הבנות; וכל שכן כשהאב הוא ישראל, שאף רבי יהודה סובר בבת גיורת מישראל, שכשרה היא לכהונה, כמו שהזכרנו בסוף המשנה הקודמת. רבי יוסי אומר: אף גר שנשא גיורת, בתו כשרה לכהן – שרבי יוסי דורש: "מזרע בית ישראל", כשנזרעו בישראל, כלומר שהיתה הורתה בקדושה (רש"י). להלכה מסיקים בגמרא שכהן הבא לימלך בבית דין מורים לו לכתחילה כרבי אליעזר בן יעקב שלא ישא בת גר וגיורת, אבל בדיעבד אם נשא אותה, הלכה כרבי יוסי, שאין מחייבים אותו לגרשה, ובניה כשרים אפילו להיות כהנים גדולים (רמב"ם; ברטנורא – ביכורים א, ח), והואיל והורתה ולידתה היו בקדושה.

באור משנה ח

משנתנו דנה אם נאמן אדם לפסול את בנו.

האומר: בני זה ממזר – כלומר מודה הוא שזה בנו, אלא שהוא ממזר, שנולד לו מערוה, אינו נאמן – שקרוב הוא אצל בנו, ואין קרוב כשר להעיד (רש"י); ויש מבארים הטעם, שאין אדם משים עצמו רשע (והמאיר). ואפלו שניהם – הבעל ואשתו – אומרים על העבר שבמעיה: ממזר הוא – שלא נתעברה מבעלה אלא מאיש אחר, אף על פי שהאשה יודעת בודאי ממי נתעברה, ואף שמעידים הם על עובר שבמעיה, שאין לו חזקת כשרות, מכל מקום אינם נאמנים – מהטעם שבארנו לעיל. רבי יהודה אומר: נאמנים – כלומר גם ברישא וגם בסיפא חולק רבי יהודה על תנא קמא, והוא סובר, שנאמן האב לומר: בני זה ממזר, וכן נאמן האב לומר על העובר שבמעיה אשתו: ממזר הוא. בגמרא מבואר טעמו של רבי יהודה, שנאמר בבכור (דברים כא, יז): "כי את הבכור בן השנואה יכיר לתת לו פי שניים", ודרש: "יכיר" – יכירו לאחרים, מכאן אמר רבי יהודה: נאמן אדם לומר: זה בני בכור, כלומר שאם אין בית דין מכירים אותו, נאמן אביו לומר: בני זה בכור ליטול פי שניים בנחלתי. וכשם שנאמן אדם לומר: זה בני בכור, כך נאמן אדם לומר: זה בן גרושה או בן חלוצה, וכן נאמן לומר: בני זה ממזר. ואף על פי שאין אדם משים עצמו רשע, גזירת הכתוב היא, משום שנאמר:

י מי שִׁצָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ לְמִדֵּינַת הָיִם, וְבָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבְנִי, וְאָמַר: אִשָּׁה שִׁצָּאת עִמִּי לְמִדֵּינַת הָיִם, הֲרִי הִיא זֹ, וְאִלּוּ בְּנִי – אֵינִי צָרִיד לְהֵבִיא רָאִיָּה לֹא עַל הָאִשָּׁה וְלֹא עַל הַבָּנִים. מִתָּה וְאִלּוּ בְּנִי – מֵבִיא רָאִיָּה עַל הַבָּנִים, וְאֵינִי מֵבִיא רָאִיָּה עַל הָאִשָּׁה.

י אִשָּׁה נִשְׁאָתִי בְּמִדֵּינַת הָיִם, הֲרִי הִיא זֹ, וְאִלּוּ בְּנִי – מֵבִיא רָאִיָּה עַל הָאִשָּׁה, וְאֵינִי צָרִיד לְהֵבִיא רָאִיָּה עַל הַבָּנִים. מִתָּה וְאִלּוּ בְּנִי – צָרִיד לְהֵבִיא רָאִיָּה עַל הָאִשָּׁה וְעַל הַבָּנִים.

יב לֹא יִתְיַחַד אָדָם עִם שְׁתֵּי נָשִׁים, אָבֵל אִשָּׁה אַחַת מִתְיַחֶדֶת עִם שְׁנֵי אֲנָשִׁים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִף אִישׁ אֶחָד מִתְיַחֵד עִם שְׁתֵּי נָשִׁים, בְּזִמְנָן שֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ; וְיִשְׁנֵן עִמָּהֶם בְּפִנְדָּקִי, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ מְשַׁמְרָתוֹ. מִתְיַחֵד אָדָם עִם אִמּוֹ וְעִם בִּתּוֹ, וְיִשְׁנֵן עִמָּהֶם בְּקֶרֶב בֶּשֶׁר; וְאִם הִגְדִּילוּ – זֶה יִשְׁנֵן בְּכִסּוּתָהּ וְזֶה יִשְׁנֵן בְּכִסּוּתוֹ.

פירוש ברטנורא

י אינו צריך להביא ראיה לא על האשה. שהיא מיוחסת, שכבר ברקה כשנשא: ולא על הבנים. בבנים קטנים שכרוכים אחרי אמן: יב לא יתיחד איש אחד עם שתי נשים. מפני שדעתן קלה ושתיהן נוחות להתפתות: אבל אשה אחת מתיחדת עם שני אנשים. שהאחד בוש מחברו. ופסק ההלכה, לא תתיחד אשה אחת עם שני אנשים, וכ"ש איש אחד עם ב' נשים. אלא א"כ היו שתי הנשים צרות או יבמות, או אשה ובת בעלה, או אשה וחמותה, או אשה עם תנוקה שיודעת מעם ביאה ואינה מוסרת עצמה לביאה, לפי שאלו שונאות זו את זו, ומתיראות זו מזו. וכן היא מתיראת מן הקטנה שמא תראה ותגיד. ומלקים על יחוד הפניה, ועל יחוד עם העריות, חוץ מאשת איש שאין מלקין עליה שלא להוציא לעז על בניה. ומותר להתיחד עם הבהמה ועם הוכר, שלא נחשדו ישראל על הוכר ועל הבהמה: הגדילו זו ישנה בכסותה וכו'. והוא שתהיה הבת מ"ב שנה ויום א', והבן מ"ג שנה ויום א'. ובזמן שהיא בושה לעמוד לפני ערומה, אפילו בפחות מכן יושנים הוא בבגדו והיא בבגדה:

משניות מבוארות – קהתי

וְאִלּוּ בְּנִי – והבנים שבאו עמי נולדו לי ממנה, צָרִיד לְהֵבִיא רָאִיָּה עַל הָאִשָּׁה – שהיתה מיוחסת, וְעַל הַבָּנִים – שהם נולדו לו מאותה האשה.

באור משנה יב

משנתנו עוסקת באיסור ייחוד עם נשים.

לֹא יִתְיַחֵד אָדָם עִם שְׁתֵּי נָשִׁים – אפילו עם שתי נשים, ואפילו הן כשרות, מפני שדעתן קלה, ושתיהן נוחות להתפתות ולחפות זו על זו, אָבֵל אִשָּׁה אַחַת מִתְיַחֶדֶת – מותרת להתייחד – עם שְׁנֵי אֲנָשִׁים – לפי שכל אחד בוש מחברו, ואין חשש לחטא. רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִף אִישׁ אֶחָד מִתְיַחֵד עִם שְׁתֵּי נָשִׁים, בְּזִמְנָן שֶׁאִשְׁתּוֹ עִמּוֹ; וְיִשְׁנֵן עִמָּהֶם בְּפִנְדָּקִי, מִפְּנֵי שֶׁאִשְׁתּוֹ מְשַׁמְרָתוֹ – מכאן משמע, שאף לדעת רבי שמעון דרוקא בזמן שאשתו עמו מותר לאיש אחד להתייחד עם שתי נשים, ואפילו לישון עמה באכסניא, מפני שאשתו משמרתו שלא יחטא. ברם, יש מפרשים, שמה שנקט רבי שמעון "שתי נשים" לאו דרוקא, ודעת רבי שמעון היא, שבזמן שאשתו עמו מותר לו להתייחד אפילו עם אשה אחת, אלא אגב לשון התנא קמא שמדבר בשתי נשים, אף רבי שמעון נקט "שתי נשים" (הגהות הגר"א). ויש גורסים ומפרשים: רבי שמעון אומר: אף איש אחד מתייחד עם שתי נשים – כלומר רבי שמעון חולק על תנא קמא וסובר שכשם שאשה אחת מתייחדת עם שני אנשים, כך גם איש אחד מותר להתייחד עם שתי נשים, ואפילו אין אשתו עמו; ובזמן שאשתו עמו ישן עמה בפונדק, מפני שאשתו משמרתו – פיסקה זו היא סתם משנה, והיא באה להשמיענו שלדברי הכל בזמן שאשתו עמו מותר לו להתייחד אפילו עם אשה אחת (תוספות; הרי"ף; המאירי). מִתְיַחֵד אָדָם עִם אִמּוֹ וְעִם בִּתּוֹ, וְיִשְׁנֵן עִמָּהֶם בְּקֶרֶב בֶּשֶׁר – לפי שאין היצר תוקף באלו ואין חשש לחטא. וְאִם הִגְדִּילוּ – אם הבן והבת נעשו כבר גדולים, היינו שהגיע הבן לגיל שלש עשרה שנה ויום אחד, והבת לגיל שתיים עשרה שנה ויום אחד; ובזמן שהיא בושה לעמוד לפני ערומה, אפילו בפחות מזה (גמרא; דמב"ם; ברטנורא); ויש דעה בגמרא: משהגיע הבן לגיל שתיים עשרה ויום אחד והבת לגיל תשע ויום אחד, ובלבד שהביאו כבר סימני נערו (ועיני הראים שמביא פירוש אחר), זֶה יִשְׁנֵן בְּכִסּוּתָהּ וְזֶה יִשְׁנֵן בְּכִסּוּתוֹ – כלומר שמהגדילו אסור לבן לישון עם אמו ולבת עם אביה בקירוב בשר, אלא כל אחד יישן בכסותו.

באור משנה י

משנתנו עוסקת בנאמנות האב על יחוס בניו.

מִי שִׁצָּא הוּא וְאִשְׁתּוֹ לְמִדֵּינַת הָיִם – למדינה רחוקה, וְבָא הוּא וְאִשְׁתּוֹ וּבְנִי – ולאחר תקופה ארוכה חזר עם אשתו ועם בניו, וְאָמַר: אִשָּׁה שִׁצָּאת עִמִּי לְמִדֵּינַת הָיִם, הֲרִי הִיא זֹ, וְאִלּוּ בְּנִי – וזהו האשה שיצאה עמי מכאן למדינת הים, ואלו הם הבנים שהיא ילדה לי, אֵינִי צָרִיד לְהֵבִיא רָאִיָּה לֹא עַל הָאִשָּׁה – שהיא מיוחסת, שכן נאמן הוא שזוהי אשתו שיצאה עמו, והרי כבר נבדקה בשעת הנישואין, וְלֹא עַל הַבָּנִים – שהם שלה בגמרא מבואר, שמדובר כאן בילדים שהם כרוכים אחריה, והרי זו הוכחה שבניה הם. ובירושלמי מבואר הטעם: חזקה אין האשה שותקת על בנים שאינם שלה. מִתָּה וְאִלּוּ בְּנִי – בא ממדינת הים ואמר: האשה שיצאה עמי למדינת הים מתה, ואלו בניה, מֵבִיא רָאִיָּה עַל הַבָּנִים – שנולדו לו מאשתו שמתה, וְאֵינִי מֵבִיא רָאִיָּה עַל הָאִשָּׁה – שהיתה מיוחסת, לפי שאנו מאמינים לו, שהאשה שיצאה עמו היא האשה שמתה, והרי כבר נבדקה בשעת הנישואין, וכיון שהוא מביא ראיה שאלו הם בניה, הרי שהם כשרים.

באור משנה יא

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמדנו במי שיצא למדינת הים בלא אשה, שאם חזר עם אשה ובנים, צריך להביא ראיה על האשה. ואם מתה אשתו במדינת הים, והוא בא עם הבנים שנולדו לו ממנה, צריך הוא להביא ראיה על האשה ועל הבנים.

מִי שִׁצָּא לְמִדֵּינַת הָיִם, וְבָא וְאָמַר: אִשָּׁה נִשְׁאָתִי בְּמִדֵּינַת הָיִם, הֲרִי הִיא זֹ, וְאִלּוּ בְּנִי – וזהו האשה שנשאתי במדינת הים, ואלו הם בניה; ואף כאן מדובר בבנים שהם כרוכים אחרי אמן, כמו שבארנו במשנה הקודמת (גמרא). מֵבִיא רָאִיָּה עַל הָאִשָּׁה – צריך הוא להביא ראיה על אשתו שהיא מיוחסת, וְאֵינִי צָרִיד לְהֵבִיא רָאִיָּה עַל הַבָּנִים – שהם בניה, הואיל והם כרוכים אחריה, כמו שבארנו לעיל. ואם בא ממדינת הים ואמר: אשה נשאתי במדינת הים והיא מִתָּה – שם,

יג לא ילמד אדם רוק סופרים, ולא תלמד אשה סופרים. רבי אליעזר אומר: אף מי שאין לו אשה – לא ילמד סופרים. יד רבי יהודה אומר: לא ירעה רוק בהמה, ולא יישנו שני רוקים בטלית אחת; וחכמים מתירין. כל שעסקו עם הנשים – לא יתרחקו עם הנשים. ולא ילמד אדם את בנו אמונות בין הנשים. רבי מאיר אומר: לעולם ילמד אדם את בנו אמונות נקיה וקלה, ויתפלל למי שהעשר והנכסים שלו; שאין אמונות שאין בה עניות ועשירות, שלא עניות מן האמונות, ולא עשירות מן האמונות, אלא הכל לפי זכותו. רבי שמעון בן אלעזר אומר: ראית מִיָּמִיד חיה ועוף שיש להם אמונות? והן מתפרנסין שלא בצער; והלא, לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני – אינו דין שאתפרנס שלא בצער? אלא שהרעותי מעשי וקפחתי את פרנסתי. אבא גרין איש צידן אומר משום אבא גריא: לא ילמד אדם את בנו חמר, גמל, ספר, ספן, רועה וחנוני; שאמונות אמונות לסמים. רבי יהודה אומר משמו: החמרין רבן רשעים, והגמלין רבן פשרים, הספנין רבן חסידים; טוב שברופאים לגיהנם, והפשר שבטבחים שתפו של עמלק. רבי נהוראי אומר: מניח אני כל

פירוש ברטנורא

יג רוק. פנוי בלא אשה: לא ילמד סופרים. לא ירגיל עצמו להיות מן הסופרים, כלומר מלמד תינוקות. מפני אמותיהן של תינוקות שמצויות אצלו להביא את בניהן אל בית הספר: אף מי שאין לו אשה. אע"פ שאינו פנוי אלא יש לו אשה ואינה שרויה עמו לא ילמד סופרים. ואין הלכה כרבי אליעזר: יד והכמים מתירין. והלכה כחכמים. שלא נחשדו ישראל על הזכור: כל שאמונותו בין הנשים. שמלאכת אומנותו נעשית לנשים, והנשים צריכות לו: לא יתרחק עם הנשים. ואפילו עם הרבה נשים. לפי שכן גם בו ומחפות עליו. ואילו אינש אחרינו עם שתי נשים תנן דלא, שלש וד' שפיר דמי. ורמב"ם פירש דלא שרינן אפילו משום כרי חייו להתרחק עם הנשים הואיל ופרנסתו מהן: חמר גמל וספן. כל אלו אומנות לסמות, כשלגן בדרכים נכנסים ולוקטים עצים ופירות מן הכרמים.

משניות מבוארות – קהתי

הצלחה, שלא עניות מן האמונות, ולא עשירות מן האמונות – שאין העניות באה מחמת האומנות ולא העשירות באה ממנה, שהרי בכל אומנות יש עניים ויש עשירים, אלא הכל לפי זכותו – של האדם (עין "תוספות יום טוב"; "תפארת ישראל"). רבי שמעון בן אלעזר אומר: ראית מִיָּמִיד חיה ועוף שיש להם אמונות? והן מתפרנסין שלא בצער – אף על פי שאין להם אומנות, מכל מקום מתפרנסים הם שלא בצער. בגמרא מובאת ברייתא: מימי לא ראיתי צבי קייץ (מייבש קציעות בשדה) וארי טבל ושועל חנווני. והם מתפרנסים שלא בצער: והלא, לא נבראו אלא לשמשני – כלומר שלא נבראו חיות ועופות אלא לשמש את האדם, ואני נבראתי לשמש את קוני – לעבוד את בוראי, אינו דין שאתפרנס שלא בצער – כלום אינו קל וחומר? אלא שהרעותי מעשי – עשיתי מעשים רעים, וקפחתי את פרנסתי – וגרמתי בזה לעצמי שאפסיד את פרנסתי, כלומר חטא של אדם גורם שהוא מתפרנס בצער. אבא גרין איש צידן אומר משום אבא גריא: לא ילמד אדם את בנו חמר – אומנות של נוהג חמורים, גמל – נוהג גמלים, ספר – בנוסח המשנה שבגמרא אין גורסים "ספר" אלא "קדר". היינו עושה קדירות ומוליכין ממקום למקום למכירה, או "קדר" – נוהג בקרון (עגלון). ספן – נוהג ספינות, רועה וחנוני; שאמונותן – של כל אלו, אמונות לסטים – שכן חמר וגמל וכל אלו שנמצאים בדרכים, דרכם לטול עצים ופירות משדות ומגנים של אחרים, ורועה מוליך פעמים את צאנו לרעות בשדות אחרים, וחנוני רגיל באונאה, כגון להטיל מים בין וצורות בחיטין, וכיוצא בזה, וכן חשוד הוא על המשקלות. רבי יהודה אומר משמו – של אבא גוריא: החמרין – נוהגי חמורים, רבן רשעים – מפני שנותלים בדרכם משל אחרים, כמו שבארנו לעיל, ומאחר שאינם הולכים בדרכים רחוקות, אינם חרדים לנפשם ואינם מתעוררים לתקן מעשיהם, והגמלין – נוהגי גמלים, רבן פשרים – מפני שפורשים למדברות, למקום גדודי חיות וליסטים, ויראים הם לנפשם, ומשברים לבם למקום (וש"י). הספנין – נוהגי ספינות, רבן חסידים – שמפליגים הם בים, שהוא מקום סכנות מרובות, ותמיד הם ברעדה יותר מן הגמלים, ומתוך כך לבם נכנע לשמים. טוב שברופאים לגיהנם – שאינו משתדל כראוי במלאכת רפואתו, או שאינו יודע לפעמים סיבת החולי ודרך רפואתו, ועושה עצמו בקי וגורם מיתה לחולה (המאירי), והפשר שבטבחים שתפו של עמלק – הכשר שבשוחטי בהמות מזגזג רע, ואכזרי הוא כעמלק

באור משנה יג

משנה זו והמשנה הבאה ממשיכות באיסור ייחוד עם נשים, ומוסיפות הן ללמדנו, שלא יתעסק אדם באומנות המביאה לידי ייחוד. ואגב ענין זה מוסיפה המשנה הבאה, המסיימת את מסכתנו, להביא דברי אגדה בענין אומנויות. לא ילמד אדם רוק סופרים – אדם כשהוא רוק, היינו בחור פנוי שלא היתה לו אשה מעולם, לא ילמד להיות מן הסופרים, היינו ממלמדי מקרא לילדים קטנים, כלומר שלא יהא רוק מלמד לילדים קטנים, הטעם מבואר בגמרא: מפני אמותיהם של הילדים המביאות את ילדיהן לבית הספר, וחוששים שמא יתגבר יצרו עליו. ולא תלמד אשה סופרים – וכן לא תלמד אשה להיות מן הסופרים, היינו ללמד לילדים קטנים, מפני אבותיהם ואחיהם של הילדים הבאים אצלם, ונמצאים מתייחדים עמה. רבי אליעזר אומר: אף מי שאין לו אשה, לא ילמד סופרים – רבי אליעזר בא להוסיף על דברי תנא קמא, שלא רק רוק לא ילמד להיות מן הסופרים אלא כל מי שאין לו עכשיו אשה, אף על פי שהיתה לו אשה ומתה או גירשה, או אפילו יש לו אשה, אלא שאינה דרה עמו, לא ילמד להיות מן הסופרים, מהטעם המבואר לעיל.

באור משנה יד

רבי יהודה אומר: לא ירעה רוק בהמה – שמא יבוא לרבעה. ולא יישנו שני רוקים בטלית אחת – עטופים בבגד אחד, שמא יבוא לידי משכב זכור; וחכמים מתירין – שלא נחשדו ישראל לא על משכב בהמה ולא על משכב זכור. והלכה כחכמים. כל שעסקו עם הנשים – שעוסק במלאכה לצורך נשים, כגון תופר בגדי נשים או צורף בתכשיטי נשים, לא יתרחק עם הנשים – אפילו לצורך פרנסתו, ואפילו עם הרבה נשים, לפי שלבו גס בהן, וכולן מחפות עליו. ולא ילמד אדם את בנו אמונות בין הנשים – אומנות, שיצטרך להימצא בין הנשים ולעסוק עמהן. רבי מאיר אומר: לעולם ילמד אדם את בנו אמונות נקיה וקלה – כגון מעשה מחט או מעשה רוקם וכיוצא בו (המאירי); ויש מפרשים: נקיה – מגול, וקלה – שאין בה חסרון כיס (השוח"ט). ואל יאמר, שאותה אומנות אינה מעשירה את בעליה אלא יבקש רחמים, ויתפלל למי שהעשר והנכסים שלו – יתפלל לרבונו של עולם, שישלח לו ברכה והצלחה במעשה ידיו; שאין אמונות שאין בה עניות ועשירות – רבים מתעסקים באותה אומנות, ויש שמצליחים בה ויש שאינם רואים בה

אֲמִנִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וְאִינִי מִלְּמַד אֶת בְּנֵי אֶלָּא תוֹרָה, שְׁאֵדָם אוֹכֵל מִשְׁכָּרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִקְרָן קִימַת לְעוֹלָם הַבָּא. וְשֶׁאֵדָם כָּל אֲמִנִיּוֹת אֵינָן בָּן; בְּשֶׁאֵדָם בָּא לִידֵי חָלִי, אוֹ לִידֵי זָקְנָה, אוֹ לִידֵי יְסוּרִין, וְאֵינִי יוֹכֵל לְעִסּוֹק בְּמִלְאכְתּוֹ, הֲרִי הוּא מֵת בְּרַעַב. אֲבָל הַתּוֹרָה אֵינָה בָּן; אֶלָּא מִשְׁמֶרְתּוֹ מִכָּל רַע בְּנִיעוּרָתוֹ, וְנוֹתְנָת לֹא אַחֲרִית וְתִקְנָה בְּזִקְנוּתוֹ. בְּנִיעוּרָתוֹ מֵהָ הוּא אוֹמֵר? "וְקוֹי ה' יִחְלִיפוּ כֹחַ" (ישעיה מ, לא); בְּזִקְנוּתוֹ מֵהָ הוּא אוֹמֵר? "עוֹד יִגְבוּן בְּשִׁיבָה" (תהלים צב, טו); וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם: "וְאַבְרָהָם זָקֵן... וְה' בִּרְךָ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל" (בראשית כד, א); מִצִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה אַבְרָהָם אֲבִינוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּלֹא עֵד שְׁלֹא נִתְּנָה, שֶׁנֶּאֱמַר (שם כו, ה): "עָקֵב אֲשֶׁר-שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרְתִּי מִצְוֹתִי חֻקּוֹתַי וְתוֹרָתִי".

סליק מסכת קידושין הדרן עלך סדר נשים

מסכת בבא קמא

פרק ראשון

א ארבעה אבות נזיקים: השור והבור והמבעה וההבער. לא הרי השור פהרי המבעה ולא הרי המבעה פהרי השור;

פירוש ברטנורא

ועוד שנשכרים לכני אדם ומעבירין על תנאים: רועה. [בהמות שלן] שמעביר בהמות לרעות בשדה אחרים: חנוני. מלמד באונאה, להטיל מים בין, וצורות בחיטין. שחייב אדם ללמד את בנו אומנות נקיה:

סליק מסכת קדושין

א ארבעה אבות נזיקין. משום דאיכא לכל חד מיניהו תולדות, קרי להו אבות: השור. הוא הרגל, והיינו מה שהבהמה מוקט ברגלים דרך הלוכה כדכתיב (שמות כב) ושלח את בעירה. ותניא ושלח זה הרגל וכן הוא אומר (ישעיה לב) משלחי רגל השור והחמור. ותולדה דרגל היא כשהזיקה בגופה דרך הלוכה, או בשערה דרך הלוכה שנדבקו כלים בשערה וגדרתן ושברתן. או בשליף שעליה, והוא משאוי שבאמתחות ובמרוצופן שעליה. או בכוון שבצוארה: והבור. הפותח בור ברשות הרבים ונפל שמה שור או חמור ומת אם הבור עמוק עשרה טפחים, או חזק אם הוא פחות מ' טפחים. דכתיב (שמות כא) כי יפתח איש בור וגו'. ותולדה דבור, כגון כיתו וניעו לאחר שנתו ברה"ר והזיקו: והמבעה. זה השן, שאכלה בהמתו בשדה חבירו כדכתיב (שם כב) ובער בשדה אחר. ונקרא השן מבעה מפני שהוא פעמים מכוסה פעמים מגולה, מלשון נבעו מצפוניו (עובדיה א) דמתרגמינן אנליין מטמורות. ותולדה דשן היא, כשנתחככה בכותל להנאתה כדרך הבהמות שמתחככות ושברה את הכותל, או מנפה פירות כשנתחככה בהן להנאתה: וההבער. זו הדליקה שיצאה והזיקה כדכתיב (שמות כב) כי תצא אש וגו' ונאכל גדיש או הקמה או השדה. ותולדה דאש, אבנו וסכינו ומשאו שהניחו בראש גנו ונפלו ברוח מצויה והזיקו, דומיא דאש שהרוח מוליכה. והא דלא חשיב תנא דידן קרן בכלל אבות נזיקין, משום

משניות מבוארות – קהתי

– אינם בוררים. מכאן נחלקו רב ושמואל בגמרא בפירוש משנתנו. לדעת רב, מונה המשנה את כל סוגי הנזיקים המפורשים בתורה, כמו שהבאנו בפתיחה למסכתנו, שכן "שור". האמור במשנתנו, כולל כל נזקי השור, היינו קרן, שן ורגל, ו"מבעה" פירושו: אדם המזיק בגופו ממון חברו. אבל שמואל סובר שאין המשנה מונה אלא ארבעה סוגי נזקי ממון, שהם מועדים מתחילתם, ו"שור" פירושו רגל בלבד, ו"מבעה" זה "שן", מלשון "נבעו מצפוניו" (עובדיה א, ו), כי השן פעמים מגולה ופעמים מכוסה. נמצא לדעת שמואל, שאמנם אין המשנה מונה אלא ארבעה אבות נזיקין: רגל, שן, בור ואש. בירושלמי מפרשים ש"שור" פירושו קרן, ו"מבעה" כולל שן ורגל, ונמצא לפי הירושלמי שמשנתנו כוללת כל נזקי ממון. ברם, אנתנו נבאר את המשנה כדעת שמואל בגמרא, כמו שפירשה הרמב"ם והברטנורא ומפרשים אחרים.

אַרְבַּעָה אֲבוֹת נְזִיקִים – סוגי הנזיקים (היינו המזיקים או הנזוקים) העיקריים של נזקי ממון המפורשים בתורה ארבעה הם: **הַשּׁוֹר** – שהזיק ברגליו דרך הלכנו, כמו שנאמר (שמות כב, ז): "ושלח את בעירה", ודרשו בברייתא בגמרא: "ושלח" זה הרגל, היינו שהזיקה הבהמה בשדה חברו על ידי דריסת הרגל, כמו שכתוב (ישעיה לב, ט): "משלחי רגל השור והחמור"; **וְהַבּוֹר** – שפתח אדם ברשות הרבים, ונפל שמה שור או חמור, כמפורש בתורה (שמות כא, לג), ופרטי דיניו מבוארים להלן (ה, ה); **וְהַמִּבְעָה** – זה השן, שאכלה בהמתו בשדה אחר, כמו שנאמר (שמות כב, ז): "ובער בשדה אחר"; **וְהַהֲבֵיעַר** – שהבעיר אש ברשותו ויצאה והזיקה, כמו שנאמר (שמות כב, ח): "כי תצא אש ומצאה קוצים ונאכל גדיש" וכו'. **לֹא הֲרִי הַשּׁוֹר פְּהָרִי הַמִּבְעָה** – משנתנו באה ללמד, שהתורה היתה צריכה לכתוב את כל סוגי הנזיקים הללו, לפי ששונים הם זה מזה באפיים ובתכונתם, ואי אפשר ללמוד נזק אחד מן חברו; שכן לא הרי השור כהרי המבעה – כלומר אין החיוב בנזקי הרגל יכול ללמד על חיוב בנזקי השן, לפי שיש תכונה ברגל שאינה בשן, שהרגל הזיקה מצוי; ואילו השן אין הזיקה מצוי, **וְלֹא הֲרִי הַמִּבְעָה פְּהָרִי הַשּׁוֹר** – ואין השן יכולה ללמד על הרגל, לפי שיש תכונה בשן שאינה ברגל, שבנזקי השן יש הנאה להזיקה, ואילו ברגל אין הנאה להזיקה; **וְלֹא זֶה וְזֶה** – רגל

(עיי' "חוספות יוס טוב"). **רַבִּי הוֹרָאִי אוֹמֵר**: מִנִּיחַ אֲנִי כָּל אֲמִנִיּוֹת שֶׁבְּעוֹלָם וְאִינִי מִלְּמַד אֶת בְּנֵי אֶלָּא תוֹרָה, שְׁאֵדָם אוֹכֵל מִשְׁכָּרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהִקְרָן קִימַת לְעוֹלָם הַבָּא. וְשֶׁאֵדָם כָּל אֲמִנִיּוֹת אֵינָן בָּן – שכל אומנות אין בה אלא שכרה שבשעתה; **בְּשֶׁאֵדָם בָּא לִידֵי חָלִי, אוֹ לִידֵי זָקְנָה, אוֹ לִידֵי יְסוּרִין** – היינו יסורי הנפש, כגון דאגה וכעס, וְאֵינִי יוֹכֵל לְעִסּוֹק בְּמִלְאכְתּוֹ – מחמת חוליו, זקנתו או יסוריו, הֲרִי הוּא מֵת בְּרַעַב – שאין לו ממה להתקיים. **אֲבָל הַתּוֹרָה אֵינָה בָּן; אֶלָּא מִשְׁמֶרְתּוֹ מִכָּל רַע בְּנִיעוּרָתוֹ, וְנוֹתְנָת לֹא אַחֲרִית וְתִקְנָה בְּזִקְנוּתוֹ** – שאף כשהוא בא ליד זקנה או יסורים ואינו יכול לעסוק בה, הרי הוא אוכל משכר גייעתו בה בנעירותו. **בְּנִיעוּרָתוֹ מֵהָ הוּא אוֹמֵר** – מה הכתוב אומר? "וְקוֹי ה' יִחְלִיפוּ כֹחַ"; **בְּזִקְנוּתוֹ מֵהָ הוּא אוֹמֵר**? "עוֹד יִגְבוּן בְּשִׁיבָה בְּשִׁיבָה דְּשָׁנִים וְרַעֲנָנִים יִהְיוּ", ומפרש רש"י: יצמחו צמח ויתייחד שכן לעת שיבתן דשנים ורעננים יהיו. וְכֵן הוּא אוֹמֵר **בְּאַבְרָהָם אֲבִינוּ עָלֵינוּ הַשְּׁלוֹם**: "וְאַבְרָהָם זָקֵן... וְה' בִּרְךָ אֶת-אַבְרָהָם בְּכָל" – שאף בזקנותו ברכו ה' בזכות תורתו, שכן מִצִּיּוֹן שֶׁעָשָׂה (שקיים) **אַבְרָהָם אֲבִינוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה בְּלֹא עֵד שְׁלֹא נִתְּנָה** – קודם שניתנה לישראל, שֶׁנֶּאֱמַר: "עָקֵב אֲשֶׁר-שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקוֹלִי וַיִּשְׁמֹר מִשְׁמֶרְתִּי מִצְוֹתִי חֻקּוֹתַי וְתוֹרָתִי" – ולפיכך ברכו ה' בזקנותו.

סליק מסכת קידושין

מסכת בבא קמא

באור משנה א

כבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו, שסוגי הנזק העיקריים המפורשים בתורה – קרן, שן, רגל, בור, אש, ואדם המזיק בגופו – נקראים "אבות נזיקין". אבל משנתנו מונה "ארבעה אבות נזיקין": השור והבור והמבעה וההבער. מתוך ארבעה אלה שניים הם בוררים, ואין עליהם כל מחלוקת: א. הבור; ב. ההבער, היינו האש. אבל שאר השניים – השור והמבעה

וְלֹא זֶה וְזֶה, שֵׁשׁ בְּהֵן רוּחַ חַיִּים, בְּהֵרִי הָאֵשׁ שְׁאִין בְּה רוּחַ חַיִּים; וְלֹא זֶה וְזֶה, שְׁדֶרְפֵן לִילָף וְלִהְיוֹק, בְּהֵרִי הַבּוֹר שְׁאִין דְּרָבּוֹ לִילָף וְלִהְיוֹק. הֵצֵד הַשּׁוּהָ שֶׁבְּהֵן: שְׁדֶרְפֵן לִהְיוֹק וְשִׁמְרִיתָן עֲלֵיָהּ, וּכְשֶׁהֱיוּ – חֵב הַמּוֹזֵק לְשֵׁלֶם תְּשֻׁלּוּמֵי נֶזֶק בְּמִיטְבַּ הָאֶרֶץ.

ב פל שחבתי בשמירתו, הכשרתי את נזקו. הכשרתי במקצת נזקו, חבתי בתשלומין פהכשר פל נזקו. נכסים שאין

פירוש ברטנורא

דלא מיירי אלא בניוקין שהם מועדים מתחלתן כלומר שמשלמין נזק שלם מתחלתן, אבל בתמין ואחר כך מועדים לא קא מיירי: לא הרי השור כהרי המבעה. כלומר, אי כתב רחמנא שור לא נפיק מבעה מיניה. דהוה אמינא רגל דהוהקא מצוי חייבה רחמנא, שן דאין הוהקא מצוי לא חייבה רחמנא. ואי כתב רחמנא שן, הוה אמינא שן דיש הנאה להוהקא חייב, רגל דאין הנאה להוהקא אינו חייב. ואי כתב רחמנא שן ורגל לא כתב אש, הוה אמינא שן ורגל שיש בהן רווח חיים כלומר, שבאים מכח בעלי חיים, חייב, אבל אש שאין בה רווח חיים לא לחייב. ואם נכתבו שלשתן ולא כתב רחמנא בור, הוה אמינא הני לחייבי שדרבן לילף ולהווק, אבל בור שאין דרכו לילף ולהווק לא לחייב עליה. משום הכי איצטריכו כולהו. ובגמרא מסיק, דאי כתב בור וחד מתנין אותו כולוהו שאר, לבר מקור, בהצד השוה שבהן שדרבן להווק. ולא הוצרכו כולם אלא מפני שהן חלוקים בהלכותיהן, שיש בזה מה שאין בזה. שן ורגל פטורים ברשות הרבים, מה שאין כן בבור ואש. בור פטר ביה קרא אדם וכלים דכתיב (שמות כא) ונפל שמה שור או חמור, דדרשינן שור ולא אדם, חמור ולא כלים, מה שאין כן בשאר אבות נזיקים. אש פטר בו את הטמון, שאם היו בגדים טמונים בגדיש פטור המבעיר, דכתיב (שם כב) או הקמה מה קמה בגלוי אף כל בגלוי. ובשאר אבות נזיקים לא פטר את הטמון: הֵצֵד הַשּׁוּהָ שֶׁבְּהֵן וכו'. אף אני אביא כל שדרכו להווק ושמירתו עליך, שאם הווק נתחייב המווק לשלם תשלומי הנזק שהווק: **במיטב הארץ**. מעידת שבנכסיו, מן המשבחה שבהם, אם בא ליתן לו קרקע בתשלומי נזקו. דכתיב (שם) מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם. אבל אם בא ליתן לו מטלטלין ק"ל כל מילי מיטב הוא, דאי לא מודבן הכא מודבן במתא אחרית, ויהיב ליה כל מאי דבעי ואפילו סובין. והני מילי לנזקין. אבל לבעל חוב אי אית ליה זוי מחייבין ליה למיתן זוי, ואי לית ליה זוי יהיב ליה מטלטלי מאי דבעי, ואי מגבי ליה ארעא יהיב ליה בביתוניה. ושכיר, אפילו לית ליה זוי למשכיר לא מצי יהיב ליה באגריה אלא זוי, ומחייבין ליה לזבני מנכסיה עד דמשכח זוי ויהיב ליה:

ב כל שחבתי בשמירתו וכו'. כל דבר שנתחייבתי לשמרו: **הכשרתי את נזקו**. אם לא שמרתו כראוי והווק, אני הוא שהכשרתי וזמנתי אותו הזיק, ואני חייב עליו. כגון המוסר שורו לחרש שוטא וקמן חייב, שעליו היה מוטל שמירת שורו והרי לא שמרו כראוי לו: **הכשרתי במקצת נזקו** וכו'. ואם תקנתי וזמנתי מקצת הנזק אף על פי שלא זמנתי ותקנתי את כולו, נתחייבתי עליו כאילו זמנתי כולו. כגון החופר בור תשעה ברה"ר ובא אחר והשלימו לעשרה, ונפל שמה שור או חמור

משניות מבוארות – קהתי

ב פל שחבתי בשמירתו – כל דבר שנתחייבתי לשמרו שלא יזיק, **הכשרתי את נזקו** – אם לא שמרתו כראוי והזיק, אני הוא שהכשרתי והכנתי את הנזק, ואני חייב עליו. בברייתא בגמרא מבואר, כגון המוסר שור או בור לחרש שוטא וקמן והזיק, שחייב בעל השור והבור לשלם; ומפרשים בגמרא (לדעת ריש לקיש בשם חזקיהו). שמדובר בברייתא בשור שהיה קשור כראוי ובבור שהיה מכוסה כראוי, ואף על פי כן הבעלים חייבים, לפי שחרש שוטא וקמן עלולים לקלקל את השמירה ולהתיר את השור מן הקשר או להוריד את הכיסוי מן הבור (ותוספות). ועיין **רש"י שם** פסוק בדרך אחרת. ויש דעה אחרת בגמרא (דעת רבי יוחנן) שאמנם חרש שוטא וקמן אינם מקלקלים את השמירה, ולהיפך מועילים הם קצת בשמירתם, אלא שמדובר בברייתא בשור שלא היה קשור ובבור שלא היה מכוסה, וכיון שסמך על שמירתם של חרש שוטא וקמן, הריהו חייב, לפי שאינה שמירה מספקת. **הכשרתי במקצת נזקו** – אם לא הכנתי אלא מקצת הנזק, כגון שהיה בור פתוח ברשות הרבים, שלא היה עמוק אלא תשעה טפחים, שאין בו כדי להמית את הנופל לתוכו, ואני השלמתי את עומקו לעשרה טפחים, כמידת העומק שיש בו כדי להמית, ונפל שמה שור או חמור ומת, אף על פי שלא חפרתי בו אלא טפח אחד, **חבתי בתשלומין** – נתחייבתי בתשלומי הנזק, **פהכשר פל נזקו** – כאילו הכשרתי והכנתי את כל הנזק, היינו כאילו כריתי את הבור כולו. מכאן ואילך באה המשנה ללמד, על אלו נכסים שהווק המזיק חייב ובאיזה מקום: **נכסים שאין בהם מעילה** – אין המזיק חייב בתשלומים אלא כשהזיק נכסים שאין בהם מעילה, היינו נכסי הדיוט, אבל אם הזיק נכסי הקדש, שהנהנה מהם חייב קרבן מעילה, הריהו פטור מלשלם, שנאמר בקרן (שמות כא, לה): "וכי יגוף שור איש את שור רעהו", ודרשו: שור רעהו – ולא שור של הקדש; והוא הדין לשאר הנזיקים. יש מדייקים (בגמרא) ממשנתנו, שאם הזיק קדשים קלים, הואיל ואין בהם מעילה מחיים, הריהו חייב, ומשנתנו כרבי יוסי הגלילי הסובר, שקדשים קלים ממון בעלים הם, **נכסים של בני ברית** – היינו של ישראל, ולא של גויים, שאם הזיק נכסים של גוי פטור מלשלם (כמבואר להלן ד, ג); **נכסים המיוחדים** – לבעלים, פרט לנכסי הפקר (ותוספות). בגמרא מבואר שאין זה מסתבר לפרש, שאם הזיק נכסים של הפקר פטור, שהרי קשה: למה צריכה

ושן, **ששש בנה רווח חיים** – שנוקיהם באים מכוח בעלי חיים, ואפשר לומר שמשום תכונתם זו התורה מחייבת את בעליהם בתשלומי הנזק, **פהרי האש שאין בה רווח חיים** – ואילו לא היתה כתובה בתורה, לא היינו לומדים אותה משן ורגל; **ולא זה וזה** – ולא הרי הרגל והשן והאש, **שדרבן לילף ולהיזיק** – שהם מזיקים המהלכים, ולכן צריך לשמורם יפה, וכשלא שמרם, והזיקו, הריהו חייב לשלם נזיקהם, **פהרי הבור שאין דרכו לילף ולהיזיק** – שהבור קבוע במקומו, ואילו לא היתה התורה כותבת בור, לא היינו לומדים נזקי בור משאר הנזיקים; והואיל ותכונותיהם שונות, לפיכך נכתבו בתורה כל ארבעת אבות הנזיקים, ללמד שבכולם בעליהם חייבים על נזיקהם, ומהם למדים על שאר הנזקים בדרך הצד השווה, שכן **הצד השווה שבהן** – הדבר שבו ארבעת אבות הנזיקים שווים זה לזה, **שדרבן להיזיק ושמירתן עליה** – שרגילים להיזיק, וחובה על הבעלים לשמורם שלא יזיקו, ו**כשהיזיק** – אחד מן הדברים שדרכם להיזיק, **חב חייב, המזיק** – בעל הדבר שהזיק, **לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ** – אם בא לשלם קרקע לניזק, הריהו נתן לו מן העידיית שבקרקעותיו, שנאמר בניוקין שן ורגל: "מיטב שדהו ומיטב כרמו ישלם", ומהם למדים גם על שאר הנזקים. ברם, אם משלם לו במיטלטלים, הריהו נתן לו מה שרוצה, שכל דבר המיטלטל מיטב הוא, שאם אין קופצים עליו במקום זה מוליכו למקום אחר.

בגמרא מסיקים, שהתורה לא היתה צריכה לכתוב אלא בור ואחד משאר אבות הנזיקים, ומהם אפשר היה ללמוד יתר אבות הנזיקים מחוץ לקרן. ולא נכתבו כולם אלא מפני שהם חלוקים בהלכותיהם: שן ורגל פטורים ברשות הרבים, מה שאין כן בבור ואש; בבור נאמר: "ונפל שמה שור או חמור", ודרשו: שור ולא אדם, חמור ולא כלים, מה שאין כן בשאר אבות נזיקים; באש פטור על הטמון, שאם היו בגדים טמונים בגדיש, פטור המבעיר, שנאמר באש (כב, ה): "ונאכל גדיש או הקמה", ודרשו: מה קמה בגלוי אף כל בגלוי, ואילו בשאר אבות הנזיקים אין פטורים על הטמון.

באור משנה ב

לאחר שנימנו במשנה הקודמת אבות הנזיקים, באה משנתנו ללמד כללי הנזיקים: מתי חייב אדם על נזקי ממון, על אילו נכסים שהזיק הוא חייב ועל אלו פטור, ובאיזה מקום שהזיק הוא חייב.

בהם מעילה, נכסים של בני ברית, נכסים המיוחדים; ובכל מקום, חוץ מרשות המיוחדת למזיק, ורשות הנזק והמזיק. וכשהזיק – חב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ. ג שום כסף, וְשֹׁה כֶּסֶף. בְּפִנֵּי בֵּית דִין, וְעַל פִּי עֲדִים בְּנֵי הָרִיב, בְּנֵי בְרִית, וְהַנָּשִׁים בְּכָלֵל הַנֶּזֶק. וְהַנֶּזֶק וְהַמִּזִּיק בְּתִשְׁלֹמֵי.

פירוש ברטנורא

ומת, האחרון חייב. אע"פ שלא תקן אלא מקצת הנזק, כאילו עשה כל הנזק, כיון דבתשעה ליכא מיתה: **נכסים שאין בהם מעילה**. ועל אוזה נכסים אני חייב לשלם אם הוקתי, על נכסים שאין בהם מעילה. כגון נכסים שאינן הקדש. שאם הוקתי נכסים של הקדש אני חייב לשלם, דכתיב שור רעהו ולא שור של הקדש. והוא הדין לכל שאר נזקים: **נכסים שהם של בני ברית**. שאם הוזה נכסים של נכרי, פטור: **נכסים המיוחדים**. שיש להם בעלים מיוחדים, שאם הוזה נכסים של הפקר, פטור: **חוץ מרשות המיוחדת למזיק**. בכל מקום שהוזה נכסיו את נכסי חברו חייב המזיק, חוץ מרשות המיוחדת למזיק. שאם נכנס שור נזק ברשות המזיק והזיק שור המזיק, פטור, דאמר ליה תורך ברשותי מאי בעי. ודוקא כשהוזה נכסיו, אבל המזיק עצמו שהכל בחברו, אף על פי שהוא עומד ברשותו, חייב, דאמר ליה הנחבל נתי דאית לך רשותא לאפוקי, לאווקי לית לך רשותא: **ורשות הניזק והמזיק**. ורשות המיוחדת לניזק ולמזיק, כגון חצר של שניהם, והזיק שורו של אחד מהם באותה חצר בשן ורגל, פטור. והוא שתהיה אותה חצר מיוחדת לשוורים גם כן. אבל אם היתה מיוחדת לפירות ולא לשוורים, והזיק בשן ורגל, חייב. ואם הוזה בקרן, בכל ענין חייב:

ג שום כסף. שום זה של נזקים לא יתא אלא בכסף. שיהו בית דין שמין כמה שוה הנזק וכך ישלם לו. ואם הוזה פרתו של ראובן טליתו של שמעון שדרסה עליו ברשות הנזק ושברתו, ואח"כ אירע שנשברה רגלה של פרה זו של ראובן בטליתו של שמעון ברה"ר דהוי נמי בור ברה"ר, אין אומרים הואיל וזה הוזה וזה הוזה יצא הוזה של זה בהוזה של זה, אלא שמין שני הנזקים בדמים, ומי שהוזה לחברו יותר, ישלם: **שוה כסף**. וכשבאים לשלם ההיזק מנכסי היתומים, לא יפרעו אלא מן הקרקעות שהם שוה כסף, ולא ממטלטלין שהם עצמם כסף. דכל מיד דמיטלטל חשוב כאילו הוא כסף, דאי לא מודבן הכא מודבן במתא אחרית: **בפני ב"ד**. והשומא והתשלומין של נזקים לא יהיו אלא בפני ב"ד מומחין, ולא בפני ב"ד של הדיוטות: **ועל פי עדים בני חורין ובני ברית**. לאפוקי עכדים ונכרים שאינם כשרים לעדות של נזקים: **והנשים בכלל הנזק**. בין שהוזה היא את אחרים, בין שאחרים הוזהו, דין האישי ודין האשה שוין בגזקין: **הניזק והמזיק בתשלומין**. פעמים שהניזק שייך עם המזיק בתשלומין של נזק. כגון אם פחתה הנבלה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, שפחת נבלה דניזק הוא, בין בהם בין במועד, ונמצא

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

משנה זו מוסיפה ללמד כללים בדיני הנזקים, כיצד נקבעים תשלומי הנזק ועל סמך איזו עדות מחייבים את המזיק לשלם.

שום כסף – בגמרא מבואר: שום הנזקים לא יהא אלא בכסף, כלומר שבית דין שמים את ערכו של הנזק בכסף וכך משלם המזיק, כמו ששנו בברייתא: "פרה שהוזה טלית וטלית שהוזה פרה, אין אומרים: תצא פרה בטלית וטלית בפרה, אלא שמין אותם בדמים", ופירוש הדברים: אם הפרה של ראובן הוזה טלית של שמעון, כגון שנכנסה הפרה לחצרו של שמעון וקרעה שם את טליתו על ידי דריסת רגלה, ואחר כך אירע שטליתו של שמעון הוזה את הפרה של ראובן, כגון שהניח שמעון את טליתו ברשות הרבים ונתקלה בה הפרה ושברה רגלה, אין אומרים: הואיל והזיק זה את זה יצא נזק בנזק, אלא שמים שני הנזקים בכסף, ומי שהוזה את חברו יותר, ישלם את ההפרש (וש"י; ברטנורא); ויש מפרשים את הברייתא: פרה שהוזה טלית או טלית שהוזה פרה, אין אומרים תצא פרה בטלית – כלומר שאם פרה הוזה טלית יטול הניזק את הפרה בעד נזק טליתו, מבלי שומת הנזק, וטלית בפרה – או מי שניזוקה פרתו בטלית של חברו, שיטול את הטלית ללא שומה, אלא שמין אותם בדמים – בית דין שמים כל נזק בדמים, וכפי ערך הנזק על המזיק לשלם (עיי' תוספות: "וחוץ יחזקאל"). **וְשֹׁה כֶּסֶף** – בגמרא מבואר, שמשנתנו באה להשמיע, שאם מת המזיק, ובא הניזק לגבות תשלומי נזקו מנכסי היתומים, אין היתומים חייבים לשלם לו אלא מן הקרקעות של הירושה, שהן "שוה כסף", אבל לא ממטלטלים, שהם נחשבים ככסף, הואיל ואפשר בנקל למכרם; והטעם הוא, שמיטלטלים של יתומים אינם משועבדים לא לבעל חוב ולא לניזק; **בְּפִנֵּי בֵּית דִין** – שום הנזקים וחייב תשלומיהם אינו נעשה אלא בפני בית דין של מומחים, ולא בפני בית דין של הדיוטות, **וְעַל פִּי עֲדִים** – המעידים על הנזק בפני בית הדין, פרט למודה בקנס שהוא פטור, ואפילו באו עדים אחר כך (גמרא); ואין העדים כשרים אלא אם כן הם **בְּנֵי חָרִיב בְּנֵי בְרִית** – ולא עבדים כנענים או גויים, שאלו פסולים לעדות. הרמב"ם כותב: "אין הנזקים משתלמים... אלא בראיה ברורה ובעדים הכשרים להעיד, שלא תאמר: הואיל ואין מצויין באורוות הסוסים וברפת הבקר ובגדרות צאן אלא העבדים והרועים וכיוצא בהן, אם העידו שבהמה זו הוזה את זו שומעין להם... (והיו שנקל בעדות הנזקים לרוב מאורעיהם ולמיעוט מה שיודמו עליהם עדים כשרים – פירוש

המשנה להשמיענו דין זה, כלום יש כאן תובע? אלא כוונת המשנה היא, שהנכסים שהוזהו היו נכסים המיוחדים לבעלים, אבל אם היו של הפקר ולאחר שהוזהו קדם וזכה בהם אחר, הרי זה פטור מלשלם, כגון שור של הפקר שנגח שורו של ראובן וקודם שתפס ראובן את השור שהזיק בא שמעון וזכה בו, פטור שמעון מלשלם; וכן שור המיוחד לבעלים שהזיק ואחר כך הפקירוהו הבעלים, הריהם פטורים, שצריך שיהיו לו בעלים בשעת היזק ובשעת העמדה בדין; **וּבְכָל מְקוֹם** – שהוזהו נכסיו את נכסי חברו, חייב המזיק לשלם, **חוץ מְרִשּׁוֹת הַמִּיחָדָת לַמִּזִּיק** – כגון אם נכנס השור של שמעון לרשותו של ראובן והוזהו שם על ידי שורו של ראובן, פטור ראובן מלשלם, שיכול ראובן לומר לשמעון: מה לשורך ברשותי? ברם, אם הוזהו ראובן בעצמו, הריהו חייב, לפי שיש לו אמנם רשות להוציא מרשותו, אבל להזיקו אין לו רשות (רמב"ם); **וּרְשּׁוֹת הַנֶּזֶק וְהַמִּזִּיק** – כלומר: וחוץ מרשות המשותפת לניזק ולמזיק, כגון חצר המשותפת לראובן ולשמעון, והזיק שורו של אחד מהם באותה חצר בשן או ברגל, בעל השור פטור מלשלם, שנאמר בשן ורגל (שמות כב, ד): "ושלח את בעירה ובער בשדה אחר". וחצר זו, הואיל והיא משותפת לשניהם, אינה נקראת "שדה אחר". ודוקא אם היתה החצר מיועדת אף לשוורים, אבל אם היתה מיוחדת לפירות בלבד ולא לשוורים, ונכנס שורו של אחד מהם והזיק בשן או ברגל, הריהו חייב. ואם הוזה השור בקרן, אפילו בחצר משותפת המיוחדת לשוורים, חייב המזיק לשלם; **וּבְשֵׁהֲזִיק, חָב הַמִּזִּיק לְשֵׁלֵם תְּשֻׁלֹּמֵי נֶזֶק בְּמִיטֵב הָאָרֶץ** – בגמרא מבואר, שפיסקה זו, שנישנתה כבר במשנה הקודמת. חוזרת כאן לרבות "קרן", שלא נמנתה במשנה הקודמת עם אבות הנזקים (לדעת שמואל. ש"שור" הנזכר במשנה א הוא "רגל", ולא נפרטו במשנה אלא אבות נזיקין שהם מועדים מתחילתם, כמו שבארנו שם). ובאה המשנה להשמיענו, שאף "קרן" בכלל אבות הנזקים, ואם השור מועד, חייב המזיק לשלם תשלומי נזק במיטב הארץ.

יש גורסים: "כשהזיק" (בלי וא"), ולפי זה מתפרשת משנתנו כפשוטה, שפיסקה זו מסיימת את כל האמור לעיל, כלומר נכסים שאין בהם מעילה ושל בני ברית וכו', כשהזיק חייב המזיק לשלם במיטב הארץ. ויש מפרשים בגמרא שהפיסקה "ורשות הניזק והמזיק" נמשכת לפיסקה שלאחריה, כלומר שלאחר ששינו לעיל "חוץ מרשות המיוחדת למזיק", שפטור בה, באה המשנה להשמיענו: אבל ברשות משותפת לניזק ולמזיק, כשהזיק חייב המזיק לשלם וכו'.

ד חמשה תמין וחמשה מועדין: הבהמה אינה מועדת לא לגח ולא לגוף ולא לשוך ולא לרבוץ ולא לבעוט. השן מועדת לאכול את הראוי לה; הרגל מועדת לשבר בדרך הלוכה; ושור המועד; ושור המזיק ברשות הנוק; והאדם. הזאב והארי והדב והנמר והפרדלם והנחש – הרי אלו מועדין. רבי אליעזר אומר: בזמן שהן בגי תרבות – אינן מועדין; והנחש מועד לעולם. מה בין תם למועד? אלא שהתם משלם חצי נזק מגופו, והמועד משלם נזק שלם מן העליה.

פירוש ברטנורא

שאין המזיק משלם לו אפילו אותו חצי נזק שזכתה לו תורה אם הוא תם. או נזק שלם אם הוא מועד, הרי שהנזק הוא מפסיד ושיך בתשלומין חללו עם המזיק: **ד חמשה תמין**. שאינם רגילים להזיק, ואם הזיקו משלמין חצי נזק; וחמשה מועדין. שהם רגילים להזיק, ומשלמין נזק שלם: **לא ליגח**. בקרן; **ולא ליגוף**. רחיפת כל הגוף. וכולהו הוו תולדה דקרן ומשלמין חצי נזק. הרי חמשה תמין: **ושור המועד**. שלש פעמים ליגח או ליגוף או לרבוץ או לבעוט או לישוך. הרי הן חמשה מועדים לשלם נזק שלם. ולגבי מועד חשיב להו דר: **ושור המזיק ברשות הנוק**. אפילו קרן תמה. הוי מועד לשלם נזק שלם. ומתניתין אתיא כמאן דאמר משונה קרן בחצר הנוק שמשלמת נזק שלם ואפילו היא תמה. ואין כן הלכה: **והאדם**. הוי מועד מתחלתו נזק שלם אם הזיק: **הזאב והארי וכו'**. מועדים מתחלתן. והא דלא חשיב להו בכלל חמשה מועדים דלעיל ולהו אחד עשר מועדים, משום דהני לא שכיחי בישוב: **ברדלם**. היה שקרוין לה בערבי אלנב"ץ: **רבי אליעזר אומר וכו'**. ואין הלכה כר' אליעזר: **מן העליה**. מעידית שבכנסיו. ואפילו אין הנוגח שוה שיעור הנוק. דבמועד כתיב (שמות כ"א) "ישלם שור תחת השור, ולא כתיב ביה דמגוף הנוגח יפרע":

משניות מבוארות – קהתי

שלש פעמים: והתרו כל פעם בבעליו שישמרוהו, חייבים בעליו לשלם נזק שלם. בהגדרת חסד ומועד כותב הרמב"ם (בפירושו למשנתו): "תם נקרא הדבר המזיק בלא הרגל, ואין דרכו שיבוא ממנו אותו ההזיק, אלא שיארע בדרך המקרה, ומועד נקרא הדבר אשר הרגל שיבוא ממנו אותו המעשה תמיד או על הרוב", ואמנם יש נזיקים שהם מועדים מתחילתם, היינו שמעשי הנוק שלהם הם דברים שרגילים הם על פי טבעם לעשותם תמיד, כגון נזק שן ורגל, שכל בהמה דרכה להזיק על ידי אכילה לשם הנאתה, או על ידי דריסה אגב הילוכה. וכך כותב הרמב"ם (הל' נזקי ממון א, ד): "העושה מעשה שדרכו לעשותו תמיד כמנהג ברייתו הוא הנקרא מועד; והמשנה ועשה מעשה שאין דרך כל מינו לעשות כן תמיד, כגון שור שנגח או נשך הוא הנקרא תם. וזה המשנה, אם הרגיל בנישיו פעמים רבות נעשה מועד לאותו דבר שהרגיל בו, שנאמר: "או נודע כי שור נגח הוא" – משנתנו באה ללמד כלל בענין התמים והמועדים.

חמשה תמין – שאינם רגילים להזיק, ואם הזיקו אין בעליהם משלמים אלא חצי נזק, **וחמשה מועדין** – שרגילים להזיק, וכשהזיקו, בעליהם משלמים נזק שלם: **הבהמה אינה מועדת** – מתחילתה, **לא לגח** – בקרניה, **ולא לגוף** – לדחוף בגופה, **ולא לשוך** – לנשוך, **ולא לרבוץ** – על גבי דבר ולהזיקו, **ולא לבעוט** – ברגלה; וכבר בארנו (בפתיחה למסכתנו), שנגיפה ונשיכה וכו' הן תולדות של קרן, שבכולן כמו בנגיחה כוונת הבהמה להזיק. והרי אלו – נגיחה, נגיפה, נשיכה, רביצה ובעיטה – חמישה תמים. ואלו הם חמישה מועדים: א. **השן מועדת** – מתחילתה, **לאכול את הראוי לה** – כגון פירות וירקות (כמבואר להלן ב, ב); ב. **הרגל מועדת** – מתחילתה, **לשבר בדרך הלוכה** – לשבר כלים אגב הילוכה, מבלי שתכוון לכך; ג. **ושור המועד** – לאחר שכבר נגח או נשך או נשך או רבץ או בעט שלוש פעמים והתרו בבעליו לשמרו (כמבואר להלן ב, ד); ואף על פי שיש כאן חמישה סוגי נזיקים, כמו שנימנו ברישא בענין תמים, מכל מקום לגבי מועד מונה אותם המשנה כסוג אחד, הואיל וצד שווה בהם, שכולם אינם נעשים מועדים אלא לאחר שהוודע בבעליהם, היינו שהותרו על ידי עדים לשמור את בהמתם שהורגלה להזיק באחת מהדרכים האלו (רש"י); ד. **ושור המזיק ברשות הנוק** – שנכנס השור לרשות הנוק, והזיק שם בנגיחה או בנגיפה, וכדומה, אפילו הוא שור תם, דינו כמועד, שבעליו משלמים נזק שלם; ודעת רבי טרפון היא, הסובר (להלן ב, ה), שקרן ברשות הנוק משלמת נזק שלם, ואפילו היא תמה. ברם, אין הלכה כרבי טרפון אלא כחכמים (שם), שתם אינו משלם אלא חצי נזק אפילו כשהזיק ברשות הנוק; ה. **והאדם** – שהוא מועד לעולם. הרי חמישה מועדין. **הזאב והארי והדב והנמר והפרדלם והנחש, הרי אלו מועדין** – מתחילתם, ואפילו הזיקו בנשיכה או ברביצה וכיוצא בזה, בעליהם משלמים אף בפעם הראשונה נזק שלם (רש"י; רמב"ם); וזה שלא כלל התנא את אלו עם חמשת המועדים הקודמים, מבואר הטעם במפרשים, משום שהללו אינם מצויים בישוב (ברטנורא; המאירי). **רבי אליעזר** – ויש גורסים רבי אלעזר (עיי' תוספות,

המשנה להרמב"ם), אין הדבר כן, אלא אין מחייבים לעולם ממון על פי עדים עד שיהיו עדים הכשרים להעיד שאר עדויות ויעידו, ויחייבו בית דין את המזיק לשלם" (הל' נזקי ממון ח, יג). **והנשים בכלל הנוק** – שדין האשה כדין האיש לענין נזיקים, בין שהזיקה אחרים ובין שאחרים הזיקה, שנאמר (שמות כא, א): "ואלה המשפטים אשר תשים לפניהם" – לפני כל העומדים על יד הר סיני, ואף הנשים בכלל, מכאן שהשווה הכתוב אשה לאיש לכל דינים שבתורה, **והנוק והמזיק בתשלומין** – פעמים ששניהם משתתפים בתשלומי הנוק, כגון בשור תם שנגח, שאין המזיק משלם אלא חצי נזק (כמבואר במשנה הבאה), ונמצא שאף הניזק מפסיד חצי נזק. כך מתפרשת פסקה זו בגמרא לדעת האומר, שחצי הנוק של תם הוא ממון; שכן נחלקו בזה רב פפא ורב הונא בנו של רב יהושע: רב פפא אמר: חצי הנוק של שור תם אינו קנס אלא ממון, שהמזיק משלם אותו מן הדין, וטעמו של רב פפא, לפי שלדעתו סתם שוורים רגילים בנגיחה וצריכים הם שמירה, ולפי הדין צריך היה המזיק לשלם נזק שלם, אלא שהתורה חסה עליו, הואיל ועדיין שורו לא הועד. רב הונא אמר: חצי הנוק של שור תם קנס הוא, שלדעת רב הונא סתם שוורים אינם צריכים שמירה, ולפי הדין אין המזיק חייב לשלם כלל, אלא שהתורה קנסה אותו שישלם חצי נזק, כדי שהוא ישמור את שורו. ואמנם לדעת רב פפא מתפרשת משנתנו כפשוטה. שאף הניזק משתתף בתשלומיו על ידי שהוא מפסיד בשור תם חצי נזק, כמו שבארנו לעיל. אבל לדעת רב הונא, הרי לא שייך לומר בכגון זה שהניזק משתתף בתשלומי הנוק, שהרי לדעתו חצי הנוק אינו אלא קנס, ונמצא שמלכתחילה לא מגיע לו כלום. מכאן מבארים בגמרא, שאף לדעת רב הונא יש והניזק מפסיד על ידי פחת נבילה, שכן הנבילה שייכת לניזק, ואם פחתה הנבילה משעת מיתה עד שעת העמדה בדין, הרי זה הפסדו של הניזק, כלומר שאין המזיק משלם לו אלא לפי ערך הנוק בשעת מיתה השור, היינו ההפרש שבין שווי של השור החי ובין שווי של הנבילה, בין בשור תם, בין בשור מועד. וזהו ששנינו, שאף בחצי הנוק שהתורה זיכתה לניזק בשור תם הרי הוא משתתף על ידי הפסדו בפחת נבילה. והוא הדין בנזק שלם של שור מועד.

באור משנה ד

כתוב בתורה (שמות כא, לה-לו): "וכי יגוף שור איש את שור רעהו ומת, ומכור את השור החי וחצו את כספו וגם את המת יחצו. או נודע כי שור נגח הוא מתמול שלשום ולא ישמרו בעליו, שלם ישלם שור תחת השור והמת יהיה לו". מכאן (מה שהזכרנו בסוף המשנה הקודמת), שאם השור שנגח הוא שור תם (היינו שאינו ידוע כשור הרגיל לנגוח), בעליו אינם משלמים אלא חצי נזק (כמבואר בסוף משנתנו). אבל אם השור שנגח היה שור מועד ("שור נגח הוא מתמול שלשום, והועד בבעליו" – היינו שכבר נגח

משניות מבוארות – קהתי

לז: "שלם ישלם שור תחת השור", ולא כתוב בו שמגוף הנוגח יפרע (ורשיי). ויש עוד דברים בין תם למועד, אלא שהתנא לא התכוון לפרט את כולם ("תנא ושייר" – עיין גמרא בבא קמא טו, א).

בארנו את הרישא של משנתנו כדעת שמואל (בגמרא), וכן מפרש הרב מברטנורא ואחרים. אבל בגמרא מקשים על פירוש זה, שכן המשנה כולה היא כדעת חכמים, ואילו הפיסקה "שור המזיק ברשות הניזק" אינה אלא כדעת רבי טרפון. וכן מקשים על מה ששינוי: "וחמישה מועדים, והלא המשנה מונה עוד מועדים והם: הזאב והארי וכו'. מכאן מפרש רבינא (וכן מבאר בבביתא בגמרא), שמשנתנו חסרה היא, וכך היא שנויה: חמישה תמין הן, ואם הועדו, חמשתן מועדים (כלומר שמה ששינוי חמישה מועדין הכוונה לתמים שהועדו), ושן ורגל מועדין מתחילתן. וזה שור המועד – כלומר מה ששינוי לעיל: "ואם הועדו חמשתן מועדים" זהו שור המועד האמור בפרשת נזקי קרן, ושור המזיק ברשות הניזק מחלוקת רבי טרפון וחכמים (הלחן ב, ה). ויש מועדים אחרים כיצא באלה הזאב והארי והדוב והתנור וכו'.

בבא קמא טז, ב) – אומר: בַּזְמַן שֶׁהָיָה בְּגֵי תְרֻבּוֹת – שגידולו בני אדם והרגילותו שלא להזיק, אֵינָן מוֹעֲדִין – מתחילתם; וְהִנֵּהנִשׁ מוֹעֵד לְעוֹלָם – אפילו כשהוא בן תרבות. ואין הלכה כרבי אליעזר. מַה בֵּין תֵּם לְמוֹעֵד? אֲלֵא שֶׁהֵתֵם מִשְׁלֵם חֲצִי נֶזֶק מְגוּפוֹ – של השור המזיק, שמוכרים את השור המזיק, ואם יש בדמיו כדי חצי הנזק, משלם, ואם לאו אין בעליו מוסיפים מנכסיהם, שנאמר בשור תם (שמות כא, לה): "ומכרו את השור החי וחצו את כספו". ומכאן שאין התם משלם אלא מגופו, כגון שור שווה עשרים זוז שנגח שור שווה מאתיים, והנבילה שווה מאה זוז, ונמצא חצי הנזק חמישים זוז, אין הניזק מקבל חמישים זוז, שכן בעל השור שהזיק יכול לומר לו: הרי שורי שהזיק לפניך, קחהו ולך! וכן אם מת השור שהזיק או אבר, אין הבעלים משלמים כלום; וְהַמוֹעֵד מִשְׁלֵם נֶזֶק שְׁלֵם מִן הַעֲלִיָּה – מן המעולה שבנכסיו (גמרא), היינו מן העדיית שבקרקות, ואפילו אין השור שהזיק שווה כשיעור הנזק, שכן במועד נאמר (שמות כא,

המשך ביאור למ' שבת ליום ראשון עמ' א

1 תפילין, עדיין היא מְרוּפָּה – רפויה בידים ואינם עומדים כל כך על קיומה.
2 הגמרא מביאה ראייה שמצות תפילין רפויה בידים: דָּאֵמַר רַבִּי יְנָאי,
3 תְּפִלִּין צְרִיכִין להניחם כאשר הגוף נקי, כְּאֵלֶּיֶשׁ עֵל בְּנִפְסִים.
4 מבררת הגמרא: מַאי הָיָא – מה הכוונה גוף נקי, אֵמַר אֲבִי שְׁלָא
5 יִפְתִּי בָהֶם – בעודם עליו. רַבָּא אֵמַר שְׁלָא יִישֹׁן בָּהֶם. מבארת
6 הגמרא: וְאֵמַי קָרוּ לֵיהּ אֵלֶּיֶשׁ עֵל בְּנִפְסִים, לִפִּי שְׁפַעַם אַחַת גְּזֵרָה
7 מְלֻבֹּת הִרְשָׁעָה גְזֵרָה עַל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּל הַמִּנִּית תְּפִלִּין עַל רִאשׁוֹ
8 וְקָרוּ – ינקרו את מוחו, וְהָיָה אֵלֶּיֶשׁ מִנִּית תְּפִלִּין וְיֵצֵא לְשׁוֹק,
9 וְרִאשׁוֹ קְסָדוֹר אַחֵר – ממונה על ביצוע הגזירה. רַן אֵלֶּיֶשׁ מִלְּפָנָיו
10 וְרַן הַקְּסָדוֹר אַחֲרָיו. בֵּין שְׁהִנֵּעַ הַקְּסָדוֹר אֶצְלוֹ, נִטְלָן – הסיר
11 אֵלֶּיֶשׁ אֶת תְּפִלּוֹ מִרִּאשׁוֹ וְאֶחָד בִּידוֹ. אֵמַר לוֹ הַקְּסָדוֹר מַה בִּידְךָ,
12 אֵמַר לוֹ אֵלֶּיֶשׁ בִּידִי בְּנִפְסִי יוֹנָה, וְשִׁטְמִי אֵלֶּיֶשׁ אֶת יָדוֹ לֵאמֹת אֶת
13 דְּבָרֵינוּ וְנִמְצָאוּ בָּהּ בְּנִפְסִי יוֹנָה. לְפִיכָךְ הָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ עֵל בְּנִפְסִים.
14 מדברי רבי ינאי נלמד שהעם לא נזהרו בהנחת תפילין בגוף נקי,
15

16 כאלישע, וכן שאלישע היה יחיד במסירת נפשו על קיום מצות
17 תפילין.
18 שואלת הגמרא: מַאי שְׁנָא בְּנִפְסִי יוֹנָה דָּאֵמַר לֵיהּ – מדוע בחר
19 אלישע לומר שבידו כנפי יונה, וְלֹא אֵמַר לֵיהּ שְׁנָא עֲזוּפֹת. משיבה
20 הגמרא: מִשּׁוּם דְּדָמִיָּא – שדומה בנכס ישראל ליונה והמצוות
21 לכנפיה, שְׁנָאֵמַר (תהלים סח יד) 'בְּנִפְסִי יוֹנָה נִחְפָּה בְּכֶסֶף וְאֶבְרֹתֶיהָ
22 בִּירְקָק חֲרוּץ' – נוצותיה מצופות בכסף וכנפיה מצופות בזהב
23 משובח, הפסוק מדבר על עם ישראל שחומד את התורה ואת
24 המצוות, והמשיל אותם ליונה, מַה – כשם שיונה זו בְּנִפְסִי מְגִינֹת
25 עֲלֶיהָ ובהם היא נלחמת ולא במקורה, אֵפֶּי יִשְׂרָאֵל מְצִוֹת מְגִינֹת
26 עֲלֶיהָ.
27 הגמרא דנה בהעברת איזמל המילה בשבת דרך הרשויות השונות:
28 אֵמַר רַב אֲבָא בַּר רַב אֲדָא אֵמַר רַבִּי יִצְחָק, פַּעַם אַחַת שָׁכְחוּ וְלֹא
29 הִכִּיאוּ לַמִּקְוֵה הַמִּילָה אִיזְמֵל מִעֲרֵב שָׁבֶת וְהִכִּיאוּהוּ בַּשָּׁבֶת (דְּרָךְ
30 גְּנוּת וְדָרְךְ חֲצִירוֹת),

המשך מעמוד כב

מרומז בוודאי כמו שנגלה לדוד אלא שלא ידוע לנו עוד איך מרומז.

וא"כ מיושב קושיית הח"ס דהשנוים שנעשו מרומז בכתוב אלא כיון שלא הגיע הזמן עוד לא נתגלה להם הפירוש האמיתי וליחזקאל נגלה אבל לא נגלה שכן מרומז בכתוב מה שנאמר לדוד עד לעתיד יוערה עלינו רוח ממרום להבינינוהו איך מרומז כל זה במה שנאמר לדוד, וכן הוא בירושלמי דמגילה פ"ג מגילה ששמואל מסר לדוד נתנה לדרוש מ"ט הכל בכתב מיד ד' השכיל מיד ד' זו המסורת ברוה"ק עלי השכיל מכאן שנתנה לדרוש ושכן הוא ג"כ מרומז בתורה וכדאיתא בירושלמי פ"ב דסנהדרין דרשו ויתאו דוד ויאמר מי ישקנו מים מבאר בית לחם בנין ביהמ"ק נתאוה לדרוש מקום בנין בהמ"ק עד שנתגלה לו מקרא דבין כתיפיו שכן כדאיתא בזבחים שם.

ובזה נבין דברי רבינו שבפי' המשנה שהקדמנו דהביא קרא דמיד ד' עלי השכיל ללמוד ממנו לעתיד, כי לכשיגלה ד' עינינו שנראה לבסוף דעתו של הקב"ה במה שאמר לדוד שהוא מסכים למה שנאמר ליחזקאל, ומעתה זאת גם כונת רבינו כאן דהוקשה לו גם כן אותן שינויים שבמקרא בנבואות

יחזקאל ואיך אפשר זאת כיון שהכל בכתב מיד ד' השכיל לדוד וכקושיית הח"ס.

ע"ז כתב רבינו כמתרץ דאין מפורש ומבואר ובאמת כאשר יגלה לנו פירושו לא יהא כלל סתירה ממה שנגלה לדוד ובין מה שנגלה ליחזקאל, ואולם כ"ז שלא נתגלה לנו האמת בכל זאת אין אנו טועין אם בנו בית שני כפי אשר הבינו הם דכיון שלא הגיע העת שיגלה להם השי"ת הדרך האמיתי יש להם לעשות כפי אשר הורוהו משמים להבין הדברים אשר בכתב השכיל לדוד וממה שבא ליחזקאל בנבואה ולכן בנוהו כבנין שלמה ומעין הדברים המפורשים ביחזקאל.

ואפשר לומר שגם לפי דרכו של הח"ס שכתבתי לעיל דאין נביא רשאי לחדש ולשנותו רק יען שהקב"ה מראשית כזאת הודיע שיעשו כפי אשר יגלה להם עפ"י נביא יתכנו דברי רבינו שכיון לזה במתק לשונו להעיר אותנו על השינויים שרק ע"י נביא אשר יגלה השי"ת על ידו נדע איך לבנות לעתיד, כי בנין יחזקאל סתום ואין מבואר ובנין בית שני כבנין שלמה ומעין הדברים הנאמרים ליחזקאל כיון שכך הודיע השי"ת שיעשו לדורות כפי אשר יורם ויגלה להם בכל בנין ובנין ולעזרא גילה השי"ת לבנות מעין בנין שלמה ומעין בנין העתיד.

והאיבא מליקה. דתניא בה נמי וזו היא עבודה קשה (בהכל שוחטין): **והא איבא חפינה.** שבפנים דתניא בה נמי לקמן בפירקין (דף מט:): וזו היא עבודה קשה: הכי גרסינן אימא זו היא עבודה מעבודות קשה שבמקדש: **בין הבינים.** הנכנס בין האצבעות מהו קומץ הן או שיריים הן: **דאמר מר.** במנחות בפ"ק (דף ט:): **שחסרו.** שנתפזרו מהן: **אין מקטירין בו'.** דתניא (מנחות דף ט:). מן המנחה פרט לשחסרה היא או שחסר קומצה: **כל שממנו לאשים.** מאחר שנתת לאש כל משפטו הרי השיריים בכל תקטירו דכתיב (ויקרא ב) לא תקטירו ממנו אשה לה' לא תקטירו דבר שניתן ממנו לאש: **דמקטיר ליה לשום עצים.** דמתנה ואומר אי שיריים נינהו הרי הן כשאר עצים: **כרבי אליעזר.** דפליג במס' ובחים (דף עז:): באיברי חטאת שהן שיריים מאחר שהוקטרו אימורים ונתערבו איברי חטאת באיברי עולה שהן כליל ר' אליעזר אומר יתן הכל למעלה ורואה אני את בשר חטאת למעלה כאילו הן עצים ויליף טעמא מהאי קרא ואל המזבח לא יעלו וגו' בתריה דהאי קרא לא תקטירו ממנו כתיב: **דקמצי שמיני.** כהנים שמינים שבשר אצבעותיהן בולט ודוחק זה לתוך זה ואין שם בין הביניים: **לר' אליעזר נמי לכתחילה דקמצי שמיני.** שלא התיר רבי אליעזר להעלות שיריים לשם עצים אלא מפני תערובת איברי עולה שלא יצאו לבית השריפה כדקאמרי רבנן:

פרק תשעה עשר – רבי אליעזר דמילה

פרק זה עוסק בדיני מילה בשבת, איזו מילה דוחה שבת ואיזו שאינה דוחה, וכן אלו מלאכות שהן צרכי מילה דוחות שבת ואלו שאינן דוחות.

משנה

במשנה האחרונה בפרק הקודם (קכח) שנינו שכל צרכי מילה נעשים בשבת. משנתנו דנה בהכנת סכין המילה בשבת: רבי אליעזר אומר, אם לא הביא כלי – איזמל שמלך בו מערב שבת, מביאו בשבת אף דרך רשות הרבים, כשהוא מגולה. ובשעת הפסקה שחושש מהגוים שגזרו על המילה, מכסהו על פי עדים, כלומר מכסה את הסכין בפני עדים ומוליך אותו בלוי העדים כדי שיעירו שהוא נושא ברשות הרבים איזמל למילה ולא חפץ אחר. ועוד אמר רבי אליעזר, כאשר אין איזמל למול בו, בורתים עצים בשבת לעשות מהם פחמין כדי לעשות (כלי) ברזל – איזמל.

יש תנא החולק על רבי אליעזר: כלל אמר רבי עקיבא, כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת כגון עשיית איזמל והבאתו, אינה דוחה את השבת, (ומילה) ומלאכה שאי אפשר לעשותה מערב שבת, כגון מילה שזמנה דווקא ביום השמיני, היא דוחה את השבת.

גמרא

שנינו במשנה: רבי אליעזר אומר וכו' מביאו ואת הסכין בשבת מגולה. מסתפקת הגמרא בטעם הדבר: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, מעמא – האם טעמו דרבי אליעזר שאמר להביא את הסכין מגולה ומשמע שלא להביאו מכוסה, משום חבובי מצוה – להראות לכל שהמצוה חביבה עליו עד כדי חילול שבת בעבורה, או דילמא – או שמא הטעם הוא משום חשדא – שלא יחשדוהו שמעביר חפץ ברשות הרבים שלא לדבר מצוה. שואלת הגמרא: למאי נפקא מינה בין שני טעמים אלו. משיבה הגמרא: לאתניי – להביא את האיזמל כשהוא מכוסה על פי עדים שלא בשעת הסכנה. אי אמרת שהטעם הוא משום חבובי מצוה, אם כן מגולה אין – אכן מותר להביאו אבל מכוסה לא. אלא אי אמרת שהטעם הוא משום חשדא שמעביר חפץ סתם, אפילו אם האיזמל מכוסה על פי עדים שפיר דמי – מותר להביאו, שהרי העדים יסירו את החשד. מאי – מהו אם כן הטעם הנכון.

הגמרא פושטת את הספק: איתמר – נאמר בבית המדרש, אמר רבי לוי לא אמרה רבי אליעזר להביאו מגולה אלא לחבובי מצוה, ולכן אין להביאו מכוסה אף לא על פי עדים. תניא נמי הכי, מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה, דברי רבי אליעזר.

הגמרא מביאה ראיה גם ממשנתנו: אמר רב אשי, מתניתין נמי דיקא – מהמשנה גם ניתן לדייק שאין להביא את האיזמל מכוסה אפילו על פי עדים, דקתני – שכן שנינו במשנה, ובשעת הפסקה מכסהו על פי עדים, ויש לדייק שדווקא בפסקה אין – מביאו מכוסה על פי עדים, אבל שלא בפסקה לא. שמע מינה – מוכח אם כן שהטעם להביאו מגולה הוא משום חבובי מצוה, מסיקה הגמרא: שמע מינה – אכן יש להוכיח כן.

הגמרא מביאה ברייתא נוספת בענין זה: תניא אידך – שנינו בברייתא אחרת, מביאו מגולה ואין מביאו מכוסה, דברי רבי אליעזר, רבי יהודה אומר משום רבי אליעזר, גיהנין היו בשעת הפסקה שהיו מביאין את האיזמל כשהוא מכוסה על פי עדים.

הגמרא דנה בפני כמה עדים יש לכסות את הסכין: איבעיא להו – הסתפקו בני הישיבה, עדים דקאמר התנא במשנה שיש לכסות הסכין בפניהם, האם הכוונה איהו וחד – המביא את האיזמל ועוד אחד מלבדו, או דילמא – או שמא הכוונה הוא ותר – המביא את האיזמל ושני עדים חוץ ממנו.

הגמרא מביאה ראיה ממשנתנו: תא שמע, ובפסקה מכסהו על פי

עדים, אי אמרת בשלמא – זה מוכן אם תאמר שהכוונה הוא ותר – המביא ושנים אחרים, שפיר – יפה קראה להם המשנה 'עדים', אלא אי אמרת שהכוונה הוא וחד, מאי עדים, הלא המביא אינו יכול להעיד על עצמו. דוחה הגמרא: יתכן שנקראו עדים, משום שראויים להעיד במקום אחר, כלומר אין באן מקום כלל לעדות, כיון שאין זה לא דיני ממונות ולא דיני נפשות שצריכים שני עדים ואף לא איסורים שיש צורך בעדות של עד אחד, והטעם שמכסה את הסכין בפני אחר הוא להסיר חשד של חילול שבת, ואין באן דין עדות אלא שהוא דומה לעדים בעדויות אחרות שמעידים על דבר מה שנעשה. והתנא קרא לשניהם עדים, לפי ששנים אלו והמוליך והאדם הנוסף כשרים לעדות בעלמא אם אינם נוגעים בדבר.

שנינו במשנה: ועוד אמר רבי אליעזר, כורתיים עצים בשבת כדי לעשות מהם פחמין ולעשות איזמל מברזל. הגמרא מביאה ברייתא בה מבואר שבני מקומו נהגו כך למעשה: תנו רבנן, במקומו של רבי אליעזר, היו בורתינן עצים על פי הוראתו לעשות פחמין כדי לעשות איזמל מברזל בשבת, וכן במקומו של רבי יוסי הגלילי, היו אוכלין על פי הוראתו כשר עוף בחלב.

הגמרא מביאה מעשה בענין אכילת בשר עוף בחלב: לוי איקלע לבי – הזדמן לביתו של יוסף רישבא – צייד עופות, קריבו ליה – הניחו לפניו לאכול רישא דמיוותא בחלבא – ראש של עוף הנקרא טוס בחלב, ולא אכל אמר רבי תאמא לקמיה דרבי – כאשר בא לוי לפני רבי, אמר ליה רבי, אמאי לא תשמוניהו – מדוע לא תגדה אותם על כך שאוכלים בשר עוף בחלב. אמר ליה לוי לרבי, אתריה דרבי יהודה בן בתיירה הוה – עירו של יוסף רישבא היה מקום מושבו של רבי יהודה בן בתיירה, ואמינא – וסברתי דילמא – שמא דרש להו רבי יהודה בן בתיירה שהלכה ברבי יוסי הגלילי שמתיר לאכול בשר עוף בחלב ואין על כך אפילו איסור דרבנן. דתנן – שכן שנינו במשנה, רבי יוסי הגלילי אומר, נאמר (דברים יד כא) 'לא תאכלו כל נבלה' ונאמר בסוף אותו פסוק 'לא תבשל גדי בחלב אמו', ויש ללמוד מכך, שאם שאסור משום נבלה וחובה לשחוט, אותו אסור לבשל בחלב, אבל מה שאינו אסור משום נבילה, כגון דגים וחגבים אין איסור לבשלם בחלב. מוסיפה המשנה, עוף שאסור משום נבלה, וכול היית לומר שיהא אסור לבשל בחלב, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב, 'בחלב אמו', דווקא מי שיש לו חלב אם אסור לבשלו בחלב, יצא – התמעט עוף שאין לו חלב אם שמוותר לבשלו בחלב.

הגמרא מביאה מעשה שמוכיח את שכתב של אלו שנהגו כרבי אליעזר: אמר רבי יצחק, עיר אחת היתה בארץ ישראל שהיו עושין כרבי אליעזר והיו כורתיים עצים בשבת לצורך עשיית האיזמל למילה, והיו מתים בזמן, כלומר בדרך כל הארץ בזיקנותם. ולא עוד, אלא שפעם אחת נזרה מלכות הרשעה נזרה על ישראל על המילה, ועל אותה העיר לא נזרה, משום שהיו זיהרים במצוה זו.

מצות מילה מתייחדת בזה שישאל מקיימים אותה מאז ומתמיד בשמחה: תניא, רבן שמעון בן גמליאל אומר, כל מצוה שקיבלו עליהם ישראל בשמחה, כגון מילה, דבתיב (תהלים קט סב) 'שש אנכי על אמרתך במוצא שלל רב' אמרתך' בלשון יחיד, והכוונה למצוה הראשונה שניתנה לישראל וניתנה במאמר ולא בדבור, והיא המילה. צדין עושין אותה בשמחה – עושים משתה לכבודו. וכל מצוה שקיבלו עליהם בקטטה – בטרוניא, כגון צדינות דבתיב (במדבר יא ט) 'וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו', ופירושו שהעם בכה על עסקי משפחותיו, כלומר על שנאסרו להם קרובותיהם, צדין – גם היום עושין אותה בקטטה, דליכא בתוכה דלא רמו בה תיגרא – שהרי אין כתובה שאין עליה מריבה.

מצות מילה מתייחדת בזה שישאל מוסרים את נפשם עליה לקיימה: תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר, כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת נזרת המלכות, כגון עבודת בוכבים ומילת, צדין היא מוחזקת בידם ועומדים בתוקף על קיומה. וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת נזרת המלכות, כגון

שבת. פרק תשעה עשר – רבי אליעזר דמיילה דף קל עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קיג רש"י

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי כר' מביאו בשבת מגולה. וא"ת: ויביאו התינוק
אצל כלי, דהשתא ליכא איסור שבת כלל, דהדין נושא את עצמו וי"ל: דקטן צריך
לאמו הוא, ואחר המילה היה צריך להחזירו לאמו, ואז היה כפות לפי שהוא חולה,
כדאמרין בימא: (דף סה) אפי' תימא ר' נתן – חולה שאני, וגם אמו שהיא מסוכנת לא תוכל
לבא אצל התינוק, ועוד י"ל: כיון דיותר בקל יביא
הכלי משיבא התינוק – שרי ר"א כדי למחר
המצוה, כדמוכח בגמרא, דאמר: פעם אחת
שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש והביאו בשבת
שלא ברצונו, שהביאו דרך חצרות וגגות
וקרפפות, והיו יכולין להביא דרך רה"ר, אלמא
דשרי ר"א דרך רה"ר דהוי דאורייתא כדי למחר
המצוה, אע"פ שיכול לעשות ובענין: דליכא אלא
איסורא דרבנן:
שש אנכי. במדרש (שחר טוב) "למנצח על
השמינית" כתיב, הנדרש על המילה שהיא
בשמיני, וכן אמר' (פ"א פ' כ"ט) "ועש אברהם
משתה גדול ביום הגמל את יצחק" ביום "ה"ג'
מל את יצחק, דהיינו ביום השמיני דמילה, כמנין
ה"ג. ר"ת: **אמר** ליה כנפי יונה. הרי שלא מסר
עצמו לומר "תפלין הן", רבינו שמואל:
שלא

רבי אליעזר אומר: אם לא הביא כלי מע"ש – מביאו
בשבת מגולה. ובספנה מכסהו ע"פ עדים. ועוד אמר
ר"א: בורחים עצים לעשות פחמין לעשות (כלי) ברזל. כלל
אמר ר"ע: כל מלאכה שאפשר לעשותה מע"ש – אינה
דוחה את השבת, (ומילה) שאי אפשר לעשותה מע"ש –
דוחה את השבת. **גמ'** איבעיא להו: מעמא דר"א משום
חבובי מצוה, או דילמא משום חשדא? למאי נפקא מינה
– לאתווי מכוסה ע"פ עדים. אי אמרת משום חבובי מצוה,
מגולה – אין, מכוסה – לא. אלא אי אמרת משום חשדא –
אפי' מכוסה שפיר דמי. מאי? איתמר, א"ר לוי: לא אמרה
ר"א אלא לחבובי מצוה. תניא נמי הכי: מביאו מגולה, ואין
מביאו מכוסה, דברי ר"א. אמר רב אשי: מתני' נמי דיקא,
דקתני: ובשעת הספנה מכסהו ע"פ עדים", בספנה – אין,
שלא בספנה – לא. שמע מינה: משום חבובי מצוה: שמע מינה. תניא אידך: מביאו מגולה ואין
מביאו מכוסה, דברי ר"א. ר' יהודה אומר משום ר"א: נזהגין היו בשעת הספנה שהיו מביאין
מכוסה ע"פ עדים. איבעיא להו: עדים דקאמר – איהו וחד, או דילמא: הוא ויתרי? ת"ש: ובספנה
מכסהו ע"פ עדים, אי אמרת בשלמא הוא ויתרי – שפיר, אלא אי אמרת הוא וחד – מאי עדים?
שראויים להעיד במקום אחר. "ועוד אמר ר"א. ת"ר: במקומו של ר"א היו בורחין עצים לעשות
פחמין לעשות ברזל בשבת. במקומו של ר' יוסי הגלילי היו אוכלין בשר עוף בחלב לוי איקלע
לבי יוסף ויפשא קריבו ליה רישא דטויותא בחלב לא אכל פי אתא לקמיה דרבי א"ל: אמאי לא
תשמתניהו? א"ל: אתריה דר' יהודה בן בתירה הוה, ואמינא: דילמא דרש להו בר' יוסי הגלילי.
דתנן, ר' יוסי הגלילי אומר: נאמר "לא תאכלו כל נבלה" ונאמר "לא תבשל גדי בחלב אמו"
את שאסור משום נבלה – אסור לבשל בחלב, עוף שאסור משום נבלה יכול יהא אסור לבשל
בחלב – ת"ל "בחלב אמו" – יצא עוף שאין לו חלב אם. א"ר יצחק: עיר אחת היתה בא"י שהיו
עושין בר"א, והיו מתים בזמן. ולא עוד אלא שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל
על המילה, ועל אותה העיר לא גזרה. תניא, רשב"ג אומר: כל מצוה שקיבלו עליהם בשמחה
בגון מילה, דכתיב "שש אנכי על אמרתך במוצא שול רב" – עדיון עושין אותה בשמחה, וכל
מצוה שקיבלו עליהם בקטטה, בגון עריות – דכתיב "וישמע משה את העם בוכה למשפחותיו"
על עסקי משפחותיו – עדיון עושין אותה בקטטה, דליכא פתובה דלא רמו בה תיגרא. תניא, ר"ש
בן אלעזר אומר: כל מצוה שמסרו ישראל עצמן עליהם למיתה בשעת גזרת המלכות, בגון עבודה
זרה ומילה – עדיון היא מוחזקת בידם, וכל מצוה שלא מסרו ישראל עצמן עליה למיתה בשעת
גזרת המלכות, בגון תפילין – עדיון היא מרופה בידם. דא"ר נאי: תפילין צריכין גוף נקי פאלישע
בעל בנפים. מאי היא? אמר אביי: שלא יפח בהם, רבא אומר: שלא יישן בהם. ואמאי קרו ליה
על אלישע בעל בנפים? שפעם אחת גזרה מלכות הרשעה גזרה על ישראל, שכל המניח תפילין
על ראשו – יקרו את מוחו. והיה אלישע מניח תפילין ויצא לשוק, וראהו קסדור אחר, רץ מלפניו
ורץ אחריו. כיון שהגיע אצלו – נטלן מראשו ואחזן בידו. א"ל: מה בידך? אמר לו: בנפי יונה.

פשט את ידו ונמצאו בה בנפי יונה. לפיכך היו קוראין אותו "בעל בנפים". מאי שנא בנפי יונה דא"ל, ולא א"ל שאר עופות? משום דדמיא
בנסת ישראל ליונה, שנאמר "בנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ", מה יונה זו בנפיה מגינות עליה, אף ישראל – מצות מגינות
עליהן. א"ר אבא בר רב אדא א"ר יצחק: פעם אחת שקבחו ולא הביאו איזמל מערב שבת, והביאוהו בשבת [דרך גגות ודרך חצירות]

שלא

רבי אליעזר אומר אם לא הביא כלי. איזמל למול את התינוק. וקאי אמתניתין
דפרקין דלעיל דסליק מניה, וקל צרכי מילה עושין בשבת: מגולה. בפני הכל.
ובגמרא מפרש אמאי מצריך ליה לגלויה: ובספנה. שגזרו ארמאים על המילה: מכסהו
ע"פ עדים. שיעידו שאיזמל של מצוה הוא מביא, ולא יחשדוהו: כלל אמר ר"ע. נחלק
על ר"א במכשירי מצוה שאין דוחין, הואיל
ואפשר לעשותן מע"ש: ונשא אפשר לעשות
מע"ש. בגון מילה עצמה, שא"א לה לעשות,
דמנה ביום השמיני – דוחה שבת: **גמ'** מעמא
דר"א. דאמר: מגולה אין, מכוסה לא: משום
חיוב מצוה. להודיע שהביכה מצוה עליה.
שמתלל שבת עליה: משום חשדא. שלא
יחשדוהו שהוא נושא שאר חפציו. וסיפא
דמתני' דבספנה מכסהו ע"פ עדים –
ודאי משום חשדא הוא. אלא רישא מיבעיא
לן: דוקא מגולה קאמר, אבל מכוסה ע"פ עדים
שלא בשעת הספנה – לא, ומשום חיוב מצוה,
או לאו דוקא מגולה. דטעמיה משום חשדא –
וה"ה למכוסה על פ' עדים: אי אמרת בשלמא
הוא ויתרי שפיר. היינו דמקרי עדים. אלא הוא
וחד – מי מיקרי עדים? איהו לגביה נפשיה מי
מקרי עד? ומשני: שראויים להעיד במקום
אחר. לעולם הכא עדות לא שייכא, דלאפוקי
מחשדא בעלמא הוא, ואין כאן לא דיני ממונות
ולא דיני נפשות שיהו שנים (א). ומאי קרו להו
עדים – דאיכא גילוי מילתא ע"י חשני, ושנים:
קרו עדים בעדות אחריתי שאינו נוגע בה:
לעשות ברזל. לאיזמל של מילה: היו אוכלין
בשר עוף בחלב. כדלקמן: ורשב"א. ציד עופות:
נאמר לא תאכלו כל נבלה ונאמר. באותו
פסוק עצמו "לא תבשל גדי" משמע: כל האסור
משום נבלה – נזהג בו איסור בשר בחלב: שש
אנכי על אמרתך. אמירה יחידה שקדמה
לשאר אמירות, והיא מילה, שישאל עושין
וששים עליה. דכל שאר מצות אינן מוכיחות
כל שעה, בגון תפילין ומזוזה וציצית – דאינן
בשהוא בשדה וגרום בבית המרחץ. אבל זו
מעיד עליהם לעולם. כדאמרין במנחות (דף
מג) בדר, שראש עצמו בבית המרחץ ונגטער,
אמר: ביד, ששני ערום מפל מצוה. כיון
שנסתכל במילה – נתישבך דעתו: בשמחה.
שעושין משתה: על עסקי משפחותיו. שנאמר
להם קרובות: מרופה: דא"ר נאי תפילין
צריכות גוף נקי. שלא יפח בהם. אלמא: לא נהירי
בהו. ושמענין מינה דלא מסרו עליה אלא
אלישע לבדו: יקרו. פורירי בלעז. לשון "יקרה"
עורבי נחל" (משל ל) ולשון "תנער לא נעלה"
(במדר טז) את מוחו, שנגד תפילין: קסדור.
ממונה: בנינות עליהן, אינה נלחמת
בחסרונותיה, אלא בכנפיה:
דרך

פשט את ידו ונמצאו בה בנפי יונה. לפיכך היו קוראין אותו "בעל בנפים". מאי שנא בנפי יונה דא"ל, ולא א"ל שאר עופות? משום דדמיא
בנסת ישראל ליונה, שנאמר "בנפי יונה נחפה בכסף ואברותיה בירקרק חרוץ", מה יונה זו בנפיה מגינות עליה, אף ישראל – מצות מגינות
עליהן. א"ר אבא בר רב אדא א"ר יצחק: פעם אחת שקבחו ולא הביאו איזמל מערב שבת, והביאוהו בשבת [דרך גגות ודרך חצירות]

שלא ברצון ר"א דשרי אפי' ברה"ר. קשה לרשב"א: הא אמרין לקמן בפירוקן (דף קל"ג). כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים את שניהם – מוטב בו, והכא, כיון דאפשר לקיים את שניהם להביאו דרך גנות וחצירות וקריפיות – אמאי יבואו אותו דרך הררי? ולכאנא למימר לגבוי מילה דגלי והמנא בה דדחי שבת, כדורשין לקמן לא אמרין הכי – דהא לקמן בה בשר אפי'.

שלא ברצון ר"א. מתקורף לה רב יוסף: "שלא ברצון ר"א" – אדרבה, ר"א הוא דשרי! וכי תימא שלא ברצון ר"א – דשרי אפילו ברה"ר, אלא ברצון רבנן – דאסרו דרך רה"ר, ושרי דרך גגות דרך חצירות וקרפופות. ומי שרי? והתניא: בשם שאין מביאין אותו דרך רה"ר – כך אין מביאין אותו לא דרך גגות ולא דרך קרפופות ולא דרך חצירות. אלא אמר רב אשי: שלא ברצון ר"א ומחלוקתו, אלא ברצון ר"ש. דתנן, ר"ש אומר: אחד גגות ואחד קרפופות ואחד חצירות – פולג רשות אחד הן לכלים ששבתו בתוכן, ולא לכלים ששבתו בתוך חצית. בעא מיניה רבי ירמיה מר' אסי: מביי שלא נשתתפו בו, מהו למטלטל בכולו? מי אמרנן פחצר דמי, מה חצר – אע"ג דלא ערבו מותר למטלטל בכולו, האי נמי – אע"ג דלא נשתתפו בו מותר למטלטל בכולו. או דילמא: לא דמי לחצר, דחצר אית ליה ד' מחיצות, האי – לית ליה ד' מחיצות. א"ג, חצר – אית ליה דיוורין, האי – לית ביה דיוורין. שתיק ולא א"ל ולא מידי. וזמנן אשפחיה דיתבי וקא אמר: אמר ר"ש בן לקיש משום ר' יהודה הנשיא: פעם אחת שכחו ולא הביאו איזמל מע"ש, והביאיהו בשבת, והיה הדבר קשה לחכמים: היאך מניחין דברי חכמים ועושין כר"א. חדא – דר"א שמותי הוא, ועוד – יחיד ורבים הלכה כרבים. וא"ר אושעיא: שאילית את רבי יהודה הגזר, ואמר לי: מביי שלא נשתתפו בו הוה, ואיתיהו במהרי רישא להאי רישא. א"ל: ס"ל למר מביי שלא נשתתפו מותר למטלטל בכולו? וא"ל: אין. א"ל: והא וזמנן בעאי מינך ולא אמרת לי הכי? דילמא אנב שיטפך ברהיט לך גמורך? א"ל: אין, אנב שיטפא רהיטא לי גמור איבתור, אמר רבי ירמיה אמר רב: מביי שלא נשתתפו בו – אין מטלטלין בו אלא בד' אמות. אמר אבין: הא מילתא אמרה רבי ירמיה ולא פרישה, עד דאתא רבה בר אבבה ופרישה, דאמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה אמר רב: מביי שלא נשתתפו בו, עירבו חצירות עם בתים – אין מטלטלין בו אלא בד' אמות, לא עירבו חצירות עם בתים – מותר למטלטל בכולו. אמר ליה רב חנינא חוזאה לרבה: מאי שנא בי עירבו חצירות עם בתים – דניתקו חצירות ונעשו בתים. ורב למעמיה, דאמר רב: אין המבוי נותר בלחי וקורא עד שיהו

בתים

עירבו – דהא מדקאמר רב "לא עירבו" – משמע לא עירבו כלל:

אפשר

וְאִמְתִּי אָסוּר: עֲרֵבּוּ הַצִּדּוֹת. שְׁבִמְבוֹ עִם בְּתֻמִּים, שְׁבִנִי הַבְּתִים מוֹרִיאֵן לַחֲצוֹתֵיהֶן שְׁעִירָבּוּ בְּתִים הַתְּחִלִּים לַחֲצֵי יוֹם, וְכֵן בְּנֵי הַצֶּרֶחַ בְּמָבוֹ: אֵין מְסֻלְּסִין. בְּמָבוֹ, אִפִּי כֻלִּים שֶׁשְׁבָתוֹ בְּתוֹכוֹ, אֶלָּא בְּד' לֹא עֲרֵבּוּ הַצִּדּוֹת עִם בְּתֻמִּין. שְׁאֲסוּרִים בְּנֵי הַבְּתִים לְהוֹצִיא מִבְּתֵיהֶן לִשְׁבָתוֹ בְּתוֹכוֹ. וְלִמְדִיהָ מִפֶּרֶשׁ טַעְמָא: וְנִעְשֶׂה בְּתִים. כִּטְלוּ לִגְבֵי הַבְּתִים, וְאֵין שֵׁם חֲצוֹת עֲלֵיהֶם:

בתים

עם זו, ואיבא איסורא דרבנן: שלא כרצון ר"א
 שרי, ואניהו דאיתיו דרך חצרות גלי אדעתיה
 א כרצון החלוקין עלי דאסיי דרך חצרות.
 ב אף במקום כרת: אלא כרצון ר"ש, שמתיר
 אף לדבר הרשות: דתנן ר"ש אומר אחר גנות
 בו, כולין, ואפילו כל של בעלים הרבה –
 ג מטלטלין מזה לזה, דלא אסרו משותות לרשת
 אלא בתים: קרפופות. אם של בית סאתים הוא
 ג מטלטל כבולו, ואם יותר ולא הוסיף לדירה
 קרי ליה רשות אחת לגבי חבירו, או לגבי
 חצר, טלטל ב' אמות בזה וב' אמות בזה,
 להוציא ולהכניס מזה לזה: ששבתו בתוכן.
 ד ששקדו חיים היום היו בתוכו לא בתוך הבית.
 ה אילו שבתו חיים בבית – לא כביעקב הית.
 ו דלא עירבו בני בתי החצר, ואפילו מבית לחצר
 ז לא יוצאו כלי הבית, אלא אפילו עירבו
 ח ומטלטל מבית לחצר – לא יוצאו כלי הבית
 ט מחצר זו להכרתה שלא עירבו עמה: שלא
 י נשתתפו בו. עירוב דחצירות כמבוי קרי שיתוף:
 יא מהו למלט. בתוכו כבולו כלים ששבתו
 יב וחצרותיו, מן החצרות לתוכו – פשיטא, דלא
 יג דאסור, וכן ממנו לחצר: מה חצר אע"פ דלא
 יד עירבו. הרבה בתים שבחצר ביחד, ואסור
 טו להכניס ולהוציא מבתים לחצר ומחצר לבתים:
 טז מותר למלט כבולו. מה שמצא בתוכו, או
 טז בגדיו שהוציאן מן הבית לתוכו דרך מלבש –
 יז פושטן ומטלטלן כבולו לדבר הכל. דג'
 יח מחלוקת בין שיערובין, בפרק "כל גזות": דהך
 יט ר' מאיר – גגין רשות לעצמן ומטלטלין לזר
 כ לזה, ואפילו של בעלים הרבה, וחצרות רשות
 כא לעצמן טלטל מזה לזו בלא עירוב כלים
 כב ששבתו בתוכם, אבל לא מגגין לחצרות.
 כג וקרפופות רשות לעצמן. ולדברי קמחים – גגין
 כד וחצרות רשות אחת. וקרפופות רשות אחת.
 כה לדבר ר"ש – כולן רשות אחת. חוץ מן הבתים:
 כו אל תעיר את בית דיוורין. כלומר, שהיה
 כז להשתמש בה תדיר: האי אין בו דיוורין.
 כח שהדיוורין בבתים הן. והבתים פתוחין לחצרות,
 כט וחצירות לקבוי: ומגין. פעם אחרת: אשבתיה.
 40 רבי יוצא לה' אסי: שפותי הוא. ברכוהו
 41 כראמרין ב"הזהב" (כ"מ דף נט). ובתלמוד
 42 דבבבלי מס' שמות: הוא – מתלמידי שמאי
 43 והוה: ואמר אשכנזי. לאותן שהיה קשה להם
 44 מה ששמעו: שאילית את רבי יהודה הגוזר.
 45 המל את התנינות: ואיתיהו מהא רישא.
 46 שהיה התינוק בבית שבראש הקבוי, ואציל
 47 בבית שבראש האחר שנגדו. עד כאן דברי
 48 ר' אסי. א"ל, רבי יוצא: אלאם את למר
 49 במאמר ליה לזה, ולא קשאן ליה ביה מיד –
 50 כמירא ליה מותר לטלטל כבולו. הכי גרסינן
 51 והא ומגין בעא מינד ולא אמרת דילמא

אָנב' שײַמפּא אַתָּא לָךְ. כְּשֶׁהֵיית שְׂטוֹף בְּגֶרְסְתִּיךְ
גֶרְסְתִּיךְ אַתָּא לָךְ הָךְ דֶּר' אױשְׁעִיָּא בִּהְדָּא, דְּאִי

54 חָצַר הָאֲחֵרֶת. אָבֵל בְּנֵי הַחֲצֵרוֹת לֹא נִשְׁתַּחֲוּ
55 בְּתִיתָן לַחֲצֵרֵיהֶם: מוֹתֵר לְמִלְמֵל בְּבִלּוֹ. כָּלִים
56 עֲלֵיהֶם:

ובפתח לרשות הרבים יש רק לחי או קורה. **אִי נָמִי** – אופן נוסף לחלק
 ביניהם, שחצר **אִית** ליה **דִּינְרִין** – עשויה לשימוש תדיר, ולכן היא
 דומה לרשות היחיד ומטלטלים בכולו, **הָאִי לִית בֵּיה דִּינְרִין** – אבל
 המבוי שרחוק מהבתים (שהחצר מפריד ביניהם) אינו עשוי לשימוש
 תדיר ודומה יותר לכרמלית ואין לטלטל בו יותר מארבע אמות.
שְׁתֵּיק רַבִּי אָסִי וְלֹא אָמַר לִיה וְלֹא מִידִי – ולא ענה כלום לרבי זירא
 על שאלתו. **וְיִמְנִין** – פעם אחרת **אֲשַׁכְּחִיהּ** – מצאו רבי זירא לרבי אסי
דְּרֵיתִיב וְקָא אָמַר – שישב ואמר כך, **אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ מִשּׁוּם**
רַבִּי יְהוּדָה הַנָּשִׂיא, פָּעַם אַחַת שָׁכְחוּ וְלֹא הִבִּיאוּ אִיזְמֵל מַעֲרֵב
שָׁבֶת, וְהִבִּיאוּהוּ בַּשָּׁבֶת. וְהָיָה הַדָּבָר קָשָׁה וַאֲנִינוּ מוֹבֵן לַחֲכָמִים,
הָיָא מְנִיחִין דְּרַבִּי חֲכָמִים שֶׁאִמְרוּ שְׁאִין הֵיכֵר לַהֲבִיא אֶת הָאִיזְמֵל
בַּשָּׁבֶת אִפִּילוּ לֹא דֶרֶךְ רִשּׁוּת דִּרְבָּנָא, וְעוֹשִׂין בְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁמַתִּיר
לַהֲבִיאוּ בְּכָל אֹפֶן שְׁהוּא, חֲדָא – טעם אחד שאין לעשות כרבי
 אליעזר, **דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר שְׁמַתִּיר הוּא** – שהרי רבי אליעזר היה מנוודה,
 ועוד טעם, שהרי יחיד ורבים חֲלָקָה בְּרַבִּים ויש לפסוק בחכמים.
 המשיך רבי אסי בדבריו, **וְאָמַר רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא לַחֲכָמִים שְׁתַּמְּזוּ עַל**
הַעֲבֵרַת הָאִיזְמֵל בַּשָּׁבֶת, שְׁאִילִית – שאלתי את רבי יהודה הַגִּזְזִיר
 [המוהל] אודות המעשה ההוא, **וְאָמַר לִי שְׁהַמָּקוֹם שָׁבוּ הָעֵבִירִי אֶת**
הָאִיזְמֵל מִבּוֹי שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ שִׁיתוּפִי מְבֹאוֹת חָוָה, וְאִיִּיתוּהוּ
מִהָּאִי רִישָׁא לְהָאִי רִישָׁא – והעבירו את האיזמל מבית שבקצה אחד
 של המבוי לבית התינוק שהיה בקצה השני של המבוי. לאחר ששמע
 רבי זירא כל זאת מרבי אסי **אָמַר לִיה רַבִּי אָסִי, סָבִירָא לִיה לָמַר** –
 האם ניתן ללמוד מדברך שאתה סובר **שְׁבֻכּוֹי שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ מוֹתֵר**
לְטַלְטֵל בְּכֹלֹו, שְׁהִי בְּדַבְרִי רַבִּי אוֹשְׁעִיָּא מְבֹאוֹר שְׁמוֹתָ לְטַלְטֵל
בַּמְבּוֹי שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ וְאִתָּה הִבֵּאת אֶת דְּבָרִי וְלֹא הִקְשִׁית עָלַי
כְּלוּם. (וְאָמַר) [אָמַר] לִיה רַבִּי אָסִי לְרַבִּי זִירָא, אֵין – אכן כך אני
 סובר. **אָמַר לִיה רַבִּי זִירָא לְרַבִּי אָסִי, וְהָאִי וְיִמְנִין בְּעָאִי מִיָּדָא וְלֹא**
אָמַרְתָּ לִי הָכִי – והלא פעם אחרת שאלתי אותך בענין זה, ולא ענית
 לי כך, **דִּילְמָא** – שמא הסיבה היתה **שְׁאֵנָא שִׁיטְפָּה (רהיט) [אִתְּנָא]**
לָךְ גְּמָרְךָ – תוך כדי מרוצת לימודך לחזור על דבריו של ריש לקיש
 שסיפר המעשה ההוא, נזכרת בדברי רבי אושעיא. **אָמַר לִיה רַבִּי אָסִי**
לְרַבִּי זִירָא, אֵין – אכן **אֵנָּה שִׁיטְפָּה דְּהֵיטָא לִי גְמָרִי** – תוך כדי מרוצת
 לימודי בסוגיא זו נזכרתי בדברי רבי אושעיא.
 הגמרא ממשיכה לדון בהיתר טלטול במבוי שלא נשתתפו בו: **אִיתְמַר**
– נֹאמַר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, אָמַר רַבִּי זִירָא אָמַר רַב, מְבּוֹי שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ
בּוֹ אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בּוֹ, אֱלָא בְּאַרְבַּע אַמּוֹת. אָמַר
אַבְרָהָם, הָאִי מִילְתָּא אָמְרָה – שמועה זו אמר אותה רבי זירא **וְלֹא**
פִּירִישָׁהּ – ולא פירש באיזה אופן נאמרו דבריו רב, **עַד דְּאִתָּא** – עד
 שבא רב **בְּרַבְּהוּ בְּרַבְּהוּ וּפִירִישָׁהּ, דְּאָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בְּרַב אֲבוּהִי**
אָמַר רַב, מְבּוֹי שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ, אִם עֵינְדוּ חֲצִירוֹת עִם בְּתִימִ,
 כלומר שעשו עירובי חצירות, ורשאים עתה להוציא כלים מהבתים
 לחצרותיהם, ובני החצירות לא עשו שיתופי מְבֹאוֹת לְשֹׁתָא אֶת כָּל
 החצירות שבמבוי, **אֵין מְטַלְטְלִין בּוֹ אִפִּילוּ כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בּוֹ אֱלָא**
בְּאַרְבַּע אַמּוֹת, אוֹלַם אִם לֹא עֵינְדוּ חֲצִירוֹת עִם הַבְּתִימִ, ואסור
 להוציא כלים מהבתים לחצרותיהם, מוֹתֵר לְטַלְטֵל כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בּוֹ
 בְּכֹלֹו.

הגמרא מקשה על רבה בר אבדה, **אָמַר לִיה רַב חֲנִינָא חוּזָאָה לְרַבָּה,**
מֵאִי שְׁנָא – מדוע שונה הדין בין עירבו ללא עירבו, הלא **כִּי עֵינְדוּ**
חֲצִירוֹת עִם הַבְּתִימִ ונעשו רשות אחת, הטעם שאין לטלטל במבוי
 אלא בארבע אמות הוא, משום דְּנִיתְקוּ הַחֲצִירוֹת מִדִּינָם הַקּוּדָם
וְנַעֲשׂוּ בְּתִימִ – בטלו לגבי הבתים ואין שם חצירות עליהם, ונמצא
 שנחשב שאין כאן חצירות, וְכֵן לְטַעְמָהּ – לשיטתו דְּאָמַר רַב, **אֵין**
הַמְבּוֹי נִתֵּר נִתֵּר בְּלָחִי וְקוֹרָה עַד שֶׁיֵּהִי

ודבר זה נעשה **שְׁלֹא בְּרַצּוֹן** – שלא כדעתו של רבי אֱלִיעֶזֶר. מְתַקֵּן
 לָהּ – הקשה על כך רב יוֹסֵף, איך תאמר שדבר זה נעשה **שְׁלֹא בְּרַצּוֹן**
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, אֲדַרְבָּה, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הוּא דְּשָׁרִי – שמתיר להעביר את
 האיזמל אפילו ברשות הרבים.
 הגמרא מנסה לתקן: **וְכִי תִּמָּא** – ושמא תאמר שהם העבירו את
 האיזמל דרך גגות הבתים וחצירות שלפני הבתים וקרפיות
 ו-מגרשים) שמחוץ לעיר, שלא עירבו ביניהם, שאסור מדרבנן
 להעביר דבר הרשות מזה לזה. ודבר זה נעשה **שְׁלֹא בְּרַצּוֹן רַבִּי**
אֱלִיעֶזֶר דְּשָׁרִי – שמתיר לצורך מילה להעביר אִפִּילוּ בְּרִשּׁוּת הַרְּבִים,
אֱלָא נַעֲשֶׂה בְּרַצּוֹן – כדעתם של רבנן דְּאָסְרוּ להעביר את האיזמל
דְּרֶךְ רִשּׁוּת הַרְּבִים, לִפִּי שֵׁשׁ בֹּזֵה אִסּוּר תּוֹרָה, וְשָׂרוּ – והתירו לצורך
 מילה להעבירו דְּרֶךְ גִּגּוֹת הַבְּתִימִ וְדְּרֶךְ חֲצִירוֹת שלפני הבתים ודרך
 קְרִיפּוֹת, שלא עשו עירובי חצירות ביניהם. דוחה הגמרא: **וְכִי שָׁרִי**
 – וכי התירו חכמים להעביר את האיזמל דרך רשויות שאיסורם
 מדרבנן, וְהִתְנָא, כְּשֶׁם שְׁאֵין מְבִיִּאִין אוֹתוֹ ו-את האיזמל לצורך
 המילה דְּרֶךְ רִשּׁוּת הַרְּבִים ואין דוחים עבור זה איסור תורה, כָּךְ אֵין
מְבִיִּאִין אוֹתוֹ לֹא דְּרֶךְ גִּגּוֹת וְלֹא דְּרֶךְ קְרִיפּוֹת וְלֹא דְּרֶךְ חֲצִירוֹת
 כשלא עשו עירובי חצירות ואין דוחים עבור זה אפילו איסור דרבנן.
 מתרצת הגמרא: **אֱלָא אָמַר רַב אֲשֵׁי, כּוּוֹנֵת רַבִּי יַצְחָק הִיא שְׁהִדְר**
 נעשה **שְׁלֹא בְּרַצּוֹן** – שלא כדעתו של רבי אֱלִיעֶזֶר וּמַחְלוקָתוֹ,
 כלומר אף לא כדעת חכמים החולקים עליו. שלא כדעת רבי אליעזר
 שמתיר אפילו ברשות הרבים, והם שהעבירו את האיזמל דרך
 רשויות דרבנן הראו בכך שלשיטתם אין מכשירי מילה דוחים שבת.
 ושלא כדעת חכמים שאוסרים להעביר האיזמל אפילו ברשויות
 דרבנן, אף שעל ידי כך תבטל מצות מילה שיש בה כרת. **אֱלָא** הדבר
 נעשה **בְּרַצּוֹן** – כדעת רבי שְׁמַעוֹן הסובר שאפילו לדבר הרשות מותר
 להעביר חפץ דרך רשויות אלו ואם החפץ היה שם בכניסת השבת).
דִּתְנֵן – שכך שנינו במשנה (עירובין פט, ב), **רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר אַחַד גִּגּוֹת**
וְאַחַד קְרִיפּוֹת וְאַחַד חֲצִירוֹת, בּוֹלֵן – כל רשויות אלו רשות אַחַד
הֵן נַחֲשׁוֹת, אִף אִם הֵם שִׁיכוֹת לֹאֲנָשִׁים שׁוֹנִים, לְבָלִים שֶׁשָּׁכְתוּ
בְּתוֹכָן, כְּלוּמָר, לֹגְבִי כְּלִים שְׁהִי מִמְקוֹמוֹת אֲלוּ בְּכִנִּסַת הַשָּׁבֶת,
 ומותר להכניס ולהוציא כלים אלו ממשותף אחת לחברתה מבלי
 לעשות עירובי חצירות. **וְלֹא לְבָלִים שֶׁשָּׁכְתוּ** – שהיו בְּתוֹךְ הַבֵּית
 בכניסת השבת, שאותם אסור להוציא מהבתים למקומות אלו בלי
 עירובי חצירות.
 הגמרא דנה בטלטול חפץ ששבת בכניסת השבת במבוי שלא עשו בו
 שיתופי מְבֹאוֹת: **בְּעָא מִיָּדָא** – שאל ממנו רבי זִירָא מְרַבִּי אָסִי, מְבּוֹי
 ו-רחוב שיש מחיצות משלש רוחותיו, והצד הרביעי פתוח לרשות
 הרבים, ובני החצירות יוצאים לשם דרך המבוי **שְׁלֹא נִשְׁתַּתְּפוּ בּוֹ,**
 כלומר שבני החצירות החשופים במבוי, לא עשו שיתופי מְבֹאוֹת
 להתיר להם להוציא חפצים מהחצירות למבוי, מֵהֵן – האם מותר
 לְטַלְטֵל כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּמְבּוֹי כְּשֶׁהִתְקַדַּשׁ הַיּוֹם, בְּכֹלֹו – בכל שטח
 המבוי, או שמא מותרים לטלטל בו רק בארבע אמות. וצדדי הספק
 הם, מִי אָמְרִין – האם אנו אומרים שמבוי בְּחֶצֶר דְּמִי – דינו כחצר,
 מֵה חֶצֶר אִף עַל גַּב דְּלֹא עָרְבוּ אֲנִישֵׁי הַחֶצֶר עֵירובי חצירות, כִּיֵּן
 שהיא רשות היחיד גמורה, מוֹתֵר לְטַלְטֵל כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּחֶצֶר בַּשָּׁעַת
 קִידוּשׁ הַיּוֹם בְּכֹלֹו ולא רק בארבע אמות ואין חולק בדבר, **הָאִי נָמִי**
 – כך גם המבוי, שעל ידי שלשת המחיצות ולחי או קורה בפתח
 לרשות הרבים דינו כדִּין רשות היחיד גמורה, וְאִף עַל גַּב דְּלֹא
 נִשְׁתַּתְּפוּ בְּנֵי הַחֲצִירוֹת בּוֹ, מוֹתֵר לְטַלְטֵל כְּלִים שֶׁשָּׁבְתוּ בַּתּוֹכוֹ
 בְּכֹלֹו. או דִּילְמָא – או שמא נאמר שמבוי לֹא דְּמִי לְחֶצֶר אלא
 לכרמלית, דְּחֶצֶר אִית לִיה – יש לה אַרְבַּע מְחִיצוֹת גְּמוּרוֹת, הָאִי –
 אבל מבוי לִית לִיה – אין לו אַרְבַּע מְחִיצוֹת גְּמוּרוֹת אלא רק שלש

1 בָּתִּים וְחֲצִירוֹת פְּתוּחִין לְתוֹכוֹ, כְּלוּמַר שְׁנֵי בָתִּים פְּתוּחִים לְכָל חֹצֵר
2 וּשְׁתֵּי הַחֲצִירוֹת פְּתוּחוֹת לְמִבּוֹי, וְהָבָא – וְכַאֲן שֶׁהַחֲצִירוֹת נַעֲשׂוּ
3 'בָּתִּים', בָּתִּים אֵיכָּא – יֵשׁ, חֲצִירוֹת לִיכָּא – אֵין, וְעַל כֵּן לְחֵי וְקוּרָה
4 אֵינֶם מוֹעִילִים, וְנַעֲשֶׂה דִין הַמִּבּוֹי כְּדִין כְּרַמְלִית וְאֵין מִטְּלָטֵל כּוּ אֵלָּא
5 בְּאַרְבַּע אֲמוּנוֹת. אִם כֹּךָ כִּי לֹא עֵרֵבּוּ הַחֲצִירוֹת עִם הַבָּתִּים נָמִי – גַּם
6 כּוּ, לְיִחוּדֵיהֶן לְהֵנִי בָתִּים – נִרְאָה אֵת הַבָּתִּים וְלִגְבֵי הַמִּבּוֹי בְּמֵאֵן
7 דְּפִתְיָמִי דְּמֹו – כִּאִילוּ הֵם סְתוּמִים, שֶׁהַחֲצִירוֹת מִפְּסִיקוֹת בֵּין הַבָּתִּים
8 לְמִבּוֹי שֶׁהֵי אֵין אִפְשָׁרוֹת לְהוֹצִיא כְּלִים מִהַבָּתִּים לְחֲצִירוֹת, וְאִם כֵּן
9 חֲצִירוֹת אֵיכָּא וּבָתִּים לִיכָּא, וְלֹא יִהְיֶה נִיתָר בְּלִחֵי וְקוּרָה, וּמִדּוּעַ אִמְרַ
10 רַב שְׁמוּרָה בְּאוּפֵן זֶה לְטַלְטֵל בְּכוּלוֹ.

11 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אִפְשָׁר – קִימַת אִפְשָׁרוֹת דְּמִכְּבָּלִי לִיָּה רְשׁוּתָא
12 דְּבִנְיָה לְגַבֵּי חָד – שְׁבַמֶּשֶׁךְ יוֹם הַשַּׁבָּת יִבְטְלוּ בְעֵלֵי הַבָּתִּים אֵת
13 רְשׁוּתָם בַּחֲצֵר לְאַחַד מִבְּנֵי הַחֹצֵר, וְעַל יְדֵי כֹךָ יִהְיֶה מוֹתֵר לוֹ לְהוֹצִיא
14 מִהַבֵּית לְחֹצֵר, וְשׁוּב יֵשׁ לְמִבּוֹי חֲצִירוֹת וְלֹאֲחַד הַחֲצִירוֹת יֵשׁ אָף בֵּית
15 וְהַכּוֹנֵה לְבֵיתוֹ שֶׁל זֶה שְׁבִיטְלוֹ אֵת רְשׁוּתָם לְגַבֵּיוֹ, וְלִכֵּן מוֹתֵר לְטַלְטֵל
16 בְּכוּלוֹ.

17 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: סוֹף סוֹף בֵּית אֶחָד אֵיכָּא אֲבָל שְׁנֵי בָתִּים לִיכָּא, וְרַב
18 אִמְרַ שְׁצִירָךְ שְׁנֵי בָתִּים לְכָל חֹצֵר. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אִפְשָׁר דְּמִצְפָּרָא
19 וְעַד פְּלָגָא דְּיוֹמָא – מַהְבּוּקָר עַד חֲצֵי הַיּוֹם, יִבְטְלוּ אֵת רְשׁוּתָם לְגַבֵּי
20 חָד – לְאַחַד מִבְּנֵי הַחֹצֵר, וּמִפְּלָגָא דְּיוֹמָא וְלְפָנָא – וּמִחֲצִי הַיּוֹם עַד
21 הָעֶרֶב יִבְטְלוּ אֵת רְשׁוּתָם לְגַבֵּי חָד – אַחַר מִבְּנֵי הַחֹצֵר. וְאִם כֵּן יֵשׁוּם
22 שְׁנֵי בָתִּים שִׁיכּוּלִים לְחֹצֵר לְחֹצֵר.

23 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: סוֹף סוֹף בְּעֵרֵבָא – בּוֹמֵן דְּאִיתִיהָ לְהָא – שֶׁהַחֹצֵר
24 שִׁיכֵת לְאַחַד, לִיתִיהָ לְהָא – הִיא לֹא שִׁיכֵת לְחִבְרִירָה, וְצִרִיךְ שְׁבִאוֹתוֹ
25 זִמָּן יִהְיֶה לְכָל חֹצֵר שְׁנֵי בָתִּים הַפְּתוּחִים אֵלֶיהָ וְהֵם שִׁיכִים לְאַנְשֵׁים
26 שׁוֹנִים.

27 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: אֵלָּא אִמְרַ רַב אֲשֵׁי, בֵּין עֵרֵבוּ וּבֵין לֹא עֵרֵבוּ, סוֹבֵר
28 רַב שֶׁהַמִּבּוֹי נִיתָר בְּלִחֵי וְקוּרָה, כִּיּוֹן שְׁבָתִים וְחֲצִירוֹת פְּתוּחוֹם לְתוֹכוֹ,
29 וְטַעְמֹו שֶׁל רַב שֶׁחִילַק בֵּין עֵרֵבוּ לֹא עֵרֵבוּ הוּא, שֶׁהֵרִי מִי גֵרָם
30 לְחֲצִירוֹת שִׁיֵּאֲסִרוּ לְהוֹצִיא מִזֶּה לְמִבּוֹי לֹא שִׁתּוּפֵי מִבּוֹאוֹת,
31 הַבָּתִּים, וְלִיכָּא, כְּלוּמַר לְדַעַת רַבִּי שֶׁמַּעַן הַמִּבּוֹי וְהַחֲצִירוֹת הַפְּתוּחוֹת
32 לוֹ, נִחְשָׁבִים לְרְשׁוֹת אֲחַת וּמוֹתֵר לְטַלְטֵל מִזֶּה לִזֶּה כְּלִים שֶׁשְּׁבָתוֹ בָּהֶם,
33 גַּם אִם לֹא עָשׂוּ שִׁתּוּפֵי מִבּוֹאוֹת. וְסוֹבֵר רַב שְׁזָאת בְּתַנָּאִי שֶׁהַחֲצִירוֹת
34 לֹא עֵרֵבוּ עִם הַבָּתִּים, לְפִי שְׁבִאוּפֵן זֶה לֹא מִצְוִיִּים חֲפְצֵי הַבָּתִּים
35 בַּחֲצִירוֹת, וְאֵין חֲשֵׁשׁ שִׁיּוּצִיאוֹ לְמִבּוֹי גַּם אֵת הַחֲפָצִים שֶׁשְּׁבָתוֹ בְּבֵית,
36 שֶׁגַּם רַבִּי שֶׁמַּעַן מוֹדֵה שֶׁאֲסוּר לְהוֹצִיאֵם לְמִבּוֹי. אוּלַם אִם עֵרֵבוּ
37 הַחֲצִירוֹת עִם הַבָּתִּים, וּמִצְוִיִּים בַּחֲצִירוֹת חֲפָצִים שֶׁשְּׁבָתוֹ בְּבֵית, אֲסוּר
38 לְטַלְטֵל מִהַחֲצִירוֹת לְמִבּוֹי אָף אֵת הַכְּלִים שֶׁשְּׁבָתוֹ בַּחֲצֵר, מִחֲשֵׁשׁ
39 שִׁיּוּצִיאוֹ גַּם חֲפָצִים שֶׁשְּׁבָתוֹ בְּבֵית. בְּאוּפֵן זֶה, גַּם לְדַעַת רַבִּי שֶׁמַּעַן אֵין
40 לְהַחֲשִׁיב אֵת הַמִּבּוֹי כְּרְשׁוֹת אֲחַת עִם הַחֹצֵר, שֶׁהֵרִי אֲסוּר לְטַלְטֵל מִזֶּה
41 לָזֶה, וְהַמִּבּוֹי הוֹפֵךְ לְחֵיוֹת כְּרַמְלִית וְאֲסוּר לְטַלְטֵל בְּמִבּוֹי עֲצֻמוֹ יוֹתֵר
42 מֵאַרְבַּע אֲמוּנוֹת. אֲךָ אִם יַעֲשׂוּ הַחֲצִירוֹת שִׁתּוּפֵי מִבּוֹאוֹת, יִחֲשְׁבוּ
43 הַבָּתִּים, הַחֲצִירוֹת וְהַמִּבּוֹי לְרְשׁוֹת אֲחַת, וְיִהְיֶה מוֹתֵר לְטַלְטֵל בְּכָל
44 הַמִּבּוֹי.

45 הַגִּמְרָא דְּנָה בְּשִׁיטַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר בַּעֲנִין עֲשִׂית מִלֵּאכָה בַּהֲכַנַּת
46 מִכְשִׁירֵי מִצּוּה בִּשְׁבַת בְּשֶׁאֵר מִצּוֹת מִלְכָּד מִלֵּה: אִמְרַ רַבִּי חִיָּיא בְּרַ
47 אָבָא אִמְרַ רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא לָבֵל – לֹא בְּכָל מִצּוּה הַנּוֹחֶגֶת בִּשְׁבַת אִמְרַ
48 רַבִּי אֲלִיעֶזֶר שֶׁגַּם מִכְשִׁירֵי הַמִּצְוֹת, דִּהֵינּוּ הַמִּלֵּאכּוֹת הַמִּסְיִיעוֹת
49 לְהַכְנֵת הַמִּצּוּה, דּוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, שֶׁהֵרִי שְׁתֵּי הַלָּחֶם הַבָּאִים בַּעֲצֵרַת
50 חוֹבֶת הַיּוֹם הֵן וְאֵין לְדַחּוֹתָן לְמַחֵר, וְלֹא לְמֶדֶן רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְהַתִּיר
51 אִפִּיתָן בִּשְׁבַת אֵלָּא מִגְּזִירָה שְׁוֹה וְכַפִּי שִׁיבּוּרָא לְחֵלָן, וְאִם כֵּל
52 מִכְשִׁירֵי מִצּוּה דּוֹחִים אֵת הַשַּׁבָּת, מִדּוּעַ הוֹצֵרֵךְ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר לְגִזְרֵיהֶן
53 שׁוֹה. וְהַתְנָאִי, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר אִמְרַ מַּנִּין לְמִכְשִׁירֵי שְׁתֵּי הַלָּחֶם שֶׁדּוֹחִין
54 אֵת הַשַּׁבָּת, נִמְאָרָה הִכָּא בְּשִׁתֵּי הַלָּחֶם (שֶׁם כֵּג יז) וְהִבָּאֲתָם אֵת עֹמֶר
55 רִאשִׁית קְצִירָכֶם, וְנִמְאָרָה הִכָּא בְּשִׁתֵּי הַלָּחֶם (שֶׁם כֵּג יז) מִמּוֹשְׁבֵיתֶכֶם
56 תְּבִיאֵו לָחֶם תְּנוּפָה, מַה הִכָּא הָאֲמוּרָה בְּעוֹמֶר הַדִּין הוּא

57 שֶׁמִּכְשִׁירֵין כְּגוֹן קְצִירָה, טַחֲנִינָה וְהַרְקָדָה, דּוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, אָף
58 הִכָּא הָאֲמוּרָה בְּשִׁתֵּי הַלָּחֶם, מִכְשִׁירֵין דִּהֵינּוּ אִפִּיתָן, דּוֹחִין אֵת
59 הַשַּׁבָּת.

60 אֲמוּרַת הַגִּמְרָא: מוֹפְנִי – אֶחָד הַפְּסוּקִים שֶׁמִּזֶּה לְמִדֵּים אֵת הַגְּזִירָה
61 שׁוֹה מִיּוֹתֵר וּפְנִי לְדִרְשָׁה זֹו, דָּאִי לֹא מוֹפְנִי, אֵיכָּא לְמִפְרָךְ – אִפְשָׁר
62 לְפָרוֹךְ אֵת הַגְּזִירָה שׁוֹה, מַה לְעוֹמֶר שֶׁקְצִירָתוֹ הִיא עֲצֻמָּה מִצּוּה וְלֹא
63 מִכְשִׁירֵי מִצּוּה, שֶׁכֵּן הִלְכָה הִיא שֶׁאֵף אִם מִצָּא קְצוֹר – קָמָה קְצוּרָה,
64 חוֹזֵר וְקוֹצֵר קָמָה אַחֲרַת לִשָּׁם מִצּוֹת הָעוֹמֵר כְּמוֹ שְׁכַתוּב (ויקרא כג י)
65 'וְקִצְרֹתָם וְגו' וְהִבָּאֲתָם אֵת עֹמֶר רִאשִׁית קְצִירָכֶם אֶל הַכְּהֵן, וְלִכֵּן
66 מִכְשִׁירֵי הַמִּצּוּה דּוֹחִים אֵת הַשַּׁבָּת. תֵּאֲמַר בְּשִׁתֵּי הַלָּחֶם שֶׁאֵין מִצּוּה
67 לְקָצוֹר לִשָּׁם שְׁתֵּי הַלָּחֶם, שֶׁהֵרִי אִם מִצָּא קְצוֹר – קָמָה קְצוּרָה אֵינּוּ
68 חוֹזֵר וְקוֹצֵר לִשָּׁם מִצּוֹת שְׁתֵּי הַלָּחֶם, וּמִנֵּין שֶׁמִּכְשִׁירֵיהָ יִדְחוּ שַׁבָּת, וּמֵאַחַר
69 הַקְצִירָה לְגַבֵּי מִצּוֹת שְׁתֵּי הַלָּחֶם, וּמִנֵּין שֶׁמִּכְשִׁירֵיהָ יִדְחוּ שַׁבָּת, וּמֵאַחַר
70 וְאִפְשָׁר לְפָרוֹךְ אֵת הַגְּזִירָה שׁוֹה, לֹאִי אֲפִנּוּי מוֹפְנִי – בִּאֲמַת עַל
71 כְּרִחוּנָה שֶׁאֶחָד הַפְּסוּקִים מִיּוֹתֵר וּפְנִי לְדִרְשָׁה, וְאֵין לְפָרוֹךְ גְּזִירָה שׁוֹה
72 כְּשֶׁאֲחָד מִהַפְּסוּקִים מִיּוֹתֵר.

73 הַגִּמְרָא מִבִּאֲרַת אִיזָה מִשְׁנֵי הַפְּסוּקִים מִיּוֹתֵר: מִכְּדִי – הֵרִי בָתִּיב
74 'וְהִבָּאֲתָם אֵת עוֹמֶר רִאשִׁית קְצִירָכֶם אֶל הַכְּהֵן', אִם כֵּן (בְּיוֹם)
75 '[בְּיוֹם] הִבָּאֲתָם אֵת עֹמֶר הַתְּנוּפָה' (שֶׁם כֵּג טו) לָמָּה לִי – מִדּוּעַ נִכְתְּבָה
76 שׁוּב לְשׁוֹן הַבָּאָה בְּעוֹמֶר. שְׁמַע מִיָּה אֲפִנּוּי – שֶׁהַפְּסוּק מִיּוֹתֵר וּפְנִי
77 לְלִמּוּד מִנּוּ גְזִירָה שׁוֹה לְשִׁתֵּי הַלָּחֶם.

78 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְאִכְתִּי – וְעֵדִיין קָשָׁה הִלֵּא מוֹפְנָה מִצָּד אֶחָד הוּא –
79 הֵייתוֹר הוּא רַק בְּפִסּוּק אֶחָד, וְשִׁמְעִינָן לִיָּה לְרַבִּי אֲלִיעֶזֶר דְּאָמַר,
80 מוֹפְנָה מִצָּד אֶחָד – גְּזִירָה שׁוֹה שְׁבָה רַק פְּסוּק אֶחָד מִיּוֹתֵר, לְמִדִּין –
81 נִיתָן לְלוּמְדָה וּמְשִׁיבִין – אֲךָ נִיתָן גַּם לְהַשִּׁיב וּלְפָרוֹךְ בְּמִידַת הָאִפְשָׁר
82 אֵת הַלִּימוּד, וְכִיּוֹן שֶׁבְּגִזְרָה שׁוֹה מַעֲוֵר לְשִׁתֵּי הַלָּחֶם רַק הַפְּסוּק
83 בְּעוֹמֶר מִיּוֹתֵר עֵדִיין נִיתָן לְפָרוֹךְ אֵת הַגְּזִירָה שׁוֹה.

84 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: גַּם הַפְּסוּק בְּשִׁתֵּי הַלָּחֶם מִיּוֹתֵר וּפְנִי לְדִרְשָׁה, כִּיּוֹן
85 שֶׁבְּפִסּוּק (שֶׁם כֵּג יז) 'מִמּוֹשְׁבֵיתֶכֶם תְּבִיאֵו לָחֶם תְּנוּפָה' תִּיבַת 'תְּבִיאֵו'
86 רְבִיבָא הוּא – מִיּוֹתֵר וּפְנִינָה לְדִרְשָׁת הַגְּזִירָה שׁוֹה, שֶׁהֵרִי בְּפִסּוּק
87 הַקּוּדֵם לוֹ כְּבֵר נִאֲמַר שֶׁבַעֲצֵרֵי יֵשׁ לְהַבִּיא מִנְחָה חֲדָשָׁה, וְאִם כֵּן הִיָּה
88 יָכוֹל לְכַתּוֹב 'מִמּוֹשְׁבֵיתֶכֶם לָחֶם תְּנוּפָה'. וּמֵאַחַר שֶׁגַּם הַפְּסוּק בְּשִׁתֵּי
89 הַלָּחֶם מִיּוֹתֵר, שׁוּב אֵין לְפָרוֹךְ אֵת הַגְּזִירָה שׁוֹה.

90 הַגִּמְרָא חֲזוֹרָת לְדוֹן בְּדַבְרֵי רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁאִמְרַ שִׁישׁ מִצּוֹת שֶׁגַּם לְרַבִּי
91 אֲלִיעֶזֶר מִכְשִׁירֵיהֶן אֵינֶם דּוֹחִים שַׁבָּת. שׁוֹאֵלֵת הַגִּמְרָא: לְמַעוּטֵי מֵאִי
92 – אִיזוֹ מִצּוּה הַתְּכִינָן רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעוּט, שֶׁמִּכְשִׁירֵיהָ אֵינֶם דּוֹחִים שַׁבָּת.
93 אֵילִימָא לְמַעוּטֵי – אִם נִאֲמַר שְׁבָא לְמַעוּט מִכְשִׁירֵי מִצּוֹת לוֹלֵב, כְּגוֹן
94 קְצִיצַת אַרְבַּעַת הַמִּינִים מִן הָאֵילָן, שֶׁאֵינֶם דּוֹחִים שַׁבָּת, וְהַתְנָאִי, לוֹלֵב
95 וְכָל מִכְשִׁירֵיו דּוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, דְּכִרִי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר. וְאֵלָּא נִצְטָרֵךְ
96 לֵאמֹר שְׁבָא לְמַעוּטֵי מִכְשִׁירֵי מִצּוֹת סוֹפָה, כְּגוֹן בְּנִייתָה, שֶׁאֵינֶם דּוֹחִים
97 שַׁבָּת, וְהַתְנָאִי, סוֹפָה וְכָל מִכְשִׁירֵיהָ דּוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, דְּכִרִי רַבִּי
98 אֲלִיעֶזֶר. וְאֵלָּא כּוּונַת רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעוּטֵי מִצָּה, וְהַתְנָאִי, מִצָּה וְכָל
99 מִכְשִׁירֵיהָ דּוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, דְּכִרִי רַבִּי אֲלִיעֶזֶר. וְאֵלָּא לְמַעוּטֵי
100 שׁוֹפֵר, וְהַתְנָאִי, שׁוֹפֵר וְכָל מִכְשִׁירֵיו דּוֹחִין אֵת הַשַּׁבָּת, דְּכִרִי רַבִּי
101 אֲלִיעֶזֶר.

102 מִשִּׁיבָה הַגִּמְרָא: אִמְרַ רַב אָדָא בְּרַ אֲהֵבָה, כּוּונַת רַבִּי יוֹחָנָן לְמַעוּטֵי
103 קְשִׁירַת צִיצִית לְמִלִּיתוֹ, וְכַתִּיבַת מוֹזוּזָה לְפִתְחוֹ, שֶׁמִּכְשִׁירֵיהָ אֵלָּה
104 אֵינֶם דּוֹחִים שַׁבָּת. תְּנִיָא נָמִי חָכִי – וְכֵן שִׁנּוּ בְּרִייתָא, וְשׁוֹנִין רַבִּי
105 אֲלִיעֶזֶר וְחַכְמִים בְּדַעַתָּם, שֶׁאִם צִיצִין – קֶשֶׁר צִיצִית בְּמִלִּיתוֹ וְעֵשָׂה –
106 וְכַתֵּב מוֹזוּזָה לְפִתְחוֹ בִּשְׁבַת שֶׁהוּא חֵיִיב. מִבִּאֲרַת הַגִּמְרָא: מֵאִי מַעֲטָא
107 אֵין מִכְשִׁירֵי מִצּוֹת אֵלָּה דּוֹחִים שַׁבָּת לְדַעַת רַבִּי אֲלִיעֶזֶר, אִמְרַ רַב
108 יוֹסֵף, מִנֵּין שֶׁאֵין קְבוּעַ לָהֶם (לְמִצּוֹת צִיצִית וּמוֹזוּזָה) זְמָן, וְנִיתָן לְקִיּוּמָם
109 בְּעֶרֶב שַׁבָּת אִלּוּ לְמַחֲרָת.

110 הַגִּמְרָא מִקְשָׁה עַל תִּירְצוֹ שֶׁל רַב יוֹסֵף: אִמְרַ לִיָּה אָבִי לְרַב יוֹסֵף,
111 אֲדִרְבָּה – לְחִיפָךְ, מִדָּאִין קְבוּעַ לָהֶם זְמָן אִם כֵּן

אפשר דמבטלי רשות כו'. וא"ת: כי עירוב חצרות נמי עם בתים, מצינן למימר שיש חצר למבוי, כגון שבטלנו אותו של חצר זה לרשות וכולוהו שיש להם במבוי, לבני חצר אחרת, ויכולין לטלטל מן החצר למבוי, הא לא בעי לאקשו, דאיכא למיד בעירובין (דף סו"א) אין ביטול רשות מחצר לחצר, ועוד: דבלאו הכי פריך שפיר: **מפלגא** דיומא לפניא.

רב לטעמיה, דאמר במסכת עירובין (דף סח), מבטלין וחורין ומבטלין: **מי** גרם לחצורו, ק"ל דאפילו עירוב חצרות עם בתים מותר לטלטל, דהא רב דאסר בעירוב – לטעמיה, דפסיק כרבי שמעון דוקא בלא עירוב, אבל רבי יוחנן פסיק כר"י, בין עירוב בין לא עירוב, וכו' יוחנן ק"ל: **לא** לכל אמר רבי אליעזר מכשירי מצוה דוחין את השבת, לקמן מפרש דאמא למעוטי ציצית ומוזזה, וה"פ: לא (ג) כל מצות הנוהגת בשבת אמר ר' אליעזר שמכשירין ידחו שבת, שהרי שתי הלחם כו'. ומשמע לכאורה דאי לא דאשכחן דמוצרי ר' אליעזר ג"ש, הוה גמרין לציצית ומוזזה ממילה, ונימא דמכשירי דחו שבת, ותימא הוא: הדין שייך למילף ציצית ומוזזה ממילה: דמילה דין הוא דמכשירי דוחין שבת, דהיא עצמה דוחה שבת, אבל ציצית ומוזזה אין במצותן דחיית שבת: **תאמר** בשתי הלחם שאם מצא קצור אינו קוצר, תימא מאי קא פריך: דהיא

גופה נילף מינה: מה העומר שאף על פי שמצא קצור – קוצר, אף שתי הלחם אם מצא קצור – קוצר, ונילף מינה תרת: מכשירין וקצירתו ותיירך רית: דהא לא דמי דנילף מינה קצירה, שהרי בעצרת יהיו כל החיטין והשעורין קצורים, ולא משמע דאתאי ג"ש אלא (ו) מכשירין דדחו שבת, א"י: י"ל: דהא לא מצי למימר נילף קצירה, דהמכא נפקא לן קצירת העומר דדחיא שבת – מדרבנן "בחרש ובקוצר תשבות" כדרדשוני במנחות בשילהי "ר' ישמעאל" (דף ע"ב), מה חריש רשות, אף קציר רשות, יצא קצירת העומר שהיא מצוה, וגלי דרמנא דליכא למילף אלא לגבי העומר, דכתיב ביה נמי "קציר", ולא לגבי שתי הלחם דכתיב בהו קציר, ועל כרחיך דאי היינו טעמא דילף גבי עומר קצירה משום דכתיב ביה קציר, דאי לא הכי – מ"ש דילף טפי גבי עומר מגבי שתי הלחם, דהבא נמי נימא יצא קצירת שתי הלחם שהיא מצוה: **וישוין** שאם צייץ טליתו כו' מ"ט כו', תימא: מה צריך טעם לזה? אלא משום דלא אשכחן דרבינו קרא, דכל אינן מצריכין קרא לקמן, דלא גמרי מהדרו ומיהו, יש לומר: דאיכא למילף ציצית ומוזזה מסוכה, דמאי פרכת – שכן נוהגת בלילות כבימים, מוזה נמי נוהג בלילות כבימים, וכן

ציצית, לרבנן דפליגי עליה דרבי שמעון בפרק "התכלת" (מנחות דף מג), דלא דרשי "וראיתם אותו" פרט לכסות לילה, אלא פרט לכסות סומא, ולהאי טעמא דפרישית, דמסוכה יליף – צריך לומר דציצית אם עבר וזמנה בטלה, דאי לאו הכי – איכא למפרך: מה לסוכה שכן אם עבר וזמנה בטלה, דמסתבר, דמילה אם עבר וזמנה – לא בטלה, כדאמרי מילה עצמה שהיא מייחייב בשמיני הוא עושה בתשיעי, שאם של בשמיני לא היה חוזר ומל בתשיעי, אבל (ו) סוכה ציצית ומוזזה – בכל יומא מייחייב בהו, אפילו קיימם היום – חייב לקיימם למחר, הלכך, כשעבר היום ולא עשאו – מצות היום לא קיימם עוד לעולם, ואם תאמר: ומסוכה הדין מצי למילף, וכן כל דהך דלקמן, דפריך נכיתוב דרמנא דבאי וניתו הך וניגמרו מיניה, אדרבא, נגמר מכיבוד בא ואם, ומבנין בית המקדש דלא דחו שבת, כדאיתא

בתים וחצרות, שני בתים פתוחים לשתי חצרות, שתיים לכל חצר, ושתי חצרות פתוחות למבוי: **במאן דסתימי דמי**, דהא לגבי מבוי במאן דסתימי הוה, דהא חצרות מפסיקות ביניהם, שאין הבתים מוציאים להם: **אפשר** דמבטלי, בני הבתים שבחצר רשות שיש להם בחצר לגבי חדר מינייהו, והיו כל החצר שלו, ומותר להוציא מביתו לחצר: **סוף סוף בית איכא**, בכל חצר, בתים

ליכא, ורב בעי שני בתים לכל חצר: **אלא אמר רב אשי**, טעמא לא משום בתים וחצרות פתוחות לתוכו הוא, דרב בין עירוב בין לא עירוב, מכיון דפתיחו שתי חצרות למבוי, ושני בתים לכל חצר – תורת מבוי עליה, וניתר בלחי וקורה, והיינו טעמא דכי עירבו בחצרות ולא נשתתפו במבוי אסור לטלטל בו, וכן לא עירבו – שרי: **מי גרם לחצירות שיאסרו**, על המבוי, להצריכו שיתוף להוציא מן החצירות לתוכו: בתים, הוא דגרמי לו, דאי לא משום בתים – הוה להו חצרות ומבוי רשות אחת, דרב דאמרה להא מלתא – כר"ש סבירא דאמר בעירובין (דף ע"ד), גג וחצר וקרפף ומבוי כולן רשות אחת הן, ומטלטלין מזה לזה, ואמר רב עלה: הלכה כר' שמעון, והוא שלא עירבו בתים עם החצרות, ולא שכחו מאני דבתים בחצר, הלכך, לענין טלטול בתוכו נמי, כי לא עירבו חצרות עם הבתים – שרי, דהוה להו כמו שנשתתפו בו, דמי גרם לו למבוי ליאסר ולהצטרף לשיתוף – בתים גרמו לו, ואינם, שדרי נסתלק ממונן, ומותר להוציא מן החצרות למבוי כאילו נשתתפו, ובנשתתפו לא מספקא לן דמותר לטלטל בכולן: **לא לכל אמר רבי אליעזר**, לא בכל מכשירי מצוה אמר כן, ולקמן מפרש די מכשירי מצוה אתא למעוטי: שתי הלחם, דעצרת חובת יום הן, ואין לאחזן עד למחר: **ולא למון רבי אליעזר**, דאפייחם תדוקה שבת, אלא מגזירה שוה, ואי בכל מכשירי מצוה שיעקר המצוה נוהגת בשבת אמר מכשיריה כמותה, למא לי גזירה שוה? מה הבאה האמורה בעומר מכשיריה, דהיינו קצירה טחינה ותרקודה שלח דוחין את השבת, כדאמרין במנחות (דף ע"ב), "בחרש ובקציר תשבות" – מה חריש רשות, אף קציר רשות, יצא קצירת העומר שהיא מצוה: **שפן (א) מצא קצור**, שלא לשם עומר – מצוה לקצור לשמה, דכתיב "וקצרתם והבאתם", הלכך, קצירה גופיה מצוה היא, תאמר בשתי הלחם, שלא נאמר בהו קצירה? **לא**, באמת: **מצד אחד**, הבאה דעומר מופנה, דהבאה דשתי הלחם אינה מופנה, דצריכה לגופה: **ושמעין** ליה לרבי **אליעזר דאמר**, גזירה שוה שאינה מופנה משני צדדיה אלא מצד אחד – למדין ממנה אם אין להשיב, אבל אם יש להשיב – משיבין, ובמסכת יבמות בפרק "מצות חליצה" שמעינן ליה דאמר הכי, דקתני: חליצה בשמאל וידי ורבי אליעזר מכשיר, דלא יליף רגל רגל ממצורע, ותרבינן: ורבי אליעזר לא יליף ממצורע: והא תניא, ר"א אומר: מניין לרצוצה שהיא באוץ נקית – נאמר כאן אוון, ונאמר לחלץ אוון וכו', ומשינן: אוון און – מופנה, רגל רגל – לא מופנה, והאי לא מופנה דקאמרין – משני צדדין קאמר, דרגל דכתיב בחליצה איצטרביא לגופה, אבל מצד אחד מופנה הוא, דפרשת מצורע מופנה הוא, והאי דעני, דכולהו כתיבין במצורע עשיר: **תביא רבינא הוא**, דהא א"ה וקצרתם מנחה חדשה" סמיה, ומצי למיכתב "מושבתיכם לחם תנופה", ו"תביא" יתייר הוא: **למעוטי מאי**, הא דאמר רבי יוחנן לעיל: לא לכל אמר רבי אליעזר, למעוטי די מכשירים אתי, דלא דחי שבת? וכל מכשיריו, כגון לקוצו מן המחובר: **למעוטי ציצית**, שלא יתלנה בטליתו בשבת, כדמפרש טעמא ואיל:

כדאיתא בפ"ק דיבמות (דף ו.) ו"ל: דהבא חבי גמרי: מה מצינו בהנך שמצות נהוגות בשבת, ומכשיריה דחו שבת – אף כל שמצות נהוגות בשבת מכשיריה דחו שבת. הלכך לא שייך למילף מכיבוד, דהיינו המצוה עצמה ולא מכשיריה. דשחוט לי בשל לי – היינו כיבוד עצמו, כשמתקן לו מאכלו. והבנן נמי הוי מצוה אחת, שצוה הקדוש ברוך הוא לבנות בית המקדש: **סד"א** גי' נילף שבעת ימים משבעת

ימים מסוכה. וא"ת: היכי תיסק אדעתיה לרן? ג"ש? הא אין אדם דן ג"ש מעצמו א"כ למדה מרבו ו"ל: דשמא בעלמא ניתנה למדרש: **קמ"ל**. ולא ידענא השתא האי שבעת ימים למאי אתיא. דאע"ג דדרשין בפ"ק דפסחים (דף ה.) מה שביעי שביעי חלל, אף ראשון ראשון חלל – דא איכא למידרש משבעה ימים: **שכן** טעון ארבעה ימים. אף על גב דעומר ושתי הלחם נמי מביאין עמון כבשים ויין לניסוך ושמן למנחות – שאני ד' מנין שבלולב דמעבכין זה את זה, כדאמר בפ"ק 'הקומץ' (מנחות דף כו.) ובפ"ק 'התכלת' (שם דף מה) ואמרין: הכבשים אין מעבכין לא את העומר, ולא את שתי הלחם. והיינו טעון ד' מנין – שאין מצות לולב כלל בלא ד' מנין. אבל באלו יכולה להיות מצוות בלא ד' מנין. הרי"ב פ"ר: **א** מעומר כ"י. הבא לא ידיקא תלמודא למילף מבנייהו. דהכי אורחיה דתלמודא: וימנין דייק וימנין לא דייק. ואי ה"ו דייק – הוה משכח פ"כ, הריב פ"ר. א"כ מילתא דאתא במה הצד טרח וכתב לה קרא, כמו מילתא דאתא בקל וחומר. והאי דקאמר תלמודא "ניכתוב רחמנא בהאי ותייתי אינך מנייה" – פירושו: ומאי צריך קרא? היינו משום דאי בלא מה הצד הוה מצי למילף חך מצוה מאידך – לא הוה כתב רחמנא קרא, כיון דהוה פשוט כל כ"י, ולא דמי למילתא דאתא בק"ו דהוה פשוט יותר **שבעת** ימים מלולב. מופנה הוה משני צדדים: גבי לולב לא איצטרך – דאע"ג דדרשין ימים ולא לילות, מיהו לא הוה צריך למיכתב שבעת כלל, דהוה מצי למיכתב "ושמחת לפני וגו' בימים" והוי לשון שבעת מיותר לג"ש. וא"ת: ור' אליעזר, היכי דרש ימים ולא לילות. כיון דאית ליה ג"ש – היא גופה נילף מסוכה, מה להלן ימים אפילו לילות – אף לולב ימים ואפי' לילות! ויש לומר: דלית לן למילף בג"ש מילתא דלשון ג"ש גופא מוכחא דאינו כן, דימים משמע ולא לילות:

וא מסוכה שכן נהוגות בלילות כבימים. נפקא אמר ליה ר' אלעזר כ"י. ו"ל: והתנן. דכל זה אינו במשנה: **ההיא** מבין שמנות ימים נפקא. תימה דתניא בת"כ, ומיית לה בפ"ק 'הערל' (יבמות עב:) השמיני ימול. דתניא: יכול בין ביים ובין בלילה, ת"ל: ביים. אין לי אלא שנימול לח, נימול לט' לי' ולי"א מניין שאינו נימול אלא ביים ת"ל: וביים. ובפ"ב דמגילה (דף כב) נמי אמר: אין מוהלץ אלא ביים, דכתיב "ובימים השמיני". ויש לומר דסמך א"בן שמנת ימים" ודרשא פשוטה נקט: **אלא** מעתה ידא זר ואונן כשר בקו, לא דווקא נקט זר, דהא בכלהו בוב חובה ויולדת ומצורע כתב בזה בקו:

כל שעתא ושעתא ומניה הוא! אלא אמר רב נחמן א"ר יצחק, ואיתימא רב הונא בריה דרב יהושע: הואיל ובידו להפקין. אמר מר: לולב וכל מכשיריו דוחין את השבת, דבר ר"א. מנא ליה לר"א הא? אי מעומר ושתי הלחם – שכן צורך גבוה! אלא אמר קרא: 'ביום', 'ביום' – אפילו בשבת. ולמאי הלכתא? אילימא לטלטול – איצטרך קרא למישרי טלטול? אלא למכשיריו. ורבנן – ההוא מיבעי ליה: 'ביום' ולא בלילה. ור"א, ביום ולא בלילה מנא ליה? נפקא ליה מ'ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים', ימים ולא לילות. ורבנן – איצטרך, ס"ד אמינא: גילף שבעת ימים מפוסה, מה להלן – ימים ואפילו לילות, אף כאן – ימים ואפילו לילות, קמ"ל. וליכתוב רחמנא בלולב וניתו ה'ך ונילפו מיניה: משום דאיכא למיפרך: מה ללולב שכן טעון ארבעה ימים. "סוכה וכל מכשיריה דוחין את השבת דברי רבי אליעזר". מנא ליה לר"א הא? אי מעומר ושתי הלחם – שכן צורך גבוה הוא! אי מלולב – שכן טעון ארבעה ימים! אלא: גמר שבעת ימים מלולב, מה להלן – מכשיריו דוחין את השבת, אף כאן נמי – מכשיריו דוחין את השבת. וליכתוב רחמנא בסוכה, וניתו ה'ך וניגמור מיניה! משום דאיכא למיפרך: מה לסוכה – שכן נוהגת בלילות כבימים. "מצה וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי ר"א". מנא ליה לר"א הא? אי מעומר ושתי הלחם – שכן צורך גבוה! אי מלולב – שכן טעון ארבעה ימים! אי מפוסה – שכן נוהגת בלילות כבימים! אלא: גמר 'חמשה עשר' וליגמור מיניה: משום דאיכא למיפרך: מה למצה – שכן נוהגת בנשים כבאנשים. "שופר וכל מכשיריו דוחין את השבת, דברי ר"א". מנא ליה לר"א הא? אי מעומר ושתי הלחם – שכן צורך גבוה, אי מלולב – שכן טעון ארבעה ימים! אי מפוסה – שכן נוהגת בלילות כבימים! אי מצה – שכן נוהגת בנשים כבאנשים! אלא: אמר קרא "יום תרועה ויהיה לכם" – ביום, אפילו בשבת. ולמאי? אילימא לתקיעה – ה' תנא דבי שמואל: "כל מלאכת עבודה לא תעשו" – יצתה תקיעת שופר וירדית הפת, שהיא חכמה ואינה מלאכה, אלא למכשיריו. ורבנן – ההוא מיבעי ליה: ביום ולא בלילה. ור"א, ביום ולא בלילה מנא ליה? נפקא ליה מ'ביום תפפורים תעבירו שופר בכל ארצכם' ונגמרי מהדר. וליכתוב רחמנא בשופר, וליתו ה'ך וליגמור מיניה! מתקיעות שופר דראש השנה ליכא למיגמר – שכן מכנסת זכרונות של ישראל לאביהן שבשמים, מתקיעות [שופר] דיוה"כ ליכא למיגמר – דאמר מר: תקעו ב"ד שופר נפטר עבדים לבתיהם ושדות חוזרות לבעליהן. (אמר מר) "מילה וכל מכשיריה דוחין את השבת, דברי רבי אליעזר". מנא ליה לר"א הא? אי מלולב גמר – כדאמרין. ועוד: מה לה'ך שכן

כל שעתא ומניה הוא. וכן שיש לו טלית, בכל יום שמשקה בלא ציצית עובר בעשה, ואפילו מונחת בקופסא. הלכך, כל יומא רמין מצותיה עליה: **הואיל** ובידו להפקין. ונפקי מרשותיה, ולא עליה רמין חובתיה: **אי** מעומר ושתי הלחם, ונגמר במה מצינו: **ביום** ואפילו בשבת. מודל כתיב "בראשון" – לדרשא אתא, בכל יום שהוא ראשון לה: **ולמאי** איצטרך לרבינו. להאי קרא – בשבת, אי נימא לטלטל כדמשמע אלא – לקיחה טלטול בעלמא הוא. ועדיין במתן תורה לא נאסר טלטול, דאיצטרך קרא למישרי להאי: **אלא** למכשיריו. דאיטורא דאורייתא הוא: מה להלן ימים ואפילו לילות. כדלפינן במסכת סוכה (דף עג.): וליכתוב רחמנא בלולב. דמכשירין דחו: וניתו. עומר ושתי הלחם מנייה, ולמה ליה דכתביה בכלהו? **אי** מלולב. במה מצינו מלולב, שהוא מצוה ומכשיריו דוחין, אף סוכה שהיא מצוה ומכשיריה דוחין: גמר ו' ימים כ"י, ובג"ש אתי ליה. ואע"ג דאינה מופנה משני צדדים, דהא גבי לולב חד "שבעת ימים" הוא דכתיב, ודרשין לר' אליעזר למעוטי לילות, כיון דגלי רחמנא בעומר ושתי הלחם ולולב – גילוי מילתא בעלמא הוא, ולא פרכין עליה. גמגום: וניתו ה'ך. עומר ושתי הלחם מנייה: **אי** מפוסה שכן נוהגת בלילות כבימים. ואילו מצה, לילה הראשון חובה, וחו לא, כדאמרין בפסחים (דף קב.). וליכתוב רחמנא בחדאי במצה, ונגמור דהך בלילה מנייה: בנשים כבאנשים. כדלפינן בפסחים (דף מג.) **אלא** תאכל עליו חמץ שבעת ימים: וגו', כל שישנו בכל תאכל חמץ – ישנו בקום אכול מצה. ונשים איתנהו בכל תאכל חמץ, דכל מצות לא תעשה, כיון שהזמן קרם בין שאין הזמן קרם, חייבות. לאפוקי סוכה ולולב דליתנהו בנשים, דמצות עשה שהזמן קרם הוא: **ולמאי** האי קרא, הי מילתא דתרועה אתא למישרי בשבת? אי לתקיעה – לא איצטרך, דאפילו תקיעת הרשת לית בה איסורא דאורייתא: **מלאכת** עבודה. של טורח: ונגמרי מהדר. במסכת ראש השנה (דף לג.) שאין תלמוד לומר 'בחדש השביעי', דהא בבמה קראי בתל' דיוה"כ בחודש השביעי, מזה ת"ל "בחודש השביעי" – שיהו כל תרועות משל חדש השביעי שוות: נפטר עבדים לבתיהם. קריאת רזרז דיוכל תלזה בה, הלכך חשיבא: **אי** מלולב. מאת מכוון: כדאמרין. איכא למיפרך בכל ה'ך, דא צד חמור האמור בה לעיל: **שכן**

נפקא ליה מבין הכפורים. ונגמרי מהדר, כדרשין בראש השנה: שיהו כל התקיעות של חודש השביעי שוות כדפירש בקונטרס, ורבנן סברי דלא שייך לאקשו, אלא לומר שסדר תקיעות יהיו שוין. דלענין סדר תקיעות מייתי לה תהם, אבל לזמן דיום – דאי לא איתקש, דע"כ זמנא אינו שוה, שוה בראש חודש וזה בעושר לחודש: והתניא

והתניא אמר ליה ר' אלעזר כ"י. ו"ל: והתנן. דכל זה אינו במשנה: **ההיא** מבין שמנות ימים נפקא. תימה דתניא בת"כ, ומיית לה בפ"ק 'הערל' (יבמות עב:) השמיני ימול. דתניא: יכול בין ביים ובין בלילה, ת"ל: ביים. אין לי אלא שנימול לח, נימול לט' לי' ולי"א מניין שאינו נימול אלא ביים ת"ל: וביים. ובפ"ב דמגילה (דף כב) נמי אמר: אין מוהלץ אלא ביים, דכתיב "ובימים השמיני". ויש לומר דסמך א"בן שמנת ימים" ודרשא פשוטה נקט: **אלא** מעתה ידא זר ואונן כשר בקו, לא דווקא נקט זר, דהא בכלהו בוב חובה ויולדת ומצורע כתב בזה בקו:

1 כָּל שַׁעֲתָא וְשַׁעֲתָא זְמַנָּה הוּא – כל שעה ושעה וכולל יום שבת
2 קיימת חובה להטיל ציצית בבגד אף אם אינו לובשו, וחזרת השאלה
3 מדוע אין מכשירי מזוזה וציצית דוחים שבת.

4 מתרצת הגמרא: אִלָּא אִמְרַן רַב נַחֲמָן אִמְרַן רַבִּי יִצְחָק, וְאִיתֵימָא –
5 ויש אומרים שאמר זאת רב הונא בריה דרב יהושע, הטעם שאין
6 מכשירי ציצית ומזוזה דוחים שבת, הואיל וְכִידוּן הַפִּקְדוֹן ואת הבית
7 או את הטלית ואינם נחשבים עוד ברשותו, ולא תחול עליו חובת
8 המצוה, ונמצא שאין הכרח לחלל שבת עבורם.

9 בברייתא שהובאה לעיל, נזכרו המצות שלדעת רבי אליעזר
10 מכשיריהן דוחים שבת, הגמרא מבארת מניין הוא לומד זאת. הגמרא
11 דנה במכשירי מצות לולב: אִמְרַן מַר, לֹולֵב וְכָל מְכַשְׁרֵי דִּוְחִין אֵת
12 הַשִּׁבְתָּ, דְּכִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. שואלת הגמרא: מָנָא לִיה – מנין לו לרבי
13 אֱלִיעֶזֶר הָא – דין זה. אִי תאמר שלמד לולב מְעוֹמֵר וְשִׁתִּי הֶלֶחֶם
14 שכשם שאלו מצות ומכשיריהם דוחים את השבת אף לולב כן, הלא
15 יש לפרוך, מה לעומר ושתי הלחם שִׁבְן הן מצות חשובות שיש בהם
16 צוֹרֶךְ גְּבוּהָה, כלומר הם קרבים בבית המקדש, אבל לולב אין בו צורך
17 גבוה, ומנין שמכשיריו דוחים שבת.

18 משיבה הגמרא: אִלָּא אִמְרַן קְרָא, (ויקרא כג ט) וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בַּיּוֹם
19 הָרִאשׁוֹן, והיה יכול לכתוב וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בִּרְאשׁוֹן, נמצא שתיבת
20 'ביום' מיותרת לדרשה, ללמד שלעולם נוהגת מצות לולב ביום
21 הראשון אֲפִילוּ חַל בַּשִּׁבְתָּ. מבררת הגמרא: וְלִמָּא הֶלְכָתָא – איזה
22 צורך יש ללמדנו שמצות לולב נוהגת בשבת. אִילִימָא – אם נאמר
23 שהכתוב בא להתיר מְלִטוֹל הַלּוּלָב בשבת כיון שהוא מוקצה שהרי
24 אין עליו תורת כלי, אִיצְטְרִיךְ קְרָא לְמִשְׁרֵי מְלִטוֹל – וכי יש צורך
25 שהפסוק יתיר טלטול, והרי טלטול מוקצה לא נאסר במתן תורה
26 ואינו איסור תורה אלא גזירת חכמים. אִלָּא ודאי כוונת הייתור
27 לְמַכְשְׁרֵי, כלומר להתיר את קציצת הלולב מהאילן בשבת, אף
28 שהדבר אסור מהתורה.

29 שואלת הגמרא: וְרַבֵּנן שסוברים שמכשירי לולב אינם דוחים שבת
30 מה ידרשו מתיבת 'ביום'. משיבה הגמרא: הֵהוּא – תיבת 'ביום', מִיַּבְעֵי
31 לִיה – נצרכת כדי ללמד שנוטלים לולב ביום וְלֵא פְלִילָה. שואלת
32 הגמרא: וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שלומד דרשה אחת מתיבת 'ביום', הדין
33 שנוטלים לולב ביום וְלֵא פְלִילָה מָנָא לִיה – מנין לו. משיבה הגמרא:
34 נִפְקָא לִיה – הוא ילמד דין זה מְוַשְׁמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם שְׂבַעַת
35 יָמִים, שהוא המשך הפסוק וְלִקְחֶתֶם לָכֶם, ומכאן דרש רבי אליעזר,
36 שיש לשמוח עם הלולב בַּיָּמִים וְלֵא בְלִילוֹת.

37 שואלת הגמרא: וְרַבֵּנן לשם מה יש צורך לדעתם בפסוק 'ביום'
38 שלולב נוהג ביום ולא בלילה, הלא ניתן ללמוד דין זה מהפסוק
39 'ושמחתם'. משיבה הגמרא: לדעת רבנן אִיצְטְרִיךְ – נצרך פסוק זה,
40 לפי שסִלְקָא דַּעְתָּךְ אִמְיָנָא – שהיה עולה בדעתך לומר נִילָף גְזִירָה
41 שזה 'שְׂבַעַת יָמִים' הכתוב בלולב, מְסוּפָה, שגם שם נכתב 'שבעת
42 ימים', מֵה לְהֵלן סוכה נוהגת בַּיָּמִים וְאֲפִילוּ בְלִילוֹת, אֵת כָּאֵן – לולב
43 מצותו נוהגת בַּיָּמִים וְאֲפִילוּ בְלִילוֹת, קָא מְשַׁמַּע לָן הפסוק 'ביום'
44 שלולב נוהג רק ביום ולא בלילה.

45 מקשה הגמרא: וְלִיבְתוֹב רַחֲמָנָא רַק בְּלֹולֵב שמכשיריו דוחים שבת,
46 וְנִיתִי הֵנָּה וְנִילְפֻ מִיָּנִיה – ויבואו מצות עומר ושתי הלחם וילמדו
47 ממצות לולב, שגם מכשיריהן דוחים שבת, ומדוע יש צורך בפסוק
48 מיוחד בשלש מצות אלו להתיר מכשיריהן. מתרצת הגמרא: מְשׁוֹם
49 דְּאִיכָא לְמִיפְרָךְ – שיש לפרוך את הלימוד מלולב, מֵה לְלֹולֵב שהיא
50 מצוה חשובה שִׁבְן הוּא מְעוֹן אֲרֻכָּה מִיָּנִים ולכן דוחים מכשיריו את
51 השבת, אבל עומר ושתי הלחם שאינם טעונים ארבעה מינים מנין
52 שמכשיריהם ידחו שבת, לכך צריך פסוק מיוחד בהם.

53 הגמרא דנה במכשירי מצות סוכה. שנינו לעיל בברייתא: סוּכָה וְכָל
54 מְכַשְׁרֵיהָ דִּוְחִין אֵת הַשִּׁבְתָּ, דְּכִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. שואלת הגמרא:
55 מָנָא לִיה – מנין לו לרבי אֱלִיעֶזֶר הָא – דין זה. אִי – אם תאמר שלמד
56 סוכה בלימוד של 'במה מצינו' מְעוֹמֵר וְשִׁתִּי הֶלֶחֶם, הלא יש לפרוך,

57 מה לעומר ושתי הלחם שִׁבְן צוֹרֶךְ גְּבוּהָה הוּא, כלומר הם קרבים
58 בבית המקדש, לכן מכשיריהם דוחים את השבת, אבל סוכה שאין בה
59 צורך גבוה מנין שמכשיריה דוחים. אִי – אם תאמר שלמד סוכה
60 מְלֹולֵב, שכשם שלולב שהוא מצוה ומכשיריו דוחים שבת, אף סוכה
61 שהיא מצוה ומכשיריה דוחים שבת. גם את זה יש לפרוך, מה ללולב
62 שִׁבְן מְעוֹן אֲרֻכָּה מִיָּנִים ולכן מכשיריו דוחים את השבת, תאמר
63 בסוכה שאינה טעונה ארבעה מינים.

64 משיבה הגמרא: אִלָּא גְמַר – למד בגזירה שוה 'שְׂבַעַת יָמִים' הכתוב
65 בסוכה מְלֹולֵב שגם בו נכתב 'שבעת ימים', מֵה לְהֵלן – בלולב
66 מְכַשְׁרֵי דִּוְחִין אֵת הַשִּׁבְתָּ אֵת כָּאֵן – בסוכה נְמִי מְכַשְׁרֵיהָ דִּוְחִין
67 אֵת הַשִּׁבְתָּ.

68 מקשה הגמרא: וְלִיבְתוֹב רַחֲמָנָא כְּסוּכָה שמכשיריה דוחים שבת
69 וְנִיתִי הֵנָּה וְנִילְפֻ מִיָּנִיה – ויבואו עומר ושתי הלחם וילמדו ממנה,
70 ומדוע יש צורך בלימוד מיוחד בשתי מצוות אלו, להתיר מכשיריהן.
71 מתרצת הגמרא: מְשׁוֹם דְּאִיכָא לְמִיפְרָךְ, מֵה לְסוּכָה שהיא חמורה
72 שִׁבְן נִוְחָת פְּלִילוֹת כְּבִימִים, תאמר במצות עומר ושתי הלחם
73 שנוהגות רק ביום, ומנין שמכשיריהן ידחו שבת.

74 הגמרא דנה במכשירי מצות מצה. שנינו לעיל בברייתא: מָצָה וְכָל
75 מְכַשְׁרֵיהָ דִּוְחִין אֵת הַשִּׁבְתָּ, דְּכִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. שואלת הגמרא:
76 מָנָא לִיה – מנין לו לרבי אֱלִיעֶזֶר הָא – דין זה. אִי – אם תאמר שלמד
77 מצה מְעוֹמֵר וְשִׁתִּי הֶלֶחֶם, הלא יש לפרוך, מה לעומר ושתי הלחם
78 שִׁבְן צוֹרֶךְ גְּבוּהָה, כלומר הם מובאים לבית המקדש, אבל מצה אין
79 בה צורך גבוה. אִי – ואם תאמר שלמד מצה מְלֹולֵב גם זאת יש
80 לפרוך, מה ללולב שִׁבְן מְעוֹן אֲרֻכָּה מִיָּנִים ומצה אינה טעונה
81 ארבעה מינים. אִי – ואם תאמר שלמד מְסוּפָה, גם כן יש לפרוך, מה
82 לסוכה שִׁבְן נִוְחָת פְּלִילוֹת כְּבִימִים, תאמר במצה שנוהגת רק
83 בלילה הראשון (פסחים כג). אִלָּא גְמַר – למד גזירה שוה 'חֲמִשָּׁה עָשָׂר'
84 'חֲמִשָּׁה עָשָׂר' מִחַג הַסּוּפּוֹת, מֵה לְהֵלן במצות סוכה מְכַשְׁרֵיהָ דִּוְחִין
85 אֵת הַשִּׁבְתָּ, אֵת כָּאֵן במצה מְכַשְׁרֵיהָ דִּוְחִין אֵת הַשִּׁבְתָּ.

86 מקשה הגמרא: וְלִיבְתוֹב רַחֲמָנָא כְּפִירוּשׁ כְּמָצָה שמכשיריה דוחים
87 שבת, וְנִיתִי הֵנָּה וְנִילְפֻ מִיָּנִיה – ויבואו המצות עומר ושתי הלחם,
88 לולב וסוכה וילמדו ממצה שגם מכשיריהן דוחים שבת. מתרצת
89 הגמרא: אין ללמוד מצות הללו ממצה, מְשׁוֹם דְּאִיכָא לְמִיפְרָךְ –
90 שיש לפרוך, מֵה לְמָצָה החמורה שִׁבְן נִוְחָת כְּבִימִים כְּבִימִים, שהרי
91 גם נשים מצוות לאכול מצה, ולכן מכשיריה דוחים את השבת,
92 אבל בלולב וסוכה שהן מצות עשה שהזמן גרמן שנשים פטורות מן
93 מנין שמכשיריהן ידחו שבת.

94 הגמרא דנה במכשירי מצות שופר. שנינו לעיל בברייתא: שׁוֹפָר וְכָל
95 מְכַשְׁרֵי דִּוְחִין אֵת הַשִּׁבְתָּ, דְּכִרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר. שואלת הגמרא: מָנָא
96 לִיה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הָא, אִי למד שופר מְעוֹמֵר וְשִׁתִּי הֶלֶחֶם, יש
97 לפרוך, שִׁבְן הַם צוֹרֶךְ גְּבוּהָה ושופר אינו צורך גבוה. וְאִי למדו מְלֹולֵב,
98 יש לפרוך שהלולב חמור שִׁבְן מְעוֹן אֲרֻכָּה מִיָּנִים ושופר אינו טעון
99 ארבעה מינים. וְאִי תאמר שלמדו מְסוּפָה, גם יש לפרוך שסוכה
100 חמורה שִׁבְן נִוְחָת פְּלִילוֹת כְּבִימִים ושופר נוהג רק ביום. וְאִי למדו
101 מְמָצָה, גם יש לפרוך שמצה חמורה שִׁבְן נִוְחָת כְּבִימִים כְּבִימִים, ומצות שופר אינה נוהגת בנשים לפי שהיא מצות עשה שהזמן גרמא.

102 משיבה הגמרא: אִלָּא כִּי למד רבי אליעזר, אִמְרַן קְרָא (במדבר כט א)
103 וְכִדְשׁ הַשְּׁבִיעִי בְּאֶחָד לַחֹדֶשׁ וּגְי יוֹם תְּרוּעָה יִהְיֶה לָכֶם, מצות
104 שופר נוהגת בַּיּוֹם הראשון לחודש השביעי אֲפִילוּ אם הוא חל
105 בַּשִּׁבְתָּ. מבררת הגמרא: וְלִמָּא – ולאיה צורך נכתב הריבוי ללמד
106 שמצות שופר נוהגת ואפילו בשבת. אִילִימָא – אם נאמר שהפסוק בא
107 לְהַתִּיר תְּקִיעָה בשבת, אי אפשר לומר כן, דְּהָא תָנָא דְּבִי מְסוּפָה –
108 שנו בבית מדרשו של שמואל ברייתא זו, 'כָּל מְלֻאכָת עֲבוּדָה לֹא
109 תַעֲשׂוּ' (במדבר כט א) – התורה אסרה בשבת על מלאכה שיש בה טורה,
110 יִצְתָה תְּקִיעַת שׁוֹפָר וְדִיִּית הַפֶּת מהתנור, שְׁהִיא חֲכֵמָה וְאִינָה
111 מְלֻאכָה, ומותר מן התורה לתקוע אפילו תקיעת רשות, וכן לרדות
112

שָׁבַן אִם עָבַר זְמַנָּהּ שֶׁל כָּל אַחַת מֵהַמִּצְוֹת שֶׁנִּזְכָּרוּ לַעֲלֹל (ועומר, שתי
הלחם, לולב, סוכה שופר ומצה), ולא קיימה בְּמִלָּה הַמִּצְוָה, ועל כן
אף מכשיריה דוחים שבת, אבל במילה שאם לא קיימה היום קיימה
מחר, מניין שמכשיריה דוחים שבת.

משיבה הגמרא: אֵלֶּא וְהֵינּוּ מִטְעָמָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר, דְּאָמַר קָרָא (ויקרא
יב א) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי' (מִזֶּמֶן בִּשְׂרָא עֲרִילָתוֹ) וְאִפְּלִיז בִּשְׁבֻתָּהּ, כלומר תיבת
'ביום' לא נכתבה ללמדנו שמילה דוחה שבת, כיון שלפי המבואר
הלן סובר רבי אליעזר שזו הלכה למשה מסיני ואין צורך בפסוק על
כך, ולכן תיבה זו מיותרת ללמדנו שגם מכשירי מילה ייעשו בשבת.
מקשה הגמרא: וְלִיכְתּוּב רַחֲמֵנָא בְּמִלָּה שֶׁמִּכְשִׁירֶיהָ דּוּחִים שֶׁבֶת,
וְלִיתָ הֵנָּה וְלִיגְמֹר מִינֶיהָ – ויבואו כל המצות הנזכרות לעיל
וילמדו ממנה. מתרצת הגמרא: מִשּׁוּם דְּאִיכָּא לְמִפְּרָךְ – שיש
לפרוך את הלימוד לשאר מצוות, מִהַ לְמִלָּה הַחֲמוּרָה שָׁבַן
נִבְרָתוֹ עָלֶיהָ שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה בְּרִיתוֹת – בפרשת מילה (בראשית יז
K-K), נזכרה תיבת 'ברית' שלש עשרה פעמים, ואולי לכן
מכשיריה דוחים שבת.

הגמרא דנה מניין שמילה עצמה דוחה שבת: עַד כָּאֵן לֹא פְּלִיגִי רַבֵּנָן
עָלֶיהָ – לא חלקו חכמים על רבי אליעזר אֵלֶּא בְּמִכְשִׁירֵי מִלָּה
שֶׁלְדַעַתָּם אֵינֶם דּוּחִים אֶת הַשֶּׁבֶת, אֲבָל מִלָּה נּוֹפֶה לְדַבְּרֵי הַכֹּל
דּוּחָה שֶׁבֶת, מְבַרְרִית הַגְמָרָא: מִנָּלָן שֶׁמִּלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת. אָמַר עוּלָא,
זו הִלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינִי. וְכֵן אָמַר רַבִּי יֶצְחָק, זו הִלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינִי.
מִיִּתְבִּי – הקשו בני הישיבה על דבריהם, שנינו בברייתא, מִנָּלָן
לְפִיקוּתָא נֶפֶשׁ שְׂדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה אָמַר יֵשׁ
לְלַמֵּד זֹאת מִקֵּל וְחוֹמֶר, מִהַ מִלָּה שֶׁהִיא מְצוּה שְׂבָאָה לְתַקֵּן אֶת
מֵאִיכְרֵי שֶׁל אָדָם, וְדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, קָל וְחוֹמֶר לְפִיקוּתָא נֶפֶשׁ שׁוּה
תִּקּוֹן לְכָל גּוֹפּוֹ וְדֹא שְׂדוּחָה אֶת הַשֶּׁבֶת. וְאִי סִלְקָא דַּעְתָּךְ שֶׁמִּלָּה
שְׂדוּחָה שֶׁבֶת נִלְמַדְתָּ מִהִלְכָּה לְמִשְׁה מִסִּינִי, קָל וְחוֹמֶר מִהִלְכָּה מִי
אֲתִי – וכי ניתן ללמוד קל וחומר מהלכה למשה מסיני, וְהִתְנַחֵא, אָמַר
לֹא רַבִּי (אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה) (אֱלִיעֶזֶר) לְרַבִּי עֲקִיבָא, עֲקִיבָא, הֵיאֵךְ
אֵתָּה לִמֵּד עַל גִּזְרֵי שֶׁנִּטְמָא מְרַבֵּיעִית דָּם מִהֵמָּה בְּמַעַצ אוֹ בְּמִשְׁא, שִׁוְתָּה
אֵת נִירוֹתָו וּמְגַלַּח עַל טוֹמְאָה זוּ בְּקַל וְחוֹמֶר מְעַצַּם כְּשֶׁעוֹרָה,
הֵלָא עֵצִים בְּשִׁעוּרָה מִהֵמָּה שֶׁטְטָמָא – שֶׁהִנּוּרִי מְגַלַּח אִם טוֹמָא
מִמֶּנָּה, זוּ הִלְכָה לְמִשְׁה מִסִּינִי, וְרַבֵּיעִית דָּם אֵתָּה בֹא לְלַמֵּד בְּקָל
וְחוֹמֶר, וְאִין דִּינִין קָל וְחוֹמֶר מִהִלְכָּה, וּמַעַתָּה, אִם מִלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת
מִהִלְכָּה, אִיךְ לִמֵּד רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן עֲזַרְיָה מִמֶּנָּה בְּקַל וְחוֹמֶר שִׁפְיוֹחַ
נֶפֶשׁ דּוּחָה שֶׁבֶת.

מתרצת הגמרא: אֵלֶּא אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הֲדִין שֶׁמִּלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת
אֲתִיָּא – נלמד בגזירה שוה 'אות' 'אות' משבת. בשבת נאמר (שמות לא
ג) 'כִּי אוֹת הָיָא' וגו' ובמילה נאמר (בראשית יא) 'וְהָיָה לְאוֹת בְּרִית' וגו',
ולמדים בגזירה שוה שהציווי של מצות מילה נאמר גם בשבת.
מקשה הגמרא: אֵלֶּא מַעַתָּה, לְדַבְּרִיךְ שְׁתִּיבַת 'אוֹת' הַכְּתוּבָה בְּעֵינֵי
שֶׁבֶת, נִכְתְּבָה כִּדִּי לְלַמֵּד מִמֶּנָּה גִּזְרָה שׁוּה, אִם כֵּן גַּם תְּפִילִין דְּבִתְּכִי
בִּהֵן 'אוֹת' (שמות יט ט) 'וְהָיָה לָךְ לְאוֹת עַל יָדְךָ, לִידְחִי מִכְשִׁירֵיהֶם וּבְכֹן
הַפִּשְׁטָה הָעוֹר וְעִיבּוּדוֹ אֶת הַשֶּׁבֶת.

הגמרא חוזרת בה מהלימוד של 'אות' אֵלֶּא הֲדִין שֶׁמִּלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת
אֲתִיָּא – נלמד בגזירה שוה 'ברית' 'ברית' משבת. בשבת נאמר (שמות
לא טז) 'לְדֹרֹתֶם בְּרִית עוֹלָם', ובמילה נאמר (בראשית יז א) 'וְהָיָה לְאוֹת
בְּרִית' וגו', ולמדים בגזירה שוה שמצות מילה נהגת גם בשבת.
מקשה הגמרא: עַרְל גְּדוֹל – בן שלוש עשרה שבא למול את עצמו,
דְּבִתְכִי בִּיה – שגם בעניינו כתוב 'ברית', שנאמר (שם יד יד) 'וְעַרְל זָכָר
אֲשֶׁר לֹא יְמוֹל וגו' ונִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַהִוא מִעַמִּיהָ אֶת בְּרִית הַפֶּר',
לִידְחִי מִלָּה זוּ שֶׁלֹא בִּזְמַנָּה אֶת הַשֶּׁבֶת, ואילו להלן (ע"פ) מבואר
בברייתא שמילה שלא בזמנה, כלומר שאינה ביום השמיני ללידתו,
אינה דוחה אפילו יום טוב.

הגמרא חוזרת בה מהלימוד של 'ברית' אֵלֶּא הֲדִין שֶׁמִּלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת
אֲתִיָּא – נלמד בגזירה שוה 'דורות' 'דורות' משבת. בשבת נאמר (שמות
לא טז) 'לְעִשְׂוֹת אֶת הַשֶּׁבֶת לְדֹרֹתֶם' וגו', ובמילה נאמר (בראשית יז ב)

יְמוֹל לָכֶם כָּל זָכָר לְדֹרֹתֵיכֶם' וגו', ולמדים בגזירה שוה שמצות מילה
נוהגת גם בשבת.
מקשה הגמרא: אִם כֵּן, מִצְוַת צִיצִית דְּבִתְכִי בִּיה 'דורות' (במדבר טו לח)
'וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִת וגו' לְדֹרֹתֶם' וגו', לִידְחִי מִכְשִׁירֵיהָ (וכגן עשייתן את
השֶׁבֶת, ולעיל קלא.) נאמר בברייתא שמכשירי ציצית אינם דוחים
שבת.

מסקנת הגמרא: אֵלֶּא אָמַר רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק, דִּינִין גִּזְרָה שׁוּה 'אוֹת'
'ברית' וְדֹרֹת' שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּפֶרֶשֶׁת מִלָּה כְּפִי שֶׁנִּזְכָּר לַעֲלֹל, מִ'אוֹת'
'ברית' וְדֹרֹת' שֶׁנִּכְתְּבוּ בְּפֶרֶשֶׁת שֶׁבֶת, שֶׁמִּלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת, לְאִפְּרִי
הֵנָּה – לְהוֹצִיא אֶת שְׂאֵר הַמִּצְוֹת דְּחַד חַד הוּא דְּבִתְכִי בִּיה – שֶׁבֶת
אֵתָּה מִהֵן כְּתוּבָה רַק תִּיבָה אֶחָת, או 'אוֹת' או 'ברית' או 'דורות' ולכן
אין ללמוד שהן דוחות את השבת.

הגמרא מביאה דעות נוספות מהיכן נלמד שמילה דוחה שבת: וְרַבִּי
יִוֶּחָנָן אָמַר, אָמַר קָרָא (ויקרא יב א) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי' מִזֶּמֶן, תִּיבַת 'בַּיּוֹם'
מִיִּתְרַת שְׁהִי יִכּוֹל הִיָּה לְכָתוּב 'בְּשִׁמְנֵי יְמוֹל', לְרִבּוֹת מִלָּה אִפְּלִיז
בִּשְׁבֻתָּהּ.

אָמַר לִיה רִישׁ לְקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן, אֵלֶּא מַעַתָּה – לפי דבריך מחוסרי
בְּפֶרָה – טמאים הטעונים קרבן ביום השמיני לטהרתם כדי להתירם
באכילת קדשים, כגון זב, זבה, יולדת ומצורע, דְּבִתְכִי בִּיה וְבַיּוֹם
הַשְּׁמִינִי, הִבִּי נָמִי דְּדָחוּ שֶׁבֶת, והלא אין קרבן יחיד דוחה שבת.
מתרצת הגמרא: הָהוּא 'בַּיּוֹם' שֶׁנִּכְתְּבָה בְּמַחוֹסְרֵי כְּפָרָה, מִיִּבְעִי
לִיה – צריך אותו ללמד שהקרבנות הקרבת תהיה בַּיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה.
שואלת הגמרא: הֵא נָמִי – הלא גם את הפסוק 'בַּיּוֹם' שֶׁנִּכְתְּבָה בְּמִלָּה
מִיִּבְעִי לִיה לְלַמֵּד שֶׁמִּלָּה נּוֹהֶגֶת בַּיּוֹם וְלֹא בְּלִילָה, מתרצת הגמרא:
הָהוּא – הֲדִין שֶׁמִּלָּה נּוֹהֶגֶת רַק בַּיּוֹם, מִ'כֵּן שְׁמֵנֶת יָמִים' מִזֶּמֶן (בראשית
יז יב) נִפְקָא – הוא נלמד.

מקשה הגמרא: הֵא נָמִי – הלא גם קרבן מחוסרי כפרה שקרב רק
ביום, מִהֶפְסוֹק 'בַּיּוֹם צוּתוֹ' וגו' לְהִקְרִיב אֶת קֶרְבְּנֵיהֶם' וגו' (ויקרא יז לח)
נִפְקָא – הוא נלמד, ומיותר הפסוק 'בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי' לְלַמֵּד שֶׁהִקְרַבְתּוּ
דּוּחָה שֶׁבֶת. מתרצת הגמרא: אֵף עַל זֶבֶן דְּנִפְקָא מִ'בַּיּוֹם צוּתוֹ'
שֶׁקֶרְבָנוֹת קִרְבִּים רַק בַּיּוֹם, עֲדִין אֲצַטְרִיכָא – צריך את הפסוק 'בַּיּוֹם'
הַשְּׁמִינִי' לַעֲנִין זֶה. סִלְקָא דַּעְתָּךְ אֲמִינָא הוּאִיל וְחֵם רַחֲמֵנָא עָלֶיהָ –
על מחוסרי הכפורים והתיר להם לְאֲתוּרֵי בְּדִלּוֹת – להביא בן יונה או
תור במקום בהמה, שֶׁמָּא בְּלִילָה נָמִי לִיתִי – גם יהיה מותר להם
להקריב, קָא מְשַׁמְעֵי לָן 'בַּיּוֹם הַשְּׁמִינִי' שֶׁגַם קֶרְבֵּן מִחוֹסְרֵי כְּפָרָה קֶרֶב
רַק בַּיּוֹם.

מִתְקִיף לָהּ – הקשה על כך רַבִּינָא, אֵלֶּא מַעַתָּה – אם קיימת סברא
שהתורה חסה על מחוסרי כפרה, שֶׁמָּא יָהָא גַם יוֹר בִּשְׂרָא בִּהֵן וְיָהָא
גַם כְּהֵן אִוְנֵן בִּשְׂרָא בִּהֵן לְהִקְרִיב אֶת קֶרְבָנָם, וְלֹא מְצִינוּ שֶׁהִתִּירוּ בָהֶם
דְּבָרִים אֵלּוּ. מתרצת הגמרא: הָא אֲהִדְרִיָּה קָרָא – כיון שנאמר 'בַּיּוֹם'
הַשְּׁמִינִי' לְלַמֵּד שֶׁקֶרְבָנָם קֶרֶב רַק בַּיּוֹם כִּדִּין שְׂאֵר קֶרְבָנוֹת, הַחֲזִיר
בוֹה הַכְּתוּב אֵת קֶרְבֵּן מִחוֹסְרֵי כְּפָרָה לְכָל תּוֹרַת כָּל הַקֶּרְבָנוֹת, גַּם
לַעֲנִין זֶה שְׁאוֹנֵן וְזֶה פְּסוּלִים לְהִקְרַבָּה.

הגמרא מביאה דעה נוספת: רַב אֶחָא בַּר יַעֲקֹב אָמַר, אָמַר קָרָא
(ויקרא יב א) 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי' מִזֶּמֶן, מִתִּיבַת 'שְׁמִינִי' לְמִדִּים שֶׁמִּלָּה
תִּיעֲשֶׂה בְּשִׁמְנֵי, וְאִפְּלִיז חַל בִּשְׁבֻתָּהּ.
מקשה הגמרא: הֵא – את הפסוק הָהוּא 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי' מִזֶּמֶן, מִיִּבְעִי
לִיה לְמַעֲוֵי – שלא למול בשְׁבִיעִי. מתרצת הגמרא: הַמִּיעוּט שֶׁל
הַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, מִ'כֵּן שְׁמֵנֶת יָמִים' נִפְקָא.

שואלת הגמרא: וְאֲבִתִּי מִיִּבְעִי לִיה – ועדיין צריך חד – פסוק אחד
לְמַעֲוֵי שְׁבִיעִי, וְחַד – וּפְסוֹק אֶחָד לְמַעֲוֵי תִשְׁעִי, דֹּא מַחַד – שאם
הִיָּה רַק פְּסוֹק אֶחָד, הָיָה אֲמִינָא – הייתי טועה לומר שכוונת הכתוב
למעט שביעי דווקא שלא ימול בו משום שבשְׁבִיעִי הוּא דֹּלָא מְטָא
וְמִנִּיהָ – לא הגיע עדיין זמנו, אֲבָל מִשְׁמִינִי וְאִילָּה, כָּל יוֹם לְאַחֵר מִכֵּן
וְמִנִּיהָ הוּא, וְלִכֵּן צָרִיךְ גַּם אֶת הַפְּסוֹק 'וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי' לְמַעַט אֶת הַיּוֹם
הַתִּשְׁעִי וְאִין לֵנוּ פְּסוֹק לְלַמֵּד שֶׁמִּלָּה דּוּחָה שֶׁבֶת. מִסְקֶנָה הַגְמָרָא:
אֵלֶּא מְחַוְוֶרָא – ברור הדבר שיש ללמוד מ'ביום' בְּדִרְבִּי יוֹחָנָן.

הא אהדריה קרא. והוה ליה דבר שיצא מן הכלל לידון בדבר החשוב, לאתויי בדלות,
שאי אתה יכול להחזירו לכללו, לפסול לילה ואונן, עד שיחזירו הכתוב לכללו
בפירוש. דרי החזירה בפירוש – ופסל לילה, וז"ה אונן, וקשה: ואמאי לא קאמר דאהדריה
קרא, מדכתיב כהן ולא זר? ושוא לשום דרשא אחריני אתא:

תנאי כוותיה דרבי יוחנן ודלא כרב אחא

בר רבא, ודלא כרב נחמן בר יצחק
דאמר: אתאי "עקב" ברית "דורות" לא הוי
דאיתו מודה דדרשין "ביום" כדרדשין
בברייתא. ואות ברית דורות – אתא למכשירין,
וביום – למילה גופה. ולית ליה למילה הלכה,
אע"ג דר' יוחנן אית ליה הלכה לר' אליעזר,
וכדפי רש"י. והאי ברייתא דדרשי ביום – אתאי
כרבנן, דביסום איצטריך למילה גופה, ולהכי לא
קאמר אלא דלא כרב אחא, דברייתא מוכחא
בהדיא דלא בעיא למדרש "שמיני ימול". מרי:
מה צרעת שדוחה את העבודה, תימה
ולמיא קל וחומר איפכא, ותדחה עבודה את
הצרת שיקון בהרתו כדי לעשות עבודה ומה
שבת שדוחה את המילה, ומילה דוחה את
הצרת – עבודה דוחה אותה צרעת שדוחה
מפני מילה – אינו דין שתהא עבודה דוחה אותה
הא דאמרין בפסחים בפרק "אלו דברים" (דף
סו.) "וישלו מן המתנה כל צרוע וכל זב וכל
טמא לנפש" אם טמאי מתים משתלחין, וזים
ומצורעים לא כ"ש? אלא יש לך שעה שזבין
ומצורעים משתלחין ואין טמאי מתים
משתלחין, ואיזה – זה פסח הבא
בטומאה

דנין 'אות' / 'ברית' / 'דורות' / 'מאות' / 'ברית' / 'דורות' – לאפוקי הנך דחד הוא דכתיב בהן, ור'
יוחנן אמר: אמר קרא 'ביום' – ביום אפילו בשבת. אמר ליה ריש לקיש לרבי יוחנן: אלא מעתה,
מחוסרי פפרה דכתיב בהו 'ביום' – הכי נמי דדחו שבת! והוא מיבעי ליה: 'ביום' – ולא בלילה.
האי נמי מיבעי ליה 'ביום' ולא בלילה! והוא מ"בן שמונת ימים" נפקא. האי נמי מ'ביום צוות'
נפקא! אע"ג דנפקא מ'ביום צוות' אצטריכא, סד"א: הואיל וחס רחמנא עליה לאתויי גדלות,
בלילה נמי ליתי – קמ"ל. מתקוף לה רבינא: אלא מעתה – יהא זר בשר בהן, ויהא אונן בשר
בהן! הא אהדריה קרא. רב אחא בר יעקב אמר: אמר קרא 'שמיני', שמיני אפילו בשבת. האי
שמיני מיבעי ליה למעוטי שביעי! שביעי – מכן שמונת ימים נפקא. ואפתי מיבעי ליה, חד –
למעוטי שביעי, וחד – למעוטי תשיעי; דאי מחד הוה אמינא: שביעי הוא – דלא מנא זמניה,
אבל משמיני ואילך – זמניה הוא! אלא מחוורתא דרבי יוחנן. תנאי פויתיה דרבי יוחנן, ודלא
כרב אחא בר יעקב: 'שמיני ימול' – אפילו בשבת, ומה אני מקיים "מחלליה מות יומת" – בשאר
מלאכות חוץ ממילה, או אינו אלא אפי' מילה, ומה אני מקיים "שמיני ימול" – חוץ משבת –
ת"ל 'ביום' – אפילו בשבת. אמר רבא: האי תנא, מעיקרא מאי קא גיחא ליה, ולבסוף מאי קא
קשיא ליה? הכי קאמר: 'שמיני ימול' אפילו בשבת, ומה אני מקיים "מחלליה מות יומת" – בשאר
מלאכו' חוץ ממילה, אבל מילה דחיא. מ"ט – ק"ו הוא ומה צרע' שדוחה את העבודה,
ועבודה

וצאת מן המקדש, אלא מקריב אונן ולא יחלל – ועבודתו לא תהא מחוללת בכר. הא אחר שלא יצא – חילל: הא אהדריה קרא. לפסול בהן לילה, דכתיב בהו "וביום"
דאמרין. וכיון דלענין לילה תורת כל הקרבנות עליהן – לענין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן: שמיני. כל שהוא שמיני, ואפילו שמיני, "וביום" – למעוטי לילה: תנאי פויתיה
ד' יוחנן. ודילי מ'וביום': מעיקרא מאי גיחא ליה. לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת, ודחי "מחלליה מות יומת" אצל שאר מלאכות, מאיזו טעם נראה לו כן? ולבסוף,
ביהיפך דרבי, ואמר: או אינו אלא אפי' מילה בכלל "מחלליה מות יומת", דהוא דוקא. ודחי שמיני ימול אצל שאר ימים: מאי קשיא ליה. בטעמא הראשון: אבל מילה דחיא.
שבת בקי, ותיגמר מנייה למידחי מחלליה מות יומת אצל שאר מלאכות, ולמימר שמיני דווקא קאמר, ואפי' ביום שבת: ומה צרעת שדוחה את העבודה, אהדרה שהחזירה
תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו, דתנאי (מכות דף כב.) "השמר בנגע הצרעת" – אהדרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר. והתמידה תורה באהדרה זו לדחות העבודה,
דקיימא לן בפסחים (דף סו.) דטומאת מת נדירה בקרבן צבור, ולא זבין ומצורעי, ובטלים לעשות פסח. ולא אמרין: יקוצו בהרתן ויאלכו פסחים, או הכתוב יקוצו בהרתו ועבודה,

אם הכהנים טמאים בצרעת והקהל טהורין:

שאם עבר זמן בלילי. הילך דחי: וביום השמיני ימול ואפילו בשבת. ומילה גופא
דדחיא שבת אמרין לקמן הלכה למשה מסיני, אייתר ליה ביום למכשיריה: "ז' בריתות.
נאמר ללכרם בפרשת מילה (בראשית ז): והא תנאי. במשכת קויר: עקיבא עצם
בשעורה הלכה. שהיה ר"ע דין ק"ו מניין לרביעית דם המת שהקויר מגלח על אהלה,
ק"ו: מה עצם בשעורה, שאינו מטמא באהל –

קויר מגלח על מנעו ומשאה, רביעית דם
שמשמאה באהל, דכתיב 'ועל כל נפש מת
לא יבא' – אינו דין שהקויר מגלח עליה?
ואמר ליה רבי אלעזר: עקיבא, עצם בשעורה
הלכה למשה מסיני שהיה קויר מגלח עליה,
ורביעית דם אתה בא ללמוד ממנה בקי –
ואין דנין קל וחומר מהלכה, דלא ניתנה תורה
שבועל פה לידרש ב"ג מדות: אתאי אות
אות. בשבת כתיב (שמות לא) "כי אות היא",
ובמילה כתיב (בראשית ז) "וזה לאות
ברית". מה להלן שבת – אף כאן שבת: אלא
מעשה. אי הך ג"ש דאות האמורה בשבת
נאמרה בסניי לידרש, שתיבה זו לדרשה
נאמרה – ליגמר מינה נמי לתפילין: אלא
אתאי ברית ברית. והוא דאות אות לא
נאמרה בסניי, ואין אדם דן גזרה שוה מעצמו.
אלא הך דברית ברית נאמרה בסניי, ובשבת
כתיב ברית (שמות לא) – "לדורותם ברית
עולם": גדול בן שלש עשרה, דהוי מילה
שלא בזמנה, דכתיב ביה ברית. ויגרל זכר
אשר לא ימול וגו' את בריתו הפר' (בראשית
ז) והאי קרא בגדול כתיב, מודמחייב ליה
ברית. שאם לא מלו אביו חייב למול את
עצמו, ולדיחי שבת. ואנן אמרין לקמן
דאפילו יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה:
דורות דורות. בשבת כתיב "לדורותם ברית
עולם", ובמילת קטן כתיב (שם) "וכן שמנת
ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם: ביום
ואפילו בשבת. מדלא כתיב 'בשמיני ימול',
ולר' אליעזר דאפקיה למכשירין – מילה
עצמה הלכה היא. ופיקוח נפש לא אתאי ליה
בק' ממילה, אלא מקראי נפקא ליה.
דאמרין בפרק בתרא דיומא: מחוסרי
בפירה. כל טמאין שהוצרכו לקרבן: זב וזבה,
יולדת ומצורע, נאמר בהן "וביום השמיני";
"ביום צוותו. את בני ישראל להקריב את
קרבניהם" (ויקרא ז) – ביום ולא בלילה: אלא
מעשה. משום דהוכשר להביא גדלות,
מכשירין בה שאר פסולין: הא זר ואונן בשר
בהן, אונן עד שלא נקבר מתו פסול לעבודה,
דכתיב (שם כא) בבחן גדול "לאביו ולאמו לא
יטמא, ומן המקדש לא יצא ולא יחלל". והכי
משמע: אף ביום שמתו אביו ואמו אינו צריך

וצאת מן המקדש, אלא מקריב אונן ולא יחלל – ועבודתו לא תהא מחוללת בכר. הא אחר שלא יצא – חילל: הא אהדריה קרא. לפסול בהן לילה, דכתיב בהו "וביום"
דאמרין. וכיון דלענין לילה תורת כל הקרבנות עליהן – לענין זר ואונן נמי תורת קרבן עליהן: שמיני. כל שהוא שמיני, ואפילו שמיני, "וביום" – למעוטי לילה: תנאי פויתיה
ד' יוחנן. ודילי מ'וביום': מעיקרא מאי גיחא ליה. לאוקמי שמיני דווקא ואפילו בשבת, ודחי "מחלליה מות יומת" אצל שאר מלאכות, מאיזו טעם נראה לו כן? ולבסוף,
ביהיפך דרבי, ואמר: או אינו אלא אפי' מילה בכלל "מחלליה מות יומת", דהוא דוקא. ודחי שמיני ימול אצל שאר ימים: מאי קשיא ליה. בטעמא הראשון: אבל מילה דחיא.
שבת בקי, ותיגמר מנייה למידחי מחלליה מות יומת אצל שאר מלאכות, ולמימר שמיני דווקא קאמר, ואפי' ביום שבת: ומה צרעת שדוחה את העבודה, אהדרה שהחזירה
תורה על הצרעת שלא לקוץ בהרתו, דתנאי (מכות דף כב.) "השמר בנגע הצרעת" – אהדרה בקוצץ בהרתו הכתוב מדבר. והתמידה תורה באהדרה זו לדחות העבודה,
דקיימא לן בפסחים (דף סו.) דטומאת מת נדירה בקרבן צבור, ולא זבין ומצורעי, ובטלים לעשות פסח. ולא אמרין: יקוצו בהרתן ויאלכו פסחים, או הכתוב יקוצו בהרתו ועבודה,

בטומאה. אלמא: דצרעת דוחה את העבודה! נימא דהיינו כל זמן שהיא עליו, ובקי
נילף שיקץ בהרתו כדי לעשות עבודה. ועוד קשה: לימא, רציחה תוכיח שדוחה את
העבודה ואינו דוחה שבת, אף אני אביא מילה. וכי תימא מילה עדיפא שדוחה צרעת
הדוחה את העבודה – אכתי נימא: קבורת מת מצוה תוכיח, עדיפא ממילה שדוחה

את המילה מ'ולאחור'! הדוחה את הצרעת
הדוחה את העבודה הדוחה את השבת – אפילו
הכי לא דחיא שבת! ויש לומר: דהכי נמי הוה
מצי למימר איפכא, ורציחה תוכיח או קבורת
מת מצוה תוכיח. אלא דניחא ליה לומר שיהא
דוחה, ונפקא ליה מ'ביום' דמילה דחיא שבת.
ועושה מתחילה ק'ו להעמיד דבריו, וסותרו
אחר כך שאינו ק'ו כלל, (א)ופריך ליה מיניה
וביה: **הדר** אמר ממאי דשבת חמירא
דילמא צרעת חמירא. תימא: דבברייתא
דלעיל מסיק איפכא, דלאו משום דצרעת
חמירא, אלא משום (ג)גברא דלא חזי. ורבא
גופיה סבירא ליה הכי לקמן. ועוד: למאי
דקאמר השתא מנלן דצרעת דוחה את
העבודה, אימא דעבודה דוחה הצרעת מק'ו:
ומה שבת חמורה (וצרעת לא כ'ו! ואומר ר"י
דלדאי לישנא) צריך לומר דגרסינן רבה הכא,
ולית ליה דרבא דלקמן, דטעמא משום דגברא
לא חזי וסבירא ליה כרב ספרא דפלגי עליה
דרבא לקמן. והא דפשיט להו לרבה ורב ספרא
דצרעת דוחה עבודה – מצי למימר דמקרא
נפקא להו. אבל רבא דס"ל גברא לא חזי –
לדידה לא בעי קרא. ועוד נראה לרשב"א:
(ב)דאפי' ליכא קרא דצרעת דוחה עבודה – אתי
שפיר אפילו לרב ספרא. דלא קאמר רב ספרא
שיהא הטעם ודאי דצרעת דוחה עבודה משום
חומרא דצרעת, אלא איכא למימר הכי ואיכא
למימר הכי. והלכך, בברייתא דלעיל סתר ק'ו
דקאמר וממאי דצרעת חמירא דילמא משום
גברא דלא חזי. והכא ולקמן על מילתא דרבא
דחזין בע"א: ממאי דשבת חמירא, דילמא
צרעת חמירא שכן דוחה את העבודה. וזיל
הכא קא מדחי ליה, וזיל הכא קא מדחי ליה.
ומהאי טעמא נמי ליכא למילף ביה ק'ו
דעבודה תרחי צרעת דשבת דחמורה דוחה
צרעת לא כ'ו! דילמא אין לחלות משום
חומרא אלא משום (ג)גברא לא חזי: **האי**
עשה ולא תעשה הוא. השמר היינו לאו
ולעשות היינו עשה כדפי' בקונטרס ואעיג
דאמר בסוף פרק הקומץ (מנחות דף לו) השמר
דלאו לאו השמר דעשה עשה במקום לאו
מצות עשה הוא אלא לא תעשה (ג) דאמר
רחמנא הוזהר פן תקיץ בהרת תימא דהכי מצטין
למימר דלעשות אתא לעשה הא אמר לקמן
דאיצטרך לעשות אי אתה עושה אבל אתה
עושה בסיב ששל גבי רגלו ויש לפרש דעשה
שמועין מדבתיב (ד)לשמור ואם תאמר והא
אמר בסמוך היכא אמרינן דאתי עשה ודחי את
לא תעשה כגון מילה בצרעת אלמא דליכא
בצרעת אלא לאו ואר"ת דלא נקטינן אלא
לסימנא בעלמא ואם תאמר והא דק"ל דאין
עשה דוחה את לא תעשה ועשה נגמר ממילה
בצרעת דדחי וי"ל מה למילה שכן נכרתו עליה

י"ג ברייתא: **רבא** אמר מילה בזמנה לא צריכא קרא. והלכך האי בשר דכתיב בה אם אינו ענין לזמנה תנחו ענין לשלא בזמנה ואינו דקתינה וזה מפרש רבא כלשונא

אחריונא:

וְעִבְרָה דוֹחָה אֶת הַשֶּׁשֶׁת – מִלֵּה דוֹחָה אוֹתָהּ. שֶׁבֶת
שְׁנֵדְחִית מִפְּנֵי הָעִבְרָה – אֵינוֹ דִּין שֶׁתֵּהָא מִלֵּה דוֹחָה
אוֹתָהּ? וּמֵאֵי אוֹ אֵינוֹ דְּקָאָמֵר – הֲדַר אָמֵר: וּמֵמַאי דְּצִרְעַת
חַמּוּרָה, דִּילְמָא שֶׁבֶת חַמּוּרָה? שֶׁפֶן יֵשׁ בָּהּ עוֹנֵשִׁין וְאִזְהָרֹת
הֶרְבֵּה. (אִי נִמִּי) וּמֵמַאי מִשּׁוּם דְּחַמּוּרָא צִרְעַת הִיא – דִּילְמָא
מִשּׁוּם גְּבִירָא הוּא דְּלֹא חֲזִי? וְכֹה אֵינוֹ מְקַיֵּים "שְׁמִינִי וְיִמּוֹל"
– חוּץ מִשֶּׁשֶׁת, תִּלְמֹד לִזְמֹר 'בְּיוֹם' – אִפְּלוּ בְּשֶׁשֶׁת. תֵּנוּ
רַבְּנֵי: מִלֵּה דוֹחָה אֶת הַצִּרְעַת בֵּין בּוֹמֶנָה בֵּין שְׁלֵא בּוֹמֶנָה.
יוֹם טוֹב אֵינָה דוֹחָה אֵלָא בּוֹמֶנָה בְּלָבָד. מִנְּהִי מִלֵּי? דְּתֵנוּ
רַבְּנֵי: "וְיִמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ" – וְאֵע"פ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם בְּהֶרֶת קוּץ.
וְכֹה אֵינוֹ מְקַיֵּים "הַשְּׁמֹר בְּנִגְעַת הַצִּרְעַת" – בְּשֶׂאֱרַ מְקוֹמוֹת
חוּץ מִמִּילָה. אוֹ אֵינוֹ אֵלָא אִפְּלוּ מִלֵּה, וְכֹה אֵינוֹ מְקַיֵּים
"וְיִמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ" – בּוֹמֶן שְׂאֵין בָּהּ בְּהֶרֶת? ת"ל: 'בֶּשֶׂר' –
וְאֵע"פ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם בְּהֶרֶת. אָמֵר רַבָּא: הֵיא תֵּנָא, מַעֲיָקָא מֵאִי
נִיחָא לִיה וְלְכַסּוּף מֵאִי קָשְׁיָא לִיה? הֲכִי קָאָמֵר: "וְיִמּוֹל בֶּשֶׂר
עֶרְלָתוֹ" – וְאֵע"פ שֶׁיֵּשׁ בְּהֶרֶת, וְכֹה אֵינוֹ מְקַיֵּים "הַשְּׁמֹר בְּנִגְעַת
הַצִּרְעַת" – בְּשֶׂאֱרַ מְקוֹמוֹת חוּץ מִמִּילָה, אֲבָל מִלֵּה דוֹחָה
אֶת הַצִּרְעַת. מ"ט? דְּאֵתִיָּא מִק"ו; וְכֹה שֶׁבֶת חַמּוּרָה – מִלֵּה
דוֹחָה אוֹתָהּ, צִרְעַת לֹא כ"ש? וּמֵאִי אוֹ אֵינוֹ? דְּקָאָמֵר – הֲדַר
קָאָמֵר: מֵמַאי דְּשֶׁבֶת חַמּוּרָא, דִּילְמָא צִרְעַת חַמּוּרָא? שֶׁפֶן
דוֹחָה אֶת הָעִבְרָה, וְעִבְרָה דוֹחָה אֶת הַשֶּׁשֶׁת? ת"ל: 'בֶּשֶׂר'
– וְאֵע"פ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם בְּהֶרֶת. לִישְׁנָא אַחֲרֵינָא: מִלֵּה דוֹחָה אֶת
הַצִּרְעַת מ"ט – דְּאֵתִיָּא עֲשֵׂה וְדָחִי לֹא תַעֲשֶׂה, וּמֵאִי אוֹ אֵינוֹ?
דְּקָאָמֵר – הֲדַר קָאָמֵר: אִמֵּר דְּאִמְרִינֵן דְּאֵתִיָּא עֲשֵׂה וְדָחִי
אֶת לֹא תַעֲשֶׂה – לֹא תַעֲשֶׂה גְּרִידָא, הֵיא עֲשֵׂה וְלֹא תַעֲשֶׂה
הוּא. וְכֹה אֵינוֹ מְקַיֵּים "וְיִמּוֹל בֶּשֶׂר עֶרְלָתוֹ" – בּוֹמֶן שְׂאֵין בָּהּ
בְּהֶרֶת! ת"ל: 'בֶּשֶׂר' – וְאֵע"פ שֶׁיֵּשׁ שֵׁם בְּהֶרֶת. תֵּינִיחַ גְּדוֹל
דְּכִתִּיב בָּהּ 'בֶּשֶׂר', קָטָן נִמִּי כִּתִּיב בֵּיהּ 'בֶּשֶׂר', בִּינוּנִי מְנַלֵּן?
אָמֵר אֲבִי: אֵתִיָּא מְבִינָא; מְגִדוֹל לֹא אֵתִיָּא – שֶׁפֶן עֲנוּשׁ
בְּרֶת, מְקַטָּן לֹא אֵתִיָּא – שֶׁפֶן מִלֵּה בּוֹמֶנָה. הֲצַד הַשְּׁוֹה
שֶׁבֶן – שֶׁפֶן נִימּוֹלֵן וְדוֹחֵן אֶת הַצִּרְעַת, אֵף כֹּל שְׁנִימּוֹלֵן
וְדוֹחֵן אֶת הַצִּרְעַת. רַבָּא אָמֵר: מִלֵּה בּוֹמֶנָה דוֹחָה לֹא צָרִיכָא
קָרָא, מִק"ו אֵתִיָּא: וְכֹה שֶׁבֶת חַמּוּרָא – דוֹחָה, צִרְעַת לֹא
כֹּל שֶׁפֶן! אָמֵר לִיה רַב סְפָרָא לְרַבָּא: מֵמַאי דְּשֶׁבֶת חַמּוּרָא,
דִּילְמָא צִרְעַת חַמּוּרָא? שֶׁפֶן דוֹחָה אֶת הָעִבְרָה, וְעִבְרָה
דוֹחָה אֶת הַשֶּׁשֶׁת! הֵתֵם, לֹא מִשּׁוּם דְּחַמּוּרָא צִרְעַת, אֵלָא
מִשּׁוּם דְּנִבְרָא הוּא דְּלֹא חֲזִי. אֲמַאי? וְקוּץ בְּהֶרֶתוֹ וְעִבְרָה!

מְחוּסֵר מִכִּילָה הוּא. תֵּינִיחַ – נִגְעִים טְמֵאִים, נִגְעִים טְהוּרִים – מֵאִי אִיכָא לְמִימָר? אֵלָא א"ר אִשִּׁי:
הִיכָא אִמְרִינֵן דְּאֵתִיָּא עֲשֵׂה וְדָחִי ל"ת – כְּגוֹן מִלֵּה בְּצִרְעַת, א"נ צִיצִית וְכִלְאִים, דְּבַעֲדִינָא דְּמִתְעַקֵּר
לֹא – קָא מוֹקִי' עֲשֵׂה. הָכָא, בְּעִידָנָא דְּמִתְעַקֵּר לְלֹא – לֹא קָא מוֹקִים עֲשֵׂה. וְהָא דְּרַבָּא וְרַב סְפָרָא

תנאי

תנאי

תנאי

ואביי

שבת דף קלב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קכג

צרת. מסיים התנא: תלמוד לומר – מלמדנו ייתור הכתוב 'בשר',
שימול ואף על פי שיש שם בהרת.
הגמרא מביאה ביאור אחר בדברי הברייתא: לישנא אחרינא, תחילה
סבר התנא שמילה דוחה את הצרעת, מאי מעמא משום דאתי
עשה של מילה ודחי לא תעשה של איסור קציצת צרעת. ופאי 'או
אינו' דקאמר – ומה הוקשה לתנא על כך, הדר קאמר – חזר התנא
ואמר, אמר דאמרין – שמה באיזה אופן אנו אומרים דאתי עשה
ודחי את לא תעשה, דווקא כשהאיסור שנדחה הוא לא תעשה וגם לא
גרידא – בלבד, האי – אולם האיסור לקוץ את הצרעת, עשה ופאי 'או
תעשה הוא, ועשה אינו דוחה לא תעשה ועשה, ומה אני מקיים
'מול בשר ערלתו', רק בזמן שאין בה ו-במקום המילה בהרת.
מסיים התנא: תלמוד לומר – מלמדנו ייתור הכתוב 'בשר', שימול
ואף על פי שיש שם בהרת.
שואלת הגמרא: תינח – מובן הלימוד של התנא מהייתור 'בשר'
בגדול בר עונשים שבא למול את עצמו דכתיב בהו – בעניינו תיבת
'בשר', וכן קמן שנימול ביום השמיני, נמי כתיב בהו 'בשר', אבל
בינוני – קטן שעבר היום השמיני ועדיין לא נימול ואינו בר עונשים,
שאביו מצווה למולו, שלא כתוב בענינו 'בשר', מנלן שמילתו דוחה
צרעת. משיבה הגמרא: אמר אביי, מילת בינוני שדוחה צרעת אחר
מביניא – נלמדת בלימוד של 'הצד השה' משינחם, מערל גדול
ומערל קטן. והיינו שמערל גדול לא אתיא – אין ללמוד
לבינוני, כיון שיש לגדול מעלה שכן הוא ענוש כרת אם לא נימול, גם
מערל קטן לחוד לא אתיא – אין ללמוד, כיון שיש לקטן מעלה שכן
זו מילה בזמנה ולכן מילתם דוחה את הצרעת, אבל יש ללמוד ערל
בינוני מהצד השנה ו-המשותף שבהן – שבשניהם, שכן גימולין –
מצוה למולם ודוחין את הצרעת, אף כל שנימולין, כגון בינוני,
דוחין במילתם את הצרעת.
הגמרא מביאה לימוד אחר למילת בינוני שדוחה צרעת: רבא אמר,
הדין שמילה בזמנה דוחה צרעת לא צריכא קרא – אינו צריך פסוק,
משום שמקל וחומר אתיא – ניתן ללמוד דין זה. ומה שכתב דחמירא
מצרעת שכן יש בה עונשים ואזהרות הרבה, ואף על פי כן מילה
דוחה אותה, צרעת הקלה שאינה אלא לאו אחד, לא כל שכן
שמילה דוחה אותה. ומאחר שאין צורך בפסוק למילה בזמנה שדוחה
צרעת, על כרחך שהפסוק 'בשר' שכתוב במילה בזמנה בא למילה
שלא בזמנה בערל בינוני שגם היא דוחה צרעת.
הגמרא מקשה על דברי רבא: אמר ליה רב ספרא לרבא, מפאי
דשבת חמירא – מנין לך ששבת חמורה מצרעת, דילמא צרעת
חמירא משבת, שכן הצרעת דוחה את העבודה דוחה את
השבת, נמצא שצרעת חמורה משבת. מתרצת הגמרא: התיב – שם
מה שצרעת דוחה את העבודה, הטעם לאו משום דחמירא צרעת
מעבודה, אלא משום דנכרא הוא דלא חיי – שגם אם הוא יקוץ את
הצרעת עדיין הוא טמא ולא יהיה ראוי לעבודה. ואם כן שוב ניתן
ללמוד קל וחומר משבת שאם מילה דוחה אותה קל וחומר שדוחה
צרעת, ומיותר הכתוב 'בשר' לדרשה לערל בינוני, וכדברי רבא.
שואלת הגמרא: אמאי – מדוע הכהן לא יהיה ראוי לעבודה מחמת
טומאתו, ויקוץ בהרתו ויטהר ויעבד. משיבה הגמרא: הכהן שקצץ
את נגעו מחוסר מבילה הוא כדי להיטהר וצריך להמתין עד שיעריב
שמשו.
מקשה הגמרא: תינח – מובן הדבר בכך שיש בו נגעים טמאים שגם
אם יקוץ אותם לא יהיה טהור עד למחר, אבל אם יש לכהן נגעים
מהוירים שהם נחשבים למום בכך ופסול לעבודה, וגם אותם אסור
לקוץ כדי לעבוד, מאי אכא למימר – מדוע שלא יעבור על איסור
קציצתם כדי שיוכל לעבוד, ועל כרחך שצרעת חמורה מעבודה, ואם
כן גם חמורה משבת, וקשה על רבא שאמר ששבת חמורה מצרעת.
מתרצת הגמרא: אלא אמר רב אשי, באמת צרעת אינה חמורה
מעבודה, ואף על פי כן אסור לכהן לקצוץ את נגעו כדי לעבוד, כי
היכא אמרינן – היכן אנו אומרים דאתי עשה ודחי לא תעשה, כגון

ועבודה במקדש דוחה את השבת, נמצא שצרעת חמורה אף משבת,
ואף על פי כן מילה דוחה אותה כמבואר להלן בברייתא, מעתה
שבת הקלה ממנה שהרי נדחית מפני העבודה, אינו דין שתהא
מילה דוחה אותה, כך סבר התנא מתחילה.
וממשיך רבא לבאר, ופאי 'או אינו' דקאמר, כלומר, התיבות 'או
אינו', משמעותן שיתכן לומר להיפך ממה שאמרנו לעיל שמילה
דוחה שבת, וניתן לומר שמילה אינה דוחה שבת והמל בשבת הרי
הוא בכלל הכתוב 'מחלליה מות יומת' והפסוק 'ביום השמיני' עוסק
בשאר הימים מלבד שבת. וצריך לבאר מה הוקשה לתנא בדבריו
הראשונים עד שהוצרך לחזור בה. אלא הדר – חזר התנא וקאמר
לעצמו, הלא עשינו קל וחומר ממה שצרעת חמורה משבת ומילה
דוחה אותה, כל שכן שמילה דוחה שבת, ופמאי – ומנין לנו באמת
דצרעת חמורה משבת, דילמא – שמה שבת חמורה מצרעת, שכן
יש בה עונשין ואזהרות הרבה וצרעת אינה אלא איסור אחד, (א'
נמי) ומה שמצינו שצרעת דוחה את העבודה שלכאורה נראה שזו
חומרותה של הצרעת, ופמאי – ומנין לנו שהטעם משום דחמירא
צרעת מעבודה היא, דילמא הטעם הוא משום נכרא הוא דלא חיי
– שגם אם יקוץ את הצרעת, עדיין לא יהיה הכהן ראוי לעבודה עד
למחרת, שהרי צריך טבילה והערב שמש, ואין עבודת מחר דוחה
איסור קציצת בהרת היום, אבל ללא טעם זה שמה היתה הצרעת
נדחית מפני העבודה, ואם כן יתכן ששבת חמורה מצרעת ואין קל
וחומר למילה שדוחה שבת. ומה – וכיצד אני מקיים את הכתוב
'שמיני מול', כשהל יום שמיני בשאר הימים חוץ משבת, אבל המל
בשבת הרי הוא בכלל 'מחלליה מות יומת'. וסיים התנא, תלמוד
לומר – מלמדנו הכתוב 'ביום', שמצוה למול ביום השמיני ואפילו חל
בשבת.
הגמרא דנה מנין שמילה דוחה צרעת: תנו רבנן, מילה דוחה את
הצרעת, בין בזמנה – ביום השמיני בין שלא בזמנה, כלומר לאחר
היום השמיני, ואם יש בהרת במקום המילה יקוץ אותה. את יום טוב
מילה אינה דוחה אלא בזמנה בלבד.
מבשרת הגמרא: מנחגיז מילי – מדיכן נלמד שמילה דוחה צרעת,
דתנו רבנן, נאמר בתורה (ויקרא יב א) 'מול בשר ערלתו', משמעות
הכתוב שימול בכל אופן ואף על פי שיש שם ו-במקום המילה)
בהרת, יקוץ אותה. ומה – וכיצד אני מקיים את הפסוק (דברים כד ח)
'השומר בנגע הצרעת' וגו', שזו אזהרה שלא לקוץ את הנגע, בשאר
מקומות בגוף חוץ ממילה. שואלת הברייתא: או אינו – או שמה אין
זה כך, אלא אפילו מצות מילה נדחית מפני איסור קציצת הצרעת,
ומה אני מקיים 'מול בשר ערלתו', בזמן שאין בה בהרת. תלמוד
לומר – מלמדנו הכתוב 'בשר', תיבת 'בשר' מיותרת ללמד שימול
ואף על פי שיש שם בהרת.
הגמרא מבארת את מהלך הברייתא: אמר רבא, האי תנא מעיקרא
מאי ניהא ליה – מדוע מתחילה סבר התנא שמילה דוחה צרעת, גם
ללא ייתור בפסוק, ולבסוף מאי קשיא ליה – ומה הוקשה לו אחר
כך והוצרך ליתור בפסוק ללמוד שדוחה. אלא הכי קאמר התנא,
נאמר בפסוק 'מול בשר ערלתו', ויש לפרש שימול בכל אופן ואף
על פי שיש בהרת במקום המילה. ומה אני מקיים את הפסוק
'השומר בנגע הצרעת', זה אמור בשאר מקומות חוץ ממילה, אבל
מילה דוחה את הצרעת. מאי מעמא – מנין לנו לפרש כך, דאתיא
– לפי שיש ללמוד הלכה זו מקל וחומר. ומה שכתב החמורה שיש
בה עונשים ואזהרות הרבה, ואף על פי כן מילה דוחה אותה, צרעת
הקלה שאינה אלא איסור אחד, לא כל שכן שמילה תדחה אותה.
וממשיך רבא לבאר, ופאי 'או אינו' דקאמר – ומה הוקשה לתנא
על כך עד שהוצרך לחזור בה. אלא הדר – חזר התנא וקאמר, מפאי
דשבת חמירא – ומנין לנו ששבת חמורה מצרעת וואם מילה דוחה
אותה כל שכן שדוחה צרעת, דילמא צרעת חמירא – שמה צרעת
חמורה משבת, שכן היא דוחה את העבודה דוחה את
השבת, ואם כן אף שמילה דוחה שבת עדיין אין הוכחה שדוחה גם

תנאי היא – כבר נחלקו בה תנאים, דתנאי – כך שנינו בברייתא, בפרשת מילה נאמר (ויקרא יב א) 'מול בשר ערלתו, ולמדים מתיבת 'בשר' המיותרת, ואף על פי שיש שם פהרת ימול, דברי רבי יאשיה. לדעתו אין ללמוד שמילה בזמנה דוחה צרעת מקל וחומר שאם היא דוחה שבת החמורה כל שכן שדוחה צרעת הקלה, וצריך על כך פסוק וכדעת רב ספרא לעיל. רבי יונתן אומר, אינו צריך פסוק ללמד שמילה בזמנה דוחה צרעת, לפי שאם שבת החמורה מילה בזמנה דוחה אותה, צרעת הקלה לא כל שכן שמילה דוחה אותה וכסברת רבא לעיל. לדעתו תיבת 'בשר' המיותרת, באה ללמד שגם מילה שלא בזמנה של תינוק 'בינוני' – ותינוק קטן שלא בזמנו דוחה צרעת.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר מר, 'בשר' אף על פי שיש שם פהרת ימול דברי רבי יאשיה. מקשה הגמרא: הא למה לי קרא – מדוע צריך פסוק על כך, הלא קציצת הנגע דבר שאין מתכוין הוא, שהרי המל מתכוין לחיתוך הערלה ולא לקציצת הנגע, ודבר שאין מתכוין מותר.

מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא נצרכא – לא צריך היה רבי יאשיה את הלימוד אלא לשיטת רבי יהודה, דאמר דבר שאין מתכוין אסור, אבל לרבי שמעון הסובר שדבר שאינו מתכוין מותר אכן אין צורך בפסוק.

הגמרא מביאה תירוץ נוסף: רבא אמר, אפילו תימא שרבי יאשיה הצריך לימוד גם לשיטת רבי שמעון אין להקשות שדבר שאינו מתכוין מותר, לפי שמוזהר רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות – באומר הריני חותך ראשה של הבהמה ואין כוונתי שתמות שפשוט שדבר זה אסור, וכן מילה במקום צרעת, ודאי שהצרעת תיקצץ, ואף שאינו מתכוין לזה אסור, ולכן צריך לימוד להתיר את המילה במקום צרעת.

מקשה הגמרא: וכי אביי שאמר שיש צורך בלימוד רק לדעת רבי יהודה לית ליה האי סברא – אינו סובר שאינו מתכוין בפסיק רישיה אסור לפי רבי שמעון, והא אביי ורבא דאמרי תרוניהו – אמרו שניהם, מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות שאף שאינו מתכוין אסור. מתרצת הגמרא: ברת דשמעיה – לאחר שאביי שמעה מרבא, סברה – נתן דעתו עליה וקיבל אותה.

איכא דמתני להא דאביי ורבא – יש השונים את דברי אביי ורבא אהא – על הענין דלחל. נאמר בפסוק (דברים כד ח) 'השמר בנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות וגו', ודרשו חכמים 'לעשות' (אי אתה עושה אבל) עושה אתה בסיב שעל גבי רגלו, כלומר, אם יש לו נגע ברגל, אינו צריך להמנע מלהדק את רצועת הנעל (והעשויה מסיב) לרגל, ובמזמ שעל גבי בתיפו – וכן כשיש לו נגע בכתפו אינו צריך להמנע מלשאת משא על מקום הנגע, אף שעל ידי פעולות אלו הנגע יתחזק ויוסר. ואם עברה הצרעת עברה ואין חשש איסור בזה. מקשה הגמרא: והא למה לי קרא, דבר שאין מתכוין הוא, שהרי אינו מתכוין להסרת הצרעת על ידי המוט והסיב, ודבר שאין מתכוין מותר. מתרצת הגמרא: אמר אביי, לא נצרכא – אין צורך בלימוד על כך, אלא לשיטת רבי יהודה דאמר דבר שאין מתכוין אסור, אבל לרבי שמעון מותר ואין צורך בפסוק.

ורבא אמר, אפילו תימא שיש צורך בלימוד גם לרבי שמעון, ומוזהר רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות, וכיון שעל ידי הסיב ועל ידי המוט שעל כתיפו ודאי יוסר הנגע, לולא הפסוק 'לעשות' היה הדבר אסור.

מקשה הגמרא: וכי אביי לית ליה האי סברא – אינו סובר שאינו מתכוין בפסיק רישיה אסור לפי רבי שמעון, והא אביי ורבא דאמרי תרוניהו – אמרו שניהם, מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא ימות שאף שאינו מתכוין אסור. מתרצת הגמרא: לברת דשמעיה אביי מרבא, סברה – נתן דעתו עליה וקיבל אותה.

מקשה הגמרא: ואביי שסבר תחילה אליכא דרבי שמעון שדבר שאינו מתכוין מותר אפילו בפסיק רישיה, ולדעתו מותר למול במקום

שיש צרעת משום שאינו מתכוין, הא – הפסוק 'בשר' שרבי יאשיה למד ממנו שמילה דוחה צרעת, מא עבדי ליה – מה ילמד ממנו רבי שמעון. מתרצת הגמרא: אמר רב עמרם, הפסוק מדבר באומר לקוין פהרתו הוא מתכוין – בערל גדול שאומר למוהל שימול אותו ויקוץ את בהרתו כדי להטהר, ומלמדנו הכתוב שדבר זה מותר. שואלת הגמרא: תינה – תירוץ זה מיישב מדוע נאמר 'בשר' בערל גדול, אבל בערל קטן בן שמונה ימים שגם בו כתוב 'בשר' מא איכא למימר – מה נלמד מפסוק זה, הלא קטן בן שמונה ימים אינו יודע להתכוין לקוץ את הבהרת. משיבה הגמרא: אמר רב משירשיא, הפסוק מדבר באומר אבי הן ושמחה של לקוין נגע צרעת בידים בכוונה לקוין פהרת דבנו הוא קא מתכוין – שהאב המל את בנו מתכוין בפירוש לקוץ את בהרתו כדי לטהרו מטומאת צרעת, ומלמדנו הכתוב שדבר זה מותר.

מקשה הגמרא: ואי איכא אחר – אם יש אדם אחר שיכול למול את בנו ולא איכפת לו מטהרת התינוק, לעבדי אחר – ימול אחר את הבן ובשעת המילה האב לא יעמוד שם, וכך לא יעקר הלאו, ואם כן לא ניתן לומר שהפסוק דיבר באופן זה, וחוזרת הקושיא לשם מה צריך את הפסוק 'בשר'. דאמר – שהרי אמר רבי שמעון בן לקיש, כל מקום שאמרה מוצא עשה ולא תעשה הסותרים זה את זה, אם אתה יכול לקיים שניהם, מוטב, ואם לאו, יבא עשה ויזהר לא תעשה, וכאן אפשר לקיים את שניהם אם אחר ימול אותו. מתרצת הגמרא: הפסוק מדבר דליכא – שאין אחר שיכול למולו.

הגמרא דנה במילה שלא בזמנה שאינה דוחה יום טוב: אמר מר – נאמר בברייתא שהובאה לעיל, יום טוב, מילה אינה דוחה אותו אלא בזמנה בלבד. מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מנין נלמד דין זה. אמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה – שנו בבית מדרשו של חזקיה ברייתא זו. אמר קרנא – נאמר בפסוק בענין אכילת קרבן פסח, (שמות יב) 'לא תותרו ממנו עד בקר', כלומר שאסור להותר מבשר הפסח לבוקר יום ט"ו בניסן. שאין תלמוד לומר – שאין צורך לחזור ולכתוב (שם) 'להותר ממנו עד בקר באש תשרפו', והיה יכול לכתוב 'להותר ממנו באש תשרפו'. מה תלמוד לומר – מה מלמדנו הייתור 'עד בקר'. אלא בא הכתוב ליתן לו בקר שני – נוסף לשריפתו, כלומר התיבות 'עד בוקר' עוסקות בשריפת הנותר. וכך מתפרש הפסוק, לא תותרו מהפסח עד הבוקר הראשון שהוא ט"ו בניסן, ומה שנותר בבוקר זה, כיון שהוא יום טוב אסור לשורפו מיד אלא יש להמתין עד הבוקר שאחריו (יום ט"ו ניסן) שהוא חול המועד ואז לשורפו. וכשם שקרבן פסח שזמנו בחול (בערב יום טוב) אין שריפת הנותר ממנו דוחה יום טוב, כך מילה שזמנה (היום השמיני) היה בחול ולא נימול בזמנו ובא למולו ביום טוב, אין המילה דוחה יום טוב.

הגמרא מביאה לימוד נוסף: אביי אמר, אמר קרא (במדבר כח ע) 'עולת שבת בשבת' וגו', כלומר אברי עולת התמיד של שבת קריבים בשבת, ולא איברי עולת התמיד של חול, קריבים בשבת, ולא איברי עולת התמיד של חול, קריבים ביום טוב, והוא הדין שמילה שזמנה בחול אינה דוחה יום טוב.

הגמרא מביאה לימוד נוסף: רבא אמר, אמר קרא (שמות יב טו) 'אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם', תיבות 'הוא לבדו' מיותרות, שכן יכול היה לכתוב 'אשר יאכל לכל נפש יעשה לכם', ויש ללמוד מתיבת 'הוא', שדווקא אוכל נפש מותר לעשות ביום טוב, ולא מכשיריו של אוכל נפש, כגון עשיית שפוד, סכין, תנור וכיירים. ומתיבת 'לבדו' יש ללמוד שדווקא אוכל נפש דוחה יום טוב, ולא מילה שלא בזמנה שאינה דוחה יום טוב. וצריך פסוק למעט זאת משום שלולא הפסוק הייתי אומר דאיתא – שמילה נלמדת שדוחה יום טוב מכל וכול מצרעה, ומה צרעת שדוחה עבודה, מילה שלא בזמנה דוחה אותה, כמו שנתבאר לעיל (קלכ). יום טוב שנדחה מפני עבודה אינו דין שמילה שלא בזמנה תדחה אותו, ולכן הוצרך הפסוק ללמדנו שאינה דוחה יום טוב. הגמרא מביאה לימוד נוסף: רב אשי אמר, נאמר בפסוק בענין יום

שבת. פרק תשעה עשר – רבי אליעזר דמילה דף קלג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קכה
רש"י
תוספות

1 **ותנאי** היא. דאיכא דנפקא ליה מילה בזמנה מקור כרבא, ובי אהא קרא – לשלא בזמנה,
2 ואיכא דלא נפקא ליה בקי' ואיצטריך למילה בזמנה כרב ספרא, ושלא בזמנה אתאי
3 מבינינא: לר' יהודה. רבי יאשיה דמצריך קרא להכי – כרבי יהודה סבירא ליה: מודה
4 ר' שמעון בפסיק בוי, הילכך, אי לא רבי קרא – לא עבדי: סברה. בתן בה דעתיה,
5 וקבל ממנה: ד"ג: לעשות עושה אתה כסיב
6 שעל רגלו וכמוט שעל גבי כתיפו. ואינו צריך
7 להזהר 0 מלדחות סיב שקושר מנעלו ברגלו
8 ומלישא משאו על כתיפו: ואם עברה. הבהרת
9 בקר – עברה, ואינו חושש לה. להכי כתיב
10 "לעשות", שמוחל לעשות מלאכתו: ואפי' **ואפי'**
11 **אליבא דר' שמעון**, מעיקרא, מקמי דסברה.
12 האי "בשר" מאי עביד ליה? באומר לקוין. גדול
13 שהוא בר עונשין, ואומר למוחל לקוין בזהרתי
14 בבזונה לשהר: קטן. דלא דע לכונני, מאי
15 איכא למימר? ועל כרחיך בתרווייהו כתיב
16 "בשר", כדאמר: לעיל, ו"בשר" דכתיב גבי קטן
17 ביום השמיני ל"ל? באומר אבי הבן לקוין.
18 דמתכוין לטהרו, והוא מוזהר דלא ליעבד
19 בידים ובמתכוין: ואי איכא אחר. שאינו חושש
20 לטורו – ליעבד אחר, ולא ליקו אב להקם,
21 ואע"ג דרבייה קרא: שחר אתה יכול לקיים
22 עשה בלא עקירת לאו לר' שמעון, דהא אחר
23 לא מיכוין ולא עבר. ואמר ריש לקיש כו',
24 ורביא למאי אתא: שאין תלמוד לומר עד
25 בקר. תנינא, "והזהר ממנו עד בקר", דמי
26 למכתב "והזהר באש תשרפו", אלא אשריפה
27 קאי, והכי קאמר: והזהר ממנו בזמן שאשרתי
28 לך, דהיינו בקר ראשון, כשבא בקר שני שהוא
29 חולו של מועד – תשרפו. אבל בייט – לא.
30 אלא: מידי דחול לא עבדינן בייט. ופסח קרבן
31 י"ד בניסן הוא, שהוא חול. ומילה שלא בזמנה
32 נמי מידי דחול הוא. דבשבת זו לא היה זמנה:
33 ולא עולת חול בייט. אברי תמיד של עייט אין
34 קרבין בייט, ומילה שלא בזמנה נמי בעולת חול
35 בייט דמי: דאתי' בקי". שתדחה: ומה צרעת
36 שדחה עבודה – מילה שלא בזמנה דוחה
37 אותה, כדאמרין לעיל, שבת שגדחת מפני
38 עבודה, אינו דין שמילה שלא בזמנה דוחה
39 אותה – להכי איצטריך לבדו: ואין עשה.
40 דמילה דוחה לא תעשה ועשה. אבל בזמנה,
41 איתריבי מ"ביום" אפילו בשבת: גבי פסח. כל
42 מלאכה שאפשר לה לעשות מע"ש, כגון
43 הבאתו מחוץ לתחום וחתית: יבלתו: וצריכא.
44 למימר בתרווייהו הלכה כר"ע, דמכשירין לא
45 דחו: מילה בזמנה ליכא ברת. דקטן לאו בר
46 עונשין הוא ואבדה, לא מיחייב עליה ברת:
47 **מתני'** מוחלין. חומך את הערלה: ופירעין.
48 את העור המכסה ראש הגיד: ומוצצין. את
49 הדם. ואף על גב דהיא עשיית חבורה, שאין
50 חכם ניתק מחבורו אלא על ידי (ה) המציצה:
51 **אספליגית**. תחבשתי: לועם בשניני. כמה
52 דאפשר לשנוי משניני: לא מר' יין ושמן. כך
53 היה רגילין, והיא רפואה, שמעברין וטורפין בקערה יין ושמן יחד. בדרך שטורפין ביצים בקערה: חלוק. בעין כיס דחוק היו עושין ומלבישים את ראש הגיד עד העטרה וקושיים
54 שם, כדי שלא יחזור העור לכסות את הגיד: לא התקין. לא התקין: בורך על ידו. דרך מלבוש. לשנותו מדרך הוצאה בחול:

1 **ותנאי** היא: דתנאי: 'בשר' ואף על פי שיש שם בהרת ומול,
2 דברי רבי יאשיה. רבי יונתן אומר: אינו צריך, שבת חמורה
3 – דוחה, צרעת – לא כ"ש?! אמר מר: 'בשר' אע"פ שיש
4 שם בהרת ומול דברי רבי יאשיה. הא למה לי קרא? דבר
5 שאין מתכוין הוא, ודבר שאין מתכוין – מותר! אמר אבי:
6 לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר: דבר שאין מתכוין
7 אסור. רבא אמר: אפילו תימא ר"ש, מודה ר"ש בפסיק
8 רישיה ולא ימות. ואפי' לית ליה האי סברה?! והא אפי'
9 ורבא דאמרי תרווייהו: מודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא
10 ימות! ברת דשמעיה מרבא סברה. איכא דמתני להא דאבי
11 ורבא אהא: "השומר כנגע הצרעת לשמור מאד ולעשות",
12 לעשות – אי אתה עושה, אבל עושה אתה כסיב שעל
13 גבי רגלו וכמוט שעל גבי כתיפו. ואם עברה – עברה. והא
14 למה לי קרא? דבר שאין מתכוין הוא, ודבר שאין מתכוין
15 מותר! אמר אבי: לא נצרכא אלא לרבי יהודה, דאמר:
16 דבר שאין מתכוין אסור. ורבא אמר: אפילו תימא רבי שמעון, ומודה רבי שמעון בפסיק רישיה ולא
17 ימות. ואפי' לית ליה האי סברה?! והא אבי ורבא דאמרי תרווייהו: מודה ר' שמעון בפסיק רישיה
18 ולא ימות! לברת דשמעיה מרבא – סברה. ואפי' אליבא דרבי שמעון, האי 'בשר' מאי עביד ליה?
19 אמר רב עמרם: באומר: לקוין בהרתו הוא מתכוין. תינח גדול, קטן מאי איכא למימר? אמר רב
20 משרשיא: באומר אבי הבן לקוין בהרת דבנו הוא קא מתכוין. ואי איכא אחר – ליעביד אחר, דאמר
21 ר"ש בן לקיש: כל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה, אם אתה יכול לקיים שניהם – מוטב,
22 ואם לאו – יבא עשה וידחה לא תעשה! דליכא אחר. אמר מר: יום טוב אינה דוחה אלא בזמנה
23 בלבד. מנא הני מילי? אמר חזקיה, וכן תנא דבי חזקיה: אמר קרא "לא תוותרו מנחה (א) עד בקר"
24 שאין ת"ל 'עד בקר'. מה ת"ל 'עד בקר' – בא הכתוב ליתן לו בקר שני לשריפתו. אבי אמר: אמר
25 קרא "עולת שבת בשבתו" – ולא עולת חול בשבת, ולא עולת חול בייט. רבא אמר: אמר קרא
26 "הוא לבדו יעשה לכם", 'הוא' – ולא מכשירין, 'לבדו' – ולא מילה שלא בזמנה, דאתי מקו". רב
27 אשי אמר: 'שבתו' עשה הוא, והיה ליה י"ט עשה ול"ת, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה.
28 "כלל אומר ר"ע וכו'". אמר רב יהודה אמר רב: הלכה כר"ע. ותנן נמי גבי פסח כי האי גוונא: כלל
29 אמר ר"ע: כל מלאכה שאפשר לה לעשותה מע"ש – אינה דוחה את השבת, שחיטה שאי אפשר
30 לעשותה מע"ש – דוחה את השבת. ואמר רב יהודה אמר רב: הלכה כר"ע. וצריכא, דאי אשמעינן
31 גבי מילה – ה"מ הוא דמכשירין אפשר לעשות מאתמול לא דחו שבת, דליכא ברת. אבל פסח
32 דאיכא ברת – אימא לידחו שבת. ואי אשמעינן גבי פסח – משום דלא גברתו עליה י"ג בריתות,
33 אבל מילה דגברתו עליה י"ג בריתות – אימא לידחו שבת, צריכא. **מתני'** עושין כל צרכי מילה
34 [בשבת]; מוחלין ופורעין ומוצצין, ונותנין עליה אספליגית וכמון. אם לא שחק מע"ש – לועם בשניני
35 ונותן, אם לא מר' יין ושמן מע"ש – יתנין זה בעצמו וזה בעצמו. ואין עושין לה חלוק לכתחילה,
36 אבל בורך עליה סמרטוט. אם לא התקין מע"ש – בורך על אצבעו ומביא, ואפי' מחצר אחרת.
37 גבי

גמ' מברי קתני פולחן, כל צורכי מילה, לא תחזיקו את המילה?
לאתויה הא, דת"ר: המול, כל זמן שהוא עוסק במילה –
חוזר בין על הציצין המעבבין את המילה בין על הציצין
שאין מעבבין את המילה. פירש, על ציצין המעבבין את
המילה – חוזר, על ציצין שאין מעבבין את המילה – אינו
חוזר. מאן תנא "פירש אינו חוזר"? אמר רבה בר בר חנה

גדול בהדיא כתיב ביה, אע"ג דבבמה דוכתי
 תניא מה שבהדיא בפסוק, איבעי למתני
 גדול שלא מל ערש ברת:
 לועם בשיניו. אף על גב דאדר מילה חולה
 שיש בו סכנה הוא, מימ כמה דאפשר
 לשנוי משנינו:
 הבא

אמר רבי יוחנן: רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה הוא. דתנא: ארבעה עשר שחל להיות
בשבת – מפשיט (אדם) הפסח עד החזה, דברי רבי ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה. וחכ"א:
מפשיטין את פולו. ממיא? עד כאן לא קאמר ר' ישמעאל בנו של ר' יוחנן בן ברוקה התם –
משום דלא בעינן "זה אלי ואנוהו", אבל הקא דבעינן "זה אלי ואנוהו" – הכי נמי, דתנא: "זה
אלי, ואנוהו" – התנא לנפיו במצות; עשה לפניו סופה נאה, ולולב נאה, ושופר נאה, ציצית
נאה, ספר תורה נאה וכתוב בו לשמו בדיו נאה, בקיולמוס נאה, בלבבלר אויפן וכורכו בשייטין
נאין. אבא שאול אומר: "ואנוהו" – הוי דומה לו: מה הוא חנון ורחום – אף אתה היה חנון
ורחום. אלא אמר רב אשי: הא מני – רבי יוסי היא, דתנן: בין שגראה בעליל ובין שלא גראה
בעליל – מחללין עליו את השבת, רבי יוסי אומר: גראה בעליל – אין מחללין עליו את השבת.
ממיא? דילמא עד כאן לא קאמר ר' יוסי התם – דלא ניתנה שבת לידחות, אבל הקא דניתנה
שבת לידחות – הכי נמי! אלא אמרי נהרדעי: רבנן דפליגי עליה דרבי יוסי היא, דתנן: ארבעה
פניהם נכנסין, שנים בדרים, ושנים בדרים, ושנים בדרים. וזוהי. וארבעה מקדימין לפניהם, שנים
– ליטול שני סדרים, ושנים – ליטול שני בויכין. המכניסין עומדים בצפון ופניהם לדרום, והמוציאין
עומדים בדרום ופניהם לצפון. אלו מושכים ואלו מניחין, מפהל של זה בצד מפהל של זה, משום
שנאמר "לפני (ה') תמיד". ר' יוסי אומר: אפילו אלו נוטלין ואלו מניחין – אף זה היה תמיד.
ת"ר: מחלקטין את המילה, ואם לא הילקט עגוש – ברת. מני? א"ר פהנא: אומן. מתקיף לה רב
פפא: אומן לימא להו "אנא עבדי פלגא דמצוה – אתון עבדיתו פלגא דמצוה"! אלא אמר רב
פפא: גדול. מתקיף לה רב אשי: גדול בהדיא כתיב ביה "וערל זכר אשר לא ימול"! אלא אמר
רב אשי: לעולם אומן, וכגון דאתא בין השמשות דשבת, ואמרו ליה: לא מספקת, ואמר להו:
מספיקא. ועבר ולא איסתפק, ואישתב דחבורה הוא דעבר, ועגוש ברת. "מוציאין וכו". אמר
רב פפא: האי אומנא דלא מייץ – סכנה הוא, ועברין ליה. פשיטא, מדקא מחללי עליה שבתא
– סכנה הוא! מהו דתימא: האי דם מייקד פקיד, קמ"ל: חבורי מיחבר. ודמיא דאיספליגית וכמון,
מה איספליגית וכמון – פי לא עבדי סכנה הוא, אף ה"נ – פי לא עבדי – סכנה הוא. "ונותנין
עליה איספליגית". אמר אביי, אמרה לי אם: איספליגית דכולהו פיי – שב מינאי תרפא ותרא
קריא. רבא אמר: קריא וקלפא רישנא. דרשה רבא במחזא, קרעניהו בני מנימין אסיא למניניהו.
אמר להו: שבקי לבו חרא, דאמר שמואל: האי מאן דמישי אפיה ולא נגיב טובא – נקטרו ליה

חספניא

שני סדרים הישנים: ושנים ליטול שני בויכין. והשלחן היה נתון ארכו ממוחזר למערב, ואלו עומדין מזה לרוחב השלחן בצפון, ואלו עומדין לגודל הדרום. ודוקא מכניסין לצפון
 דכל צפון ענין חשיבות היא, כדאמרין במסכת סוכה (דף נו.) גבי חילוק לחם הפנים למשמרה הנכנסת והיוצאת; הנכנסין חולקין בצפון כדי שיקראו (ו) נכנסין: רבי יוסי אומר
 אפילו אלו נוטלין. תחילה, ומסלקין בזה מן השלחן, ולאחר שעה מניחין אלו: אף זה תמיד. ומה אני מקיים תמיד – שלא ילך שלחן בלא לחם. ולרבנן, אי שקלי ושבעי ליה
 וחדר מסדר – לא מיקרי להו תמיד. אלא התחלה אחרית. וממא שמתעבב שלחן בלא לחם. וגבי פירש נמי, כי דר אמי – מילתא אחריתא היא. ולרבי יוסי דאמר כי שבקי
 והדר מתחלי נמי תמיד הוא, דתרא מילתא הוא – הקא נמי פירש חזר, אע"פ שאין מעבבין – דכולה גמר מילתא היא: מחלקטין. בציצין המעבבין: מני. ברת זו של מי הוא:
 אמר רב פהנא אומן, עגוש ברת. ובשבת קאי, שחילל שבת ולא עשה מצוה: ונימא אנא עבדי פלגא. כלומר: הואיל ובשבת התחיל, וחבורה שעשה ברשות עשה.
 אמאי חייבי נימא להו: לבו אתם וסימו המלאכה: אלא אמר רב פפא. בגדול שמל קמיי, ובחול ועגוש ברת דקאמר – משום מילה קאמר, דעדין ערל הוא: וכגון דאתא
 בין השמשות. דכל היום קשר למילה, ואמרו ליה: לא מספקת לגמור ביום בהילכתה, ותעשה חבורה בשבת בלא מצוה, ועגוש ברת. ומיהו, מיתה ליכא – דלא אתרו ביה
 למיתה, ולא קבל עליו התראה. וברת איכא, דאתחלה ברשות לא התחיל, ולא ניתנה שבת לידחות אצלו בשעה זו: מהו דתימא. מתניתין לא אשמעין דמחלל שבתא, עלה.
 דם מייקד פקיד – מופקד ועומד שם כנתן בכלי, ובמצוה אין חבורה. ואין כאן איסור תורה, משום הכי שרי, ולא משום סכנה. ואומנא דלא מייץ בחול – לאו סכנהא
 היא, ולא ניעברה: קא משמע לן דם חבורי מיחבר. כשיחצא ע"י מציצה, ואפילו הכי שרי, משום סכנה, מדקתני במתני' גבי איספליגית וכמון: שב מינאי תרפא. ו' מנות
 של חלב: ותרפא דקריא. שעוה: קריא וקלפא רישנא. הוא ופת של עץ שמוציאים ממנו שלא ע"י האור, והיא לבנה: קרעניהו למניניהו. שהפסיד לחם לגלות רפואה זו: שבקי
 לבו חרא. שלא גיליתי:

גמרא

הגמרא מבארת את משנתנו שאמרה, עושין כל צרכי מילה בשבת. מקשה הגמרא: מִכִּדְּרֵי קִתְּנֵי בּוֹלְהוּ – הרי המשנה מפרטת את כל צרכי המילה, מילה, פריעה ומציצה וכו', אם כן 'כָּל צִרְכֵי מִילָה' לְאַתְנֵי מֵאָ – מה בא התנא לרבות. מתרצת הגמרא: לְאַתְנֵי הָא – בא לרבות את המבואר בברייתא, דִּתְּנֵי רִבְנָן, הָמֵל בשבת, כִּל זִמְן שְׁהוּא עוֹסֵק בְּמִילָה ולא סילק את ידו ורואה ציצין, כלומר שאריות מעור הערלה שלא נחתכו, חוֹזֵר בֵּין עַל הַצִּיצִין הַמְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה – חוזר וחותר את שאריות עור הערלה, בין אם המילה אינה כשירה עד שיחתכם, בֵּין עַל הַצִּיצִין שְׁאִין מְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה – בין אם בדיעבד המילה כשירה גם אם לא יחתכם. והטעם משום שחיתוכם הוא המשך של המילה שדוחה שבת. אבל אם פִּירֵשׁ – סילק את ידו מהמילה, אזי עַל צִיצִין הַמְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה חוֹזֵר וחותר, לפי שהמילה עדיין לא הושלמה. אולם עַל צִיצִין שְׁאִין מְעַכְבִּין אֶת הַמִּילָה אֵינוֹ חוֹזֵר וחותר, לפי שבסילוק ידו נגמרה המילה וחיתוך ציצין שאינם מעכבים זו פעולה חדשה שלא ניתן לחלל עליה את השבת. וזו כוונת המשנה, 'עושין כל צרכי מילה בשבת', והיינו שמותר לחזור ולחותר ציצין שאינם מעכבים את המילה, כל זמן שלא פירש.

מבררת הגמרא: מֵאֵן תֵּנָא – מי הוא התנא של ברייתא זו הסובר שאם פִּירֵשׁ וסילק ידו מן המילה אֵינוֹ חוֹזֵר לחתוך ציצין שאינם מעכבים, לפי שבסילוק היד נגמרה פעולת המילה, וחיתוכם נחשב לפעולה חדשה שאינה דוחה שבת. אֲמַר רַבָּה בַר בַּר חֵנָה אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, שיטת רבי יִשְׁמַעֲלֵאל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָה הִיא, דִּתְּנֵי, אֲרַבְּעָה עָשָׂר בְּנִיסָן שְׁחַל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת, מִפְּשִׁיט (אדם) [את] הַפֶּסֶחַ, ומתחיל בהפשטת העור מהרגלים האחוריות ומגיע עַד הַחֻזָּה, ואז הוא מפסיק את ההפשטת וקורע את דופן החזה ומוציא את האימורים ומקטירם, ואינו ממשיך להפשיט את העור, ובמוציא שבת שהוא ליל פסח גומר את הפשטת העור ושאר עבודות, דְּכָרִי רַבִּי יִשְׁמַעֲלֵאל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָה. וְהַכְּמִים אֲמַרְיִם, לאחר הוצאת האימורים והקטרתם, חוזרים וּמִפְּשִׁיטִין אֶת בּוֹלֵו. וטעם רבי ישמעאל הוא שבסילוק היד מהפשטת העור נגמרה הפעולה הראשונה, ואין היתר להמשיך אחר כך בהפשטת העור בשבת, כיון שזו מלאכה שיכול לעשותה במוציא שבת. וכן במילה, בסילוק ידו נגמרה המילה ואין היתר לשוב לחתוך בשבת ציצין שאינם מעכבים.

דוחה הגמרא: מֵאֵא – מנין שרבי ישמעאל בנו של רבי יוחנן בן ברוקה סובר שבמילה אם סילק ידו אינו חוזר, עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר – עד עתה לא שמענו שאמר רבי יִשְׁמַעֲלֵאל בְּנֵי שֶׁל רַבִּי יוֹחֲנָן בֶּן בְּרוּקָה שאם פירש אינו חוזר, אלא דווקא הָתָם בהמשך הפשטת הקרבן לאחר הוצאת האימורים, מִשּׁוֹם דִּלָּא כְּעִינָן – שאין בהפשטת העור משום מצות 'זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ', שאחר נטילת האימורים אין הידור מצוה ביפוי בשר, אֲכַל הָכָא – כאן במצות מילה דְּכַעֲנָן – שצריך לחתוך את הציצין כולם כדי לקיים 'זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ', הֵכִי נִמְי – מן הראוי היה להחשיב פעולה זו כהמשך המילה. דִּתְּנֵי – שהרי כך שנינו בברייתא, נאמר בתורה (שמות טו ב) 'זֶה אֱלִי וְאַנְהוּ' ואמרו חכמים, הַתֵּנָּה לִפְנֵינוּ בְּמִצְוֹת, עֲשֵׂה לִפְנֵינוּ סוּכָה נָאָה וְלוּלָב נָאָה וְשׁוֹפָר נָאָה, צִיצִית נָאָה, סֶפֶר תּוֹרָה נָאָה וּכְתוּב כּוֹ לְשִׁמּוֹ בְּדִי נָאָה, בְּקוּלָמוֹס נָאָה, בְּכִלְכֵּל אוֹמֵן וְכוּרְכוֹ בְּשִׁירָאִין נָאִין. אֲבָא שְׁאִיל אֲמַר 'וְאַנְהוּ' מלשון 'אני והוא', כלומר הוּי דִּמְכָּה לוֹ וְהִדְבֵּק בְּדִרְכּוֹ, מֵה הוּא חֲנוּן וְרַחוּם אֵף אֲתָה הֵיךְ חֲנוּן וְרַחוּם.

הגמרא מביאה תנא הסובר שפירש אינו חוזר: אֲלֵא אֲמַר רַב אֲשִׁי, הָא מְנֵי רַבִּי יוֹסִי הִיא, דִּתְּנֵי (ראה בא) בענין חילול שבת בהליכה חוץ לתחום כדי להעיד בירושלים על ראיית הלבנה, בֵּין שְׁרָאָה הַלְבָנָה הַחדשה בְּעֵלִיל – בגלוי לכולם, וּבֵין שְׁלֵא נִרְאָה בְּעֵלִיל, מְחַלְלִין הַעֲדִים עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת והולכים בירושלים להעיד מה שראו, זו שיטת תנא קמא. רַבִּי יוֹסִי אֲמַר, נִרְאָה בְּעֵלִיל אֵין מְחַלְלִין עָלֶיהָ אֶת הַשַּׁבָּת, משום שודאי ראוהו בית הדין או הקרובים לשם ואין

לחלל שבת שלא לצורך. מדברי רבי יוסי נלמד שאף שיש מצוה להעיד על ראיית הלבנה החדשה, מכל מקום אין מחללים שבת על כך כשאין צורך, אם כן גם בפירש מהמילה אף שיש הידור מצוה לחזור ולחתוך גם את הציצין שאינם מעכבים, מכל מקום כיון שאין צורך בזה שהרי המילה כשירה, אין מחללים שבת על כך.

דוחה הגמרא: מֵאֵא – מנין שרבי יוסי סובר שפירש אינו חוזר, דִּלְמָא עַד כָּאֵן לֹא קָאָמַר – עד עתה לא שמענו שאמר רבי יוסי הָתָם שלא לחלל שבת כשאין בכך צורך, אלא משום דִּלָּא נִתְּנָה שַׁבָּת לִידְחוּת – לא הותר כלל לחלל שבת כאשר נראית הלבנה בעליל, אֲכַל הָכָא בציצין שאינם מעכבים, דִּנִּתְּנָה שַׁבָּת לִידְחוּת כשלא פירש, הֵכִי נִמְי – ראויה היה לומר שתדחה שבת גם אם פירש, כיון שזה המשך של המילה.

הגמרא מביאה תנא אחר: אֲלֵא אֲמַרִי נְהֲרַדְעִי, רִבְנָן דְּפִלְגִי עָלֶיהָ דְּרַבִּי יוֹסִי הִיא, דִּתְּנֵי (מנחות צט) בענין סילוק וסדור לחם הפנים בשבת, אֲרַבְּעָה בְּהֵנִים נִכְנְסִין לְהִיכַל שְׁנֵים מֵהֶם בְּיָדֵם שְׁנֵי סְדָרִים – שתי מערכות של לחם הפנים, וּשְׁנֵים בְּיָדֵם שְׁנֵי בִיכִין – שתי כפות מלאות לבונה. וְאֲרַבְּעָה כְּהֵנִים אֲחֵרִים מִקְדִּישִׁין לִפְנֵיהֶם, שְׁנֵים כִּדִּי לְפִיזוֹל שְׁנֵי סְדָרִים של השבוע שעבר וּשְׁנֵים כִּדִּי לְפִיזוֹל שְׁנֵי בִיכִין של השבוע שעבר. הַמְכַנְיִסִין את המערכות החדשות עוֹמְדִים בְּרוּחַב הַשִּׁלחַן בְּצִפְּוֹן שֹׁדֵךְ חֲשִׁיבוֹת הוּא, וּפְנִיָּה לְדָרוֹם, וְהַמְכַנְיִסִין עוֹמְדִים כְּנֻגָם בְּרוּחַב הַשִּׁלחַן בְּדָרוֹם וּפְנִיָּה לְצָפוֹן. אֵלּוּ הַמְכַנְיִסִים מוֹשְׁבִים את סדרי הלחם הישנים וְאֵלּוּ הַמְכַנְיִסִים מוֹנִיחִין את החדשים, מִפְּחוֹ שֶׁל זֶה בְּצֵד מִפְּחוֹ שֶׁל זֶה, כלומר, כאשר המסלקים מושכים את הלחם טפה, מיד מניחים המסדרים את הלחם החדש באותו טפה, ועושים כן מִשּׁוֹם שְׁנֵי אֲמָרִים (שמות כה ל) 'וְנָתַתָּ עַל הַשִּׁלְחָן לֶחֶם פָּנִים לִפְנֵי' (ח') תָּמִיד', כלומר מצוה שתמיד יהא לחם מונח על השולחן במקדש. רַבִּי יוֹסִי אֲמַר, אֲפִילוּ אֵלּוּ נִזְמָלִין תַּחֲלוּלָה את סדרי הלחם הישנים וְרַק אַחַר כֵּךְ אֵלּוּ מוֹנִיחִין את החדשים, אֵף בִּזְהָ הֵיךְ מַתְקִיִּים הַפֶּסֶח 'תָּמִיד'. מדברי חכמים נלמד שאם היה הפסק בין סילוק הלחם הישן לסידור הלחם החדש, לא היה מתקיים הפסוק 'תָּמִיד', אם כן גם בסילוק ידו מהמילה, אין החזרה על ציצין שאינם מעכבים נחשבת להמשך המילה אלא לפעולה חדשה.

הגמרא ממשיכה לדון בענין חיתוך הציצין בשבת: תֵּנּוּ רִבְנָן, מְהִלְקִינֵין אֶת הַמִּילָה – מלקטים וחותרים את שאריות הערלה בשבת, והכוונה לציצין המעכבים את המילה. וְאֵם לֹא הִיָּקַמְתָּ, עֲנוּשׁ בְּרַת, שואלת הגמרא: מִנֵּי – מי ענוש ברת. משיבה הגמרא: אֲמַר רַב כְּהֵנָא, אוֹמֵן, כלומר המהולל נעוּשׁ בְּכֵרֶת לִפִּי שְׁחִילָל שַׁבָּת בַּעֲשׂוֹתוֹ חֲבוּרָה שלא במקום מצות מילה, שהרי לא גמר את המילה.

מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב שְׁפָא, מדוע האומן חייב ברת, לִימָא לָהּ – יאמר להם האומן, אֲנִי עֹבֵד עֲבָדִי פְּלָנָא דְּמִצְוָה – אני עשיתי מחצית המצוה, כלומר אני התחלתי בהיתר והחבורה נעשתה בהיתר, אֲתֵין עֲבָדִיתוּ פְּלָנָא דְּמִצְוָה – אתם תשלימו את מחציתה השני ותסירו את הציצין.

מתרצת הגמרא: אֲלֵא אֲמַר רַב שְׁפָא, הִבְרִיתָא עוֹסֶקֶת בְּחוּל, וכוונתה שאם גָּדוֹל מֵל אֶת עֲצָמוֹ וְלֹא חוֹר עַל הַצִּיצִין הַמְעַכְבִּים את המילה, הוא ענוש ברת שהרי הוא עדיין ערל. מקשה הגמרא: מִתְּקִיף לָהּ רַב אֲשִׁי, וכי צריך להשמיענו שְׁדוּלֵל שלא מל את עֲצָמוֹ חייב ברת, הלא בְּהִרְדֵּי כְּתִיב בֵּית – בפירוש נאמר בענינו (בראשית יז) 'וְעַרְל זָכָר אֲשֶׁר לֹא יוֹמֵל וגו' ונִכְרְתָה הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִמֶּנִּיהָ'.

מתרצת הגמרא: אֲלֵא אֲמַר רַב אֲשִׁי, לְעוֹלָם מְדוּבָר בְּבִרְיָא בשבת, וְהַאֲוִמֵן עֲנוּשׁ בְּרַת, וְכֵנָּה דְּאֵתָא – שהגיע הזמן סמוך לִפְנֵי הַשְּׁמִשׁוֹת דְּשַׁבָּת, והמוהל רצה להתחיל את המילה, וְאֲמַר לָהּ לֹא מְסַפְקָת – לא מספיק לגמור את המילה קודם שיושק, ותעשה חבורה בשבת שלא במקום מצוה. וְאֲמַר לָהּ האומן מְסַפְקָנָא – אני כן אספיק, וְעַבְדִּי וְלֹא אִיסְתַּפֵּק – והתחיל את המילה וגשאו ציצין המעכבים ולא הספיק להסירם, וְאִישְׁתַּכַּח דְּחִבּוּרָה הוּא דְּעַבְדִּי – ונמצא שעשה חבורה שלא במקום מצוה, וְעֲנוּשׁ בְּרַת עַל כֵּךְ.

1 **הַסְפִּינִתִּיאַ** – עור פניו מתכסה בשחין. **מֵאֵי תַקְנִיתִיה** – מה היא
2 רפואתו, **לִימְשֵׁי טוֹבָא בְּמֵאֵי דְסִילְקָא** – ירחץ פעמים רבות את פניו
3 במים שהתבשלו בהם תרדין.
4 נאמר במשנה: אם לא שחך כמון מערב שבת, לא ישחך בשבת
5 אפילו לאחר המילה, אלא ילעס בשיניו. הגמרא דנה בשחיקת כמון
6 לרפואה ביום טוב: תִּנּוּ רַבְּנָן, דְּבָרִים שָׂאִין עוֹשִׂין לְמִילָה בַּשַּׁבָּת
7 אלא בשיניו, עוֹשִׂין לָהּ [למילה] בְּיוֹם טוֹב כְּדָרְךָ שְׁעוּשָׁה בְּחוּל,
8 והיינו ששוחקין לָהּ בְּמִזְוֹן וְטוֹרְפִין לָהּ יָיִן וְשִׁמְן.
9 הגמרא מקשה על הברייתא: אִמְרַהּ לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מֵאֵי שָׂנָא
10 בְּמִזְוֹן בְּיוֹם טוֹב – במה שונה הכמון שהתירו לשחוקו ביום טוב לצורך
11 המילה אף שיכול היה לשחוקו מערב יום טוב, ועל כרחך הטעם הוא
12 משום דְּחִזּוּ לְקַדְרָה – הכמון הטחון ראוי להוסיפו כתבלין לקדירה,
13 ועל כן מותרת טחינתו ביום טוב, אם כן ראוי היה להתיר גם לטרוף
14 יין ושמן בשבת לצורך המילה אף שיכול היה לטורפם בערב שבת,
15 שהרי יָיִן וְשִׁמְן חִזּוּ נְמִי – ראויים גם בפשט לחולה שאין בו סכנה.
16 דְּתִנּוּ, אֵין טוֹרְפִין יָיִן וְשִׁמְן לְחוּלָה בַּשַּׁבָּת. אִמְרַהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
17 אֶלְעָזָר מְשׁוּם רַבִּי מֵאִיר, אֵף טוֹרְפִין יָיִן וְשִׁמְן. אִמְרַהּ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן
18 אֶלְעָזָר, פַּעַם אַחַת חָשׂ רַבִּי מֵאִיר בְּמִעֻזּוֹ, וּבְקִשְׁנוּ לְטָרוֹף לוֹ יָיִן
19 וְשִׁמְן, וְלֹא הִנְחֵנוּ. אִמְרַנוּ לוֹ, הֵאֵם דְּבָרִיד שְׁאִמַּרְתָּ מְשׁוּמָא לְטָרוֹף
20 לְחוּלָה שְׁבַת וּבְפִלּוֹ בְּתִיידָהּ, שְׁהִי יֵאָתֵר חוּלָה וְאִסּוּר לֵנוּ לְטָרוֹף
21 עֲבוּרִי. אִמְרַהּ לָנוּ, אֵף עַל פִּי שָׂאֵנִי אִמְרַהּ בְּדִּי וְחִבְרִי אִמְרַהּ בְּדִי
22 ואני סבור שהצדק עמי, מכל מקום מִיָּמֵי לֹא מִלְּאֵנִי לְבִי לְעֲבוּר עַל
23 דְּבָרֵי חִבְרִי. מִתְּשׁוּבַת רַבִּי מֵאִיר נִתֵּן לְלַמּוּד שְׁהוּא נִיהוּ דְּמַחְמִיר
24 אֲנִישֵׁי – שדווקא על עצמו החמיר שלא יטרפו בעבורו, אֲבָל לְבִלְי
25 עֲלֵמָא – לשאר אנשים שְׁרִי – מתיר לטרוף לצורך חולה, ומאחר
26 שסתם משנה כרבי מאיר קשה מדוע הצריכה המשנה לתת את היין
27 לחוד ואת השמן לחוד ולא התירה לטרוף אותם לצורך המילה.
28 מתרצת הגמרא: הָתָם בְּחוּלָה שָׂאִין בּוֹ סַכְנָה, לֹא בְּעֵי לֵיבָא – אין
29 צורך בערוב יפה, אבל הָבָא – לריפוי מכת המילה בְּעֵי לֵיבָא – יש
30 צורך בערוב יפה ואין להתיר מחמת שראוי לחולה אחר, ולכן צריך
31 לתת כל אחד לחוד.
32 שואלת הגמרא: הָבָא נְמִי – גם כאן במילה נִיעֲבִיד, וְלֹא לִילָף –
33 נערבב אבל לא ערובב יפה. משיבה הגמרא: הִינּוּ דְּקִתְנִי – אכן זו
34 כוונת התנא שאמר נוֹתֵן זֶה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ וְזֶה בְּפִנִּי עֲצָמוֹ, דהיינו
35 שמערבב אבל לא ערובב יפה.
36 הגמרא דנה בסינון חרדל ביום טוב: תִּנּוּ רַבְּנָן, אֵין מְסַנְּנִין בְּיוֹם טוֹב
37 אֶת הַחֲרָדֵל בְּמַסְנַנְתָּ שְׁלֹו כְּדִי לְהַפְרִיד מִמֶּנּוּ אֶת הַסּוּבִין, מִשּׁוּם
38 שְׁנֵרָא כְּבוֹרֵר אֶת הַפּוֹסְלוֹת [והסובין], וגם אֵין מְמַתְּקִין אוֹתוֹ בְּגַחְלָת
39 בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי כְּבוֹי הַגַּחְלָת. שואלת הגמרא: אִמְרַהּ לִיה אֲבִי לְרַב
40 יוֹסֵף, מֵאֵי שָׂנָא – במה שונה דין סינון חרדל האסור אפילו ביום טוב
41 משום שְׁנֵרָא כְּבוֹרֵר מאחר שהסובין נשאר למעלה, מֵהָא דְּתִנּוּ
42 [להלן קלט], נוֹתְנִים בַּשַּׁבָּת בִּפְעֻלָּה בְּמַסְנַנְתָּ שְׁלֹו הַחֲלָבֹן יוֹרֵד
43 לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל מִיפָּא אֶת צַבְעוֹ, וְהוּא גַם כֵּן הַחֲלָבֹן נִשְׂאָר לְמַעְלָה,
44 ומדוע אין זה נראה כבורר. משיבה הגמרא: אִמְרַהּ לִיה רַב יוֹסֵף, הָתָם
45 בַּעֲנִין סִינוֹן הִבִּיצָה לֹא מִיָּחִיו בְּבוּרֵר כִּיוֹן שְׁלֵאֲחַר שֶׁהַחֲלָמוֹן יוֹרֵד
46 עוֹבֵר גַּם הַחֲלָבֹן דֶּרֶךְ הַמַּסְנַנְתָּ וְנִמְצָא שְׁכָל הִבִּיצָה עֲבָרָה דֶּרֶךְ
47 הַמַּסְנַנְתָּ וְלֹכֵן אֵין זֶה נִרְאָה כְּבוֹרֵר. הָבָא מִיָּחִיו בְּבוּרֵר – אבל כאן
48 בַּסִּינוֹן הַחֲרָדֵל כִּיוֹן שֶׁהַסּוּבִין נִשְׂאָר לְמַעְלָה נִרְאָה כְּבוֹרֵר.
49 הגמרא דנה באיסור מיתוק החרדל ביום טוב, שנינו בברייתא: וְאֵין
50 מְמַתְּקִין אוֹתוֹ [ואת החרדל] בְּגַחְלָת בְּיוֹם טוֹב. מקשה הגמרא:
51 וְהִתְנִיָּא בְּבֵרִיתָא אַחֲרָת, מְמַתְּקִין אוֹתוֹ בְּגַחְלָת. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: לֹא
52 קִשְׁיָא, כָּאֵן בְּבֵרִיתָא שְׁכָתוּב שְׁמוּתָא לְמַתָּךְ בָּהּ, מְדוּבָר בְּגַחְלָת שְׁל
53 מְתָכָת שֶׁאֵף שֶׁמִּכְבָּה אֶת הַגּוֹלָת בְּתִינְתָּה לְתוֹךְ הַחֲרָדֵל מִכָּל מְקוֹם
54 הַמִּתְכָּת אֵינָה נַעֲשִׂית פָּחַם וְאֵין בּוֹה פְּעוּלָת כְּבוֹי מִן הַתּוֹרָה,
55 וְכָאֵן בְּבֵרִיתָא שְׁכָתוּב שָׂאִין מִמַּתְּקִים מְדוּבָר בְּגַחְלָת שְׁל עֵץ
56 שְׁנַעֲשִׂית פָּחַם.
57 שואלת הגמרא: אִמְרַהּ לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מֵאֵי שָׂנָא בְּמָה שׁוֹנָה
58 הַחֲרָדֵל שָׂאִין מִמַּתְּקִים אוֹתוֹ בְּגַחְלָת שְׁל עֵץ מְבִישְׁרָא אֲנוּבָרִי –

59 מבשר שמותר לצלותו על גבי גחלים ביום טוב אף על גב שהגחלים
60 נכבות על ידי הדם הנוסף עליהם. משיבה הגמרא: אִמְרַהּ לִיה רַב יוֹסֵף,
61 הָתָם לֹא אֲפִשְׁר – שם בבשר על גבי גחלים אין אפשרות לצלות אותו
62 מערב יום טוב, כיון שהבשר טעמו משובח יותר כשנצלה ביום טוב,
63 הָבָא אֲפִשְׁר – אבל בחרדל אפשר למתקו מערב יום טוב, לכן לא
64 התירו אלא בגחלת של מתכת.
65 הגמרא דנה בעשיית גבינה ביום טוב: אִמְרַהּ לִיה אֲבִי לְרַב יוֹסֵף, מֵהוּ
66 לְגִבְנָן – האם מותר לעשות גבינה ביום טוב. אִמְרַהּ לִיה רַב יוֹסֵף, אִסּוּר.
67 שאלו אביי: מֵאֵי שָׂנָא – במה זה שונה מְלִישָׁה המותרת ביום טוב,
68 והרי גם גיבון דומה ללישה. אִמְרַהּ לִיה רַב יוֹסֵף, הָתָם בְּלִישָׁה לֹא
69 אֲפִשְׁר לְלוֹשׁ בְּעֶרֶב יוֹם טוֹב, כִּיוֹן שְׁטַעַם הַפֶּת מְשׁוּבָח יוֹתֵר כְּשֵׁנֶאֱפִית
70 באותו יום, הָבָא בַּעֲשִׂית הַגְּבִינָה אֲפִשְׁר לְעִשׂוּתָהּ מִעֶרֶב יוֹם טוֹב.
71 מקשה הגמרא: וְהָא אִמְרֵי נְהָרְדַּע – והלא אנשי נהרדעא אומרים,
72 נְבִינָה פֶת יוֹמָא – שעשאוה באותו יום מְעֵלָא – מעולה, ומדוע לא
73 נתיר לגבן ביום טוב. מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא: הָכִי קָאָמְרִי – כך היתה כוונת
74 נהרדעי, דְּאִפְּלִי נְבִינָה פֶת יוֹמָא בְּהִיּוּתָה עֲדִין לַחָהּ, הִיא מְעֵלָא –
75 מעולה, כל שכן זו העשויה מאתמול שעתה ביום טוב היא כבר
76 יבשה, בודאי שהיא מעולה יותר.
77 הגמרא דנה באופני חבישת המילה בחול ובשבת, שנינו במשנה: אֵין
78 עוֹשִׂין לָהּ חֲלּוּק בּוֹ, לְכַתְּחִילָה אֲבָל כּוּרָר עֲלֶיהָ סְמִרְטוּט. אִמְרַהּ אֲבִי,
79 אִמְרַהּ לִי אִם – אומנתי, הָאֵי חֲלּוּק דִּינוּקָא – הכיס שעושים לתינוק
80 שמלבישים על הגיד לאחר המילה כדי שלא יחזור העור ויכסה את
81 העטרה, לְפָנֶיהָ לְסִיטְרָא לְעֵילָא – יש לקפל את שפת האריג של
82 הכיס לצד חוץ, והטעם דִּילְמָא מִיִּדְבָּקִין גִּרְדָּא מִיָּנִיה – שמא החוטים
83 המצויים בשפת האריג ידבקו למכה, וכשיריד את הכיס ימשכו גם
84 החוטים הדבוקים ויפצע את הגיד וְאִתִּי – ויבא התינוק לִידִי בְּרוֹת
85 שְׁפָכָה.
86 אִמְרַהּ – אומנתי דְּאֲבִי עֲבָרָא – תפרה לתינוקות שבאו אליה לתקן
87 את מילתן בִּסְתִיתָא לְפָנֶיהָ – כיס בתוך החלוק שמגיע עד אמצע
88 החלוק, כדי שהחוטים שבשפת האריג של החלוק לא ידבקו במקום
89 המילה.
90 אִמְרַהּ אֲבִי, הָאֵי יִנוּקָא דְּלִית לָהּ – שלא הכינו לו חֲלּוּק לצורך
91 המילה, לִיָּיתִי בְּלִיתָא דְּאִית לָהּ שִׁיפְתָּא – יקח פיסת בגד שחוק שיש
92 בו אימרה שמתהדקת היטב בבשר ואינה נשמטת, וְלִיִּבְרָכִיָּה
93 לְשִׁיפְתָּא לְתַתָּא – ויכרוך את הבד על הגיד באופן שהשפה שבה
94 האימרה יתא בגיד מתחת לעטרה והצד החלק יהיה בעטרה למעלה,
95 וְעִיָּיָה לִיה לְעֵילָא – ויקפל את הצד החלק ושכרך בו את העטרה
96 כלפי חוץ כדי שאם יהיו שם נימים בבד לא ידבקו במכה.
97 הגמרא מביאה כמה עניני רפואה בתינוקות: וְאִמְרַהּ אֲבִי, אִמְרַהּ לִי
98 אִם, הָאֵי יִנוּקָא – תינוק דְּלֹא יֵדַע מְפָקְתִּיה – שאין ניכר בו נקב בית
99 הרעי, לְשִׁיפְתָּא מִשְׁפָּחָא – שימרח המקום בשמן [ולקמיה לְהִירִי יוֹמָא
100 – ויעמיד המקום מול השמש, וְהִכָּא דִּינָג – והמקום שנראה צלול
101 בידוע שהחלל נגדו והוא נקב בית הרעי, ושם לִיקְרָעִיה בְּשַׁעֲרָתָא
102 שְׁתֵּי וְעֶרֶב – יקרע את העור בצורת שתי וערב בראש שעורה שהוא
103 חד, אֲבָל בְּכָל מְתָכָת לֹא, מְשׁוּם דְּוִירָף – שגורם לנפיחות.
104 וְאִמְרַהּ אֲבִי, אִמְרַהּ לִי אִם, הָאֵי יִנוּקָא דְּלֹא מִיָּיִן – תינוק שאינו
105 יונק, סיבת הדבר משום מִיָּיִן דְּקָר פּוּמִיָּה – שפיו הצטנן ואין בו כח
106 לינק. מֵאֵי תַקְנִיתִיה – מה היא רפואתו, לִיתָנוּ בְּכָא גּוּמְרִי – ישטרו
107 גחלים על כלי או על דף, לְלִינְקִיתָיה לִיה לְהִירִי פּוּמִיָּה – ויחזיקו אותו
108 ליד פיו, דְּחִיִּים פּוּמִיָּה וּמִיָּיִן – שעל ידי כך פיו יתחמם ויוכל לינק.
109 וְאִמְרַהּ אֲבִי, אִמְרַהּ לִי אִם, הָאֵי יִנוּקָא דְּלֹא מְנַשְׁתִּיה – שאינו נושם
110 ואין לו דופק, לִינְפִּיָּה בְּנִפּוּתָא וּמְנַשְׁתִּיה – ינפנפו בפניו ברחות
111 ויתחיל לנשום.
112 וְאִמְרַהּ אֲבִי, אִמְרַהּ לִי אִם, הָאֵי יִנוּקָא דְּלֹא מְעֻי – תינוק שקשה לו
113 הנשימה, לִיתָנוּ סְלִיתָא דְּאִמִּיָּה – יביאו את השליא שנולדה עמו
114 וְלִישְׁרָקִיה עֲלִיָּיה וּמְעֻי – ויחליקו אותה על בשרו וינשום היטב.
115 וְאִמְרַהּ אֲבִי, אִמְרַהּ לִי אִם, הָאֵי יִנוּקָא דְּקָטִין – תינוק שהוא צנום
116 מאד, לִיתָנוּ לְסִילְתָא דְּאִמִּיָּה – יביאו את השליא שנולדה עמו

שבת. פרק תשעה עשר – רבי אליעזר דמילה דף קלד עמוד א – מותך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)"
קכט
 רש"י
 תוספות

1 **חפנייתא.** פניו מתבקעות. ואני אומר שהוא מין שחין שקורין אינייר"א, והוא (בגרב) ובגרס" שכתבו בתורה (דברים כח). וחפנייתא תרגום של חרס: **במניא** דסילקא. מרק
 2 תרדיו: חיו לחולה. שאין בו סכנה: **במניא** דהאי נמי חולה הוא: **אבל** לבולי עלמא שרי. ר"מ, וסתם מתני' ר"מ, ואמאי תנן "נותן זה בעצמו וזה בעצמו": **התם**. גבי שאר
 3 חולים: **לא** בעו ליבא. לטרפו ולערבו יפה יפה: **ולא** לילד. לא יערבנו כל כך: ומתרי: היינו דקתני נותן זה בעצמו וזה בעצמו. שמעבר ואינו לוכד: אין מסננין את החרדל.
 4 בייט: במסנתת שלו. טעמו מפרש לקמיה, דמחזי כבורר, שמשליך הסוכין שלו: ואין מסתקין אותו בגחלת. בדרך שיגילין לכבות לחובו את הגחלת. או אבן ניסוקת: נותנין
 5 ביצה במסנתת של חרדל. ומסננה בתוכו.

6 **חפנייתא.** מאי תקנתיה? לימשי טובא במניא דסילקא. **הבא** מחזי כבורר. מיהו, בורר לא הוי, שגם
 7 יוצאה דרך המסנתת, ואין מייחזי כבורר. שכולה
 8 פסולת: בגחלת של עץ. אסור, דשייך בה
 9 כיבוי לפי שעושה פתח. גחלת של מתכת לא
 10 שייך בה כיבוי דאינו נעשה פתח: ובי"ש
 11 מבישרא אגומרי. שצולין בייט ואע"ג
 12 דמכבה: לא אפשי. לצלות מאתמול
 13 דבימא שביחא טפי. אבל חרדל אפשר
 14 מאתמול: לגבן. גבינה: מאי שנא מלישה.

15 שלשין פת ביום טוב, והאי נמי ללישה דמקא:
 16 לא אפשי. דפת חמה מעליא טפי. הכא –
 17 אפשר מאתמול: אימא אה גבינה: פת יומא
 18 מעליא. וכ"ש דאתמול: לפניה לספריה
 19 לעילאי. לאימא שבשפת פיה יתפוך וקפץ
 20 למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו. מפני
 21 שראש מקום חתך הפגד שם הוא, ויוצאין
 22 ממנו גרדון שקורין פינרין, ודלקא מדביקא
 23 גרדתא מיניה במכה, וכשבא להפשיט החלוק
 24 מעל המילה ישמט ויקרע את ראש הגיד,
 25 ומשוי ליה כרות שפכה: אימיה דאב"י.

26 אומנתו: עבדא. לתינוקות הקאים לידה לתסן
 27 מילתן: ביסתתא לפלגא. דמילה, כיון היתה
 28 עושה של בגד לפניו בתוך החלוק, ותופרתו
 29 מתוכו בתוך החלוק ומגיע למטה עד חצי
 30 החלוק, כדי לחוץ בין האימא ובין המילה:
 31 ליימי בלייתא. מעט שחק של בגד שיהא בו
 32 אימרא, לפי שהאימא מתדבק יפה בבשר
 33 שלא ישמט החלוק מן הגיד: וליפביה
 34 לשפתייה לתתאי. לתחתית ראש הגיד יתן
 35 השפה, וראש השני החלק יתא למעלה:
 36 ולעפיה לעילאי. אותו ראש העליון החלוק
 37 קפץ וקפול כלפי חוץ מפני הגרדון, שלא
 38 ידבק במכה: דלא ידע ביה מפקתיה. שאין
 39 ניכר בו נקב בית הרעי, ששם הוצאת זבלו:
 40 לשייפיה מישחא. שהשמן מזהיל הבשר:
 41 ולוקמיה להדי יומא. נגד השמש: והיכא דוין
 42 שצולל כזוכית, בדוע שהחלל כנגדו:
 43 בשערתא. בראש השעורה שהוא חרדי:
 44 דוריה. מנפחו, אינפלייר בלע"ז: דלא מייני.

45 שלא יכול לינק: מיכר הוא דקר פומיה.
 46 נצטננו שפתי, ואין בו כח למוץ בוק: ליתו
 47 כסא דגומרי. תשטח גחלים על דף או על
 48 כלי: ולוקמיה להדי פומיה. ונעמד אצל פיו:
 49 דתים פומיה. שיתחמם פיו ומייני. ונקי: דלא
 50 מינשחא. שאין נשימה ניכרת בו, שאין דופק
 51 כנגד לבו כדרך כל אדם: לינפשיה בגיטותא.

52 גיטו עליו כנפה שקורין ואין: דלא מייני. אין רוחו כנס ויוצא יפה, אלייניא בלע"ז: סילתא דאימיה. שיליא שנוצרת עמו: ולישרקיה עליה. יחלקנה על בשרו. כמו אישתרוקי
 53 אישתרוקי (ע"ג ד' מ) אשאלודיר: דקפין. שהוא דק: מוקמנא לאולמא. השליא ראשה א' קצר וראשה אחד רחב. יחלקנה עליו. מראש הקצר יתחילה, ומשוכו לצד הרחב.
 54 כלומר: פן ירחיב זה ויתעבה: ואי אלים. ולא מחמת בריאות, אלא נפוח – לישרקיה עליה מאולמא לקוטנא: דסופק. כל בשרו ארום: לא איבלע ביה דמיה. בבשרו דעכשיו
 55 כל דמו מצוי בו עור לבשר, ובשמהלחין אותו יוצא כל דמו: ליתרחו ליה. ימתינו מלמולו: לא נפל ביה דמא. לא בא בו דם, ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח, וממחר לחלוש
 56 ולמות: לכרפי הים. הוי ראיתיו שהיה ירוק. הצצתי בו ולא היה בו דם ברית, תרתי לגריעותא. קדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא, והשפת דם ברית מצוה, כדכתיב
 57 (וכריה ט) "גם את בדם בריתך". ועוד, דמסוכן הוא, ומשום חולשא, שלא נוצר בו עדיין דם:

1 **חפנייתא.** מאי תקנתיה? לימשי טובא במניא דסילקא. **הבא** מחזי כבורר. מיהו, בורר לא הוי, שגם
 2 יוצאה דרך המסנתת, ואין מייחזי כבורר. שכולה
 3 פסולת: בגחלת של עץ. אסור, דשייך בה
 4 כיבוי לפי שעושה פתח. גחלת של מתכת לא
 5 שייך בה כיבוי דאינו נעשה פתח: ובי"ש
 6 מבישרא אגומרי. שצולין בייט ואע"ג
 7 דמכבה: לא אפשי. לצלות מאתמול
 8 דבימא שביחא טפי. אבל חרדל אפשר
 9 מאתמול: לגבן. גבינה: מאי שנא מלישה.

10 שלשין פת ביום טוב, והאי נמי ללישה דמקא:
 11 לא אפשי. דפת חמה מעליא טפי. הכא –
 12 אפשר מאתמול: אימא אה גבינה: פת יומא
 13 מעליא. וכ"ש דאתמול: לפניה לספריה
 14 לעילאי. לאימא שבשפת פיה יתפוך וקפץ
 15 למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו. מפני
 16 שראש מקום חתך הפגד שם הוא, ויוצאין
 17 ממנו גרדון שקורין פינרין, ודלקא מדביקא
 18 גרדתא מיניה במכה, וכשבא להפשיט החלוק
 19 מעל המילה ישמט ויקרע את ראש הגיד,
 20 ומשוי ליה כרות שפכה: אימיה דאב"י.

21 אומנתו: עבדא. לתינוקות הקאים לידה לתסן
 22 מילתן: ביסתתא לפלגא. דמילה, כיון היתה
 23 עושה של בגד לפניו בתוך החלוק, ותופרתו
 24 מתוכו בתוך החלוק ומגיע למטה עד חצי
 25 החלוק, כדי לחוץ בין האימא ובין המילה:
 26 ליימי בלייתא. מעט שחק של בגד שיהא בו
 27 אימרא, לפי שהאימא מתדבק יפה בבשר
 28 שלא ישמט החלוק מן הגיד: וליפביה
 29 לשפתייה לתתאי. לתחתית ראש הגיד יתן
 30 השפה, וראש השני החלק יתא למעלה:
 31 ולעפיה לעילאי. אותו ראש העליון החלוק
 32 קפץ וקפול כלפי חוץ מפני הגרדון, שלא
 33 ידבק במכה: דלא ידע ביה מפקתיה. שאין
 34 ניכר בו נקב בית הרעי, ששם הוצאת זבלו:
 35 לשייפיה מישחא. שהשמן מזהיל הבשר:
 36 ולוקמיה להדי יומא. נגד השמש: והיכא דוין
 37 שצולל כזוכית, בדוע שהחלל כנגדו:
 38 בשערתא. בראש השעורה שהוא חרדי:
 39 דוריה. מנפחו, אינפלייר בלע"ז: דלא מייני.

40 שלא יכול לינק: מיכר הוא דקר פומיה.
 41 נצטננו שפתי, ואין בו כח למוץ בוק: ליתו
 42 כסא דגומרי. תשטח גחלים על דף או על
 43 כלי: ולוקמיה להדי פומיה. ונעמד אצל פיו:
 44 דתים פומיה. שיתחמם פיו ומייני. ונקי: דלא
 45 מינשחא. שאין נשימה ניכרת בו, שאין דופק
 46 כנגד לבו כדרך כל אדם: לינפשיה בגיטותא.

47 גיטו עליו כנפה שקורין ואין: דלא מייני. אין רוחו כנס ויוצא יפה, אלייניא בלע"ז: סילתא דאימיה. שיליא שנוצרת עמו: ולישרקיה עליה. יחלקנה על בשרו. כמו אישתרוקי
 48 אישתרוקי (ע"ג ד' מ) אשאלודיר: דקפין. שהוא דק: מוקמנא לאולמא. השליא ראשה א' קצר וראשה אחד רחב. יחלקנה עליו. מראש הקצר יתחילה, ומשוכו לצד הרחב.
 49 כלומר: פן ירחיב זה ויתעבה: ואי אלים. ולא מחמת בריאות, אלא נפוח – לישרקיה עליה מאולמא לקוטנא: דסופק. כל בשרו ארום: לא איבלע ביה דמיה. בבשרו דעכשיו
 50 כל דמו מצוי בו עור לבשר, ובשמהלחין אותו יוצא כל דמו: ליתרחו ליה. ימתינו מלמולו: לא נפל ביה דמא. לא בא בו דם, ומתוך כך חלש הוא ואין בו כח, וממחר לחלוש
 51 ולמות: לכרפי הים. הוי ראיתיו שהיה ירוק. הצצתי בו ולא היה בו דם ברית, תרתי לגריעותא. קדא דאי מהיל ליה לא נפק מיניה דמא, והשפת דם ברית מצוה, כדכתיב
 52 (וכריה ט) "גם את בדם בריתך". ועוד, דמסוכן הוא, ומשום חולשא, שלא נוצר בו עדיין דם:

1 **חפנייתא.** מאי תקנתיה? לימשי טובא במניא דסילקא. **הבא** מחזי כבורר. מיהו, בורר לא הוי, שגם
 2 יוצאה דרך המסנתת, ואין מייחזי כבורר. שכולה
 3 פסולת: בגחלת של עץ. אסור, דשייך בה
 4 כיבוי לפי שעושה פתח. גחלת של מתכת לא
 5 שייך בה כיבוי דאינו נעשה פתח: ובי"ש
 6 מבישרא אגומרי. שצולין בייט ואע"ג
 7 דמכבה: לא אפשי. לצלות מאתמול
 8 דבימא שביחא טפי. אבל חרדל אפשר
 9 מאתמול: לגבן. גבינה: מאי שנא מלישה.

10 שלשין פת ביום טוב, והאי נמי ללישה דמקא:
 11 לא אפשי. דפת חמה מעליא טפי. הכא –
 12 אפשר מאתמול: אימא אה גבינה: פת יומא
 13 מעליא. וכ"ש דאתמול: לפניה לספריה
 14 לעילאי. לאימא שבשפת פיה יתפוך וקפץ
 15 למעלה שלא תהא סמוכה לבשרו. מפני
 16 שראש מקום חתך הפגד שם הוא, ויוצאין
 17 ממנו גרדון שקורין פינרין, ודלקא מדביקא
 18 גרדתא מיניה במכה, וכשבא להפשיט החלוק
 19 מעל המילה ישמט ויקרע את ראש הגיד,
 20 ומשוי ליה כרות שפכה: אימיה דאב"י.

- 1 **מתני' ומולפין עליו.** את החמין: ביד. אבל לא בכלי. ובגמ' פריך: הא אמרת רישא מרחיצין, דמשמע כדרכו, והדר תני אפילו לזלף עליו בכלי אסור: ספק. כגון ספק בן ח'
2 הדיש וספק בן ט', דהוא כאבן בעלמא ואין מילתא דוחה שבת (וספק בן ט'): ר' יהודה מתיר באנדרוניגוס. דאיתרבי מקראי, כדמפרש בגמ' לקמן: **גמ'** והא אמרת רישא
3 מרחיצין ואפילו כדרכו: ביצד קתני. מרחיצין דרישא לאו כדרכו הוא. דתנא סיפא לפרוש ביצד מרחיצין – כגון לזלף ביד, ואפילו ביום ראשון: תניא פויתיה דרבא כו'. ה"ג
4 ביום השלישי מולפין עליו ביד. ולא גרסינן אבל לא בכלי: אתאן לת"ק. הך סיפא תנא קמא אמרה. דאילו ר"א – אפילו הרחצה כדרכו שרי. משום דגדול לא סליק בישרא
5 תיירא. היינו טעמא דמעשה שכם לאו ראיה
6 גמורה היא, משום דגדול אין מכה שבבשרו
7 מעלה ארוכה מהר, אבל קטן נתרפא מיד
8 סכתו מהר: אורי ליה בשמעתיה. התיר לו
9 הרחיצה כדרכו ביום ראשון שחל להיות
10 בשבת: איחלש. נעשה חולה, והיה דואג
11 שמא על כך נגעש: אמר בהדי תרגימנא
12 דסבי למה לי. מה היה לי לחלוק כנגד זקנים
13 הללו. רב יהודה וקבא בר אבבה, שפירשו
14 שאסור להרחיץ: אי אמרת בשלמא ת"ק
15 מולפין. ביום ראשון קאמר, ולא איירי
16 בהרחצה קלל אלא בזיוף – היינו דאקא
17 ר"א בן עזריה ופליג. ואמר מרחיצין: אלא אי
18 אמרת. תנא קמא נמי מרחיצין אמר בשני
19 הקמים, ולא פליג ר"א אלא איום שלישי
20 דקאמר ת"ק מולפין, אף מרחיצין ביום
21 השלישי מביעי ליה: הווי כה. דייק בה: דאי
22 ס"ד הרחצת מילה מי גרע מחמין על גבי
23 מכה. דשרי, והקא אסרי רבנן בשלישי
24 (לגמרי): ולא שני כו'. והקא גבי מילה בהוחמו
25 בשבת עסקינן. הלכך, בשלישי דליקא סכתא
26 – לא: אמר אביי בעאי דאישי ליה. אבי
27 היתיר רוצה לתרץ אתקפתא זו כדשני ליה רב
28 יוסף, מפני שסכנה היא לו: וקדם רב יוסף
29 ושנייא ליה. דודאי מתניתין חמין שהוחמו
30 בשבת נמי שרי בימים הראשונים. ולר"א אף
31 בשלישי, מפני שמגיעת חמין סכנה היא לו: אין
32 נותנין כו'. קס"ד גזרה משום שחיקת סמנין
33 כשמואל. דטעמיה משום הכי הוא. והינו
34 דקאמר: אבל נותן חוץ למכה, דלא מוכחא
35 מילתא דלרפואה: מוד יבש וספוג יבש. דלאו
36 לרפואה היא, אלא שלא ישרטו בגדיו הקשים
37 מכות: אבל לא כתיבתו יבשים (א) וגמי יבש.
38 כתיבות בגדים דקות, משום דמסו, וגזרי משום
39 שחיקת סמנין: קשיא כתיבתן אפיתיתן. רישא
40 שרי מוד יבש. דהיינו כתיבתן. וסיפא אסר
41 כתיבתן: פתרי. חדשים שלא היו על גבי מכה
42 מעולם – מסו עתיק לא מסו: ח"ג. שמע מינה
43 הני כתיבתן מסו: ערלתו ודאי דוחה השבת.
44 דבבאי קרא "ביום השמיני דלפנין מיניה
45 אפילו בשבת, כתיב בספיה" ערלתו". דמשמע
46 מיעוטא: ערלתו של דה, ולא של אחר. ולמעוטי
47 ספק אתא:
- אנדרוניגוס
- 1 **מי** גרע מחמין על גבי מכה. והכי אסרי רבנן
2 בשלישי אע"ג דאיכא למימר דרב אמרה
3 למילתיה כר"א בן עזריה, דפסקין לעיל הלכתא
4 כוחיה, משמע ליה דלכ"ע קאמר. ועוד, דאפילו
5 לר"א בן עזריה פריך, דמשמע דשרי בשלישי
6 משום סכנה, מדמיית קרא "ויהי ביום השלישי"
7 ורב איירי במכה שאין בה סכנה: ואין מונעין
8 חמין ושמין. פירש היר יוסף פורת בשם רבינו
9 שמואל: דבמעורבת יחד איירי, דאי כל חד באפי
10 נפשיה – מאי קמיל בשמן, מתני' היא בפ' שמנה
11 שרצים" (לעיל דף קיא). אבל סך הוא את השמן.
12 והינו – אפילו על גבי מכה, מרחתני בני מלכים
13 סכין ע"ג מכותיתן שמן וורד. מכלל דבשאר שמן
14 – מותר לאחר אפילו ע"ג מכה. ושמואל נמי,
15 היכי הוה פליג:
- ולא
- 14 **שחל להיות בשבת, שנאמר "ויהי ביום השלישי בהיותם בואבים".** תניא פויתיה דרבא: מרחיצין
15 הקטן בין לפני מילה בין לאחר מילה, ביום ראשון – כדרכו, וביום השלישי שחל להיות בשבת –
16 מולפין עליו ביד, ר"א בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת, ואע"פ
17 שאין ראיה לדבר – וזכר לדבר, שנאמר "ויהי ביום השלישי בהיותם בואבים". וכשהן מולפין –
18 אין מולפין לא בכוס ולא בקערה ולא בכלי, אלא ביד. אתאן לתנא קמא. מאי "אע"פ שאין ראיה
19 לדבר וזכר לדבר"? משום דגדול – לא סליק בישרא תיירא, קטן – סליק ביה בישרא תיירא, והוא
20 דאתא לקמיה דרבא, אורי ליה בשמעתיה. איחלש רבא. אמר אנא בהדי תרגימנא דסבי למה לי?
21 אמרו ליה רבנן לרבא: והתניא פויתיה דמר! אמר להו מתניתין פויתיהו דיקא. מפאי – מדקאמר
22 "דבי אלעזר בן עזריה אומר: מרחיצין את הקטן ביום השלישי שחל להיות בשבת". אי אמרת
23 בשלמא תנא קמא מולפין קאמר – היינו דקאמר ליה ר"א בן עזריה מרחיצין, אלא אי אמרת תנא
24 קמא מרחיצין ביום הראשון קאמר, ומולפין ביום השלישי – האי "רבי אלעזר בן עזריה אומר
25 מרחיצין?" אף מרחיצין" מביעי ליה כי אתא רב דימי אמר רבי אלעזר: הלכה כר"א בן עזריה.
26 הווי כה במערבא: הרחצת כל גופו או הרחצת מילה? אמר להו הווא מרבנן, ורבי יעקב שמייה:
27 מסתברא, הרחצת כל גופו. דאי ס"ד הרחצת מילה – מי גרע מחמין על גבי מכה, דאמר רב:
28 אין מונעין חמין ושמין מעל גבי מכה בשבת. מתקוף לה רב יוסף: ולא שני לך בין חמין שהוחמו
29 בשבת לחמין שהוחמו מע"ש? מתקוף לה רב דימי: ומפאי דהקא בחמין שהוחמו בשבת פליגי,
30 דילמא בחמין שהוחמו בע"ש פליגי? אמר אביי: אנא בעאי דאישי ליה, וקדם ושני ליה רב יוסף:
31 מפני שסכנה הוא לו. איתמר נמי, כי אתא רבין א"ר אבהו א"ר אלעזר, ואמר ליה רב יוסף:
32 יוחנן: הלכה כר"א בן עזריה, בין בחמין שהוחמו בשבת בין בחמין שהוחמו מע"ש, בין הרחצת
33 כל גופו, בין הרחצת מילה – מפני שסכנה היא לו. גופא, אמר רב: אין מונעין חמין ושמין מעל גבי
34 מכה בשבת. ושמואל אמר: נותן חוץ למכה, ושוחת ויורד למכה. מיתבי: אין נותנין שמין וחמין
35 על גבי מוד ליתן על גבי מכה בשבת! התם משום שחיקה. תא שמע: אין נותנין חמין ושמין על גבי מוד ששלל גבי מכה בשבת! התם
36 נמי משום שחיקה. תניא פויתיה דשמואל: אין נותנין חמין ושמין על גבי מכה בשבת, אבל נותנין חוץ למכה, ושוחת ויורד למכה. תנו
37 רבנן: נותנין על גבי המכה מוד יבש וספוג יבש, אבל לא גמי יבש ולא כתיבתן יבשים. קשיא כתיבתן אפיתיתן! לא קשיא, הא – בחדתי,
38 הא – בעתיק, אמר אביי: שמע מינה – הני כתיבתן מסו. "תנו רבנן: ערלתו" – ערלתו ודאי דוחה את השבת,
ולא

שבת דף קלד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) קלא

משנה

משנתנו ממשיכה לעסוק בדיני מילה בשבת, ותחילה מבארת דיני רחיצת התינוק קודם המילה ואחריה: **מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן בְּמִים חֲמִים** שהוחמו בשבת, **בֵּין לִפְנֵי הַמִּילָה כְּדִי לְחַזְקוֹ, וְבֵין לְאַחֵר הַמִּילָה** כדי לרפאות, ו**מִזְלָפִין – מְנַטְפִים** עָלָיו מִים חֲמִים בִּיד אָבֶל לֹא בְּכָלִי. **רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן אֶף בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי** למילתו שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת, לפי שהוא עדיין מסוכן, שְׁנָאֵמֵר בהריגת אנשי שכם (בראשית לד כה) **וְיָהִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם בּוֹאֲבִים**, משמע שאף ביום השלישי הנימול עדיין בסכנה. המשנה דנה במילה בשבת במקרי ספיקות שונים: תינוק שסָפַק הדבר שמוא עברו עליו רק שמונה חדשי הריון, שמן הסתם לא יהיה והוא כאבן בעלמא ואין מחללים עליו את השבת למולו, ספק עברו עליו תשעה חדשי הריון ומחללים עליו את השבת. וכן **אֲנִדְרוּגִינוּם** – מי שיש לו סימני זכרות ונקבות) **אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת** למולו. ורבי יהודה מְתִיר פְּאִנְדְרוּגִינוּם לחלל עליו את השבת במילתו, ולמדים זאת מרובי בפסוק וכפי שיתבאר בגמרא.

גמרא

הגמרא מקשה סתירה בדברי המשנה: שנינו במשנה בדין השני, שמוזלפים על הנימול בשבת מים חמים ביד ולא בכלי. מקשה הגמרא: **וְהָא אִמְרַת רִישָׁא –** והלא בתחילת המשנה נאמר ש**מִרְחִיצִין** את הקטן, ומשמע שעושה זאת כדרכו, ולא רק בזילוף. מתרצת הגמרא: **רַבִּי יְהוּדָה וְרַבָּה בַר אֲבִינָה דְאָמְרִי תְרוּוְהוּ –** אמרו שניהם, **בְּיָצֵד תִּנִּי –** המשנה מבארת כיצד מרחיצין, כלומר, תחילה אומרת המשנה ש**מִרְחִיצִין** את הקטן בחמין בֵּין לִפְנֵי מִילָה בֵּין לְאַחֵר מִילָה, ואחר כך מבארת בְּיָצֵד נעשית הרחיצה, מְזַלְפִין עָלָיו מִים חֲמִים בִּיד אָבֶל לֹא בְּכָלִי.

מקשה הגמרא: **אִמֵּר רַבָּא, וְהָא מִרְחִיצִין קֶתְנִי –** שנינו במשנה, ורחיצה אינה זילוף ולא יתכן שזילוף הוא ביאור של רחיצה. מתרצת הגמרא: **אִלָּא אִמֵּר רַבָּא, הֵכִי קֶתְנִי –** כך יש לפרש את דברי המשנה, **מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן בֵּין מִלְפָּנֵי מִילָה בֵּין לְאַחֵר הַמִּילָה בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן בְּדִרְבּוֹ, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתוֹ שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת,** אין רוחצים אלא רק מְזַלְפִין עָלָיו בִּיד אָבֶל לֹא בְּכָלִי. **רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן כְּדִרְכּוֹ אֲפִילוּ בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת,** מפני שהוא עדיין מסוכן שְׁנָאֵמֵר **וְיָהִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם בּוֹאֲבִים**.

הגמרא מביאה ראיה לתירוצו של רבא: **תֵּנִיא בְּנוּתִיה דְּרַבָּא –** שנינו בברייתא כדברי רבא, **מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן בֵּין לִפְנֵי מִילָה בֵּין לְאַחֵר מִילָה בְּיוֹם רִאשׁוֹן בְּדִרְבּוֹ, וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לְמִילְתוֹ שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת מְזַלְפִין עָלָיו בִּיד, רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר, מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן גַּם בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת. וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין רֵאִיָּה גְמוּרָה מִהַכּוֹת לְדָבָר הַזֶּה, מִכָּל מָקוֹם יֵשׁ זָכָר לְדָבָר, שְׁנָאֵמֵר וְיָהִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בְּהִיּוֹתָם בּוֹאֲבִים**. ממשיכה הברייתא: **וְכִשְׁחָן מְזַלְפִין, אֵין מְזַלְפִין לֹא בְּכּוֹס וְלֹא בְּקַעֲרָה וְלֹא בְּכָלִי אִלָּא בִיד.** מבארת הגמרא: **אִתָּאן לְתֵנִיא קָמָא –** הלכה זו היא המשך דברי תנא קמא של אחר ביום השלישי אלא זילוף.

שואלת הגמרא: **מָאִי אָף עַל פִּי שְׂאִין רֵאִיָּה לְדָבָר זָכָר לְדָבָר,** כלומר מדוע אינה ראיה גמורה מאנשי שכם. משיבה הגמרא: **מִשּׁוּם שֶׁהַפְּסוֹק נֹאמֵר עַל גְּדוּלִים שְׁנִימוּל, וִיתְכֵן הַגְּדוֹל שְׁנִימוּל לֹא סָלִיק בִּישְׁרָא הִיא –** אין בשרו מעלה ארוכה במהירות, ולכן ביום השלישי הוא עדיין מסוכן, אבל קָמָן סָלִיק בִּיה בִּישְׁרָא הִיא – בשרו מעלה ארוכה במהירות וביום השלישי אינו מסוכן עוד.

הגמרא מביאה מעשה בענין רחיצת תינוק ביום הראשון למילתו: **הָהוּא דְאִתָּא לְקַמְיָה דְּרַבָּא –** מעשה באדם שמל את בנו בשבת ובה לפני רבא לשאול אם מותר לרחצו, ואורי ליה בְּשִׁמְחָתִיה – והורה לו רבא כשיטתו שבים הראשון לדברי הכל מותר לרחצו. **אִתְחַלֵּשׁ –** חלה רַבָּא וסבר שענש על שהורה כך, ואִמֵּר לעצמו, **אֵנָּה בְּהִי**

תְּרִינְיָמָא דְּכָבִי לָמָּה לִי – מדוע הייתי צריך לחלוק על פירושם של זקנים אלו הנוקטים שאסור לרחוץ אפילו ביום הראשון. **אִמֵּר לִיה רַבִּנָּן לְרַבָּא,** מדוע אתה מתחרט על הוראתך, **וְהֵתֵנִיא בְּנוּתִיה דְּמִר –** הלא שנינו בברייתא כמותך, שבים הראשון גם לתנא קמא מרחצים. **אִמֵּר לֵהוּ רַבָּא, מִתְנִיתִין בְּנוּתִיהוּ דִּיקָא –** לשון המשנה מוכח כמותם, שלתנא קמא אפילו ביום הראשון רק מוזלפים. מבררת הגמרא: **מָאִי –** איך משמע במשנה כמותם, **מִדְּקָאֵמֵר –** ממה שנינו במשנה **רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר מִרְחִיצִין אֶת הַקֶּמֶן בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי שְׁחָל לְהִיּוֹת בַּשַּׁבָּת. אִי אִמְרַת בְּשִׁלְמָא –** דבר זה מובן אם תאמר שתֵּנִיא קָמָא ביום הראשון מְזַלְפִין קָאֵמֵר וּבְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי לֹא הִתִּיר אֶף לִזְלוֹף, הֵינִי דְקָאֵמֵר לִיה רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, לֹא כדברך אלא מִרְחִיצִין את התינוק כדרכו ואפילו ביום השלישי. **אִלָּא אִי אִמְרַת –** אם תאמר שתֵּנִיא קָמָא מִרְחִיצִין בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן קָאֵמֵר, וּמְזַלְפִין בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי, הִיא – מה שכתבה המשנה **רַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה אוֹמֵר מִרְחִיצִין, אֵף מִרְחִיצִין בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי מִיָּעָרִי לִיה –** היה לו לרבי אלעזר לומר, שכן רבי אלעזר חולק על תנא קמא רק ביום השלישי אבל בשני ימים הראשונים מודה תנא קמא שמרחצים.

הגמרא מכריעה את ההלכה במחלוקת תנאים זו: **כִּי אִתָּא –** כאשר בא רב דימי מארץ ישראל לבבל אִמֵּר בשם רבי אֱלֵעָזָר, הִלְכָּה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה שֶׁמִּרְחִיצִין את התינוק אפילו ביום השלישי. הגמרא מבררת האם נחלקו התנאים ברחיצת מקום המילה בלבד או ברחיצת כל הגוף: **הוּוּ כֹּה בְּמַעֲרָבָא –** דייקו חכמי ארץ ישראל במחלוקת חכמים ורבי אלעזר, והסתפקו האם נחלקו בְּהִרְחִיצָת כָּל גּוּפּוֹ אוֹ בְּהִרְחִיצָת מָקוֹם הַמִּילָה בלבד. **אִמֵּר לֵהוּ הָהוּא מְרַבֵּן וְרַבִּי יַעֲקֹב שְׂמִיָּה, מִסְתַּבְּרָא שֶׁנִּחְלְקוּ בְּהִרְחִיצָת כָּל גּוּפּוֹ, דְּאִי סָלְקָא דְעָתִיד –** שאם תעלה על דעתך שֶׁנִּחְלְקוּ בְּהִרְחִיצָת מָקוֹם הַמִּילָה בלבד, ולדעת חכמים כיון שבים השלישי התינוק אינו מסוכן אסור אפילו לזלף, מִי גָרַע – האם זה חמור יותר מְחַמֵּן הַנִּתְּנִים עַל גְּבִי מִכָּה בַשַּׁבָּת, וְאִמֵּר רַב, אֵין מוֹנְעִין חֲמִין וְשִׁמְן מִעַל גְּבִי מִכָּה בַשַּׁבָּת, ועל כרחך שהתירו בימים הראשונים זילוף על כל הגוף, וביום השלישי אסור על כל הגוף והתירו זילוף על גבי המילה כמו בשמן וחמין שהתיר רב.

הגמרא דוחה את ראיית רבי יעקב: **מִתְקַנֵּה לָהּ –** הקשה על כך **רַב יוֹסֵף,** הלא ניתן לומר שֶׁנִּחְלְקוּ ברחיצת מקום המילה בלבד, ומה שהקשית מדוע לחכמים אסור ביום השלישי אפילו לזלף, ובמה שונה דינו מכל מכה, **וְלֹא שְׁנֵי לָף –** וכי אינך סבור שיש הבדל בֵּין חֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ בַשַּׁבָּת, שאותם אסרו חכמים לתת על המילה ביום השלישי כיון שהתינוק אינו מסוכן עוד, ודינו כבריא שאסור לרחוץ בהם אפילו אבר אחד, **לְבִין חֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ מַעֲרֵב שַׁבָּת** שאותם התיר רב ליתן על המכה, שהרי לבריא מותר לרחוץ בהם פניו ידיו ורגליו. **מִתְקַנֵּה לָהּ –** הקשה רב דימי, וְקָרַם וְשִׁנִּי לִיה – **דְּהָבָא –** ומנין שחכמים ורבי אלעזר בן עזריה בְּחֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ בַשַּׁבָּת פְּלִיגִי – נחלקו, דִּילְמָא – אולי כלל לא התירו חמין שהוחמו בשבת ורק בְּחֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ מַעֲרֵב שַׁבָּת פְּלִיגִי, ואם כן חזרת קושיית רבי יעקב מדוע אסרו חכמים זילוף על מקום המילה ביום השלישי.

מתרצת הגמרא: **אִמֵּר אֲבִי, אֵנָּה בְּעָאִי דְאִישִׁי לִיה –** אני רציתי לתרץ את קושיית רב דימי, וְקָרַם וְשִׁנִּי לִיה – אבל הקדים ותירץ לו זאת **רַב יוֹסֵף,** שבמילה ודאי שהתירו לרחוץ במים שהוחמו בשבת מִפְּנֵי שֶׁסָּבְגָה הוּא לוֹ אם לא ירחצוהו, ושוב נדחית ראיית רבי יעקב. **אִתְמַר נָמִי –** וכן נאמר בבית המדרש וכדברי רב יוסף שבמילה התירו אף חמין שהוחמו בשבת, **כִּי אִתָּא רַבִּין –** כשעלה רבין מארץ ישראל אִמֵּר רַבִּי אֲבָהוּ אִמֵּר רַבִּי אֱלֵעָזָר, וְאִמֵּר לָהּ – ויש שאמרו שֶׁאִמֵּר רַבִּי אֲבָהוּ אִמֵּר רַבִּי יוֹחָנָן, הִלְכָּה בְּרַבִּי אֱלֵעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בֵּין בְּחֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ בַשַּׁבָּת בֵּין בְּחֲמִין שֶׁהוּחֲמוּ מַעֲרֵב שַׁבָּת, בֵּין הִרְחִיצָת כָּל גּוּפּוֹ בֵּין הִרְחִיצָת מִילָה, מִפְּנֵי שֶׁסָּבְגָה הִיא לוֹ. הגמרא דנה בדיתר לתת מים חמים על המכה בשבת: **גּוּפָא –** נשוב

1 וְלֹא עָרְלָתוֹ שֶׁל זֶה שֶׁסָּפַק הַדָּבָר אִם מִצּוֹה לְמוֹלוֹ, דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת.
2 עוֹד יֵשׁ לִמְעַט מִתֵּיבַת 'עָרְלָתוֹ', שֶׁעָרְלָתוֹ שֶׁל זֶה שְׁהוּא וְדָא זָכַר
3 דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת וְלֹא אֲנִדְרוּגִינֻם שֶׁסָּפַק הוּא אִם דִּינוּ כּוֹזֵר, דּוֹחָה
4 אֶת הַשְּׁבֵת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֲנִדְרוּגִינֻם דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת
5 בְּמִילְתּוֹ וְהוּא עֲנוּשׁ כִּרְתָּה אִם לֹא יִהְיֶה נִימּוֹל.

6 עוֹד יֵשׁ לִמְעַט מִתֵּיבַת 'עָרְלָתוֹ', שֶׁעָרְלָתוֹ שֶׁל זֶה שְׁהוּא מִצּוֹה הַיּוֹם
7 לְמוֹלוֹ דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְלֹא הַנּוֹלֵד בֵּין הַשְּׁמֻשׁוֹת בְּכַנִּיסַת הַשֶּׁבֶת
8 אֹב יִצְיָאָתָהּ וְשֶׁסָּפַק הַדָּבָר אִם מִצּוֹה לְמוֹלוֹ בַּשֶּׁבֶת הַבָּאָה, דּוֹחָה אֶת
9 הַשְּׁבֵת.

10 עוֹד יֵשׁ לִמְעַט מִתֵּיבַת 'עָרְלָתוֹ', עָרְלָתוֹ שֶׁל זֶה שְׁהוּא מִצּוֹה לְמוֹלוֹ
11 דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת, וְלֹא הַנּוֹלֵד בְּשִׁשְׁהוּא מְהוּל דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת,
12 שְׁבִית שְׁמַאי אֲמַרִים צָרִיד לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, וְבֵית הַלֵּל
13 אֲמַרִים אֵינוֹ צָרִיד, וְאִף לְבֵית שְׁמַאי הַסּוֹבְרִים שְׁצִירָה לְהַטִּיף דָם
14 בְּרִית, מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ אֵלָּא מִסָּפַק שְׁמַאי עָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא, וְלֹכֵן אֵינוֹ
15 דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת.

16 אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הַלֵּל עַל
17 נִלְוֵד בְּשִׁשְׁהוּא מְהוּל שְׁלֹכֵל הַדְּעוֹת צָרִיד לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית
18 מִפְּנֵי שֶׁעָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא, עַל מֶה נִחְלְקוּ, עַל גַּר שְׁנֵתַנִּייר בְּשִׁשְׁהוּא
19 מְהוּל, כְּגוֹן עֲרִיב שֶׁאֵין בּוֹ סָפַק עָרְלָה כְּבוּשָׁה, שְׁבִית שְׁמַאי אֲמַרִים
20 צָרִיד לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, וְבֵית הַלֵּל אֲמַרִים אֵינוֹ צָרִיד לְהַטִּיף
21 מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית.

22 הַגִּמְרָא מְבָאֵר אֶת הַבְּרִייתָא: אָמַר מַר – הוּבָא לְעִיל בְּבְרִייתָא,
23 שֶׁעָרְלָתוֹ וְדָא דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת וְלֹא סָפַק דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֵת. שְׁוֹאֵלָת
24 הַגִּמְרָא: לְאִתְּנוּי מָאִי – אִיזִה אֹפֶן שֶׁל סָפַק, הַבְּרִייתָא מִתְּכוּנָת
25 לְרִבּוֹת שֶׁאֵינוֹ דּוֹחָה אֶת הַשֶּׁבֶת, הֵלָּא כָּל הַסְּפָקוֹת נֹזְכְּרִים בְּהַמְשָׁךְ
26 הַבְּרִייתָא. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: לְאִתְּנוּי הָא דְתַנּוּ רַבָּנִין – כּוּוֹנֵת הַבְּרִייתָא
27 לְרִבּוֹת אֶת הַמִּקְרָא הַשְּׁנִי בְּבְרִייתָא אַחֲרָת, תִּינוּק בֶּן שְׁבַעָה חֲדָשִׁי
28 עֵיבוֹר, שֶׁחָל שְׁמִינִי שְׁלוֹ בַּשֶּׁבֶת, מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת, וְבֶן שְׁמוֹנֶה
29 חֲדָשִׁי עֵיבוֹר, אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת, לְפִי שְׁוֹדָא לֹא יַחֲיֶה וְהָרִי
30 הוּא כְּמַת וְאֵין מִילְתּוֹ מִצּוֹה. תִּינוּק שְׁהוּא סָפַק בֶּן שְׁבַעָה סָפַק בֶּן
31 שְׁמוֹנֶה, אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת בְּמִילְתּוֹ. מְמַשִּׁיבָה הַבְּרִייתָא:
32 תִּינוּק בֶּן שְׁמוֹנֶה חֲדָשִׁי עֵיבוֹר, כִּיּוֹן שֶׁאֵינוֹ רָאוּי לַחֲיוֹת, הָרִי הוּא
33 מוֹקְצָה בְּאִסּוּר לְטַלְטֵל, אֲבָל אִמּוֹ שׁוֹחָה עַל הַתִּינוּק וּמִנִּיקְתּוֹ
34 מִפְּנֵי הַסְּכָנָה, כְּלוּמַר שְׁרִיבֵי חֶלֶב שְׁבַדְדִּיה עֲלוּל לַגְרוֹם שֶׁתַּחֲלָה
35 וְתִסְתַּכֵּן, וְסָפַק זֶה וְסָפַק בֶּן שְׁבַעָה חֲדָשִׁים סָפַק בֶּן שְׁמוֹנֶה בָּאָה
36 הַבְּרִייתָא לְעִיל לִמְעַט, שֶׁאֵין מִילְתּוֹ דּוֹחָה שֶׁבֶת.

37 בְּבְרִייתָא שֶׁהוּבָא לְעִיל נִחְלָקוּ תַּנְנָאִים בְּנוֹלֵד מְהוּל הָאֵם צָרִיד
38 לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית. הַגִּמְרָא דְנָה כְּמִי הַהִלְכָה: אִיתָמַר – נֶאֱמַר
39 בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, רַב אָמַר, הֵלְכָה בְּתַנָּא קָמָא הַנוּקֵט בְּדַעַת בֵּית הַלֵּל
40 שֶׁהִלְכָה כְּמוֹתָם, שֶׁאֵין צָרִיד לְהַטִּיף דָם בְּרִית בְּנוֹלֵד מְהוּל. וְשְׁמוּאֵל
41 אָמַר, הֵלְכָה בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר שְׁלֹכֵל הַדְּעוֹת צָרִיד לְהַטִּיף
42 מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית.

43 הַגִּמְרָא מְבִיאָה מַעֲשֶׂה בַּעֲנִין זֶה: רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה אֲתִילִיד לִיה
44 הָהוּא יְנוּקָא – נִלְוֵד לוֹ תִינוּק בְּשִׁשְׁהוּא מְהוּל, וְהַיּוֹם הַשְּׁמִינִי
45 לְלִידָתוֹ חָל בַּשֶּׁבֶת. אֲהִדְרִיָּה אֲתִילִיסָר מְהוּלָאִי – הִבִּיאוּ לְשִׁלְשָׁה
46 עֶשֶׂר מוֹהֲלִים, וְלֹא רָצָה אֶחָד מֵהֶם לְמוֹלוֹ מִמַּחַת חִילוּל שֶׁבֶת, עַד
47 דְּשִׁנוּיָה – שְׁהוּא מִלְּאוֹתוֹ בַּעֲצָמוֹ וְעִשְׂאוֹ בְּרִית שְׁפָכָה, שֶׁחָתַךְ
48 בַּשֶּׁבֶת אֶת הַגִּיד. אָמַר עַל כֵּךְ רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה, תִּתִּי לִי –
49 מַגִּיעַ לִי הָעוֹשֶׁה הַזֶּה דְּעִבְרִי אֲדָבָה – מִשּׁוּם שֶׁעֲבַרְתִּי עַל דְּבַר רַב
50 שֶׁאִמַר שֶׁהִלְכָה שֶׁאֵין צָרִיד כָּלֵל לְהַטִּיף דָם בְּרִית. אָמַר לִיה רַב
51 נֶחֱמִין לְרַב אָדָא בַר אֲהֵבָה, וְאִדְשְׁמוּאֵל לֹא עָבַר – וְכִי עַל דְּבַר
52 שְׁמוּאֵל לֹא עֲבַר, אֵימַר – יֵשׁ לָנוּ לּוֹמַר שֶׁכָּל מֶה דְּאָמַר שְׁמוּאֵל
53 שֶׁהִלְכָה כְּרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר שְׁלֹכֵל הַדְּעוֹת הַנּוֹלֵד מְהוּל מְסִיפִים
54 מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, הִינֵנוּ דּוֹקָא בְּחֻל, אֲבָל בְּשִׁשְׁהוּא מִי אָמַר – וְכִי

55 אָמַר שְׁמוּאֵל שֶׁמְחַלְלִים שֶׁבֶת עַל כֵּךְ, הֵלָּא זֶהוּ רַק סָפַק שְׁמַאי
56 עָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא.

57 מְבָאֵר הַגִּמְרָא: הוּא – רַב אָדָא בַר אֲהֵבָה סָפַר שֶׁהִטְעַם שְׁבַנּוֹלֵד
58 מְהוּל צָרִיד לְהַטִּיף דָם בְּרִית, הוּא מִשּׁוּם שְׁוֹדָא עָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא,
59 וְלֹכֵן עָשָׂה זֹאת בַּשֶּׁבֶת. וְכַבֵּר נִחְלָקוּ אֲמורָאִים בְּדַבְּרֵי זֶה, דְּאִיתָמַר –
60 שֶׁכֵּךְ נֶאֱמַר בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ, רַבָּה אָמַר, הִטְעַם שְׁצִירָה לְהַטִּיף דָם בְּרִית
61 הוּא מִשּׁוּם שֶׁחִיִּישִׁינִן שְׁמַאי עָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא, וְאֵין מְחַלְלִים עָלֶיהָ
62 אֶת הַשֶּׁבֶת, וְרַב יוֹסֵף אָמַר, וְדָא עָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא וּמְחַלְלִים עָלֶיהָ
63 אֶת הַשֶּׁבֶת.

64 אָמַר רַב יוֹסֵף, מִנָּא אֲמַינָא לָהּ – מִנֵּין אֵין לּוֹמַד אֶת שִׁטְתִּי, דְּתַנָּא
65 בְּבְרִייתָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפָר אָמַר, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית
66 הַלֵּל עַל נִלְוֵד בְּשִׁשְׁהוּא מְהוּל שְׁצִירָה לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית, עַל
67 מֶה נִחְלְקוּ, עַל נִלְוֵד מְהוּל שֶׁחָל יוֹם מִילְתּוֹ בַּשֶּׁבֶת, אִם מוֹתֵר לְחַלֵּל
68 עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת וְלְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דָם בְּרִית. בֵּית שְׁמַאי אֲמַרִים,
69 מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת, כִּיּוֹן שְׁוֹדָא עָרְלָה כְּבוּשָׁה הִיא, וְבֵית הַלֵּל
70 אֲמַרִים, אֵין מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת, כִּיּוֹן שְׁהוּא רַק סָפַק אִם יֵשׁ
71 בּוֹ עָרְלָה כְּבוּשָׁה. וּמִסִּיִּים רַב יוֹסֵף: לֹא מְכַלֵּל – הָאֵם לֹא נִתֵּן לְדִיִּיק
72 מִדְּבַרִי רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפָר שֶׁאִמַר שֶׁנִּחְלָקוּ אִם לְחַלֵּל אֶת הַשֶּׁבֶת עַל
73 הַטְּפָה דָם בְּרִית בְּנוֹלֵד מְהוּל, דְּתַנָּא קָמָא – שְׂרִיבֵי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר
74 וְשֶׁאִמַר שֶׁלֹּא נִחְלָקוּ בְּנוֹלֵד כְּשִׁהוּא מְהוּל כָּלֵל שֶׁחָלַק עָלָיו, סָפַר
75 שֶׁלְדַּבְּרֵי הַכָּל מְחַלְלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֵת, וְאֵין וְרַב יוֹסֵף סוֹבֵר כְּדַבְּרֵיו.
76 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִנֵּין שֶׁכֵּךְ סוֹבֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר, וְדִילְמָא –
77 וְשְׁמַאי נֶאֱמַר שֶׁתַּנָּא קָמָא – רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר, דְּבַרִּי הַכָּל אֵין
78 מְחַלְלִין קָאָמַר. מִתְרַצָּה הַגִּמְרָא: אִם בֶּן שְׁלֹרֵבִי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר
79 לְכוּלִי עֲלֵמָא אֵין מְחַלְלִים אֶת הַשֶּׁבֶת, נִמְצָא שְׂרִיבֵי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפָר לֹא
80 נִחְלָק עָלָיו אֵלָּא בְּדַעַת בֵּית שְׁמַאי, שֶׁכֵּן לְדַעַת בֵּית הַלֵּל שְׁנִיִּים
81 סוֹבְרִים שֶׁלֹּא מְחַלְלִים, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת, וְכִי מַעֲמָא דְּבֵית שְׁמַאי
82 אֲתָמָּא לְאִשְׁמַעֲיָנִין – אֶת שִׁטְתּוֹ בֵּית שְׁמַאי בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ, וְהֵלָּא בֵּית
83 שְׁמַאי בְּמִקּוֹם בֵּית הַלֵּל אֵינָהּ מִשְׁנָה (בְּרִכּוֹת זא), וְאֵין כָּלֵל צוּרָךְ
84 לְהוֹזִירִים.

85 דּוֹחָה הַגִּמְרָא: לְעוֹלָם יִתְכֵּן שְׂרִיבֵי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר סוֹבֵר שֶׁלְדַעַת
86 הַכָּל אֵין מְחַלְלִין עָלָיו שֶׁבֶת, וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפָר דִּילְמָא הָכִי קָאָמַר
87 – שְׁמַאי כֵּךְ כּוּוֹנֵתוֹ, לֹא נִחְלְקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הַלֵּל בְּדָבָר זֶה,
88 כְּלוּמַר, אֵינוֹ בֹּא לְהוֹצִיא מִשִּׁטְתּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלֶעָזָר, אֵלָּא מִשִּׁטְתּוֹ
89 תַּנָּא קָמָא וְהַנּוֹכַח בְּבְרִייתָא הֶרָאשׁוּנָה בְּסוּגִיא, שֶׁאִמַר שֶׁנִּחְלָקוּ בֵּית
90 שְׁמַאי וְבֵית הַלֵּל אִם הַנּוֹלֵד כְּשִׁהוּא מְהוּל צָרִיד הִטְפָה דָם בְּרִית,
91 שְׁלִבִית הַלֵּל אֲפִילוֹ בְּחוּל לֹא צָרִיד וְלְבֵית שְׁמַאי צָרִיד, עַל כֵּךְ אָמַר
92 רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפָר שֶׁלֹּא נִחְלָקוּ בֵּית שְׁמַאי וְבֵית הַלֵּל בְּדַבְּרֵי זֶה אֵלָּא
93 לְכָל הַדְּעוֹת צָרִיד הִטְפָה דָם בְּרִית, וְנִחְלָקוּ אִם דּוֹחָה שֶׁבֶת אוֹ לֹא.
94 נִמְצָא לְפִי זֶה שְׂרִיבֵי אֱלִיעֶזֶר הַקָּפָר בֹּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ אֶת שִׁטְתּוֹ בֵּית הַלֵּל
95 שְׁצִירָה הִטְפָה דָם בְּרִית, וְלֹא אֶת שִׁטְתּוֹ בֵּית שְׁמַאי.

96 הַגִּמְרָא דְנָה בְּקֶשֶׁר שְׁבִין מִילַת תִּינוּק בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי לְבִין טוֹמַאת לִידָה
97 שֶׁל הָאֵם: אָמַר רַבִּי אַסִּי, כָּל שְׁאִמּוֹ טוֹמַאת לִידָה נִימּוֹל לְשְׁמוֹנֶה,
98 וְכָל שְׁאִין אִמּוֹ טוֹמַאת לִידָה, כְּגוֹן שִׁילְדָה דֶּרֶךְ דּוֹפֵן אוֹ נִכְרִית שִׁילְדָה
99 וְהַתְּגִירָה עִם בְּנָה, אֵין נִימּוֹל לְשְׁמוֹנֶה אֵלָּא מִיַּד עִם לִידָתוֹ. שְׁנָאָמַר
100 (וְקָרָא יב ב–א) 'אִשָּׁה כִּי תִזְרִיעַ וְיִלְדָה זָכָר וְטוֹמַאת וְגו', וְכִיּוֹם הַשְּׁמִינִי
101 יִמּוֹל בְּשָׂר עָרְלָתוֹ', הָרִי שְׁמִילָה בְּשְׁמִינִי תְלוּיָה בְּטוֹמַאת לִידָה.
102 אָמַר לִיה – הַקְשָׁה לוֹ אַבְבִּי לְרַבִּי אַסִּי, דְּיוֹרֹת הֶרָאשׁוֹנִים מֵאֲבָרָהֶם
103 אֲבִינּוּ עַד שְׁנִיתָנָה תוֹרָה יוֹכִיחוּ שְׁמִילָה בְּשְׁמִינִי אֵינָה תְלוּיָה בְּטוֹמַאת
104 לִידָה, שְׁהָרִי בּוֹמֵנִם אֵין אִמּוֹ טוֹמַאת לִידָה כִּיּוֹן שֶׁעֲדִידִין לֹא נִיתְנָה
105 תוֹרָה, וְנִימּוֹל לְשְׁמוֹנֶה כְּמוֹ שְׁצוּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבָרָהֶם. אָמַר
106 לִיה רַבִּי אַסִּי לְאַבְבִּי, אֲמַנֵּם קוֹדֵם מִתָּן תוֹרָה הָיוּ מְלִים בְּשְׁמִינִי אֵף לֹלָא
107 טוֹמַאת הָאֵם, אִלָּם עֵתָּה נִתְּנָה תּוֹרָה וְנִכְתְּבָה בָּהּ מִצְוַת מִילָה בְּסִמּוֹן
108 לְטוֹמַאת לִידָה,

אֲנֵדְרוּגִינוֹם. ספק הוא. וְנוֹלַד בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת נִמְי סָפֵק זָמְנוּ הוּא סָפֵק אֵינוּ זָמְנוּ. וְכֵן נוֹלַד
מְהוּל, סָפֵק שָׁמָּה עָרְלָה כְּבוֹשָׁה הִיא, הָעוֹר דְּבוּק בְּבֶשֶׂר. וְלִקְמִיָּה פָּרִיךְ: סָפֵק קָמָא
לְאִתּוּי מֵאִי? הוֹאִיל וְהִי כָּל הֵי סָפִיקִי: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר כּוֹי. לִקְמִיָּה זָלִיף מִלְתִּיהָ:
שָׁב"ש אוֹמְרִים צִירָה לְהַטִּיף כּוֹי, וְאִפְּלוּ הָכִי מוֹדוּ דְּשֶׁבֶת לֹא דָחִי: שְׁצִירָה לְהַטִּיף.
חִיִּישִׁינוּ שָׁמָּה עָרְלָה כְּבוֹשָׁה הִיא: עַל גֵּר.

דְּלִיבָא שׁוּם סָפֵק עָרְלָה, כְּגוֹן עָרְבִי מְהוּל: בֵּן
ח' אֵין מִחְלָלִין עָלָיו. שְׁהָרִי כָּמֵת הוּא, וְאֵין
מִמְלָתוֹ מִצְוָה. וְאִי קָשְׁיָא א"כ לֹא חִילּוּל הוּא,
שְׁהָרִי הוּא כְּמִתְרָה בְּבֶשֶׂר מֵת – לִקְמֵן נִמְי מוֹזֵק
הָאִי חִילּוּל כְּמִכְשִׁירֵי מִיִּלָּה, וְאִלְבָּא דִּר'
אֲלִיעֶזֶר: טַפְּנִי תַּסְכְּנָהּ. מִפְּנֵי שֶׁחָבַל הִרְבָּה
בְּדִידָה, וּמִבְּיָאָה לִידֵי חוּלִי: כְּת"ק, אֲלִיבָא
דְּבִיהָ, דְּאָמַר א"צ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דִּם בְּרִית:
אֲהַדְרִיָּה אֲתִלְסֵר כּוֹחֻלָּא. שְׁטִיפוּ מִמֶּנּוּ דִּם
בְּרִית, וְלֹא רָצוּ מִשׁוּם דְּשֶׁבֶת הָוָא, וְאִפְּלוּ
לְב"ש סָפֵק הוּא וְאֵין מִחְלָלִין: עַד דְּשׁוּיָה
כְּרוֹת שְׁפָכָה, וְהוּא עֲצָמוּ מְלוֹ, וְאִשְׁוֹא כְּרוֹת
שְׁפָכָה, שֶׁחֲתָךְ מִן הַגִּיד: אֲדָרְב. דְּאָמַר א"צ
לְהַטִּיף: בְּשֶׁבֶת מִי אָמַר. הָא סָפִיקָא הוּא:
וְהוּא כְּסֵר. רַב אָדָא סִבֵּר דְּוֹדָאֵי עָרְלָה כְּבוֹשָׁה
הִיא, וּמִחְלָלִין: חִיִּישִׁינוּ. הָא דְּאָמַר ר"ש בֵּן
אֲלִעֶזֶר לְדָבְרִי הִכַּל צִירָה לְהַטִּיף – אֲסָפִיקָא
קָאָמַר, וּבְחוּל, שָׁמָּה עָרְלָה כְּבוֹשָׁה הִיא.
וְלַעֲנֵן שֶׁבֶת נִמְי וְדָאִי לֹא מִחְלָלִין: וְדָאִי
עָרְלָה כְּבוֹשָׁה הִיא. וּמִחְלָלִין: לֹא מִכְּלָל
דְּרַת"ק, דִּר' אֲלִיעֶזֶר תִּקְפֹּר סִבֵּר דְּבָרֵי הִכַּל
מִחְלָלִין, וְאָנָּה דְּאָמְרֵי כּוֹתִידִיה: הִגֵּי וְסָפִיא
דִּילְמָא מִכְּלָל דְּרַת"ק סִבֵּר דְּבָרֵי הִכַּל אֵין
מִחְלָלִין א"כ רַבִּי אֲלִיעֶזֶר טַעְמָא דְּב"ש אָהָא
לְאִשְׁמַעֲיָן כּוֹי, א"כ דְּתַנָּא לְעִיל מִינֵיהּ אָמַר
דְּבָרֵי הִכַּל אֵין מִחְלָלִין, ר' אֲלִיעֶזֶר תִּקְפֹּר
דְּתַנָּא, לְאִפְּלוּגִי וְלִמְיָנוּ דְּלֹא דְּבָרֵי הִכַּל
הוּא, דְּתַנָּא לְב"ש מִחְלָלִין – מֵאִי רַבּוּתָא
אֲשִׁמְעִינוּ דְּב"ש פְּלִיגִי בָּהּ? הָא ב"ש בְּמִקּוֹם
בִּיה אִתְּהּ מִשְׁחָה וּמִשְׁנֵינוּ: דִּילְמָא הָכִי קָאָמַר
ר' אֲלִיעֶזֶר לְתַק, דְּאָמַר בְּשֶׁבֶת לְדָבְרֵי הִכַּל
אֵין מִחְלָלִין, וּפְלוּגִיתִיהוּ בְּחוּל, דְּלִבֵּיהּ א"צ
לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דִּם בְּרִית – הָא לִיתָא, דָּלָא
נִחְלָק בְּדָרֵךְ זֶה. אֲבָל וְדָאִי צִירָה, וּבִשְׁבֶּת
הוּא דְּפִלְגִי, וְטַעְמָא דְּב"ה אָתָּה לְאִשְׁמַעֲיָן,
דְּבָחוּל צִירָה, וְלֹאפּוֹקִי מִתְּ"ק דְּאָמַר לְב"ה לֹא
צִירָה: כֹּל שְׂאִין אִמּוֹ טַמְאָה לִידָה. כְּגוֹן יוֹצֵא
דּוֹפֵן, וְגוֹיָה שְׁלֹדָה וְלִמְרָה תַּנְגִּירָה – אֵין בָּהּ
מִמְתִּין עַד שְׁמִנָּה, אֲלֵא נִימּוּל מִיד: דְּוֹרוֹת
הִרְאִשׁוּנִים. מֵאֲבָרְהֶם עַד מֵתִן תּוֹרָה, שְׁתַּנְּהָה
מִיִּלָּה לֹא נִהְיָ טוֹמְאָה:
וּנְתַחֲרִישָׁה

לְשִׁמְנָה, שְׁנָאָמַר "אִשָּׁה כִּי תִזְרַע וְיִלְדָה זָכָר וְטַמְאָה וְגו' וְכִיִּים תִּשְׁמִינִי יוֹמֹל בְּשֶׁר עָרְלָתוֹ". א"ל
אֲבִי: דְּוֹרוֹת הִרְאִשׁוּנִים יוֹכִיחוּ, שְׂאִין אִמּוֹ טַמְאָה לִידָה – וְנִימּוּל לְשִׁמְנָה! א"ל: נִתְּנָה תּוֹרָה

וּפִירֵשׁ, וְיִלְדָה לְסוֹף ח' – אִפְּלוּ הָכִי נִרְאָה לִר"י דְּמוֹת לְטַלְטֹלוּ לְמוֹלוּ בִּשְׁבֶּת אִם אֵין רִיעוּתָא בִּשְׁעוֹר וּבְצִיפִירָנִי, כְּדָאָמַר בַּרפֵּךְ "הַעֲרַל" (יְבִמוֹת דף פ'). דָּאָמְרִינוּ: הָאִי בִּר שְׁבַעָה הוּא
וְאִשְׁתַּהוּי אִישְׁתִּיה: מִפְּנֵי הַסְכָּנָה. סְכָנָה חֵלֶב כְּשִׁישׁ הִרְבָּה בִּדְרִין, וְלֹא חִישִׁינוּ שְׁמָא תִּטְלַטֵּל אוֹתוֹ. וְלֹא יֵדַע רַשְׁבֵּי"א מֵאִי אִירִיא מִפְּנֵי הַסְכָּנָה. דָּאִפִּילוּ לֹא יָדָא אֲלֵא צִעֲרָא עֲבֵלְמָא מוֹתֵר,
אִפְּלוּ (ו) הִיא לְחֹלֶב עֲצָמָה וְלַחְצִיא חֵלֶב שְׁבֻדִּין, אֲע"פ שְׁהִיא מִלֵּאכָה שְׁאִינָה צִרִיכָה לְנוֹפֵה – דְּחִמְרֵי אִיסוּרָא טַפִּי מֵאִיסוּר טַלְטוּל – נִרְאָה דְּשִׁרִי, מִיד דְּהוּא אֲמַפִּיס מוֹרְסָא, דְּשִׁרִּין
מִשׁוּם צִעֲרָא: מִכְּלָל דְּרַת"ק סִבֵּר דִּיה מִחְלָלִין. ר' אֲלִיעֶזֶר תִּקְפֹּר וְר"ש בֵּן אֲלִעֶזֶר תְּרוּוֹיָדִיו קִימֵי אִתָּק. וְה"ק לִיה ר"א תִּקְפֹּר לְרִישׁ בֵּן אֲלִעֶזֶר: לֹא כִּי יֵשׁ לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי תַק, אֲלֵא הָכִי
אִתָּן לֵן לְמִימֵר: לֹא נִחְלָקוּ כִּי. וְהִשְׁתָּא דִּיק שְׁפִיר, מִכְּלָל דְּרַת"ק סִבֵּר וְכו'. פִּירוּשׁ רַשְׁבֵּי"א:

וְלֹא סָפֵק דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת. עָרְלָתוֹ וְדָאִי דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת,
וְלֹא אֲנֵדְרוּגִינוֹם דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר:
אֲנֵדְרוּגִינוֹם דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת וְעִנְשָׁה בְּרַת. עָרְלָתוֹ וְדָאִי
דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת, וְלֹא נוֹלַד בֵּין הַשְּׁמֹשׁוֹת דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת.
עָרְלָתוֹ וְדָאִי דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת, וְלֹא נוֹלַד בְּשֶׁהוּא מְהוּל
דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת. שָׁב"ש אוֹמְרִים: צִירָה לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דִּם
בְּרִית, וּב"ה אוֹמְרִים: אֵינוּ צִירָה. א"ר שְׁמַעוֹן בֵּן אֲלִעֶזֶר: לֹא
נִחְלָקוּ ב"ש וּב"ה עַל נוֹלַד בְּשֶׁהוּא מְהוּל שְׁצִירָה לְהַטִּיף
מִמֶּנּוּ דִּם בְּרִית, מִפְּנֵי שֶׁעָרְלָה כְּבוֹשָׁה הִיא. עַל מֵה נִחְלָקוּ
– עַל גֵּר שְׁתַּנְגִּיר בְּשֶׁהוּא מְהוּל, שְׁפִית שְׁמָאֵי אוֹמְרִים:
צִירָה לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דִּם בְּרִית, וּבִה"א: א"צ לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ
דִּם בְּרִית. אָמַר מִר' וְלֹא סָפֵק דּוֹחָה אֶת הַשְּׁבֶת". לְאִתּוּי
מֵאִי? לְאִתּוּי הָא דְּתַנּוּ רַבִּינוּ: בֵּן שְׁבַעָה מִחְלָלִין עָלָיו אֶת
הַשְּׁבֶת, וְכֵן ח' אֵין מִחְלָלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֶת. סָפֵק בֵּן ז'
סָפֵק בֵּן ח' – אֵין מִחְלָלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֶת. בֵּן שְׁמוֹנָה
הָרִי הוּא כְּאָבָן, וְאִסוּר לְטַלְטֹלוּ. אֲבָל אִמּוֹ שׁוֹחָה וּמִנְיָתָהּ
מִפְּנֵי תַּסְכְּנָהּ. אִיתְמַר, רַב אָמַר: הִלְכָּה כְּת"ק, וְשְׁמִיּוּאֵל
אָמַר: הִלְכָּה כְּר"ש בֵּן אֲלִעֶזֶר. רַב אָדָא בִּר אֲהֵבָה אֲתִילִיד
לִיה הִהוּא וְנִקָּא בְּשֶׁהוּא מְהוּל, אֲהַדְרִיָּה אֲתִלְסֵר מְהוּלָּאִי
עַד דְּשׁוּיָה כְּרוֹת שְׁפָכָה. אָמַר: תִּיתִי לִי דְּעָבְרִי אֲדָרְב.
אָמַר לִיה רַב נַחֲמֵן: וְאִדְשְׁמִיּוּאֵל לֹא עָבְרִי? אָמַר דְּאָמַר
שְׁמִיּוּאֵל בְּחוּל, בְּשֶׁבֶת מִי אָמַר? הוּא סִבֵּר: וְדָאִי עָרְלָה
כְּבוֹשָׁה הִיא. דְּאִיתְמַר, רַבָּה אָמַר: חִיִּישִׁינוּ שָׁמָּה עָרְלָה
כְּבוֹשָׁה הִיא, רַב יוֹסֵף אָמַר: וְדָאִי עָרְלָה כְּבוֹשָׁה הִיא. אָמַר
רַב יוֹסֵף: מָנָא אֲמִינָא לָהּ – דְּתַנָּא, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר תִּקְפֹּר
אוֹמֵר: לֹא נִחְלָקוּ ב"ש וּב"ה עַל נוֹלַד בְּשֶׁהוּא מְהוּל –
שְׁצִירָה לְהַטִּיף מִמֶּנּוּ דִּם בְּרִית, עַל מֵה נִחְלָקוּ – לְחֹלֶל
עָלָיו אֶת הַשְּׁבֶת. ב"ש אוֹמְרִים: מִחְלָלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֶת,
וּב"ה אוֹמְרִים: אֵין מִחְלָלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֶת. לֹא מִכְּלָל
דְּרַת"ק סִבֵּר "מִחְלָלִין עָלָיו אֶת הַשְּׁבֶת"? וְדִילְמָא: ת"ק דְּבָרֵי
הִכַּל אֵין מִחְלָלִין קָאָמַר? אִם כֵּן, רַבִּי אֲלִיעֶזֶר תִּקְפֹּר טַעְמָא
דְּב"ש אָתָּה לְאִשְׁמַעֲיָן? דִּילְמָא ה"ק: לֹא נִחְלָקוּ ב"ש
וּב"ה בְּדָרֵךְ זֶה. (אָמַר ר' אָסִי: כֹּל שְׂאִינֵי טַמְאָה לִידָה –
נִימּוּל לְשִׁמְנָה, וְכֹל שְׂאִין אִמּוֹ טַמְאָה לִידָה – אֵין נִימּוּל
וּנְתַחֲרִישָׁה

וּפִירֵשׁ, וְיִלְדָה לְסוֹף ח' – אִפְּלוּ הָכִי נִרְאָה לִר"י דְּמוֹת לְטַלְטֹלוּ לְמוֹלוּ בִּשְׁבֶּת אִם אֵין רִיעוּתָא בִּשְׁעוֹר וּבְצִיפִירָנִי, כְּדָאָמַר בַּרפֵּךְ "הַעֲרַל" (יְבִמוֹת דף פ'). דָּאָמְרִינוּ: הָאִי בִּר שְׁבַעָה הוּא
וְאִשְׁתַּהוּי אִישְׁתִּיה: מִפְּנֵי הַסְכָּנָה. סְכָנָה חֵלֶב כְּשִׁישׁ הִרְבָּה בִּדְרִין, וְלֹא חִישִׁינוּ שְׁמָא תִּטְלַטֵּל אוֹתוֹ. וְלֹא יֵדַע רַשְׁבֵּי"א מֵאִי אִירִיא מִפְּנֵי הַסְכָּנָה. דָּאִפִּילוּ לֹא יָדָא אֲלֵא צִעֲרָא עֲבֵלְמָא מוֹתֵר,
אִפְּלוּ (ו) הִיא לְחֹלֶב עֲצָמָה וְלַחְצִיא חֵלֶב שְׁבֻדִּין, אֲע"פ שְׁהִיא מִלֵּאכָה שְׁאִינָה צִרִיכָה לְנוֹפֵה – דְּחִמְרֵי אִיסוּרָא טַפִּי מֵאִיסוּר טַלְטוּל – נִרְאָה דְּשִׁרִי, מִיד דְּהוּא אֲמַפִּיס מוֹרְסָא, דְּשִׁרִּין
מִשׁוּם צִעֲרָא: מִכְּלָל דְּרַת"ק סִבֵּר דִּיה מִחְלָלִין. ר' אֲלִיעֶזֶר תִּקְפֹּר וְר"ש בֵּן אֲלִעֶזֶר תְּרוּוֹיָדִיו קִימֵי אִתָּק. וְה"ק לִיה ר"א תִּקְפֹּר לְרִישׁ בֵּן אֲלִעֶזֶר: לֹא כִּי יֵשׁ לְהַשִּׁיב עַל דְּבָרֵי תַק, אֲלֵא הָכִי
אִתָּן לֵן לְמִימֵר: לֹא נִחְלָקוּ כִּי. וְהִשְׁתָּא דִּיק שְׁפִיר, מִכְּלָל דְּרַת"ק סִבֵּר וְכו'. פִּירוּשׁ רַשְׁבֵּי"א:

1 **כתנאי** יש יליד בית כו'. תימה: היכי משמע ליה מתוך דף ברייתא דרבי חמא תלי
2 טעמא בטומאת לידה? לעולם אימא לך דסבר יוצא דופן נימול לח, והאי
3 דמצריך טבילה בשפחה – משום דבענין אחר אינה חשובה גזירת עד שתטבול, כדנפקא לן
4 ביבמות בפרק "החולץ" (דף מו.):

5 **בגון** שלקח זה שפחה וזה עוברת. פירש

6 בקונטרס: דהוי מצי למימר בגון שלקח
7 שפחה מעוברת וילדה קודם טבילה, אלא רבותא
8 נקט, דאפילו בטבילה ואח"כ ילדה משכחת לה
9 מקנת כסף נימול לא, וקשה לר"י: דא"כ ת"ק
10 דלעיל ה"ל למינקט נמי דך רבותא, ואמאי קאמר
11 (ב) מקנת כסף נימול כו', אפילו לקח מעוברת
12 נמי אלא שלקח זה שפחה וזה עוברת אלא ודאי
13 לקח זה שפחה וזה עוברת, הוי שפחה דומיא
14 ד'לכם' וכגריסת שאילתות דרב אחאי, נראה
15 לר"י דגרס בגון שלקח שפחה וילדה עמה, מיהו
16 תימה לר"י: דהוה מצי למינקט רבותא אפילו
17 בלא ולדה עמה, כגון שלקח שפחה מעוברת
18 וילדה קודם טבילה וי"ל: דניחא ליה למינקט
19 דכתני ברייתא במילתיה דת"ק, ועוד אומר
20 ר"י: דמשום דהנך קראי נימול לאחד ונימול
21 לשמונה דיליד בית ומקנת כסף כתיבי בפרשת
22 "לך לך", הלכך ניחא לאשכוחינהו בכה"ג דשייך
23 קודם מתן תורה דלא הוה טבילה, ואע"ג דיליד
24 בית נימול לא' לר' חמא לא משכחת לה אלא
25 אחר מתן תורה, בילדה ואח"כ טבילה – מיהו כל
26 מה שיכול לקיים לפני מתן תורה מקיים: **בגון**
27 שלקחה ע"מ שלא להטבילה, וכדמפר
28 ביבמות, בפרק "החולץ" (דף מו) דלקח על מנת
29 שלא למיירי יכול להשהותה הרבה:

30 **כל** ששהה שלשים יום באדם וחי ימים
31 בבהמה, אינן שוין, דיום שמנה כלאחר
32 שמנה, כדמוכח לקמן, דעבד ליה עיגלא תילתא
33 ביומא שבעים וקאמר: אי איתרחתו עד
34 לאורתא הוה אכלינן מיניה, ויום שלשים כלפני
35 שלשים, כדתנן בבכורות בפ' "ש בכור לנחלה"
36 (דף מט.) ואפילו רבי עקיבא דפליג לא קאמר
37 אלא דמספקא אהווא כלפני שלשים או כלאחר
38 שלשים, ולענין אבילות אפילו ר"ע מודה דהוה
39 כלפני שלשים, משום דהלכה כדברי המיקל
40 באבלי:

מימחלה

30 **אומר:** כל ששהה ל' יום באדם – אינו נפל, שנאמר

31 **בבהמה אינו נפל, שנאמר** "ומיום השמיני ותלאה ירצה לקרבן" וגו', הא לא ששה – ספקא הוי

1 **ונתחדשה הלכה**, אויני? והא איתמר: יוצא דופן ומי שיש
2 לו שתי ערלות, רב הונא ורב חיאי בר רב, חד אמר:
3 **מחללין עליו את השבת**; וחד אמר: אין מחללין, עד כאן
4 לא פליגי – אלא לחלל עליו את השבת, אכל לשמנה –
5 ודאי מהלינן ליה! הא בהא תליא, כתנאי: יש יליד בית
6 שנימול לאחד ויש יליד בית שנימול לשמנה, יש מקנת
7 כסף שנימול לאחד, ויש מקנת כסף שנימול לשמנה, יש
8 מקנת כסף שנימול לא, ויש מקנת כסף שנימול לשמנה
9 כיצד? לקח שפחה מעוברת ואח"כ ילדה – והו מקנת
10 כסף הנימול לשמנה, לקח שפחה וילדה עמה – זו היא
11 מקנת כסף שנימול לאחד, ויש יליד בית שנימול לשמנה,
12 כיצד? לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה – והו יליד בית
13 הנימול לשמנה, רב חמא אומר: ילדה ואח"כ הטבילה –
14 והו יליד בית שנימול לאחד, הטבילה ואחר כך ילדה –
15 והו יליד בית הנימול לשמנה, ונתנא קמא לא שני ליה בין
16 הטבילה ואח"כ ילדה, בין ילדה ואח"כ הטבילה, דאע"ג
17 דאין אמו טמאה לידה – נימול לשמנה, (אמר רבא):
18 בשלמא לר' חמא – משפחת לה יליד בית נימול לא,
19 יליד בית נימול לח, מקנת כסף נימול לא, ומקנת כסף
20 נימול לח, ילדה ואח"כ הטבילה – והו יליד בית שנימול
21 לאחד, הטבילה ואח"כ ילדה – והו יליד בית שנימול לח,
22 מקנת כסף נימול לשמנה – בגון שלקח שפחה מעוברת
23 והטבילה ואח"כ ילדה, מקנת כסף נימול לאחד – בגון
24 שלקח זה שפחה וזה עוברת, אלא לת"ק בשלמא כוליהו
25 משפחת להו, אלא יליד בית נימול לאחד היכי משפחת
26 לה? א"ר ירמיה: בלוקח שפחה לעוברת, הניחא למ"ד
27 קנין פירות לאו פקנין הגוף דמי, אלא למ"ד קנין פירות
28 פקנין הגוף דמי – מאי איפא למיומר? אמר רב משרשיא:
29 בלוקח שפחה ע"מ שלא להטבילה, תנאי, ר"ש בן גמליאל

מימחלה

1 הטבילה לשם עבדות וחקלה עליה שם תורת שפחה ישראל ונתחייבה בכל מצות שהאשה חייבת בהן, והקיא טמאה לידה – והו יליד בית שנימול לח; ילדה והטבילה והו
2 יליד בית שנימול לאחד, דכל שאין אמו טמאה לידה אין ממתינין לו לח, כרב אסי: בשלמא לרבי חמא, דשני בין הטבילה ואחר כך ילדה לילדה ואח"כ הטבילה: משפחת
3 לה, כוליהו, יליד בית נימול לאחד – ילדה ואח"כ הטבילה, יליד בית נימול לח – הטבילה ואח"כ ילדה, ושניהם בשנתעברה אצלו, דלא הוי מקנת כסף, מקנת כסף נימול לח
4 – בגון שלקח שפחה מעוברת וילדה לאחר שהטבילה, מקנת כסף הנימול לא – בגון שלקח זה שפחה וזה עוברת; דכיון דאין לבעל העובר חלק באמו, לאו דומיא ד'לכם'
5 הוא, ה"ה נמי דמצי לפלוגי במקנת כסף בין ילדה ואחר כך הטבילה בין הטבילה ואחר כך ילדה, ולמימר: מקנת כסף נימול לא – בגון שלקח שפחה מעוברת ועוברת, וילדה
6 ואחר כך הטבילה, אלא רבותא אשמעינן, דאפילו בהטבילה ואח"כ ילדה משפחת לה, והא דשני מקנת כסף נימול לא' לרבי חמא מלת"ק, ולא אמר בגון שלקח שפחה וילדה
7 עמה – משום דאם בן ילדה קודם טבילה והיא, ומאי איריא נולד קודם שלקחה? אפילו נולד משלקחה נמי לרבי חמא נימול לא: אלא יליד בית נימול לא' היכי משפחת לה,
8 הא ודאי דומיא ד'לכם' הוא, הואיל ולא טומאת לידה תליא לדידיה: בלוקח שפחה לעוברת, ואפילו משראל, דהו"י טמאה לידה, שברך טבילה – לאו דומיא ד'לכם' הוא, הוא
9 הואיל ואין לו חלק באמו: הניחא כו', פלוגתא דר"ל ורבי יוחנן בבבא בתרא (דף קלו): שלקחה על מנת שלא להטבילה, דלא שייכא בה תורת חיוקא דמצות כולל, דלאו
10 דומיא ד'לכם' הוא, אכל לטומאת לידה לא חיישינן בילדה ואח"כ הטבילה: ופירין, בבכור אדם כתיב: מן ח"ש, מודתלי דהכי שמע מינה עכשיו נתברר שהוא בן קיימא, ולא
11 קודם לכן: הא לא ששה, שלשים יום באדם ובבהמה ח' ימים – ספקא הוי, התלמוד פריך עצלה:

מימחלה

1 **ונתחדשה הלכה**, דמי שאמו טמאה לידה נימול כח, ולא אחר: יוצא דופן, שנקרע
2 אמו: שתי ערלות, שני עורות זה על זה, ואמר לה שני גידין: אכל לשמנה ודאי
3 מהלינן, ואע"ג דיוצא דופן אין אמו טמאה לידה: הא בהא תליא, וחילול שבת תלי
4 במילה לח, דמי שנימול לח' – דוחה שבת, ומי שאינו נימול לח' – אינו דוחה השבת,
5 דכי כתיב "וביום השמיני" דילפינן מיניה
6 ואפילו בשבת – בנימול לח' כתיב: כתנאי, הא
7 דרב אסי: ח"ג, הא מילתא בשאלתות דרב
8 אחאי: כיצד לקח שפחה (א) ואחר כך ילדה –
9 והו מקנת כסף שנימול לשמנה, לקח שפחה
10 וילדה עמה – והו מקנת כסף שנימול לאחד,
11 לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה – והו יליד
12 בית שנימול לח, רבי חמא אומר: הטבילה
13 ואחר כך ילדה – והו יליד בית שנימול לח,
14 ילדה ואח"כ הטבילה – והו יליד בית שנימול
15 לא, בשלמא לר' חמא משכחת לה יליד בית,
16 כדקתני, מקנת כסף שנימול לשמנה – בגון
17 שלקח שפחה ואחר כך ילדה, נימול לא' נמי
18 – בגון שלקח שפחה וילדה עמה, אלא לת"ק
19 כו', ובספרים שלנו כתיב נימול לאחד נמי –
20 בגון שלקח זה שפחה וזה עוברת, ונראה בעיני
21 דהא דלא גריס בשאלתות בגון שלקח זה
22 שפחה וזה עוברת – משום דקשיא ליה מאי
23 דחקיה לאוקמיה בשני לקוחות, ולשני
24 גירסא דסיפא מרישא, דקתני לקח שפחה
25 וילדה והו מקנת כסף שנימול לא: יש יליד
26 בית שנימול לא, דהנך קראי כתיבי ביליד בית
27 ומקנת כסף, חד כתיב ביה ח' וחד לא כתיב ביה
28 ח' (בראשית יז) "המול ימול יליד ביתך ומקנת
29 כספך" ולא מפרש ביה לח' ימים, וכתיב (שם)
30 "ובן שמונה ימים ימול לכם כל זכר לדורותיכם"
31 יליד בית ומקנת כסף, ומסתברא דהאי
32 דמפרש בה לשמנה – היינו חיוב דדמי
33 לישאל מעלה, שגולד בביתו של ישראל
34 משקנא, דדומיא ד'לכם' בעינן, דכתיב בההוא
35 קרא "ימול לכם כל זכר", ודודר "יליד בית
36 ומקנת כסף" – הלכך, לקח שפחה מעוברת
37 וילדה – דרי זה מקנת כסף, דגוף שלם הוא
38 במעי אמו וקנאו, שנימול לח, דדומיא ד'לכם'
39 הוא, שגולד ברשותו של ישראל, לקח שפחה
40 וילדה עמה, שברך ילדה, ואע"פ שלא עברו
41 עליו ח' לליתיה – מלו מיד, כדכתיב "המול
42 ימול" וגו', דלאו דומיא ד'לכם' הוא, לקח
43 שפחה ונתעברה אצלו – לא הוי עובר מקנת
44 כסף אלא יליד בית שנימול לח, דדומיא
45 ד'לכם' הוא, ולקמיה מפרש יליד בית הנימול
46 לאחד אליבא דת"ק: רבי חמא אומר

שבת דף קלה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שישי) קלה

בטומאת אמו, משפחת לה – אתה מוצא וילד בית שנימול לאחד, 47
 ילד בית שנימול לשמונה, מקנת כסף שנימול לאחד ומקנת כסף 48
 שנימול לשמונה, כיצד, התעברה אצלו וילדה ואחר כך המפילה, 49
 והו ילד בית שנימול לאחד, כיון שבלידתו אמו לא היתה טמאה 50
 לידה. המפילה ואחר כך ילדה, והו ילד בית שנימול לשמונה, כיון 51
 שבלידתו אמו היתה טמאה לידה. מקנת כסף שנימול לשמונה, כגון 52
 שלקח שפחה מעופרת והמפילה ואחר כך ילדה, שהיא טמאה 53
 לידה ובנה דומה לישראל שהרי נולד ברשותו. מקנת כסף שנימול 54
 לאחד, כגון שנים שקנו שפחה מעוברת באופן שלקח זה שפחה וזה 55
 עופרתה, שמאחר שאין ללוקח את העובר חלק באמו, אין העובר 56
 דומה בלידתו לישראל. אלא לתנא קמא, בשלמא בולחיה משפחת 57
 להו – אמנם את כל שאר ההלכות ומלבד ילד בית הנימול לאחד 58
 אתה מוצא כפי שהתבאר בברייתא, אלא ילד בית שנימול לאחד 59
 היכי משפחת לה – איך יתכן דינו, הלא לדעתו כל עבד הנוול 60
 בביתו דינו בישראל שנימול לשמונה, קל וחומר לילד בית שאף 61
 עיבורו היה ברשותו. 62
 מתרצת הגמרא: אמר רבי ירמיה, בלוקח שפחה לעופרת – על מנת 63
 שאחר שתתעבר יהיה עוברת שלו והיא תשאר בבעלות המוכר, 64
 והתעברה וילדה, שבאופן זה אין הוא נימול לשמונה לפי שאינו 65
 דומה לישראל שהרי אין לו חלק באמו. 66
 מקשה הגמרא: הניחא – דבר זה מובן בלוקח שפחה לעופרת, 67
 פירות לאו כקנין הגוף דמי – מי שיש לו בעלות על חפץ באופן שרק 68
 הפירות היוצאים ממנו שייכים לו אבל לא החפץ עצמו, אין זה נחשב 69
 שיש לו חלק בגופו, שנימול ליום אחד לפי שאין לו חלק באמו, אלא 70
 למאן דאמר קנין פירות כקנין הגוף דמי, מאי איכא למימר – 71
 מדוע נימול ליום אחד הלא יש לו חלק באמו. 72
 מתרצת הגמרא: אמר רב משרשיא, בלוקח שפחה על מנת שלא 73
 להמפילה והתעברה אצלו וילדה. באופן זה אין לה כל שייכות לחיוב 74
 מצוות, ולכן אף שיש לו חלק באמו אינו דומה לישראל ונימול ליום 75
 אחד. 76
 התבאר לעיל (ע"א) שתינוק שנולד בחודש השמיני להריון הוא נפל 77
 שאינו ראוי לחיות, ואין למולו בשבת. הגמרא דנה בכל ולד כיצד 78
 ניתן לקבוע שאינו נפל ונימול בשבת: תנאי – שנינו בברייתא, רבן 79
 שמעון בן גמליאל אומר, כל ששהה שלשים יום באדם – ולד אדם 80
 ששהה שלשים יום, בידוע שאינו נפל, שנאמר בענין פדיון הבן 81
 (במדבר יח טו) 'ופדיוו מכן חדש תפדה', ומכך צוותה התורה להמתין 82
 שלשים יום לפדיון, משמע שרק כעבור פרק זמן זה מתברר שאינו 83
 נפל וחייב בפדיון, ולא קודם לכן. וכן אם שהה שמונה ימים בולד 84
 בהמה, בידוע שאינו נפל ומותר באכילה, שנאמר בענין הזמן 85
 שנעשה ראוי לקרבן (ויקרא כב כז) 'מימים השמיני והלאה רצצה לקרבן' 86
 וגו', ומכך שהתורה צוותה להמתין שמונה ימים, משמע שרק אז 87
 מתברר שאינו נפל. 88
 מקשה הגמרא: הא לא שקה – מדברי רבן שמעון בן גמליאל ניתן 89
 לדייק שאם לא עברו עדיין שלשים יום באדם ושמונה ימים בבהמה, 90
 ספקא הוי – ספק הדבר אם הוא בר קיימא או נפל, אם כן 91

ונתתה שיה בכך הלכה שרק מי שאמו טמאה בטומאת לידה נימול 1
 לשמונה. הגמרא מקשה על דינו של רבי אסי: איני – האם כך הוא, 2
 והא איתמר – והרי נאמר בבית המדרש, יוצא דופן – הנוול שלא 3
 בלידה רגילה אלא על ידי פתיחת דופן הרחם, ומי שיש לו שתי 4
 ערלות – שני עורות זה על זה, נחלקו בדינם רב הונא ורב חייה בר 5
 רב, חד – אחד – אמר מחללין עליו את השבת במילתו, וחד אמר 6
 אין מחללין. עד כאן לא פליגי – לא שמענו שנחלקו האמוראים 7
 אלא האם לחלל עליו את השבת, אבל לשמונה – ביום השמיני ודאי 8
 מהלינן ליה – מלים אותה, אף שיוצא דופן אין אמו טמאה בטומאת 9
 לידה, וקשה על רבי אסי שאמר שבאופן זה אינו נימול לשמונה. 10
 מתרצת הגמרא: הא בקא תליא – לא כמו שסברת שנחלקו רק אם 11
 למולו בשבת, אלא נחלקו גם אם נימול בשמיני, ותלויים הם זה בזה, 12
 שכן ההלכה שמילה שדוחה שבת נלמדת מהפסוק 'וביום השמיני'. 13
 ועל כן, הסובר שמחללים עליו את השבת, על כרחך סובר גם שנימול 14
 לשמונה אף שאין אמו טמאה לידה, והסובר שאין מחללים עליו את 15
 השבת סובר שאינו נימול לשמונה משום שאמו אינה טמאה לידה, 16
 ורב אסי יסבור כמותו. 17
 הגמרא מביאה מחלוקת תנאים בזמן מילת עבד כנעני, שיסוד 18
 מחלוקתם הוא האם מילה בשמיני מותנית בטומאת האם. אומרת 19
 הגמרא: בתנאי – בדינו של רב אסי נחלקו כבר תנאים. וכך שנינו 20
 בברייתא לגבי עבד כנעני: יש עבד ילד בית – נולד בביתו לשפחתו 21
 שנימול לאחד – ביום הראשון ללידתו, ויש ילד בית שנימול 22
 לשמונה – ביום השמיני ללידתו. יש עבד שהוא מקנת כסף – נקנה 23
 בכסף שנימול לאחד, ויש מקנת כסף שנימול לשמונה. 24
 הברייתא מבארת תחילה את הדין של מקנת כסף: יש מקנת כסף 25
 שנימול לאחד ויש מקנת כסף שנימול לשמונה, כיצד, לקח – קנה 26
 שפחה מעופרת ואחר כך ילדה, והו מקנת כסף הנימול לשמונה 27
 ימים, שמאחר שנולד בביתו הוא דומה לישראל ונימול לשמונה 28
 כמותו. אבל לקח שפחה וילדה עמה, זו היא מקנת כסף שנימול 29
 לאחד, כלומר מיד עם קנייתו אף שלא עברו עדיין שמונה ימים 30
 ללידתו, לפי שלא נולד ברשותו ואינו דומה לישראל. 31
 הברייתא חוזרת לבאר את הדין הראשון של ילד בית: ויש ילד בית 32
 שנימול לשמונה כיצד, לקח שפחה ונתעברה אצלו וילדה, והו 33
 ילד בית הנימול לשמונה. רבי חמא אומר, שפחתו שילדה ואחר 34
 כך המפילה לשם עבדות, נמצא שבזמן לידת בנה לא היתה עדיין 35
 טמאה בטומאת לידה, והו ילד בית שנימול ליום אחד, אבל אם 36
 המפילה לשם עבדות והתחייבה בכל מצוות האשה, ואחר כך ילדה, 37
 נמצא שבעת לידת בנה נטמאה בטומאת לידה, והו ילד בית הנימול 38
 לשמונה. 39
 מדיקת הגמרא: ותנא קמא לא שני ליה – לא חילק בין המפילה 40
 ואחר כך ילדה בין ילדה ואחר כך המפילה, כיון שחולק על רבי 41
 חמא וסובר דאף על גב דאין אמו טמאה לידה נימול לשמונה. 42
 נמצא שבדברי רב אסי שמי שאמו אינה טמאה לידה אינו נימול 43
 בשמיני נחלקו כבר התנאים. 44
 הגמרא מבארת את הברייתא. מקשה הגמרא: (אמר רבא) בשלמא 45
 לרבי חמא – מובן הדבר שלפי רמי בר חמא שתלה זמן מילת העבד 46

המשך ביאור למס' שבת ליום שלישי עמ' ב

מוקים – לא מתקיים העשה של עבודת המקדש אלא רק אחר כך, 9
 ולכן אין להוכיח ממה שאסור לכהן לקרץ את הנגע ולעבוד, שצרת 10
 חמורה מעבודה, אלא עבודה חמורה מצרעת וכן שבת חמורה 11
 מצרעת, ושוב נכונים דברי רבא, שאם מילה דוחה שבת קל וחומר 12
 שדוחה צרעת. 13
 מסקנת הסוגיא: והא – המחלוקת הוו דרבא ורב ספרא, אם ניתן 14
 ללמוד שמילה דוחה צרעת מקל וחומר (וכשיטת רבא) או שצריך 15
 ייתור לכך (וכשיטת רב ספרא), 16

מילה בצרעת, אי נמי – וכן ציצית וכלאים, דהיינו לבישת בגד 1
 העשוי מפשתן שיש בו ארבע כנפות והציצית עשויה מצמר, 2
 דבעידנא דמתעקר לאו – שבשעה שנעקר הלאו קא מוקים – 3
 מתקיים העשה, והיינו שבחיתוך הערלה מתקיימת באותה שעה 4
 מצות מילה וגם נעקר הלאו של קציצת הנגע, וכן בלבישת הבגד עם 5
 הציצית, מתקיימת באותה שעה גם מצות ציצית וגם נעקר הלאו של 6
 לבישת כלאים. אבל רבא – כאן בקציצת הנגע כדי לעבוד, בעידנא 7
 דמתעקר ללאו – באותה שעה שנעקר הלאו של קציצת נגע לא קא 8

מִיָּמָהּ הִכִּי מְהִלִּין לָיָהּ - איך מלים בשבת תינוק שלא ידוע אם
 כלו לו חדשיו אם לא, הלא לדעת רבן שמעון בן גמליאל הוא ספק
 נפל, ויתכן שהמוהל עושה חבורה שלא במקום מצוה, ומאחר
 שנאמר בתורה שמלים בשבת, מוכח שבסתם ולדות לא חוששים
 לנפל שלא כדעת רבן שמעון בן גמליאל. מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב**
אָדָא בַר אֲהֵבָה, מְלִין אוֹתוֹ מִמָּה נִפְשָׁךְ - בין כך ובין כך, אם הִי
 הוּא, כלומר שכלו לו חדשיו, **שְׁפִיר קָא מְהִיל** - יפה עשה שמל ואף
 עשה מצוה, **וְאִם לֹא** - ואם לא כלו לו חדשיו ודינו כמת, חיתוך
 ערלתו אינה נחשבת לעשיית חבורה, שהרי מְהִילָךְ בְּשִׁשֶּׁר מַת הוּא
 ואין בו איסור.
 מקשה הגמרא: **וְאֵלָּא הָא דִּתְנִינָא** - מה ששנינו בברייתא, **סָפֵק בְּן**
שִׁבְעָה סָפֵק בְּן שְׁמוֹנָה - תינוק שאין יודעים אם נולד בחודש
 השביעי או השמיני של עיבורו, **אִין מְהִלִּין עָלָיו אֶת הַשִּׁבְתָּה**, שמא
 הוא בן שמונה שדינו כמת ואין כל מצוה במילתו ומספק אין למול.
 ואם כדברי רב אדא בר אבהו, **אֲמַאי** - מדוע אין מלים אותו,
נִמְהִילָהּ - נמול אותו **מִמָּה נִפְשָׁךְ, אִם הִי הוּא, שְׁפִיר קָא מְהִיל** -
 יפה עשה שמל, **וְאִם לֹא הִי מְהִילָךְ בְּשִׁשֶּׁר הוּא**.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר מַר בְּרִיהַ דְּרַבִּינָא, אֲנָא וְרַב נְחוּמִי בַר זִכְרִיָּה**
תְּרִימָנָא - תירצנו קושיא זו, **מִיָּמָהּ הִכִּי נִמְי מְהִלִּין לָיָהּ** - אכן
 מלים ספק בן שמונה, ולא **נִצְרָכָה** - לא הוצרכה הברייתא לומר
 שאין מחללים עליו את השבת, **אֲלָא לְמַבְשְׂרֵי מִילָה**, כגון עשיית
 סכין, **וְאֵלִיבָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר** שהתיר לחלל השבת גם עבורם.
 ומלמדנו התנא שדין זה אינו אלא אם ידוע לנו שכלו לתינוק תשעת
 חדשי העיבור, אבל בספק בן שמונה יתכן שאין מצות מילה כלל,
 ונמצא מחלל את השבת בעשיית פחמים וברזל לצורך עשיית הסכין.
 הגמרא תולה את דברי רב אדא בר אבהו שנפל נחשב למת,
 במחלוקת תנאים: **אָמַר אֲבִי, בְּתַנָּאִי** - נחלקו תנאים בדבר זה. שנינו
 בברייתא (ספרא שמיני פ"ג) **נֶאמַר בְּתוֹרָה בַּעֲנִין טוֹמֵאת נִבְלִיל (ויקרא יא לט)**
וְכִי יָמוּת מִן הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הִיא לָכֶם לֹאכְלָה הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ וְטָמְא,
 ודורשים מתיבת 'לאכלה' שבאה לְהִכָּי - [לרבות] **בְּן שְׁמֹנֶה** - ולד
 של בהמה שנולד לאחר שמונה חדשי עיבור, שְׁאִין שְׁחִיטָתוֹ
מְטַהֲרֶתָּה מטומאת נבילה כיון שאינו ראוי לחיות ודינו כמת. **וְרַבִּי יוֹסִי**
בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמְרִים, שְׁחִיטָתוֹ מְטַהֲרֶתָּה
 מטומאת נבילה. **מֵאִי לֹא בָּהָא קָא מִפְּלִגִי** - האם אינם חולקים
 בזה, **דְּמַר סָבַר** - רבי יהודה ורבי אלעזר סוברים שכן שמונה הִי הוּא
 ולכן שחיטתו מטהרתו, **וְרַב** - ותנא קמא סָבַר מַת הוּא ואִין שחיטתו
 מטהרתו.
 דוחה הגמרא: **אָמַר רַבָּא, אִי הִכִּי** - אם כך שנחלקו התנאים אם בן
 שמונה דינו כחי או כמת, **אֲדִמְפְּלִיגִי** - עד שהם חולקים לְעֵנִין
טוֹמְאָה וּמְיָהָרָה, לְפִלְגִי - שיחלקו לְעֵנִין אֲכִילָה, כלומר התנא
 הסובר שכן שמונה דינו כחי, יסבור שמותר לאוכלו לאחר שחיטה,
 והתנא הסובר שכן שמונה דינו כמת יסבור שאין שחיטתו מתיירתו
 ואסור לאוכלו. **אֲלָא וְדַאי דְּבִלִי עֲלִמָא** - לכל הדעות בן שמונה מַת
 הוּא ואסור באכילה, ונחלקו רק לענין טומאת נבילות, **וְרַבִּי יוֹסִי**
בְּרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבְרִי, שְׁדִין בֵּן שְׁמוֹנָה
בְּטָרְפָה, כֶּשֶׁם שֶׁטָרְפָה לֹא אָף עַל זֶב דְּמֵתָה הִיא - אף שאינה
 ראויה לחיות ונחשבת כמותה, שְׁחִיטָתָה מְטַהֲרֶתָּה מטומאת נבילה,
הָכָא נִמְי - גם כאן בבן שמונה שנשחט **לֹא שָׁנָא** - אינו שונה
 מטריפה ואף שנחשב כמת מכל מקום שחיטתו מטהרתו. **וְרַבִּינָן**
 סוברים, שכן שמונה **לֹא דְמִי לְטָרְפָה**, אלא גרוע ממנה, לפי שטָרְפָה
 הִתְהַלְּהָ לָהּ שַׁעַת חֲבוּשָׁה, כלומר היתה לה אפשרות להיות טהורה
 אם היו שוחטים אותה קודם שנעשתה טריפה, אבל **הָאִי** - בן שמונה
לֹא הִתְהַלְּהָ לָהּ שַׁעַת חֲבוּשָׁה להישחט ולהיטהר שהרי נולד קודם
 זמנו. מוסיפה הגמרא: **וְכִי תִימָא** - ואם תקשה, והרי בהמה שנעשתה
 טְרִפָּה מִכְּמֵן ונולדה כשהיא טריפה שלא היתה שעת הכושר
 ושחיטה מטהרתה והוא הדין לבן שמונה, **מֵאִי אִיכָא לְמִימַר** - מה
 יש לחכמים להשיב על כך. יש להשיב, הֵתָם יֵשׁ בְּמִינָה שְׁחִיטָתָה -

בהמה שכלו לה חדשה, גם אם נולדה כשהיא טריפה, מכל מקום
 שאר בהמות שכלו חדשהן מועילה להן שחיטה, אבל **הָכָא** - זו
 שנולדה בשמיני **אִין בְּמִינָה שְׁחִיטָה**, כלומר, כל הבהמות שנולדו
 בשמיני לא מועילה להן שחיטה.
 הגמרא חוזרת לדון בדברי רבן שמעון בן גמליאל (לעיל קלח) החושש
 בסתם בהמה לנפל, אם יש החולקים עליו בזה: **אִיכָא לָהּ** -
 הסתפקו בני הישיבה, **מִי פְּלִיגִי** - האם חולקים רַבִּינָן עָלֶיהָ דְּרַבִּין
שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹ לֹא, וְאִם תִּמְצִי לִזְמַר פְּלִיגִי - ואם תרצה
 לומר שנחלקו, עדיין יש להסתפק האם הִלָּכָה בְּמוֹתוֹ אוֹ אִין הִלָּכָה
 בְּמוֹתוֹ.
 הגמרא פושטת את הספק מברייתא: **תָּא שְׁמַע** - בא ושמע רביה
 לפשוט את הספק. שנינו בברייתא: **עָנָה שְׁנֹלֵד בְּיוֹם טוֹב, שׁוֹחֲטִין**
אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְלֹא חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא הוּא נֶפֶל, שְׁלֹא כִרְבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן
גַּמְלִיאֵל.
 דוחה הגמרא: **הָכָא בְּמֵאִי עֲקָקִין** - כאן בברייתא מדובר באופן
 דְּקִים לָיָהּ בְּגוּוּיָה - שהשושט את העגל יודע שְׁכָּלָה לוֹ חֲדָשִׁיו ולכן
 אין חוששים ששמה הוא נפל, ומותר לשוחטו ביום טוב, אך אם אינו
 יודע שכלו חדשיו יתכן שחוששים שהוא נפל ואסור לשוחטו.
 הגמרא מביאה ברייתא אחרת לפשוט ממנה את הספק: **תָּא שְׁמַע,**
 שנינו בברייתא לענין מחלוקתם של רבי שמעון ורבי יהודה אם מותר
 לבדוק מומי בבור ונשולד קודם יום טוב ביום טוב (ביצה כו.), **וְשׁוֹיִן** -
 שניהם מודים, **שְׁאִם יֵשְׁבוּ שֵׁם הַדִּינִים וְרָאוּ שְׁנֹלֵד הוּא וּמוֹמוֹ עִמּוֹ**
 - שנולד עם המום, מותר להם לבדוק אם הוא מום קבוע ולהתירו
 באכילה, לפי שֶׁזֶה מִן הַמּוֹבָקִין, כלומר מיד עם לידתו הוא מוכן
 לאכילה. וכיון שמעולם לא היה אסור באכילה, אין בקביעת הדין
 המתירו משום עשיית דין. מבואר שהבכור מותר באכילה ביום
 שנולד ולא חוששים ששמה הוא נפל, ושלא כרבן שמעון בן גמליאל,
 מוכח מכאן שחכמים חולקים עליו והברייתא נוקטת כשיטתם. דוחה
 הגמרא: לעולם יתכן שלא נחלקו עליו חכמים, **וְהָכָא נִמְי** - גם
 ברייתא זו עוסקת בבכור שידוע שְׁכָּלָה לוֹ חֲדָשִׁיו, שאף לדעת רבן
 שמעון בן גמליאל הוא מותר באכילה מיד.
 הגמרא פושטת את הספק מברייתא אחרת: **תָּא שְׁמַע דְּאָמַר רַב**
יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל, הִלָּכָה בְּרַבִּין שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל שבסתם ולד
 שלא ידוע אם כלו חדשיו, חוששים ששמה הוא נפל, ואם הוצרך
 שמואל לומר שֶׁהִלָּכָה כמותה, מְכַלֵּל דְּפְלִיגִי - מוכח שחכמים
 חולקים עליו, **שְׁמַע מִיָּהָ** - אכן יש להוכיח שנחלקו עליו והלכה
 כמותו.
 הגמרא מבארת את מחלוקת רבן שמעון בן גמליאל וחכמים: **אָמַר**
אֲבִי, אִם נֶפֶל הוּלֵד מִן הַגֵּז וּמַת אוֹ שְׁאִכְלוּ אֲרִי וְהָרְגוּ בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים
הַיָּמִים ללידתו, לְדִבְרֵי הַכֹּהֵל בַּחוּקָה הִי הוּא קודם מיתתו, כיון שלא
 ראינו בו כל חסרון, ורוב היולדות אינן מפילות, ואם אבי מית לפניו
 ולא היו לו בנים אחרים, פוטר ולד זה את אמו מחליצה ויתבוס. וכן
 בבהמה, אם שחטה תוך שמונה ימים ללידתה מותרת באכילה. **כִּי**
פְּלִיגִי - ומחלוקתם היא באופן שְׁפִיחָה מיד אחר לידתו וראו בו חיות
 מעטה בלבד וְמַת, מַר - התנא החולק על רבן שמעון בן גמליאל
סָבַר, שְׁבַחוּקָה הִי הוּא קודם מיתתו, **וְרַב** - רבן שמעון בן גמליאל
סָבַר, מַת הוּא. מבררת הגמרא: **לְמֵאִי נִפְקָא מִיָּהָ** - איזו הלכה
 למדים ממחלוקת זו, **לְפָטוֹר את אִמּוֹ מִן הַיִּיבּוּם**, אם מת אביו קודם
 לכן ולא היו לו בנים אחרים, שלדעת חכמים אמו פטורה מיבום
 משום שבעת מיתת אביו היה חי, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל
 חייבת ביבום כיון שבעת מיתת אביו היה מת.
 הגמרא מקשה על דברי אביי: כיצד ניתן לומר שאם נפל מִן הַגֵּז אוֹ
אֲכָלוּ אֲרִי בְּתוֹךְ שְׁלֹשִׁים ללידתו, לְדִבְרֵי הַכֹּהֵל בַּחוּקָה הִי הוּא, וְהָא
 -[הרי] **רַב פֶּפְא וְרַב הוּנָא בְּרִיהַ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אִינְלְעוּ לְכִי בְּרִיהַ** -
 נדמנו לבית בנו דְּרַב אִידִי בַר אֲבִי, וְעָכִיד לָהּ עֲנִילָה תִּלְתָּא
בְּמִקְמָה דְּשִׁבְעָה - ובישל עבורם עגל בריא וטוב ביום השביעי
 ללידתו. **וְאָמְרִי לָיָהּ** - ואמרו לו רב פפא ורב הונא, **אִי אִיתְרַחֲתוּ**

שבת. פרק תשעה עשר – רבי אליעזר דמיילה דף קלו עמוד א – מותר מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קלז
רש"י
תוספות

1 **מימיהל חיבי מְהִלִּין**. שום קָטן ביום השמיני בשבת, דילמא נפל הוא וְלֹא חוּי למול,
2 וְעוֹשֶׂה חֲבוּרָה שֶׁלֹּא לְשֵׁם מִצְוָה: **אם** חִי הוּא. כְּלוּמָר: אִם כָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו – שְׁפִיר קָא
3 מְהִיל: מִחֲתַךְ בְּבֶשֶׂר. שְׁחִטָּה הוּא, וְלֹא חֲבוּרָה הִיא: **לֹא נִצְרְכָה**. הָא דִּקְתָּנִי "אֵין מִחֲלִילִין"
4 אֵלֹא לְעֵנֵן מְכַשְׁרֵי מִילָה לְרַבִּי אֱלִיעֶזֶר. דְּאָמַר דְּחוּ שְׁבַת – ד"מ דְּקִים לִיה בְּגוּיָה שְׁכָלו
5 לוֹ חֲדָשִׁיו – שְׁעִבְרוּ ט' חֲדָשִׁים מִשְׁשֻׁמְשָׁה עַד
6 שְׁלֹדְתָהּ וְלֹא שְׁמִשָּׁה כָּל יָמֵי עִיבּוּרָה. אָבָל סָפַק
7 – אֵין מְכַשְׁרֵיו דּוּחִין, דִּילְמָא לֹא בֵר מִימְהֵל
8 הוּא, וּמִחֲלִיל שְׁבַת בְּעִשְׂוֹתוֹ פְּחֻמִּים וּבְרָזִל:
9 **כְּתִנָּא**. נִפְל גְּמוּר אִם חֲשׁוֹב כְּמַת, כְּדָקָאמֵר רב
10 אָדָא בַר אֲהֵבָה. דְּאִינוּ אֵלֹא מִחֲתַךְ בְּבֶשֶׂר. או
11 לֹא. וְהוּא חֲבוּרָה: **לֹאֲכִלָּה לְהִבְיָא בֵּן ח'**.
12 דְּכּוּלִּיה קָרָא דְרִישׁ לִיה בְּתוֹרַת כְּהֻנִּים: "מִן
13 הַבְּהֵמָה" – מִקְצֵת בְּהֵמָה מִטְּמֵאָה, וּמִקְצֵת
14 אִינוּ מִטְּמֵאָה, פֵּרַט לְטֶרֶפָּה שְׁחִטָּה.
15 וּמִדְּמַעֲיֵט טֶרֶפָּה שְׁחִטָּה – מִכָּל דְּבִטְהוּרָה
16 קָא. "אֲשֶׁר הִיא לְכֶם" – לְהִבְיָא בְּהֵמָה טְמֵאָה.
17 לִפְּשָׁרָהּ רַאשׁוֹנָה דְּכִתִּיב בָּהּ "לְכָל הַבְּהֵמָה
18 אֲשֶׁר הִיא מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְאִינוּהָ מַעֲלֵת גֵּרֵד"
19 "וְגו'" מוֹקֵף לָהּ הֵתֵם בְּאֶבֶר מִן הַחֵי הַכְּתוּב
20 מִדְּבַר. וּפְרָשָׁה זוֹ בְּמִתָּה וְדֹאֵי. "לֹאֲכִלָּה" –
21 לְהִבְיָא בֵּן ח' חֲדָשִׁים, שֶׁאֵף שְׁחִטָּתוֹ מִיתָה
22 וּמִטְּמֵאָה: מִן סָבַר ח' הוּא. לְפִיכָר שְׁחִטָּתוֹ
23 מִטְּהֵרָתוֹ: לְעֵנֵן אֲכִילָּה. אִי מוֹתֵר בְּאֲכִילָּה
24 בְּשִׁחִטָּתוֹ, אִם לֹא: מִפְּרָשָׁה. שְׁחִטָּתָה מִטְּהֵרָתָה
25 מִלְּטָמָא כְּדִפְרִישִׁית: הֵתֵת לָהּ שְׁעַת הַפּוֹשֶׁר.
26 לִישְׁחֹט וְלִישְׁחַר קוֹדֵם שְׁנִירָפָה: מִי פְּלִיגִי.
27 לְמִישְׁרֵי וְלֵד שֶׁל בְּהֵמָה בְּתוֹךְ ח' יָמִים: שְׁחִטָּה
28 אוֹתוֹ בִּיזוּ". וְאִינוּ מוֹקָצָה, שְׁחִיר בֵּין הַשְּׁמִשׁוֹת
29 נִמֵּי הִיָּה מוֹכֵן אֲנָב אִמּוֹ. מִיָּהוּ, שְׁמַעֲיָן מִיָּהוּ
30 דְּמִתָּר לְבוּ בְּיוֹם: וְשׁוֹן. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי שְׁמַעוֹן.
31 שְׁנִיחֲלֵקוּ בְּרֹאֵן מוֹמִין בִּירִישׁ בְּמִשְׁכַּת בִּיצָה.
32 שֶׁאִם נוֹלֵד הַיּוֹם הוּא וּמוֹמוֹ עֲמוֹ – שְׁהוּא מִן
33 הַמּוֹכֵן, לְשִׁחֹט לְבָקֵר מוֹמוֹ בִּירִישׁ: דְּלֹא דִמֵּי
34 כְּמַתָּן בִּירִישׁ, דְּלֹא אִיתְחַזַּק בְּאִיסוּרָא.
35 וּמוֹקָמִין לָהּ הֵתֵם כְּגוֹן דִּיתְבִּי דִּינֵי הֵתֵם,
36 וְרִאשׁוֹה בְּשַׁעַת לִיָּה מִד: נִפְל מִן חֵג אִי אֲכָלוּ
37 אִרִי. שְׁמַת מִחֲמַת מִיתָה הִבָּאָה לוֹ בְּתוֹךְ ל'
38 מִמְּקוֹם אַחֵר – דְּבִרִי הַכֵּל בְּחֻזְקָה כָּלוּ לוֹ חֲדָשִׁיו
39 קָא. דֹּאֵי לֹא הָיָה מִתָּה לֹא הָיָה מוֹת. וְהִלְכָּהּ,
40 חֵי הוּא. וּבְאֶדָּר וְלֵד, וּפּוֹטֵר אֵת אִמּוֹ מִן
41 הַחֲלִיצָה. וְגַבִּי בְּהֵמָה נִמֵּי, סָתֵם וְלֵד בְּהֵמָה
42 שְׁחִטָּה בְּתוֹךְ ח' – מוֹתֵר בְּאֲכִילָּה, דְּלֹא חוּזְקָא
43 בִּיה רִיעוּתָא, וְרוֹב הִזְלִדוֹת אֵינוֹן מִפִּילּוֹת:
44 **שְׁפִיחָה**. בִּילִירִי בְּלַע". כְּלוּמָר: לֹאֲחֹר לִידְתּוֹ
45 לֹא קָא בּו אֵלֹא חֵיָת מַעֲט, שְׁפִיחָה מוֹת, וְגַבִּי
46 אֲדָם קָא: ח"י. וְעִבְדוּ (א) עֲגָלָה תִּילְתָּא בִּימָמָא
47 דְּשִׁבְעָה: אִיתְרַחֲתוּ. מִלְּשׁוּחָטוֹ עַד אוֹרְחָא,
48 שְׁהוּא לִיל שְׁמִינִי: הוּא אֲכָלִין מִיָּהוּ. דְּמִקְצֵת
49 הַיּוֹם כְּבוֹל, כְּדִכְתִּיב (ויקרא כב) "וְהָיָה שְׁבַעַת
50 יָמִים תַּחַת אִמּוֹ" – הָא לִילָה חֵי. וּמִיָּהוּ, מִיּוֹם
51 שְׁמִינִי הוּא דְּחֶרֶץ – דְּאוֹרְחָתָא לֹא בַת
52 הַקְּרֵבָה הִיא. כְּדִכְתִּיב (שם ז') "בְּיוֹם צוּחָתוֹ
53 לְהַקְרִיב". אָבָל מִכָּל נִפְל נִפְקִי לִיה, וְחֻזִּי
54 לְאִקְדוּשִׁי. כְּדָאמְרִין כּוֹבָחִים (דף יב.) לִילָה
55 לְקִדְּוֶשָׁה. יוֹם לְהַרְצָאָה. וְהִלְכָּהּ, לְעֵנֵן חוּזִין –
56 חֻזִּי מֵאוֹרְחָתָא לְמִשְׁחִטָּהּ וּמִכָּל. אֲלֵמָא: מֵאֵן
57 דִּס"ל כְּרִשְׁבִּיג פְּלִיג בְּמִיתָה הִבָּאָה לוֹ מִמְּקוֹם אַחֵר, וְאָמַר סְפִיקָא הוּא: שְׂכִיב כְּגוֹ תִּלְתִּין. לְלִידְתּוֹ: (א) צוּרִיָּתָא. מִטְּעֵמִים שְׁמֵאֲכִילִין אֵת הָאֲבָל: קָא פְּעִית לְמִיכָּל. לִכָּר אֲתָה
58 מִתְּאֲבָל חֵטִּם: אִיתְרַע מִתְּלָא. אֲכִילָּתוֹ כְּגוֹ תִּלְתִּין יוֹמִין. לִידְתּוֹ הִקְלָד: מִת הוֹלֵד (ב) בְּתוֹךְ ל'. לְלִידְתּוֹ וְלֹא הָיָה לְאָבִיו בּו אֵלֹא הוּא. (ג) וְנוֹלֵד לֹאֲחֹר מִיתָת אָבִיו, וְעַל יְדוּ הָיָה פּוֹטֵרִין
59 אִמּוֹ מִן הַחֲלִיצָה אִם הָיָה בֵּר קִיקָא: וְעִמְדָּה וְנִתְקַדְּשָׁה. לֹאֲחֹר זִמֵּן, לִפְּי שְׁסִבְרָה שְׁאִינוּהָ עוֹקֵקָה לְיָכֵם:

1 **מימיהל חיבי מְהִלִּין** ליה. מכאן משמע דלא איירי רשב"ג בן שמנה דוקא, אלא בסתם
2 ולדות. וכן משמע לקמן, דאמר ת"ש: עגל שנולד בי"ט שוחטין אותו בי"ט. ודחי:
3 דכלו לו חדשיו. ואת"ל דלא איירי רשב"ג אלא בודאי בן שמנה – דזה ליה לדחינו: הביע
4 – בסתם ולדות. ועוד אמר לקמן: נפל מן חג ואכלו ארי – דברי הכל חי הוא. ואי בודאי בן
5 ח' איירי, חיבי תיסק אדעתיה לומר ד"ה חי הוא?
6 ובכולהו דלקמן נמי, דמוקמינן בדיקס ליה בגויה
7 שכלו לו חדשיו. וקשה לר"י: מהא דאמרין ב'פ'
8 "הערל" (יבמות דף פ:). איזהו בן ח' – כל שלא
9 כלו לו חדשיו, רבי אומר: שערו וצפרניו מוכיחין
10 עליו כו'. דאמר: האי בר שבעה הוא, ואישתהוי
11 אישתהו. ופריך: (ג) הא דעבד רבה תוספאה
12 עובדא באשה שהלך בעלה למדינת הים,
13 ואישתהו עד תיסקר ירחי שנתא, כמאן – כרבי.
14 כיון דאיכא רשב"ג, דאמר אישתהו. דהני כל
15 ששהה כו' – כרבי עבד. אלמא משמע בהדיא,
16 דבודאי בן ח' איירי, מדמוכח מניה דמשתחי
17 כרבי. ומנא ליה, דילמא לעולם ס"ל דלא
18 משתחי, ובסתם ולדות איירי רשב"ג כדפרשיש
19 ואורי' דע"כ בודאי בן ח' נמי איירי דהא
20 בתוספתא דמבילתין מתיני מילתיה דרשב"ג ב'בר
21 מילתיה דרבנן ורבי דיבמות ואפלוגיתיהו קאי
22 דאיירי בן ח' וא"ת ובשמעתין, מנלן דבסתם
23 ולדות ס"ל לרשב"ג הא לא שזה – ספיקא הוי.
24 דילמא קסבר ולד מעליא הוי, ולא איירי כלל
25 בסתם ולדות, אלא בודאי בן ח'?: ויש לומר:
26 דדייקתין מודקתין "וכי פסיק רב יהודה כותחא –
27 לרבות סתם דווקא שזה, הא לא שזה – ספיקא
28 הווי. והא דמביעי לן לקמן אי פליגי רבנן עליה
29 דרשב"ג – היינו בסתם ולדות, דבן ח' ודאי בהדיא
30 קתני לה בתוספתא. וא"ת: וחיבי פשיט לקמן
31 מדאמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרשב"ג –
32 מכלל דפליגי בסתם ולדות. תאמר דלעולם לא
33 פליגי בסתם ולדות, וכי פסיק רב יהודה כותחא –
34 הנ"מ בודאי בן ח'?: וי"ל: דאי' ה"ל למיתני הלכה
35 כר', דליכא למימר דלא קאמר הלכה כרבי
36 משום דביע הוכחת סימנין שערו וצפרניו, אבל
37 רשב"ג לא בעי – דהא פשיטא דבן ח' שלא גמרו
38 שערו וצפרניו לכ"ע לא חי. ומדנקט רשב"ג –
39 ש"מ דבסתם ולדות איירי, ופסק בבבליא מילתא
40 כותחא. והשתא נמי איך צריך לדקדק מכל,
41 דכלאו הכי יש להוכיח דבסתם ולדות איירי, כמו
42 שזכרתי. ר"י: **צוּרִיָּתָא**. גרס בערוך.
43 לשון צידה ומוזות:
44 ואם
45 יהושע איקלעו לבי בריה דרב אידי בר אבין, ועביד להו עיגלא תילתא ביממא דשבעה. ואמרי ליה:
46 אי איתרחיתו ליה עד לאורחא – הוה אכלין מִיָּהוּ, השתא – לא אכלין מִיָּהוּ! אלא, כְּשִׁפְחָה
47 וְכַת – דְּבִרִי הַכֵּל מִת הוּא, כִּי פְּלִיגִי – בְּנִפְל מִן חֵג וְאֲכָלוּ אִרִי. מִן סָבַר: מִת הוּא.
48 בְּרִיָּה דְרַב דִּימִי בִר יוֹסֵף אֲתוּלִיד לִיה הָהוּא יְנוּקָא, כְּגוֹ תִלְתִּין יוֹמִין שְׂכִיב. יְתִיב קִמְתָּאֲכִיל עוֹלִיָּה.
49 אָמַר לִיה אָבוּה: צוּרִיָּתָא קִבְעִית לְמִיכָּל? אָמַר לִיה: קִים לִי בִיה שְׁכָלו לוֹ חֲדָשִׁיו. רַב אֲשִׁי אִיקְלַע
50 בִּי רַב כְּתִנָּא, אִיתְרַע בִּיה מִיָּלְתָא כְּגוֹ תִלְתִּין יוֹמִין. חֲזִייה דִּיתִיב וְקָא מִתְּאֲבָל עוֹלִיָּה, אָמַר לִיה: לֹא
51 סָבַר לִיה מִן לֵהָא דְאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר שְׁמוּאֵל "הִלְכָּה כְּרַבֵּן שְׁמַעוֹן בֵּן גְּמִלְיָאֵל"? אָמַר לִיה: קִים לִי
52 בְּגוּיָה שְׁכָלו לוֹ חֲדָשִׁיו. אִיתְמוֹר, (מִת) בְּתוֹךְ שְׁלִשִׁים, וְעִמְדָּה וְנִתְקַדְּשָׁה. אָמַר רַבִּנָּא מִשְׁמִיָּה דְרַבִּי:
53 אם
54 דס"ל כְּרִשְׁבִּיג פְּלִיג בְּמִיתָה הִבָּאָה לוֹ מִמְּקוֹם אַחֵר, וְאָמַר סְפִיקָא הוּא: שְׂכִיב כְּגוֹ תִלְתִּין. לְלִידְתּוֹ: (א) צוּרִיָּתָא. מִטְּעֵמִים שְׁמֵאֲכִילִין אֵת הָאֲבָל: קָא פְּעִית לְמִיכָּל. לִכָּר אֲתָה
55 מִתְּאֲבָל חֵטִּם: אִיתְרַע מִתְּלָא. אֲכִילָּתוֹ כְּגוֹ תִלְתִּין יוֹמִין. לִידְתּוֹ הִקְלָד: מִת הוֹלֵד (ב) בְּתוֹךְ ל'. לְלִידְתּוֹ וְלֹא הָיָה לְאָבִיו בּו אֵלֹא הוּא. (ג) וְנוֹלֵד לֹאֲחֹר מִיתָת אָבִיו, וְעַל יְדוּ הָיָה פּוֹטֵרִין
56 אִמּוֹ מִן הַחֲלִיצָה אִם הָיָה בֵּר קִיקָא: וְעִמְדָּה וְנִתְקַדְּשָׁה. לֹאֲחֹר זִמֵּן, לִפְּי שְׁסִבְרָה שְׁאִינוּהָ עוֹקֵקָה לְיָכֵם:

שבת דף קלו עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) קלט

בשבת. שנינו במשנה (קלד): רבי יהודה מתיר וכו' למול אנדרוגינוס
בשבת. אמר רב שיזבי אמר רב חסדא, לא לבל ענין אמר רבי
יהודה שאנדרוגינוס זכר הוא, אלא רק לענין מילה. שאם אתה
אומר בן שלכל דבר דינו כזכר, בערפין וערף – האומר ערכו עלי,
יהיה עליו לתת ערך של זכר.
מבררת הגמרא: ומנלן דלא מערף – ומנן שרבי יהודה סובר שאין
אנדרוגינוס נערך, דתנניא – ששנינו בברייתא, נאמר בפסוק (ויקרא כז א)
ויהי ערפך הזכר, ומייתור האות ה"א דורשים שדווקא זכר נערך,
ולא מוממום ו-אטום, שאין ניכר בו לא זכרות ולא נקבות מחמת
הקרום שעליו ואנדרוגינוס. וכול היית לומר שלא יהא בערף איש,
אבל יהא בערף אשה, והאומר ערכו עלי יתן כערך אשה, תלמוד
לומר – מלמדנו הכתוב בייתור האות ה"א שבתיתב 'הזכר' ותיבת
'אם' שבפסוק ואם נקבה היא, שרק זכר ודאי ונקבה ודאית
נערכים ולא מוממום ואנדרוגינוס,

אם אשת ישראל היא, כלומר אם התקדשה לישראל המותר לשאת
חלוצה, חולצת לאחד האחים ורק אחר כך תינשא לישראל
שקידשה, כיון שיתכן שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל שהתינוק
נחשב לנפל ואינו פוטר את אמו מיבום וחליצה. אבל אם אשת כהן
היא, כלומר שנתקדשה לכהן האסור בחלוצה, אינה חולצת כדי
שלא תאסר עליו, וסומכים באופן זה על שיטת חכמים שבסתם ולד
אין חוששים לנפל. ורב שרביא משמיה ו-בשמו דרבא אמר, אחת
זו ואחת זו, בין אם היא אשת ישראל ובין אשת כהן חולצת, ואם
התקדשה לכהן יגרשה. אמר ליה רבינא לרב שרביא, אמנם
באורחא – בערב אמר רבא הכי שאחת זו ואחת זו חולצת, אבל
לצפרא – למחרת בבוקר דרר ביה – חזר בו ואמר שאשת כהן לא
תחלוץ. אמר ליה רב שרביא לרבינא, שריתיה – התרתם לכהן
לשאתה על ידי שפטרם אותה מחליצה, יהא רענא דתשרי תרבא
– יהי רצון שתתירו חלב באכילה, כלומר, אם הנך מתיר שומרת יבם
לשוק תוכל אף להתיר חלב באכילה.
הגמרא דנה בשיטת רבי יהודה במשנה בענין מילת אנדרוגינוס

המשך ביאור למס' שבת ליום שבת קודש עמ' א

הנקראים צוורוניא ועל כן אתה מתאבל, כלומר אינך חייב
להתאבל, כיון שדינו כנפל. אמר ליה – אמר לו בנו, קים לי ביה –
ידוע לי בו שפלו לו חדשיו וודאי אינו נפל.
הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין: רב אשי איקלע בי רב כהנא –
הוזמן לביתו של רב כהנא, איתרע ביה מלתא – ארע שבנו של רב
כהנא מת בגו תלתין יומין – בתוך שלשים יום ללידתו. חזייה – ראה
רב אשי את רב כהנא דיתב וקא מתאפל עילויה – שישב והתאבל
עליו. אמר ליה רב אשי, לא סבר ליה מר – וכי אינך סובר להא
דאמר רב יהודה אמר שמואל, שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל
שבסתם דינו כנפל. אמר ליה רב כהנא, קים לי בגויה – ידוע לי בו
שפלו לו חדשיו.
הגמרא דנה בתינוק שמת בתוך שלשים יום ללידתו אם פוטר את
אמו מיבום: איתמר – נאמר בבית המדרש, אשה שמת בעלה
והשאיר בן אחד שמת בתוך שלשים ללידתו, ועל אף שיש לאב
אחים, עמדה ונתקדשה לאחר, כיון שהיתה סבורה שכן זה פוטר
מיבום. אמר רבינא משמיה דרבא,

ליה עד לאורחא – אם היית ממתינ עד הערב ורק אז שוחט אותו,
הוה אכלינן מיניה – היינו אוכלים ממנו, אבל השתא – עתה
ששחת אותו ביום השביעי, לא אכלינן מיניה – לא נאכל ממנו,
כיון שהלכה כרבן שמעון בן גמליאל שבסתם ולד יש לחוש לנפל.
ממעשה זה מוכח שרבן שמעון בן גמליאל חושש לנפל גם כשלא
פיהק ומת ולא ראינו בו כל חסרון, שלא כדברי אביי.
מתרצת הגמרא: אלא צריך לומר להיפך, כשפיהק ומת ולא ראו
אלא חיות מעטה, דברי הכל מת הוא, כי פליגי – ובאיזה אופן
נחלקו. בנפל מן הנג ואכלו ארי ולא היה בו כל חסרון. מר – רבן
שמעון בן גמליאל סבר, כיון שלא עברו שלשים יום, יש לחשוש
שמת מת הוא, ומר – והתנא החולק סבר שבחזקת חי הוא.
הגמרא מביאה מעשה בענין זה: בריה ו-בנו דרב דימי בר יוסף
אתיליד ליה ההוא ינוקא – נולד לו תינוק, בגו תלתין יומין שכב
– ומת בתוך שלשים ללידתו. יתיב קמתאביל עילויה – ישב אביו
והתאבל עליו. אמר ליה אביו – אמר לו רב דימי אביו, צוורוניא
קבעית למיכל – האם רצונך לאכול מטעמים שאוכלים האבלים

המשך מעמוד כא

בעיר שרר מחסור כבד במיטות, ובבתי משפחות בנות שש-שבע נפשות – העשירות שבהן – היו לא יותר
משתים-שלוש מיטות.

ועם זאת, עוד באותו יום שבו הורה על כך הפרופסור – בתוך מספר שעות – הופיעו בחצר ביתנו ארבע
מיטות! אין לי כל מושג מניין הובאו המיטות, שכן לקנות מיטות – לא היה היכן. ניסינו אפוא להשכיבו בכל
פעם במיטה אחרת, בתקווה שמיטה זו תהיה לו נוחה יותר.

מחזה בפני-עצמו היה הדרך שבה נישאו המיטות ברחוב. לא היו עגלות להוביל בהן את המיטות, ומספר
אנשים התחלפו בנשיאת המיטות, כשהם נושאים משא כבד על כתפיהם.

כשנסעתי משם החייתי את נפשותיהן של מספר משפחות באמצעות מיטות אלה. השארתי אותן עבור אנשים
חולים שנאלצו עד אז לישון על הקרקע הלחה.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **ב.** אָפֿלוּ אַם הָנָר קָבוע בַּחזֹר שֶׁכְּכֹתֵל שְׁאִינוּ יָכֹל לְהַטּוֹתוֹ וְאָפֿלוּ הוּא גְבוּהָ עֶשֶׂר קוֹמוֹת שְׁאִינוּ יָכֹל לִינֵעַ אֱלֹיו
2 כָּלֵל וְאָפֿלוּ הוּא סָגוֹר בְּעֶשְׂשִׁית אָסוֹר בְּכָל עֲנִין¹ שְׁלֹא חָלְקוּ חֲכָמִים בְּדָבָר² שֶׁהָנָר שְׁאָסְרוּ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ לְאוֹרוֹ
3 תַּשְׁמִישׁ שֶׁצָּרִיךְ עֵינָיו אָסְרוּהוּ בְּכָל עֲנִין:

חלק ב סימן ערה דברים האסורים לעשות בשבת לאור הנר סעיף ב

הלכתא רבנא

[ו] בכל ענין - אם הנר סגור במפתח ונתן המפתח לחבירו לשמור שלא יטה הנר - יש שהתירו⁸.

צינונים והוספות

- (8) על-דרך המבואר להלן סעיף ד, שהתירו כשיש מי שמשמרו
שלא יטה. (אליה רבה הובא במשנ"ב ס"ק ב).
(9) עד"ו בסיומן שב סכ"ד: אין מסתכלין בשבת במראה של
מתכת שהיא חריפה כאיזמל ודרך להסיר בה בחול את הנימין
המדולדלין מראשו וזקנו כשרואה בה שהן מדולדלין ויש לחוש
שמה ישכח שהוא שבת ויסיר בה הנימין כדרכו בחול ואף אם
הוא קבוע ומחוברת בכותל אסור שלא חלקו חכמים בגזרתם
במראה זו שיש בה חשש זה לפעמים.
ובסיומן שז סוף סכ"ב לגבי קריאת שמות האורחים לשבת
- החוקקים על גבי הכותל: והוא שיהיו חקוקים חקיקה שוקעת
אבל אם הם בולטין אסור אפילו לעיין בהם גזרה שמה ימחק
מן האורחים שיראה שלא הכין להם כל צרכם ויתחרט שזימן
אורחים יותר מן הראוי ויגרוד ויעביר שמותם הבולטים מן
הכותל כדי שלא יקראם השמש משא"כ חקיקה שוקעת שאינה
נוחה למחוק ובתוך כך יזכור שהוא שבת ולא ימחק ואפילו
אם חקיקה הבולטת היא גבוהה רבה בראש הכותל שאינו יכול
להגיע שם למחוק אסור מפני שלא חלקו חכמים בגזרתם בין
גבוה לנמוך כמ"ש בס' ער"ה.

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 **יז** אם חל יו"ט במוצאי שבת ורוצה לעשות מלאכה המותרת
2 ביו"ט קודם שיבדיל בתפלה אומר ברוך המבדיל בין קדש
3 לקדש בלא שם ומלכות:
4 **יח** אותן הנשים שאינן מתפללות ערבית ואינן מבדילות
5 בתפלה במוצאי שבת יש ללמדן לומר ברוך המבדיל בין
6 קדש לחול קודם עשיית מלאכה לפני הבדלה שעל הכוס ואם
7 אינן יודעות לומר המבדיל צריכות לשמוע מאחרים.
8 ואם עושות קודם שמיעתן אין למחות בידן כי יש אומרים שלא
9 אסרו אלא מלאכות גמורות כגון כותב ואורג וחטיבת עצים
10 וכיוצא בהם אבל הדלקת הנר בעלמא והוצאה מרשות לרשות
11 וטלטול ד' אמות ברשות הרבים שאין בהם טורח כלל לא אסרו
12 כלל ואף שאין דבריהם עיקר (ולא הותרו מלאכות שאין בהם
13 טורח אלא ליש אומרים שאף שהבדיל בתפלה וגם אמר המבדיל
14 בלא ברכה אסור במלאכה עד שיבדיל על הכוס שלדבריהם
15 עכ"פ במלאכות שאין בהם טורח מותר מיד שהבדיל בתפלה
16 שהרי מדליקים נר להבדלה אבל קודם שהבדיל בתפלה אין
17 היתר בשום מלאכה אפילו דברים האסורים מדברי סופרים
18 עכ"פ אם לא אמר המבדיל) מכל מקום הנשים שנהגו כך אין
19 צריך למחות בידן.
20 אבל אם הן עושות מלאכות גמורות צריך למחות בידן ולכן יש
21 לדרוש ברבים שילמדו בנותיהם לומר המבדיל במוצאי שבת
22 מיד מפני שהרבה מהן מבעירות עצים ואש ומחממות מים שהן
23 מלאכות גמורות:
- יט** וכל זה לענין למחות בנשים שאינן יודעות לומר המבדיל
אבל האנשים אסורים אפילו בטלטול הנר וכיוצא בזה
קודם שיבדילו בתפלה או שיאמרו המבדיל.
וכל בעל נפש יחמיר לעצמו שלא להדליק ולא לעשות שום
מלאכה קודם סדר קדושה של הצבור אע"פ שכבר הבדיל
בתפלה וגם אמר המבדיל וכל העושה מלאכה קודם סדר קדושה
אינו רואה סימן ברכה לעולם מאותה מלאכה אבל טלטול הנר
וכיוצא בזה מותר מיד אחר שהבדיל בתפלה או אמר המבדיל
ושמש הכנסת רשאי להדליק נרות בבית הכנסת מיד אחר
שהבדיל בתפלה (או שאמר המבדיל) אע"פ שלא אמרו הצבור
עדיין סדר קדושה (כיון שהיא לצורך מצוה) (ומכל מקום צריך
ליזהר להדליק אחר שאמרו הצבור ברכו):
כ קצת נוהגים לדלות מים בכל מוצאי שבת מהבארות או
מהמעיינות לפי שאמרו חכמים שבארה של מרים שהיא
בימה של טבריא היא מחזרת בכל מוצאי שבת על כל הבארות
והמעיינות וכל מי שפוגע בה ושותה ממיה מתרפא מיד מכל
תחלואיו לכך נוהגין לדלות בכל מוצאי שבת כי אולי יודמנו
להם מבארה של מרים:
כא מי שמוסיף מחול על הקודש הרבה אם מותר לומר למי
שהבדיל שיבשל לו ויהא מותר לו לאכול מיד מתבשיל
זה נתבאר בס' רס"ג:

חלק ב סימן רצט שלא לאכול ושלא לשתות ולא לעשות שום מלאכה
קודם שיבדיל סעיפים ידכא

ב ולכן יש נוהגים להרבות נרות במוצאי שבת יותר משאר
לילות החול ונוהגים ג"כ לומר פיוטים וזמירות אחר הבדלה
ללות את השבת אחר שיצא כדרך שמלוין את המלך אחר שיצא
מן העיר:

חלק ב סימן ש שיסדר שלחנו במוצאי שבת סעיפים א"ב

א לעולם יסדר אדם שלחנו במוצאי שבת בכל מיני סידור
הנהוגים אצלו בעריכת השלחן לסעודה גמורה אע"פ
שעכשיו לא יאכל אלא כזית הן מחמת שאין לו יותר הן מחמת
שאינו תאב ליותר מכל מקום יש לו לעשות הכנה בסידור
השלחן כגון פריסת מפה וכיוצא בזה כמו לסעודה גמורה כדי
ללוות את השבת ביציאתו דרך כבוד כמו בכניסתו כמו שנתבאר
בסי' רס"ב:

תורה אור

כו". וזהו הפירוש הפנימי ב"מודים אנחנו לך"
שאומרים בתפלת שמונה עשרה, שהוא גם לשון
הודאה וביטול, שאנו מבטלים את עצמנו אל הקב"ה
(אור אין סוף ב"ה). ועל שם בחינה זו של הודאה
וביטול להקב"ה נקראים בני"ש בשם יהודים.

ולכן נק' מרדכי איש יהודי, פירוש שר ליהודים,
כמו איש הר הבית, כי הוא היה מקור הכטול.
מרדכי נקרא בשם "איש יהודי", כי "איש" הוא
לשון שררה, כמו "איש הר הבית", ו"איש יהודי" -
"שר ליהודים" - היינו שמרדכי הי' ה"שר", היינו
המקור לבחינת הביטול, שהוא השפיע לכל בני"ש את
בחינת הביטול להקב"ה.

כמאמר רז"ל מרדכי מן התורה מנין דכתיב מר
דרור, ומתרגמינן מירא דכיא. ומר זה לדעת
הרמב"ם ושאר מפרשים הוא מושק הנזכר בגמ'
פרק כיצד מברכין, שהוא דם חיה ידוע שנקרש
בחתומת שבצוארה ונעשה בושם הנקרא מר.
ענין זה שבמרדכי, שהי' שר ומקור לבחינת
הביטול, נרמז גם בשם "מרדכי".

ויובן זה ע"פ הביאור הפנימי במאמר רז"ל "מרדכי
מן התורה מנין דכתיב מר דרור ומתרגמינן מירא דכיא",
דמר דרור הוא אחד מסממני הקטורת, שהוא בושם
שנעשה מדם חיה טמאה [ששמה "ידוע"] שנקרש.

והיינו במדות הנפש בחינת אתכפיא ואתהפכא
ממיררו למיתקו.

והתוכן הפנימי של הדברים: הפיכת דם חיה טמאה
להיות בושם מסממני הקטורת, מורה על העבודה
ד"אתכפיא ואתהפכא ממיררו למתקא", פירוש,
אתכפיא משמעו כפי', ואתהפכא משמעו הפיכה, והן
שתי מדרגות בביטול הקליפה, דקודם כל צריכים
להכניע ולכפות את הקליפה, דבמדרגה זו הקליפה
נשארה דבר המנגד לקדושה אלא שהאדם

תוכן הפרק: הביאור הפנימי בכך שבנ"י נקראים
במגילה בשם "יהודים"

וביאור הענין יובן ע"פ מ"ש איש יהודי בו' ושמו
מרדכי בו' איש ימיני. וצריך להבין דימיני פירושו
שהוא משבט בנימין בדפירש רש"י, ואם כן למה
קרי ליה יהודי דהוא על שם שבט יהודה.

לבאר בפרטיות יותר ענין הביטול ומסירת נפש של
בני ישראל בימי אחשורוש, יש להקדים מ"ש איש יהודי
גו' ושמו מרדכי גו' איש ימיני, דצריך להבין מה טעם
נקרא מרדכי "איש יהודי" - על שם שבט יהודה - והרי
מרדכי הי' משבט בנימין, שזהו פירוש "איש ימיני".

גם צריך להבין דבגזרת המן נאמר להשמיד להרג
כו' היהודים, והרי בשבע ועשרים ומאה מדינה
מלכות אחשורוש היה גם מכל השבטים אפרים
ומנשה.

כמו"כ צריך להבין הטעם שבני ישראל נקראים
במגילה בשם יהודים (ולא בשם בני ישראל או בני
יעקב), כהלשון בגזירת המן "להשמיד להרוג גו" את
כל היהודים", והלא בקס"ז מדינות אחשורוש היו מכל
השבטים, גם מאפרים ומנשה נכלומר לא רק ממלכות
יהודה אלא גם ממלכות יוסף - ו"גם אחר גלות עשרת
השבטים בימי סנחריב".

אלא שנקראו כולם יהודים מפני בחינת הכטול
שיש בהם לאור אין סוף ב"ה, כמו שאנו אומרים
בשמונה עשרה מודים אנחנו לך, שעל שם זה נק'
יהודי כמ"ש לאה הפעם אודה את ה' על בן קראה
שמו יהודה.

אלא הטעם לשם יהודים, כי שם יהודה הוא
מלשון הודאה, וכדברי לאה "הפעם אודה את ה' על
כן קראה שמו יהודה", ובהודאה יש שני פירושים: (א)
הודאה - נתינת תודה, כמו "להודות ולהלל", (ב)
הודאה - שמבטל את דעתו ומודה לדעת אחרים, כמו
"מודים חכמים לרבי מאיר", או "הודה ולא בוש לומר

1 מתגבר עלי, אולם תכלית הכל היא להפוך את
2 הקליפה עצמה מרע לטוב, ועל דרך מאמר רז"ל "בכל
3 לבבך - בשני יצריך", שהתכלית היא להפוך את היצר
4 הרע ליצר טוב, שהיצר הרע יתאוה לדברים טובים
5 וקדושים. וזהו שנקרא בזהר אתהפכא ממרירו למתקא
6 - שתמורת מציאות של קליפה שהיא מר, תיהפך
7 למציאות של קדושה שהיא מתוקה.

8 כי הרים הוא הנפש החיונית, נפש המתאווה,
9 וכשמהפך תאוותיו הבהמיות מתענוגי עולם הזה
10 להיות כל חפצו ותענוגיו בה' זהו ענין שנעשה
11 ממנו בושם.

12 וכן בענינו, ד"מר" שהוא דם חי' טמאה, מורה
13 על החיות של נפש הבהמית [הנקראת גם "נפש
14 החיונית"], שהיא נפש המתאווה תענוגים גשמיים,
15 והפיכת דם זה להיות בושם ענינה - הפיכת תאוותיו
16 הבהמיות מתענוגי עולם הזה עד שכל חפצו ותענוגו
17 יהי' בהשם ובעניני קדושה.

18 [ובדרך אנב מוסיף:]

19 ועל דרך זה יש לפרש מחלוקת הפוסקים במור
20 הנ"ל, שרבינו יונה מתירו אפילו באכילה, ויש
21 אוסרים אותו באכילה דס"ל שלא נתהפך אלא ריחו
22 אבל גופו אסור באכילה. והרב רבינו יונה ס"ל שחזר
23 לגמרי להיות היתר, ובמ"ש במור א"ח סימן ר"ו.

24 ע"פ המבואר לעיל בענין מור, שהוא בושם
25 הנעשה מדם חי' טמאה, ומורה על ביטול התאוות
26 שמצד הקליפה והפיכתם לטוב, יש לבאר ע"ד
27 החסידות פלוגתת הפוסקים אם מור מותר גם באכילה
28 (לפי "שמתהפך ממהות למהות, שנשתנה מהותו
29 הראשון לגמרי"), או שרק ריחו מותר אבל אסור
30 באכילה (כי "לא נשתנה מהותו לגמרי, רק שנצרר הדם
31 וייבש ונהפך תוארו להיות כתואר בושם המריח

בלבד").

32 ומחלוקתם ע"פ חסידות תלוי בענין הנזכר בגמ'
33 ביומא גבי תשובה אם ודונות נעשו כשגגות או
34 בזכיות, כי שניהם ענין א', שהוא מה שהרע נהפך
35 לטוב, שהרי חיה ידוע הנ"ל הוא ידעוני הנזכר
36 בתורה בפרשת שופטים, שהוא מקליפות
37 הטמאות, כמ"ש ושואל אוב וידעוני ודורש אל
38 המתים.

39 ולכן זה שיהיה הבושם הלז מותר אפילו באכילה
40 הוא כמו שבתשובה מאהבה הזדונות נעשו בזכיות,
41 שהרע נהפך לגמרי להיות טוב ממש. ועל זה אמרו
42 במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים
43 יכולים לעמוד.

44 אבל בתשובה שלא מאהבה רבה הזדונות הם
45 כשגגות, אבל לא נתהפכו לגמרי להיות טוב. וזהו
46 מ"ד שהמור הנ"ל אע"פ שריחו טוב מ"מ לא חזר
47 להיות מותר באכילה בו.

48 הפלוגתא ע"פ חסידות תלוי' עד כמה הוא ביטול
49 הקליפה, וכנזכר לעיל שיש שני אופנים ומדרגות,
50 אתכפיא (כפיית הקליפה) ואתהפכא (הפיכת הקליפה
51 לטוב ממש), דאם הוא רק באופן של אתכפיא וכפי'
52 (שאז הרע נשאר במציאותו ולא נהפך לטוב ממש) אזי
53 אסור באכילה (ולא נתהפך לטוב אלא ריחו), משא"כ
54 באופן של אתהפכא, שנהפך לטוב ממש, שאז מותר
55 גם באכילה.

56 והוא ע"ד שני האופנים בתשובה, שעל ידי תשובה
57 מיראה נעשו הזדונות רק כשגגות, ועל ידי תשובה
58 מאהבה רבה נהפכו הזדונות לזכיות ממש (שעל
59 תשובה זו נאמר במקום שבעלי תשובה עומדין אין
60 צדיקים גמורים יכולים לעמוד בו).

ד"ה חייב איניש פרק ה

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

6 בטלים שם בתכלית עד שאינן עולות שם בשם בפ"ע
7 לקרותן בשם מדות כלל ואין נופל עליהם קריאת שם מדות
8 רק לאחר שיצאו מן ההעלם לגילוי מהות בפ"ע וכמו"כ
9 גם בחי' החכמה מקור המדות קודם שתמצא מאין ליש
10 במהות חכמה היתה כלולה בבחי' אין ממש בתכלית

1 (ג) וביאור ענין בחי' התכללות זאת של כל ההשתלשלות
2 בשרשן ומקורן יובן ע"ד בחי' התכללות
3 המדות בשכל כמו עד"מ שאנו רואים שהגם שהמדות
4 מתהווים מן השכל במציאות בפ"ע משכל המולידן מ"מ
5 קודם שנולדו הרי היו כלולים בשכל ומתאחדים בו והיו

ממהות למהות כו' וד"ל. אך הנה יש הפרש בזה דדוקא
בבחי' השתלשלות בבחי' אור הרוחנית ופנימית החיות
הנמשך מעילה לעילה שם מוסתר הארת הסובב כו' מטעם
הנ"ל אבל בבחי' התהוות כל עלול בבחי' יש חיצוני עד
שנראה במציא' יש לדבר ממש בזה דוקא ההארה באה
מבחי' סובב ולא מבחי' ממלא ואם לאו לא היה במציא'
יש כ"כ רק שאין האור מבחי' סובב בגלוי גמור אלא
בהעלם מטעם הנ"ל:

שנער הפודים

הביטול וההתכללות ולא היתה עולה בשם חכמה כלל רק
אחר יציאתה מן ההעלם לגלוי הוא שנק' בשם חכמה כו'
וא"כ כל מה שמסתעף מעילה לעילה כל עלול היה כלול
תחלה בעילתו כך כל העלולים מחכמה ולמטה כולם הם
כלולים ובטלים בבחי' אין האמתי מקור החכמה ואם היה
גלוי הארה משם בבחי' גלוי גמור לא היה באפשרי להיות
בחי' השתלשלות עילה ועלול אלא שהארת הסובב הוא
בהעלם בתוך כ"ע כו' כדי להיות בחי' השתלשלות עו"ע

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

הכל בחפץ ורצון הוי' הי' העולם בטל במציאות ממש כמו
עלמא דאתכסי' שהם בתכלית הביטול וא"כ לא הי' עבודה
כלל, רק עיקר גילוי מציאות התהוות היש ע"י דבר הוי'
וכמו שאנו רואי' שאותי' הדבור נראים כאילו הם נפרדים,
הגם כי למעלה אינו שייך לומר נפרד כו' כי אין לך דבר
שחוצ' ממנו אך מ"מ דברה תורה כלשון בני"א כו' וע"כ לפי
שנתהוו מבחי' דבר הוי' נראים ליש והוא בחי' מל' כי
מלכותך מלכות כ"ע אין מלך בלא עם שבחי' מל' היא בחי'
ההתנשאות והסתלקות שלא יאיר ויתגלה אלא בבחי' שם
בלבד, וזהו יהללו את שם הוי' כי הוא צוה ונבראו כמו
עד"מ מלך בור' שמלכותו הוא שמו בלבד אשר נקרא על
מדינתו אבל לא בבחי' התלבשות כח הפועל בנפעל, וזהו
ונבראו שהוא ממילא כו', וזהו ג"כ מ"ש אתה הוא עד שלא
נבה"ע אתה הוא משנבה"ע ולא כתי' ברא לפי שברא
משמע שהוא כח הפועל בנפעל ממש, וכמ"ש בראשית
ברא אלקי' שהוא בחי' התלבשות כח הפועל בנפעל כו'
אבל נברא משמע שאינו בבחי' התלבשות כלל, וזהו מ"ש
בפרקי דר"א עד שלא נברא העולם הי' הוא ושמו בלבד
לפי שהתהוות העולם הוא רק מבחי' זיו והארה בעלמא
בבחי' התנשאות וריחוק כדי שיתהווה יש מאין כו', ואם
הי' התהוות העולמות בבחי' השתלשלות הי' העולם בטל
במציאות ממש ולא הי' גילוי בחי' יש, ולזה התהוות
החומר הוא מבחי' דבר הוי', אך אם הי' התהוות הצורה
ג"כ מבחי' דבר ה' הי' נפרדים ממש ולא הי' בהם בחי'
ביטול כלל, ותכלית בריאות יש מאין הוא כדי להיות ביטול
היש לאין ונגלה כבוד ה' למטה כמו למעלה וכמו שיהי'
לע"ל כי עין בעין יראו כו', וזהו ע"י שנעשה הצורה ע"י
חכ' כי חכ' הוא כח מה בחי' ביטול וע"י נעשה ביטול
היש לאין ובחכ' אתברירו. והנה המכוון מזה הביטול הוא
כדי שיזכו לעוה"ב שכל ישראל יש להם חלק לעוה"ב,
וכדי שיזכו לעוה"ב זה תלוי בעבודתינו כל ימינו היום

ולהבין כ"ז י"ל מקודם מ"ש בדבר ה' שמים נעשו וכת'
כל אשר חפץ ה' עשה שמשמע שבחפץ ורצון ה'
נעשה הכל ולא במאמר לבד, והענין הוא כי הנה ידוע
שלכל דבר ודבר יש חומר וצורה שהחומר הוא ענין הדבר
ההוא בכללותו דהיינו להיות שמים או ארץ או שמש וירח,
והצורה היא כל ציור וכל תמונה במראה ושטח לכל דבר
בדמותו בצלמו על איזה אופן נעשה כמו השמים והארץ
הם כדורים ומן הארץ לרקיע כו' נמצא צ"ל ציור השטח
ע"ד ריחוק כזה, והשמש והירח הם גלגלים מאירים כו' וכן
עד"ז בכל נברא ודצח"ם אופן ציורו שיהי' כך בארכו
ורחבו או בעל קרנות או משולש ז"ע הציור. והנה החומר
נברא בדבר ה' ובע"מ שבמא' יהי אור נתהווה בחי' האור
מאין ליש וכן במאמ' יהי רקיע נתהווה הרקיע מאין ליש,
אבל אופן צורת הרקיע עד"מ או ציור שארי פרטי הנבראי'
דדצח"ם בדמותם ובצלמם הוא נעשה בחפץ ה' שלא בא
לכלל גילוי בדבור או מאמר. והנה מה שנברא החומר
במאמ' ודבור ולא נברא הכל בחפץ ה' ורצונו בלבד הוא
מפני שאז לא הי' יכול להיות התהוות היש הגשמי רק שהי'
העולם רוחני והי' בבחי' ביטול במציאות ממש, וכמו שאנו
רואים בכל בחי' השתלשלות עו"ע שהעלול בטל לעילה
כמו למשל מדות משכל שהמדות נולדים מן השכל, וכמו
שאנו רואים שאם מתבונן בשכלו שהדבר ההוא טוב לפניו
אזי נולד לו אהבה לזה, ובזה יובן מ"ש ואהבת את הוי'
אלקיך דלכאור' אינו מובן איך יתכן הציור על האהבה,
שהיא מדה שבלב, אך הענין הוא דהציור הוא על התבוננות
וכמ"ש תחלה שמע ישראל כו' מל' הסכת ושמע שהו"ע
ההתבוננות שיתבונן באלקות וע"י ממילא יבוא לבחי'
האהבה, לפי שהמדות מקבלים מן השכל דרך השתלשלות
עו"ע בבחי' קירוב, וכן בגשמי' כמו במו"מ המדות נולדים
מן השכל, ולפי שהמדות נולדים מן השכל לכן הם בטלים
להשכל כו' כי העלול בטל להעילה, וכמו"כ אם הי' נברא

1 לעשותם לעשות ביטול היש לאין ועי"ז יזכו לעוה"ב שהוא
2 גילוי בחי' חכ' כח מה כי חו"ב תרדל"מ כי שכר מצוה
3 מצוה, והנה עוה"ב הוא בחי' עולם התחי' שיעמדו נשמות
4 בגופים דוקא ויהי' הגוף ניזון ג"כ מאלקות וכשארז"ל
5 עוה"ב אין בו לא אכילה ולא שתי' שא"א לומר שקאי על
6 ג"ע דא"כ מאי רבותא שהרי ג"ע הוא נשמות בלא גופים

7 ואין שייך בהם אכילה כלל, א"ו שקאי על עולם התחי'
8 שיהי' נשמות בגופים ואעפ"כ לא יהי' בהם אכילה ושתי'
9 אלא יהי' נזונים מזיו השכינה וגם הגוף יקבל חיות כמו
10 הנשמה, וזהו ענין טעם עצו ופריו שוה שעתה הארץ
11 שינתה מהציוי אבל לע"ל יהי' טעם עצו ופריו שוה דהיינו
12 שהגוף יקבל חיות רוחני מזיו השכינה כמו הנשמה ממש.

ויגש אליו יהודה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

1 **וכן** יובן ביהושע כי הנה אמרו פני משה כפני חמה פני
2 יהושע כפני לבנה, חמה הוא שמש הוי', ויהושע כפני
3 לבנה שם אלקים המעלים ומסתיר על אור השמש, וכמו
4 שיש בלבנה ב' בחי' מה שמקבלת מהשמש ומה שמאירה
5 אורה, כן ביהושע יש ב' בחי', הא' בחי' נער הוא המקבל
6 ממשה שהוא חמה, והב' כמו שנעשה מדריגה בפ"ע,
7 וגדול מעלתו לאין ערוך כמו שהוא מקבל ממשה ממה
8 שנעשה משפיע בפ"ע, וזהו מ"ש הנה אנכי שולח מלאך
9 לפניך וקאי על מל' דאצי' כדאי' בזהר שיש ב' בחי' מלך
10 ומלאך, ומלאך הוא כד איהו שליחא מלעילא דאבוהי
11 ודאימי' שהוא ג"כ הב' בחי' דיהושע.

12 **ובכדי** להבין זה הנה כתיב נער הייתי גם זקנתי שרו של
13 עולם אמרו, ואיתא בזהר שהוא מט"ט ובכתבי
14 האריז"ל איתא שהוא ו"ק דיצירה ויש בו ג"כ ב' בחי',
15 מט"ט בלא יו"ד, ומיט"ט ביו"ד, היינו כמו שמאיר בו מל'

16 דאצי' שמל' נק' בשם יו"ד ע"ש שמקבלת שפע מכל
17 הע"ס, כי מל' בעצמה נאצלה בסוד נקודה חדא, והט' ספי'
18 בא לה בסוד תוס' ממל' שבע"ס, שממל' שבחכמה נעשה
19 חכמה שבמל' וממל' שבחסד נעשה חסד שבמל' וכן כולם
20 כי נאצלה בסוד נקודה חדא שהוא או מל' שבמל' או כתר
21 מל', ומט"ט בלא יו"ד הוא ו"ק דיצי' שרו של עולם. ובזה
22 יובן מה שאמר המלאך ליהושע משה רבך לא קבלני
23 כמ"ש הנה אנכי שולח מלאך לפניך ואמר משה אם אין
24 פניך כו' ויהושע קיבלו ואדרבה נכנע לפני המלאך, כי
25 משה הוא שמש הוי' לכן לא רצה לקבל המלאך שהוא
26 מיט"ט ביו"ד, שזהו אל תמר בו כי שמי בקרבו היינו
27 שמאיר בו היו"ד כי הוא גדול ממנו הרבה, אבל יהושע
28 שהוא כפני לבנה שהוא מקור המשפיע קיבלו ונכנע לפניו,
29 אבל משה אמר אם אין פניך כו' שרצה פנימיות השפע
30 כמו שהוא בלי התלבשות.

ד"ה קול מצהלות

בס"ד, על החזתונה פ' בא, תרל"ב.

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער – אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב

1 **יד.**
2 **האור שלמעלה מהתלבשות בפשיטות ו"באין ערוך" לגבי**
3 **האור שבכלי ובכל זאת יש בו גדר.**
4 לאחר שהוכיח הרבי נ"ע בפרקים האחרונים, שמוכרחים
5 לפרש שגם באור לפני התלבשותו בכלי יש איזה שהוא
6 גדר, אלא שלגבי האור המתלבש בכלי הוא נחשב אור
7 פשוט, מבאר בפרק זה את היחס בין שתי דרגות אלו

8 שבאור (לפני התלבשותו בכלי, ולאחר התלבשותו בכלי)
9 בדרגות השונות.
10 **האור שלמעלה מהתלבשות – כמעט כמום**
11 **ויוכן זה למעלה בעולמות העליונים על דרך מאמר רבותינו**
12 **זכרונם לברכה**⁵⁰ שכאשר ראה משה רבינו את גדולת תורתו
13 של רבי עקיבא ואת סופו שסרקו את בשרו במסרקות של
14 ברזל, שאל וכי "זו תורה וזו שכרה", ועל זה ענה לו

הקדוש ברוך הוא שתוק כך עלה במחשבה לפני, דלכאורה
משמע שתשובת הקב"ה למשה שאין לזה טעם כלל, אבל
באמת חלילה לומר כן וכמובן שאין זה בדרך עקשות חס
ושלום - שכביכול הקב"ה מתעקש לעשות כך למרות שאין
לזה טעם והגיון כלל, אלא חייבים לומר שגם לזה יש טעם,
אלא שזהו ענין טעם חכמו שלמעלה מהשכל והחכמה
העליונה שאותה מבטא משה רבינו ועל פי השכל אין לזה
טעם כלל עד שלא היה לו מקום בשכלו של משה רבינו על
זה ושאל ובי זו תורה וזו שברה בו'.

וזהו - הטעם החכמו שאותו לא הבין משה רבינו, ענין
מדריגת האור של החכמה כמו שהוא למעלה מהתלבשות
בכלי החכמה, דעם היותו חכמה וטעם שהרי גם האור של
החכמה לפני התלבשותה בכלי היא בגדר חכמה, מכל מקום
לגבי החכמה והשכל שהוא כלי החכמה נראה כאלו הוא
רצון כלי טעם, ואם כן הוא מופשט מנדר כלי החכמה
שהוא שכל ומשה רבינו שהוא מדריגת החכמה כפי
שמתגלית באצילות - אור בכלי - לא יכל להבין טעם כמוס
זה. וכבמשל הנ"ל משמאי והלל שסברת רבם לפני
שהתלבשה בכליהם היא למעלה מהתחלקות של חסד
וגבורה, למרות שנמצא שם בהעלם.

(והיינו שהאור שלמעלה מהתלבשות בכלי הוא מופשט לא
רק מהכלי עצמו, אלא גם מהאור המתלבש בהכלי כי האור
כאשר מתלבש בכלי הרי הוא כמו הכלי כלומר, שמשנתה
ומקבל את גדר הכלי להבין ולהשיג מה שהכלי יכולה
להשיג, כפי שהיתה המסקנה הראשונה באות הקודמת
מעניין אחילופ דוכתייהו, ועצם האור שלמעלה מהתלבשות
בכלי מופשט מזה - מהאור המתלבש בכלי הגם שהוא -
האור שלמעלה מהתלבשות גם כן בגדר חכמה ואינו פשוט
לגמרי בו'.

השכל שבמחשבת הגשמי אינו בערך לשכל הנשמה
כדי להבין יותר את ההבדל בין האור קודם התלבשותו
בכלי לאור לאחר התלבשותו בכלי, מביא הרבי נ"ע דוגמא:
והרי זה על דרך דוגמא מנפש האדם כמו השכל שבמחשבת
הגשמי של האדם בעולם הזה, אם ננסה להשוותו לגבי
השכל שבנפש המשכלת קודם התלבשותה בנוף הרי זה
בכלל שלא בערך, שהרי השכל של הנפש לפני ירידתה
לעולם שהוא שכל להשיג מהות הרוחניות ממש שזהו ענין
ההשגה העליונה, ואילו השכל התחתון משיג רק דברים
מגושמים.

ומביא דוגמא להשגה רוחנית: וכמו השגת המלאכים
שמשגיגים בעולמות העליונים מהות הרוחניות (היינו מהות
הרוחני בעולמות דבריהם יצירה עשירה בו'), שאמנם בעולם
האצילות אין מקום לנבראים בעלי מודעות נפרדת

כמלאכים, אבל גם בעולמות כ"ע זה השגה רוחנית שלא
בערך להשגה הגשמית בעולם הזה, וכמו ההשגה בדבר
שאינו בבחינת מקום וזמן בו' שרק שכל רוחני יכול לתפוס
דבר זה, כי הגשמי הרי הוא מוגבל במקום וזמן וכמו
שנתבאר במקום אחר, וכל שכן השגת הנשמות בנן ערן
שמשגיגים מהות הרוחניות שהשגתם היא למעלה מהשגת
המלאכים שזהו ענין הלימוד דנן ערן של הנשמות בכל ענין
ונושא שלומדים, הרי זה בבחינת הרוחניות שבו שהנשמות
משגיגים מהות הדבר בו',

מה שאין כן השכל שבמחשבת הגשמי אינו משיג מהות הרוחני
כלל - כלומר גם אם השכל הגשמי בעולם הזה מודע
לעניינים רוחניים, הרי זה לא במהות (מהות - מה הוא) של
הרוחני, כי אם בבחינת מציאות לבד - שהוא יודע
שמציאותו של הרוחני קיימת אך לא יודע כלל מה מהותו,
ומה שמשיג מהות הוא רק בדבר גשמי. אך ברוחניות
ההשגה היא של המציאות בלבד.

הרי מסקנת הענין, שהשכל של הנפש כפי שהתלבשה במוח
הגשמי, הוא שאינו מערך השכל שבנשמה כלל לפני
התלבשותה בגוף דשם למעלה ההשגה היא רק במהות
הרוחני ואילו בשכל שבמחשבת מושג רק מהות הגשמי ואילו
הרוחני הוא רק בבחינת מציאות לבד בו',

חילוק זה בין השכל שבמחשבת לפני התלבשות הנשמה
בגוף הוא חילוק שלא בערך כלל, ולא כמו ההבדל בין
המדות לגבי השכל דעם היותם שני מהותים לכאורה, שזה
שכל שעניינו להבין ולהשיג, וזה מידות שענינם רגש והם
במדרגתם בנפש למטה מהשכל, מכל מקום הרי הם בערך
זה לזה בבחינת המציאות שלהם שאת אותו דבר גופא
השכל מבין והמידות מרגישים, ושניהם מהותיים רוחניים בו',
ולכן ההבדל ביניהם אינו באין-ערוך. אבל השכל שבנפש
המשכלת לפני התלבשותה במוח הגשמי שמשיג מהות
הרוחני הרי זה כמו למעלה מהשכל ממש לגבי השכל הגלוי
בו',

ומכל מקום, למרות המרחק באין-ערוך כנזכר לעיל, הרי גם
הוא - השכל שבנפש המשכלת לפני התלבשות במוח, גדר
של שכל והוא מקור לשכל הגלוי בו'.
ועל דרך זה יובן ענין חכמה עילאה (העליונה) שהיא
החכמה שבעולם האצילות לגבי חכמה סתימאה (הסתומה)
שהיא החכמה שבכתר, שאמנם הם שלא בערך אך אחד
משתלשל מהשני, וממילא גם החכמה שבכתר יש לה גדר
של חכמה ועל דרך זה הכלים לגבי האור שאור החכמה
שבאצילות, שבתוך הכלי שרשו ממוחא סתימאה שהיא
החכמה שבכתר שמעל הכלי בו'

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים קונטרסים

1 כחות ראייה ושמיעה מחברים דברים נבדלים ופועלים זה על זה. חילוקי הדרגות שבין דצח"ם,
2 ועכ"ז ע"י הראייה יכול שכל האדם להתחבר עם הדומם, וכן ע"י שמיעה מתחברים ב' בני אדם
3 נבדלים זה מזה. העין דלמעלה – השגחה פרטית.

4 אָמְנָם לְקָרֵב זֹאת אֶל הַשָּׂכֶל, עַל זֶה אוֹמֵר "הִנָּטַע אֵינִי הָלֹא
5 יִשְׁמַע, אִם יֵצֵר עֵינִי הָלֹא יִבִּיט", דְּלִכְאוּרָה אֵינִי מוֹכֵן
6 מִפְּנֵי מָה תִּפָּס שְׁנֵי כַחוֹת אֵלּוּ דְרָאִיָּה וּשְׁמִיעָה וּשְׁנֵי הָאֲבָרִים
7 דְּעֵינִי וְאֵינִי דוֹקָא, אַף הָעֵינִי הוּא לִפִּי שְׁכַחוֹת הִלְלוּ יֵשׁ בָּהֶם
8 כְּדֵי הֶקֶשׁ כְּלָלִי בַּהֲבִינִי כְּמוֹ שֶׁהֵם לְמַעֲלָה. וְיֻכַּח זֶה
9 עַל דְּרָף מִשָּׁל, בְּאֶדָם לְמִטָּה הָרִי הַכַּחוֹת דְרָאִיָּה וּשְׁמִיעָה הֵן
10 כַחוֹת הַמַּחְבְּרִים דְּבָרִים הַנִּבְדָּלִים וְנִפְרָדִים זֶה מִזֶּה לְגַמְרִי
11 לְהִיטֵל לְאַחֲדִים וּמִיחָדִים מִמֶּשׁ בְּאֶפֶן כְּזֶה אֲשֶׁר שְׁנֵי הַדְּבָרִים
12 הַנִּפְרָדִים וְנִבְדָּלִים אֵלּוּ מֵאֵלּוּ הֵנָּה לְכַד זֹאת שֶׁהֵם מִתְאַחֲדִים
13 זֶה עִם זֶה הֵנָּה עוֹד זֹאת שֶׁהֵם פּוֹעֲלִים זֶה עַל זֶה, וְהֵינִי דְּעֵינִי
14 הַהִתְאַחֲדוֹת יָכוֹל לְהִיטֵל גַּם בְּכַח הַתְּנוּעָה גַּם כֵּן, וְכֵמוֹ
15 כְּאֲשֶׁר תּוֹפֵס אֵיזָה דְּבָר בְּיָדוֹ הָרִי הֵיךְ הַתּוֹפֵסֶת אֶת הַכָּלִי
16 מִתְאַחֲדָת עִם הַכָּלִי וְהִי לְאַחֲדִים הַהִתְאַחֲדוֹת מִמֶּשׁ, וְהִתְרֹן
17 שְׁכַחוֹת דְרָאִיָּה וּשְׁמִיעָה, הֵנָּה לְכַד זֹאת שְׁמִיעָה וּשְׁמִיעָה
18 וּמַחְבְּרִים דְּבָרִים נִפְרָדִים וְנִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה, הֵנָּה הֵם פּוֹעֲלִים
19 אֲשֶׁר הַדְּבָרִים הַנִּפְרָדִים תַּחֲלָה, הֵנָּה עַל יְדֵי הַכַּחוֹת דְרָאִיָּה
20 וּשְׁמִיעָה הָרִי כָל אֶחָד מֵהֶם פּוֹעֵל בְּזוּלָתוֹ, וְעַל דְּרָף מִשָּׁל
21 כְּאֲשֶׁר הָאֶדָם רוֹאֶה חוֹמָה אוֹ אֶבֶן אוֹ אֵיזָה צִיּוֹר שִׁיהִיָּה הָרִי
22 הַחוּמָה וְהַצִּיּוֹר מִצְטִיִּיר בְּמַח הָאֶדָם וְיֹדַע אוֹתוֹ וְנִחְקֵק
23 הַדְּבָר בְּמַחוּ שְׂזוּכָר אוֹתוֹ הַדְּבָר שְׂרָאָה גַּם כְּשֶׁאֵין הַדְּבָר
24 אֲצִלּוֹ, וְהֵגֶם שֶׁהָאֶבֶן אֵינָה בְּעֶרְף מַעֲלָת הָאֶדָם כְּלָל, דְּהָאֶבֶן
25 הִיא דוֹמָם וְהָאֶדָם מְדַבֵּר, וּבִיגִיָּהם יֵשׁ מְדַרְגּוֹת צוּמַח וְחִי,
26 וְיֹדַע דְּצוּמַח וְדוֹמָם הֵן בְּעֶרְף זֶה לְזֶה, וְחִי מְבַדֵּל בְּעֶרְף
27 מִהַצּוּמַח וּמְכַל שֶׁכֵּן מִהַדוּמָם, אֲשֶׁר מִזֶּה מוֹכֵן הַפְּלֵאָתָא²
28 מַעֲלָת הַמְדַבֵּר עַל הַדוּמָם שֶׁהוּא בְּאֵין-עֶרְוֶף, וְכֵנִי³
29 דְּבַהֲדוּמָם הֵגֶם שִׁישׁ בּוֹ נֶפֶשׁ אֲבָל גּוּפוֹ שֶׁהוּא הַחֲמֵר מְכֻסָּה
30 לְגַמְרִי עַל נֶפֶשׁוֹ, לֹא כֵן בְּהַצּוּמַח דְּנֶפֶשׁוֹ נִכְרָת יוֹתֵר מִכְּמוֹ
31 שֶׁנֶּפֶר בְּהַדוּמָם, וְהֵינִי דְּגוּפוֹ הַחֲמֵר הֵנָּה עֶצֶם חֲמֵרוֹ אֵינִי
32 מְכֻסָּה כִּלְכָּף עַל נֶפֶשׁוֹ, וּבִיּוֹתֵר הוּא בְּמִין הַחֵי דְּנֶפֶשׁוֹ
33 הַחֵינִינִי נִכְרָת יוֹתֵר וְגַם שׁוֹלֵטֶת בְּמִדָּה יְדוּעָה עַל חֲמֵר גּוּפוֹ,
34 דְּהַפְּרֵשׁ בֵּין צוּמַח וְחִי הוּא כְּזֶה דְּהַצּוּמַח הֵנָּה גַּם בְּתַכְלִית
35 עֲלוֹי מַעֲלָתוֹ הִיא רַק יְפִי גּוּפִי הַמְתִּיחֵס אֶל מַעֲלָת הַגּוּף
36 בְּלִבָּד וְאֵינָה מִמַּמַּעֲלוֹת הַמְתִּיחֵסוֹת אֶל הַנֶּפֶשׁ, דְּהֵנָּה מַעֲלָת

37 הַצּוּמַח בְּטַעַם וְרִיחַ הֵן עֵינֵי סִגְלָה אֲשֶׁר יִשְׁנָם גַּם בְּמִינֵי
38 הַדוּמָם וְגּוּפֵי בְּעֲלֵי הַחַיִּים גַּם כֵּן, אִם כֵּן מַעֲלָתוֹ הַפְּרִטִית
39 שֶׁל הַצּוּמַח הִיא בְּיָפִי חֵינֵי שֶׁהִיא מַעֲלָה גּוּפִינִי הַנּוֹטָה יוֹתֵר
40 אֶל מַעֲלָת הַדוּמָמִים, וּמַעֲלָת בְּעֲלֵי הַחַיִּים הִיא בְּעֵינֵי
41 הַמְתִּיחֵסִים יוֹתֵר אֶל מַעֲלָת הַנֶּפֶשׁ, וְכֵמוֹ חֵיט הַפְּקָחוֹת שִׁישׁ
42 בְּהֵן שָׂכֶל, שֶׁהַשָּׂכֶל בְּכָלּוֹתוֹ הוּא מַמַּעֲלָת הַנֶּפֶשׁ, וְעַם הֵיט
43 שֶׁשָּׂכֶל הַבְּעֲלֵי חַיִּים הוּא שָׂכֶל הַנִּקְנָה, וְכֵמוֹ שְׁכָתוֹב "יָדַע
44 שׁוֹר קִנְיָה וְחֲמֹר אָבוֹס בְּעֲלִיו", מְכַל מְקוֹם הָרִי זֶה דְּבָרִי
45 תּוֹכַחָה לְמִין הַמְדַבֵּר, דְּהֵנָּה אֵיחָד בְּעֶקְרִים מִמֶּשׁ גִּפְרָק א
46 כִּי הָאֶדָם מַצִּיד מַעֲלָת הַשָּׂכֶל שְׂבוֹ צִרְיָה לְהַכִּיר הַמַּעֲלָת
47 וְהִתְרֹנוֹת הַטְּבָעִים שִׁישְׁנָן בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִהַנִּבְרָאִים,
48 וְכָל עֵינֵי שֶׁהָאֶדָם רוֹאֶה בְּאֶחָד הַבְּרָאִים צִרְיָה לְהוֹסִיף בּוֹ
49 חֲכָמָה וְדַעַת בְּעֵינֵי מַעֲלָת הָאֶדָם, וְכֵנָּה הוּא מְבָרַר מִמֶּשׁ
50 רְבוּתִינִי ו"ל (צִירְיָה ק, ב), מִמֶּשׁ רְבִי חֵיט "מֵאִי דְּכִתִּיב
51 (אִיּוֹב ל) מִלִּפְנֵי מִבְּהֻמּוֹת אֶרֶץ וּמַעוֹף הַשָּׁמַיִם יִחַפְּנוּנוּ",
52 וּמִמֶּשׁ רְבִי יוֹחָנָן "אֶלְמָלָא נִתְּנָה תּוֹרָה הֵינִי לְמִדִּין צְנִיעוּת
53 מִחֲתוּל וְגִזְל מִמֶּלְכָּה", אִם כֵּן הָרִי חֵיט עִם שֶׁהוּא חֲמֵרִי הָרִי
54 הוּא נּוֹטָה יוֹתֵר אֶל מַעֲלָת הַנֶּפֶשִׁית, אָמְנָם זֶהוּ רַק טַעַם חֵיט
55 בְּלִבָּד שֶׁהוּא בְּטַעַם חֵינֵי, וְהַפְּקָחִין שְׂכַחוֹת יֵשׁ בְּהֵן שָׂכֶל
56 הַנִּתְּוֹסֵף לָהֶם מִזְמָן לִזְמָן, וְלִכֵּן הִי הוֹכְחָה לְהָאֶדָם
57 דְּ"יִשְׂרָאֵל לֹא יָדַע עֲמִי לֹא הַתְּבוּנָה", אֲבָל עִם זֶה הָרִי הַמְדַבֵּר
58 הוּא מְבַדֵּל לְגַמְרִי מִהַדוּמָם צוּמַח חֵי בְּכָלִי וּמִהַדוּמָם בְּפֶרֶט,
59 וּמְכַל מְקוֹם הֵנָּה עַל יְדֵי הָרָאִיָּה מִתְחַבֵּר הַדוּמָם עִם שָׂכֶל
60 הָאֶדָם, וְעַם הֵיט שֶׁהַהִתְחַבְּרוּת אֵין זֶה שְׁנִמְצָאָה הָאֶבֶן אוֹ
61 הַחוּמָה בְּפֶעֶל מִמֶּשׁ בְּשָׂכֶל הָאֶדָם כְּמוֹ שֶׁהִיא נִמְצָא גּוּף
62 מִמֶּשׁוֹת הָאֶבֶן בְּתַפִּיסַת הֵיךְ, מְכַל מְקוֹם הָרִי מִצְטִיִּיר וְנִחְקֵק
63 בְּשָׂכֶלּוֹ, וְכֵן הוּא בְּכַח הַשְׁמִיעָה שְׂבוֹ וְעַל יָדוֹ מִתְחַבְּרִים שְׁנֵי
64 בְּנֵי אָדָם שֶׁהֵם שְׁנֵי בְּעֲלֵי צוּרָה נִבְדָּלִים זֶה מִזֶּה, שְׂעַל יְדֵי
65 הַשְׁמִיעָה מִתְחַבֵּר קוֹל וְדְבוּר שֶׁל הַזּוּלָת עִם שָׂכֶלּוֹ, וְהֵגֶם
66 שֶׁהַזּוּלָת הוּא נִבְדֵּל מִמֶּנּוּ בְּחֻמְתּוֹ בִּינְתוֹ וּבְדַעַתּוֹ וְכֵן
67 בְּמִדּוּתּוֹ וּבְהִלּוּף נֶפֶשׁוֹ, וּמְכַל מְקוֹם כְּאֲשֶׁר שׁוּמַע אֵיזָה דְּבָר
68 חֲכָמָה אוֹ אֵיזָה מִדָּה טוֹבָה הָרִי מִתְחַבֵּר הַקּוֹל וְדְבוּר שֶׁל
69 הַזּוּלָת עִם הַנֶּפֶשׁ הַשָּׂכֶלִית שְׂלוֹ וְיֹדַע וּמִשִּׁיג אֶת הַדְּבָר

(3) כֵּן הוּא בְּמִמֶּשׁ וְאוֹלִי צִרְיָה לְהִיט: כֵּל. הַמּוֹל.

(2) כֵּן הוּא בְּמִמֶּשׁ וְאוֹלִי צִרְיָה לְהִיט: הַפְּלֵאָתָא. הַמּוֹל.

שְׁכָתוֹב (מִשְׁלֵי כב, ט) "טוֹב עֵין הוּא יִבְרָךְ", דְּכָאֲשֶׁר טוֹב
 עֵין מְבִיט עַל אֵינָה דְּכָר מִמְּשִׁיךְ בְּרָכָה, דְּבִזָּה הוּא הֵיִתְרוֹן
 דְּכַחוּת רֵאִיָּה וְשִׁמְיָעָה, דְּעַל יָדָם הוּא הִתְחַבְּרוּת דְּשִׁנֵּי
 דְּבָרִים נִפְרָדִים לְגַמְרִי, אֲשֶׁר הִדְגָּמָא מִזָּה הוּא לְמַעְלָה
 "הִנֵּטֶע אֵזֶן הָלֹא יִשְׁמַע אִם יֵצֵר עֵין הָלֹא יִבִּיט", שְׂרוּאָה
 כְּבִיכּוֹל וּמִשְׁגִּיחַ עַל כָּל פֶּרֶט וּפְרָט, וְכָל עֲנִינֵי הַתַּחְתּוּנִים
 עוֹלִים וְנִחְקָקִים לְמַעְלָה. וְזֶהוּ עֲנִין פְּלוּת עֲנִין עֵין לְמַעְלָה
 שְׁהִיא הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית, וּמִהָאֵי טַעְמָא תַּפְס שְׁנֵי הַכַּחוּת
 דְּרֵאִיָּה וְשִׁמְיָעָה, לְהִיוֹתָם כַּחוּת הַמְּחַבְּרִים. וְזֶהוּ "הִשָּׂה אֱלֹקֵי
 אֲזִנָּה וְשִׁמְעַת פֶּקֶח עֵינָיָהּ וְרָאָה" גְּדֹל הַשְׁמַמָּה רַחֲמָנָא לְצֻלָּן
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּגוּלָה, וּבֹא לְעִזְרָתָם לְחַלְצָם מִנִּי צָר.

שבת קודש פ' יתרו תרצ"ד

וּמֵאִיר בְּשִׁכְלוֹ וּמִתְאַחַד עִם זוּלָתוֹ. וּבְאֻמָּת הִנֵּה הִתְאַחְדוּת
 זוֹ שֶׁעַל יְדֵי הַכַּחוּת דְּרֵאִיָּה וְשִׁמְיָעָה הֵם פּוֹעֲלִים מִהְרֹאָה עַל
 הַנֶּרְאָה וּמִהִנְרָאָה עַל הָרֹאָה, וְכֵן בְּעֲנִין כַּח הַשְׁמִיָּעָה,
 וּכְמֵאִמֶר "הָעֵין רוֹאָה וְהַלֵּב חוֹמֶד", וְאֵין יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט
 אֲלֹא בְמֵה שְׁעִינֵי רוֹאוֹת, הָרִי שֶׁהַדְּבָר הַמְּתַחַבֵּר עַל יְדֵי
 הָרֵאִיָּה, פּוֹעֵל בְּהִרְוָאָה. וְכֵן הוּא גַם בְּטוֹב, וּכְמוֹ אוֹתִיּוֹת
 מְחַפְּימוֹת, וְכֵן רֵאִית אֱלֻקוֹת בְּמוֹחַשׁ, הוּא דּוֹקָא עַל יְדֵי
 הַדְּבָרִים הַגְּשָׁמִיִּים הַנֶּרְאִים, וְכַנֵּ"ל בְּעֲנִין הַשְׁגָּחָה פְּרָטִית.
 וְכֵן בְּעֲנִין הַשְׁמִיָּעָה דְּ"נִפְשֵׁי יִצָּא בְּדַבְּרוֹ", הָרִי שֶׁהַדְּבָר
 שֶׁל הַזּוּלָת יָכוֹל לְפַעַל הָעֲנִין שֶׁל כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ, דְּהִתְחַבְּרוּת
 הוּא עַל יְדֵי שְׁמִיָּעָה, וְכֵן הָרֹאָה פּוֹעֵל בְּדְבָר הַנֶּרְאָה, וּכְמוֹ

ז. ומטעם זה.

לקוטי דיבורים

כֵּן מִן הַצּוֹרֵךְ וּמִן הַהִכְרַח לְהַסְבִּיר לְאוֹתָם עֲשִׂירִים
 הַמְּשַׁתְּמָשִׁים בְּעֲשִׂירוֹתָם שֶׁלֹּא לְפִי הַכוּוֹנָה הָאִמִּיתִית
 לְשִׁמָּה נָתַן לָהֶם הַקַּב"ה אֶת הָעֲשִׂירוֹת, שְׁעִלִּיהֶם לְדַעַת
 אֶת הָאֲחֵרִיוֹת הַגְּדוֹלָה הַמוֹטֵלֶת עֲלֵיהֶם וְאִשֶּׁר הֵם בְּעַצְמָם
 מְבִיאִים לִידֵי כַךְ שֶׁהָעֲשִׂירוֹת הֵיא לְרַעְתָּם.
 אוֹתָם עֲשִׂירִים הַמְּנַצִּלִּים אֶת הָעֲשִׂירוֹת לְמַטְרוֹת
 הַנִּרְצוֹת, זֹאת אוֹמֶרֶת לְהַרְבֵּצַת הַתּוֹרָה, הַחֲזָקָה לּוֹמְדֵי
 תּוֹרָה, צְדָקָה וּגְמִילוּת חֲסִדִּים - יֵשׁ לָהֶם פִּירוּתֵיהֶם
 בְּעוֹלָם הַזֶּה וְהַקֶּרֶן קִיַּיִם לְעוֹלָם הַבָּא. וְאִילוּ אוֹתָם
 עֲשִׂירִים שְׁאִינִם מְנַצִּלִּים אֶת הָעֲשִׂירוֹת לְמַטְרוֹת הַנִּרְצוֹת
 וּלְפִי הַכוּוֹנָה הָאֱלֻקִּית לְשִׁמָּה נִיתְּנָה לָהֶם הָעֲשִׂירוֹת, הָרִי
 לֹא זֶה בְּלִבָּד שְׁאִין לָהֶם הַפִּירוּת שֶׁל הַקֶּרֶן שֶׁהִיא לְעוֹלָם
 הַבָּא, אֲלֹא יֵשׁ לָהֶם הַפִּירוּת שֶׁל לְהַאֲבִידוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

ערב ר"ח תמוז, ה'תש"ב

קִיִּים אֲבָל גַּם הַצַּד הָרַע שֶׁבְּעֲשִׂירוֹת, וְזֶהוּ ה"שְׁמַנֶּת
 עֵבֶית כְּשִׁית"³⁴. הַעֲזוֹת מֵה שְׁעִשִּׁיר יַעֲנֶה עֲזוֹת. הָעֲשִׂירוֹת
 עוֹשֶׂה אוֹתוֹ לְסוּמָא שְׁאִין הוּא רוֹאָה אֶת מַהוּתוֹ הָעַצְמִי,
 עַד כִּמָּה הוּא שֶׁפֶל וְגַם. הָעֲשִׂירוֹת עוֹשֶׂה אוֹתוֹ בְּעִינֵי עַצְמוֹ
 לְחַכֵּם וּלְמַדֵּן, הוּא מַחְפֵּשׁ לְעַצְמוֹ יַחוּסִים שׁוֹנִים וּמַבִּיעַ
 דַּעַה עַל הָרֵב, עַל הַשּׁוֹחֵט, עַל הַמְּלַמֵּד - אֵיךְ יֵשׁ לְלַמּוֹד
 בְּחֻדְרִים אוֹ בִּישִׁיבָה.
 הוּא שׁוֹכַח שֶׁהָנָה עִם הָאָרֶץ. דַּעַתוֹ בְּדַבְּרִים אֵלֶּה אֵין
 בָּהֶם שׁוֹם מִמֶּשׁ. הוּא בְּעַצְמוֹ יִכְנֶה אֶת הַעַם-הָאָרֶץ הָעִנִּי
 הַמִּתְעַרֵּב בְּעִינֵי רַבּוֹת וּבִבְעִיּוֹת תּוֹרֵנוֹת - בְּשֵׁם מִשְׁוּגַע,
 וְעַל הַעַם-הָאָרֶצוֹת שֶׁל עַצְמוֹ הוּא שׁוֹכַח לְגַמְרִי. לְמַעֲשֶׂה
 הָרִי הוּא אוֹתוֹ עַם-הָאָרֶץ כְּמוֹ אוֹתוֹ עִנִּי, אֲלֹא שֶׁאֵת הָעִנִּי
 הוּא קוֹרָא בְּשֵׁם מִשְׁוּגַע וְאֵת עַצְמוֹ בְּשֵׁם חֲכָם.

(34) דברים לב, טו.

[דברי ימי חיי אדמו"ר הזקן]

כַּשֶּׁשֶׁה שְׁבֻעוֹת עֲשִׁיתִי בְּמַסְעִי בְּפִלְכִי מֵאֶהֱלִיב מִיִּנְסָק וּטְשֶׁעֲרִיגָאָו וּמֵהֶרְתִּי לְנִסּוּעַ לְלִבּוֹב שֶׁשֶׁם
 נִזְדַּמְנָתִי עִם חֲבֵרֵינוּ וּמִסְרִיתִי לָהֶם הַרְצָאָה מְפֹרֶטֶת אֲשֶׁר עֲדַת הַחֲסִידִים הִנֵּה לְבַד זֹאת שֶׁכֹּכֵר עוֹמְדִים
 עַל רִגְלֵי בְּרִזַּל הַמָּה הוֹלְכִים וְכוֹבָשִׁים אֶת הָעִירֹת בְּטַכְסִים²⁰⁵ מַחוּכֶם וּבִתְכַנִּית מְסוּדֶר וְהַמּוֹן הַיְּהוּדִים
 נוֹהֵר אַחֲרֵיהֶם עֲדִירִים עֲדִירִים.
 חֲבֵרֵינוּ הַחֲלִיטוּ אֲשֶׁר תַּחֲלַת הַכֹּל צְרִיכִים לְחַדֵּשׁ אֶת הַחֶרֶם בִּיתֵר שֶׁאֵת מֵאֲשֶׁר בַּתְּחִלָּה וְהָעִיקָר

(205) אוצ"ל: בטכסיס.

- 1 להטיל את חומר החרם על המשתתף עמהם והמתקרב אליהם אשר חרם כזה יחריד את ההמון ויסוגו אחור
- 2 מלהתקרב אליהם, ולשלוח אנשים לעיר המלוכה להבאיש ריחם בעיני הממשלה ולהלשין את נשיאם
- 3 שהוא מאסף ממון רב ושולח חוץ למדינה למדינת ישמעאל, וכשיאסוף סכום גדול יצא למלוך על היהודים
- 4 כמו שעשו חברי שבתי צבי וחברי פראנק, ויודעים המה חברינו אשר כבר יש לו לנשיאם אנשים בעלי
- 5 השפעה בחוגי הממשלה וביותר בין חוגי הנסיכים והאצילים אבל בכ"ז מקוים המה כי יצליחו על ידי כמה
- 6 מהמורים הפדגוגים הצרפתיים הנמצאים בבתי הנסיכים האצילים ופקידי שרי הממשלה.
- 7 בצלאל ברוך אמר לרב"מ אשר כפי שהבין הנה הביא שמעון את טופס החרם ואינו דרושה רק
- 8 חתימת הגר"א ובודאי שמר פעסעלעס יסדר הדבר עם ועד הלוחמים.
- 9 במוצש"ק שובה קראו הרב"מ והרמ"מ אסיפה מיחידי סגולה מעדת החסידים העומדים בראש
- 10 ההגנה ממלחמת המתנגדים ויודיעו להם את כל ענינו של שמעון הכופר ויחליטו כי בחוהמ"ס יקרא
- 11 ועד הקהלה אספה רבתי ושם יודיעו ויפרסמו דבר הכתבים ויקרעו את מסוה הצביעות מעל פני שמעון
- 12 המעביר את ילדי ישראל למולך ההשכלה.
- 13 ביום החמישי מחרת יוהכ"פ שנת תקנ"ז התפשטה כברק השמועה בכל העיר כי הגר"א הכריז חרם
- 14 חמור על החסידים ונשיאם בראש ואשר ע"פ חרם זה התיר הגאון ואף גזר לעשות להחסידים כל
- 15 הרעות שבעולם וצוה שאיש לא יחמול עליהם ולא יחנם, ואת אשר יהי' לו מגע ומשא עמהם ימתח
- 16 על העמוד.
- 17 החרם הסעיר²⁰⁶ לא רק את חסידי ווילנא בלבד אלא גם את המתונים שבמתנגדים ובו ביום
- 18 נתפשטה השמועה אשר החרם הוכרז שלא בידיעת הגר"א כי כבר הוא זקן בן שבעים ושבע וחצי שנה
- 19 ומתענית יוהכ"פ תש כחו ביותר רק ועד הלוחמים נגד החסידים ובראשם מר פעסעלעס ושמעון
- 20 המדקדק ומטעם זה הוכרז החרם בהשכמה ורק במעמד יחידי סגולה.
- 21 ביום הששי – למחרת הכרזת החרם – ביום שנים עשר לחדש תשרי – תקנ"ז – הוציא הפרנס
- 22 דחודש ההוא החסיד ר' מאיר רפאל'ס כרוז גלוי לכל היהודים יושבי ווילנא ופרור': (א) כי כרוז החרם
- 23 על החסידים לא התאשר מהביד"צ הממאן לאשרו כי לא נתברר אשר מפי הגאון החסיד יצא. (ב) ואשר
- 24 ביום הרביעי בראשון לחוהמ"ס תהא אסיפה פומבית ומטעם הקהלה הוטל על כל האנשים נשים וילדים
- 25 מבר-מצוה ומעלה לבא אל האסיפה.
- 26 ביום שהוכרז החרם על החסידים בו ביום ערכו חסידי ווילנא מכתב חוזר גלוי מאת פרנסי הקהלה
- 27 גם מאחדים מהמתנגדים – בנושא האמור לעיל בכרוז הקהלה סעיף א' וישלחו צירים מיוחדים –
- 28 שטאפעטען – לקהלות בריסק שקלאב ומינסק ויבקשו לפרסם ברבים.
- 29 ואל עדת החסידים במינסק שקלאב שווינציאן, וויטעבסק ומאָהליב כתבו כי זה עתה נודע ע"פ
- 30 כתבים ומכתבים ואגרות חתומים בידי האיש וחבריו שאודותו מודיעים המה בכרוז, זה האיש שמעון,
- 31 אשר דבר אתו הגאון החסיד טובות ואשר גדלוהו לשומו בתור מורה המורים בישיבות וחדרים בעיר
- 32 ווילנא להיותו מופלג בחכמת הדקדוק ובעל הגיון בלימוד התנ"ך, הוא אפיקורס גמור ושליח
- 33 המשכילים לצורך נפשות להדיחם מלימוד התורה, ולהסיתם ללימוד ההשכלה ובמשך ארבעת השנים
- 34 שיושב בוויילנא שלח הרבה צעירים לבתי ספר המשכילים בגאליציא ואשכנז והרבה מהם כבר יצאו
- 35 לתרבות רעה.

1 ביום הרביעי בראשון לחוהמ"ס באספה רבתי אשר הוכרזה מטעם הקהלה ובמעמד הביד"צ ואלופי
2 הקהלה ונכבדי העדה עמדו שני אנשים בעלי צורה ויכריזו בקול שמעידים המה על האיש הנקרא בפי כל
3 ר' שמעון המדקדק שהוא שליח המשכילים להדיח את תלמידי הישיבות מלימוד ומסית אותם ללכת
4 ללמוד בבתי הספר של המשכילים בגאליציא ובאשכנז, ויש אצלם רשימת התלמידים שהסית במשך
5 ארבעת השנים תקנ"ב-תקנ"ו והסכומים שהוציא עליהם ואשר הם מוכנים להשבע בשבועה חמורה שכנים
6 דבריהם וכל מה שאמרו כתוב בכתב יד שמעון המסית ומדיח ובכת"י חביריו ודורשים המה להשביע את
7 מר פעסעלעס בשבועה חמורה אם לא יגיד שהוא היודע מהמעשה תועבות של שמעון הכופר.

8 שמעון נבהל על השמועה ובעודנו פונה כה וכה בעינים תוהות הנה שנים משומרי הקהלה ואחדים
9 מפרחי החסידים סבבוהו – שלא יתחמק מידם – שלא ירגמוהו הקהל כי הסער בין הנאספים הלוח
10 וגדול ורבים מהורי התלמידים אשר כל הזמן מעת צאת בניהם להישיבות – כפי שאמר להם שמעון
11 המסית – לא שמעו מהם מאומה והמה התנחמו בהידיעות מהצלחת בניהם בלימוד אשר מסר להם
12 שמעון וקוו לראותם מעוטרים בכתר תעודות מורנו וסמיכות חכמים וכששמעו אשר בניהם נפלו בפח
13 המשכילים – שהיו לזרא לכלל ישראל – תלשו את שערות ראשיהם, והנשים – אמות התלמידים –
14 קוננו על שברם והאספה נהפכה ליללת בית הקברות.

15 הרעש מהמאורע עם שמעון המסית והכופר השכיח את דבר החרם, ובמשך כשלשה שבועות עסק
16 הביד"צ בקריאת הכתבים הרשימות והאיגרות שלקחו ממעונו של שמעון וכל משך הזמן הי' שמעון
17 אסור בכלא הקהלה בשמירה מעולה, ולא הועילה לו השתדלותו של האדון פעסעלעס ובאמצע מרחשון
18 נחרץ משפטו לשלחו עם ב"ב מהעיר בתהלוכה של בוז – כנהוג בעת ההיא – אחרי עמדו שלשה ימים
19 שלש שעות ביום ב"קונע" 207 וכל הקהל העובר ירקו בפניו.

20 וביום החמישי בעשרים ושלשה לחדש מרחשון נתקיים פסק הדין הלויית שמעון הכופר וב"ב מן
21 העיר בתהלוכה של בוז.

אחת היתה נתונה על צוארו ורותקת אותו אל הקיר. "בקונע" הי' החוטא מוצג לראוה בשעת תפלה כשכל הקהל יוצא ונכנס לבית הכנסת, והכל – ביחוד, כמובן, הנערים השובבים – היו מתקלסים בו וגם יורקים בפניו, ואין לך בושות יותר גדולה מזו.

(207) ב"העונשין אחרי חתימת התלמוד" (ירושלים, תרפ"ב) ע' 31 מתאר עונש ההעמדה ב"קונע": באחת הפנות שבפרוודור בית-הכנסת - ע"פ רוב בבית-הכנסת הגדול שבעיר – היו "יוצאי דופן" שני פסי ברזל. בפנה זו היו מעמידים את החוטא ושלשלאות של ברזל, הנתונות על ידיו, היו רותקות אותו על פסי הברזל. עוד שלשלת ברזל

אגרות קודש

[י"ג תמוז תרפ"א]

ב"ה

כבוד ש"ב ידי"ע וו"ח אי"א מו"ה יעקב

יוסף שי

1 שלום וברכה,

2 מאת ידידינו הרמ"מ שי' נודעתי משלומי הטוב, ונהנית
3 במאד, האל הטוב ישמחני במכתביו המפורטים ומשלום ביתו,
4 ובמה עסקו...

5 והשי"ת ירחם ובטח ירחם, כי אבינו רבינו חי חי הוא

6 אתנו בכל מפעלינו, הטובים בגו"ר. יודיעני משלומי הטוב
7 ומכ"א.

8 מוסג"פ פ"נ נא לקרותו במקומות הקדושים, והשאר יודע
9 בעצמו.

10 זכני השי"ת בנשואי בתי מ' חנה תי' עם ב"ג התמים מר
11 שמרי' ב"ר מנחם מענדיל שי' גורארי'. החתונה היתה בשעה
12 טובה ומוצלחת ביום ועש"ק י"א סיון העבר, וזכות אבות
13 יושמר לבנים ובני בנים שמאשרים יהיו כל ימי חייהם בגו"ר.
14 והי' ברכה ושלוש כאו"י, והדו"ש ש"ב.

פרשת תרומה

כה * וידבר יהוה אל־משה לאמר: * דיבר אל־בני ישראל ויקחו־לי תרומה מאת כל־איש אשר ידבנו לבו תקחו את־תרומתי: * וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת: * ותכלת וארגמן ותולעת שני ושש ועזים: * וערת אילם מאדמים וערת תחשים ועצי שטים: (לוי) * שמן למאור בשמים לשמן המושחה ולקטרת הפמים: * ואבני־שהם ואבני מלאים לאפד ולחשן: * ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם: * ככל אשר אני מראה אותך את תבנית המושפן ואת תבנית כל־כליו וכן תעשו: * (וישראל) * ועשו ארון עצי שטים אמתים וחצי ארפו ואמה וחצי רחבו ואמה וחצי קמתו: * וצפית אתו זהב טהור מבית ומחוץ תצפנו ועשית עליו זר זהב סביב: * ויצקת לו ארבע טבעת זהב ונתתה על ארבע פעמתי ושתית טבעת על־צלעו השנית: * ועשית בדי עצי שטים וצפית אתם זהב: * והבאת את־הבדים בטיבעת על צלעת הארון לשאת את־הארון בהם: * בטיבעת הארון יהיו הבדים לא יסרו ממנו: * ונתת אל־הארון את העדת אשר אתן אליך:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ג עמ' 909)

ויקחו לי תרומה (כה, ב)

יש לשאול, למה נאמר "ויקחו לי", שהלקיחה תהיה "לשמי", ולא "ויתנו לי", שהנתינה תהיה "לשמי". אלא רמז יש כאן, שעני צריך לקבל צדקה "לשמי", לשם מלוי הפונה העליונה, שרצה הקב"ה שיהיו בעולם עצירים ועניים כדי שתהיה בו השפעת צדקה וחסד. שכן, כל דבר שיהודי עושה, בלי שום קבדל, צריך להיות חדור בקדושה, לשם ה'. כפתוב: "בכל דרכיך - דעהו".

שני * ועשית כפרת זהב טהור אמתים וחצי ארפה ואמה וחצי רחבה: * ועשית שנים פרקים זהב מקשה תעשה אתם משני קצות הכפרת: * ועשה פרום אחד מקצה מזה ופרו־ב־אחד מקצה מזה מן־הכפרת תעשו את־הפרקים על־שני קצותיו:

* והיו הפרקים פרשי כנפים למעלה סככים בכנפיהם על־הכפרת ופניהם איש אל־אחיו אל־הכפרת יהיו פני הפרקים: * ונתת את־הכפרת על־הארן מלמעלה ואל־הארן תתן את־העדת אשר אתן אליך: * ונועדתי לך שם ודברתי אתך מעל הכפרת מבין שני הפרקים אשר על־ארון העדת את כל־אשר אצוה אותך אל־בני ישראל: * פ * ועשית שלחן עצי שטים אמתים ארפו ואמה רחבו ואמה וחצי קמתו: * וצפית אתו זהב טהור ועשית לו זר זהב סביב: * ועשית לו מסגרת טפח סביב ועשית זר־זהב למסגרתו סביב: * ועשית לו ארבע טבעת זהב ונתת את־הטבעת על ארבע הפאת אשר לארבע רגליו: * לעמל המסגרת תהיון הטבעת לבתים לבדים לשאת את־השלחן: * ועשית את־הבדים עצי שטים וצפית אתם זהב ונשא־בם את־השלחן: * * ועשית קערתי וכפתיו וקשותיו ומנקיותיו אשר יסד בהן זהב טהור תעשה אתם: * ונתת על־השלחן לחם פנים לפני תמיד: * פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ד עמ' 1346)

ועשו ארון (כה, ז)

הארון הוא סימן לתורה, כפתוב ("מ"ח, ט) "אין בארון רק שני לוחות האבנים". והנה, בארון אין שום עבודה, כמו בשאר כלי המשכן, והוא רק כלי לגלוי מלמעלה - "ונועדתי לך שם" (פסוק כב). הרי לנו רמז, אפוא, ללמוד התורה בתכלית הטוב, "שאין הדבור בא מצד עצמו כלל, אלא נדבר בו דבר ה' . . ממילא ומאליו", בבחינת "תען לשוני אמרתיך", פעונה אחר הקורא.

שלישי * ועשית מגרת זהב טהור מקשה תעשה המגורה ירכה וקנה גביעה פפתיה ופרחיה ממנה יהיו: * * וששה קנים יצאים מצדיה שלשה | קני מגרה מצדה האחד ושלשה קני מגרה מצדה השני: * * שלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח ושלשה גבעים משקדים בקנה האחד כפתר ופרח בן לששת הקנים היצאים מן־המגרה: * ובמגרה ארבעה גבעים משקדים כפתריה

והאמה מזה בעדף בארד יריעת האהל יהיה
סרוח על-צדי המשכן מזה ומזה לכסותו: - ועשית
מכסה לאהל ערת אילם מאדמים ומכסה ערת
תחשים מלמעלה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (22 קוטי שיחות א' עמ' 172)

תעשה המנורה (כה, לא)

שהיה משה מתקשה בה (רש"י)

למשה היה קשה: איך אפשר לעשות מדברים בשמיים משכן
ומקדש להקב"ה? והשאלה נשאלת במיוחד לגבי המנורה,
שהיתה "עדות לכאי עולם שהשכינה שורה ב"ש"א" (שבת כב,
ב). אמר לו הקב"ה: דבר זה, אכן, אינו בכחו של אדם, אלא
בכחו של הבורא; השלף את הכפר לאור והיא נעשית מאליה.

רביעי טו ועשית את-הקרשים למשכן עצי שטים
עמדים: טז עשר אמות ארד הקרש ואמה וחצי
האמה רחב הקרש האחד: יז שתי ידות לקרש
האחד משלבת אשה אל-אחתה כן תעשה לכל
קרשי המשכן: יח ועשית את-הקרשים למשכן
עשרים קרש לפאת נגבה תימנה: יט וארבעים
אדני-כסף תעשה תחת עשרים הקרש שני אדנים
תחת-הקרש האחד לשתי ידתי וישני אדנים
תחת-הקרש האחד לשתי ידתי: כ ולצלע המשכן
השנית לפאת צפון עשרים קרש: כא וארבעים
אדנים כסף שני אדנים תחת הקרש האחד וישני
אדנים תחת הקרש האחד: כב ולירפתי המשכן ימה
תעשה ששה קרשים: כג ושני קרשים תעשה
למקצעת המשכן בירכתים: כד ויהיו תאמם
מלמטה ויחדיו יהיו תמים על-ראשו אל-הטבעת
האחת בן יהיה לשניהם לשני המקצעת יהיו:
כה וחיו שמנה קרשים ואדניהם כסף ששה עשר
אדנים שני אדנים תחת הקרש האחד וישני אדנים
תחת הקרש האחד: כו ועשית בריחם עצי שטים
חמשה לקרשי צלע-המשכן האחד: כז וחמשה
בריחם לקרשי צלע-המשכן השנית וחמשה
בריחם לקרשי צלע המשכן לירכתים ימה:
כח והבריח התיכן בתוך הקרשים מברח מן-הקצה
אל-הקצה: כט ואת-הקרשים תצפה זהב ואת-

ופרחיה: לה וכפתר תחת שני הקנים ממנה וכפתר
תחת שני הקנים ממנה וכפתר תחת-שני הקנים
ממנה לששת הקנים היצאים מן-המנורה:
לא כפתריהם וקנתם ממנה יהיו כלה מקשה אחת
זהב טהור: לב ועשית את-נרתיה שבעה והעלה
את-נרתיה והאיר על-עבר פניה: לד ומלקחיה
ומחתתיה זהב טהור: לה כפר זהב טהור יעשה
אתה את כלי-הכלים האלה: מ וראה ועשה
בתבניתם אשר-אתה מראה בהר: ס כו ואת-
המשכן תעשה עשר יריעת שש משזר ותכלת
וארגמן ותלעת שני כרכים מעשה חשב תעשה
אתם: ד ארד | היריעה האחת שמנה ועשרים
באמה ורחב ארבע באמה היריעה האחת מדה
אחת לכל-היריעות: ג חמש היריעות תהיין חברת
אשה אל-אחתה וחמש יריעת חברת אשה אל-
אחתה: ד ועשית ללאת תכלת על שפת היריעה
האחת מקצה בחברת וכן תעשה בשפת היריעה
הקיצונה במחברת השנית: ה חמשים ללאת
תעשה ביריעה האחת וחמשים ללאת תעשה
בקצה היריעה אשר במחברת השנית מקבילת
הללאת אשה אל-אחתה: ו ועשית חמשים קרסי
זהב וחברת את-היריעת אשה אל-אחתה בקרסים
והיה המשכן אחד: ז ועשית יריעת עזים לאהל
על-המשכן עשתי-עשרה יריעת תעשה אתם:
ח ארד | היריעה האחת שלשים באמה ורחב
ארבע באמה היריעה האחת מדה אחת לעשתי
עשרה יריעת: ט וחברת את-חמש היריעות לכד
ואת-שש היריעות לכד וכפלת את-היריעה
הששית אל-מול פני האהל: י ועשית חמשים
ללאת על שפת היריעה האחת הקיצונה בחברת
וחמשים ללאת על שפת היריעה החברת השנית:
יא ועשית קרסי נחשת חמשים והבאת את-
הקרסים בללאת וחברת את-האהל והיה אחד:
יב וסרח העדף ביריעת האהל חצי היריעה
העדפת תסרח על אחרי המשכן: יג והאמה מזה

מִבְּעֵתֵיהֶם תַּעֲשֶׂה זֶהָב בָּתִּים לְבָרִיָּהֶם וְצִפִּיתָ
אֶת־הַבָּרִיָּהֶם זָהָב: ֙ וְהִקְמַתָּ אֶת־הַמִּשְׁכָּן בְּמִשְׁפָּטוֹ
אֲשֶׁר הִרְאִיתָ בְּהָר: ֵם

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קלה)

אדני כסף (כו, יט)

כל כלי המשכן היו מצפים זהב או צפויים מזהב (מלבד הכיור ומזבח הנחשת, שהיו בחרצ, ורק האדנים היו מכסף. ויש לבאר על פי מה שאמרו ר"ל "לא היה העולם ראוי להשתמש בזהב, ולמה נבאר, בשביל בית המקדש", ואלו על כסף לא נאמר כן, כי הוא שני לעולם. מוכן, אפוא, שהאדנים, שעמדו על הקרקע וחסרו את קדשת המשכן לעולם, נעשו מכסף ודוקא, לא מזהב.

חמישי לא ועשית פרכת תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה חשב יעשה אותה ברכים: ֙ ונתתה אותה על־ארבעה עמודי שטים מצפים זהב וויהם זהב על־ארבעה אדני־כסף: ֙ ונתתה את־הפרכת תחת הקרסים והבאת שמה מבית לפרכת את ארון העדות והבדילה הפרכת לכם בין הקדש ובין קדש הקדשים: ֙ ונתת את־הכפרת על ארון העדת בקדש הקדשים: ֙ ושמת את־השלחן מחוץ לפרכת ואת־המנורה נכח השלחן על צלע המשכן תימנה והשלחן תתן על־צלע צפון: ֙ ועשית מסך לפתח האהל תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה רקם: ֙ ועשית למסך חמשה עמודי שטים וצפית אתם זהב וויהם זהב ויצקת להם חמשה אדני נחשת: ֵם

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קח)

ושמת את השלחן מחוץ לפרכת ואת המנורה נכח השלחן (כו,

לה)

ומזבח הזהב . . . משור קמץא כלפי המזרח (רש"י) והינו, שמי שנגס להיכל נחל במזבח תחלה, לפני השלחן והמנורה. ויש לבאר, דהנה מזבח רומז לתפלה, כפיתוח "תפוח תפילתי קטרת לפניך", שהיא התחלת עבודת היום. ורק לאחר התפלה נתן לצסק במנורה – עבודה רוחנית, למוד התורה וכדומה, או בשלחן – עבודה גשמית, כגון אכילה לשם שמים.

ששי כז ׀ ועשית את־המזבח עצי שטים חמש אמות ארך וחמש אמות רחב רבוע יהיה המזבח

ושלש אמות קמתו: ֙ ועשית קרנתיו על ארבע פנתיו ממנו תהיון קרנתיו וצפית אתו נחשת: ֙ ועשית סירתיו לדשנו ויעיו ומזרקתיו ומזלגתיו ומחתתיו לכל־כליו תעשה נחשת: ֙ ועשית לוֹ מִכְבַּר מַעֲשֶׂה רֶשֶׁת נֶחֱשֶׁת וְעִשִּׂיתָ עַל־הָרֶשֶׁת אַרְבַּע מִבְּעֵת נֶחֱשֶׁת עַל אַרְבַּע קְצוֹתָיו: ֙ ונתתה אתה תחת פרב המזבח מלמטה והיתה הרשת עד חצי המזבח: ֙ ועשית בדים למזבח בדי עצי שטים וצפית אתם נחשת: ֙ והובא את־בדיו במבעת והיו הבדים על־שתי צלעת המזבח בשאת אתו: ֙ נבוב לחת תעשה אתו כֹּאֲשֶׁר הִרְאָה אֲתָךְ בְּהָר כֵּן יַעֲשׂוּ: ֵם

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות 2 עמ' 39)

ועשית את המזבח (כו, א)

מזבח - מזיח ומזין מחבב ומכפר (כתובות י, ב)

לפנינו שלש פעלות. א. המזבח משפיע מזון (מזין). ב. הוא מבטל דברים שליליים (מזיח) גזרות רעות ומכפר עוונות. ג. והוא מחבב את ישראל על אביהם שבשמים. ויש לומר: מזין – שלמים. כשם שהבעלים זוכים באכילתו, כך בנכות הקרבנות העולם נזון. מזיח, מכפר – חטאת ואשם, שבאים לכפרה. מחבב – עולה, שהיא כליל לה' ו"לכבוד הקב"ה בלבד" (מדרש תרשא).

שביעי ׀ ועשית את חצר המשכן לפאת נגב־תימנה קלעים לחצר שש משור מאה באמה ארך לפאה האחת: ֙ ועמדיו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף: ֙ וכן לפאת צפון בארך קלעים מאה ארך כתיב ועמדו קרי ועמדיו עשרים ואדניהם עשרים נחשת ווי העמדים וחשקיהם כסף: ֙ ורחב החצר לפאת־ים קלעים חמשים אמה עמדיהם עשרה ואדניהם עשרה: ֙ ורחב החצר לפאת קדמה מזרחה חמשים אמה: ֙ וחמש עשרה אמה קלעים לפתח עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: ֙ ולפתח השנית חמש עשרה קלעים עמדיהם שלשה ואדניהם שלשה: ֙ ולשער החצר מסך ׀ עשרים אמה תכלת וארגמן ותולעת שני ושש משור מעשה רקם עמדיהם ארבעה ואדניהם ארבעה: ֙ פל־עמודי

וַיִּמְלִיךְ מִלְכוּתָהּ, וַיַּצְמַח פּוֹרְקָנָהּ וַיִּקְרַב מִשִּׁיחָהּ. אִמּוֹן
בְּחִיבוֹן וּבְיִמְיֻכּוֹן וּבְחִי דְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל, בַּעֲגָלָא וּבְזִמּוֹן
קָרִיב וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמּוֹן יֵהָא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא.
וַיְהִי: יֵהָא שְׁמָהּ רַבָּא מְבָרַךְ לְעָלְמָא וְלְעָלְמֵי עָלְמֵיָא.
וַיִּתְּבֵר, וַיִּשְׁתַּבַּח, וַיִּתְּפָאֵר, וַיִּתְּרוֹמֵם, וַיִּתְּנֵשָׂא, וַיִּתְּהַדָּר,
וַיִּתְּעַלָּה, וַיִּתְּהַלָּל, שְׁמָהּ דְּקִדְשָׁא בְּרִיד הוּא. אִמּוֹן לְעָלְמָא מִן
כָּל בְּרַכְתָּא וְשִׁירָתָא, תְּשַׁבַּחְתָּא וְנִחְמַתָּא, דְּאִמְרִין בַּעֲלָמָא,
וְאִמְרוּ אָמֵן: אִמּוֹן



מפסיר ^ה פֿל־עֲמוּדֵי הַחֲצֵר סְבִיב מַחֲשָׁקִים פֶּסֶף
וְוִיהֶם פֶּסֶף וְאֲדָנִיהֶם נַחֲשֶׁת: ^ה אֶרֶץ הַחֲצֵר מֵאָה
בְּאֵמָה וְרַחֵב | חֲמִשִּׁים בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשׁ
אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנִיהֶם נַחֲשֶׁת: ^י לְכָל פְּלִי
הַמִּשְׁפָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־יִתְדָתּוֹ וְכָל־יִתְדָתּוֹ סֹס
הַחֲצֵר נַחֲשֶׁת: סֹס

הַחֲצֵר סְבִיב מַחֲשָׁקִים פֶּסֶף וְוִיהֶם פֶּסֶף וְאֲדָנִיהֶם
נַחֲשֶׁת: ^ה אֶרֶץ הַחֲצֵר מֵאָה בְּאֵמָה וְרַחֵב | חֲמִשִּׁים
בְּחֲמִשִּׁים וְקָמָה חֲמִשׁ אַמּוֹת שֵׁשׁ מִשְׁזָר וְאֲדָנִיהֶם
נַחֲשֶׁת: ^י לְכָל פְּלִי הַמִּשְׁפָּן בְּכָל עֲבֹדָתוֹ וְכָל־
יִתְדָתּוֹ וְכָל־יִתְדָתּוֹ הַחֲצֵר נַחֲשֶׁת: סֹס

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימות חוברת קז)

שש מְשֻׁזָר (כז, יח)

פֶּשֶׁתִּין נִקְרָא 'בֵּר' מִשּׁוּם ש"צוּמַח בֵּד בְּבֵד" - קִנָּה יְחִידִי מִכָּל
גִּרְעִין (זכאים יח, ב). לָכֵן נַעֲשׂוּ הַקְלָעִים מִפֶּשֶׁתִּין, שֶׁכֵּן הֵם הַבְּדִילוֹ
בֵּין הַמִּשְׁפָּן לְעוֹלָם, וְהִגְנוּ עַל הַנִּמְצָא בּוֹ מִפְּנֵי הַשְּׁפָעַת הָעוֹלָם;
וְהֶאֱמִינָה בְּאַחֲדוּת הַבּוֹרָא, "ה' אֶחָד" - הִיא הַמְּבִדִּילָה בֵּין בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְהִיא הַמְּגַנָּה עֲלֵיהֶם מִפְּנֵי הַשְּׁפָעַת הַשְּׁלִילִית.

צ"ו פסוקים, יע"ו סימן.



חצי קריש

וַיִּתְּבֵר וַיִּתְּקֵדֵשׁ שְׁמָהּ רַבָּא. אִמּוֹן בַּעֲלָמָא דִּי בְּרָא כְּרַעוּתָהּ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט
ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׁם מִשָּׁה לְפָנַי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל:

עִזְיָחִים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ, וְתִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרִכְיָה דְּרִכְיָנַעַם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אֶרֶץ יָמִים בִּימִינָהּ, בְּשִׁמְאֻלָּהּ
עֶשֶׂר וּכְבוֹד. יִי חֲפֵץ לְמַעַן צִדְקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדִּיקִים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוף. * האבנט חוגרים בתחילת
שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפסיר להפסיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה
היא על הכל לשמוע ההפסרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפסרה לפניה

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם
הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמִשָּׁה עֲבָדוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ
וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדִּיק:**

חובה הוא על הכל לשמוע ההפסרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפסרה כאחד בקול רם ששני קולות
אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפסרה ושומעין הברכות
מפי המפסיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפסיר).

ה כו ויהיה נתן חכמה לשלמה כאשר דברלו ויהי שלם בין חירם ובין שלמה ויכרתו ברית שניהם: כו ויעל המלך שלמה מם מפל־ישראל ויהי המם שלשים אלף איש: כח וישלחם לבנונה עשרת אלפים בחדש חלפות חדש יהיו בלבנון שנים חדשים בביתו ואדנירם על־המם: כט ויהי לשלמה שבעים אלף נשא סבל ושמנים אלף חצב בהר: ל לבד משרי הנצבים לשלמה אשר על־המלאכה שלשת אלפים ושלש מאות החדים בעם העשים במלאכה: לא ויצו המלך ויסעו אנבים גדלות אנבים יקרות ליסד הבית אנבי גזית: לב ויפסלו בני שלמה ובני חירום והגבלים ויכינו העצים והאבנים לבנות הבית: לו א ויהי בשמונים שנה וארבע מאות שנה לצאת בני־ישראל מארץ־מצרים בשנה הרביעית בחדש זו הוא החדש השני למלך שלמה על־ישראל ויבן הבית ליהוה: ב והבית אשר בנה המלך שלמה ליהוה ששים־אמה ארפו ועשרים רחבו ושלשים אמה קומתו: ג והאולם על־פני היכל הבית עשרים אמה ארפו על־פני רחב הבית עשר באמה רחבו על־פני הבית: ד ויעש לפית חלוני שקפים אטמים: ה ויבן על־קיר הבית יציע סביב את־קירות הבית סביב להיכל ולדביר ויעש צלעות סביב: ו היציע התחתנה חמש באמה רחבה והתיכנה שש באמה רחבה והשלישית שבע באמה רחבה והתיכנה פי מגרעות נתן לבית, פי הצלעות היו מגרעות מלמעלה למטה, שהיציע התיכונה היתה מגרעת מן העליונה אמה אחת, וכן התחתונה היתה מגרעת אמה מן התיכונה. סביב חוצה, סביב לקירות מבחוץ. לבלתי אחז בקירות הבית, כדי שלא יפסו ולא ישענו אנשים בקירות הבית ויהיו מועלים בהשתמשם בהקדש של המקדש, שהיציעים העשויים באפן זה לא נתנו לאנשים להתקרב לקירות הבית. ז) אכן שלמה

כו) שלשים אלף איש, והם היו בעלי אמונת לבריתם עצים ושלחם ללבנון. כח) עשרת אלפים בחדש חלפות, מתוך שלשים האלף היו עובדים בכל החדש רק עשרת אלפים, והיו מתחלפים ביניהם. על המם, להכריח כל אחד שילך בחדש שנקבע לו. כט) נשא סבל, לשאת את האבנים מן ההר לעיר. והסבלים והחוצבים היו גרים, ויתכן שהיו מהגבועים. ל) משרי הנצבים, הממנים ועומדים אצל עושי המלאכה. הרוזים בעם, הנוגשים את העם עושי המלאכה. לא) ויסעו, עקרו אותו מן ההר. אנבים יקרות, אבנים כבדות (במשקלם הסגלי) וקשות. והגבלים, אנשי גבל, שהיו בקיאים לסתת אבנים ולבנות. א) בחדש זיו, בחדש איר, שיש בו זיו לאילנות. החדש השני, כלומר, החדש זיו הוא החדש השני מניסן. למלך שלמה, זה מוסב על "בשנה הרביעית". ויבן הבית, התחיל לבנות את הבית. ב) ששים אמה ארפו, ההיכל עם בית קדש הקדשים, ממזרח למערב. ג) על פני היכל הבית, למזרחו של ההיכל. על פני רחב הבית, מצפון לדרום. על פני הבית, לצד מזרח לצד חוץ. ד) שקפים אטמים, שקופים מבחוץ ואטומים מבפנים, כלומר, שבעד הפנים של עבי הקיר היתה כל חלון קצר, ומבחוץ היתה הולך ומתרחב. שלא בדרך שאר חלונות העשויות למאור. להראות שאינו צריך לאורה. פרוש אחר, אטומים במחצה שקופה ובהירה, כמו וכוכית וכיוצא בזה. ה) יציע סביב, מקירות הבית בלמו יציעים בעין גוזזמראות, מסביב להיכל ולדביר שהוא קדש הקדשים. (29) פירוש הרמב"ם במשניות וב"משנה תורה". ויעש צלעות סביב, אותם יציעים שבלטו מהקירות היו בעין צלעות סביב לבנין. ו) חמש באמה רחבה, לאורך הקיר היתה היציע בולט חמש אמות רחב. והתיכנה, היציע האמצעי. שש באמה רחבה, היתה בליטתה מן הקיר שש אמות רחב על פני אורך הקיר. והשלישית, היציע העליונה. שבע באמה רחבה, היתה בליטתה מן הקיר שבע אמות רחב על פני אורך הקיר. פי מגרעות נתן לבית, פי הצלעות היו מגרעות מלמעלה למטה, שהיציע התיכונה היתה מגרעת מן העליונה אמה אחת, וכן התחתונה היתה מגרעת אמה מן התיכונה. סביב חוצה, סביב לקירות מבחוץ. לבלתי אחז בקירות הבית, כדי שלא יפסו ולא ישענו אנשים בקירות הבית ויהיו מועלים בהשתמשם בהקדש של המקדש, שהיציעים העשויים באפן זה לא נתנו לאנשים להתקרב לקירות הבית. ז) אכן שלמה

מסע, כמו שהסיעו את האבנים מן ההר על ידי השמיר, ככה שמו אותן בחומת הבנין, ולא סתתו בכלי ברזל בהר הבית. ומקבולת, מיני פטישים לסתות. ח) פתח הצלע התיכנה, פתח היתה בצד הבית, לבניסה אל התאים שהיו בין הקירות. אל פתח הבית התיכונה, בצד הדרומי של הבית.

קנה

ויכלולים, במדרגות לולגיות, והוא בגן עמוד
אבנים עשוי מעלות מעלות. אל השלשים,
שהתאים שהיו בין הקורות היו שלש קומות.
ויכלולו, השלים אותו. (ט) ויספן את הכית
גבים, כפה את הכות בתקרה חקוקה ומצירת
"גבים" (בעין גמות ובורות), לנוי ופאר. ושדרת
בארים, מפעל לתקרה המצירת עשה תקרה
מלוחות עצי ארזים סדורים. (י) ויבן את הנציע על
כל הכית חמש אמות קומתו, הנציעים שהם
הצלעות שעשה מסביב לכית, היה גבה כל יציע
חמש אמות למעלה משלפניו. ויבאחו את הכית
בעצי ארזים, לכסוי הנג העליון.

ומן התיכנה אל השלשים: ט ויבן את הכית ויכלולו ויספן
את הכית גבים ושדרת בארים: י ויבן את הנציע על כל
הכית חמש אמות קומתו ויבאחו את הכית בעצי ארזים:
יא ויהי דבר יהוה אל שלמה לאמר: יכ הכית הנה אשר
אתה בנה אם תלך בחקתי ואת משפטי תעשה ושמרת
את כל מצותי ללכת בהם והקמתי את דברי אתך אשר
דברתי אל דוד אביך: יג ושכנתי בתוך בני ישראל ולא
אעזב את עמי ישראל:

לאחר שמסיים ההפטרס יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל
הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן, אתה
הוא יי אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל
מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושבי ותשמח במהרה בימינו.
ברוך אתה יי, משמח ציון בבניה:

שמחנו, יי אלהינו, באלהינו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה
יבוא ויגל לפנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את
כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה גרו לעולם ועד: ברוך אתה יי,
מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי
אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו
מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך
אתה יי, מקדש השבת:

לוח זמנים לשבוע פרשת תרומה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמו"ר									
			ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	6:23	6:18	8:35	8:32	9:07	9:04	10:03	10:01	17:27	17:32	17:51	17:56	17:11	18:06
חיפה (ח)	6:24	6:19	8:35	8:32	9:07	9:05	10:03	10:01	17:24	17:30	17:49	17:54	16:59	18:04
ירושלים (ח)	6:21	6:15	8:34	8:31	9:05	9:02	10:01	9:59	17:26	17:31	17:51	17:56	16:50	18:03
תל אביב (ח)	6:25	6:20	8:36	8:33	9:08	9:06	10:04	10:02	17:25	17:30	17:50	17:55	17:09	18:05
אוסטריה, וינה (ח)	7:05	6:56	9:04	8:58	9:35	9:30	10:26	10:23	17:12	17:22	17:43	17:52	17:02	18:06
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:40	6:47	9:33	9:36	10:05	10:08	11:15	11:17	20:27	20:20	20:54	20:47	20:04	20:58
אוקראינה, אודסה (ח)	7:06	6:56	9:04	8:59	9:37	9:32	10:28	10:25	17:17	17:26	17:47	17:56	17:07	18:00
אוקראינה, דונייצק (ח)	6:40	6:30	8:38	8:33	9:10	9:05	10:01	9:57	16:47	16:56	17:17	17:26	16:37	17:30
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	6:52	6:42	8:49	8:44	9:21	9:16	10:12	10:09	16:56	17:06	17:27	17:36	16:46	17:40
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	7:23	7:12	9:17	9:11	9:49	9:44	10:40	10:36	17:17	17:27	17:49	17:59	17:07	18:03
אוקראינה, קייב (ח)	7:15	7:04	9:10	9:04	9:42	9:36	10:32	10:28	17:10	17:20	17:42	17:52	17:01	17:56
איטליה, מילאנו (ח)	7:29	7:20	9:29	9:25	10:01	9:57	10:54	10:50	17:46	17:55	18:15	18:24	17:35	18:37
אקוואדור, קיטו (ח)	6:17	6:17	8:50	8:50	9:20	9:20	10:23	10:23	18:39	18:39	19:01	19:00	18:21	19:04
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:21	6:27	9:09	9:12	9:42	9:45	10:50	10:52	19:54	19:48	20:20	20:13	19:31	20:25
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:57	7:05	9:55	9:59	10:26	10:30	11:37	11:39	21:00	20:52	21:29	21:20	20:36	21:24
ארה"ב, בולטימור (ח)	7:02	6:54	9:07	9:03	9:39	9:35	10:33	10:31	17:40	17:47	18:07	18:14	17:28	18:18
ארה"ב, ברוקלין (ח)	6:52	6:45	8:57	8:54	9:29	9:25	10:23	10:20	17:29	17:36	17:56	18:03	17:17	18:14
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ח)	6:53	6:46	8:58	8:54	9:30	9:26	10:23	10:21	17:28	17:35	17:55	18:02	17:16	18:14
ארה"ב, דטרויט (ח)	7:31	7:23	9:35	9:31	10:07	10:03	11:00	10:57	18:02	18:10	18:30	18:38	17:51	18:49
ארה"ב, היוסטן (ח)	7:02	6:57	9:14	9:12	9:47	9:44	10:43	10:41	18:10	18:14	18:34	18:38	17:55	18:48
ארה"ב, לוס אנג'לס (ח)	6:38	6:32	8:49	8:46	9:21	9:18	10:16	10:14	17:36	17:42	18:01	18:07	17:23	18:16
ארה"ב, מיאמי (ח)	6:57	6:53	9:11	9:09	9:44	9:42	10:41	10:39	18:13	18:17	18:37	18:41	17:59	18:50
ארה"ב, ניו הייבן (ח)	6:51	6:43	8:54	8:50	9:26	9:22	10:20	10:17	17:22	17:29	17:49	17:56	17:10	18:09
ארה"ב, שיקאגו (ח)	6:48	6:40	8:53	8:49	9:24	9:20	10:18	10:15	17:22	17:30	17:50	17:57	17:11	18:07
בוליביה, לה-פס (ח)	6:16	6:19	9:00	9:02	9:30	9:31	10:35	10:36	19:17	19:14	19:39	19:36	18:56	19:40
בלגיה, אנטוורפן (ח)	8:02	7:51	9:55	9:49	10:27	10:22	11:17	11:13	17:51	18:02	18:24	18:34	17:42	18:51
בלגיה, בריסל (ח)	8:00	7:49	9:55	9:49	10:27	10:21	11:17	11:13	17:54	18:04	18:26	18:36	17:45	18:51
ברזיל, ס. פאולו (ק)	5:47	5:50	8:30	8:32	9:02	9:03	10:08	10:09	18:54	18:50	19:18	19:13	18:33	19:20
ברזיל, ריו דה ז'נירו (ק)	5:34	5:37	8:17	8:19	8:48	8:50	9:54	9:55	18:40	18:36	19:03	18:59	18:19	19:06
בריטניה, לונדון (ח)	7:19	7:08	9:13	9:08	9:45	9:39	10:35	10:31	17:10	17:21	17:43	17:53	17:01	18:08
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	7:34	7:22	9:25	9:19	9:57	9:51	10:46	10:41	17:13	17:25	17:47	17:59	17:05	18:15
גרמניה, ברלין (ח)	7:29	7:17	9:21	9:15	9:53	9:47	10:42	10:38	17:13	17:24	17:46	17:57	17:04	18:01
גרמניה, פרנקפורט (ח)	7:40	7:30	9:37	9:31	10:08	10:03	10:59	10:55	17:39	17:49	18:11	18:21	17:30	18:25
דרום-אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:42	5:46	8:30	8:32	9:00	9:02	10:07	10:09	19:01	18:57	19:25	19:20	18:40	19:24
הודו, בומביי (ח)	7:07	7:04	9:25	9:24	9:58	9:57	10:56	10:55	18:39	18:41	19:01	19:04	18:23	19:08
הודו, פונה (ח)	7:01	6:58	9:21	9:19	9:53	9:51	10:52	10:51	18:37	18:39	18:59	19:02	18:21	19:06
הונגריה, בודפשט (ח)	6:54	6:45	8:52	8:47	9:24	9:19	10:16	10:12	17:02	17:12	17:33	17:41	16:52	17:45
טורקיה, איסטנבול (ח)	7:02	6:55	9:06	9:02	9:38	9:34	10:32	10:29	17:35	17:42	18:02	18:09	17:23	18:13
יוון, אתונה (ח)	7:18	7:11	9:24	9:21	9:57	9:53	10:51	10:49	18:01	18:08	18:27	18:34	17:49	18:38
מולדובה, קישינב (ח)	7:15	7:05	9:12	9:08	9:45	9:40	10:36	10:33	17:23	17:32	17:53	18:02	17:13	18:06

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה הנראית		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	7:00	6:57	9:23	9:22	9:53	9:52	10:53	10:51	18:42	18:44	19:04	19:07	18:26	19:11
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ק)	6:40	6:49	9:37	9:41	10:10	10:14	11:21	11:24	20:46	20:37	21:15	21:06	20:19	21:10
נפאל, קטמנדו (ח)	6:39	6:34	8:56	8:53	9:27	9:24	10:24	10:22	17:57	18:01	18:21	18:25	17:43	18:29
סינגפור, סינגפור (ח)	7:14	7:14	9:42	9:42	10:14	10:14	11:16	11:16	19:23	19:23	19:45	19:45	19:05	19:49
פולין, ורשא (ח)	6:57	6:45	8:50	8:44	9:22	9:16	10:11	10:07	16:44	16:55	17:17	17:28	16:35	17:32
פרו, לימה (ח)	6:04	6:06	8:39	8:39	9:11	9:12	10:15	10:15	18:40	18:38	19:02	19:00	18:21	19:04
צרפת, ליון (ח)	7:46	7:37	9:47	9:42	10:19	10:14	11:11	11:08	18:04	18:12	18:33	18:42	17:53	18:54
צרפת, פריז (ח)	8:03	7:53	10:00	9:55	10:32	10:27	11:23	11:20	18:07	18:17	18:38	18:47	17:57	19:01
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:04	6:03	8:35	8:35	9:05	9:05	10:07	10:07	18:17	18:18	18:39	18:39	18:00	18:43
קנדה, טורונטו (ח)	7:19	7:10	9:22	9:17	9:53	9:49	10:46	10:43	17:45	17:53	18:13	18:21	17:34	18:33
קנדה, מונטריאול (ח)	7:00	6:51	9:00	8:56	9:32	9:28	10:24	10:21	17:18	17:26	17:47	17:55	17:07	18:08
קפריסין, לרנקה (ח)	6:35	6:29	8:42	8:39	9:16	9:12	10:10	10:08	17:24	17:30	17:50	17:55	17:11	17:59
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	9:25	9:12	11:14	11:07	11:46	11:39	12:34	12:30	18:56	19:09	19:31	19:43	18:48	19:47
רוסיה, מוסקבה (ח)	9:00	8:46	10:49	10:42	11:20	11:13	12:08	12:03	18:28	18:41	19:04	19:17	18:21	19:33
רוסיה, רוסטוב נא-דון (ח)	8:32	8:22	10:29	10:24	11:02	10:57	11:53	11:50	18:40	18:49	19:10	19:19	18:29	19:23
שווייץ, ציריך (ח)	7:34	7:25	9:34	9:29	10:05	10:00	10:57	10:54	17:46	17:56	18:17	18:26	17:36	18:38
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:40	6:38	9:02	9:01	9:34	9:33	10:34	10:33	18:24	18:26	18:46	18:48	18:07	18:52

בלוח זה, הזמנים חושבו על פי "סדר הכנסת שבת" ופסקי אדמוה"ז בסידורו. (פרט לסוף זמן קריאת שמע לשיטת המג"א).

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהג הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [= לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קָדֵשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:

יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכל פלאיב ואורב ולסמים וחיית רעות בדרך ומכל פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוראל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס: www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00360
10/02/2013

P.P.

שולם

1949

תל אביב

